

שבוע פרשת תזריע - פרשת החודש

(27 March – 2 April 2022)

כ"ד אדר ב' - א' ניסן תשפ"ב

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרָת בֵּי נַשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גּוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ

הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ

אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ

לִבְהִמְתֶּךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְכֶּכֶם, וְסַרְתֶּם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי

נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ

וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לַחַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי

אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מתורתו או שקיבל כפרם ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

רְתָמִים: ה אֹיְהוּהָ לִי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכַנְתִּי
עַם־אֱהִלִּי קָדְרִי: ו רַבַּת שְׁכַנְה־לָּהּ נִפְשֵׁי עָם
שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בְּצַרְתָּה לִּי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הֲצִילָה נַפְשִׁי מִשִּׁפְתֵי־
שִׁקָּר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִהֲיִתֵּן לְךָ וּמִה־יִסְיֹף לְךָ
לְשׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוֹנִים עָם גַּחֲלִי

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

יְהוָה צִלְךָ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשָּׁמֶשׁ לֹא־
יִכָּבֵד וַיָּרַח בַּלַּיְלָה: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאתְךָ וּבֹאֶךָ
מִמֵּתָה וְעַד־עוֹלָם:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין
יבא עֲזָרִי: ב עֲזָרֵי מַעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שִׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שִׁמְרֶךָ

קכב.

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

כַּסְאוֹת לְמוֹשֶׁפֶט כַּסְאוֹת לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו אַהֲבֶיךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ
שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה־
נָא שְׁלוֹם בְּךָ: ט לְמַעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי
בֵּית יְהוָה גִּלְךָ: ב עֲמֻדוֹת תְּנוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ
יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה פְּעִיר שַׁחֲבָרָה־לָּהּ
יַחֲדוּ: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי־יְהוּדָה עֲדוֹת
לְיִשְׂרָאֵל לְהִזוֹת לְשֵׁם יְהוָה: ה כִּי שָׁמָּה | יֵשְׁבוּ

נקודות משיחות קודש - מזמור קכ מתוך "תהילות מנחם"

א-2 - שיר המעלות . . אני שלום וכי אדבר המה למלחמה

שמחה תוך כדי מלחמה

הפירוש ב"אני שלום" - הוא שה"אני" של יהודי צריך להיות ב"שלום", ואינו עסוק במלחמות כלל. ובעבודת האדם הוא, שאין ענינו להתעסק בעניני ניסיונות¹, כפי שמבקשים בתפלה² "אל תביאני כו' לידי ניסיון". ובכללות זוהי עבודת הצדיקים (שעבודתם היא בטוב גופא ולא בבירור הרע).

המשך בעמוד קצט

(1) ראה ע"ז יא, ב. שם יז, סע"א ואילך. וראה גם תשו"ע יו"ד ר"ס קמט. אה"ע ר"ס כא.

(2) ברכות השחר (ברכות ס, ב).

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ פְּלוֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

קעא.....	ב	א) סדר הנחת תפילין .....
מסכת יבמות עם ביאורים	ג	ב) מזמורי תהלים קכ, קכא, קכב .....
מדף כ עד דף כו		ג) מאמר ד"ה אשה כי תזריע
		ה) שבת פרשת תזריע, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ה .....
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		ד) מכתב כ"ה אדר שני ה'תשי"א .....
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים		ה) שיחת שבת פרשת תזריע, פרשת החודש,
אדמו"ר הזקן		ו) ראש חודש ניסן ה'תשכ"ה .....
שולחן ערוך הלכות עירובין		ז) משיחות שבת פרשת ויקרא,
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן		ח) פרשת החודש, ר"ח ניסן, ה'תשנ"א .....
לקוטי תורה שוש תשיש ותגל העקרה		ט) לקוטי-שיחות פרשת תזריע כרך ז, ב .....
אדמו"ר הזקן		י) לקוטי-שיחות פרשת תזריע החודש כרך ז .....
תורת חיים		יא) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
אדמו"ר האמצעי		יב) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל .....
מאמרי הצי"צ – דרך מצותיך		יג) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע .....
אדמו"ר ה"צמח צדק"		יד) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תזריע .....
תורת שמואל תרל"ב		יז) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע .....
אדמו"ר מוהר"ש		יח) שיעורים בספר התניא (מוגה)
ספר המאמרים – המשך תער"ב		יט) לשבוע פרשת תזריע .....
אדמו"ר מוהרש"ב		כ) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן .....
ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)		כא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תזריע .....
אדמו"ר מוהרי"צ		כב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם .....
ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק		
אדמו"ר מוהרי"צ		
ספר הזכרונות פרק קב		שיעורי רמב"ם
אגרות קודש		כג) ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת תזריע .....
אדמו"ר מוהרי"צ		כד) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת תזריע .....
חומש לקריאה בציבור		כה) – ספר המצוות, לשבוע פרשת תזריע .....
קריאת התורה למנחת שבת-קודש		כו) נביאים וכתובים
לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע		כז) יחזקאל פרק יח, דברי הימים פרק א .....
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש		כח) משניות – מסכת כלאים
		כט) ביאור קהתי .....

בְּשֵׁם 'אִישׁ', וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הַבְּחִינָה הָעֲלִיּוֹנָה בְּאַלְקוֹת שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשְׁכוּ
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ בְּשֵׁם 'אִשָּׁה'⁵. וַיִּדְוַע בְּעֵנֶיךָ אֲתַעְרוּתָא־
דְּלַעֲיִלָא הַתַּעֲרוּרוֹת מִלְּמַעְלָה, כֹּאשֶׁר אָדָם מֵתַעֲוֵר לְהִתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת
כְּתוּצָא מִכָּךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ וְנִשְׁפַּע עָלָיו אֹר מִלְּמַעְלָה וְאֲתַעְרוּתָא־דְּלַתְמָא⁶

הַתַּעֲרוּרוֹת מִלְּמַטָּה, כֹּאשֶׁר אָדָם
מֵתַעֲוֵר לְהִתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת מִצִּדּוֹ,
מִלְּמַטָּה, שְׂבָכְל אֶחָד מֵהֶם הֵן
ב'אתערותא דלתא' והן ב'אתערותא

דלעילא' יש מעלה מיוחדת לעומת
השני. דהמעלה והיתרון
באתערותא דלתא לעומת
'אתערותא דלעילא' היא

שההמשכה מלמעלה למטה
וההתגלות הבאה על-ידיה היא
מפנימיות האור⁷, כי כאשר
התעוררות היא מלמטה, מצד האדם,

אזי האדם הכין והכשיר את עצמו
לקבל את האור מלמעלה והוא כלי
ראוי לקלוט את ההארה וההמשכה

מלמעלה כך שתחדור ותאיר בו
בפנימיות, והמעלה
באתערותא דלעילא מצד-
עצמה לא מצד האופן שבו היא

נקלטת באדם היא שההמשכה
מלמעלה היא ממקום נעלה
יותר מאשר המקום שממנו נמשך

האור ב'אתערותא דלתא' כי האור
הנמשך ב'אתערותא דלעילא' לא
מותאם לאופן ההתעוררות של האדם
ולא מוגבל במידת ההכנה של האדם

לקלוט אותו ולכן הוא נמשך ממקום
נעלה כל כך שאין אתערותא-
דלתא מגעת לשם (אלא
שההמשכה משם היא

מבחינת חיצוניות ולא אור פנימי
והוא אור 'מקיף' שאמנם מאיר לאדם
אבל לא חודר בו בפנימיות).
ויש לומר, שמזה המבואר לעיל

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר¹, וְאָמְרוּ רַז"ל² בְּגִמְרָא אִשָּׁה
מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדֵת זָכָר, אִישׁ מְזַרְעֵה תַּחֲלָה יוֹלְדֵת נְקֵבָה,
וּמִבִּיא אֲדָמוֹר הַזְּקֵן (ב'לקוטי תורה' דבור-המתחיל
במאמר הפתוח בפסוק הַזֶּה³)

דְּהַפְּלוֹסוֹפִים פָּרְשׁוּ, דְּהַטַּעַם
עַל זֶה שֶׁאִשָּׁה מְזַרְעַת תַּחֲלָה
יוֹלְדֵת זָכָר הוּא כִּי כִּשְׂאִשָּׁה
מְזַרְעַת תַּחֲלָה, טַפְּת הָאִישׁ

בָּאָה בְּאַחְרוֹנָה וְעֵלְאָה גְּבַר⁴,
והעליון גובר ולכן יולדת זכר, בדוגמת
האיש. ואומר אדמו"ר הזקן

שְׁפִירוּשָׁם שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפִים הוּא
דוּחַק גְּדוֹל. וּמְפָרֵשׁ אֲדָמוֹר⁵
הַזְּקֵן אֵת דְּבָרֵי חֲכִמֵּינוּ ז"ל "אִשָּׁה
מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדֵת זָכָר" כְּדַמוּכָח

כִּפִּי שֶׁמוּכַח מִפְּשׁוּטוֹת הַלְּשׁוֹן שֶׁל
חֲכִמֵּינוּ ז"ל "שְׁלִידַת הַזָּכָר בָּא
מִזְרַע הָאִשָּׁה (וְלֹא מִזְרַע הַזָּרָע
הָאִישׁ בָּא לְבִסּוּף לְאַחַר שְׁקוּרָם

לְכֵן 'אִשָּׁה מְזַרְעַת תַּחֲלָה', כִּפִּי
שְׁאֹמְרִים הַפִּילוֹסוֹפִים).
ויש לומר, דזה שמביא
ב'לקוטי תורה' גם הפירוש

דְּלִידַת הַזָּכָר הוּא מִטַּפְּת
הָאִישׁ (הַבָּאָה בְּאַחְרוֹנָה, כִּי 'עֵלְאָה
גְּבַר'), וַיִּתְרָה מְזוּ, שְׂפָקְדִים פִּירוּשׁ זֶה לְפִירוּשׁ
שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מִזְרַע הָאִשָּׁה, הוּא⁴ כִּי אִישׁ
וְאִשָּׁה (בְּרוּחָנִיּוֹת) הֵם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת

יִשְׂרָאֵל, דְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם 'אִישׁ',
וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'אִשָּׁה'⁵. וַיִּדְוַע בְּעֵנֶיךָ
אֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיִלָא וְאֲתַעְרוּתָא־דְּלַתְמָא⁶, שְׂבָכְל
אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מַעְלָה. דְּהַמַּעְלָה בְּאֲתַעְרוּתָא־

דְּלַתְמָא הִיא שְׂהַהֲמִשְׁכָּה הַבָּאָה עַל-יְדֵהּ הִיא
מִפְּנִימִיּוֹת הָאוֹר⁷, וְהַמַּעְלָה בְּאֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיִלָא
מִצְד־עַצְמָהּ הִיא שְׂהַהֲמִשְׁכָּה הִיא מִמְּקוֹם נַעְלָה
וְיִתְרָ שְׂאִין אֲתַעְרוּתָא־דְּלַתְמָא מַגְעַת לְשָׁם (אֶלְא
שְׂהַהֲמִשְׁכָּה מִשָּׁם הִיא מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת). וַיֵּשׁ

דְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא
הַמֵּאמֵר הוֹגָה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס ב' ניסן - תשמ"ט. 1) פרשתנו (תזריע) יב, ב. 2) נדה לא, סע"א. וש"נ. 3) ריש פרשתנו (יט, ג). 4) לכאורה הי' אפ"ל, דזה שמביא הפירוש הראשון הוא ע"ד שאמרו "למה מזכירין דברי היחיד בין המרוכים לבטלן" (עדיות פ"א מ"ו). אבל, נוסף לזה שבדרושי חסידות (פנימיות התורה) אין זה רגיל כלל - הרי נקודת החילוק דשני הפירושים הוא, דלפירוש הפלוסופים, ענינו של הראשון הוא בכדי לתת חיזוק בהבא אחריו, ולפירוש אדה"ז המעלה הוא בהראשון עצמו. ונמצא, שממאמר זה גופא נשמסיק כפירוש השני שהמעלה היא בהראשון עצמו, מוכח, שהכוונה בזה שמביא פירוש הראשון (פירוש הפלוסופים) הוא לא בכדי (לבטלו ו) לחזק הפירוש שלאחריו, אלא מצד הענין והעילוי שבפירוש זה עצמו. 5) וראה גם לקו"ת פרשתנו (כ, א) ובכ"מ, דפירוש "אשה מזרעת תחלה" הוא שהאתערותא דלתא היא לפני האתערותא דלעילא. 6) לקו"ת שה"ש כג, ד ואליל. 7) ראה גם לקו"ת פרשתנו כ, ב.

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס ב' ניסן - תשמ"ט. 1) פרשתנו (תזריע) יב, ב. 2) נדה לא, סע"א. וש"נ. 3) ריש פרשתנו (יט, ג). 4) לכאורה הי' אפ"ל, דזה שמביא הפירוש הראשון הוא ע"ד שאמרו "למה מזכירין דברי היחיד בין המרוכים לבטלן" (עדיות פ"א מ"ו). אבל, נוסף לזה שבדרושי חסידות (פנימיות התורה) אין זה רגיל כלל - הרי נקודת החילוק דשני הפירושים הוא, דלפירוש הפלוסופים, ענינו של הראשון הוא בכדי לתת חיזוק בהבא אחריו, ולפירוש אדה"ז המעלה הוא בהראשון עצמו. ונמצא, שממאמר זה גופא נשמסיק כפירוש השני שהמעלה היא בהראשון עצמו, מוכח, שהכוונה בזה שמביא פירוש הראשון (פירוש הפלוסופים) הוא לא בכדי (לבטלו ו) לחזק הפירוש שלאחריו, אלא מצד הענין והעילוי שבפירוש זה עצמו. 5) וראה גם לקו"ת פרשתנו (כ, א) ובכ"מ, דפירוש "אשה מזרעת תחלה" הוא שהאתערותא דלתא היא לפני האתערותא דלעילא. 6) לקו"ת שה"ש כג, ד ואליל. 7) ראה גם לקו"ת פרשתנו כ, ב.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על ההבדל בין 'אתערותא דלעילא' ו'אתערותא דלתתא' והמעלה שבכל אחד
2 מהם, כפי שהם ברוחניות, בעבודת ה', **מְשַׁתְּלָשְׁלִים** יורדים ובאים למטה
3 **שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים בְּ"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר" כִּפְשׁוּטוֹ.**
4 **דְּהַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מְזַרְעַ הָאִישׁ דְּעֵלְאָה גְבַר',**
5 **מְשַׁתְּלָשְׁלִים מֵהַמְעֵלָה**
6 **שְׁבִאתְעֵרוּתָא-דְּלַעִילָא**⁸ שבה
7 ועל ידה נמשך אור נעלה יותר.
8 **וְהַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא**
9 **מְזַרְעַ הָאִשָּׁה, מְשַׁתְּלָשְׁלִים**
10 **מֵהַמְעֵלָה שְׁבִאתְעֵרוּתָא-**
11 **דְּלַתְמָא** שבה ועל ידה נמשך אור
12 פנימי. **וְלָכֵן מְבִיא** אדמו"ר חוקן
13 במאמר הנזכר בילקוטי תורה' **גַּם**
14 **הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא**
15 **מְזַרְעַ הָאִישׁ (אִף שֶׁבִגְשָׁמִיּוּת,**
16 **פִּירוּשׁ זֶה הוּא דְּלֹא**
17 **בְּהַמְסַקְנָא,** כפי שמובא לעיל),
18 **בְּכַדִּי לְרַמְזוּ שֵׁשׁ גַּם מַעֲלָה**
19 **בְּאַתְעֵרוּתָא-דְּלַעִילָא** אף על פי
20 שאין זו התעוררות מצד האדם עצמו.
21 **(ב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרְשַׁת תִּזְרִיעַ קוֹרְאִין (בְּכַמָּה שָׁנִים)**
22 **תִּזְרִיעַ קוֹרְאִין (בְּכַמָּה שָׁנִים)**
23 **בְּחֹדֶשׁ נִיסָן⁹,** כמו בשנת אמירת
24 המאמר, תשכ"ה, וכן בשנה זו, תשע"ו,
25 שפרשת תזריע היא בשבת פרשת
26 החודש, בראש חודש ניסן **שְׁעֵנִינוּ**
27 **הוּא אַתְעֵרוּתָא-דְּלַעִילָא¹⁰,**
28 כמבואר בחסידות שחודש תשרי, בא
29 בהמשך לעבודת התשובה של חודש
30 אלול, עבודת ה' היא בעיקר
31 ב'אתערותא דלתתא' מצד האדם, ואילו
32 בחודש ניסן, החודש של יציאת מצרים
33 שהיתה התגלות מלמעלה ("נגלה
34 עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש
35 ברוך הוא וגאלם"), עבודת ה' היא
36 בעיקר ב'אתערותא דלתתא' **וְלָכֵן**
37 **מְבִיא** אדמו"ר חוקן במאמר
38 **פִּירוּשׁ זֶה (שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא**
39 **מְזַרְעַ הָאִישׁ, 'עֵילָא גְבַר') לְפָנֵי**
40 **הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מְזַרְעַ הָאִשָּׁה (תַּחַת גְּבַר), כִּי**

1 **בְּחֹדֶשׁ נִיסָן, הַהֲדָגְשָׁה הִיא בְּמַעֲלָה שְׁבִאתְעֵרוּתָא-דְּלַעִילָא**
2 **הַהֲמַשְׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה מִלְּמַעְלָה. וְזֶה שְׁהַמְסַקְנָא** בהמשך דברי אדמו"ר
3 **חוקן במאמר הִיא שְׁלִידַת הַזָּכָר הִיא מְזַרְעַ הָאִשָּׁה,** אין הכוונה
4 **לשלול את עצם הענין של הדגשת המעלה והיתרון של 'אתערותא דלעילא'**
5 **לעומת 'אתערותא דלתתא' אלא כִּי**
6 **לְאַחֲרֵי מִתַּן תּוֹרָה** לאחר שניתנה
7 התורה לבני ישראל וניתנה להם
8 השליחות לעסוק בתורה ולקיים את
9 המצוות, **גַּם בְּחֹדֶשׁ נִיסָן**
10 **שִׁבְחָתִיחָה,** ביציאת מצרים, בו באה
11 לידי ביטוי המעלה המיוחדת של
12 'אתערותא דלעילא' **הַהֲדָגְשָׁה** מצד
13 העבודה המוטלת על האדם **הִיא**
14 **בְּמַעֲלַת עֲבוּדַת הָאָדָם**
15 **(אַתְעֵרוּתָא-דְּלַתְמָא).** **וְכַמוֹכֵן**
16 **גַּם מֵהַמְאָמַר דְּבוֹרֵ-הַמִּתְחִיל**
17 **הַפּוֹתַח בְּפֶסוּק "הַחֹדֶשׁ" הוּא לָכֵן**
18 **רַאשׁ חֲדָשִׁים (הַפּוֹסֵק הַמְדַבֵּר עַל מַעֲלַת**
19 **חֹדֶשׁ נִיסָן) שֶׁל אַדְמו"ר**
20 **(מְהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמַתוּ-עֵדֶן¹¹**
21 **בְּעַל הַהִילּוּלָא דְּב' נִיסָן,**
22 **שִׁנְסַתֵּק בְּיוֹם ב' נִיסָן (בִּשְׁנַת תר"פ)**
23 **שְׁמַדִּיק שָׁם (בְּתַחֲלַת**
24 **הַמְאָמַר¹²) "לְמָה צְרִיכִים**
25 **עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ** בכוחות הנפש
26 **שֶׁל הָאָדָם עֲצָמוֹ דִּיקָא, וְמָה**
27 **הַמְעֵלָה וְהִיתְרוֹן בְּזָה** שהאדם
28 **עוֹבֵד אֶת ה' מִצַּד עֲצָמוֹ, וְהִלָּא**
29 **הָאֶהְבָּה וַיִּרְאָה** שיש לאדם אל ה'
30 **הַבָּאִים מִלְּמַעְלָה** בכוח הארה
31 **וְהַתְגַּלּוּת אֲלִיקִית שְׂוִירַת אֶל הָאָדָם**
32 **מִלְּמַעְלָה** למטה **הֵם גְּבוּהִים**
33 **הַרְבֵּה יוֹתֵר** מהאהבה והיראה
34 **שֶׁהָאָדָם מְסוּגֵל לְהַגִּיעַ אֵלֵיהֶם** בכוחות
35 **עֲצָמוֹ, דְּזֶה שְׁמַדִּיק** הרבי הרש"ב
36 **בְּמַאמְרוֹ וְשׁוֹאֵל (מְהִי הַמְעֵלָה**
37 **בְּעֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ), אִף**
38 **שְׁבַכְמָה וְכַמָּה דְּרוּשִׁים** מאמרי
39 **חִסְדוֹת מְבָאֵר (פְּנִיזָר לְעִיל)**
40 **הַמְעֵלָה שְׁבִאתְעֵרוּתָא-דְּלַתְמָא (עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ) וְאֵם כֵּן**

ושם, דוהו הטעם על זה שאשה מזרעת תחלה יולדת זכר, כי ההמשכה שע"י קדימת האתעדל"ת היא מפנימיות האור.
 (8) אלא שגם לפירוש זה, עיקר המעלה דאתערותא דלעילא היא כשהיא באה לאחרי קדימת אתעדל"ת, כדלקמן סעיף ד.
 (9) וגם בהשנים ששבת פ' תזריע הוא בחודש אייר - הקריאה דהתחלת הסדרה במנחת שבת, וכן הלימוד בשיעורים דחת"ת,
 הוא בחודש ניסן (בכמה שנים). (10) נסמן בלקו"ש ח"י"ז ע' 148 הערה 5. (11) דשנת תרס"ו. (12) המשך תרס"ו ריש ע' קנז.

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

1 לכאורה לא מובן מהי התמיהה על כך, יש לומר, כי במאמר
2 דבור-המתחיל "החדש" העוסק בביאור ענינו של חודש ניסן
3 מודגשת המעלה שבאתערותא-דלעילא, כמובא לעיל שברוך
4 כלל מבואר בחסידות ענינו של חודש ניסן כזמן שבו מודגשת המעלה של
5 'אתערותא דלעילא' (כפי שהיה בעת
6 יציאת מצרים) ולכן יש מקום
7 לשאלה מהי המעלה
8 בעבודה של האדם בכוח עצמו.
9 אבל מזה שענין זה (מהי
10 המעלה בעבודה) הוא רק
11 שאלה ואף שהדבר דרוש ביאור אין
12 הנונה לשלול את עצם הקביעה שאכן
13 לעבודה בכוח עצמו, 'אתערותא
14 דלתתא' יש מעלה ויתרון על עבודה
15 כתוצאה מגילוי מלמעלה, 'אתערותא
16 דלעילא', מובן, שגם בחדש
17 ניסן (הזמן השייך למאמר דבור-
18 המתחיל "החדש"), שבו
19 מודגשת מעלת ההמשכה
20 ההתגלות האלקית הבאה
21 מלמעלה, המסקנא היא שיש
22 (גם) מעלה בעבודה ככח
23 האדם עצמו (אתערותא-
24 דלתתא) לגבי האהבה ויראה
25 הבאים ונמשכים מלמעלה
26 (אתערותא-דלעילא). ויתרה
27 מזו, דענין זה (המעלה
28 שבאתערותא-דלתתא) הוא
29 עקר המעלה אפילו בחודש ניסן,
30 שלכן, המסקנא (ב'לקוטי
31 תורה') היא שלידת הזכר
32 היא מזרע האשה, המעלה
33 שבאתערותא-דלתתא ולכן,
34 בגלל שגם בחודש ניסן, יש לשים דגש
35 על 'אתערותא דלתתא', גם במאמר
36 הנוכח של אדמו"ר הזקן המסקנה היא
37 שלידת הזכר היא מזרע האשה ('תתאה
38 גבר'), להורות על המעלה והיתרון של
39 עבודת האדם, 'אתערותא דלתתא'.
40 והולך ומבאר את מעלתה של
41 'אתערותא דלתתא' שהיא חשובה כל כך שמדגישים אותה גם בחודש ניסן
42 שבכללות הוא זמן של 'אתערותא דלעילא'.
43 ג) והענין הוא, דהנה המעלה שבאתערותא-דלעילא

(שמצד-עצמה ללא הקדמה של עבודת האדם ב'אתערותא דלתתא')
היא שההמשכה היא ממקום מקור כל כך נעלה שאין
אתערותא-דלתתא מגעת לשם, וההמשכה היא לא בעקבות
פעולה מסוימת מצד האדם אלא רק מצד "כפי 13 חפץ חסד הוא" 14
כי הקדוש ברוך הוא מצידו ובחסדו
רוצה לתת ולהשפיע.
ועל-פי הידוע 15 בתורת החסידות
בענין "במי נמלך התייען,
כביכול, הקדוש ברוך הוא, האם לברוא
את העולם בנשמותיהן של
צדיקים" 16 (ובאופן כללי הכוונה
לכל בני ישראל, ככתוב "ועמך
כלם צדיקים" 17), דזה
שנתעורר בפניו הקדוש ברוך
הוא להיות "חפץ חסד" ולתת
ולהשפיע הוא מצד זה שעלה
במחשבה העליונה (מחשבה
עצמית, ענין המחשבה כפי שהוא
אצל הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
שלמעלה מהגלוי ד' חפץ
חסד" כמבואר בחסידות שיש
להבחין ולהבדיל בין 'עצם', הדבר כפי
שהוא בעצם מהותו, ו'גילויים', היינו
ההארה, ההתגלות וההתפשטות של
הדבר, ובענינו, קודם התגלות הרצון
לתת ולהשפיע מצד "חפץ חסד", יש
כבר למעלה מחשבה עצמית על
הבריאה שהיא המקור והשורש ל'חפץ
וחסד', כתוצאה מכך) ששעתידין
ישאל לקיים תורה ומצות
ולעשות דירה לו יתברך
בתחתונים, לעשות את העולמות
התחתונים מקום ראוי להשראת
השכינה, מוכן, שהשרש
דעבודתם של ישראל הוא
למעלה יותר גם מהענין
ד'חפץ חסד" כלומר, עבודתם
של ישראל, בתורה ומצות, מושרשת
במקום יותר עמוק ונעלה באלקות
מאשר הרצון האלוקי להשפיע מצד
הקדוש ברוך הוא "חפץ חסד". ועל-ידי שהגלוי ד' חפץ חסד"
נתעורר ונמשך ובא לידי גילוי וביטוי על-ידי עבודת האדם,
מתוסף בו עליו נעלה יותר (מפמו) שהוא מצד

13) לשון הכתוב - מיכה ז, יח. 14) לקו"ת שה"ש שם. 15) ראה בארוכה ד"ה זה היום ה'תשמ"ב ס"הו (תורת מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' מד ואילך), ובהמצויין שם. 16) ב"ר פ"ח, ז. רות רבא פ"ב א (ג). 17) ישעי' ס, כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יוֹתֵר (מִמָּוָה) שֶׁהוּא עֵנִין שֶׁל "חֲפֵץ חֶסֶד" מִצַּד עֲצָמוֹ, מִצַּד
2 (לְמַעַל), שֶׁנִּמְשָׁךְ בּוֹ מִה'מְחַשְׁבָה עֲצָמִית' שֶׁלְמַעַל מַגְלוֹי
3 וְזוּ הַמַּעֲלָה שְׂבָאָה עַל יְדֵי הַהֲתַעֲרוּרוֹת הַיָּא כְּתוּצָאָה מֵעֲבוּדַת הָאֵדָם, הַתְּגַלּוֹת
4 מֵה'עֲצָם' שֶׁמִּצַּד עֲצָמוֹ הוּא לְמַעַל מִלְּבוֹא לִידֵי גִילּוֹי.
- 5 וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לְבָאָר, דָּזָה
6 שְׂבָחֲדֵשׁ נִסָן (שְׁעֲנִינוּ) הוּא
7 הַמְשָׁכָה וְגִילּוֹי אֲלִקוֹת מְלַמְעָלָה
8 'אֲתַעֲרוֹת דְלַעֲלִיא' וְאֵם כֵּן הִיָּה
9 מִקּוֹם לְהַדְגִישׁ אֶת מַעֲלַת הַהֲתַעֲרוּרוֹת
10 וְהַמְשַׁכָּה מִלְמַעַל קוֹרְאִין
11 "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר"
12 (הַהֲדָגָשָׁה בְּמַעֲלַת אֲתַעֲרוֹת-דְלַתְתָּא) הוּא, כִּי
13 דְלַתְתָּא (הוּא, כִּי עֵקֶר הָעֵילּוֹי
14 בְּהַמְשָׁכָה מְלַמְעָלָה (וְהַגְלוֹי
15 ד'חֲפֵץ חֶסֶד") שֶׁמִּצַּד עֲצָמָה
16 אֵינָה תְלוּיָה בְּעֲבוּדַת הָאֵדָם הוּא
17 כְּשֶׁהִיא הַהֲתַעֲרוּרוֹת מִלְמַעַל עֲצָמָה
18 נִמְשָׁכַת עַל-יְדֵי עֲבוּדָה שֶׁל
19 הָאֵדָם ב'אֲתַעֲרוֹת דְלַתְתָּא', כִּמְבוּאָר
20 לְעִיל לְגַבֵּי שׁוֹרֵשׁ וְעֵיקֶר הַרְצוֹן לְבִרְיַת
21 הָעוֹלָם.
- 22 וְהִנֵּה עֵנִין זֶה (ש"אֲשֶׁה
23 מִזְרַעַת תְּחִלָּה יוֹלְדַת זָכָר"
24 מוֹרָה עַל הַמַּעַלָּה
25 שְׂבָחֲדֵשׁ עֲרוֹת-דְלַתְתָּא) הוּא
26 גַם לְפִי הַפִּירוּשׁ שְׂלִידַת הַזָּכָר
27 הִיא מִטְּפַת הָאִישׁ הַבָּאָה
28 בְּאֲחֻרְוֹנָה, ד'עֲלָאָה גְבֻרָה' וְזֹאת
29 לְמַרּוֹת שֶׁלְכַאוּרָה פִירוּשׁ זֶה מְדַגִּישׁ אֶת
30 מַעֲלַת הָעֵילּוֹן, הַמְשַׁפֵּיעַ, וְלֹא אֶת מַעֲלַת
31 הַתְּחַתּוֹן. אֲלֹא שֶׁלְפִירוּשׁ זֶה,
32 הַמַּעַלָּה בְּאֲתַעֲרוֹת-דְלַתְתָּא
33 (זֶרַע הָאֲשֶׁה) הִיא אֲכַן לֹא מַעֲלָה
34 וְיִתְרוֹן שֶׁל 'אֲתַעֲרוֹת דְלַתְתָּא' מִצַּד
35 עֲצָמָה, אֲלֹא מַעֲלַת כִּיּוֹן שְׂהִיא
36 סָבָה טַעַם וְגוֹרָם לְכַךְ
37 שְׂהֲאֲתַעֲרוֹת-דְלַעֲלִיא
38 הַנִּמְשָׁכַת עַל-יְדֵי תְהִיָּה
39 מִבְּחִינָה נְעִילִית יוֹתֵר¹⁸
40 ('עֲלָאָה גְבֻרָה'), וְלְפִי הַפִּירוּשׁ
41 שְׂלִידַת הַזָּכָר הִיא מִזְרַע הָאֲשֶׁה, הַמַּעַלָּה שְׂבָחֲדֵשׁ עֲרוֹת-
- דְלַתְתָּא הִיא (גַם) מִצַּד לְמַעַלָּה, שֶׁנִּמְשָׁךְ בּוֹ מִה'מְחַשְׁבָה
עֲצָמִית' שֶׁלְמַעַל מַגְלוֹי. וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לְבָאָר,
דָּזָה שְׂבָחֲדֵשׁ נִסָן (שְׁעֲנִינוּ) הוּא הַמְשָׁכָה
מְלַמְעָלָה) קוֹרְאִין "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר"
(הַהֲדָגָשָׁה בְּמַעֲלַת אֲתַעֲרוֹת-דְלַתְתָּא) הוּא, כִּי
עֵקֶר הָעֵילּוֹי בְּהַמְשָׁכָה מְלַמְעָלָה (וְהַגְלוֹי ד'חֲפֵץ
חֶסֶד") הוּא כְּשֶׁהִיא נִמְשָׁכַת עַל-יְדֵי עֲבוּדָה.
(וְהִנֵּה עֵנִין זֶה (ש"אֲשֶׁה מִזְרַעַת תְּחִלָּה
יִלְדַת זָכָר" מוֹרָה עַל הַמַּעַלָּה
שְׂבָחֲדֵשׁ עֲרוֹת-דְלַתְתָּא) הוּא גַם לְפִי הַפִּירוּשׁ
שְׂלִידַת הַזָּכָר הִיא מִטְּפַת הָאִישׁ הַבָּאָה
בְּאֲחֻרְוֹנָה, ד'עֲלָאָה גְבֻרָה'. אֲלֹא שֶׁלְפִירוּשׁ זֶה,
הַמַּעַלָּה בְּאֲתַעֲרוֹת-דְלַתְתָּא (זֶרַע הָאֲשֶׁה) הִיא
שְׂהִיא סָבָה שְׂהֲאֲתַעֲרוֹת-דְלַעֲלִיא הַנִּמְשָׁכַת עַל-
יְדֵי תְהִיָּה מִבְּחִינָה נְעִילִית יוֹתֵר¹⁸ ('עֲלָאָה גְבֻרָה'),
וְלְפִי הַפִּירוּשׁ שְׂלִידַת הַזָּכָר הִיא מִזְרַע הָאֲשֶׁה,
הַמַּעַלָּה שְׂבָחֲדֵשׁ עֲרוֹת-דְלַתְתָּא הִיא (גַם) מִצַּד-
עֲצָמָה. וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לוֹמֵר הַרְמֹז בְּסִדְרָה דְשִׁנֵּי
הַפִּירוּשִׁים, דָּזָה שְׂמִקְדִּים הַפִּירוּשׁ שְׂלִידַת הַזָּכָר
הִיא מִזְרַע הָאִישׁ, אֲף שְׂהַמְסַקְנָא הִיא שְׂהִיא
כִּי בְתַחֲלַת הָעֲבוּדָה, מַעֲלַת
הַאֲתַעֲרוֹת-דְלַתְתָּא הִיא שְׂהֲאֲתַעֲרוֹת-דְלַעֲלִיא
הַנִּמְשָׁכַת עַל-יְדֵי הִיא נְעִילִית יוֹתֵר, וְעַל-יְדֵיזֶה
מִתְגַּלֵּית אַחֲרֵי-כֵן הַמַּעַלָּה שְׂבָחֲדֵשׁ עֲרוֹת-דְלַתְתָּא
גּוֹפָא.
- וְיִוָּבֵן זֶה עַל-פִּי הַמְּבָאָר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'¹⁹ שִׁישׁ
בְּחִינָה שְׂלִישִׁית בְּאֲתַעֲרוֹת-דְלַעֲלִיא,
שְׂהִיא בְּדֶרֶךְ מִתְנָה כְּלוּמֵר, יֵשׁ 'אֲתַעֲרוֹת
דְלַעֲלִיא' שֶׁנִּמְשָׁכַת כְּתוּצָאָה
מֵאֲתַעֲרוֹת דְלַתְתָּא, יֵשׁ 'אֲתַעֲרוֹת
דְלַעֲלִיא' נְעִילִית יוֹתֵר שֶׁלֹּא נִמְשָׁכַת עַל
יְדֵי עֲבוּדַת הָאֵדָם אֲבָל מִטְּרַת וְכוּנַתָּה
הִיא לְגוֹרָם ל'אֲתַעֲרוֹת דְלַתְתָּא', וְיֵשׁ
דְרָגָה שְׂלִישִׁית בְּחִינַת 'מִתְנָה' הַנִּמְשָׁכַת
אֲתַעֲרוֹת-דְלַעֲלִיא זֶה נִמְשָׁכַת שְׂגָם

(18) ולכאורה יש לומר שהוא ע"ד המבואר בלקו"ת פרשתנו ד"ה שוש תשיש, שהולדת האהבה שבבחינת "זכר" (אהבה רבה) באה בפועל מהאתערותא דלעילא, אלא שזה שהאתערותא דלעילא נמשכת מפנימיות האור (שלכן נולד ממנה אהבה רבה) הוא מפני שבאה ע"י קדימת האתערותא דלתתא. (19) שה"ש שם (כד, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל ואין בכוחה
 2 של 'אתערותא דלתתא' לפעול ולהמשיך אותה, אלא שבכדי שיהיה
 3 הגלוי של אתערותא דלעילא זו, הנעלית ביותר, צריך להיות
 4 תחלה השלמות דמעשה התחתונים, שהאדם יעשה את תלוי בו
 5 לעורר את האתערותא דלתתא
 6 והאתערותא דלעילא
 7 שנמשכת על-ידה.
 8 וצריך להבין, הרי הפונה
 9 המטרה והתכלית של בריאת העולם
 10 דנתאנה הקדוש-ברוך הוא
 11 להיות לו יתברך דירה
 12 בתחתונים²⁰ כאמור לעיל, היינו
 13 שהאדם יעשה את העולם הזה התחתון
 14 למקום ראוי לגילוי והשראת השכינה
 15 היא שעשית הדירה תהיה
 16 על-ידי עבודת האדם והמטרה
 17 הזו אינה נשלמת על ידי גילוי אלקות
 18 מלמעלה, דמזה מוכן, שגם
 19 גילויים של אלקות הכי נעלים
 20 ממקור הכי נעלה, גם האור האלקי
 21 שלמעלה מהשיכות לנבראים
 22 (שאין בכח האתערותא-
 23 דלתתא להגיע לשם כי עבודת
 24 האדם, גם העבודה באופן נעלה, היא
 25 מוגבלת), ועד לגלוי
 26 העצמות²¹ התגלות עצמותו
 27 ומהותו של הקדוש ברוך הוא בעצמו,
 28 נמשכים הם ויורדים ובאים
 29 מלמעלה למטה על-ידי עבודת
 30 האדם²², ואין זה מתאים עם
 31 המבוא לעיל מ'לקויטי תורה'
 32 שעל-ידי העבודה של האדם
 33 נמשך רק מבחינה
 34 שאתערותא דלתתא מגעת
 35 לשם, והמשכת הבחינות
 36 שלמעלה מזה - היא בדרך
 37 מתנה מלמעלה ואינה תלויה
 38 בעבודת האדם.
 39 ויש לומר הבאור בזה, דזה

שאתערותא דלתתא מגעת רק באור השיף לעולמות,
 ולמעלה מזה אין האדם המוגבל יכול 'לגעת' הוא מצד ענין הנבראים
 [אתערותא דלתתא כמו שהוא בבחינת 'תתא' תחתון, הנבדל
 מ'עילא' עליון, כלומר כפי שהדברים הם מצד הנבראים אכן יש הבדל בין
 'תחתון' ל'עליון' ויש הגבלה עד היכן
 מגעת 'אתערותא דלתתא'. אכל
 מצד פח העצמות שישנו
 בעבודתם של ישראל היינו
 שבתוך עבודת האדם עצמה, למרות
 שמצד עצמה, מצד המהות שלה
 והגדרים שלה, היא מוגבלת, יש בה
 את כוח העצמות [ויכמו שנתבאר
 לעיל (סעיף ג) בענין "במי
 נמלך הקדוש-ברוך-הוא על בריאת
 העולם בנשמותיהן של
 צדיקים", ששרש העבודה
 דישראל הוא ב'מחשבה
 העצמית' שבעצמותו יתברך,
 שלמעלה מכל הגילויים, גם
 מהגילויים הכי נעלים ואם כן
 יש בה כוח שלמעלה מכל מדידה
 והגבלה], ומצד כוח העצמות אין
 שיף לחלק בין 'תתא'
 ל'עילא', כי לגבי העצמות אין כל
 תפיסת מקום לגדרים של 'תחתון'
 ר'עליון' דישראל וקודשא-
 בריך-הוא כולא חד וכיון שבני
 ישראל והקדוש ברוך הוא הכול אחד,
 מציאות אחת, גם אצל בני ישראל ישנו
 מכוח העצמות שלמעלה מהגדרים
 ומצד זה יש להם את הכוח להמשיך
 אור נעלה יותר מהאור שה'אתערותא
 דלתתא' מגעת לשם, ועד להמשכת
 העצמות. אלא שגילוי ענין זה
 (השרש דעבודת ישראל כמו
 שהוא ב'מחשבה העצמית')
 וההמשכה שלו על האדם ובעולם
 הוא דוקא לאחרי שנשלם
 שהגיע לשלמותו כל השיף

20 ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. 21 שהרי ענין ה"דירה בתחתונים" הוא דירה לעצמותו (המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ - נסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים שבת ע' שח). 22 וכמוכן גם המבואר בתניא רפ"ז, שהגילויים דלעתיד תלויים "במעשינו ועבודתינו.. כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה, כי בעשייתה ממשך כו", היינו, שהעשי' היא לא הקדמה וסיבה להמשכה הבאה מצד למעלה, אלא שהעשי' היא הממשכת.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

1 לעבודת האדם, היינו העבודה עצמה (אתערוותא-דלתתא)
2 וההמשכה מלמעלה (אתערוותא-דלעילא) שבאה על-ידי
3 ולאחר שהאדם עשה את התלוי בו בשלמות, בא השלב שבו בא לידי גילוי
4 כוח ה'עצמות' שנמצא בעבודת האדם. ולכן, תחלת ההמשכה
5 הבאה על-ידי העבודה (לפני
6 שנתגלה פת העצמות שבה) שנושלים כל השיך לעבודת האדם, העבודה
7 עבודת האדם בשלב הראשון שלה
8 היא רק מהאור האלוקי המוגבל
9 והמצומצם השיך לעולמות,
10 מקום שאתערוותא-דלתתא
11 מוגבלת, כפי כוח האדם מצד עצמו,
12 מגעת לשם, אבל לאחר
13 השלמות דהעבודה (הן
14 דהעבודה עצמה, והן
15 דההמשכה מלמעלה שכל-
16 ידה שלמות בסיבה ושלמות
17 בתוצאה), שאז מתגלה
18 ה'פנימיות' שלה, העומק
19 והפנימיות הנמצאים בתוך עבודת
20 האדם שהיא ה'נחת רוח'
21 והתענוג שלמעלה באלקות
22 שבעבודת ישראל, כמאמר
23 חכמינו ז"ל לגבי לשון הכתוב האמור
24 בקרבנות, "ריח ניחוח", והענין נכון
25 לגבי כל התורה המצוות, "נחת רוח
26 לפני שאמרתי ונעשה
27 רצוני"²³, ד'נחת רוח'
28 ותענוג זה (ש'נעשה רצוני'
29 של הקדוש ברוך הוא בעצמו, על-
30 ידי ישראל) הוא בעצמותו
31 ותברך ("נחת רוח לפני")²⁴
32 ולא רק בדרגות יותר נמוכות באלקות,
33 על-ידי העבודה נמשך על
34 העבודה בתורה ומצוות גם האור
35 שלמעלה משיכות
36 לעולמות²⁵, ועד להמשכת
37 העצמות כמבואר לעיל.
38 ה) ועל-פיה יש לבאר
39 הסדר דשני הפירושים
40 ב'אשה מזרעת תחלה יולדת
41 זכר" במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה',

בשלב הראשון של עבודת ה' (לפני שנתגלה
ה'פנימיות' דעבודת ישראל והקשר שלה עם ה'עצמות'),
העבודה ד'כנסת ישראל' וההמשכה מלמעלה שנמשכת על
ידי עבודה זו הם שני דברים נפרדים, והיחס ביניהם הוא יחס של סיבה
והתוצאה, ובמילא ההמשכה
שבאה על-ידי היא מהאור
השיך לעולמות
(שהאתערוותא-דלתתא מגעת
לשם), והמעלה בהעבודה
דישראל אז בשלב מוקדם זה
היא שהעבודה היא סבה
שהאתערוותא-דלעילא
הנמשכת על-ידי תהיה
מפנימיות האור ולא רק
מהחיצוניות והמקיף - פירוש
הראשון: שזרע האשה
המתחנן המקבל היא סבה
להתגברות זרע האיש העליון
המשפיע ('עלאה גבר'), ועל-
ידי זה מתגלה הפנימיות
דעבודת ישראל, פת העצמות
שבה (מצד זה שישאל
וקודשא-ברוך הוא כולא חד
כמבואר לעיל), וכל ההמשכות
הן על-ידי העבודה גופא
עצמה (ולא שהעבודה היא רק
סבה להמשכה) - פירוש
השני: שלידת הזכר היא
מזרע האשה, ומעלת
ההמשכה מלמעלה (לידת
הזכר) היא לא רק המשכת
הפנימיות של האור השיך
לעולמות שגם הפנימיות שלו היא

(23) תו"כ (הובא בפירש"י) עה"פ ויקרא א, ט. ספרי (הובא בפירש"י) עה"פ פינחס כח, ח. (24) ראה גם ד"ה זה היום שבערה 15. 25) להעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו ע' קלא, ובסה"מ ה'תש"ה ע' 53, דהטעם על זה שהמשכת האור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ענין של גילוי ויש לו הגבלה. אלא גם) המִשְׁכַּת האור שְׁלֹמֶעֱלָה
2 מְשִׁיכֹת לְעוֹלָמוֹת, וְעַד לְהַמְשִׁכַת הַעֲצָמוֹת שלמעלה מכל
3 הגדרים של 'מעלה' רמטה, כמבואר לעיל.
4 (ו) וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר זֶה עִם יוֹם הַשְּׁנַי בְּנִיֶסָן שלמחרת שבת זו, דלפי
5 הַדְּעָה²⁶ שְׁבִינִסָן נִבְרָא
6 הַעוֹלָם, הִינּוּ שְׁבִרְיָאֵת הָאָדָם 1
7 שנברא ביום השישי לבריאה הִיְתָה 2
8 בְּרֵאשׁ הַדָּשׁ נִיֶסָן, וּבְרִיאַת 3
9 הַעוֹלָם הִיְתָה בְּכ"ה אָדָר²⁷, 4
10 יוֹם הַשְּׁבֵת הָרֵאשׁוֹן בְּבִרְיַאֵת 5
11 הָעוֹלָם הָיָה בְּשְׁנַי בְּנִיֶסָן. וְעַל- 6
12 פִּי הַיְדוּעָה²⁸ בתורת החסידות
13 בְּתִיּוּף שְׁתֵּי הַדְּעוֹת בְּזִמָּן 7
14 הַבְּרִיאָה²⁶, האם בניסן נברא
15 הָעוֹלָם או בתשרי נברא הָעוֹלָם שלא
16 תהיה מחלוקת בניהם, שְׁהַבְּרִיאָה 8
17 בְּפוֹעֵל הִיְתָה בְּתִשְׁרִי (ולפי זה
18 תחילת הבריאה היתה ביום כ"ה
19 אָלוּל²⁹) וְהַמְחֻשְׁבָּה לְבְרִיאָה 9
20 אֶת הָעוֹלָם הִיְתָה בְּנִיֶסָן (ולפי
21 זה תחילת הענין היתה ביום כ"ה
22 אָדָר), יֵשׁ לוֹמֵר, שְׁבִבְרִיאָה 10
23 בְּפוֹעֵל שְׁהִיְתָה בְּתִשְׁרִי, נִכְלָל 11
24 גַּם הַגְּלוּי ד'חֶפֶץ חֶסֶד"³⁰ 12
25 השפעה מצד הקדוש-ברוך-הוא שאינה
26 תלויה במעשי האדם. וְזֶה שְׁבִינִסָן 13
27 הִיְתָה הַמְחֻשְׁבָּה לְבְרִיאָה, יֵשׁ 14
28 לוֹמֵר דְּמְחֻשְׁבָּה זוּ הִיא עַל- 15
29 דְּרֵךְ הַמְחֻשְׁבָּה ד'בְּמִי 16
30 נִמְלָךְ", הַפְּנִיָה וְהַתְּכִלִּית 17
31 דְּהַבְּרִיאָה שְׁלֹא נִמְשְׁכָה בְּגִלּוּי 18
32 בְּבִרְיָאָה³¹ וּנְמַשְׁכַת לֵאחֹר שַׁעֲבֹרַת 19
- הָאָדָם מִצַּד עֲצוּמוֹ וְהַהִמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵה הַגִּיעוּ לְשִׁלְמוֹת. וּבַיּוֹם הַשְּׁבֵת,³³
ב' בְּנִיֶסָן, נַעֲשֶׂה הַשְּׁלֵמוֹת דְּהַמְחֻשְׁבָּה.
וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר זֶה, גַּם עִם זֶה שְׁיוּם ב' נִיֶסָן הוּא יוֹם הַהִילּוּלָא
שֶׁל אֲדָמוֹר (מְהוֹרְש"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן, וַיּוֹם שְׁבוּ הוֹכְתֵר כְּבוֹד-
וַיּוֹם שְׁבוּ הוֹכְתֵר כְּבוֹד-
קְדוּשַׁת מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹר (בְּנוֹ יְחִידוֹ שֶׁל בְּעַל הַהִילּוּלָא) בְּכַתֵּר הַנְּשִׂאוֹת³²,
כִּי הַפְּנִיָה וְהַתְּכִלִּית דְּהַבְּרִיאָה הִיא שְׁהִיְתָה בְּעוֹלָם הַגְּלוּי דְּאֹר-אֵין-סוֹף
שְׁלֹמֶעֱלָה מְשִׁיכֹת לְעוֹלָמוֹת (בְּנִזְכָּר לְעִיל), דְּגִלּוּי זֶה הוּא (בְּעַקֵּר) עַל-יְדֵי
הַלִּימוּד וְהַפְּצָה דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה. דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מִצַּד-עֲצָמָה
הִיא לְמַעַלָּה מְגִלּוּי (סְתִיִם)
דְּאֹרִיָּתָא הַחֶלֶק הַסְּתוּם וְהַנֶּעֱלָם שֶׁל
הַתּוֹרָה, וְעַל-יְדֵי הַלִּימוּד
דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּהַבְּנָה
וְהַשְּׁגָה, וּבְפִרְט עַל-יְדֵי

שלמעלה מהשתלשלות (הגם שהוא בדרך מתנה מלמעלה) הוא לאחרי שלימות העבודה דוקא, הוא* כי נתינת מתנה היא דוקא כשעביד ליי נייחא לנפשי (ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א). ויש לומר הכוונה בזה, שע"י שלימות העבודה מתגלה הנחת רוח' והתענוג העצמי שבעבודת ישראל, כנ"ל בפנים. 26) ר"ה י, סע"ב ואילך. וש"נ. 27) תוד"ה לתקופות - ר"ה ח, א. 28) ראה גם ד"ה החודש דכ"ה אדר ה'תשל"ט ס"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים אדר ע' קח) וש"נ. 29) תוד"ה הנ"ל שם. ועוד. - נסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים שם הערה 40. 30) להעיר גם מלקו"ת נצבים מז, ב. נח, ב. ועוד. 31) ראה גם ד"ה החודש הנ"ל שם. ובד"ה זה היום ה'תשמ"ב ס"ו (תורת מנחם - ספר המאמרים תשרי ח"א ע' מה) דמחשבה זו לא נמשכה (בגילוי) בענין דחפץ חסד. 32) להעיר מזה ש"אין מושחין מלך בן מלך א"כ היתה שם מחלוקת" (רמב"ם הל' מלכים ספ"א), ובכן יחיד אין זה שייך.

(* בלקו"ת שה"ש שם (כד, סע"א ואילך) "אינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחנותים", היינו, שהשלימות דמעשה התחנותים היא בכדי שהתחנות יהי' כמו כלי להשראת וגילוי האור נוע"ד קוב"ה לא שריא אלא באתר שלים (ראה זח"ג צ, ב); אבל בהמשך תרס"ו ובסה"מ ה'תש"ה שם, שהשלימות דמעשה התחנותים היא (גם) בשביל ההמשכה מלמעלה, נתינת המתנה מצד הנותן.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַפְּצָתָהּ חוּצָה (וְעַד 'חוּצָה' בַּתְּכֵלִית כפי הרבי מתבטא פעמים
 2 רבות 'חוצה שאין חוצה הימנו'), היינו על ידי גילוי עניני פנימיות התורה
 3 הן בתוך האדם, כך שיהיו מובנים ומושגים בשכל, והן 'חוצה', מִמְּשִׁיכִים
 4 הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה מְשִׁיכֹת לְעוֹלָמוֹת, וְעַד לְעֶצֶם הָאוֹר
 5 שְׁלֹמְעֵלָה מְגִלּוֹי, שִׁיְהִיָּה
 6 בְּגִלּוֹי בְּעוֹלָם כֶּשֶׁם שפנימיות
 7 התורה שלמעלה מגילוי באה בגילוי.
 8 זְוֹהֵי הַשְּׂיִכּוֹת דְּב' נִסָּן,
 9 הַשְּׂבֵת הָרֵאשׁוֹן דְּמַעֲשֵׂה
 10 בְּרֵאשִׁית בְּמַחְשָׁבָה (שָׁבוּ בִּיּוֹם
 11 זֶה הִיְתָה הַשְּׁלֹמֹת
 12 דְּהַמְּחָשָׁבָה בעת בריאת העולם)
 13 לְבַעַל הַהִילּוּלָא וְלִבְנוֹ יְחִידוֹ
 14 מְמַלָּא מְקוּמוֹ³³, כִּי עַל-יְדֵי
 15 הַדְּרוּשִׁים מאמרי החסידות שֶׁל
 16 בְּעַל הַהִילּוּלָא שְׁהוּא
 17 הַרְמַב"ם דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת³⁴
 18 תואר שנתן לו בשל העובדה
 19 שבמאמרי החסידות שלו ענינים
 20 יסודיים בתורת החסידות באים בצורה
 21 מבוארת ומסוכמת היטב ובכחירות
 22 כמו מביאור וסיכום הלכות התורה
 23 ברמב"ם (דְּבָרִים הַמְּתַבָּאֲרִים,
 24 וְעַד שְׁתָּהָא סְדוּרָה בְּפִי
 17 ד"דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים³⁸), בְּקָרוֹב מְמַשׁ.

33) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1293. אלא שהביאור שם הוא מצד המעלה דשבת הראשון, שענין זה הוא גם בשני בתשרי, משא"כ להביאור שבפנים. 34) לקו"ד ח"ב רצו, א. וראה ספר השיחות ה'תש"א ע' 160. 35) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספרו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 209 בנוגע להמאמרים דבעל ההילולא. 36) אגה"ק דהבעש"ט הידועה - נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ. 37) דיש לומר שזוהי המחשבה (לברוא) שהיתה בניסן, כנ"ל בפנים. ויש לומר שזהו גם הקשר דניסן עם גאולה העתידה - "בניסן עתידין ליגאל" (ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, יא) - כי אז תושלם כוונה ומחשבה זו. 38) תניא פל"ו.

המשך ביאור למס' יבמות ליום ראשון עמ' א

1 כבר נאמר בתחילת הכתוב, ומה תלמוד לומר בְּבִמְתוֹ, לומר
 2 שדווקא יבמה זו מתייבמת או חולצת, אבל יש לך יבמה אחת
 3 שְׁעוֹלָה רק לְחִלְצָה וְאֵינָה עוֹלָה לְיִבּוּם. ואיזו היא, זו יבמה האסורה
 4 באיסור חִיבֵי לְאוּיִן, כגון אלמנה לכהן גדול.
 5 מקשה הגמרא: וְאֵימָא - הלא יש לומר שבחייבי כְּרִיתוֹת נאמר
 6 כתוב זה לחייבן בחליצה. מתרצת הגמרא: ממה שאמר קָרָא
 7 בחליצה וְאֵם לֹא יִחַפֵּן הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יבמתו לחליצה, משמע

8 הָא אילו היה חָפֵץ היה מְיַיבֵם, ומכאן שדווקא כָּל הָעוֹלָה לְיִבּוּם
 9 עוֹלָה לְחִלְצָה, וְכֵן שְׁאִין עוֹלָה לְיִבּוּם אֵינּוּ עוֹלָה לְחִלְצָה.
 10 מקשה הגמרא: אִי הָכֵי, בְּחִיבֵי לְאוּיִן נְמוּ יֵשׁ לוֹמֵר שְׂמֵאֲחֵר שְׁאִינן
 11 עולות ליבום אף לא יעלו לחליצה. מתרצת הגמרא: הָא רְבִי
 12 (רִיבֵהוּ) אוֹתוֹן רְחֻמָּנָא לְחִלְצָה בְּיִבְמָתוֹ, כמבואר לעיל. שוב
 13 מקשה הגמרא: וְהָאִיתָ לְמַעַט חִיבֵי כְרִיתוֹת מְחֹלְצֵה מ'אֵם לֹא
 14 יִחַפּוּץ לְקַחַת, ולרבות חייבי לאוין לחליצה מיבמתו.

ב"ה.

ידוע פתגם בעל ההילולא שאמר על תלמידיו, אשר תפקידם הוא להיות "נרות להאיר".

דברי צדיקים בכלל, וביחוד דברי נשיאי ישראל אודות תלמידיהם והמקושרים אליהם – מדויקים
המה, ובפרטיהם גם כן. וגם בהתואר "נרות להאיר" – כן הוא, אשר מורה דרך הוא למקושריו בכמה
וכמה ענינים עקריים.

ואחדים מהם:

כמה תכונות בנר המאיר: הנר עצמו הוא מקור לאור – מאור, אף כי זעיר אנפין.

כלול הנר משמן ופתילה – וענינם בנמשל: שמן – תורה ומצוות¹. פתילה – האדם, היינו הגוף², יותר
נכון חלק נשמתו נפש דאיהי שתופא דגופא³, ובפנימיות יותר – נפש האלקית המלוכשת בנפש הבהמית⁴.

כשמדליקין הפתילה והיא השמן מתאחדין זו עם זה, מאיר הנר בהרבה מאורות⁵. וכללותם שני⁶ מיני
אור: נהורא אוכמא ונהורא חיורא – העלאה והמשכה.

ומעלה יתירה באור הנר, אשר דוקא הוא יפה לבדיקה וחיפוש במחבואות בחורים וסדקים – חופש
הוא כל חדרי בטן⁷.

כל ענינים אלו בהנמשל – מובנים ומבוארים הם למדי.

ועשי' לעילא – אשר על ידי קיום כל הנ"ל כפי הוראות בעל ההילולא, מאיר הנר את חלק העולם
השייך לו ועל אחת כמה וכמה את הנה"ב ונפה"א שלו – אשר זהו תכלית ירדת הנשמה לעוה"ז ובוזה
תלוי תכלית ימות המשיח ותחיית המתים⁸, שיהי' במהרה בימינו, אמן.

מנחם שניאורסאהן

כ"ה אדר"ש, ה'תש"א.

ברוקלין, ניו.

א. ובכ"מ.
(6) זח"א נא, רע"א. ובתורה אור שם בארוכה.
(7) שו"ע רבינו הזקן ר"ס תל"ג. פסחים ח, א.
נדפסה בסה"מ תשי"א ע' 202. לקו"ש ח"ב ע' 149.
אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ד אגרת תקננט.
(8) ראה תניא פל"ז בארוכה.

(1) זח"ג קפ"ז, א. וראה תניא פל"ה ואילך.
(2) זוהר ותניא שם. וראה ג"כ בראשית רבה פס"ב, ב.
(3) תקונים בהקדמה יד, ב. שם תי' כא (מט, ב).
(4) תורה אור [מקץ לג, סע"ב ואילך] ד"ה ת"ר מצות נ"ח פ"ה.
ועייג"כ שם [מ, ב] רד"ה כי אתה נרי. ובכ"מ.
(5) ברכות נב, ב. תיקונים ת"ז (נ, א). זח"א מא, ב. זח"ב רטז,

המשך ביאור למס' יבמות ליום רביעי עמ' ב

שכן מאחר ששתי האחיות זקוקות ליבום, נמצא שכל אחת מהן
אסורה עליהם משום אחות זקוקתם. וממשיכה שם המשנה שאם
קדמו וכנסו באיסור יוציאו אותן [ציור ז]. ואם כן מדוע בדין
משנתנו אם כנסו שני האחים ועברו על איסור אחות זקוקה אינם
צריכים להוציאן.
מתרצת הגמרא: הכי הַשְׁתָּא – וכי נראה עתה בעיניך שדומים שני
הדינים זה לזה,

אשת השני, יעברו על איסור יבמה לשוק וגם על איסור אחות
זקוקה. קָא מְשַׁמְעֵ לָן שאין לחוש לכך.
הגמרא מקשה סתירה בין משנתנו למשנה להלן: שנינו במשנה,
המקדש אחת משתי אחיות ולו שני אחים, אם קדמו שניהם וכנסו
באיסור אין מוציאין מידם. מקשה הגמרא: מָאִי שְׁנָא דין משנתנו
מָהָא דְתַנְן להלן (כו), אַרְבַּעָה אַחִין שְׁדִיּו שְׁנַיִם מִהֶן נְשׂוּאִין לַשְׁתֵּי
אַחִיּוֹת, וּמְתוּ שְׁנֵי הָאֲחִים הַנְּשׂוּאִין אֶת הָאֲחִיּוֹת וּנְפְלוּ שְׁתֵּי הָאֲחִיּוֹת
לַיִבוּם לִפְנֵי שְׁנֵי הָאֲחִים הַנּוֹתְרִים, הָרִי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מְתִיקְמוֹת.

בס"ד. שיחת ש"פ תזריע, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות "אשה כי תזריע", ומפרש: "אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף".

ולכאורה הפירוש בזה - שבפשוטו של מקרא אינו מובן מדוע נאמרו דיני אשה בפרשת תזריע, לאחרי דיני בהמה חיה ועוף שנאמרו בפרשת שמיני, וכדי לתרץ זאת, מביא רש"י מאמרו של ר' שמלאי.

אבל על-פי-זה צריך להבין:

(א) ברוב המקומות אין דרכו של רש"י להזכיר שם בעל המאמר, כי בלימוד פשוטו של מקרא לא נוגע מי הוא בעל המאמר. - בחלק ההלכה שבתורה נוגע מי הוא בעל המאמר, בכדי לידע אם הלכה כמותו, או שאזיל לשיטתיה במקום אחר, וכיוצא בזה; אבל בלימוד על-דרך הפשט אין זה נוגע. ואם כן, מדוע כאן מזכיר רש"י שם בעל המאמר - "אמר ר' שמלאי"?

(ב) אם כוונת רש"י לתרץ מדוע נאמרו דיני אשה לאחרי דיני בהמה חיה ועוף, היה צריך להעתיק מהפסוק רק תיבת "אשה", ולמה העתיק גם התיבות "כי תזריע"?

(ג) הדיוק בסדר הענינים בשתי פרשיות - שייך בחלק ההלכה שבתורה (וכן בחלק הרמז דרוש וסוד), כיון שדרשינן סמוכים (במשנה תורה - לכל הדעות, ולפי דעה אחת - גם ב' הספרים שלפני זה)¹, אבל בחלק הפשט שבתורה - אין מקום לקושיא מדוע נאמרה תחילה פרשה זו ואחרי-כך פרשה זו (אלא-אם-כן אין זה בהתאם לסדר הזמנים), ולכן לא הביא רש"י בפירושו כמה וכמה מאמרי חז"ל שמבארים סדר הפרשיות.

ובנדון דידן: בשלמא בחלק ההלכה, יש מקום לשאלה - שכיון שהאדם הוא קדום במעלה, וכל המובחר והמקודש קודם, היתה תורתו צריכה להתפרש לפני תורת בהמה חיה ועוף; אבל בחלק הפשט - אין מקום לשאלה כזו. וכפי שמצינו בפירושו הראב"ע שכתב בפשטות "אחר שהשלים תורת הטהור והטמא בנאכלין, הזכיר טמא אדם", מבלי להביא את מאמרו של ר' שמלאי. ואם כן אינו מובן: למה הוצרך רש"י להביא את מאמר ר' שמלאי?

ב. ויש לומר הביאור בזה:

הקושי בפשוטו של מקרא הוא: מדוע נאמרו דיני טומאת "אשה כי תזריע" לפני דיני טומאת נדה (שנאמרו בפרשה שלאחרי זה)², דלכאורה, כיון שסדר הדברים הוא שתחילה ישנה טומאת נדה, ורק לאחרי הטהרה מטומאת נדה, אזי יכול להיות "אשה כי תזריע" - היתה התורה צריכה לומר תחילה דיני טומאת נדה, ואחר כך "אשה כי תזריע"?

ואף שנתבאר לעיל שבדרך הפשט אין להקשות על סדר הענינים בשתי פרשיות, הרי בנדון דידן הקושיא גדולה יותר - שהרי בהמשך הכתוב נאמר "כימי נדת דוותה תטמא", "כסדר כל טומאה האמורה בנדה כו"³, ועדיין לא נתפרש בתורה דין טומאת נדה?!

ואף שמצינו על-דרך-זה בכמה מקומות, שבתחילה מזכירה התורה דין מסויים בדרך כלל, ורק לאחרי זה מבארת התורה פרטי הדברים - הרי סוף-כל-סוף אין זה מחזור לגמרי.

וכדי להבהיר זאת, מביא רש"י "א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף" - שלכן נתפרשה תורתו של אדם בנוגע ליצירתו

(3) פרש"י עה"פ.

(1) ברכות כא, ב. וש"נ.
(2) מצורע טו, יט ואילך.

- 1 ("אשה כי תזריע") מיד לאחר תורת בהמה חיה ועוף (בפרשת שמיני), מבלי להפסיק באמצע בדיני
 2 טומאת נדה.
- 3 ולכן מעתיק רש"י גם את התיבות "כי תזריע" - כיון שהקושי בפשוטו של מקרא (שמתורץ על-ידי
 4 מאמרו של ר' שמלאי) הוא מדוע נאמר דין טומאת לידה ("אשה כי תזריע") לפני דין טומאת נדה.
- 5 והטעם שרש"י מביא זאת מדברי ר' שמלאי הוא - כי, רש"י מצד עצמו לא היה מוכרח לפרש דבר,
 6 כיון שבדרך הפשט אין הכרח כל-כך לתרץ קושיא כזו (למה נאמר דין טומאת לידה לפני דין טומאת
 7 נדה), אלא, כיון שישנו פירוש שאמר ר' שמלאי, מביא רש"י את דבריו, כיון שעל-פי-זה יתחוויר יותר
 8 גם בדרך הפשט.
- 9 ולכן כותב רש"י "אמר (ר' שמלאי)", ולא דרש, אף שמאמרו של ר' שמלאי הוא דרוש - כיון
 10 שעל-פי-זה מתחוויר ענין גם בפשטי הכתובים.
- 11 והטעם שרש"י מזכיר שם בעל המאמר "ר' שמלאי", ולא כותב סתם בשם רבותינו זכרונם לברכה -
 12 כי, בלאו הכי צריך רש"י לומר שישנו מאמר מסויים שעל-ידי-זה יתוסף ביאור גם בפשטות הכתובים
 13 (בכדי להדגיש שאין הכרח לבאר ענין זה בדרך הפשט), ולכן כותב "אמר ר' שמלאי", כיון שהזכרת
 14 בעל המאמר אינה הוספה ואריכות הלשון לגבי "אמרו רבותינו".
- 15 ג. המשך הביאור במאמר ר' שמלאי, "כשם כו' כך כו'" - שטעם יצירתו⁴ של אדם לבסוף הוא (לא
 16 מפני מעלת האדם, שיכנס לסעודה מיד, אלא אדרבה) מפני החסרון של האדם ("יתוש קדמך"⁵) שיכול
 17 להתאוות לדברים אסורים, ולכן גם תורתו נתפרשה⁶ לבסוף, כיון שסדר הלימוד הוא מן הקל אל הכבד,
 18 ובירור האדם קשה יותר מבירור שאר בעלי חיים. והשייכות לר' שמלאי - שלא היה מיוחס⁷, ולכן הדגיש

ויש לבאר בנוגע לפירוש הראשון - דלכאורה אינו מובן:
 בשלמא פירוש השני, "לפי שאינן מיוחסין" - הרי זה ע"ד
 שמצינו שהמחוסר אבר רח"ל אין לקרותו לתורה בפרשה
 שמדברת אודות חסרון זה, משום "לועג לרש" (ראה ס"ח ר"ס
 תשסח. הובא במג"א סו"ס קלח). ואף שבנדרו"ד, שרש"י בעצמו
 ביקש מר"י שילמד עמו ספר ירוסין, לא שייך הטעם דלועג לרש
 - יש טעם נוסף: ר"י חשש שמפני שרש"י אינו מיוחס, יש אצלו
 נטי' למעט במעלת היוחסין, ולכן ילמד ספר ירוסין שלא כדבעי,
 ולכן לא רצה ללמדו, מצד "ולפני עור לא תתן מכשול" (קדושים
 יט, ד); אבל הפירוש הראשון, "לדחוי' איכוון" - אין לו הבנה
 כלל, ולכאורה, גם אם לא רצה לומר לו הטעם האמיתי, הי' צריך
 לומר לו איזה טעם אחר שיונח אצלו, ולא לדחותו בקש?!

ויוכן בהקדם מארז"ל ("ע"ז יט, א) "לעולם ילמוד אדם תורה
 במקום שלבו חפץ" - שלמרות שמדובר אודות ענין שכלי ששייך
 למוח שבראש, הנה כאשר לבו חפץ בזה, אזי הרצון מושל ושולט
 על כח השכל, ואז נעשית פעולת כח השכל באופן אחר לגמרי,
 וכפי שרואים במוחש (ראה גם תורת מנחם - התועודיות חל"ז
 ריש ע' 123. וש"נ).

[ואין זה בסתירה למארז"ל "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו
 ואין שפתותיו נוטפות מר כו'" (שבת ל, ב), ו"זרוק מרה
 בתלמידים" (כתובות קג, ב), והרי "לבו חפץ" הוא היפך הכיוון
 והביטול - כי, תנועת הכיוון והביטול היא רק הקדמה לקבלת
 הלימוד מהרב, ואילו קבלת הלימוד מהרב, שענינה הוא
 התפשטות כח שכלו של התלמיד בהסברא שקיבל, הרי זה תלוי
 בחפץ לבו].

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לתלמיד המקבל, כן הוא גם
 בנוגע לרב המשפיע - שאמיתית ההשפעה היא דוקא כאשר הרב
 הוא בתנועה של התקשרות אל המקבל, מתוך אהבה ורצון, וכמו
 ע"מ בהשפעת הטיפה כו', כמבואר באגה"ק (סט"ו).

4 "יצירתו" דייקא, היינו, כפי שהנבדאים הם בגילוי; אבל
 מצד הבריאה, היינו, תחילת ההתהוות, כפי שהיא מצד הכוונה -
 האדם קודם ובאין ערוך לכל הנבדאים, כמארז"ל (ב"ר פ"ח, ז.
 רות רבה פ"ב, ג) "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים, כמ"ש
 (דברי הימים א ד, כג) עם המלך במלאכתו ישבו שם", וכל כוונת
 הבריאה אינה אלא שבביל האדם, כפירוש רש"י על הפסוק
 (בראשית א, א) "בראשית ברא גו'", "אין המקרא הזה אומר אלא
 דרשוני... בבביל ישראל שנק' ראשית" (ולא בא המקרא להורות
 סדר הבריאה לומר שאלו קדמו כו", עד "נעשה אדם" שבא
 באחרונה - שהרי נאמר "בראשית ברא", תחילת וכוונת ההתהוות,
 ומצד הכוונה קודם האדם לכל הבריאה).

5 סנהדרין לח, א. ועוד.

6 דיוק הלשון "נתפרשה" - כי, גם תורת בהמה ח' ועוף
 היא חלק מתורת ועבודת האדם, כיון שאינם יכולים להתברר
 בעצמם, אלא ע"י האדם (ואפילו המלאכים שנקראים בשם
 "חיות", אינם יכולים להתעלות למדרגה עליונה יותר ממה
 שנתהוו, והבירור ועלי' שלהם היא רק ע"י עבודת האדם, ולכן
 אמרו רז"ל (חולין צא, ב) ש"אין מלאכי השרת אומרים שירה
 למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר (איוב לח, ז) ברן יחד
 כוכבי בקר והדר ויריעו כל בני אלקים", אלא שבפרשה זו
 "נתפרשה" תורתו של אדם - בנוגע לבירור האדם עצמו (וראה
 לקמן הערה 9).

7 כמסופר בגמרא (פסחים סב, ב. נתבאר בארוכה בלקוטי
 לוי"צ על פסוקי תנ"ך ומחז"ל ע' קיג ואילך) "רבי שמלאי אתא
 לקמי' דרבי יוחנן, אמר לי, ניתני לי מר ספר ירוסין, אמר לי
 מהיכן את, אמר לי מלוד, והיכן מותבך, בנהרדעא, אמר לי אין
 שונין לא ללודים ולא לנהרדעים, וכל שכן דאת מלוד ומותבך
 בנהרדעא, ובפירוש רש"י: "לדחוי' איכוון, לישנא אחרינא, לפי
 שאינן מיוחסין".

1 את מעלת העבודה בכח עצמו, ולא את המעלות שבאים במתנה מלמעלה (בניגוד לר' יוחנן, שהיה
2 מיוחס⁸, שמדגיש את מעלת האדם משעת יצירתו), ומצד ענין העבודה מודגש תחילה החסרון של האדם,
3 ואילו מעלתו תבוא לאחרי זה - על-ידי העבודה, שמאדם שנוצר מן האדמה נעשה אדם מלשון אדמה
4 לענין, מציאות חדשה⁹, ועל-ידי-זה מתגלה כח העצמות. וזהו ש"תורת האדם" נקראת בשם "תזריע"¹⁰,
5 שמורה על העבודה באופן של אתערותא דלתתא שיש בה מעלת ההתחדשות - הוגה על-ידי כבוד קדושת
6 אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 74 ואילך.

* * *

7 ד. כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א הורה שכל אלו שסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' השבועי יאמרו
8 "לחיים"¹¹.
9 ואחר כך אמר מאמר (כעין שיחה) דבור המתחיל אשה כי תזריע (הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר
10 שליט"א)¹².

* * *

11 ה. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "וכובס שנית", "לשון טבילה, תרגום של כבוסיין שבפרשה
12 זו לשון לבון, ויתחור, חוץ מזה שאינו ללבון אלא לטבול, לכך תרגומו ויצטבע, וכן כל כבוסי בגדים
13 שהן לטבילה מתורגמין ויצטבע" - שבטעם כיבוס הבגד לאחרי ש"סר . . הנגע" י"ל בב' אופנים: (א)
14 כיון שהסרת הנגע היתה על-ידי כיבוס לשם הסגר, ולא לשם טהרה, (ב) גם לאחרי הסרת הנגע צריך
15 כיבוס כדי לטהר את התפשטות הטומאה בכל הבגד. ומזה שנאמר "וכובס שנית", מוכח, שגם הכיבוס
16 הראשון פעל טהרה (ולא רק לשם הסגר) - טהרה מהנגע עצמו, ונוסף לזה צריך להיות כיבוס שני לטהר
17 גם התפשטות הטומאה. ודוגמתו בענין החטאים - שעל-ידי התשובה נמחל לו לגמרי, ואילו התענית
18 שלאחרי זה, כדי שיהיה מרוצה וחביב כו', הוא ענין של טבילה, תשובה עילאה - הוגה על-ידי כבוד
19 קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 92 ואילך.

שנעשה דם ובשר כבשרו של האדם, ועי"ז שמברך עליו בתחילה ובסוף ה"ה מתעלה למעלה יותר, הרי נוסף לכך שגם קודם הברירה יש למאכל ערך אל האדם להיותו ראוי למאכל אדם, הנה כיון שזהו רק דברי הרשות (שנעשים "לשם שמים", ועד ש"בכל דרכיך דעהו"), ולא מצוה, אין בזה גילוי רצון העליון; ואילו ע"י תורת האדם בעצמו, שזהו"ע קיום המצוות, נעשית העלי' לבחי' רצון העליון, שזהו עילוי שבאין ערוך, כריחוק הנברא מן הבורא. (10) כמדובר כמ"פ (ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 264 ואילך. ועוד) ששמות הסדרות שבתורה אינם לשם סימן בלבד, אלא הם מורים על תוכן הסדרה, כמו כללות ענין השמות. וכדמוכח גם בנגלה דתורה - מדיני גיטין, שכאשר יש טעות בשם, הנה גם כאשר לאחרי הטעות יודעים בבירור מי הוא המגרש (כגון שיש לו כמה שמות, והוחזק בשם אחד, וכתבו בגט את כל שאר השמות, מלבד השם שהוחזק בו), אזי הגט פסול (ראה שו"ע אה"ע סק"ט ס"ב), ועכ"ל, שהשם אינו סימן בעלמא, שהרי לא יתכן שטעות בענין חיצוני תפסול את הגט. ובפרט ע"פ המבואר בקבלה וחסידות (נסמן בתורת מנחם שם), שעי"ש השם נמשך חיות הרבר, הרי בוראי שהשם קשור ומורה על תוכן הדבר הנקרא בשם זה.

(11) ראה גם לעיל ע' 127. וש"נ.

(12) נדפס לעיל ע' 130 ואילך. עוד ענינים מהמאמר - נדפסו ב'לקוטי שיחות' ע' 65 ואילך, וע' 70 ואילך.

[ואף שהשפעת השכל יכולה להיות גם בדרך הכרח (ורק בגשמיות הרי זה באופן ש"אין קישוי אלא לדעת" (יבמות נג, ב), משא"כ בענינים רוחניים), וכפי שמצינו ברבי עקיבא, שאף שלכתחילה לא הסכים ללמד תורה, הנה כאשר איימו עליו שימסרוהו למלכות, אזי לימד תורה (ראה פסחים קיב, א) - מ"מ, ההשפעה שבהכרח אינה דומה ואינה בערך כלל להשפעה שברצון].

ועפ"ז יש לומר בנוגע לב' הפירושים שברש"י - ששניהם אמת, אלא שמדברים בשתי מדרגות - שבתחילה (שזהו הפירוש הראשון) ה' אצלו רק רצון וכוונה לדחותו (שלא רצה ללמדו ולהשפיע לו), ולאחרי כן (שזהו "לישנא אחרינא") נמשך ובא רצון זה גם בטעם ושכל - "לפי שאינן מיוחסין" (מצד "לפני עור", כנ"ל).

(8) ולהעיר מהמסופר בגמרא (ברכות כז, סע"ב) שהחליטו למנות את ר' אלעזר בן עזרי' לנשיא בגלל ש"אית לי זכות אבות", ולא את ר' עקיבא "דלית לי זכות אבות", אף שמצד עבודתו גדלה ביותר מעלת ר"ע, עד כדי כך, שאפילו משה רבינו לא ה' יכול להשיג את דברי ר"ע (ראה מנחות כט, ב. וראה גם תוד"ה דחשיב - כתובות קה, א).

(9) שזוהי המעלה בתורת האדם עצמו לגבי עבודתו בתורת בהמה ח' ועוף (ראה לעיל הערה 6) - כי, עבודת האדם "להבדיל בין הטהור ובין הטמא" בבהמה ח' ועוף, הנה אפילו בהעלאת הטוב שבנוגה (נוסף על דחיית האסור והרע) ע"י אכילת המאכל

בס"ד. משיחות ש"פ ויקרא, פ' החודש, ר"ח ניסן ה'תנשא.

19 שר"ח ניסן חל בשבת⁶ (ועד"ז בשנים שחל ר"ח
20 טבת⁷ או ר"ח אדר בשבת⁸).
21 ועילוי נוסף בשנה זו (גם לגבי כמה שנים
22 שבהם חל ר"ח ניסן בשבת) מצד הקריאה ד"סדר
23 היום" בפרשת ויקרא⁹ – שנוסף על השייכות
24 דפרשת החודש¹⁰ להקריאה דר"ח (בכל ר"ח ניסן
25 שחל בשבת), כיון שמצות קידוש חדשים נאמרה
26 בפסוק "החודש הזה לכם"¹¹, שייכת פרשת החודש
27 (שבה מדובר אודות ר"ח ניסן) גם לפרשת ויקרא –

1 א. ביום הש"ק זה ישנו חידוש מיוחד –
2 שמוציאין שלשה ספרי תורה¹ "ראש חודש ניסן שחל
3 להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים, קורין סדר
4 היום (פרשת השבוע) בראשון, וענין ראש חודש
5 בשני, והחודש הזה בשלישי"².
6 ובהקדמה – שהוצאת שלשה ספרים לקרוא
7 בהם הו"ע של חידוש, שהרי, בדרך כלל מוציאין
8 וקורין בס"ת אחד, ו"אם יצטרכו לקרות שני ענינים
9 מוציאין שני ספרי תורה"³, כמו בשבת ר"ח, ובכל
10 יום טוב, ורק לעתים נדירות (כשצריכים לקרות
11 שלשה ענינים) מוציאין שלשה ספרים:

12 הפעם היחידה בכל שנה ("אחת בשנה")
13 שמוציאין שלשה ספרים היא בשמחת תורה⁴:
14 "מוציאין שלשה ספרים, וקורין באחד וזאת הברכה
15 עד סוף התורה, ובשני בראשית עד אשר ברא
16 אלקים לעשות, ובשלישית קורא המפטיר"⁵.

17 ובכמה שנים שקביעותם באופן מיוחד מוציאין
18 שלשה ספרים פעם נוספת – כבקביעות שנה זו

6 ויש לומר, שיש מעלה בהקריאה בג' ס"ת בשבת ר"ח ניסן
לגבי שבת ר"ח טבת ואדר – כי, הטעם שבמירא דר"י נפחא
נתפרש ר"ח טבת ואדר (ולא ניסן), הוא, משום ש"צריכא, דאי
איתמר בהא וכו'" (מגילה שם. וראה תוד"ה חדא), משא"כ ר"ח
ניסן שאין צורך לפרשו, כי "כש"כ הוא מהנך, דתמן (בר"ח טבת
ואדר) המפטיר קורא ההפטרה מענינו של המפטיר (תנוכה
ושקלים) אף שאינו שייך לשבת ר"ח .. אבל כאן (בר"ח ניסן) ..
גם בהפטרה של פרשת החודש כתיב ובשבתות ובחדשים יבוא
כו' להשתחוות לפני ה'", כבהפטרה דשבת ר"ח שאין שם רק
פסוק "והי' מידי חודש בחדשו ושבת בשבתו כו' להשתחוות
לפני" (אור שמח לרמב"ם).

ועד"ז י"ל גם בנוגע להקריאה בג' ס"ת בשמחת – שכיין שאינה
מעיךק הדין (כנ"ל בהערה שלפנ"י), אלא כתוצאה מהמנהג
לשמוח בגמרה של תורה (שלא יוכל להתפרש באופן בלתי-
רצוי ח"ו), י"ל, שהטעם שלא נתפרש בספרו של הרמב"ם הוא
מצד גודל העילוי שאינו יכול להתפרש בתושבע"פ, ע"ד המבואר
בנוגע למנהג ד"הקפות" בהשמחה לגמרה של תורה בשמחת**
(ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג. ובכ"מ).

7 ובשנת העיבור – כשר"ח טבת חל בשבת חל גם ר"ח ניסן
בשבת (כבהקביעות דשנה הבעל"ט).

8 "ראש חודש אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלשה
ספרים, הראשון קורא בו סדר היום, והשני קורא בו ענין ראש
חודש, והשלישי קורא בו כי תשא". וכן "ראש חודש טבת שחל
להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים, הראשון קורא בו סדר היום,
והשני קורא בו ענין ראש חודש, והשלישי קורא בו ענין חנוכה"
(רמב"ם שם הכ"ג"ד).

9 משא"כ בשנת העיבור, שבר"ח ניסן שחל בשבת קורין
פרשת תוויע.

10 בספר השלישי – סיום ותותם הקריאה דכל השלשה
ספרים ("הכל הולך אחר החיתום"), ומפטירין בהפטרת פרשת
החודש דוקא.

11 בא יב, ב. וראה רמב"ם ריש הל' קידוה"ח.

1) ולהעיר, שחידוש זה נראה בגלוי לכאור"א מבני שבאים
לבית-הכנסת, כולל גם קטני קטנים, שעוד לפני שמגיעים לכלל
הבנה, וזאין שמוציאין שלשה ספרים, ולא עוד אלא שמנשקין
כל שלשת הספרים, וב' פעמים, הן בעת הוצאתן מארון הקודש
(והולכתן להבימה שבבית הכנסת לקרוא בהם), והן בעת הכנסתן
לארון הקודש, כמנהג ישראל.

2) רמב"ם הל' תפלה פ"ג הכ"ג. – וראה בכס"מ, שדין זה
נלמד מהמירא דר' יצחק נפחא (מגילה כט, ב) בנוגע לר"ח טבת
ור"ח אדר. ולהעיר, שגם בטוש"ע נתפרש ע"ד הוצאת ג' ס"ת
רק בר"ח טבת שחל בשבת (או"ח סו"ס תרפד), ובר"ח אדר שחל
בשבת (שם ר"ס תרפה), ולא נתפרש בנוגע לר"ח ניסן שחל
בשבת*, כמגילה שם. וראה לקמן הערה 6.

3) שם פ"ב הכ"ג.

4) נוסף על הוצאת כל ספרי התורה שבארון הקודש בעת
ההקפות דשמע"צ ודשמח"ת.

5) (טו"ש"ע או"ח (סו"ס תרסח ו)ר"ס תרסט. – ולהעיר,
שברמב"ם לא הובא ע"ד הוצאת ג' ס"ת בשמח"ת, אלא רק ב'
ס"ת, פרשת וזאת הברכה, וקרבות היום (שם פ"ג הי"ב-יד),
וטעם הדבר – כי הקריאה דהתחלת פרשת בראשית אינה מעיקר
הדין, אלא ש"רגילין להתחיל מיד בראשית, כדי שלא יהא פתחון
פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה
עוד" (טור שם). וראה הערה הבאה.

** משא"כ בשו"ע – שהובא בו גם המנהג דהקפות (רמ"א או"ח
שם).

* ובאר שמוח לרמב"ם שם: "ובשו"ע נשמט".

18 כולה¹⁵, ועד"ז בנדו"ד, שהוצאת שלשה ספרי תורה
19 בשמח"ת שייכת ופועלת בכל השנה כולה¹⁶, וכן
20 הוצאת שלשה ספרי תורה בר"ח ניסן¹⁷ שחל בשבת
21 שייכת ופועלת בכל השנה כולה¹⁸, ולא עוד אלא
22 שפועלת גם בשאר השנים שקביעותם שונה, שגם
23 בהם ישנו הלימוד והוראה ונתינת-כח מהוצאת
24 שלשה ספרי תורה בר"ח ניסן שחל בשבת, נוסף על
25 הלימוד והוראה ונתינת-כח מהוצאת שלשה ספרי
26 תורה בשמח"ת שבכל שנה, כדלקמן.

27 ג. תוכן הענין דהוצאת ספר תורה (ועאכו"כ שלשה
28 ספרי תורה) מובן מהתפלות שאומרים בעת פתיחת
29 הארון, שהתחלתם בפסוק¹⁹ "ויהי בנוסע הארון
30 גו'", "ש"ספר (תורה) חשוב הוא בפני עצמו", אחד
31 מ"שבעה ספרי תורה"²⁰:
32 הוצאת ספר תורה היא כמו נסיעת הארון, שאז
33 ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו
34 משנאיך מפניך".

35 וענינו בעבודת כאו"א מישראל (גם בזמן הזה
36 כשהארון גנוז²¹) – שבחי' משה שישנו בכאו"א
37 מישראל²² אומר (ממשיך ומגלה) ופועל שיהי'
38 הענין ד"קומה ה'", הוספה (קימה) בכל עניני
39 קדושה, "עשה טוב", וכן הענין ד"יפוצו אויבך
40 וינוסו משנאיך", ביטול ושלילת כל הענינים
41 הבלתי-רצויים, "סור מרע"²³, היינו, שהוצאת ספר

1 שנאמרה בר"ח ניסן¹², היינו, שבשנה זו מודגש בגלוי
2 הצד השווה דהקריאה בכל השלשה ספרים, שכולם
3 שייכים לפרשת החודש, ר"ח ניסן¹³.

4 ב. ויש לבאר תוכן הלימוד והוראה בעבודת
5 האדם לקונו מהענין דהוצאת שלשה ספרי תורה
6 ביום הש"ק זה – ע"פ הידוע שבכל ענין¹⁴ יש
7 לימוד והוראה בעבודת ה', ועאכו"כ בענין עיקרי
8 וחשוב כהוצאת שלשה ספרי תורה.

9 ובפרטיות יותר:

10 כדי להבין תוכן הענין דהוצאת שלשה ספרי
11 תורה בר"ח ניסן שחל בשבת בשנים מיוחדות, יש
12 להקדים תחילה תוכן הענין דהוצאת שלשה ספרי
13 תורה בכל השנים (בשמחת תורה), ולאח"ז יש לבאר
14 ההוספה בשנים מיוחדות שבהם מוציאים שלשה ספרי
15 תורה גם בר"ח ניסן (כשחל בשבת).

16 ובהקדם המדובר כמ"פ שגם הענינים שהם "אחת
17 בשנה" מהווים לימוד והוראה ונתינת-כח בכל השנה

(12 כפשטות הכתובים "ויהי בחודש הראשון גו' באחד לחודש
(ר"ח ניסן) הוקם המשכן" (פקודי מ, יז), "ולא יכול משה לבוא אל
אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן" (שם, לה),
ובהמשך לזה "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד" (ראה גם
תנחומא ריש פרשתנו. ספרי זוטא נשא ז, יא. לקו"ת ריש פרשתנו),
וכן המשך הפרשה בפרטי דיני הקרבנות, והמשכס בפרשת צו, עד
לפרשת שמיני, שמיני למילואים, הוא ר"ח ניסן (וראה גם לקו"ש
חי"ז ע' 11. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 508-9. וש"נ).

(13 ועד"ז בהפטורה דפרשת החודש – שנוסף לכך שנפרש
בה גם ענינו של ר"ח (כמ"ש (יחזקאל מו, א-ג) "וביום החודש
יפתח גו'", "והשתחוו עם הארץ גו' בשבתות ובחדשים וגו'",
"וביום החודש פר בן בקר גו'"), ** מדובר בה אודות קרבנות
הנשיא***, ובה מרומז הקשר והשייכות לפרשת השבוע, שקרוב
לסימה מדובר גם אודות קרבן דנשיא***.

(14 אפילו בעניני העולם, ועאכו"כ בעניני תומ"צ, כמ"ש
(ואתחנן ו, כד) "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה
את ה' גו'").

(* להעיר מהשייכות ל"שמיני עצרת", שבו מוציאים ג' ס"ת (בא"י – בו
ביום שהואגם שמח"ת, ובחז"ל – למחרתו, ביו"ט שני של גלויות (טוש"ע
שבהערה 5)).

** גם לולי הוספת פסוק ראשון ואחרון מהפטורת שבת ר"ח.

*** ובכמה ק"ק (כמנהג האשכנזים) מוסיפים בהתחלת וסיום
ההפטורה בפסוקים (שלפני ולאחרי פרטי הענינים ד"בראשון באחד
לחודש גו'") שבהם מדובר אודות הנשיא. – ולהעיר שכ"ה מנהג
רבותינו נשיאנו לאחרי קבלת הנשיאות.

**** ולהעיר, שבנוגע לקרבנות הנשיא שבהפטורה מביא רש"י (מה,
יז) ב' דעות: "הנשיא הוא בכהן גדול מדבר.. במלך מדבר", ובפרשת
השבוע מדובר אודות שניהם – קרבן ד"כהן המשיח" (ג. ד.) וקרבן
ד"נשיא" (מלך) (ד. כב).

(15 ומרומז גם בהלשון "אחת בשנה" – שה"אחת" נמשך
וחודר "ב(כל ה)שנה".

(16 ובפרט ע"פ הידוע שמועדי חודש תשרי, אותיות רשית,
הם מועדים כלליים שנמשכים ופועלים בכל השנה כולה (סה"מ
תש"ב ע' 49. ועוד).

(17 ובפרט שר"ח ניסן הוא "ראשון גו' לחדשי השנה", ראש
השנה ורגלים" (ריש מס' ר"ה. שם ד, א), כמו שמח"ת, שהוא הסיום
וחותם דראש השנה.

(18 ויש לומר – גם על החדשים שלפנ"ז, מהתחלת השנה,
כיון שיודעים כבר (ע"פ הלוח) שר"ח ניסן חל בשבת.

(19 בהעלותך י"ד, לה.

(20 שבת קטז, רע"א.

(21 יומא נב, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד.

(22 ראה תניא רפמ"ב. לקו"ת פרשתנו ב, א. ובכ"מ.

(23 כולל גם – ובעיקר – הפיכתם לקדושה, שעפ"ז יומתק
שהענין דסו"מ ("ויפוצו אויבך") בא לאחרי הענין דע"ט (אף
שהסדר הרגיל הוא סו"מ וע"ט), כיון שהכוונה היא גם ובעיקר
להפיכת הרע לקדושה, שענין זה בא לאחרי שלימות העבודה
דע"ט. וראה לקמן ס"ו.

14 (ובנדוד"ד) הוצאת שלשה ספרי תורה בר"ח ניסן שחל
15 בשבת.

16 והחילוק ביניהם הוא בהתאם לתוכן הקריאה
17 בהשלשה ספרי תורה:

18 תוכן הקריאה בשלשה ספרים בר"ח ניסן שחל
19 בשבת, מודגש בהקריאה בספר השלישי²⁹ שבו
20 קורין פרשת החודש ע"ד ענינו המיוחד דר"ח ניסן³⁰
21 – "החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'".

22 ותוכן הקריאה בשלשה ספרים בשמח"ת, מודגש
23 בהקריאה (בספר השני) בהתחלת התורה [שהרי
24 הטעם שקורין בשלשה ספרים (אף שהקריאה
25 מעיקר הדין היא בפרשת וזאת הברכה, וקרבנות
26 היום³¹, ב' ספרים בלבד) הוא מפני ש"מתכיפין
27 התחלה להשלמה"³²] – "בראשית ברא אלקים גו'".

28 ובלשון חז"ל (שהובא בהתחלת פירוש רש"י
29 על התורה) "לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא
30 מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו
31 בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית וכו'", היינו,
32 שהקריאה דשמח"ת היא באופן ד"פתח בבראשית",
33 והקריאה דשבת ר"ח ניסן היא "מהחודש הזה לכם
34 .. מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל".

35 ויש לומר שהחילוק בין הקריאה דפרשת
36 החודש להקריאה דשמח"ת הוא ע"ד ובדוגמת
37 החילוק שבין ניסן לתשרי (שהמועדים שבו
38 מסתיימים בשמח"ת), כידוע³³ שתשרי ענינו הנהגה
39 טבעית ("פתח בבראשית"), וניסן ענינו הנהגה
40 נסית³⁴ – סדר ההנהגה דישאל שבשבילם (ובשביל
41 התורה) נברא העולם³⁵ (ועד שנשאלת השאלה
42 "מה טעם פתח בבראשית", הרי "לא הי' צריך
43 להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא
44 מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל"), שהנהגה שלהם

1 תורה ("ויהי בנסוע הארון") מהוה נתינת-כח²⁴
2 לכללות העבודה²⁵.

3 ומזה מובן גודל העילוי שבהוצאת שלשה ספרי
4 תורה – שהנתינת-כח לכללות העבודה שבהוצאת
5 ספר תורה ("ויהי בנסוע הארון") היא באופן של
6 חזקה ("בתלת זימני הוי חזקה"²⁶), תוספת כח
7 וחזוק בכללות העבודה²⁷.

8 ד. ובהוצאת שלשה ספרי תורה גופא ישנם ב'
9 אופנים (בכללות): (א) חזקה שצריכה להיות וישנה
10 בעבודה התמידית שבכל שנה ושנה ("תמידים
11 כסדרם") – הוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת,
12 (ב) חזקה שבאה באופן של הוספה ("מוספים
13 כהלכתם") בשנים שיש בהם קביעות מיוחדת²⁸ –

24 ויש לומר, שבנתינת-כח ד"בנסוע הארון" נכללת גם
הברכה בעניני פרנסה (שע"ז יוכל לעסוק בעבודת ה' מתוך
מנוחה, ללא דאגות וטרדות הפרנסה) – דכיון שכשנגזר הארון
נגזרה עמו צנצנת המן (יומא ורמב"ם שם), מובן, שהנתינת-כח
ד"בנסוע הארון" (ברוחניות, גם לאחרי שנגזר קשורה גם עם
צנצנת המן, שממנה ועל ידה נמשכת הברכה בפרנסה*, כמ"ש
(בשלח טז, לבי'ג ובפרש"י) "קח צנצנת אחת ותן שמה מלא
העומר מן והנח אותו לפני ה'" (לפני הארון**) למשמרת
לדורותיכם", ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו
למקום להכין מזון ליראיו", ולכן אין צורך ואין תועלת בטירחא
יתירה, כמו במן שלא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר"
מ"עומר לגלגלת" (שם, יז), ובו נכללו "כל מעדני עולם***
(במדב"ר פ"ז, ד).

25 וכמודגש גם בהמשך התפלות לאחרי "ויהי בנסוע
הארון" – "אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגינדא קמי' כו'",
"אב הרחמים כו' ויגער ביצר הרע מן הנשואים כו'".

26 ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.
27 ויש לקשר זה עם הטעם הפשוט דהוצאת שלשה ספרי
תורה "מפני טורח הציבור, שלא יטריח עליהם להיות עומדים עד
שיגלול ספר תורה" (רמב"ם שבהערה 3) – שהתוספת כח וחזוק
("חזקה") בכללות העבודה שוללת טירחא בעבודה בענין פשוט
("להיות עומדים עד שיגלול ס"ה"), כדי שתהי' הטירחא והיגיעה
בענינים נעלים יותר.

28 ולהעיר, שבקביעות שנה זו מודגש ביותר התוקף
ד"חזקה" בהמשכת הקדושה – שהתחלת השנה בג' ימים רצופים
("חזקה") דקדושת יו"ט ושבת, ב' ימים דר"ה (ביום המישי ויום
ששי) ויום השבת, ובחול"ל גם בימים ראשונים דסוכות, ובשמע"צ
ושמח"ת – ג"פ ג' ימים רצופים דקדושת יו"ט ושבת.

(* ולהעיר מפתגם אדמו"ר מהר"ש שפרנסה בזמן הזה הוא בדוגמת
ה"מן", "לחם מן השמים" ראה סה"מ תרנ"א ע' קצו. ועוד).
(** להעיר ש"לא נאמר מקרא זה עד שנבנה אוהל מועד" (פרש"י
שם) – בר"ח ניסן.

(***) ועפ"ז יש לברר השייכות דצנצנת המן להארון – כיון שבארון
הי' גילוי אלקות שלמעלה ממדידה והגבלה. עד שמקום הארון אינו
מן המדה (יומא כא. טע"א. וש"נ). ודוגמתו במן. שה"עומר לגלגלת"
הי' למעלה ממדידה והגבלה, הן בכמות, שהושוו בו ה"מרבה"
וה"ממעיט", והן באיכות, שנכללו בו כל מעדני עולם.

29 סיום וחותם (מפטיר) הקריאה בכל השלשה ספרים, כנ"ל
הערה 10.

30 ששייך גם ל(שבת)ר"ח – מצות קידוש חדשים, ולפרשת
ויקרא – שנאמרה בר"ח ניסן (כנ"ל ס"א).

31 רמב"ם ה"ל תפלה פ"ג היי"ב"ד (וראה לעיל הערות
6-5).

32 נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

33 ראה סה"מ מלוקח ח"ד ע' קצד. וש"נ.

34 כמרומו בשמו של החודש – "ניסן, שבו נעשו ניסים
לישראל" (פס"ז ולקח טוב בא יב, ב), ולא רק "ניסים" סתם, אלא
גם "ניסי ניסים" ("נס בתוך נס"), כמרומו בבי' הנוני"ן ד"ניסן" (ראה
ברכות נו, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם).

35 פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

28 מודגש בגלוי ב"שמחת תורה"³⁹ יותר מאשר בשבת
 29 ר"ח ניסן⁴⁰), כי אם, שה"הנהגה נסית" נמשכת
 30 וחודרת (גם) בעבודה בעניני העולם במעשה
 31 בפועל – כמודגש בזה ש"החודש הזה לכם" היא
 32 "מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל", היינו, לא ענין
 33 של תורה שלמעלה מהעולם⁴¹, כי אם "מצוה"
 34 דוקא, מעשה בפועל בעניני העולם; אלא
 35 שהעבודה במעשה בפועל בעניני העולם אינה ע"ד
 36 הרגיל, כמו הנהגה טבעית, כי אם כמו הנהגה נסית,
 37 באופן של הרמה (נס מלשון הרמה⁴²) למעלה
 38 מטבעו ורגילותו⁴³.

39 וענין זה הוא בהדגשה יתירה בשבת ר"ח ניסן
 40 דשנת "אראנו נפלאות" (ובהוספה על "שנת נסים"
 41 שלפנ"ז) – כי, בשנה זו הסדר הרגיל ("תמידים
 42 כסדרם") הוא באופן של "נפלאות" (שלמעלה
 43 מ"נסים" סתם), ומזה מובן שבשבת ר"ח ניסן ישנה
 44 נתינת-כח (ובאופן של "חזקה" ע"י הוצאת שלשה
 45 ספרי תורה) לעבודה באופן של הנהגה נסית ונעלית
 46 יותר, ועד לעילוי שבאין ערוך, גם ביחס להנהגה
 47 נסית דחודש ניסן בכל השנים.

48 ו. ויש לומר, שההוספה (בהוצאת שלשה ספרי
 49 תורה בשבת ר"ח ניסן לפעול "חזקה" בעבודה
 50 באופן דהנהגה נסית מודגשת גם בהקריאה בשלשת
 51 הספרים⁴⁴.

39) שמחה הקשורה עם גמר ושלמות קבלת התורה
 ביוהכ"פ, "יום חתונתו", "שניתנו בו לוחות אחרונות" (תענית כו,
 ב ובפרש"י. שם ל, ב).

ועפ"ז י"ל, שהוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת ענינה נתינת-כח
 באופן של "חזקה" על לימוד התורה.

ובפרטיות יותר: ג' הספרים הם כנגד ג' ענינים-מצבים בלימוד
 התורה: נצחיות התורה, ההתחדשות שבתורה – "בכל יום יהיו
 בעיניך חדשים" (פרש"י תבוא כו, טז. ועוד), וההוספה והחידוש
 בתורה – "תלמיד ותיק עתיד לחדש" (ראה מגילה יט, ב. ועוד).
 ובסגנון אחר: תושב"כ, תושבע"פ וחידושו של תלמיד ותיק.

40) דאף שגם חג הפסח (ענינו העיקרי דר"ח ניסן) קשור עם
 קבלת התורה כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
 האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב ובפרש"י – משמור"ר פ"ג,
 ד), ה"ד לאחורי יצי"מ.

41) וגם לא תורה כפי שהיא א' מהמצוות – מצות תלמוד תורה,
 שהיא "כנגד כולם" (פאה ספ"א).

42) ראה פרש"י יתרו כ, יז. הנסמן במכתב כ"ה אדר שנה זו
 הערה ד"ה נס כו'.

43) כולל גם שלאחרי שהורגל בזה נעשה טבע שני (ראה
 תניא ספ"ד. פט"ו).

44) נוסף על האמור לעיל (ס"א) שגם הקריאה דר"ח ודפרשת
 ויקרא שייכים לר"ח ניסן.

1 הוא הנהגה נסית, כמארוז"ל³⁶ בפירוש "החודש
 2 הזה לכם", "כשבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש
 3 חודש של גאולה" (גאולה גם מהנהגה טבעית
 4 להנהגה נסית).

5 ועפ"ז יש לבאר החילוק דב' האופנים בהוצאת
 6 שלשה ספרי תורה בשמח"ת ובשבת ר"ח ניסן –
 7 שבהוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת נעשית
 8 ה"חזקה"
 9 על כללות העבודה ע"פ סדר הרגיל ("תמידים
 10 כסדרם"), עבודה באופן של הנהגה טבעית, ובהוצאת
 11 שלשה ספרי תורה בשבת ר"ח ניסן נעשית "חזקה"
 12 על כללות העבודה באופן של הוספה על הסדר הרגיל
 13 ("מוספים כהלכתם"), עבודה באופן של הנהגה נסית.

14 ה. ויש לבאר זה בפרטיות יותר – ע"פ הדיוק
 15 בלשון מארוז"ל ש"החודש הזה לכם" היא "מצוה
 16 ראשונה שנצטוו בה ישראל", "מצוה" דייקא, ולא
 17 "תורה"³⁸:

18 ידוע החילוק בין תורה למצוה – שתורה היא
 19 למעלה מהעולם, משא"כ מצוה ענינה ציווי להאדם
 20 איך להתנהג בעולם כדי שיהי' החיבור (מצוה
 21 מלשון צוותא) דהאדם והעולם עם הקב"ה.

22 ומזה מובן בנוגע ל"החודש הזה לכם" מצוה
 23 ראשונה – שהכוונה ב"הנהגה נסית" שבעבודה
 24 דחודש ניסן (שעל זה נעשית ה"חזקה" בהוצאת
 25 שלשה ספרי תורה בשבת ר"ח ניסן), אינה (רק)
 26 לעבודה בענינים שלמעלה מהעולם, כמו לימוד
 27 התורה שלמעלה מהעולם (שהרי ענין התורה

36) שמו"ר פט"ו, יא.

37) להעיר, שהעבודה דיום השבת היא באופן של הנהגה
 נסית לגבי ששת ימי המעשה, כי, העבודה דששת ימי המעשה
 היא בל"ט מלאכות דעובדין דחול, הנהגה טבעית, משא"כ ביום
 השבת העבודה היא בעניני קדושה, ולא עוד אלא ש"כל מלאכתך
 עשוי", שגם עניני העולם ("מלאכתך") מתעלים לקדושה,
 ל"מלאכת הארבעים" ("ארבעים מלאכות חסר אחת"), "מלאכת
 הצדיקים" (ראה סה"מ עת"ר ע' רב. ובכ"מ), שזהו"ע דהנהגה
 נסית.

וי"ל שענין זה נעשה ביום השבת באופן של "חזקה" – בג'
 הדרגות שביום השבת, מעלי שבתא, יומא דשבתא ורעוא דרעוין.
 38) כהלשון בהתחלת המאמר "לא הי' צריך להתחיל את
 התורה אלא מהחודש הזה לכם", שבהתאם לזה יכולים להמשיך
 "שהיא התחלת התורה לישראל", וכיו"ב.

(* כולל גם התחזקות בהשמירה והזדירות מכל פרטי הענינים
 הקשורים לל"ט מלאכות האסורות בשבת, שיש בהם ריבוי הלכות,
 "הלכתא רבתא לשבתא" (ראה גם תניא (אגה"ק) בסו"פ).

עכשיו" 50) — "שיש בכל אדם מבחי' משה .. בחי' 35
 דעת שהוא הממשיך בחי' יחוד אור א"ס ב"ה 36
 למטה שיהא שורה ומתגלה בנפש האדם שיהא 37
 בבחי' אוהל מועד, מלשון ונועדתי .. אותיות 38
 ונודעתי, דהיינו לידע את ה' שהוא חיי החיים ואין 39
 עוד מלבדו, ע"ד מ"ש 51 ראו עתה כי אני הוא, 40
 דהגם שמקרא זה נאמר על לעתיד 52, מ"מ, כח זה 41
 יש בכל נפש מישראל לקשר מחשבתו בה' בקשר 42
 אמיץ וחזק כמו .. שרואה בעיני בשר", מעין 43
 ודוגמת השלימות דלעתיד לבוא 53. 44

וכמודגש בהמשך הפרשיות, בפרשת שמיני, 45
 שמיני למילואים הוא ר"ח ניסן (שבו הי' הענין 46
 ד"ויקרא אל משה גו", כנ"ל ס"א) — ותצא אש 47
 מלפני ה' גו' וירא כל העם וירונו גו" 54, השראת 48
 וגילוי השכינה 55, ובהמשך לזה שלימות העבודה 49
 ד"בני אהרן נדב ואביהוא" 56 באופן דכלות הנפש 50
 ("וימותו לפני ה'") 57, ודוגמתו בעבודת כל בני' — 51

50 לקו"ת שם, ג.

51 האזינו לב, לט.

52 כמ"ש לפני"ז (א, ד) שזהו מ"ש "אני ראשון ואני אחרון".

— ולהעיר, שהפסוק "אני ראשון ואני אחרון" (ישעי' מד, ו) הוא בהפטרות פרשת ויקרא.

53 ובהמשך הענין שם: "וכדי שיבוא ויתגלה בחי' משה שבכל אדם (לבוא לבחי' אוהל מועד) .. צריך לזה המשכת אתעדל"ע מלמעלה ע"י המצוות .. להעלות הנפש ולקשרה בה', וזהו ענין ויקרא אל משה, אני הוא הקורא, שהמצוות נק' מצוות המלך .. היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי, ושלוחו של אדם כמותו". ועפ"ז יומתק הקשר והשייכות ד"ויקרא אל משה" (דקאי על המצוות) ל"החודש הזה לכם", מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (ולא תורה שלמעלה מהעולם*, כנ"ל ס"ה).

54 שמיני ט, כד.

55 לאחרי ש"ויברכו את העם", אמרו ויהי נועם ה' אלקיני עלינו**, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" (שם, כג ובפרש"י).

56 עליהם נאמר "בקרובי אקדש" (שמיני יו"ד, ג), וכדברי משה לאהרן "הייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם נדב ואביהוא) גדולים ממני וממך" (פרש"י עה"פ).

57 שם יו"ד, ב. וראה בארוכה אוה"ח ר"פ אחרי.

* ולהעיר מלקו"ת שם, שהצורך בקיום המצוות כדי שיוכל להיות הענין ד"ויקרא אל משה", "אני הוא הקורא אני הוא המדבר", ע"י לימוד התורה, הוא. "מחמת הסתר נה"ב" — בירידתה בעולם דוקא (וראה לקמן הערה 119).

** סיום וחותם מזמור צ' בתהלים, שהתחלת אמירתו (ע"פ המנהג לומר המזמור המתאים למספר השנים) ב"א ניסן שנה זו, התחלת שנת התשעים. — ולהעיר, שקביעותו בשנה זו (שר"ח ניסן חל בשבת) ביום השלישי דפ' שמיני, שבשיעור חומש היומי מדובר אודות השראת השכינה בפועל ("ותצא אש גו' וירא כל העם גו") ע"י התפלה ד"וירי נועם גו".

1 הקריאה בספר הג' — "החודש הזה לכם":
 2 על הפסוק "החודש הזה לכם" דרשו חז"ל
 3 "משבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש חודש של
 4 גאולה" (כנ"ל ס"ד), וענינו בעבודה — יציאה
 5 (גאולה) מהמדידה והגבלה דהעבודה הרגילה
 6 לעבודה באופן של הנהגה נסית.

7 והמשך הפרשה בענין קרבן פסח, "על שם
 8 הדילוג והפסיחה" 45 — עבודה באופן של פסיחה
 9 ודילוג, למעלה ממדידה והגבלה, הנהגה נסית.

10 הקריאה בספר הב' — "ענין ראש חודש":
 11 ענינו של "ראש" חודש" הוא — חידוש והוספה
 12 על העבודה שע"פ סדר הרגיל, כידוע שימי השבוע
 13 התלויים במהלך החמה ("ויהי ערב ויהי בוקר")
 14 שמאירה תמיד ללא שינויים, שייכים לעבודה
 15 הרגילה באופן ד"תמידים כסדרם", הנהגה טבעית
 16 שהיא באופן ד"לא ישבותו" 46, וימי החודש
 17 התלויים במהלך הלבנה שמתחדשת מידי חודש
 18 בחדשו והולכת וגדלה עד למעמד ומצב ד"קיימא
 19 סיהרא באשלמותא" 47, שייכים לעבודה באופן
 20 ד"מוספים כהלכתם", הנהגה נסית באופן של
 21 חידוש.

22 והחידוש דשבת ר"ח הוא בחיבוד ב' אופני
 23 העבודה ד"תמידים כסדרם" (שבת, העלי'
 24 והשלימות ("ויכולו" 48) דימי השבוע) ו"מוספים
 25 כהלכתם" (ראש חודש) — שהעבודה באופן של
 26 הליכה והוספה (מוספים כהלכתם) נמשכת ופועלת
 27 גם בעבודה באופן של סדר תמידי.

28 והקריאה בספר הא' — "סדר היום" בפרשת
 29 ויקרא:

30 "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד"
 31 — פ"י 49 ענין קריאה זו היינו הארה והשפעה
 32 למשה כדי שע"ז יוכל לעלות ולבוא אל אוהל
 33 מועד". וענינו בעבודת כאו"א מישראל (שהרי
 34 "התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם

45 פרש"י בא יב, יא.

46 נח ת, כב.

47 זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר

פט"ו, כו.

48 בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

49 לקו"ת ריש פרשתנו (א, ב ואילך).

9 כאו"א מישראל נעשה הענין ד'ויקרא⁶² אל משה
10 וידבר ה' אליו מאוהל מועד", ועד לשלימות העבודה
11 באופן של כלות הנפש. ועוד ועיקר – שההוספה
12 והחידוש בעבודה באופן דהנהגה נסית נעשה באופן
13 של קביעות ונצחיות, כמ"ש בהמשך הפרשה⁶³ "ולא
14 תשבית מלח ברית אלקיך", "ברית כרותה למלח"⁶⁴,
15 כברית שקיימת לעד ולעולמי עולמים.

16 ויש לומר, שהקריאה בג' הספרים היא לא רק
17 "חזקה" על העבודה באופן של הנהגה נסית, אלא
18 גם ג' אופנים-דרגות בעבודה דהנהגה נסית: (א)
19 הקריאה דפרשת החודש – כללות הענין דהנהגה
20 נסית, (ב) הקריאה דשבת ר"ח – הפעולה דהנהגה
21 נסית (ר"ח) על הנהגה הרגילה (שבת), (ג)
22 הקריאה דפרשת ויקרא – שהנהגה נסית נעשית
23 דבר רגיל וקבוע באופן נצחי.

24 וענין זה מרומז גם בהפטורה (סיום וחזותם
25 הקריאה בכל השלשה ספרים) – שבהתחלתה
26 וסיומה⁶⁵ מדובר אודות הקשר והשייכות דהנשיא
27 עם כל בניי, ויש לומר הרמז בזה, שעבודת כל
28 בניי היא באופן של "נשיאות"⁶⁶, למעלה מסדר
29 העבודה ע"ד הרגיל, באופן של הנהגה נסית. ולא
30 עוד אלא שהעבודה באופן של "נשיאות" נמשכת
31 ופועלת גם בעבודה ע"ד הרגיל, ועד שנעשית
32 באופן של קביעות ונצחיות⁶⁷ – "חקות עולם
33 תמיד"⁶⁸, "עולת⁶⁹ תמיד"⁷⁰.

(63) ב, יג.

(64) פרש"י עה"פ.

(65) ראה שוה"ג הב' להערה 13.

(66) להעיר ש"נוהגין מ"ח (ניסן) ואילך לקרות פרשת הנשיא
שהקריב בו ביום" (שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סט"ו), וע"פ
מארו"ל (מנחות בסופה) "כל העוסק בתורת כו' מעלה עליו
הכתוב כאילו הקריב כו'", מובן, שמ"ח ניסן ואילך מקריב
כאו"א מישראל קרבן הנשיא.

(67) וי"ל גם באופן של "חזקה" – כיון שענין הנשיאות
בהפטורה דפרשת החודש (הפרשה הרביעית מד' הפרשיות) הוא
גם בהמשך להענין ד"כי תשא את ראש בני ישראל" בפרשת
שקלים (הפרשה הראשונה דד' הפרשיות), ובפרשת תשא
(כשקורין אותה ב"סדר היום"), שע"ז ישנו ענין הנשיאות ג"פ.

(68) יחזקאל מו, יד.

(69) שם, טו.

(70) ויש לומר, שהמעמד ומצב של נשיאות באופן תמידי
מרומז גם ב"ארבעה ראשי שנים", "ראש" (שהוא באופן של
"נשיאות" לגבי כל הגוף) בזמן – כי, לדעת ר' אלעזר ור' שמעון
שא' הזמנים דמעשר בהמה הוא כ"ט אלול, "אמרו בכ"ט באלול
ולא אמרו באחד בתשרי (אף שס"ל שאחד בתשרי ר"ה למעשר
בהמה) מפני שהוא יו"ט ואי אפשר לעשר ביו"ט לפיכך
הקדימוהו בכ"ט באלול", נקבע כ"ט אלול לזמן מעשר בהמה

1 שנקראים "בני אהרן"⁵⁸ להיותם "מתלמידיו של
2 אהרן (ואמרו חז"ל⁵⁹ "כל המלמד כו' מעלה עליו
3 הכתוב כאילו ילדו") אוהב שלום ורודף שלום
4 אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"⁶⁰ – שעבודתם
5 היא בתכלית השלימות דכלות הנפש בהיותם נשמות
6 בגופים דוקא⁶¹.

7 וזהו תוכן ההוספה והחידוש בעבודה באופן
8 ד"הנהגה נסית" ("החדש⁶² הזה לכם") – שעבודת

(58) ועפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) השייכות דברכת
כהנים לכאו"א מישראל, כמודגש באמירתה ע"י כאו"א מישראל
בהתחלת כל יום בסמיכות לברכת התורה – דלכאורה, בשביל קיום
מצות תלמוד תורה (לאחרי ברכת התורה) מתאים לכאורה יותר
אמירת ענין כללי השייך לכל בניי בכל זמן, כמו "שמע ישראל",
וכיו"ב, משא"כ ברכת כהנים שנתחייבו בה אהרן ובניו ("דבר אל
אהרן ואל בניו") – כי, כל בניי הם "בני אהרן", ואמירתם "ברכת
כהנים" בכל יום כוללת כל הברכות וההשפעות שבכל היום, החל
מהברכה העיקרית ד"ויהי נועם גר", "שתשרה שכינה במעשה
ידיכם" – כביום השמיני למילואים, שלאחרי ש"וישא אהרן את
ידיו אל העם ויברכם", "ברכת כהנים*", יברכך יאר ישא" (שם, כב
ובפרש"י), באה הברכה ד"ויברכו את העם", "אמרו ויהי נועם גר",
יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם".

(59) סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א.

(60) אבות פ"א מ"ב.

(61) בהתאם להציווי שנאמר מיד לאחרי הכלות הנפש דנדב
ואביהוא – "יין ושכר אל תשת" ("שתויי יין נכנסו למקדש")
"ואל יבוא בכל עת אל הקודש" ("בקרבתם לפני ה'"), שנאמר
בו ביום – שלא תהי' כלות הנפש באופן דפירוד הנשמה מן הגוף
ח"ו (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 116 ואילך. וש"נ).

(62) להעיר שהגימטריא ד"ויקרא" ו"החדש" (חסר וא"ו,
כמ"ש בתושב"כ) שוה, מספר שיי"ז**. – ואולי י"ל שמספר זה
(שיי"ז) רומז על ש"*** עולמות – השכר דקיום התומו"צ בעולם,
שנמשכים ומתגלים ב' ימי בראשית*** – הקשורים עם דרגת
התורה השייכת לעולם, כדרשת חז"ל ש"חצבה עמודי" שבעה
קאי על שבעה ספרי תורה ושבעת ימי בראשית (שבת שם.
סנהדרין לח, סע"א (הובא בפרש"י משלי ט, א)) – ע"ד "מצוה
ראשונה כו'" (ולא תורה שלמעלה מהעולם, כנ"ל ס"ה).

(* להעיר שר"ח ניסן הוא "ראשון לברכת כהנים" (שבת פ"ג. ב
במדב"ר פ"ג. ו).

(** ראה לך יד, יד: "וירק גר' שמונה עשר ושלש מאות" (מנין גימטריא
כו" (פרש"י עה"פ)) – די"ל הרמז ש"וירק" עם הכולל הוא "ויקרא"
(בגימטריא שיי"ח). "ויקרא" עם הכולל בגימטריא שיי"ח (שמונה עשר
ושלש מאות). ושייך גם לפסח (החדש) – כמ"ש (שם, טו) "ויחלק
עליהם לילה", "שנחלק הלילה ובחצות הראשון נעשה לו נס וחציו השני
נשאר ובא לו לחצות לילה של מצרים" (פרש"י עה"פ).

ואולי י"ל, שהנטיס (החדש) בשייכות לביטול ושליטת הלעו"ז ובחצות
הראשון – "וירדף עד דג' עד חובה", "ע"ש עבודת כוכבים" (שם
ובפרש"י), ובחצות השני – "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה גר'
ובכל אלהי מצרים אנעשה שפטים" – בפרשת החודש – בא יב, יב)
הם באופן ד"וירק", אותיות "וירק" – לא באופן ד"ויקרא", "לשון
חיבה", אלא באופן ד"ויקרא", "לשון ערא" (פרש"י ר"פ ויקרא), "לשון
*** "ויקרא" ד"ויקרא" – בגימטריא שיי"ח (ראה לקו"ת נשא כג, ג).

(****) שנחלקים לששת ימי המעשה יום השבת (ראה תוד"ה חצבה
סנהדרין שם) – ו' וא' שבתיתב ("ויקרא").

17 ולהעיר, שסיום וחותרם פרשת החודש בפסוק 77
18 "בכל מושבותיכם תאכלו מצות", שבזה מרומז
19 הביטול והשלילה בתכלית דכל הענינים הבלתי-
20 רצויים שמצד היצה"ר שנקרא "חמץ" 78, עד
21 ש"בכל מושבותיכם" (לא רק בירושלים) 79, שלימות
22 היראה 80) לא נשאר אלא "מצות", כמ"ש 81 "את
23 רוח הטומאה (יצה"ר 82) אעביר מן הארץ" 83.

24 בהקריאה דראש חודש – כמארז"ל 84 בנוגע
25 לקרבנו של ראש חודש (הקריאה דר"ח) "הביאו
26 כפרה עלי שמעטתי את הירח", שבזה נכללת גם
27 הכפרה על כל הענינים הבלתי-רצויים שנעשו
28 כתוצאה ממיעוט הירח 85, ועד לשלימות הכפרה
29 באופן ש"זדונות נעשו לו כזכיות" 86, ועד לזכיות
30 ממש 87 – ע"ד ובדוגמת התיקון דמיעוט הירח
31 לעתיד לבוא, כמ"ש 88 "והי' אור הלבנה כאור
32 החמה".

33 ולהעיר, שבחיבור דשבת (השלימות דימי
34 השבוע התלויים במהלך החמה) ור"ח (שתלוי
35 במהלך הלבנה) מרומז מ"ש "והי' אור הלבנה
36 כאור החמה".

37 ובהקריאה דפרשת השבוע, פרשת ויקרא –
38 שבה מדובר גם אודות קרבנות שמכפרים על
39 ענינים בלתי-רצויים, ועד שסיום וחותרם הפרשה
40 הוא "לאשמה בה" 89, שרומז על השלימות
41 דאתהפכא חשוכא (אשמה) לנהורא 90, ומרומז גם

1 ז. ויש להוסיף, שה"חזקה" בעבודה באופן של
2 הנהגה נסית בהוצאת שלשה ספרי תורה בשבת
3 ר"ח ניסן, היא, גם בנוגע לביטול ושליטת הענינים
4 הבלתי-רצויים [כמרומז באמירת "ויהי בנסוע
5 הארון גו' ויפוצו אויבך גו'"] בהוצאת ספר תורה,
6 ועאכו"כ ג' ספרי תורה (כנ"ל ס"ג) – שמתהפכים
7 לטוב, אתהפכא חשוכא לנהורא.

8 וענין זה מרומז בהקריאה בכל השלשה ספרים,
9 וגם (בסיומם וחותרם) בהפטורה:

10 בהקריאה דפרשת החודש, "החודש הזה לכם
11 ראש חדשים" ("ראש חודש של גאולה") –
12 שב"שמות החדשים שעלו עמהם מבבל" 71 נקרא
13 בשם "ניסן", שיש בו ב' נונין, שרומז על "נסי
14 נסים" 72, ויש לומר, שרומז גם על הפיכת הנפילה (ר"ת
15 נו"ן) 73 דגלות (כמ"ש 74 "נפלה גו'") ל"נסי נסים" 75
16 דגאולה 76.

בגלל שייכותו לר"ה למעשר בהמה (משא"כ שאר הזמנים דמעשר
בהמה, הן לדעת ר"א ור"ש והן לשאר הדעות, שנקבעו בגלל
טעמים אחרים (ראה כבורות נו, ב ואילך)), ונמצא, שהתחלת
השנה (אחד בתשרי) הוא ראש השנה, וגם סיום השנה (כ"א
באלול) שייך לר"ה, ועי"ז נעשה מעמד ומצב ד"ראש" (נשיאות)
בכל השנה כולה.

71 ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ועוד. – ולהעיר שגם בזה מרומז
הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא, שמבבל (גלות) עלו עמהם
שמות החדשים (החל משמו של ראש חדשים, חודש של גאולה).

72 ראה לעיל הערה 34.
73 להעיר, שה"ספר (תורה) .. בפני עצמו ד"ויהי בנסוע"
הארון" (כנ"ל ס"ג) נעשה ע"י "סימניות מלמעלה ולמטה" שהם
"כמין נו"ן הובינ", "כי הנו"ן .. מורה על הנפילה, וע"כ הם
הפוכים שיתהפך הנפילה לטוב" (חדא"ג מהרש"א שבת שם).
וראה הערה 75.

74 עמוס ה, ב.

75 ויומתק יותר ש"ניסן" מתחיל בנו"ן כפופה ומסיים בנו"ן
פשוטה – ע"ד המבואר בשל"ה (מס' תענית רו, א"ב) בענין י"א
פסוקים שמתחילים בנו"ן כפופה ומסיימים בנו"ן פשוטה, שנו"ן
כפופה הו"ע הנפילה, ונו"ן פשוטה הו"ע הקימה (ע"ד מ"ש סומך
נופלים**), ע"י נו"ן שערי בינה (וראה ספר הליקוטים (דא"ח
להצ"צ) ערך אותיות ע' תתנונט). ויש לומר, שב' הנונין (כפופה
ופשוטה, כב"ניסן") ב"א פסוקים, רומז לבחי' "אחזד עשר"
שלמעלה מעשר ספירות, "אנת הוא חד ולא בחושבן" (ראה
בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 389. וש"נ), שעל ידו נעשית
ההפיכה מנפילה (גלות) לקימה (גאולה).

76 להעיר ממארז"ל (יל"ש ר"פ לך לך – מפרד"א פמ"ח)
"חמש אותיות נכפלו (וביניהם נו"ן, כפופה ופשוטה) וכולן לשון
גאולה" (ראה ספר הליקוטים שם ע' תתנה).

(* להעיר שבתיתבת "בנסוע" יש אותיות "נס" (ראה שוה"ג להערה 57).
(** להעיר ש"נס הוא ב' אותיות נ' ס' נ' מורה על נפילה וס' מורה על
סמיכה ועוד מהנפילה) (לקוטי לוי"צ לזח"א ע' קפא. וראה תורת מנחם
– תפארת לוי"צ בראשית אות סו).

(77) בא יב, כ.

(78) ראה ברכות יז, א ובפרש"י. ר"ה ג, סע"ב ובפרש"י.
לקו"ת צו יג, ג. ובכ"מ.

(79) שמוזה למדו "פרט למעשר שני וחלות תודה" שאינם
ראויים ליאכל בכל מושבותיכם, אלא בירושלים (מכילתא ופרש"י
עה"פ).

(80) לקו"ת פ' ראה כט, ד. ובכ"מ.

(81) זכרי' יג, ב.

(82) פרש"י עה"פ.

(83) ולהעיר מ"סדר קרבן פסח" (שאוורים במקום הקרבת
הפסח שדיניו נתבארו בפרשת החודש) שסימו וחותרם בענין
שהוא הדין הטוב ("ואם הפסח נמצא טריפה כו'") – דיש לומר
שבזה מרומזת השלימות אתהפכא חשוכא לנהורא (וראה בארוכה
לקו"ת ערב פסח תשמ"ט).

(84) חולין ס, ב.

(85) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך. ועוד.

(86) יומא פו, ב.

(87) ראה תניא פ"ז. ובכ"מ.

(88) ישעי' ל, כו.

(89) ולהעיר ממ"ש בהפטורה דפרשת ויקרא – "מחיתי כעב
פשעך וכענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך" (ישעי' מד, כב).

(90) ראה לקו"ת ש"ז ע' 24 ואילך.

רשב"ג, מ"מ, נוסף לכך שבנוגע לכל הפלוגתות
 אמרו חז"ל ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים" ¹⁰¹ (גם)
 הדעה שאין הלכה כמותה), ובפרט בנוגע לעבודה
 הרוחנית בנפש האדם שיכולים וצריכים ללמוד
 ולקיים ההוראה גם מהדעות שבמעשה בפועל אין
 הלכה כמותם ¹⁰², יש לומר שבנדו"ד יכולים לקיים
 ב' הדעות גם במעשה בפועל.

ובפשטות – שהתחלת הלימוד בהלכות החג
 היא שלושים יום לפני החג, וכשמתקרבים יותר
 לחג, "שתי שבתות" לפני החג, צריכים להוסיף
 בלימוד הלכות החג באופן נעלה יותר, הן בכמות
 הזמן והן באיכות הלימוד.

ויש לומר הביאור בזה ע"פ המבואר בהמשך
 דברי הגמרא ⁹⁹ "טעמא דרשב"ג .. משה רבינו
 עומד בראש החודש ומזהיר על הפסח, שנאמר
 החודש הזה לכם ראש חדשים" ¹⁰³ – שבוה מרומז
 שהענין ד'החודש הזה לכם ראש חדשים" (הנהגה
 נסית) מהוה נתינת-כח להוספה בלימוד הלכות
 הפסח ¹⁰⁴ מר"ח ניסן ("שתי שבתות") באופן נעלה
 יותר ¹⁰⁵ מהתחלת הלימוד שלושים יום לפני החג,
 ע"ד ובדוגמת ההוספה דהנהגה נסית בר"ח ניסן
 לגבי הנהגה טבעית שלפנ"ז ¹⁰⁶.

ט. וכשם שהדברים אמורים בנוגע ללימוד
 הלכות הפסח, כן הוא גם בנוגע לנתינת חטים
 לפסח וכל צרכי הפסח להנצרכים ¹⁰⁷ – שהתחלת
 ההתעסקות בנתינת צרכי החג היא שלושים יום
 לפני החג, ו"שתי שבתות" לפני החג (מר"ח ניסן)
 צריכים להוסיף בזה עוד יותר, ובהתאם להנתינת
 כח דר"ח ניסן – באופן של הנהגה נסית, יותר
 מטבעו ורגילותו.

1 במ"ש ⁶³ "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח גו",
 2 כידוע ש"מלח" "ממרק ומבשם מרירו
 3 לאטעמא" ⁹¹, שזהו"ע אתהפכא חשוכא לנהורא.

4 וכן בהפטורה דפרשת החודש (סיום וחותרם
 5 הקריאה בכל השלשה ספרים) – שנוסף לכך שבאה
 6 לאחרי ההפטורה דפרשת פרה (אף שפרשת
 7 החודש, ר"ח ניסן, קודמת לשריפת הפרה (בשני
 8 בניסן)) כדי "להזהיר את ישראל לטהר שיעשו
 9 פסחיהן בטהרה" ⁹², מדובר בהפטורה עצמה אודות
 10 ענין הנפחה, "הוא (הנשיא) יעשה את החטאת גו'
 11 לכפר בעד בית ישראל" ⁹³, "וחטאת את המקדש ..
 12 וכפרתם את הבית" ⁹⁴.

13 ולאחרי ההפטורה דפרשת החודש מוסיפים
 14 (בשבת ר"ח ניסן) פסוק (ראשון ו)אחרון מהפטורת
 15 שבת ר"ח, הפסוק האחרון בספר ישעי', שבו
 16 מדובר בענין בלתי-רצוי ("והיו דראון לכל בשר"),
 17 אלא שלהיותו סיום וחותרם ("הכל הולך אחר
 18 החיתום" ⁹⁵) ספר ישעי' (מלשון ישועה ⁹⁶) ש"כולי'
 19 נחמתא" ⁹⁷, עכצ"ל, שרומז על השלימות דאתהפכא
 20 חשוכא לנהורא, ומודגש בגילוי בהסיום בדבר טוב
 21 הנראה והנגלה עי"ז שחוזרים וכופלים הפסוק
 22 שלפניו ⁹⁸, "והי' מידי חודש בחדשו ומידי שבת
 23 בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'".

24 ח. ע"פ האמור לעיל שבהוצאת ג' ספרי תורה
 25 בשבת ר"ח ניסן נעשית "חזקה" על כללות העבודה
 26 באופן של הנהגה נסית (למעלה מהטבע והרגילות)
 27 – יש לבאר ב' הדעות בלימוד הלכות הפסח קודם
 28 הפסח, "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם
 29 הפסח שלושים יום, ר' שמעון בן גמליאל אומר
 30 שתי שבתות" ⁹⁹.

31 ובהקדמה:

32 אף שההלכה היא ש"שואלין ודורשין בהלכות
 33 הפסח קודם הפסח שלושים יום" ¹⁰⁰, דלא כדעת

(101) עירובין יג, ב. ור"ש.
 (102) ראה (לדוגמא) לקו"ת נצבים מה, סע"א (בענין שופר
 יעל פשוט). לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שה (בענין שמינית
 שבשמינית). ועוד.
 (103) ולהעיר, שענין זה מודגש ביותר בקריאת פרשת החודש
 בשבת שבו חל ר"ח ניסן.
 (104) והוספה זו היא בב' הקוין שבכללות העבודה: לידע את
 המעשה אשר יעשון – "עשה טוב", ואלה אשר לא תעשינה –
 "סור מרע".
 (105) "מזהיר על הפסח" – גם מלשון זוהר ואור.
 (106) כולל גם בפורים – ש"מפורים ואילך ידרשו הלכות
 פסח" (שו"ע אדה"ז שם) – שאפילו הנס שבו מלוכש בטבע.
 (107) שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

(91) זח"א רמא, ב. וראה בארוכה לקו"ת פרשתנו ג, סע"ד
 ואילך.
 (92) פרש"י מגילה כט, א (ד"ה פרה אדומה).
 (93) יחזקאל מה, יז.
 (94) שם, יח.כ.
 (95) ברכות יב, א.
 (96) פרש"י ומצו"ד ישעי' מט, א. זח"ב קעט, סע"ב.
 (97) ב"ב יד, ב.
 (98) ראה פרש"י סוף איכה.
 (99) פסחים ו, סע"א ואילך. ור"ש.
 (100) טושו"ע ואדה"ז אר"ח ר"ס תכט.

25 ויש להוסיף, שע"פ האמור לעיל (ס"ה) 25
 26 שב"החודש הזה לכם" מודגשת "מצוה ראשונה 26
 27 שנצטוו בה ישראל", ה"ז קשור במיוחד עם מצות 27
 28 הצדקה (נתינת צרכי החג להזקוקים), ש"שקולה 28
 29 כנגד (וכוללת) כל המצוות¹¹⁶, ו"בכל תלמוד 29
 30 ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם מפני שהיא 30
 31 עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה"¹¹⁷ – ע"ד 31
 32 ובדוגמת "החודש הזה לכם", "מצוה ראשונה (גם) 32
 33 מלשון "ראש", שכולל כל האברים, מצוות, "אברין 33
 34 דמלאכ"¹¹⁸) שנצטוו בה ישראל", ולא עוד אלא 34
 35 שעל ידה ניתוסף גם בלימוד התורה¹¹⁹ (ובפרט 35
 36 לימוד שהזמ"ג – הלכות הפסח), כיון שע"י 36
 37 הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים 37
 38 ככה¹²⁰.
 39 י. ויש לומר, שההוספה בכללות העבודה באופן 39
 40 של הנהגה נסית בר"ח ניסן קשורה גם עם הנשיא 40
 41 שהקריב בו ביום – "ויהי המקריב ביום הראשון 41
 42 את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה"¹²¹: 42
 43 הטעם שבקרבנו של נחשון נאמר "למטה 43
 44 יהודה", ולא "נשיא (לבני) יהודה", כבשאר 44
 45 השבטים, הוא, כדי להדגיש שהקריב ראשון לא רק 45
 46 בגלל היותו נשיא דשבט יהודה, אלא מפני מעלת 46
 47 עצמו¹²², כמודגש בשמו – "למה נקרא שמו 47
 48 נחשון, על שם שירד תחילה לנחשול שבים"¹²³, 48
 49 מעלת המסירת נפשו¹²⁴, שזוהי העבודה ד"בכל 49
 50 מאדך"¹²⁵, למעלה ממדידה והגבלה, הנהגה נסית. 50
 51 וענין זה מודגש במיוחד בנתינת הצדקה באופן 51
 52 שלמעלה ממדידה והגבלה, כדרשת חז"ל¹²⁶ "בכל 52
 53 מאדך, בכל ממונדך" – כמרומוז בשם (נחשון בן) 53

(116) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א.

(117) תניא פל"ז (קמח, ב).

(118) ראה תקו"ד ת"ל (עד, סע"א). הובא בתניא פ"ד. רפכ"ג. ועוד.

(119) וע"ד מ"ש (ישעי' סג, א) "אני מדבר בצדקה", ש"ע"י צדקה וגמ"ח שהאדם עושה נמשך להיות בעסק תורתו בחי' אני מדבר", שזוה"ע ד"ויקרא אל משה", "אני הוא הקורא אני הוא המדבר" (לקו"ת פרשתנו ב, ב).

(120) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכו, ב.

(121) נשא ז, יב.

(122) ראה אוה"ח עה"פ.

(123) במדבר"ר פי"ג, ז.

(124) ושייך גם למטה יהודה – ענין ההודאה והביטול.

(125) ואתחנן ו, ה.

(126) ברכות רפ"ט. ספרי ופרש"י עה"פ.

1 ובפרטיות יותר:

2 גם לאחרי ההתעסקות משך זמן בנתינת צרכי 2
 3 החג, צריך כאו"א לחזור ולהתבונן ולעשות 3
 4 חשבון-צדק האם נתינת צרכי החג היתה באופן 4
 5 המתאים, "כדבעי ל" למהו"י¹⁰⁸, או שיש מקום 5
 6 וצורך להוסיף בזה עוד יותר.
 7 ונוסף לזה, גם לאחרי נתינת צרכי החג "כדבעי 7
 8 ל" למהו"י", מעשר, ועד לחומש (מצוה מן 8
 9 המובחר¹⁰⁹) – צריך לעשות חשבון שלפי-ערך 9
 10 ההוספה בברכתו של הקב"ה בימים שבינתיים, גדל 10
 11 גם הסכום דמעשר או חומש, ובמילא, צריך 11
 12 להוסיף יותר בנתינת צרכי החג. ויתירה מזה: ע"פ 12
 13 מארז"ל¹¹⁰ "עשר בשביל שתתעשר" – יכול וצריך 13
 14 להוסיף בנתינת צרכי החג (נוסף על המעשר 14
 15 והחומש) עוד לפני ההוספה בברכתו של הקב"ה, 15
 16 וככל שירבה להוסיף בנתינת צרכי החג, תגדל יותר 16
 17 ברכתו של הקב"ה בעשירות מופלגה (כמדובר 17
 18 בארוכה לפני"ז¹¹¹).
 19 וכל זה – גם בימים שלפני"ז ר"ח ניסן; ועאכו"כ 19
 20 מר"ח ניסן¹¹², שאז נעשה החידוש בעבודה באופן 20
 21 של הנהגה נסית – צריך להוסיף בנתינת צרכי החג 21
 22 יותר מטבעו ורגילותו¹¹³ (כולל גם טבע ורגילות 22
 23 דקדושה)¹¹⁴, כלומר, ליתן יותר ממעשר ויותר 23
 24 מחומש, ועד – בלי גבול¹¹⁵.
 108 ראה כתובות סז, רע"א.
 109 רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. טושו"ע יו"ד ר"ס רמט.
 110 שבת קי"ט, א. וש"נ.
 111 שיחת יום ג', כ"ו אדר – למשתתפים בקרן לטובת "מתנה ישראל".
 112 ובדגשה יתירה בר"ח ניסן שחל בשבת, החיבור דשבת ור"ח, חמה ולבנה (כנ"ל ס"ו) – שנוסף לכך שעבודת כאו"א מישראל היא בבחינת מקבל, "לבנה", מודגשת גם עבודתו בבחינת משפיע, "חמה", ובנדוד"ד, ע"י השתדלותו בנתינת צרכי החג.
 113 והוספה זו היא בב' הקוין שבכללות העבודה: קיום מצות הצדקה – עשה טוב, והארכתפיה לשנות טבעו ורגילותו – (ע"ד) סור מרע (וראה הערה הבאה).
 114 ועד שגם יד שמואל (גבורה וצמצום), יד כהה (כמ"ש בתפילין "ידכה" בכ"ף כפופה), נותנת צדקה באופן של הרחבה, כמו יד ימין ("ידך" בכ"ף פשוטה, שמורה על גודל ההמשכה והשפעה למטה, שמהפכת הכ"ף כפופה*).
 115 ראה תניא אגה"ת פ"ג (צג, א). אגה"ק סוסי"י (קטו, סע"ב ואילך). נתי' בארוכה בלקו"ש כח"ז ע' 217 ואילך.
 * ע"ד הפיכת הנו"ן כפופה ע"י הנו"ן פשוטה שב"ניסן", כנ"ל הערה 75.

32 סוער¹³⁷, "נחשול שבים"¹³⁸ ("און וויפל איז אַ
 33 שיעור דערצו"?...!), מתהפך לים הגאולה –
 34 "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹³⁹.
 35 יא. ויה"ר שהחלטה טובה שקיבל ויקבל
 36 כאו"א בשבת ר"ח ניסן להוסיף בכל עניני העבודה,
 37 כולל ובמיוחד בעניני חג הפסח (שתי שבתות לפני
 38 הפסח), בלימוד הלכות הפסח ונתינת צרכי הפסח
 39 לכל הזקוקים, באופן של הנהגה נסית – תמהר
 40 ותזרז ותביא תיכף ומיד את השכר דהנהגה הנסית ע"י
 41 הקב"ה, החל מהנס העיקרי דגאולה האמיתית
 42 והשלימה, שאז יקיימו כל בניי הלכות הפסח
 43 בשלימותן¹⁴⁰, החל מהקרבת קרבן פסח ב"ד
 44 בניסן, ואכילתו בליל ט"ו ניסן, באופן ד"כולנו
 45 מסובין", שכל בניי מסובין (דרך חירות¹⁴¹) על
 46 שולחנו של אביהם המלך¹⁴², מלך מלכי המלכים
 47 הקב"ה, בעיר הבריה, ירושלים עיר הקודש,
 48 ובהיכל המלך, ביהמ"ק השלישי.
 49 ועוד והוא העיקר – שהגאולה האמיתית
 50 והשלימה ע"י משיח צדקנו באה תיכף ומיד, ביום
 51 הש"ק פרשת ויקרא. ר"ח ניסן, שנת ה'תנש"א, הי' תהא שנת
 52 אראנו נפלאות:
 53 יום הש"ק – מעין ודוגמא והכנה ל"יום שכולו
 54 שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁴³ (כמ"ש בברכת
 55 המזון דסעודות יום השבת),

1 עמינדב, מלשון נדיבות, "נדבה רוחו"¹²⁷, "ידבנו
 2 לבו"¹²⁸, "כל נדיב לבו יביאה"¹²⁹ (שהנדיבות
 3 נמשכת ובאה במעשה בפועל), ועד לנדיבות שאין
 4 למעלה ממנה (שהרי אם יש נדיבות למעלה ממנה,
 5 אינה נדיבות בשלימותה), למעלה ממדידה והגבלה
 6 – באופן של הנהגה נסית.
 7 [ולהעיר גם משלימות העבודה בר"ח ניסן
 8 (הנהגה נסית) אצל "נדב"¹³⁰ ואביהוא" (כנ"ל ס"ו).
 9 ויש לומר (בהפירוש ד"נדב ואביהוא" בעבודת
 10 כאו"א מישראל), ש"הוא" ד"אבי-הוא" קאי על
 11 "נדב" שלפניו, היינו, ש"נדב" (ענין הנדיבות) הוא
 12 ה"אב" ("אבי") שממנו באים כל עניני העבודה
 13 באופן של הנהגה נסית].
 14 ויש להוסיף, שהנהגה נסית ד"המקריב ביום
 15 הראשון.. נחשון בן עמינדב למטה יהודה" היא
 16 גם בביטול והפיכת הענינים הבלתי-רצויים¹³¹ –
 17 שע"י המסירת-נפש "שירד תחילה לנחשול שבים",
 18 נתבטל ה"נחשול שבים", ועד שנקרע הים, היינו,
 19 שנתבטל ההעלם וההסתור ד"ים" (שלא יתגלה הכח
 20 האלקי שבנבראים, אלא יהי' באופן ד"טובעו בים
 21 סוף"), ולא עוד אלא שמתהפך לקדושה, ים
 22 שלמעלה מיבשה, הגילוי דבחי' עלמא דאתכסיא
 23 (ים) שלמעלה מעלמא דאתגלייא (יבשה)¹³²,
 24 שע"י נשלם הענין דיציאת מצרים¹³³, יציאה מכל
 25 המיצרים והגבולים.

26 ועד"ז בנוגע לענין הצדקה (ענינו של "נדב",
 27 נדיבות לב) – "כפר לצדקה"¹³⁴, מלשון כפרה¹³⁵,
 28 שע"י מתבטלים כל הענינים הבלתי-רצויים, ועד
 29 שמתהפכים לטוב, ועוד ועיקר – "גדולה צדקה
 30 שמקרבת את הגאולה"¹³⁶, ביטול הגלות, ועד
 31 להפיכתו לגאולה, שים הגלות שנמשל לים

137) ראה תו"א ר"פ נח. סה"מ מלוקט ח"א ע' רעג ואילך. וש"נ.

138) וההגנה מזה (בזמן הגלות) נעשית ע"י התומצ (ראה אבות פ"ד מ"א. סוטה כא, א), ובמיוחד ע"י הצדקה (כללות כל המצוות) – כמרומו ב"כפר לצדקה", ש"כפר" בגימטריא שלש מאות, שרומז על "שלש מאות אמה" אורך התיבה** (נח ו, טו), שעל ידה היתה ההגנה דנח מפני מי המבול.

139) ישע"י יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".
 140) ועפ"ז י"ל שהגאולה אינה בתורת "שכר" על עבודת

בניי בהכנות לחג הפסח (לימוד ההלכות ונתינת צרכי החג), אלא דבר המוכרח לקיום ציווי הקב"ה בתורה להקריב הפסח.

141) רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ז.

142) ראה ברכות ג, סע"א.

143) תמיד בסופה.

* ר"ת "אלקינו מלך העולם" (לקו"ש ח"א ע' 10. ועוד). שרומז על המשתכח וגילוי האלף. אלוהו של עולם, שנגיז נעשה מ"גולה" "גאולה" (ראה ויק"ד פס"ב. לקו"ת בהעלותך לה. ג. ובכ"מ).

** ושאר מדותי, "חמישים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה" – יש לומר, ש"חמישים" רומז על הנו"ן דניסן (נו"ן ארוכה שמהפכת הנו"ן כפופה, כנ"ל הערה 67), ו"שלושים" רומז על ההכנה ד"שלושים יום לפני הפסח" – ענין הגאולה. ועצ"נ.

127) ויקהל לה, כא. וראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.
 128) תרומה כה, ב.
 129) ויקהל לה, ה.
 130) להעיר ש"נפשו (של נדב) היתה משרש זקנו, עמינדב אבי אלישבע אמו, ולקח ממנו שלשה אותיותי האחרונות, והם נדב" (שער הגלגולים הקדמה ל"ג).
 131) ראה לעיל ס"ז.

132) ראה תו"א בשלח סב, א ואילך. ובכ"מ.

133) ראה לקו"ש ח"ב ע' 34. וש"נ.

134) פרש"י ב"ב יו"ד, ב (ד"ה א"ל בכי תשא).

135) ועד לשלימות הכפרה – כמ"ש בפרשתנו (א, ד) "ונרצה לו לכפר עליו", ש"אין זו כפרת נפשו, אלא לכפר לפני ה', להיות נחת רוח לקונו" (תניא אגה"ת פ"ב).

136) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ד (מה, ב).

25 יגלה ויבוא מן השמים, שנאמר¹⁵⁶ מקדש אדניי
 26 כוננו ידיך¹⁵⁷), בגאולה השלישית, עלי' נאמר¹⁵⁸
 27 "ביום השלישי יקימנו ונחיי' לפניו".
 28 ובלשון הכתוב בסיום וחותם ההפטורה: "והי'
 29 מידי חודש שחדשו ומידי שבת בשבתו (החל
 30 משבת ר"ח זה¹⁵⁹) יבוא כל בשר להשתחוות לפני
 31 אמר ה'", בבית המקדש השלישי (השלימות
 32 ד"אוהל מועד"), שחונכתו תהי' בר"ח ניסן, כמ"ש
 33 בהפטורה "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר
 34 וחטאת את המקדש", וממשיך לבאר פרטי הענינים
 35 ד"חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית
 36 שלישי¹⁶⁰.
 37 ובדרך ממילא, בבוא י"ד ניסן, נהי' כולנו
 38 (בתוככי כל בני', וכל בני' שבכל הדורות)
 39 בביהמ"ק השלישי, "שמחים¹⁶¹ בבנין עירך וששים
 40 בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר
 41 יגיע דמם על קיר מזבחך¹⁶² לרצון, ונודה לך שיר
 42 חדש¹⁶³ על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ברוך אתה
 43 ה' גאל ישראל¹⁶⁴".

1 פרשת ויקרא, "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו
 2 מאוהל מועד" – ששלימותו תהי' בבית המקדש
 3 השלישי, שהוא גם משולש ("חזקה") כיון שכולל
 4 גם בית ראשון ובית שני¹⁴⁴,
 5 ר"ח ניסן – "ראש חודש", שענינו חידוש
 6 הלבנה, ודוגמתו בישראל (שדומין ולבנה ומונין
 7 ללבנה¹⁴⁵) "שהם עתידים להתחדש כמותה"¹⁴⁶,
 8 ו(ר"ח) "ניסן", ("ראש) חודש של גאולה", "בניסן
 9 נגאלו ובניסן עתידין להגאל"¹⁴⁷,
 10 שנת ה'תנשא – "תנשא" בה"א הידיעה, "תנשא
 11 מלכותו"¹⁴⁸ ד"דוד עבדי נשיא להם לעולם"¹⁴⁹,
 12 דוד מלכא משיחא¹⁵⁰,
 13 הי' תהא שנת אראנו נפלאות – "כימי צאתך מארץ
 14 מצרים אראנו נפלאות"¹⁵¹, ובאופן ש"בהווייתה
 15 תהא"¹⁵², בכל התוקף והנצחיות, גאולה שאין
 16 אחרי' גלות¹⁵³.
 17 ובכל זה נעשה התוקף ד"חזקה" ע"י הוצאת
 18 שלשה ספרי תורה והקריאה בשלשת הספרים
 19 וההפטורה על שלשתם בענינים הקשורים עם
 20 הגאולה – שנעשה התוקף ד"חזקה" ע"י פס"ד
 21 התורה (ג' ס"ת), שבסמיכות זמן להוצאת השלשה
 22 ספרי תורה (לפני הוצאת הספר תורה בזמן
 23 המנחה¹⁵⁴) מתגלה הארון ("והי' בנסוע הארון")
 24 והס"ת בביהמ"ק השלישי (ש"בנוי¹⁵⁵ ומשוכלל
 144 ראה זח"ג רכא, א.
 145 ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
 ואל"ך. ועוד.
 146 נוסח ברכת "קידוש לבנה" (סנהדרין מב, א).
 147 ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.
 148 בלק כד, ז ובפרש"י.
 149 יחזקאל לז, כה.
 150 משבט יהודה, שהנשיא שלו (נחשון בן עמינדב) הקריב
 קרבנו בר"ח ניסן "על שלשלת המלוכה", החל מהמלכות דיהודה
 (שהמליכו אביו על אחיו), והמשכה ע"י מלכי בית דוד שעמדו
 ממנו, עד למלך המשיח (ראה במדב"ר פי"ג, יד).
 151 מיכה ז, טו.
 152 ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. שם יז, רע"ב. בכורות
 ד, ב. ובכ"מ.
 153 מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
 פסחים קטז, ב.
 154 וכמרומו גם בהפרשה שמתחילין לקרוא בזמן המנחה
 – פרשת צו – "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות" (פרש"י
 ר"פ צו).
 155 פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(156) בשלח טו, יז.
 (157) ועד"ז בנוגע לפעולתם של ישראל (גם) בבנין ביהמ"ק
 השלישי – "מעשה ידינו (בשתי ימים) כוננהו".
 (158) הושע ו, ב.
 (159) ראה יל"ש ישעי' בסופו (רמז תקג): "הרי שחל ר"ח
 להיות בשבת. . . באים שני פעמים, אחד של שבת ואחד של ר"ח".
 (160) רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ב הי"ד.
 (161) נוסח ברכת "אשר גאלנו" בהגש"פ (מפסחים שם).
 (162) כלשון הכתוב בפרשתנו (א, טו) "ונמצה דמו על קיר
 המזבח".
 (163) ראה של"ה שבעה ע"ז: 75: "נו"ן כפופה. . . שירה חדשה
 הנקבה, ונו"ן פשוטה שיר חדש".
 (164) לשון עבר דייקא, כיון שהברכה היא על הגאולה
 ממצרים ("אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים"). – ויש לומר,
 שכיון שחתימת הברכה באה לאחרי ובסמיכות ממש להבקשה על
 הגאולה העתידה, ה"ה כוללת גם הגאולה העתידה כפי שנעשית
 (לא בלשון עתיד, ולא רק בלשון הווה, "וגאל ישראל", אלא גם)
 בלשון עבר, "גאל ישראל",* כיון שהיתה כבר ברגע שלפנ"ז.
 * ואולי י"ל שמרומו גם בפתיחת הברכה (שהיא מעין החתימה)
 "אשר גאלנו" – שרומו גם להגאולה העתידה (שבהמשך הברכה) כפי
 שהיא בלשון עבר. ועפ"י יומתק הקדימה ד"אשר גאלנו" לפני "וגאל
 את אבותינו" – שהקירבה אלינו "גאלנו" היא (לא רק בגלל שאנו
 מרגישים ש"אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו כ'
 משועבדים היינו", אלא גם ו)בניקר מפני שקאי (גם) על גאולה
 העתידה (כפי שהיא בלשון עבר) שתהי' לנו ("גאלנו"). ולאח"ז (ועיי"ז)
 גם "לאבותינו".

לקוטי-שיחות פרשת תזריע כרך יז שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

המפרשים² מסבירים את משמעות דברי רבי יהושע²⁵
 "זהו שאמרו כשהוא חי...": כשם שאצל כבש³, דוקא²⁶
 כאשר חל בו קלקול ("מת") מתרבה קולו ("נתרבו בו"²⁷
 המצוות)⁴ – שבעה, או שמונה לפי דעת "יש אומרים"²⁸
 כך בענין הקנים, קרבנות היולדת, שמלכתחילה היתה²⁹
 צריכה להביא רק "קן לנדרה וקן לחובתה"⁵, ודוקא עקב³⁰
 הטעויות והספיקות⁶, "אינה יודעת מה קבעה ואין יודע³¹
 הכהן מה הקריב"⁷, עליה להביא שבעה או שמונה (לדעת³²
 בן עזאי) קרבנות.³³

ב.

השאלות על הסבר המפרשים ל"זהו שאמרו..."
 ברם, לפי פירוש זה יש להבין:
 (א) לענין זה, שמלכתחילה היה דבר אחד בלבד, ורק³⁵
 על-ידי קלקול יש שבעה דברים, אפשר להביא דוגמאות³⁶
 רבות, כגון הדוגמא הפשוטה שבנכסים העוברים בירושה³⁷
 מאב לשבעה או שמונה יורשים: כל עוד חי המוריש³⁸
 שייכים הנכסים לאדם אחד בלבד, וכשהוא מת ובניו³⁹
 יורשים את הנכסים, הם שייכים לשבעה או שמונה אנשים,⁴⁰
 וחל בהם ריבוי אף במצוות ("נתרבו בו המצוות"), כי חלה⁴¹
 חובה נפרדת של פאה, בכורים וכדומה על כל חלק של⁴²
 השדה שחולק לכל אחד מהיורשים, בדומה לריבוי⁴³
 הקרבנות אצל היולדת.⁴⁴
 מכך שרבי יהושע מביא דוקא דוגמא זו מובן, שתוכנה⁴⁵
 מתאים ביותר לענינו, יותר מדוגמאות אחרות⁸, וצריך⁴⁶
 להבין מהו.⁴⁷
 ואין לומר, שהמשנה אינה מביאה את הדוגמא של⁴⁸

א.

קרבנות יולדת, קולות הכבש

לגבי היולדת, שחייבת להביא "כבש... לעולה" ו"בן¹
 יונה או תור לחטאת... ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה²
 שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת"¹,³
 נאמר במשנה בסוף מסכת קנים:
 "האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר (נדרה להביא⁵
 קרבן נוסף על החובה מן התורה "אחד לעולה ואחד⁶
 לחטאת"), ילדה זכר – מביאה שתי קנים, אחת לנדרה⁷
 ואחת לחובתה, נתנתן לכהן הכהן צריך לעשות ג' פרידים⁸
 מלמעלן ואחת מלמטן (שהרי שני העופות של נדרה⁹
 שניהם קרבן עולה וכן עוף אחד מקרבן חובתה הוא עולה,¹⁰
 וההלכה היא: "חטאת העוף נעשית למטה ועולת העוף¹¹
 נעשית למעלה", כפי שנאמר במשנה בתחילת המסכת).¹²
 לאחר מכן ממשיכה המשנה ומפרטת את הדינים במקרים¹³
 של טעויות וספיקות לגבי מה שקבלה היולדת על עצמה¹⁴
 ואם הקריב זאת הכהן כהלכה, ובסיום מדובר על מקרה¹⁵
 של מספר ספיקות המירבי – כשהיולדת קבלה על עצמה¹⁶
 להביא קרבן משני מינים, ואין יודעים אם הכהן הקריבם,¹⁷
 במקרה זה "צריכה להביא עוד ארבעה פרידים לנדרה¹⁸
 ושתיים לחובתה וחטאת אחת. בן עזאי אומר שתי חטאות."¹⁹
 לאחר מכן ממשיכה המשנה ואומרת "אמר רבי²⁰
 יהושע: זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת²¹
 קולו שבעה. כיצד קולו שבעה – ב' קרניו לשתי חצוצרות,²²
 שתי שוקין לשני חלילין, עורו לתוף, מעיו לנבלים, בני²³
 מעיו לכנורות, ויש אומרים אף צמרו לתכלת."²⁴

(* וסיום מס' קנים (וסדר קדשים).

(1) פרשתנו (תזריע) יב, ו. ח.

(2) ראה פיה"מ להרמב"ם, רע"ב, פי' הרד"ה. וראה הערה 6.

(3) כ"ה בפיה"מ ורע"ב שם. אבל בתוד"ה אמר שם, פרש"י זבחים
 (סח, א ד"ה א"י) – באיל. ועד"ז הוא בפ"י הראב"ד ורד"ה קנים שם.
 ולהעיר מחילוק הפ"י בתוס' (ועד"ז בהמפרש ופי' הרא"ש), ראב"ד ורד"ה
 שם אם המדובר בשופר של ר"ה או חצוצרת לשיר על הקרבן, או
 בחצוצרת המלכים (וראה ר"ה טז, א).

(4) פיה"מ כאן.

(5) כ"ה ברע"ב כאן. ובפיה"מ: והיתה עשירה וכו' לא היתה חייבת
 אלא עוף א' לחטאת והיא מצוה אחת. ובפי' הרד"ה: קרבן יולדת שפתח
 בה הכתוב תחלה אינו אלא פרידה אחת מן הקן כו'.

(6) בפרש"י זבחים שם: וה"נ כשנדרה תחלה ואינה יודעת מה פירשה
 לא צריכה אלא ד' פרידין וב' לחובתה אחת לעולה ואחת לחטאת ונכשיו
 שהביאה כבר ד' פרידין צריכה להביא ד' לנדרה וד' לחובתה. ועד"ז הוא
 בתוס' ופי' הראב"ד קנים שם (וראה פי' הרא"ש שם), והיינו שהמדובר

רק בנוגע לבבא האחרונה, א) ואינו מודגש שהיירידה היא מקן א' או ב'
 קנים, לז' כו'. ב) אין מפורש שהשמונה באו בסיבת הטעויות והספק.
 ומשמע שמפרש "שעששו שהביאה כבר ד' פרידין", ונפסלו (מספק)
 הרי"ז דוגמת כשהוא מת. (אבל ראה תר"י קנים שם ד"ה זה הוא
 שאמרו, שכתב על דברי הרע"ב "וכ"כ התוס' דהכא וכן בפרש"י פ"ז
 דזבחים").

ולפי"ז אין מתיישב כ"כ בלשון ר"י "כשהוא חי קולו אחד וכשהוא
 מת קולו שבעה". וראה פי' לקח טוב (יעיר קנו) לקנים שם שמקשה גם
 לפי פי' הרע"ב.

ולהעיר מפיה"מ כאן, שמתחיל (כנ"ל בהערה שלפנ"ז) "עוף א'
 לחטאת היא מצוה אחת" וממשיך "אבל הואיל ונולד הספק מביאה
 שבעה", דרובם עולות.

(7) לשון הרע"ב שם.

(8) כי דוחק לומר דנקט דוגמא זו דוקא, כי רק בזה מצינו שמא' נעשה
 ז' או ח' קולות, מקביל למספר הקרבנות, משא"כ בירושה (שאין בזה
 מספר קבוע, כ"א תלוי במספר היורשים שיש לו).

עליהם, שנאמר¹² מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקה, 29
 אבל זקני תורה אינו כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם 30
 מתישבת עליהם שנאמר¹³ בישישים חכמה ואורך ימים 31
 תבונה". 32

והקשר לנאמר קודם הוא: "דכשם שהוא מת קולו 33
 שבעה, כך זקני תורה כל זמן שמזקינין ובאים לידי תשות 34
 כח הן מוסיפים חכמה"¹⁴. 35

אך צריך להבין:

(א) כיצד קשור לכאן בכלל הענין של "זקני עם הארץ 37
 כל זמן שמזקינים..." (ב) מה מחדש מאמר זה, הן סברה 38
 פשוטה היא שתשות כח מביאה לתשות חכמה. (ג) ויותר 39
 מכך – זהו ההיפך מכוונת הנאמר¹⁵ במשנה בסמוך לכך, 40
 ששם מודגש שדוקא על-ידי הזקנה, כאשר "באים לידי 41
 תשות כח", גדלה החכמה. (ד) חלק זה של המאמר היה 42
 צריך להיאמר לפחות לאחר החידוש שבחלק המדובר על 43
 זקני תורה, שלמרות שאצלם גדלה החכמה, הרי שאצל 44
 זקני עם הארץ מתרחש ההיפך מכך. 45

ד.

הקרבנות עקב הספקות הם קרבנות חובה

נקודת ההסבר לכל זה היא:

מן הדין בענין הקנים נלמד חידוש מיוחד: בעצם חלה 47
 על היולדת חובת קן אחד, "אחד לעולה ואחד לחטאת", 48
 ובענינו חלה עליה גם חובת נדרה, שתי פרידות לעולה. 49
 אך עקב הספיקות והטעויות שנוצרו אצל האשה ואצל 50
 הכהן נוצרת חובה של קרבנות רבים, עד לשבעה או 51
 שמונה. 52

מחייבים אותה להקריב בבית-המקדש קרבנות נוספים, 53
 בשעה שיתכן שאין היא חייבת בהם כלל, והיא כבר 54
 הקריבה את חובתה¹⁶, וכבר נתכפר לה ויצאה¹⁷ ידי כל 55
 חובתה (והשאר – חולין בעזרה¹⁸)? 56

כסדר הכתובים באיוב "בישישים חכמה" (שם, יב) "מסיר שפה לנאמנים" (שם, כ) – ראה עיון יעקב לע"י קנים שם.

השינויים בין לשון המשנה בקנים להלשון במס' שבת – נתבאר בארוכה בהתועדות.

(16) בנוגע לעולה כתב רש"י בכי"ב בכ"מ (פסחים כח, רע"א ד"ה חטאת העוף. כריתות ז, ב ד"ה מביאה קרבן. כב, סע"ב ד"ה חטאת. ערכין ת, ב ד"ה ואינו נאכל) דעולה באה על תנאי אם ילדתי הרי היא לחובתי ואם לאו הרי היא נדבה. וראה גם פירושו בנדר"ד זבחים סו, סע"ב. אבל ברמב"ם בפיה"מ קנים ובה' פסולי המוקדשין פ"י (ועוד) לא הזכיר דבאו על תנאי.

(17) ולהעיר דיש בזה כמה ספיקות כמבואר בארוכה במפרשי המשנה. (18) ראה רמב"ם ה' מחוסרי כפרה פ"א ה"ז (ה'ל' שגגות פי"א ה"ב). וראה פרש"י שבהערה 16. וראה (ובהבא לקמן) אנציקלופדי' תלמודית ערך חטאת העוף הבא על הספק, וש"נ.

1 הירושה משום שבקרבנות לא חל שינוי במה שהקריבה
 2 קודם, אלא שעליה להוסיף על כך, בעוד אשר בירושה הרי
 3 המוריש בטל – שכן גם בדוגמא של הכבש בטל הקול
 4 שהיה לכבש בעודו חי.

5 (ב) כשמביאים דוגמא או משל הרי זה כדי שהענין יובן
 6 טוב יותר, ובמיוחד בענינו, כפי שאומר הרמב"ם ש"מפני
 7 שהיה הענין זר", לכן מביא רבי יהושע את המשל "שהוא
 8 דומה למה שאמר כבש"⁹ – ואם כך, תמוה: כיצד מובן
 9 ענין זה טוב יותר על-ידי הדוגמא "זהו שאמרו כשהוא חי
 10 קולו אחד..."?

11 (ג) מכך שרבי יהושע משתמש בביטוי "זהו שאמרו",
 12 ולא "כמו שאמרו", "למה הדבר דומה" וכדומה, משמע
 13 בפשטות, שאין הוא מבאר בכך (רק) את ענין הקנים
 14 שבמשנה, אלא אדרבה: באמצעות ההלכה בענין הקנים
 15 מובן "מה שאמרו כשהוא חי קולו אחד..." ולכאורה,
 16 הענין של "כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה"
 17 הוא ענין טבעי פשוט ואין צורך להסבירו.

18 וכן: אף אילו היה המאמר "כשהוא חי..." דורש
 19 הסבר, אין ענינה של המשנה (או של התורה בכלל)
 20 להסביר פתגם הבריות¹⁰.

21 הכרחי, אפוא, לומר, שבדבריו "כשהוא חי..." אין
 22 מתכוון רבי יהושע למשל ממאמר העולם בלבד, אלא
 23 לענין החשוב להלכה. וזוהי כוונת דברי המשנה "זהו
 24 שאמרו..." – שההסבר להלכה – הנובע מן המאמר
 25 "כשהוא חי..." מובן מן הדין במשנתנו בקשר לקרבנות
 26 היולדת.

ג.

השאלות על המאמר "זקני עם הארץ..."
 שבהמשך

27 לאחר מכן ממשיכה המשנה¹¹: "רבי שמעון בן עקשיא
 28 אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת

ולהעיר מהלשון בפיה"מ "נתרבו בו המצות" ואינו מדייק לפרט מספרם.

(9) ובתרגום קאפח: אמר רבי יהושע על דרך התימה דבר זה כעין אמרם.

(10) להעיר מתוס' קנים שם: באיל קמשתעי קרא. וצ"ע.

(11) ראה המפרש. ובפי' הרא"ש.

(12) איוב יב, כ.

(13) שם, יב.

(14) לשון הרע"ב קנים שם. ועד"ז הוא בפיה"מ שם. המפרש ופי' הרא"ש שם.

(15) משא"כ בשבת (קנב, א) שמוכן זה שמביא הסוגים, כי כל הסוגיא שם הוא ע"ד זקנה בכלל והשינויים (לגריעותא) שנעשים באדם כשבא לידי זקנה (וגם מביא שם לפני' דברי זקני ת"ח ע"ד ימי זקנה שלהם וכן דוקני ע"ה). ומקדים ת"ח כל זמן שמזקינים לע"ה כ"ז שמזקינים כר

18 שהם הקולות של הקרניים, השוקיים וכו', אך אינם
19 קשורים ל"קולו" של הכבש – אך למרות זאת "אמרו
20 כשהוא מת קולו שבעה",
21 על-ידי מיתת הכבש בטל "קולו אחד" ונוצרים קולות
22 חדשים בקרניים וכו', אך אמרו שכל אלו הם "קולו" של
23 הכבש.
24 בכך מוסברת מהותם של קרבנות אלו, שלמרות
25 שהגורם להם הוא הספק שנוצר לאחד קרבנות החובה
26 הראשונים, גם קרבנות אלו הם בגדר חובה²⁹, בדיוק³⁰
27 כמו קרבנותיה הראשונים³¹.

ה.

התוצאה בעלת תוקף יותר מן הסיבה

28 אם הגורם לקרבן הוא הספק בלבד, כיצד הופך הקרבן
29 לחובה ממש כמו קרבן החובה של היולדת? על כך נמצא
30 מספר דוגמאות, שבהם המסוכב (התוצאה) הוא בר-תוקף
31 יותר מן הסיבה³². ומאם:
32 (א) בדיני סוכה, לגבי נסרים³³ שרחבן ארבעה טפחים

1 לגבי חטאת העוף המוקרבת על ספק, אצל ספק יולדת
2 וכדומה, מובן הדבר, כי יש לומר, כפי שמוכן בפשטות
3 מן הגמרא¹⁹, שהתורה²⁰ חידשה, שאף כאשר יש ספק אם
4 נטמאה²¹, גם אז היא חייבת להביא קרבן לכפרתה²²,
5 המתיר לה לאכול קדשים²³, בדומה לאשם תלוי²⁴,
6 שהתורה חייבה להביאו כאשר ספק אם חטאו "וזהו
7 הנקרא אשם תלוי שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד
8 שיודע לו בודאי שחטא בשגגה..."²⁵.

9 אך בענייננו²⁶ החובה היא ודאית מלכתחילה, והספק
10 נוצר רק אחר-כך על-ידי האשה והכהן – אם השלימה את
11 התוספת על חובה זו ונתכפר לה²⁷.

12 וכן – מהי מהותם של שבעת או שמונת הקרבנות
13 הללו, כאשר הגורם להקרבתם הוא הספק של האשה או
14 הכהן.

15 על כך אומר רבי יהושע²⁸ "זהו שאמרו כשהוא חי
16 קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה". לכאורה, זוהי
17 סתירה: שבעת הקולות הם "שתי קרניו שתי חצורות..."

כ"א שגם תוכן הסכרא נוגע לגוף הענין. וראה מסקנת הגמ' שם (סח),
א. ובתוד"ה אימר שם ובהערה הבאה.
30 אף ש"כל החטאות האלו אינן נאכלות מפני שהם ספק" (רמב"ם
הל' פסולי המוקדשין ספ"ו. ועד"ז בפי"מ קנים שם). ובפרש"י זבחים
שם ד"ה בן עזאי "וחטאות הללו אינן נאכלות שהרי על הספק באו ואין
מליקתן מליקה להתירן באכילה".
ואולי י"ל מדישנה רש"י בלשונו ולא כתב כבפירושו בשאר מקומות
(פסחים תמורה וערכין שם. כריתות (כו, ב) – לענין ספק לידה וזיבה)
שמה חולין הוא ומליקתה שוי' נבילה, וכיו"ב, דזה שחטאות האלו אינן
נאכלות (ונשרפות) הוא לימוד ודין בפ"ע בנוגע לאכילתה, דאינה מליקה
להתירן באכילה (ונ"ד פשטות לשון הגמ' בנוזר שם בסופו: אי מה זכר
.. ונאכל אף נקבה כו' ונאכל כו'). כי לא רק חיובן ודאי אלא גם קדושתן.
ולהעיר מתוד"ה מתקיף נוזר שם, ע"ב. ופי' הרא"ש שם. וראה
אנציקלופדי' שם, וש"נ. ואכ"מ.

31 ועפ"י י"ל הקשר והשייכות לתחלת סדר קדשים (דנעוץ תחלתן
בסופו*) "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים
לשם חובה" שהוא לא רק בהענין דגם בזה נתרבה מצוה ע"י קלקולו, כי
נוסף על קרבן זה (דכשר הוא) "צריך להביא אחר לחובתו או לנדרו"
(פרש"י ריש מס' זבחים),
כ"א גם בזה דקרבנות אלו דחטאו שלא לשמן (כשרים "לזרוק דמם
להקטיר אימוריהם ולאכול את הנאכלין" (פרש"י שם), "קמ"ל
ד)ב)קדושתיהו קיימו ואסור לשנוי בהו" (כבגמ' שם ב, א). ושם ריש ע"ב
"אלא אם כמה שנדרת כו' ואם לא נדבה היא". וראה פרש"י שם ד"ה
ואם לאו.
32 ולהעיר מלקח טוב (להר"י ענגל) כלל יז, אם מצינו טפל חמור
מן העיקר.
33 סוכה יד, ב. רמב"ם הל' סוכה פ"ה ה"ז. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח
סתר"ט ס"ח (ס"ל).

(19) נוזר כט, א.

(20) שלמדוהו מהפסוק בסוף פרשתנו (מצורע): והזב את זוכו וזכר ולנקבה גו'.

(21) ראה פי' (רש"י) נוזר שם ד"ה מנין. ד"ה מה זכר. תוד"ה וסבר שם. פי' הרא"ש ומאירי שם.

(22) לפנינו בגמ': מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת. וראה לשון רש"י בנוזר שם. ובמאירי. ובפי' הרא"ש שם "וצריך לומר דסיפא דמילתא נקט וכולי אתי' מהך קרא". וראה גם פרש"י פסחים וכריתות ז, ב (שבעהערה 16), תמורה (לד, רע"א) ד"ה חטאת הדלימוד הוא (גם) על עצם הדין דבאה על הספק.

(23) ראה רמב"ם הל' שגגות שם.

(24) ראה תוד"ה אימר זבחים שם: דאתא קרא למימר להביא על הספק כמו בבהמה אשם תלוי. ולתי' א' לפני' בתוס' שם קאי גם לרבי יהושע (דסתם קנים ר' יהושע, עיי"ש בגמ').

(25) רמב"ם הל' שגגות רפ"ח.

(26) אבל להעיר מפ' הראב"ד בסיום מס' קנים: כלל זה למסכת גינין חטאת העוף באה על ספק לידה ועל ספק כפרה ונפקא לן מוקרא במס' נוזר. ואולי קאי בעיקר על ענין הא'.

(27) שבתחטאת בהמה כשהספק הוא בכפרה אינו מביא אשם תלוי (תוספתא כריתות פ"ב, ז. הוריות ד, א. ובירושלמי פסחים פ"ח סה"ב: ספק כפרה כיפר. וראה אנציקלופדי' שם, וש"נ).

(28) ראה הערה הבאה.

(29) להעיר הדסוגיא בזבחים שם (סז, א ואילך) הוא בדעת ר' יהושע "עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת כיון שמלק בה סימן אחד נמשכת ונעשית חטאת העוף", ו"קס"ד ואפילו למיסק ל' לשם חובת חטאת קאמר" (לשון רש"י בסוף העמוד שם). ולפ"ז י"ל דזה שהביא הגמ' שם משנתנו דקנים הוא לא רק להוכיח ד"מדאיירי רבי יהושע בהא שי"מ קינין ר' יהושע אמרה" (פרש"י שם סח, א סד"ה א"ר יהושע), והקושיא היא מהמשנה חטאת ועולה וסתומה ומפורשת כו',

(* ספר יצירה פ"א מ"ו. וי"ל דמסתעם זה ממונה בכל ישראל לקשר ב"הדרן" סיום המס' (וסדר) לתחלתו (ע"ד "מתניכפין התחלה להשלמה" – "רשות לחותן בראשית"), שהוא לא בכדי לחזודי בעלמא (ובפרט שהוודו על כ"ב בתוקף המה"ל והשל"ה וכו' – הובאו בקונט' ע"ח פ"א).

כ"א שהסיוס יז על שייכות עט (נעוץ ב)התחלה. וכבר העירו באחזונוס מברכות י. רע"א ובתוס' שם. וראה ספר יהיא ברכת.

26 אחד מהם – כבש הנעבד לעבודה זרה, שההלכה
27 היא⁴² שהוא פסול למזבח⁴³.

28 מוצאים בגמרא⁴⁴ את השאלה אם "יש שינוי לנעבד
29 או אין שינוי לנעבד", ונאמר בגמרא⁴⁵ שזוהי הבעיה
30 "המשתחויה לבהמה, צמרה מהו לתכלת .. קרניה מהו
31 לחצוצרות, שוקיה מהו לחלילין, בני מעיה מהו לפארות"
32 (נימין של כינור⁴⁶).

33 זוהי התוצאה להלכה מן המאמר "כשהוא חי קולו אחד
34 וכשהוא מת קולו שבעה": למרות שהחצוצרות וכדומה
35 הנעשים מחלקי הכבש המת הם שונים ונפרדים מן הכבש,
36 ושבעת הקולות אינם הקולות של הכבש, ואפילו לא של
37 שוקיו, עורו וכו', אלא קול של חצוצרות, חלילין, תוף וכו'
38 – שבעה סוגים של קולו שאינם שייכים ל"קולו אחד" של
39 הכבש החי – בכל זאת נאמר שזוהו "קולו שבעה": אף
40 כאשר נוצרים שבעה קולות, בכל זאת לגבי דיני התורה –
41 האיסור לגבוה – הם נשארים שייכים ל"קולו אחד" של
42 הכבש החי, ולא חל בו שינוי לגבי דין נעבד (לגבי
43 גבוה)⁴⁷.

44 בכך ייתכנו שתי אפשרויות:

45 (א) ההלכה ש"קרניה פסולין לחצוצרות ושוקיה
46 לחלילין..."⁴⁸ היא רק מפני שחלקים אלו נלקחו מן הכבש
47 ולכן נשאר בהם האיסור לגבוה, אך אין חל עליהם "שם
48 עבודה זרה"⁴⁹ – נעבד (לגבי גבוה), כי הם נעשו מציאות
49 חדשה.

50 (ב) ההלכה ש"קרניה פסולין לחצוצרות..." היא בדיוק
51 כשם שהכבש פסול למזבח⁵⁰, חל עליהם "שם עבודה
52 זרה", נעבד (לגבוה), ולכן הם עצמם מאוסים לגבוה⁵¹.

שבגמ' נשאר בחיקו. וראה כס"מ שם.
48 לשון הרמב"ם שם.

49 ראה פרש"י ד"ה ומה שעליהן וד"ה ר' יוסי (שם מה, א).
ובתור"ה אלהיהם שם, אם מחובר מקרי ע"ז (אף שאינה נאסרת להדיוט).
ובפרש"י חולין מ, א ד"ה דומיא "ובע"ז אע"ג דלא מיתסרי משום
עבודת כוכבים כו' אלהות מקרי". וראה פרש"י ד"ה נעבד (ע"ז מו, סע"א)
ותור"ה יש (שם, ריש ע"ב), דבע"ז עדיפא לאסור לגבוה ממחובר.
50 ראה לשון הרמב"ם שם "המשתחויה לבהמה כשם שנפסלה
למזבח כך צמר שלה פסול לבגדי כהונה וקרני פסולין לחצוצרות כו'
הכל פסול" ומלשונו משמע שזה קמ"ל דכשם שהבהמה נפסלה למזבח
מצד נעבד לגבוה, כך הוא בצמר לבגדי כהונה כו' וקרנות לחצוצרות שיש
עליהם גדר האיסור דנעבד לגבוה. ולהעיר מצפ"ע מהד"ת פו, ד "דגבי
משתחויה לבהמה חל האיסור על הבהמה והם אסורים מנילא כו'".

51 לכאורה י"ל דוגמת ב' אופנים אלו גם באיסור ע"ז להדיוט
כשנשתנה, אם "זה שכל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו" (פרש"י
שם מו, סע"ב ד"ה או אין. מאירי שם ד"ה משתחויה) הוא רק בדין,
שאסור בהנאה כמוהו, או "הרי הוא כמוהו" גם בגדר ותוכן האיסור דע"ז.
ואכ"מ.

1 ו"הפכן על צדיהן שאין בהם ארבעה"³⁴, קובעת ההלכה³⁵
2 שזה פסול, "דכיון שיש שם פסול עליהן נעשו כשפודין
3 של מתכת הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן"³⁶. וראים,
4 אפוא³⁷, שלמרות שהסיבה לכך ש"יש שם פסול עליהן"
5 היא מפני "גזירות התקרה"³⁸, החלה רק כשרחבן ארבעה,
6 אך בכל זאת נעשים נסרים אלו "כשפודין של מתכת" –
7 פסול עצמי, וממילא הם פסולים גם על הצד, כאשר אין
8 גזירת תקרה.

9 (ב) ידועים דברי ה"חתם סופר"³⁹ לגבי יום-טוב שני
10 של חג השבועות, שהוא חמור יותר מיום-טוב שני של
11 גלויות בחגים אחרים, כי אין הוא בא עקב ספק, כבחגים
12 אחרים, אלא יש בו כח של ודאי, כיון שבחג השבועות
13 אין אף-פעם ספק כפסח ובסוכות (כי הוא נקבע ביום
14 החמישים לעומר⁴⁰), וחוגגים שני ימים רק כדי "שלא
15 לחלוק במועדות"⁴¹.

16 יוצא שהגורם ליום-טוב שני של שבועות הוא יום-טוב
17 שני של פסח וסוכות – "שלא לחלוק במועדות" – שהוא
18 פסח בלבד, אך ביום-טוב שני של שבועות ניתן תוקף וכח
19 של ודאי, יותר מפסח וסוכות.

1.

שבעה קולות הכבש המת אסורים לגבוה ככבש הנעבד

20 לפי האמור לעיל (בסעיף ד') יש לומר גם מצד שני,
21 שההלכה לגבי קנים מבארת את המאמר "כשהוא חי קולו
22 אחד וכשהוא מת קולו שבעה", כפי שמוכן בפשטות
23 מדברי רבי יהושע "זוהו שאמר" – "בא ללמד ונמצא
24 למד": לומדים מכאן את הגדרים ודינים לגבי כבש
25 "כשהוא חי" ומהות השינויים החלים כשהוא מת.

34 כ"ה ברמב"ם טושו"ע ואדה"ז שם. וברש"י שם ד"ה הפכן
"שהוא פחות מג'". וראה מהרש"א שם.

35 כרב הונא (בגמ' שם) דקאי ר"נ כותבי וגם רב חסדא ורבה בר
רב הונא חזרו בהן (הגהות מיימוניות שם אות ז).

36 פרש"י שם ד"ה פסולה. ט"ז שם סק"ט. שו"ע אדה"ז שם. ולשון
הרמב"ם "שזה הנסר פסול בין כו'".

37 ראה צפ"ע לרמב"ם ה"ל חמץ ומצה פ"ו ה"ב.

38 לשון רש"י שם ד"ה כשרה.

39 שו"ת או"ח ט"ו"ס קמה. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 11.

40 ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תצר.

41 רמב"ם ה"ל קידוש החודש פ"ג ה"ב.

42 תמורה כח, א ואילך וש"נ. רמב"ם ה"ל איסורי מזבח פ"ג ה"ו.
43 משא"כ להדיוט דבע"ז אינו נאסר (תמורה כט, א. רמב"ם רפ"ח
מהל' ע"ז).

44 ע"ז מו, ב.

45 שם מו, א. וראה פרש"י שם ד"ה תכלת דכהנים.

46 פרש"י שם ד"ה לפארות.

47 וכן פסק הרמב"ם ה"ל איסור"מ פ"ד ה"ו. ובמאירי ע"ז שם. אף

26 הקנים מוזכרים במשנה מספר מקרים: הכהן לא נמלך,
 27 אינה יודעת מה נתנה, אין יודע מה עשה וכו' (ופרטי
 28 ההבדלים שבין מין אחד לשני מינים וכדומה), שעקב כל
 29 ספק וספק נוסף עוד ועוד קרבן, עד אשר צריך להקריב
 30 שבעה (שמונה) קרבנות.
 31 לכן אומרת המשנה: "רבי שמעון בן עקשיא אומר זקני
 32 עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטרפת עליהן... זקני
 33 תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם...", שבפרט
 34 זה קיימת הנקודה הנ"ל.
 35 ולפיכך הוא מקדים ומסמיך "זקני עם הארץ כל זמן
 36 שהם מזקינים דעתן מטרפת...":
 37 רבי שמעון בן עקשיא אומר, שבזמן הזקנה, לפי דרך
 38 הטבע, נחלש השכל⁵⁶, כפי שרואים אצל זקני עם הארץ,
 39 אך למרות זאת "זקני תורה .. דעתם מתיישבת עליהם"
 40 (למרות שתלמידי חכמים "באים לידי תשות כח",
 41 "נחלשים ויפסיד גופם", בכל זאת "תרבה חכמתם"⁵⁷).
 42 כלומר, למרות שמעלתם היא היותם תלמידי חכמים, הרי
 43 לכאורה די היה בכך ששכלם אינו נחלש – שלא כזקני
 44 עם הארץ שדעתן מטרפת⁵⁸ – אלא שהחידוש הוא גדול
 45 יותר, "תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות"⁵⁷,
 46 אף יותר מכפי שהיו לפני כן תלמידי חכמים.
 47 ובפרט זה דומה הענין יותר לענין הקנים, כי "כל זמן
 48 שהם מזקינים" – אין זו ירידה וסיבה חד-פעמית, אלא
 49 בכל יום נחלש הגוף יותר, ולפי הטבע צריך השכל
 50 להיחלש כל יום יותר (כפי שאצל זקני עם הארץ "כל זמן
 51 שמזקינים דעתן מטרפת") – והנה, להיפך, כל יום "דעתן
 52 מתיישבת עליהן" יותר.

1 ההבדל למעשה הנובע משתי אפשרויות שונות אלו
 2 הוא: באפשרות הראשונה, שהם נעשו מציאות חדשה,
 3 האיסור הוא רק מדרבנן⁵², ואילו לפי האפשרות השניה
 4 זהו איסור דאורייתא⁵³ נעבד (לגבוה)⁵⁴.
 5 וכך אומר רבי יהושע "זהו שאמרו כשהוא חי...": הדין
 6 במשנה לגבי הקרבנות שמביאה היולדת מסביר את הענין
 7 של "כשהוא חי...":
 8 בדיוק כשם שבקנים, למרות שהגורם לחובה בהם הוא
 9 הספק (שמתעורר לגבי הקנים שהיתה חייבת להקריב),
 10 בכל זאת גם קרבנות אלו הם בדומה ל"קולו", והם קרבנות
 11 חובה בדיוק כמו הקרבנות הראשונים – כך גם בענין
 12 הכבש הנעבד:
 13 למרות שקרניו ושוקיו וכדומה השתנו ונעשו מציאות
 14 חדשה, ולכאורה לא חל עליהם הפסול להקרבנם במזבח
 15 שהיה עליהם בעודם מחוברים לכבש כשהוא חי, למרות
 16 זאת אומרים "כשהוא מת קולו שבעה", הם מקבלים
 17 לעצמם פסול מדאורייתא כקולו, "נעשו כשפודין של
 18 עבודה זרה". "שם עבודה זרה" – נעבד (וממילא האיסור
 19 לגבוה) חל על הקרניים והשוקיים וכו'⁵⁵, והם פסולים
 20 לחצוצרות וחילין וכדומה מפני שהם עצמם מאוסים
 21 לגבוה.

ז.

פרט דומה בענין הזקנה ובענין הקנים

22 בענין של "כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו
 23 שבעה" יש פרט שאינו דומה לגמרי לקני היולדת:
 24 לגבי הכבש מוזכרת סיבה (וירידה) אחת, השינוי
 25 "כשהוא מת" לעומת "כשהוא חי". לעומת זאת לגבי

דיש שינוי נעבד כמו באתנן אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי' לי' דמשום
 חומרא דעבודת כוכבים יש לאסור אע"ג דנשתנה.

(53) כדמשמע ברמב"ם שם.

(54) ולפי"ו נפק"מ בפשטות אם פסולה גם בדעיבד. וראה לח"מ
 לרמב"ם שם.

(55) עפ"ז י"ל דזה שרק י"א אף צמרו לתכלת",

כי "צמרו לתכלת" אינו שינוי גמור ומציאות חדשה ממש (כמו "קולו
 שבעה") – ראה שר"ע אדה"ז או"ח סי' יא סי"ג (בצמר לציצית), ועיי"ג
 צפע"נ הל' תרומות (פ"א הכ"ד – כד, א) דשם צמר עליו אף כשהוא
 מחובר [ובפרט ע"פ פרש"י ודר"ל (שבת עד, ב) עה"פ "טו את העזים"
 שמעל גבי העזים כו' (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 481
 ואילן)] – ולכן פליגי אם אמרין גם ע"ז* "קולו" – איסור בפ"ע, כיון
 שהוא (כמעיקרא) חלק של כבש שלא נשתנה בשינוי גמור.

(56) ראה אוה"ח יוחי מז, כט.

(57) פיה"מ כאן.

(58) להעיר מהמפרש לקנים ד"ה רבי שמעון. ובפ"י הרא"ש שם.

ועפ"ז אולי י"ל מעין ב' אופנים אלו בכבש של ע"ז (שעשאה חליפין
 לע"ז וכיו"ב – ע"ז נד, ב. רמב"ם הל' ע"ז רפ"ח. טושו"ע יו"ד סו"ס
 קמה), אם זה שקרניו אסורין לחצוצרות ושוקיו וחילין הוא לפי שהם
 חלק מהכבש, ואסורין בהנאה כמו בשר הכבש לאחר מיתה, או שחל
 עליהם גדר ואיסור עצמי חצוצרות של ע"ז וחילין של ע"ז [נמבאר ר"י
 "זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה", דנעשו
 "חילין של ע"ז" כדלקמן בפנים לענין נעבד לגבוה].

ואולי י"ל דנפק"מ גם להלכה אם מותר להשתמש ולהנות מקולות
 אלו כי חל עליהם דין של "חילין של ע"ז אסור לספור בהן" (רמב"ם
 שם פ"ט הי"ד. טושו"ע שם סקמ"ג ס"ד). שלפי אופן הא' דחליל זה
 אסור בהנאה מפני שהוא חלקו של הכבש ולא מפני שהוא חילין של ע"ז,
 יש לומר שאין איסור לתקוע להשתמש בחליל זה ופשיטא לשמוע קולו,
 כי אי"ז הנאה מחילין של ע"ז כ"א משוק ומעין כו' של ע"ז, וא"כ אי"ז
 בגדר הנאה. ובפרט לת"י הא' בתורה שגני (פסחים כו, רע"א. ע"ז מה,
 ריש ע"ב ד"ה לא) שמשמע שגם בע"ז צ"ל דרך הנאה. וראה פרישה שם
 סק"י. רצ"ע.

(52) ראה תורה יש שינוי (שם מו, ב): דמדאורייתא ודאי פשיטא לי'

(* ואצ"ל דפליגי במחלוקת הראשונים רש"י ורמב"ן אם הפעמונים שבשוליי המעיל היו בתוך הרימונים או בצדיתן (כבתוי"ט במשנה שם).

28 כנאמר במדרש⁶⁶ "גפן ממצרים תסיע⁶⁷ .. מה הגפן היא
29 חיה ונשענת על עצים מתים כך ישראל הם חיים וקיימים
30 ונשענין על המתים אלו האבות".
31 כלומר, "קולו שבעה", שבעת הסוגים השונים הנוצרים
32 אצל ישראל, אינם מציאותיות נפרדות לגמרי, אלא הם
33 קשורים וחיים ויונקים חיותם מ"קולו", הקול של הכבש
34 ה"חיי" – האבות, שהם האבות של כל פרט בישראל, ושל
35 כלל ישראל⁶¹.

36 ובדיוק כשם שאצל האבות היה "קולו אצד" –
37 ל"אבינו שבשמים", כך גם אצל כל שבעת הקולות
38 השונים, שבעודם חלוקים בדרגות שונות בעבודת ה'⁶⁸,
39 קיים במהותם הענין של "קולו אצד" לאבינו שבשמים,
40 בכל אחד משבעת הקולות קיים "הקול קול יעקב"⁶⁹,
41 הגורם לכך ש"אין ידי עשו שולטות"⁷⁰ – הרועה שומרה.
42 ואת זאת מדגיש רבי יהושע "כשהוא מת קולו שבעה",
43 שכל היהודים בשבע הדרגות השונות חיים וקיימים בזכות
44 "כשהוא מת", בזכות ש"נשענין על המתים אלו האבות".

ט.

שלמות הגאולה כאשר מבררים את הניצוצות

45 אך מתעוררת השאלה: אמנם, "גדול הוא הרועה
46 שמצילה ושומרה", אך מהו אורך השיהיה בין שבעים
47 זאבים? ארכה העצום של תקופת הגלות?
48 על כך ממשכה המשנה ואומרת, שעל-ידי כך שיש
49 זקנה במצב הגלות, "בישישים" ו"אורך ימים", יתווספו
50 יותר "חכמה" ו"תבונה".
51 בדומה למה שמוצאים ביציאת מצרים⁷¹, שלמרות
52 שבני ישראל טענו שהם מוותרים על הרכוש הגדול
53 והעיקר לצאת מוקדם יותר מן הגלות, בכל זאת רצה
54 הקדוש-ברוך-הוא שיצאו דוקא ברכוש גדול.

1 (ויש לומר, שזה חשוב להלכה לענין ישיבה בסנהדרין,
2 שצריכים להיות בעלי זקנה⁵⁹).
3 בדומה לענין הקנים, שעל-ידי כל ירידה וספק נוספים,
4 נוסף עוד קרבן.

ח.

5 ישראל חיים בגלות בזכות דרגת האבות שבהם
6 ההסבר בפנימיות הענינים, וההסבר לקשר של דברים
7 אלו דוקא לרבי יהושע (שסתם קנים – רבי יהושע⁶⁰) הוא:
8 סדר קדשים מורה על ישראל בכלל שהם "גוי קדוש",
9 שגם (מסכת) ה"חולין" שבהם מהוה חלק מ(סדר)
10 "קדשים", ובסוף סדר קדשים מבארים את ענין היולדת
11 המצביע על גאולה ישראל, כידוע⁶¹ שהגלות נמשלת
12 לעיבור והגאולה – ללידה. כפי שנאמר בנבואת
13 הגאולה⁶²: "חלה גם ילדה ציון את בניה".

14 רבי יהושע מסיים וחותם ומסביר כיצד ניתן לסכול את
15 תקופת הגלות ומגיעים לענין היולדת – הגאולה, "זהו
16 שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה"⁶³:
17 נאמר במדרש⁶⁴ "אדריאנוס אמר לרבי יהושע גדולה
18 הכבש העומדת בין שבעים זאבים, אמר ליה גדול הוא
19 הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפנייה".

20 על כך מתעוררת השאלה, ניחא כאשר ישראל הם
21 במצב של כבש "חיי", שזה כאשר "חיה" אצל ישראל
22 דרגת האבות – אברהם יצחק ויעקב⁶⁵, אז מובן ש"הרועה
23 .. שומרה", את היהודים שבדרגת כבש "חיי".

24 אבל "כשהוא מת", כאשר דרגת האבות אינה מאירה
25 בגלוי, ונוצרים שבעה קולות שונים חדים, שאינם בדרגה
26 של "קולו אחד" של האבות – נבדלים זה מזה לסוגים
27 שונים – כיצד קיים אז הענין של "רועה... שומרה"?

27 על כך אומר רבי יהושע "כשהוא מת קולו שבעה",

65 שהיו רועי צאן (ויגם מז, ג: אבותינו ל' רבים)). ובפרט שיך
ליצחק וליעקב (שביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק (וירא כא, יב). נדרים
לא, א. וש"ג) – "השנה לעולה" דעקידת יצחק, ועבודת יעקב בצאן לבן
(ראה לקו"ש [המתורגמן] חט"ו ע' 272 ואילך, וש"ג).

66 שמור"ד פמ"ד, א.

67 תהלים פ, ט.

68 ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך, ובכ"מ.

69 תולדות כז, כב. – ולהעיר ממחז"ל עה"פ שמע ישראל גוי
שאמרו השבטים "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו כו' (פסחים
נו א. ובשע"ת לאדהאמ"צ (ח"ב ד"ה איתא בר"מ פכ"ו) כך – בעולם
הבריאה (ששם אין ה"חיי" דאצילות)).

70 ב"ר פס"ה, כ.

71 ברכות ט, סע"א ואילך.

59 סנהדרין יז, סע"א. וש"ג. וברמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ו "בעלי
שיבה". וזה ד"אין מושיבין בסנהדרין זקן" (סנהדרין לו, ב) – פי'
הרמב"ם (שם ה"ג) "זקן מופלג בשנים". וג"ז הוא רק בנוגע לדיני נפשות
כו'. ולהעיר מהגירסא ופי' במשנה הוריות (פ"א, מ"ד) – פרש"י ורמב"ם
שם. תוי"ט. ועוד. ואכ"נ.

60 זבחים טו, ב ואילך.

61 ראה תו"א ר"פ וזרוא.

62 ישע"י טו, ח. – וכימי צאתך מארמ"צ – וכמש"נ ביחזקאל קאפ'
טז.

63 ומובן שהמדובר בכבש (עד כ"כ שר"י אי"צ לפרשו ומתחיל
"כשהוא חיי"), מכיון שבא בהמשך לקרבנות דיולדת שעיקרן הוא כבש
לעולה.

64 נתחומא תולדות ה. אסת"ר בסופו פ"י, יא.

- 1 הכוונה הפנימית של הגלות היא "בירור" וזיכון
 2 הניצוצות⁷², רק כאשר לוקחים את "כספם וזהבם אתם"⁷³,
 3 רק כאשר "מבררים" את כל הניצוצות שבעולם, אז
 4 הגאולה מושלמת.
 5 בזמננו כבר היתה לגלות "זקנה" ו"שיבה" לכל
 6 הדעות⁷⁴, ואף זקנה מופלגה, ואם נותרו ח"ו עוד כמה
 7 רגעים להשלמת הזקנה של הגלות – הרי יהי רצון,
 8 שישכחו כל החשובות
- 9 [על-אף שאין שכחה לפני כסא כבודך, הרי כל ענין
 10 הגלות הוא למטה מכסא הכבוד⁷⁵, ששם קיים ענין
 11 השכחה⁷⁶],
 12 ושיקויים היעוד נגאלין מיד⁷⁷, בעגלא דידן, למטה
 13 מעשרה טפחים, על-ידי משיח צדקנו.
 (משוחות כ"ף מנ"א.
 ש"פ נקב וש"פ ראה תשל"ז)

(72) תו"א ר"פ לך. שם קיז, ב. ובכ"מ.

(73) ישעי' ס, ט.

(74) דכלו כל הקיצין (סנהדרין צז, ב).

(75) ע"ד הידוע מאמר אדה"ז (פלח הרמון שמות ז, א) "שלפני

נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל".

(76) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"י. ועאכו"כ שצ"ל שכחה לטובה.

(77) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר אפרים אליעזר שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו העיר על דיוק לשון רש"י הנפלא (תשא לג, יב) וז"ל ראה תן עיניך ולבך על דברך. ואענה גם אני חלקי, ככוונת רש"י, וגם **מני"ל לרש"י**.

תכלית בקשת משה הנ"ל היתה שאף שחטאו ישראל הנה בכ"ז תהיי השראת השכינה ביניהם, עצמותו ומהותו ית' ולא ע"י שליח ואפי' לא ע"י אחר (עיין לקו"ת צו יב, ע"ג). וכמו שמסיים בקרא אם אין פניך הולכים גוי ונפלינו אני ועמך גוי אשר זהו ענין דירה לו ית' בתחתונים ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כאו"א ע"י המקדש. ובמילא ידוע לנו כוונת משה מהבטחת הקב"ה בהנוגע לבית המקדש וכמו שנאמר והיו עיני ולבי שם כל **הימים**, היינו גם בעת ריתחא.

ובזה יובן הירושלמי התמוה - ברכות פרק ד' הלכה ה' - פניו למעלה ועיניו ולבו למטה, עיי"ש. ועפ"ז מובן ג"כ דיוק לשון רש"י וגם מה שמסיים "על דברך" שהיא ספי' המלכות, שבה נברא העולם שתכליתו ופנימיותו הוא בית המקדש, כי כללות העולם הוא דירה לו ית', ובעולם גופא - זהו ענין בית המקדש, ועפ"ז יש לבאר ג"כ הענין דעיניו ולבו - עפ"י המבואר בתקוני זהר תקון כ"א דף נ' ע"ב ורזא דמילה כו'.

בברכה לחג הפסח כשר ושמוח, המחכה לבשו"ט בהעניינים שנדברו בהם כאן, ויפה שעה אחת קודם.

נ"ב: מוסגי"פ העתק מכתבי כללי שבטח יעניין את כת"ר שי'.

לקוטי-שיחות פרשת תזריע – החודש כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

21 המלכים הקדוש-ברוך-הוא וגאלם¹¹ – וזהו תוכנו של
22 "החודש", חודש ניסן, "חודש הגאולה".

23 לא כן תוכנה של "תזריע" (לשון נקבה – כמו
24 שכתוב לפני כן בפסוק "אשה כי") הוא – כפירוש¹²
25 אדמו"ר הזקן על המאמר¹³ "איש מזריע תחלה יולדת
26 נקבה, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר", ש"איש"
27 ו"אשה" הם רמז על הקדוש-ברוך-הוא וכנסת ישראל;
28 וכאשר "איש מזריע תחלה" – הקדוש-ברוך-הוא הוא
29 המעורר "תחלה" את ישראל לעבודת ה', אזי "יולדת
30 נקבה" – העבודה אינה בת קיימא¹⁴ (כדוגמת נשים
31 שדעתן¹⁵ קלה¹⁶). אך כאשר "אשה מזרעת תחלה" –
32 העבודה מתחילה באתערותא דלתתא, אזי "יולדת
33 זכר", היינו שהעבודה היא בת קיימא¹³;
34 ולפי זה, תוכן פרשת "אשה כי" תזריע מורה על
35 עבודת האדם שמצד אתערותא דלתתא דוקא (שלא
36 כ"החודש" שבא מלמעלה).

ב.

פירוש על דרך הפשט ועל דרך המדרש לפסוק
"החודש..."

37 על הפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון
38 הוא לכם לחדשי השנה" ישנם כמה פירושים, ומהם:
39 א) על דרך הפשט – האבן עזרא¹⁷ מסביר את

(9) פרש"י בא שם, יא. וראה בא שם, כו.
(10) ד"קרוי פסח על שם הדלוג כו" – פרש"י כא הנ"ל. ועד"ז
בפרש"י שם, יג.

(11) נוסח ההגדה. וראה לקו"ת שה"ש טו, א"ב. דרושי פסח בכ"מ.
(12) לקו"ת פרשתנו ד"ה שוש תשיש. ויקרא ד"ה אדם כי יקריב
ספ"א. שה"ש ד"ה להבין ענין הטעם כו' פ"א. ועוד.
(13) ברכות ס, א. וש"י (הובא בפרש"י עה"ת ויגש מו, טו).
(14) כ"ה בלקו"ת ויקרא שם. ובלקו"ת פרשתנו ושה"ש שם: "יולדת
נקבה" – אהבה זוטא, "יולדת זכר" – אהבה רבה.
(15) שבת לג, ב. קידושין פ, ב.
(16) כ"ה בכ"מ*** (שהרי "דעתן" לי' יחיד). – וראה בע"ש' הכללים
פ"ז: ז"ס דעתן של נשים קלה פי' קל ה' כי ה"ג כו'. [ועד"ז בכ"מ
בכתהארז"ל. וראה ל"ת להארז"ל תהלים כה. ע"ח ש' לידת המוחין
ספ"ב בהגהות סק"א (וורשא, תרנ"א). קה"י מע' קלה ומע' קלע. ואכ"מ].
אבל בכ"מ הגירסא "קלות".
(17) עה"פ. וראה ד"ה החודש תרנ"ד פ"ו.

א.

"תזריע" ו"החודש" – ענינים הפכיים

1 שבת פרשת "החודש" חלה לפעמים (כבשנה זו)
2 בשבת פרשת תזריע. כל עניני התורה מדויקים הם,
3 ולכן, עובדה זו עצמה ששתי הפרשיות באות יחדיו,
4 מוכיחה, שיש נקודה משותפת ביניהם (שהרי לולא כן,
5 לא היתה "תורת אמת" מחברת ביניהם).

6 אולם בהשקפה ראשונה נדמה, שלא רק שאין
7 ביניהם נקודה משותפת, אלא אדרבה, הם ענינים
8 הפכיים¹ זה מזה:

9 פרשת "החודש" נקראת על שם הפסוק² "החודש
10 הזה לכם ראש חדשים גו'" – חודש ניסן, שענינו הוא
11 חודש הגאולה³ כפי שהיא באה מלמעלה לגמרי.
12 כדרשת רז"ל⁴, שעל כך נסוב הפסוק קול דודי הנה זה
13 בא, ויתירה מזו, הוא בא באופן של מדלג (דילג על
14 הקץ⁵) "באתערותא דלעילא"⁶;

15 ולכן נקראת הפרשה כולה פרשת "החודש", למרות
16 שרק פסוק אחד ממנה (בתחילתה) עוסק בענין
17 "החודש", ואילו הפסוקים האחרים עוסקים בדיני קרבן
18 פסח וכו'⁷ – כיון שהיא הנותנת: קרבן פסח הוא על
19 שם "פסח" ה' גו"⁸, שמורה על הגאולה שמגיעה
20 בדילוג¹⁰ – מלמעלה לגמרי – "נגלה עליהם מלך מלכי

(1) אף שג"ז שייכות היא – וע"ד מ"ע ומל"ת במצות. חיבור תחתון
ועליון (תנחומא וארא טו. שמור"ר פי"ב, ג. וראה לקו"ת (ראה כו, ד
ואילך) ובכ"מ, שחיבור הנ"ל אפ"ל בב' אופנים, שהעליון ירד כו' או
שהתחתון יעלה כו') וכנהנה רבות.

(2) בא יב, ב.

(3) שמור"ר פט"ו, יא (נעתק לקמן בפנים סעיף ב').

(4) מכילתא בא יב, יא. שם, יג. פסיקתא רבתי פ' החודש ז'. שהש"ר
עה"פ (ב, ח).

(5) פס"ר שם. שהש"ר שם (א).

(6) כידוע בענין פלוגתת ר"א ור"י (ר"ה יא, רע"א) אם בתשרי עתידין
ליגאל או בניסן – אזולי בזה לשיטתייהו בפלוגתתם (סנהדרין צז, ב) אם
הגאולה תבוא ע"י תשובה או "לא בתשובה כו" – ד"ה החודש הזה
באוה"ת בא (ע' רס. ע' רעא). תרנ"ד (קה"ת תשכ"ג) פ"ז. לקו"ש
[המתורגם] ח"א ע' 222. ועיינ"כ ס' השיחות תש"ע ע' 177. ועוד.

(7) ובפרש"י מגילה (כט, א ד"ה ברביעיית) משמע, שטעם קריאת פ'
החודש הוא (רק) מפני דיני פסח שבה.

(8) בא שם, כג.

(* ובאר"א קצת (אבל רק לגירסת הבבלי) אם ע"י תשובת בני מעצמם או "הקב"ה מנמיד להן מלך כו' ישראל עושין תשובה" (ראה ד"ה החודש תרנ"ד שם. לקו"ש
המתורגם) ח"ד ע' 274. חז"ב ע' 143).

(** וכן הוא ברש"י קדושין שם (שלא שלטו בזה כ"כ דיסט). אבל ראה רש"י ד"ה ואיכא (עו"ז יח, ב).

29 הטבע – שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג למען ישראל
 30 ("יעקב ובניו"), וה"ראש" של הנהגה זו הוא "החודש
 31 הזה לכם" – חודש ניסן.

ג.

הקשר בין הפירושים

32 כל פירושי רז"ל על אותו פסוק או ענין, קשורים
 33 ביניהם²⁷. כך הוא גם בעניננו: שני ענינים הנ"ל
 34 (החילוק בין שנת החמה ושנת הלבנה, והחילוק בין
 35 הנהגה טבעית והנהגה נסית – שהם הפכים) קשורים
 36 זה עם זה:

37 הנהגת הטבע היא הנהגה של "לא ישבותו"²⁸ –
 38 תמידית ללא שינויים²⁹, זאת בדומה לאור (ומהלך)
 39 השמש שאין בו שינויים (שזהו כעין הפירוש ב"שנה"
 40 – מלשון "משנה": זהו אותו מהלך השמש שחוזר על
 41 עצמו שוב³⁰);

42 ואילו הנהגה הנסית היא ענין של חידוש,
 43 שלפעמים הקדוש-ברוך-הוא משדד את הנהגת הטבע²⁶
 44 לזמן מה³¹; זאת בדומה ללבנה שהאור שלה משתנה
 45 מיום ליום ומתחדש כל חודש (חודש מלשון חידוש³²).

ד.

התכללות נס בטבע

46 אבל צריך להבין:
 47 (א) בפסוק כתובים שני ענינים³³: (א) "החודש הזה
 48 לכם ראש חודשים", (ב) "ראשון הוא לכם לחדשי
 49 השנה", שחודש ניסן הוא לא רק "ראש חודשים", אלא
 50 גם "ראשון גו' לחדשי השנה"³⁴. ואינו מובן: מאחר
 51 שמדובר כאן על ענין "החודש" שקשור עם הלבנה,

1 ענינם של "חודש" ו"שנה": מבחינת מהלך הלבנה לא
 2 קיים המושג "שנה" – "אין ללבנה שנה כלל" – כיון
 3 שבסיבוב הלבנה ניכרת רק החלוקה לחדשים (כל
 4 חודש, שהוא "כ"ט יום וחצי, וב' ידות שעה וע"ג
 5 חלקים"¹⁸, נשלם סיבוב מלא של הלבנה (גם בנוגע
 6 למצב החמה ביחס לארץ¹⁹) ומגיע מולד הלבנה
 7 (מחדש), אולם אין במהלך הלבנה שום פרט המבדיל
 8 בין שנה לחברתה;

9 לאידך גיסא, מבחינת השמש, לא קיים סוג הזמן
 10 של חדשים – "אין לשמש חודש כלל" – הסיבוב
 11 (השנתי) של השמש הוא של ש"ה יום ושש שעות²⁰
 12 בערך²¹, וסיבובה הוא באופן שממנו נוצרים ארבעת
 13 תקופות השנה, אבל אין במהלכה שום פרט שעל פיו
 14 יוכלו להיווצר הגבולות של חודשים.

15 והפסוק "החודש הזה לכם ראש חודשים גו'" עוסק
 16 במנין החודשים – השייך לשנת לבנה (וכמאמר חז"ל²²
 17 "ישראל מונין ללבנה") – המתחיל מהחודש הראשון,
 18 חודש ניסן²³ [משא"כ ר"ה לשנים (השייך לשמש) הוא
 19 מתשרי²⁴].

20 (ב) על דרך המדרש – על הפסוק "החודש הזה לכם
 21 גו'" אומרים חז"ל²⁵: "משבחר הקדוש-ברוך-הוא
 22 בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב
 23 ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה". מסביר בעל
 24 העקידה²⁶ את החילוק בין "בחר הקדוש-ברוך-הוא
 25 בעולמו" ל"בחר ביעקב ובניו": "בחר הקדוש-ברוך-
 26 הוא בעולמו" היינו הנהגה הטבעית שנקבעה
 27 בבריאה, וה"ראש" של הנהגה זו הוא חודש תשרי;
 28 "בחר ביעקב ובניו" היינו הנהגה הנסית – שידוד

בארוכה.

(27) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 35. ועוד.

(28) נח ח, כב.

(29) ראה בארוכה עקידה שם.

(30) ראה ראב"ע שם. ס' השרשים לר' יונה בן גנאח ולהרד"ק ע' שנה.

(31) להעיר מכתר ש"ט ד"ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נק' נס ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ" (סי' קיט. סריגו. מס' תולדות י"י פ' צו).

(32) ראה ראב"ע שם. ס' השרשים הנ"ל ע' חרש.

(33) ראה גם סה"מ קונטרסים ח"א רכת, א. רד"ה החודש ה'ש"ת.

(34) אף שעיקר ההדרגה בזה הוא "לחודש השנה" – מ"מ, מזה גופא שמוסיף תיבת "השנה", מוכח, שכאן נוגע (גם) ענין ה"שנה", ויתרה מזה – שהחדשים הם חלקי השנה. ולהעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 192.

(18) לשון הראב"ע שם. מר"ה כה, א. רמב"ם הל' קדה"ח פ"ו ה"ג.

וראה בכ"ז ג"כ – פדר"א פ"ז ובהרד"ל שם.

(19) משא"כ במעמדה בנוגע לארץ לבדה – ה"ז "כ"ז* יום שתות מיב שעות ליום** (ברייתא דשמואל פ"ה). וראה רמב"ם הל' קדה"ח פ"ד ה"ב. ושם בפירוש לרפ"ו.

(20) עירובין נו, א רש"י ד"ה ליתנהו. רמב"ם שם פ"ו ה"ד.

(21) רמב"ם שם רפ"י, ונסמן בני"ב.

(22) מכילתא עה"פ החודש. סוכה כט, א.

(23) ר"ה ז, רע"א.

(24) ראה ר"ה יב, א וברש"י ותוס' שם.

(25) שמו"ר פט"ו, יא.

(26) פ' בא עה"פ החודש גו' (שער לח). הובא ונת' באוה"ת בראשית יח, ב ואל"ך. רד"ה החודש תריג"ז. תרס"ו. תרע"ח (דפ' החודש). ועוד. ועפ"ז מבאר בעקידה שם גם הקשר דיני הפסח לפ' החודש, עיי"ש

(* כן הגיהו המפרשים.

** שנתות שרן חלק יב מיום שלם (שרן שתי שנתות הרגילות).

28 ישראל³⁶, מוכרחים לומר, שכל מה שקיים בבריאה
29 תלוי בעבודת בני ישראל.

30 ומזה מובן, שלא רק ההנהגה הנסית, הקשורה עם
31 "בחר ביעקב ובניו" תלויה בעבודת בני ישראל – אלא
32 גם זה ש"בחר הקדוש-ברוך-הוא בעולמו", ההנהגה
33 הטבעית, תלויה בעבודת בני ישראל³⁷,

34 אלא שכל אחת מהנהגות אלו תלויה באותה עבודה
35 שהיא כדוגמתה³⁸ – שהרי אופני עבודת ה' נחלקות,
36 בכללות, לשני סוגים:

37 בכל אחד מישראל צריך להיות הענין של קבלת
38 עול ומסירת נפש – עבודת ה' לא מצד השכל והרגש
39 כו', שלו, אלא ציות לרצון העליון מתוך התבטלות –
40 וממילא עבודתו אינה מדודה לפי ההגבלות של
41 מציאותו;

42 אופן עבודה זה מעורר את ההנהגה הנסית, שמגלה
43 את ביטול העולם, כנ"ל.

44 לאידך, גם מציאות האדם ("כל לבבך" ו"כל
45 נפשך") צריכה להיות חדורה בעבודת ה', ולכן עליו
46 לקיים תורה ומצוות לא רק בקבלת עול, אלא גם מתוך
47 הבנה ורגש וכו' – ובאופן עבודה זה תלויה ההנהגה
48 הטבעית, שעל ידה מתאחדת מציאות העולם עם
49 אלקות, כנ"ל.

ז.

כוונת הבריאה כפי שהיא מצד עצמותו ית'

50 תכלית הכוונה היא הרי – אחדות, ובעניננו שיהיה
51 איחוד של נס וטבע:

52 העובדה שנס וטבע הן שתי הנהגות נפרדות, היא
53 רק מבחינת ההארות ואופני הביטוי היוצרים הופעת
54 שני "קווים" (כיוונים). ששם הם מופיעים כשני קווין
55 – קו של "בלי גבול" שמתבטא בהנהגה נסית, והקו
56 של "כוחו בגבול" – הנהגת הטבע;

57 אבל מצד יכולת עצמותו ית', "בלי גבול" ו"גבול"
58 הם ענין אחד – הביטוי של שלימותו – וכמאמר

1 ו"אין ללבנה שנה כלל", כיצד יתכן לומר שניסן הוא
2 ה"ראשון" גם ביחס לעניני "חדשי השנה"?

3 (ב לאידך גיסא בנוגע ל"משבחר הקדוש-ברוך-הוא
4 בעולמו", הקשור לתשרי, נזכר (לא רק "קבע בו . .
5 שנים", אלא) גם "ראשי חודשים" – ולכאורה: מה שייך
6 לגבי הבריאה (טבע) הענין של "חודש" – חידוש (נס)?
7 מוכרחים לומר, שלמרות שבכללות תשרי קשור עם
8 טבע (שנה) וניסן עם נס (חודש) – ישנה "התכללות"
9 ביניהם: גם בבריאה גופא (לפני ש"בחר ביעקב ובניו")
10 ישנו ענין של נס (ראש חודש³⁵), וכמו כן לאידך גיסא:
11 החידוש ב"בחר ביעקב ובניו" מתבטא לא רק בהנהגה
12 נסית (חודש), אלא גם (בשינוי שנעשה על ידי כך)
13 בהנהגה הטבעית (שנה).

ה.

טבע ונס - שניהם נצרכים להשלים את כוונת הבריאה ולגלות את גדולתו יתברך

14 כדי להבין זאת, יש לבאר תחילה את התוכן
15 והכוונה הפנימית בשתי הנהגות – טבע ונס – אשר
16 שתיהן נצרכות כדי להשלים את כוונת הבריאה ולגלות
17 את גדולתו יתברך; אלא שהחילוק ביניהם הוא:

18 המטרה בהנהגה נסית היא לגלות את ה"בלי גבול"
19 של אלקות – כיצד הקדוש-ברוך-הוא נעלה לגמרי
20 מהעולם, ודבר זה נרגש בעולם על-ידי ביטול מציאותו.
21 הנס משדד מערכות הטבע – ובזה הוא מגלה כיצד
22 הטבע אינו תופס מקום לגבי (הבלי-גבול של) אלקות.
23 ואילו המטרה בהנהגה טבעית היא לגלות כיצד
24 הקדוש-ברוך-הוא מתלבש בעולם, כך שגם מציאות
25 העולם מאוחדת עם הקדוש-ברוך-הוא, גם חוקי הטבע
26 הם הנהגה אלקית.

ו.

גם הנהגה הטבעית וגם ההנהגה הנסית תלויות בעבודת בני ישראל

27 כיון שהעולם נברא "בשביל התורה ובשביל

37) כמחז"ל (שבת פח, א. ע"ז ג, א) "אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". ועיין ד"ה וירד תרס"ב. ועוד.

38) להעיר מהמבואר בכתהאריז"ל (ראה סה"מ תש"ג ע' 168, וש"ן) דע"י העבודה דתומ"צ ממשכימ יחוד וז"צ (אור דסדר השתלשלות) וע"י העבודה דמסנ"פ – יחוד אור"א (אור חדש מעצמות אור"ס).

35) ולהעיר שבכו"כ דרושים (ומהם – שנשמנו לעיל הערה 26) מוסיף בהשאלה [דמאחר שבא' בתשרי הוא ר"ה, המשכת החיות לכל השנה, איך ניסן שבא אחרי חודש הראשון?] גם זה דר"ה כולל החיות דכל הדי"ב ראשו חודשים, שהחיות דר"ה נתחלק אח"כ ל"ב כו' – שבזה מדגיש, שגם עתה* תשרי הוא ראש (לא רק לענין ה"שנה", כ"א) גם לענין התחלקות דחודשים.
36) פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

(* לא רק לפני אמירת "החודש הזה גו" – ראה ת"י מ"א ח, ב (וראה רד"ק שם). הובא ונת' באוה"ת בא ע' רסז. סה"מ קונטרסים שם. ד"ה החודש הש"ת פ"א. וח'.

22 (א) על-ידי ההתבוננות בהנהגת הבריאה, הילוך
23 המזלות וכו', מגיעים להכרה שמוכרח להיות "בעל
24 הבית לבירה זו" שמנהיג אותה בהנהגת הטבע; וכמו
25 שכתב הרמב"ם⁴⁴ בנוגע לאברהם אבינו: "התחיל
26 לשוטט בדעתו.. האיך אפשר שיהי' הגלגל הזה נוהג
27 תמיד ולא יהי' לו מנהיג ומי יסבב אותו כי אי אפשר
28 שיסבב את עצמו" כו'.

29 (ב) על-ידי ההתבוננות בזה ש"לא ישבותו" – העדר
30 השינוי של הנהגת הטבע, באים לידי השגה והכרה,
31 שהעדר השינוי באופן כזה לא יתכן מצד הנבראים
32 (שהם הווים ונפסדים ובעלי שינוי)⁴⁵, ואפילו לא,
33 כביכול, מצד האור האלקי המלוּבש בהגבלת העולם⁴⁶
34 – אלא זהו כח האין סוף⁴⁷ שנכנס בהנהגת הטבע.
35 נמצא, שבטבע עצמו ישנו ה"למעלה מן הטבע"⁴⁸
36 – ה"לא שנית" של איך-סוף ברוך-הוא.

י.

**העולם כפי שהוא מצד הבריאה, והעולם כפי
שהוא מצד בחירת הקב"ה**

37 וזהו הביאור במאמר חז"ל "משבחר הקדוש-ברוך-
38 הוא בעולמו, קבע בו ראשי חדשים ושנים": מלשון
39 חז"ל מובן, שאין מדובר כאן אודות "עולמו" כפי
40 שהוא מצד בריאת העולם, אלא כפי שהוא מצד
41 בחירתו⁴⁹ הקדוש-ברוך-הוא בעולם (כדוגמת "בחר
42 ביעקב ובניו"), ומצד בחירה זו דוקא "קבע בו ראשי
43 חדשים ושנים"⁴⁹; בהוספה⁵⁰ על מה שישנו בעולם מצד
44 עצמו (מצד הבריאה).

שלמעלה מכל ענין של אור וגילוי. כי כל אור וגילוי הוא בגדר שינוי
עכ"פ (מאחר שמציאותו גופא נעשה ע"י שינוי – שבא מן המאור)
ובמילא אא"פ לבוא ולהשתלשל מהם ענין של העדר השינוי: ורק
מעצמותו ית' שלמעלה מכל ענין וגדר של שינוי – "אני ה' לא שנית"
– אפ"ל נצחיות שבנבראים. וראה הערה הבאה.
ולכן "סדר המציאות לפי הטבע" כו' יעיד על אמיתות מציאותו
ית', דהיינו עצמותו ית' (עיי' המשך תרס"ו ע' שמג. ע' תלא"ב. סד"ה
יחינו תרצ"ד (תשי"א). ועוד).
48) וגם מזה מובן ששרש הנצחיות שבנבראים הוא מעצמותו ית'
(כבערה הקודמת) – כי החיבור דטבע ולמעלה מן הטבע, גבול ובל"ג,
הוא רק בכח העצמות, שהוא (שו"ת הרשב"א סי' תיח. הובא בס'
החקירה ע' 68) נמנע הנמנעות.
49) עיי' מאמרי תגה"ש תרע"א. ד"ה באתי לגני תרצ"ב (סה"מ קונט'
ח"א רכז, ב ואילך).
50) ראה ג"כ אוה"ת בא ע' רסח. וראה גם לקו"ש (המתורגם) ח"א
ע' 221.

1 הידוע³⁹ "אם תאמר שיש לו כח בלי גבול ואין לו כח
2 בגבול אתה מחסר שלימותו", ובפנימיות הדברים זה
3 ביטוי של יכולתו ית'⁴⁰. ולכן כוונת הבריאה כפי שהיא
4 מצד עצמותו ית' מושגת על ידי האיחוד של נס
5 וטבע⁴¹.

6 וכך גם בעבודת האדם: מיהודי נדרש האיחוד של
7 שני אופני העבודה [מסירת נפש וקבלת עול שלמעלה
8 מטעם ודעת, יחד עם העבודה שמצד הכחות
9 הפנימיים]; וזה נעשה על-ידי התעוררות עצם הנשמה,
10 שמצדה שני אופני העבודה אינם הפכים, אלא אדרבה,
11 בהתאחדות.

ח.

**בהשתלשלות בעולם - מנוגדות, בפנימיות -
אחד**

12 כיון שבעצם ובשרשם, הנס והטבע ענינם אצד,
13 מובן, שגם כפי שהם באים בהשתלשלות בעולם, היכן
14 שבגילוי הם נראים כהנהגות מנוגדות, הם – בפנימיות
15 – אחד⁴².

16 ענין זה מתבטא גם בכך, שבטבע עצמו נקבעה
17 ה"תכונה" של למעלה מן הטבע (כדלקמן סעיף ט');
18 וכמו כן לאידך – ענין הנס קשור גם עם הנהגת הטבע
19 (כדלקמן ס"א)⁴³.

ט.

בטבע עצמו ישנו ה"למעלה מן הטבע"

20 הסבר הדברים: בהכרת גדולתו יתברך בהנהגת
21 הטבע ישנם שני אופנים:

39) עבודת הקודש ח"א רפ"ח.
40) המשך תרצ"ה פ"ח (בסופו). שם פל"ד. וראה בכ"ז ס'
הערכים-חב"ד (כרך ד') ע' אוא"ס (ד) סעיף ו', וש"נ.
41) עייג"כ שער האמונה רפט"ז.
42) ראה ס' הערכים שם סעיף ה', וש"נ.
43) ועד"ז בעבודה יש התכללות זו – ע"ד משנת בלקו"ש
[המתורגם] חט"ז (ע' 135-6) ההתכללות דגאולה העתידה בגאולת
מצרים וגאולת מצרים בגאולה העתידה.
44) ה' ע"ז פ"א ה"ג.
45) ראה בארוכה ד"ה שאו מרום בהספות לס' החקירה להצ"צ. ועוד.
46) כי בגוף מוגבל א"א שיהי' מלוּבש בו כח (חיות) בלתי מוגבל
(ס' האמונות והדעות מ"א פ"א. מו"נ ח"ב הקדמה יב – הובאו בס'
החקירה להצ"צ בתחילתו). וראה ד"ה אמר רבא כל המעביר תש"י (פי"ז)
שמאופן הקיום דצבא השמים אנו יודעים בחי' אור הסובב.
47) ולהעיר מלשון העקידה שם (בתחילתו) "סדר המציאות" לפי
הטבע הנהוג יעיד על אמיתות מציאותו ית'. וי"ל הכוונה בזה:
אמיתית שורש הנצחיות שבנבראים הוא רק מעצמותו ית'*

* ראה גם לקו"ש (המתורגם) ח"ה ע' 99 שוה"ג להערה 19.

** משא"כ הנהגה נסית, שיש בה שינויים. ועייג"כ עקידה שם. דנהגת הטבע שאין בה שינוי הוא "נ"י השופע המושפע מהשכלים העליונים.. (ש)הם קיימים בלתי

21 ולכן בנסים בכלל יש גם את סוג הנסים שמלוובשים
 22 בטבע, שבהם ישנם שני קצוות⁵³;
 23 זה נס (שלמעלה מהטבע) בדיוק כמו הנסים שאינם
 24 מלוובשים בטבע⁵⁴, וכפסק הדין שמברכים אותה ברכה
 25 "שעשה נסים" הן בחנוכה (נס שאינו מלוובש בטבע⁵⁵),
 26 והן בפורים (נס המלוובש בטבע)
 27 ואדרבה – חז"ל אומרים⁵⁶ שדווקא על הנסים
 28 המלוובשים בטבע, נאמר⁵⁷ "עושה נפלאות לבדו";
 29 אולם נס זה עצמו (שלמעלה לגמרי מהטבע) יורד
 30 בהתלבשות בתוך דרכי הטבע, ומביא לידי כך שהנהגת
 31 הטבע עצמה תהיה "כרצונו דוקא כגרזן ביד החוצב
 32 כו"⁵⁸.
 33 כלומר, בהנהגה הנסית שלמעלה מן הטבע ישנה
 34 "תכונה" של "טבע", כך שאין הנס מושל על הטבע
 35 באופן שהוא מחדד את הטבע, אלא על ידי הנס, הטבע
 36 עצמו "מתעלה" עד לדרגה של "למעלה מן הטבע"⁵⁹.
 37 ויש לומר שזהו הטעם שניסן אינו רק "ראש
 38 תדדים" אלא גם "ראשון גו' לחדשי השנה" – כיון
 39 שתכלית ההנהגה הנסית של ניסן היא להפוך את
 40 ההנהגה הטבעית (שנה)⁶⁰, כך שגם⁶¹ בטבע יורגש
 41 שהוא מונהג מניסן – למעלה מן הטבע⁶².

1 ואינו מובן: מאחר שהענין של "ראשי חדשים
 2 ושנים" הוא (כפי שמסביר בעל העקידה) סדר טבעי
 3 שקבע הקדוש-ברוך-הוא בבריאה, כחלק מהבריאה
 4 עצמה – כיצד יתכן שזה בא כתוצאה מכך ש"בחר
 5 הקדוש-ברוך-הוא בעולמו" (גילוי נעלה יותר מכפי
 6 שהוא מצד הבריאה)?
 7 אלא הביאור בזה: מצד הענין של "בחר הקדוש-
 8 ברוך-הוא בעולמו" – והרי בחירה אמיתית היא,
 9 כידוע⁵¹, רק בעצמותו ית' – טבע ולמעלה מן הטבע
 10 הם ענין אחד. ולכן בטבע עצמו ישנו ה"למעלה מן
 11 הטבע" – הנצחיות של "אני ה' לא שנית";
 12 וזהו מה שכתוב "משבחר הקדוש-ברוך-הוא
 13 בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים": הנס (חודש)
 14 שישנו בתוך הטבע, המתבטא בענין ה"שנה" (מלשון
 15 "משנה", כנ"ל סעיף ב') – הנדרד השינוי⁵².

יא.

נסים המלוובשים בטבע

16 כשם שבטבע עצמו ישנו הענין של למעלה מן
 17 הטבע – כך גם לאורך גיסא: ההנהגה הנסית אינה
 18 "מוגבלת" רק בקו של "נס", המבטא את הבלי-גבול
 19 של אלקות, אלא יש בה גם את הענין שהנס משנה את
 20 הטבע (שהטבע עצמו יצביע על ההנהגה האלקית).

51 ר"ל דזה שהנס ("אוא"ס שלמעלה מהעולם") מאיר בעולם וטבע,
 הוא [לא רק מפני הבל"ג שבו (שיכול להתפשט עד למטה מטה, גם בטבע
 ועולם), כ"א גם] מפני שגם בהבל"ג ונס כלול "טבע" (וגבול*) כפנים.
 ולכן המשכתו בעולם היא באופן שאינו משדד כללות הטבע רק "אוחו
 הדבר שבו הוא הנס", שעיי"ז נעשה ודומות הטבע.
 60 וחיבור זה ד"נס" ו"טבע" (- מה שתכלית הנס הוא להפוך הטבע)
 י"ל שנרמו בלשון חז"ל "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה"
 – שמלשון "כשבחר ביעקב ובניו" מובן, שיש ב"יעקב ובניו" ב' ענינים:
 (א) כמו"ש מצ"ע, (ב) מצד בחירתו ית' (ע"ד הנ"ל שלמעלה מהעולם וני"ל
 ו"ל הביאור: "יעקב ובניו" הם בחי' בל"ג שלמעלה מהעולם וני"ל
 שזהו הטעם שנקט הלשון "יעקב ובניו" – ולא כבמרו"ל בבריאת העולם
 "בשביל ישראל" – כי בזה ("בניו") מרמז לכת ההולדה שיש בישראל**
 שהוא כח הא"ס]: "בחר ביעקב ובניו" הוא מצד עצמותו ית', שמצד בחירה
 זו נמצאים "יעקב ובניו" למטה בעולם (חיבור דבל"ג וגבול) לעשות לו ית'
 דירה בתחתונים.
 ולכן "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה", ש"גאולה"
 מורה שיש מצב של גלות שצריכים להיגאל ממנו.
 61 להעיר מפרשי" ברכות נן, רע"א ד"ה חנינא "נוני"ן הרבה נסים
 רבים".
 62 ראה גם סה"מ קונטרסים ח"א רכח, ריש ע"ב. סד"ה החודש
 ה"ש"ת.

(51 עיין לקו"ת אמור לח, ב. המשך ר"ה תש"ג ספ"ט.
 (52 ואולי י"ל "קבע בו ר"ח ושנים" – היינו בחי' "שנה" שלמעלה
 מבחי' "חדש" – ראה ד"ה החודש תרנ"ד פ"ה ואילך (וראה גם אוה"ת
 שם ע' רעז), וש"נ.
 (53 כהבא לקמן – עיין בארוכה שער האמונה פט"ו.
 (54 ראה שער האמונה שם (ל, א); נס גמור הוא כו'. ועיי"ש בסוף
 הפרק.
 (55 תו"א מג"א צג, א. סם, סע"ג. ק, א. ובכ"מ. וצע"ק מאבודרהם
 ברכות הראי"י [וראה שו"ע או"ח סו"ס רית. אנציקלופדיא תלמודית ח"ד
 ע' שנה וש"ן. וי"ל שהטעמים שבאבודרהם שפורים יוצא "ממנהג
 העולם" מלוובשים הם ואינם גלויים (כ"כ) וע"ד מש"כ בתו"א (מג"א צג,
 רע"ד. ק, א) ש"נראה בחוש שכל הסיבות היו רק למעלה מהטבע".
 (56 נדה לא, א.
 (57 תהלים עב, יח.
 (58 שער האמונה שם ל, סע"א.
 (59 ולהעיר מסה"מ תרע"ח ע' (פט) דגם נסים שאינם מלוובשים בטבע
 שבהם מתבטל הטבע, הנה "מה שמתבטל הוא רק באותו הדבר שבו הוא
 הנס, אבל כללות העולם הוא בקיומו, א"כ ה"ז שבועולס מאיר גילוי
 אוא"ס שלמעלה מהעולם". וראה בארוכה ד"ה נתת ליראך תשי"ב, שלכן
 עיי"ז נעשה ודומות הטבע גופא (מכיון שגם בעת הנס כללות הטבע הוא
 בקיומו).

משתנים" משא"כ הנהגה נסית "יהי' להם כפי אלו השכלים האנושיים. המחוייב להתחלף ולהשתנות כמו שהם נמצאים משתנים".
 ולהעיר ג"כ מאוה"ת ותחתון (ע' שצה) בענין ההפרש תורה (חיי עולם) ותפלה (חיי שנה). עיי"ש.
 (* להעיר ממאמרי זנה"ש תרע"ה (בהמשך תער"ב ח"ב ע' א"ד ואילך). זנה"ש תש"ד פ"ט ואילך.
 (** עיין לקו"ת שה"ש (ל. ט. ד ואילך) שכזה החולדה שבישראל הוא מצד מעלת נשמתם. ומה שישנו כח זה גם בחי וצומח – ראה לקו"ת שה"ש שם מ. א. מנוגע לאוה"ע
 – ראה לקו"ת (המתורגם) ח"ז ע' 159 הנרה 45. ש"ל בזה ב' טעמים: א) ע"ד המבואר בלק"ת שם לענין חי וצומח. ב) כדי שיהי' ענין הבחירה.

יב.

איש ואיש יולד בה

- 1 על פי כל האמור, יובן גם הקשר בין פרשת
2 "החודש" ופרשת תזריע:
3 החילוק בין "החודש" ו"תזריע" הוא כעין החילוק
4 בין נס וטבע: "החודש" שמורה על גילוי מלמעלה (כנ"ל
5 סעיף א'), הוא למעלה מנבראים⁶³ – כמו ענין ה"נס";
6 ואילו "תזריע" המורה על עבודת המטה (כנ"ל שם),
7 קשור עם מציאות האדם⁶³ – על-דרך ענין ה"טבע"⁶⁴.

- 8 וכאשר פרשת "החודש" חלה בפרשת תזריע⁶⁵ –
9 הדבר מדגיש ומזכיר שהם (בפנימיות) ענין אחד;
10 ולעתיד לבוא יהיה זה בגלוי, כאשר יקויים היעוד⁶⁶
11 "איש ואיש יולד בה": שיהיה "איש מזריע תחלה" –
12 המעלה שישנה ב"החודש" שבא מלמעלה (נס); וביחד
13 עם זה יהיה "ואיש יולד בה", "יולדת זכר" – המעלה
14 שישנה ב"תזריע" (טבע) – אתערותא דלתתא.

(משיחת ש"פ תזריע תשכ"ה,

מאמרי ד"ה החודש תשל"א תשל"ג)

- כי כפי' תזריע, שבה מודגשת מעלת העבודה (אתעדל"ת), נרגש
שהענין ד"יולדת זכר" הוא (לא מצד האיש – הקב"ה (עניינה גבר) –
כ"א) מצד האשה, כנס"י.
64 ולהעיר מלקו"ת ויקרא (ב, ריש ע"ד) שדוקא ע"י עבודה מלמטה
נמשך בחי' "כי לא אדם הוא", ונת' בארוכה (לקמן ע' 358 ואילך) שזהו
טעם הפנימי (למ"ש שם לפני' ד) שדוקא ע"י אתעדל"ת "יהי דבר
המתקיים", כי ע"י מגיעים לבחי' "אני ה' לא שנית" – ע"ד שנת"ל
(הערה 47 ובשוה"ג הב') שדוקא בהנהגת הטבע ישנו הענין ד"אני ה' לא
שנית".
65 ולהעיר שכרוב השנים קורין פ' החודש עוד בחודש אדר –
שנקודתו, פורים, שענינו "קיימו מה שקבלו כבר" (שבת פח, א),
אתעדל"ת, דוגמת "אשה מזרעת תחלה" (ת"א מג"א צט, ג).
66 תהלים פז, ה. ת"א סד"ה רני ושמחי (הב') וביאורו (בסופו).

- 63 עפ"ז יש לבאר בדרך רמז המשך הענינים ברד"ה החודש תרס"ו
– שלאחרי שמביא דברי העקידה ע"ד ב' ההנהגות כו' ממשך "ולהבין
בתוס' ביאור.. למה צריכים עבודה בכח עצמו דוקא ומהו המעלה בזה
כו"
– הלכאורה דורש ביאור: הרי מבואר בכוכ"כ דרושים המעלות
בעבודה בכח עצמו, שדוקא היא בת קיימא (כנ"ל בתחילת השיחה)
ועוד? –
אלא שכדורש "החודש גו", שבו מודגשת מעלת ענין הנס הבא
מלמעלה (אתעדל"ת), יש מקום לשאלה זו.
ובזה יומתק מה שבלקו"ת ריש פרשתנו מסיק דפירוש הפילוסופים
באשה מזרעת תחלה יולדת זכר – ש"טפת זכר באה באחרונה ועילאה
גבר" – "באמת הוא דוחק"
[אף שפשוט שגם פירוש זה יש לו מקום מכיון שהובא ע"י גדולי
ישראל (כמשנ"ת בארוכה – לקו"ש חי"ב ע' 70 ואילך)]

המשך ביאור למס' יבמות ליום שני עמ' א

- 22 שלא היא בלבד אסורה, אלא אף אם אמו וכן הלאה אסורות
23 עד סוף כל הדורות. שכן בכל אלו יש בדורותיהן ערוה דאורייתא,
24 כגון אם אמו, שאף שהיא עצמה אינה אסורה מהתורה מכל מקום
25 בתה שהיא אמו אסורה מן התורה, ועל כן גזרו בהן עד סוף כל
26 הדורות. מה שאין כן בארבע האחרות, כגון אשת אחי אביו מהאם
27 שאין בזה שמעליה או תחתיה איסור דאורייתא, ועל כן לא גזרו
28 אלא בה, ולא בדורות המרוחקים יותר.
29 הגמרא מביאה סימן על דברי זעירי: אָמַר רַב נְחֻמִּי בְּרַי יִצְחָק,
30 וְסִימְנֵיהּ, דְּעִילָא דְרַב – זעירי הוסיף דור אחד על דברי רב, שרב
31 מנה בשניות שיש להן הפסק את אשת דודו מצד אביו ומצד אמו,
32 וזעירי הוסיף עליהן את אשת סבו מצד אמו.
33 שואלת הגמרא: וְרַב מַאי מְעִמָּא לָא חָשִׁיב לִיה אַת אַת אַת אַבִּי אַמּוּ.
34 משיבה הגמרא: משום שאם נאמר שיש לה הפסק, יש לחוש שמא
35 מִיתְלַמָּא לִיה בְּאַשְׁתֵּי אַבִּי אָבִיו שאין לה הפסק, ויאמרו גם עליה
36 שיש לה הפסק. וְאוּלַם וְעִירֵי אִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יַחְלִיפוּ בִּינֵיהּ, משום
37 דְלִתְהִים – למשפחת אביו) אדם שְׂכִיחַ וְאוּלַם – גילגיל ללכת, אבל
38 לְהִתְקַם – למשפחת אמו) לא שְׂכִיחַ וְאוּלַם, ועל כן הוא יודע
39 שבמשפחת אביו יש יותר קרובה ממשפחת האם, ועל כן לא יחליף
40 בין אשת אביו לבין אשת אביו אמו.
41 הגמרא חוזרת לדברי רב. מקשה הגמרא: אִיךְ מְנַה רַב אַת פְּלִתוּ
42 בין השניות,

- 1 ברין הקודם, שאַשְׁתֵּי חֲמִיו נְמִי תִּימָא –תאמר] לו, אָנִי מוֹתֵרַת לְךָ
2 וְכֵתִי אֲסוּרָה לְךָ, כיון דְּתִימָא בת חמיו שהיא אָחוּת אֲשֶׁתוּ וְצִיּוּר יב,]
3 כשם שאמרה כן הברייתא לגבי אשת חורגו. מתרצת הגמרא: הָא
4 –אשת חורגו] פְּסִיקָא לִיה – דבר מוחלט הוא שבתה אסורה לו
5 משום שהיא בת בן אשתו, אבל הָא –אשת חמיו] לָא פְּסִיקָא לִיה
6 – אינו דבר מוחלט שבתה אסורה עליו משום אחות אשתו, שכן
7 איסור זה אינו נוהג אלא בחיי אשתו, אבל לאחר מיתתה אחותה
8 מותרת לו.
9 רב מחלק בין שני מיני 'שניות' שנשנו בברייתא: אָמַר רַב, אֲרִיבַע
10 נְשִׂים מתוך שמונה שניות אלו יש לָהֶן הַפְּסָק, שרק הן אסורות,
11 אבל אלו שרחוקות מהן דור אחד מותרות. וְנִקְיָם וְאוּחֻזוּ רַב בְּיָדֵיהּ
12 לפרש רק תֵּלַת –שלוש] מהן, ואלו הן. אֲשֶׁת אָחִי הָאֵם מִן הָאָב,]
13 שרק היא אסורה, אבל אשתו של האח מזהב של אביו אמו
14 מותרת וְצִיּוּר יג. וכן אֲשֶׁת אָחִי הָאָב מִן הָאֵם, שרק היא אסורה,
15 אבל אשתו של האח מהאם של אביו אביו מותרת וְצִיּוּר יד. וכן
16 איסור בְּלָתוּ יש לו הפסק. ולהלן יבואר שכוונת רב היא לכלת בתו,
17 שרק היא אסורה ולא כלת בת בתו. וְעִירֵי מוֹסִיף, שְׂאֵף אֲשֶׁת אָבִי
18 אָמּוּ יש לה הפסק, שרק היא אסורה, אבל אשת סב אמו מותרת
19 וְצִיּוּר טו. משום שאין בכל דורות אלו איסור דאורייתא שבא
20 מחמת אישות אביו. אבל ארבע השניות האחרות, אף אלו
21 שמעליהן או תחתיהן אסורות עד סוף כל הדורות. וכגון אם אמו,

יעשר ולא יקום חילו אף כשימות אינו קם, ולא יטה לארץ מגלם.

במדבר רבה פרשה יח, טו

אמר איוב וישכון עריו. פסוקים אלו וישכון ערים נכחדות בתים לא ישבו למו וגו' הוא באיוב סוף ט"ו במענה אליפז, ומ"ש אמר איוב פי' שכתוב בספר איוב, ודורש הפסוקים על קרח כמ"ש שם בפסוקים הקודמים (איוב טו, כה) כי נטה אל אל ידו ואל שדי יתגבר היינו כמ"ש בתורה (קרח טז, יא) לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה', ובסוף הענין (איוב טו, לד) כי עדת חנף גלמוד ואש אכלה אהלי שוחד הם עדת קרח כדלקמן, ועליו אמר אליפז שבע פסוקים אלו כמו שמפרש המדרש והולך:

קתיליקוס לביתו של פרעה. פירש במתנות כהונה בלשון יוני ורומי איש ממונה על כל דברי בית ובידו לעשות כל מה שירצה, ועי' לקמן [במד"ר] פרשה י"ט סימן י"ז ועי' שמות רבה ריש פרשה ל"ז קתיליקוס ועי' בערוך ערך קתליסוס:

ישראל שגלו ממצרים. שמחזיקים עצמם לגולים שלכם נכנע אבל קרח בעט ברוב עשרו. וצ"ע איך אמר שהם מוכנים לישראל שהרי מפורש בתורה שאבד הוא וכל אשר לו וכל רכושו אולי סובר שסיבב הקב"ה שנחלק עושרו וישראל קודם שעשה בו הדין. ודורש אשר התעתדו לגלים אם כפשוטו שנחרבו והיו מוכנים להיות גלים ניצים (ר"ל שממוץ), הרי מפורש שנבלעו הם ובתיהם, ועוד שאמר התעתדו שהיו מוכנים שיחרבו ועדיין לא נחרבו, והלא כבר נחרבו, ע"כ דורש אל תקרא לגלים אלא לגולים על פי מדה כ' וממעל.

פירוש מהרז"ו

שמות ב, כג-כד-כה - ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויועקו ותנעל שועתם אל האלקים מן העבדה; וישמע אלקים את נאקתם ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב: וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים

כה

ביאור המדרש (במדב"ר פי"ח, טו) "אשר התעתדו לגלים (איוב טו, כח), ולמי הם מעותדים לאלו שהן גולין ישראל שגלו ממצרים", ומבאר הטעם שכתוב ה' פעמים "אלקים" בפסוקים כ"ג כ"ד כ"ה

אמר איוב (איוב טו, כח) וישכון ערים נכחדות בתים לא ישבו למו אשר התעתדו לגלים. לא יעשר ולא יקום חילו ולא יטה לארץ מגלם וכו'.

וישכון ערים נכחדות בתים לא ישבו למו אשר התעתדו לגלים, זה היה קרח שהיה קתיליקוס לביתו של פרעה והיו בידו מפתחות האוצרות שלו, א"ל הקב"ה מה הנאה יש לך אין אתה שולט עליהם שנא' בתים לא ישבו למו, אשר התעתדו לגלים, ולמי הן מעותדין לאלו שהן גולין ישראל שגלו ממצרים, אבל קרח לא

(1) וישכון, [איוב מוכיח לאלו שבונים ערים ובתים אשר לא ראויים לשבת שם, והמדרש דורש הפ' על קרח, וזהו] שכן בערים נגזרות ונחרבות, כי בנה אותם לעצמו כדרך הגדולים אשר יבנו ערים נחרבות להיות לשם וכמ"ש (איוב ג') הבונים חרבות למו. בתים, שכן בבתיים אשר לא היו ראויים לשבת בהם אלא הוכנו והוזמנו להיות גלים ודגורין כדרך החורבות (מצודת דוד). נכחדות, נגזרות ונחרבות כמו ותכחד מן הארץ. למו, להם ר"ל בהם. התעתדו, הוזמנו וגלים ענין תל וגדור. ולא יקום חילו, לא יתקיים לימים רבים. ולא יטה, לא ינטה. מנלם, תכליתם והשלמתם וכו'.

המשך ביאור למס' יבמות ליום חמישי עמ' א

6 שהדברים אמורים על בכור האחים ולענין נחלה, ואם כן מנין לנו
7 שגם יבם פשוט יורשו. מתרצת הגמרא: אמר קרא יקום על שם
8 אחיו, ומשמע שכל מי שקם תחת אחיו הרי הוא יורשו, וקרי גם
9 הפשוט שייבם קם תחתיו, ועל כן גם הוא יורשו.
10 שואלת הגמרא: ואלא 'בכור' הקרייה רחמנא ליבם,

1 האחים, אף כל הגדול מאחיו גדולתו נקמה לו להקדימו להם.
2 הגמרא מקשה על דין ירושת יבם: ואלא דדוקא בי מייבם בכור
3 לישקול [יטול] את הנחלה של אחיו המת, אבל בי מייבם פשוט
4 לא לישקול את הנחלה שלו. שהרי מקור ירושת יבם הוא ממה
5 שנאמר 'והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו, והתבאר לעיל

ואח"כ יהי גאולה שלימה במהרה בימינו, לכך כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שלא ישר ערל וטמא, ויום השמיני מרמז על בחינת מדה השמינית שהוא עוה"ב שאז יהי גאולה שלימה בב"א.

גנזי יוסף

ביאור המחלוקת (ר"ה יא.) אם בניסן עתידין ליגאל או בתשרי, ומפרש בזה מאהז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרע תחלה יולדת נקבה וכו'

אשה כי תזריע וילדה זכר. אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזרע תחילה יולדת נקבה (ברכות ס.). ובו יבואר הפלוגתא חד אמר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, וחד אמר בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא.).

הכלל יש שהקדוש ברוך הוא בעצמו ברוב רחמיו מרחם על עמו ישראל, בלי שום התעוררות התחתונים. ויש שהקדוש ברוך הוא מרחם עצמו על עמו ישראל מחמת מעשה התחתונים מעמו ישראל, במעשיהם הנאים כמה שעושים ומקיימים מצותיו, והבחינה הב' יותר טוב לפני עמו ישראל.

וזהו הרמז, כי הקדוש ברוך הוא המשפיע חיות בכל עת ורגע על כל העולמות נקרא בשם "איש", והעולמות המקבלים חיות מאתו בכל עת ורגע נקראים בבחינת "אשה".

וזהו אשה מזרעת תחילה, דהיינו כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, יולדת זכר, מרמז כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, אין בו שום קטרוג ח"ו, וזהו יולדת זכר, על הרמז כאיש גבורתו (שופטים ח, כא). איש מזרע תחילה, דהיינו כשהקב"ה בעצמו מעורר השפע על עמו ישראל, זהו הרמז יולדת נקבה, על הרמז תש כחו כנקבה (ברכות לב.), כי שם ח"ו יש קטרוג.

וזהו הרמז בגמרא, ולא פליגי, כי כשיהי' אי"ה הגאולה במהרה בימינו מחמת התעוררות התחתון, אז יהי' הגאולה בתשרי, אפילו שהחודש הזה מורה על הדין, כיון שהגאולה יהי' אי"ה מחמת התעוררות התחתון, אבל כשיהי' הגאולה מחמת רוב רחמיו, אז יהי' דווקא בניסן, בעת שאין דינין שורה כלל, כי על זה רומז שהחודש ניסן נקרא חודש אביב, אל"ף ב"ת כסדר, ותשרי הוא אותיות תשר"ק (זוה"ק ח"ב קפו.), כי ניסן הוא אור הישר מורה על חסד, ותשרי הוא אור החוזר מורה על דין (זוה"ק שם)!

קדושת לוי

יב, ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא

גאולה האחרונה בחי' "שיר לשון זכר" וזהו "וילדה זכר", וקודם לזה יהי' ד' גליות, המדומז בפ' – "וטמאה שבעת ימים" (גלות בבל), "כימי נדת" (גלות מזד), "דותה" (גלות יון), "תטמא" (גלות אדום), ואח"כ גאולה שלימה

אשה כי תזריע וילדה זכר. הנה הגאון של"ה במסכת פסחים כתב על הא דאמרזו חז"ל תורה וארץ ישראל ועולם הבא ביסורין, שקודם קבלת התורה הי' יסורין של מצרים, וקודם ארץ ישראל הי' יסורין של עיכוב במדבר ארבעים שנה, וקודם עוה"ב הם ד' גליות כדי שיזדככו, וזהו (קהלת ב) כיתרון האור מן החושך, למען שיקבלו ישראל עול תורה כנגד עול מצרים, ועול מצות כנגד מדבר, ועול יראת הרוממות כנגד ד' גליות שהוא עיקר עוה"ב, שישגו יראה ואהבה בשלימות, שיהיו מרכבה כמו האבות מרכבה בחייהם שנאמר (בראשית יז) ויעל אלקים מעל אברהם.

הגאולה האחרונה יהי' בבחינת זכר שאין אחריו גלות, ויהי' שיר חדש ל' זכר, וכתיב וזרעתי לי בית ישראל, שעיקר פיזור הגלות להוסיף גרים על ישראל לקבץ נפוצות הניצוצות.

וזהו שכתוב אשה כי תזריע, אשה היא כנסת ישראל שנקרא הכל בלשון נקיבה, שהגאולות הראשונות יש אחריהם גלות, ואמר כי תזריע, שיהיו זרועים בארבע כנפות הארץ. וילדה זכר, שהיא גאולה אחרונה שהוא בחינת זכר שאין אחריו גלות. רק צריך לזכות מאוד שיזכו לגאולה אחרונה שהוא עוה"ב חיות הנצחיות, ובזה צריך לד' גליות.

והנה בגלות בבל היו ישראל בטומאת ארץ העמים, ובגלות מזד ויון היו ישראל בארץ ישראל, ובתחלת מלכות פרס היו ישראל בבבל קודם בנין בית המקדש ואח"כ היו בארץ ישראל, לכך כתיב **וטמאה שבעת ימים**, רמז על גלות בבל שהיו בארץ טמאה שבעת ימים, היינו שבעין שנים.

כימי נדת, רמז על גלות מזד, שבתחלתם היו בבבל ואחר כך בארץ ישראל, וז"ש כימי נדת לרמז על טומאה, ולא נכתב טומאה בפירוש.

דותה מרמז על גלות יון, שהיו בא"י רק שצרות גדולות היו בימי יון, לכך פירש רש"י דותה לשון מדה וחולה ולא לשון טומאה.

תטמא מרמז על גלות אדום, לכך כתיב תטמא ר"ת 'תהיה טמאה מגלות אדום.

1) ראה [קדושת לוי] פר' בא ד"ה היום אתם יוצאים.

♦ יום ראשון כ"ד אדר ב' ♦

יב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ

תִּטְמָא:

ב מלל עם בני ישראל למימר אתמא ארי תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא שבעת יומין כיומי רחוק סוכתה תהי מסאבא:

לְדָה. כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא • כִּסְדָר כָּל טָמְאָה הָאִמּוּרָה בְּנִדָּה, מִטְמָאָה בְּטָמְאָת לְדָה, וְאֶפְלוּ נִפְתַּח הַקָּבֶר בְּלֹא דָם. דְּוֹתָהּ • לְשׁוֹן דְּבָר הַזָּב מְגוּפָה. לְשׁוֹן אַחֵר: לְשׁוֹן מְדוּה וְחֲלִי, שְׂאִין אִשָּׁה רוֹאֶה דָם שְׁלֹא תִחַלֶּה, רֹאשֶׁה וְאַבְרִיָּה כְּבָדִין עֲלֶיהָ.

כ"ד אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ • (ויקרא רבה) אָמַר רַבִּי שְׁמֵלַאי: כְּשֵׁם שִׁזְיָרְתוֹ שֶׁל אָדָם אַחֵר כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, כִּף תּוֹרְתוֹ נִתְפָּרֶשֶׁה אַחֵר תּוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. כִּי תִזְרִיעַ • (נדה כז) לְרִבּוֹת שְׂאֶפְלוּ לְדַתּוֹ מַחּוּי, שְׁנַמְחָה וְנַעֲשֶׂה כִּמֵּין זָרַע, אָמוּ טָמְאָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי'ס כ"ח א"ר)

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַעוֹלֵם עוֹמֵד". אַחֲרֵי הַמֶּאֱמָר, אָמַר לוֹ: "אִישׁ מִזְרִיעַ תִּחַלֶּה יִלְדֵת נִקְבָּה" - זֹהִי אִמְרָה (הַרְבֵּנִית דְּבוּרָה לֵאמֹר, בְּתוֹ שֶׁל אֲדַמְוִ"ר הַזָּקֵן). "אִשָּׁה מִזְרַעַת תִּחַלֶּה יִלְדֵת זָכָר" - זֶהוּ אֶתָּה.

אִישׁ מִזְרִיעַ תִּחַלֶּה יִלְדֵת נִקְבָּה, אִשָּׁה מִזְרַעַת תִּחַלֶּה יִלְדֵת זָכָר (ברכות ט) בְּאֶחָד הַחַיּוֹנוֹת לִלְקָה שְׂרָאָה ה"צִמַח צְדָק" אֶת רַבְנּוּ הַזָּקֵן, בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְהִסְתַּלְקוֹתוֹ, אָמַר לְכַנּוּי הַמֶּאֱמָר "עַל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 732)

שְׁכַן הַשֵּׁם אִשָּׁה הוּא עַל שֵׁם מְקוּרָה שֶׁל הָאִשָּׁה, "כִּי מֵאִישׁ לִוְקָחָה" (בראשית ב).

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב) "אִשָּׁה" - רִמָּז לְהַתְשׁוּקָה הַנִּשְׁמָה לְחַזֵּר אֶל שְׂרָשֶׁה הָאֱלֹקִי,

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

דְּוֹתָהּ. לְשׁוֹן דְּבָר הַזָּב מְגוּפָה, וְלְשׁוֹן אֲחֵר] לְשׁוֹן מְדוּה וְחֲלִי, שְׂאִין אִשָּׁה רוֹאֶה דָם שְׁלֹא תִחַלֶּה, וְרֹאשֶׁה וְאַבְרִיָּה כְּבָדִין עֲלֶיהָ. לְשׁוֹן רִש"י. וְלֹא יִדְעֵתִי מֵאִינֹה מוֹצֵא יְהִיָּה דְּוֹתָהּ לְשׁוֹן דְּבָר הַזָּב בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. אָבָל יִתְכַּן שִׁיְהִיָּה לְשׁוֹן מְדוּה, מִמָּה שְׂאִמְרוּ (נדה ט) וְרֹאשֶׁה וְאַבְרִיָּה כְּבָדִין עֲלֶיהָ, וְכֵן דַּעַת רַבִּי אַבְרָהָם שְׂאוֹמֵר כִּי דְּוֹתָהּ שֵׁם, וְטַעַמּוֹ חֲלִי, כִּי הַדָּם הַיּוֹצֵא חֲלִי בְּאִשָּׁה. וּבִקְרִיבָה נִקְוִי הַמּוֹתְרוֹת, וּמִפְּנֵי שְׂרָאשֶׁה וְאַבְרִיָּה כְּבָדִין עֲלֶיהָ אוֹלִי יִקְרָא חֲלִי. וְהַבְּנוּ, לְשׁוֹן מְדוּה שֶׁהוּא כְּמוֹ נִגְע וְצַעַר, כְּמוֹ: עֲלִי לְבִי דָוִי (ירמיה ח יח), הִיָּה דְּוָה לְבָנּוּ (איכה ד יח), כְּמוֹ נִגְע לְכַבּוֹ (מלכים א ח לח). וְהִנֵּה הַיְזִיבָה נִגְע בְּאִשָּׁה אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹלְדָתָהּ, וְכֵן עַל עֲרֵשׁ דָּוִי (תהלים מד ט). תורה ג

שִׁיתְאַסֶּף בְּשַׁעַת גְּמַר בִּיָּאָה בָּאֵם וּמִתְאַחַז בְּזַרַע הַזָּכָר, כִּי לְדַעְתָּם הַנִּלְדָּה נּוֹצֵר מִדָּם הַנִּקְבָּה וּמִלֶּכֶן הָאִישׁ, וְלִשְׁנֵיהֶם יִקְרָאוּ זָרַע. וְכֵן אָמְרוּ (שם): שְׁלֹשָׁה שְׂתַפִּינֵי יֵשׁ בּוֹ בְּאָדָם, אִישׁ מִזְרִיעַ בּוֹ לְכֵן שְׂמִמְנוּ גִידִים וְעֲצָמוֹת וְלָכֵן שִׁבְעִין, אִשָּׁה מִזְרַעַת אָדָם שְׂמִמְנוּ עוֹר וּבֶשֶׂר וְדָם וְשֶׁעַר וְשִׁחֹר שִׁבְעִין. וְגַם דַּעַת הַרּוֹפְאִים בְּיַצִּירָה כִּף הִיא. וְעַל דַּעַת פִּילּוֹסוֹפֵי הַיּוֹנִים, כָּל גּוֹף הָעֶבֶר מִדָּם הָאִשָּׁה, אֵין בּוֹ לֵאִישׁ אֶלָּא הַכֹּחַ הַיְדוּעַ בְּלִשׁוֹנָם "הַיּוֹלִי" שֶׁהוּא נוֹתֵן צוּרָה בְּחֶמֶר, כִּי אֵין בֵּין בִּיצַת הַתְּרַנְגְלַת הַבָּאָה מִן הַזָּכָר לְנִלְדֵת מִן הַמִּתְפַּלְשֵׁת בְּעֶפְרָ שׁוֹם הַפְּרֵשׁ, וְזוֹ תְּגִדֵּל אֶפְרוּחַ וְזוֹ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמִיחַ, בְּהִמְנַע מִמְּנֹה הַחֵם הַיְסוּדִי שֶׁהוּא לָהּ הַיּוֹלִי, וְאֵם כֵּן יְהִיָּה מִלַּת תִּזְרִיעַ כְּמוֹ זְרוּעִיָּה תִצְמִיחַ (שְׁשַׁע סא יא), וְכֵן אָמַר אֲנָקְלוֹס: אַרְי תְּעִידִי.

(ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְגו'. כֶּתֶב רִש"י: כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה, לְרִבּוֹת יִלְדָתוֹ מַחּוּי, שְׁנַמְחָה וְנַעֲשֶׂה כִּמֵּין זָרַע, אָמוּ טָמְאָה לְדָה. וּפְרוּשׁ הַעֲנִין, שְׁנוֹצֵר הַנִּלְדָּה בְּצוּרַת אָדָם וְאַחֵר כִּף נִמּוֹחַ, שְׁכָל מִי שְׂאִין בּוֹ מִצוּרַת אָדָם אֵינוֹ וְלָד, וְכָל מִי שְׂאִינוֹ רֹאִי לְבְרִית נִשְׁמָה אֵינוֹ וְלָד (נדה כז). אָבָל בְּשַׁעַת הַלְדָּה אֶפְלוּ מַחּוּי מִטְמָא. אִם אָנוּ מִפִּירִין צוּרְתוֹ, כְּגוֹן שְׁפִיר מְרָקָם, טָמְאָה וְדֵאִי, וְאִם לֹא בְּסַפֵּק. וְזוֹהוּ רַבּוּי שֶׁל מְקָרָא זֶה כְּדַבְּרֵי רַבּוּתֵינוּ (נדה כז). וּבְמִשְׁמַעוֹתוֹ אָמְרוּ (שם לא) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ, אִשָּׁה מִזְרַעַת תִּחַלֶּה יִלְדֵת זָכָר. וְאֵין בּוֹנֵתָם שִׁבְעִיָּה הַנִּלְדָּה מִזְרַעַת הָאִשָּׁה, כִּי הָאִשָּׁה אֶף עַל פִּי שִׁישׁ לָהּ בִּיצִים כְּבִיצֵי זָכָר, אוֹ שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּהוֹן זָרַע לָלֵד, אוֹ שְׂאִין הַזָּרַע הַהוּא נִקְפָּא וְלֹא עוֹשֶׂה דְּבָר בְּעֶבֶר, אָבָל אָמְרוּ "מִזְרַעַת", עַל דָּם הַרְחֵם

מן העולם, אלא עליו לעבוד עם העולם ובתוכו - לבררו ולהעלותו.

"כי תזריע" - הזריעה אינה אפשרית אלא בארץ. לומר לה, כי למרות התשוקה האמורה, אין אדם רשאי 'לברוח'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק ז, עמוד 74 - מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת תורת הבהמה לתורת האדם

מה שאין-כן בשאר הנבראים שאינם יכולים לעבוד כלל על רצונו ותבונה, הינו שההבדל ביניהם הוא לא רק במעשה החטא בפועל אלא גם באפשרות לחטא, שאצלם אין בכלל האפשרות לחטא, מה שאין-כן באדם.

ומזה נבוא גם פן לבאור סדר פרשותיהם בתורה, שהסדר הוא מהקל אל הכבד, דתחלה נשנית תורת הבהמה כו', שהברור והעילוי דבהמה חיה ועוף - שאינם יכולים לחטא, הוא בנקל יותר מהבירור דהאדם - שיש בו האפשרות לחטא, ולכן רק לאחר-יזה נשנית תורת האדם.

אשה כי תזריע וילדה זכר

אמר רבי שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה וחייה ועוץ במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף. (יב, ב. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין מה השכיחות בין יצירתו של אדם בסוף מעשה בראשית - לבין זה שנתפרשה תורתו אחר בהמה ועוף, שעל-יזה אמר רבי שמלאי "כשם כו' כך כו'", היינו שב' ענינים אלו שווים הם.

ויש לבאר על-פי דברי אדמו"ר הזקן בתניא, שהאדם נחות מכל הנבראים בזאת שהוא בעל בחירה וביכולתו לחטא,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 236)

עלול להגיע ל'כלות הנפש', שאיפה להנתק מהגוף והעולם. מלמדנו הפתוב, שגם הוא חייב 'לזרע' מצות גשמיות וארציות (כשם שזריעה פשוטה היא בארץ, ורק כך היא מביאה לידי צמיחה).

אשה כי תזריע (יב, ב) ירמו . . על כנסת ישראל . .

שוקראת אשה . . הזרעת מצוות (אור החיים) הקב"ה נקרא 'איש', ועל שמו נקראת כנסת ישראל בשם 'אשה' - "כי מאיש לקחה זאת". השם אשה מבטא, אפוא, יהודי שקשור לה', וכל רצונו הוא להתקרב אליה. והנה, אדם פנה

גויבוימא תמינאה יגור בסרא דערלטה:

(ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק ל"ה עמוד 57 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מסירות נפש של מוהל

והינו, כי מסירות-נפש זו היא מצד דרגת ישראל כפי שהם למעלה אפילו מהתורה, וכמאמר רבותינו ז"ל מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה (ראה ב"ר פ"א, ד. תדב"ר פ"ד).

וכיון שענין המילה הוא גילוי העצם ד'ישראל שלמעלה מהתורה, לכן הרי זה מודגש בפעולת המילה, שמוכן המוהל למסור נפשו ברוחניות, לעשות מעשה של חלול שבת - ולמול את התינוק.

ומוהל שאינו מוכן למסור נפשו ולמול בשבת - אינו יכול למול גם בחול; כי הרי על-ידי המילה נעשית תחילת פניסת נפש זו הקדושה (שו"ע אדה"ז א"ח מהד"ת סו"ד), והינו התקשרות העצמית ד'ישראל בקודשא-ברייהו שלמעלה מהתורה, ודבר זה אפשרי אם תכונה זו נראית במוהל הבא למול את התינוק ולהכניסו בבריית.

בקשר לפסוק "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב, ג), ישנה הלכה בשלחן ערוך "מילה בזמנה דוחה את השבת, שנאמר: וביום השמיני ימול בשר ערלתו - ביום, ואפילו בשבת" (שו"ע אדה"ז תחילת סימן שלא).

ענין זה של מילה בשבת, יש בו דבר פלא. דבשלקמא אם האב הוא שמול את בנו ביום השבת - מוכן, שהרי זו היא מצוה דידיה; אבל פאשר בא מוהל אחר ומל את הבן - וכמו שהוא ברובא דרובא - הרי לכאורה, פיון שאין המצוה מוטלת עליו בדוקא, למה לו להכניס עצמו בזה ולעשות פעולה היפך משמירת השבת?

ויש לומר דאדרבה, בזה בא לידי ביטוי ענין המילה לאמיתתו. דהנה מבאר בספרים שענין המילה מדגיש את ענין ה'מסירות נפש', שיהודי מוכן למסור את נפשו להקב"ה בלי שום חשבונות, ואפילו כשעל-פי התורה יש בזה שאלות וספקות (וע"ד מעשה פינחס - ראה ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 46)

שנאמר "וימל אברהם את יצחק בנו". ויש לבאר: **וביום השמיני** - המצוה מטלת על הבן (שהרי לא נזכר בפתוב

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב, ג) **מכאן, שהאב מצוה על בנו למולו** (ירושלמי) בבבלי ללמדת חובה זו ממה

הבן הגיע לבגרות ולא נמול: האם מטלת המצוה עליו או על האב.

שהיא מטלת על האב, אלא שמאחר שהתינוק אינו יכול לקימה, הטילה אותה התורה על האב. **וימל אברהם** - המצוה מטלת מלכתחלה על האב. ואיכא בינייהו, כאשר

~ נקודות משיחות קודש ~ על-פי לקוטי שיחות כרך 2, עמוד 53 - מתוך 'לקראת שבת'

בריתו של אברהם אבינו

היננו שקיים המצוות עתה - אף המצוות שנצטוונו עליהן קודם מתן-תורה, הוא אף ורק מפני צווי הקב"ה על-ידי משה.

יגיש לומר, שיש הבדל בין מצוות מילה לשאר המצוות שנצטוו עליהם אף קודם מתן-תורה, הוא אף ורק מפני צווי הקב"ה על-ידי משה רבינו ולא בגלל הצווי לאברהם, עם כל זה תוכנה ומהותה הוא "בריתו של אברהם אבינו", כי מתקשרים באותו ברית שנכרתה עם אברהם.

וזוהו טעם השינוי בין ספר המצוות לספר ה"יד": שספר ה"יד" הוא ספר הלכה, ולכן מביא מקור החיוב דהמצוה שהוא בפרשת תזריע (לאחרי מתן-תורה), ו'ספר המצוות' שענינו הוא פרוש המצוות (תוכנו והלכותיהן). מביא הפתובים המבארים מהותה וגדרה של המצוה, הפתובים אצל אברהם אבינו.

וביום השמיני ימול בשר ערלתו: (יב, ג)
למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו (רמב"ם ספר היד, במנין המצוות)

מצוה רטו היא שצוננו למול את הבן, והוא אמרו יתברך לאברהם המול לכם כל זכר. (ספר המצוות מצוה רטו) וצריך להבין טעם השינוי בין ספר המצוות לספר ה"יד", שבספר המצוות למד זאת ממה שנאמר (בפרשתנו) "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ובספר ה"יד" למד זאת ממה שנאמר לאברהם אבינו "המול לכם כל זכר"?

ויבין בהקדים מה שכתב הרמב"ם בפרוש המשניות (חולין סוף פרק ז) "כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין אנו עושין אלא במצוות הקב"ה על-ידי משה רבינו על-ידי השלום, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון . . . אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו על-ידי השלום מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו על-ידי משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו על-ידי השלום".

(ד) וישלשים יום וישלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדוש לא-תנע ואל-המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה:

ד ותלתינ ותלתא יומין תיתב בדם דכו בכול קודשא לא תקרב ולמקדשא לא תעול עד משלם יומי דכותה:

ממרא". **בדמי טהרה** • אף-על-פי שרואה, טהורה. **בדמי טהרה** • לא מפיק ה"א", והוא שם דבר כמו

כ"ט • **תשב** • אין "תשב" אלא לשון עפכה, כמו: "ותשבבו בקדש" (בראשית יג) "וישב באלני

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברומביץ

הזק, וכבר הזכרתי זה בסדר ויצא יעקב (בראשית לא לה).
והיה משפט הנדיות לשבת באהל מיחד. והוא מאמר רחל לאביה (שם): כי לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי, כי מנהגן שלא תלך ולא תדרך כף רגלה על הארץ. ולךך החמירה התורה במושב הנדה והמשכב יותר מן המגע. וכן אמר הפתוב במצרע (להלן יג מה): בך ישב מחוץ למחנה מושבו, ולא אמר כאשר אמר בשאר הטמאים (דברים כג יא): ויצא אל מחוץ למחנה לא יבא אל תוך המחנה, כי הפירי בו ישיבה שלא ילך ככלל, כי ריחו והבלו מזיקים.

ימים בימי נדת דותה הטמא, שתטמא לבעל ולקנשים כל שבעה, אמר כי אחרי השבעה תשב לבעלה שלשים ושלשה ימים בדמי טהר, אכל לא תגע בקדש ולא תבא אל המקדש אף על פי שלא תראה, ותשב עם בעלה אף על פי שתראה.
והנבון בעיני, כי האשה בימי ראיתה תקרא נדה בעבור שנידוה וירחיקוה כל בני אדם, והאנשים והנשים ירחקו ממנה, ויושבת בך, לא תספר עם בני אדם כלל, כי גם דבורה טמא אצלם, והעפר אשר תדרך טמא להם כעפר רקב עצמות המת, והזכירו זה גם רבותינו, ואף מבט שלה מוליד

(ד) תשב. אין לשון ישיבה אלא עפכה, כמו: ותשבבו בקדש (דברים א מה), וישב באלני ממרא (בראשית יג ח).
לשון רש"י ואם פן יאמר, ושלשים יום ושלשת ימים תמתין עוד עד שלא תגע בכל קדש ולא תבא למקדש אף על פי שהם ימי טהר אצל הבעל. וזה טעם: **בדמי טהרה**. ואמר בלשון הזה, להודיע כי אפלו לא תראה בימים האלה תמתין בהן מפני הלדה.
ויתבן כי לשון **תשב** בכאן, כמו: ימים רבים תשבי לי לא תזני ולא תהיי לאיש (דושע ג א), כי האשה השוכבת עם בעלה תקרא יושבת לו. ולפי שאמר בשבעה: **וממאה שבעת**

לְפִי שָׂזוּ טְבוּלַת יוֹם אָרֶף, שֶׁטְבַלְהָ לְסוֹף שִׁבְעָה וְאִין שִׁמְשָׁה מְעַרֵּיב לְטַהֲרָה עַד שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה שֶׁל יוֹם אַרְבָּעִים, שֶׁלְמַחֲר תְּבִיא אֶת כְּפַרְת טְהַרְתָּהּ.

'טַהַר'. יְמֵי טְהַרְהָ • מִפִּיק ה"א - יְמֵי טַהַר שְׁלֵה. לֹא-תִגַּע • אֲזַהֲרָה לְאֹכֵל, כְּמוֹ שֶׁשְׁנוּיָה בִּיבְמוֹת' (ד) עה). בְּכָל-קֹדֶשׁ • (מכות יד. יבמות שם) לְרַבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ז ע' 90. ע"פ ביאורי החזמט)

"אף-על-פי שרואה טהורה" - גם כשאדם רואה סביבו דם (שרומז על הטמאה), הוא אינו מתחשב ומשפע מזה, אלא נשאר טהור. ועל-ידי-זה מגיע לדרגה נעלית יותר - והוא שם דבר כמו טהר", לא רק שהאדם טהור, אלא הוא הופך ומשנה את טבעו של ה"דם" ל"דם טהר".

תִּשָּׁב בְּדָמֵי טְהַרְהָ (יב. ד) **בְּדָמֵי טְהַרְהָ: אֶף-עַל-פִּי שְׂרֹאָה טְהוֹרָה. בְּדָמֵי טְהַרְהָ: לֹא מִפִּיק ה"א, וְהוּא שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ טַהַר** (רש"י) תפקידו של האדם להפך את חשף העולם לאור, באמצעות התורה והמצוות. אף לכל-לראש עליו לודא שאין החשף משפיע עליו, ורק אז יכול להפך את החשף לאור. עגנו זה נרמז בסדר פרוש רש"י:

ה וְאִם נְקִיבְתָא תְּלִיד וְתִהִי מְסַאָבָא אַרְבָּעָה עֶסֶר כְּרַחֲוִיקָה וְשִׁתִּין וְשִׁתִּין וְשִׁתִּין יוֹמִין תִּיתֵב עַל דָּם דְּכִוִּי:

(ה) **וְאִם-נְקִיבְתָה תֵּלֵד וְטַמְאָה שְׁבַעִים כְּנִדְתָּהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשֶּׁת יָמִים תִּשָּׁב עַל-דָּמֵי טְהַרְהָ:**

וּבְכַמְשָׁלִם יוֹמֵי כְּוֹתָהּ לְבָרָא אוֹ לְבִרְתָּא תִּתִּי אִמֵּר בַּר שְׁתֵּה לְעֵלְתָּא וּבַר יוֹנָה אוֹ שְׁפִינָא לְחִטָּאתָא לְתַרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא לְנֹת כְּהֵנָּא:

(ו) **וּבְכַמְלָאת יוֹמֵי טְהַרְהָ לִבְנֵי אוֹ לְבַת תְּבִיא כְּבֶשׂ בֵּן-שָׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבֵן-יוֹנָה אוֹ-תֵר לְחִטָּאת אֶל-פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד אֶל-הַכְּהֵן:**

זוֹיְקִרְבָנָה קָדָם יי וּיְכַפֵּר עֲלֶיהָ וְתִדְבִי מְסוּאָבַת דְּמִקְהָ דָּא אוֹרִיתָא דִּילְדָתָא לְדוּכְרָא אוֹ לְנְקִיבְתָא:

(ז) **וְהִקְרִיבֹ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֵּר עָלֶיהָ וְטַהַרְהָ מִמִּקְדָּר דְּמִיָּה זֹאת תּוֹרַת הַיִּלְדָּת לְזָכָר אוֹ לְנְקִיבָה:**

שְׁהוּא כָּא לְכַפֵּר, בּוֹ הַטְהַרְהָ תְלוּיָהּ. וְטַהַרְהָ • מְכַלֵּל שְׁעַד כָּאן קְרוּיָה טַמְאָה.

לש"י • **וְהִקְרִיבֹ** • (ובחיים יט. סנהדרין פג) לְלַמְדָּךְ, שְׁאִין מְעַכְבָּה לְאָכֵל בְּקֹדֶשִׁים אֶלָּא אֶחָד מֵהֵם. וְאִי זֶה הוּא? זֶה חִטָּאת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִפֵּר עָלֶיהָ הַכְּהֵן וְטַהַרְהָ", מִי

רמב"ן על התורה - מהדורת ברום. אברמוביץ

וּמַעַם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּנִקְבָה, או כְּדָבָרֵי רַבִּי אַבְרָהָם עַל דַּעַת ר' יִשְׁמַעֵאל שְׁאֵמֵר שֶׁהַזָּכָר נִגְמַר לְאַרְבָּעִים וְאַחַד יוֹם וְהַנְּקִיבָה לְשִׁמְנֵים וְאַחַד (ע"ה ל:). אֲבָל לְדַעַת חֲקָמִים שְׁאֵמְרוּ אֶחָד זָכָר וְאַחַד נְקִיבָה לְאַרְבָּעִים וְאַחַד, הַטַּעַם בַּעֲבוּר כִּי טַבַּע הַנְּקִיבָה קָר וְלֹחַ, וְהַלְבָּנָה בְּרַחֲם הָאֵם רַבָּה מְאֹד וְקָרָה, וְעַל כֵּן יִלְדָה נְקִיבָה, וְעַל כֵּן צָרִיכָה נְקִיבָה גְדוֹל מִפְּנֵי רַבּוּי הַלֹּחֹת וְהַדָּם הַמְּעַפֵּשׂ שֶׁבָּהֶן וּמִפְּנֵי קָרִירוֹת, כִּידוּעַ כִּי הַחֲלָיִים הַקָּרִים צָרִיכִין בְּנְקִיבוֹתָם אַרְבִּיבּוֹת זְמַן יוֹתֵר מִן הַחֲמָיִם. תורה ה

צְרוּף וּמוֹקֵק, וְכֵן: וְיִשָּׁב מִצָּרֶף וּמִטְהַר כֶּסֶף וְטַהַר אֶת בְּגֵי לוֹי וְזֹקֵק אֶתֶם (מלאכי א. ג). **וְהַעֲנִינוּ**, כִּי צִנָּה בְּיִלְדָּת זָכָר שֶׁתִּטְמֵא שִׁבְעָה כְּנִדְתָּהּ, כִּי הַמְּנַהֵג שֶׁתִּהְיֶה שׁוֹפַעַת דָּם מִן הַמִּקְוָה, וְצִנָּה שֶׁתּוּחִיל עוֹד שְׁלֹשִׁים וְשִׁלְשָׁה יָמִים תִּשָּׁב בְּבִיתָהּ לְנִקְוֹת גּוֹפָהּ, כִּי בְּכָל אֶלֶף תּוֹצִיא תְּמִצִּית הַדָּמִים וְהַלֹּחֹת הַעֲכוּרוֹת הַמְּעַפְשׂוֹת הַבָּאוֹת מִתְּמִצִּית הַדָּם, וְאֵז תִּנְקָה מְלִדָה וּמִבְּטָן וּמִהַרְיוֹן וְתִבָּא בֵּית ה'.

וְלִבְדָּה אִמֵּר הַכָּתוּב בְּכָאן כִּי גַם שְׁלֹשִׁים וְשִׁלְשֶׁת יָמִים תִּשָּׁב בְּדָמֵי טְהַרְהָ עַל מוֹשְׁבָה אֲשֶׁר יִשְׁבָּה בְּיַמֵּי נִדּוּת הַלְדָּה, וְהַזְּהִיר בְּלֹא שְׁלֵא תִגַּע בְּקֹדֶשׁ וְלֹא תִבֵּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ. וּמִדְּרָשׁוֹ (ת"כ פא:): **תִּשָּׁב**, לְהִבִּיא הַמִּקְשָׁה בְּיַמֵּי אֶחָד עֶשֶׂר שֶׁתִּהְיֶה טְהוֹרָה מִן הַזִּיבָה, וְכֹל תִּהְיֶה טְהוֹרָה מִן הַנְּדָה, תְּלַמּוּד לְזִמְר **דוֹתָהּ תִּטְמֵא**. **וּמַעַם בְּדָמֵי טְהַרְהָ**, עַל דַּעַת רִשְׁי לְזִמְר שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁרָאֲתָה טְהוֹרָה מִן הַתּוֹרָה. וְכֵף אִמֵּר רַבִּי אַבְרָהָם כִּי הַטַּעַם שֶׁהוּא דָם טַהַר כְּנֶגֶד דָּם הַנְּדָה וְאִינוּ מְטַמֵּא, וְהַשֵּׁם גָּזַר עַל הַזָּכָר כְּמִסְפַּר הַיָּמִים שֶׁתִּשְׁלַם צוּרְתוֹ בְּכֶטֶן, וְהַנְּקִיבָה כְּפִלְגִים, וְזֶה דָּבָר בְּרוּר וּמְנִסָּה. **וּלְפִי** דַּעַתִּי, כִּי טַעַם טְהַרְהָ נְקִיבָה כְּלִשׁוֹן: וְהָב טְהוֹר (שמות כה לט),

(ז) **וְהִקְרִיבֹ לִפְנֵי ה' וְכִפֵּר עָלֶיהָ וְטַהַרְהָ מִמִּקְדָּר דְּמִיָּה**. יֵאמֵר שֶׁתִּקְרִיב כְּפָר נִפְשָׁה לִפְנֵי ה' שֶׁתִּטְהַר מִמִּקְוָה דְּמִיָּה, כִּי הַאֲשֶׁה בְּלִדְתָהּ תִּהְיֶה לָּהּ מַעֲוֵן נִרְפָּס וּמְקוֹר מִשְׁחַת. וְאַחֲרֵי

וְרַבּוֹתֵינוּ קָבְלוּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה לְבַעֲלָהּ בְּיָמִים הָאֵלֶּה, מִפְּנֵי שְׁאֵמֵר בְּשִׁבְעָה שָׁהֵם כִּימֵי נִדָּת דוֹתָהּ, וּבִאֵלֶּה אִמֵּר שֶׁתִּטְמֵא לְקֹדֶשׁ לְמִקְדָּשׁ, לֹא לְחֵלִין וְלֹא לְבַעַל, וְכֵמוֹ שְׁאֵמְרוּ הַלֵּוֹי (א:): בְּעֵלָה חֵלִין הוּא.

ח ואם לא תשפח ידה כמסת אמרא ותפס תרין שפנינין או תרין בני יונה חד לעלתא וחד לחטאתא וכפר עליה פהנא ותדיפי:

(ח) ואם לא תמצא ידה די שיה ולקחה שתיתרין או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הפהן וטהרה: פ

לעולה, כן שנינו ב'זבחים' בפרק 'כל התדיר' (דף צ"א).

כ"ט - אחד לעלה ואחד לחטאת. לא הקדימה הפתוח אלא למקראה, אבל להקריבה - חטאת קודם

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

יג (א) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:

ב אנש ארי יהי במשך בשרה עמקא או עדיא או בהרא ויהי במשך בשרה למכתש סגירו ויתתי לות אהרן פהנא או לות חד מבנהי פהניא:

(ב) אדם פיהיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או בהרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והובא אל-אהרן הפהן או אל-אחד מבניו הפהנים:

יגו' - גזרת הפתוח היא, שאין טמאת נגעים וטהרתן אלא על-פי פהן (ח"ט).

כ"ט - שאת או-ספחת יגו' - (נגעים פ"א) שמות נגעים הם, ולבנות זו מזו. בהרת - חברבורות טייר"ר בלע"ז, וכן (איוב לו): "בהיר הוא בשחקים". אל אהרן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

"מנגעי עצמו" - הוא רואה אותם בחברו, מכיין שהוא עצמו לקוי במומים אלו. וכתורת הבעל-שם-טוב הידועה, שפאשר אדם רואה רע בזולתו, הרי זו הוכחה שמעיין אותו רע - נמצא בו עצמו.

והובא אל אהרן הפהן או אל אחד מבניו הפהנים (יג, ב) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו (נגעים פ"ב) "כל הנגעים אדם רואה" - כל 'נגע' ומום רוחני שאדם רואה, 'חוץ' - בחוץ, אצל זולתו, עליו לדעת שאין זה אלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנ"א ב עמ' 492)

נקרית. בעור בשרו - הנגע אינו שיך לעצם האדם ואף לא לבשרו, כ"אם לעורו בלבד. נגע צרעת - נגע גם מלשון נגיעה; הנגע אינו שיך אפלו לחיצוניותו, אלא רק נוגע בו.

היה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב) רק פסלת שבסוף בנושיו עדן לא נתברר, לכן נולדו בבשרו... בחיצוניות (לקוטי תורה) ויש להוסיף: פי יהיה - אין זה דבר הרגיל, אלא מקרה

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

(שופטים ב, ט) וישאם דוד (שמואל-ב ה כא). ויתכן שנקרא פן בעבור שהאש בתולדתה להנשא למעלה. וכפחת מגורת: ספחני נא (שם א ב לו), ונספחו על בית יעקב (ישעיה יד א), חלי שיתחבר אל מקום אחד. בהרת מגורת: בהיר הוא בשחקים (איוב לו כא), שיעשה כדמותות אות וסימן. ואם פן, תהיה שאת שם הנגע הנעשה מן המרה הירקה הנשרפת, והבהרת מן הלחה הלבנה, והספחת הנאספת משתיקה. ורבותינו אמרו (שבועות ה) אין שאת אלא לשון גבוהה, וכן הוא אומר: ועל כל הקהרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות (ישעיה ב יח), ואין ספחת אלא טפלה, וכן הוא אומר: ספחני נא (שמואל-א ב לו). תורה ג

שיאמר לאהרן, על דעת רבותינו (פתי"ש ויקרא). ולא אמר בכאן 'ידבר אל בני ישראל', כי הפהנים כראותם הטמאים יכריחום להסגר ולהטהרה. ואמר בפרשת הטהרה (להלן יד א-ג): אל משה לאמר זאת תהיה תורת המצרע, כי אין צריך להזהיר ישראל בטהרה, וגם לא לכהן להקריב הקרבנות, כי בראיון יעשו פן. ובפרשת הזב אמר (שם טו טז) ודברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם, בעבור שהוא דבר סתר ואין מפיר בו, וזהו שידוע כל אחד חליו לכהן. תורה ב (ב) שאת או ספחת או בהרת. שמות נגעים הם ולבנים זה מזה. לשון רש"י. ואמר רבי אברהם פי שאת לשון שרפה, מן: והמשאת החלה

עמדה בימי הנקיון, או בימי יצירת הנלד לזכר או לנקבה, תביא כפר נפשה שיעמד מקורה ושתטהר, כי השם יתעלה רופא כל בשר ומפליא לעשות. ורבותינו אמרו (נהד לא), בשעה שפורעת לילד קופצת ונשבעת לא אנוק עוד לבעלי. ועקר הפונה בזה, כי בעבור שהיא נשבעת מתוך הצער, ואין השבעה ראויה להתקיים מפני היותה משעבדת לבעלה, רצתה התורה לכפר לה מעלות רוחה. ומחשבות השם יתברך עמקות ורחמיו מרבים, שהוא רוצה להצדיק ברייתו. תורה ח (א) אל משה ואל אהרן. בעבור כי על פי הפהן יהיה כל ריב וכל נגע ודגים כא"ה, הנה הדבור גם אל אהרן. או למשה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 85)

שְׁמִדְבָר לְשׁוֹן הָרַע מִתּוֹךְ חֶסֶר שִׁמּוֹת לֵב, לֵּלֵא פְּנֵנָה רָעָה. וְנִמְצָא, שֶׁהָרַע אֵינוֹ בְּנֶפֶשׁ הַדּוֹבֵר, בְּפִנְיֵימוֹתוֹ, אֲלֵא רַק בְּדַבּוּרוֹ, הֵינּוּ בְּחִיצוֹנִיּוֹת.

וְהִיא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת (יג, ב) רַק פְּסֻלַת שְׂבָסוֹף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְבָּרָה, לְכֵן נוֹלְדוּ בְּבָשָׂרוֹ . . . בְּחִיצוֹנִיּוֹת (לקוטי תורה) וְיֵשׁ לְשֶׁאֵל, הֲרִי נִגְעִים בְּאִים עַל לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהוּא עוֹן חָמוּר בְּיוֹתֵר. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַפְּנֵנָה לְמִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 89)

אוֹר הָרְאִיָּה הוּא בְּתַקְפָּה גְּדוֹל, וְאֵינוֹ יְכוּל לְהִתְצַמְצֵם בְּרְאִיָּה גְּשָׁמִית (שֶׁלְכֵן נִקְרָא הַסּוּמָא 'סְגִי נְהַר'); וְעַנְיָנוּ בְּרוּחָנִיּוֹת הוּא, שְׂרוּאָה רַק אֶת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁפְּלָה טוֹב. וְלָכֵן אֵין הוּא רוּאָה אֶת הַנֶּגַע - פְּסֻלַת חִיצוֹנִיּוֹת.

וְהִיא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת (יג, ב) רַק פְּסֻלַת שְׂבָסוֹף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְבָּרָה, לְכֵן נוֹלְדוּ בְּבָשָׂרוֹ . . . בְּחִיצוֹנִיּוֹת (לקוטי תורה) לְפִי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ, מִדּוּעַ כִּהֵן שֶׁחֲשָׁף מְאוּרֵוֹ אֵינוֹ רוּאָה אֶת הַנֶּגַעִים. דְּהַנּוּה, אֲצֵל אָדָם כְּזֶה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 34)

"אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים", אֲלֵא שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל מֵהֶם דִּינִים קָשִׁים, וּמֵהֶם מִשְׁתַּלְשֵׁל מִרְאָה נֶגַע טְמֵא. וְהַדְּבָר בָּא לִידֵי בְטוּי גַם בְּנֶגַע כְּפִשׁוּטוֹ - בְּמִרְאָה טְהוֹר מִלְּכַתְחֻלָּה; אֲמִירַת הַפֶּהן 'טְהוֹר' אֵינָה טְהוֹרָה מִן הַטְּמֵאָה, אֲלֵא הַמִּתְקַת הַגְּבוּרָה וְהַפִּיכָתָה לְחֶסֶד.

וְהִיא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קָשִׁיא דְקָדְשָׁה (לקוטי תורה) גְּבוּרָה בְּשָׂרָה אֵינָה צְמִצּוּם, מִנִּיעַת הַשְּׁפַע, אֲלֵא תַגְבּוּת הַשְּׁפַע, שֶׁלְמַעַלָּה מְכַלֵּי הַמְקַבֵּל, וְלָכֵן מִשְׁתַּלְשֵׁל מִמֶּנָּה צְמִצּוּם וְדִין כְּפִשׁוּטוֹ. וְאֵךְ פְּאֵן: נֶגַע בְּשָׂרָה הוּא תַגְבּוּת שֶׁל קָדְשָׁה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 493)

וּמִזֶּה יְכוּל לְהִיּוֹת יְנִיקַת חִיצוֹנִים, "כְּמוֹ שֶׁאַחַר הַהִתְלַהּבוֹת בְּתַפְלָה, אִם אֵינוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה, יוֹכֵל לְהִתְהוּוֹת . . . בְּחִינַת דִּינִים, קַפִּידָא וְכַעַס". וְיֵשׁ לְהַעִיר מִתּוֹרַת ל׳וֹי יִצְחָק: הַמְצוּר"ע - בְּגִימָטְרִיא תה"ו.

וְהִיא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קָשִׁיא דְקָדְשָׁה (לקוטי תורה) "אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים" הֵינּוּ אוֹרוֹת דְתַהוּ, אוֹרוֹת שְׂאִינָם יְכוּלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּכִלִּים. וּבַעֲבוּדַת הָאָדָם הֵינּוּ 'רְצוּא בְלִי שׁוֹב', הַתְּשׁוּקָה לְצִאת מְכַלֵּי הַגּוֹף וְלְכַלֵּל בְּאוֹר ה', 'כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 495)

הַדְּרָגוֹת. וְלַהַעִיר, שֶׁגַם מְשִׁיחַ, שֶׁנִּקְרָא 'מְצוּרַע', מְבַדֵּל לְגַמְרֵי מִכֵּל הָעַם, כְּפִתּוּב בּוֹ "הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי יְרוּם וְנִשְׂאָר וְגַבְהַ מְאֹד" (לְמַעַלָּה מִהָאֲבוֹת וּלְמַעַלָּה מִמוֹשֶׁה רַבְּנוֹ).

וְהִיא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קָשִׁיא דְקָדְשָׁה (לקוטי תורה) לְפִי זֶה, יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶׁכְּתוּב בְּמִצְרַע "בְּדָד יִשָּׁב" לְמַעֲלִיּוֹתָא, וְהֵינּוּ, שֶׁמִּדְבָּר בְּדָרְגָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר, שֶׁמְבַדֵּלֵת לְגַמְרֵי מִשְׂאֵר

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פי לקוטי שיחות כרך כז. עמוד 88 - מתוך 'לקראת שבת'

טומאת הנגעים - על-ידי איש החסר

מוֹשָׁבוֹ", שֶׁהַמְצוּרַע נִשְׁלַח מִחוּץ לְג' מַחֲנוֹת, וְגַם שֶׁם הוּא צָרִיף לְשֶׁבֶת לְבַד "בְּדָד", אֲפִילוֹ לֹא עִם טְמֵאִים אֲחֵרִים. וְכְמוֹ כֵן בְּרוּחָנִיּוֹת, הַצָּרַעַת הִיא טוּמְאָה חֲמוּרָה כְּלִפְפֹּה, עַד שֶׁלְמִי שֶׁנִּטְמָא עַל-יְדֵהָ אֵין לוֹ כָּל שִׁיכוֹת לְמַחֲנֵה הַקְּדוּשָׁה "מִחוּץ לְמַחֲנֵה מוֹשָׁבוֹ".

אָדָם פִּי-יְהִיָּה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ שֶׁאֵת . . . וְהוּבָא אֶל-אֶהָרֵן הַכְּהֵן אִוְ אֶל-אֶתְד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים: (יג, ב). אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַכֵּל כְּשֶׁרִין לְרֵאוֹת נִגְעִים - הַטוּמְאָה וְהַטְּהָרָה תְלוּיָהּ בַּכֵּן. פִּיצַד, כֵּהן שְׂאִינוֹ יוֹדַע לְרֵאוֹת, הַחֶכֶם רוּאָהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ, אֲמֹר טְמֵא, וְהַכֵּהן אוֹמֵר טְמֵא (רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת טוּמְאוֹת צָרַעַת פֶּרֶק ט הַלְכָה ב)

וְעַל-זֶה מְלַמֶּדֶת הַתּוֹרָה שֶׁדְבָר חָמוּר כְּלִפְפֹּה, אֵי-אֲפָשָׁר לְהַעֲשׂוֹת אֲלֵא עַל-יְדֵי כֵהן, שֶׁעַנְיָנוּ "לְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה". רַק אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל בְּאַמֶּת יְכוּל לְפַסּוֹק כְּזֶה דִין חָמוּר עַל יְהוּדִי. כִּי רַק עַלִּיו אֲפָשָׁר לְסַמּוֹךְ שֶׁלֹּא יִנּוּחַ וְלֹא יִשְׁקוּט, וְיַחֲפֹשׂ אֶת כָּל הַטְּעֵמִים עַל-פִּי תוֹרָה לְהַתִּיר, וְרַק כְּשֶׁלֵּא יִמְצָא, יִטְמֵא אֶת הַנֶּגַע. וְהַנְּמָשֵׁל בְּחֵי הַיּוֹם-יוֹם מוֹבָן.

דִין זֶה הוּא דְבַר פְּלֵא: דְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַכֵּהן הוּא קָטָן אוֹ שׁוֹטֵה, וְאֵינוֹ יוֹדַע אֶת הַדִּין וְהַהֲלָכָה (וְלָכֵן סוּמְךָ עַל דְבָרֵי הַחֶכֶם), אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה דְדוֹקָא הוּא יְהִיָּה מִי שֶׁיִּפְסוֹק הַדִּין וְיֹאמֵר בְּפוּעַל 'טְמֵא'. וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּדָרְךְ הַדְּרוֹשׁ וְעַבּוּדַת הָאָדָם, דְבִטְמֵאוֹת צָרַעַת יֵשׁ חוּמְרָא שְׂאִינָה בְּשָׂרָה טוּמְאוֹת: "בְּדָד יִשָּׁב מִחוּץ לְמַחֲנֵה

ג וַיִּחְזִי כַהֲנָא ית מַכְתָּשָׁא בַמִּשְׁךְ בַּסְרָא וְשַׁעַר בַּמַּכְתָּשָׁא אַתְּהִפִּיד לְמִיחֹר וּמְחֹזִי מַכְתָּשָׁא עֲמִיק בַּמִּשְׁךְ בַּסְרָה מַכְתָּשָׁא סְגִירֹתָא הוּא וַיִּחְזַגּוּ כַהֲנָא וַיִּסְאֵב יָתָּהּ :

(ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשַׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לִבָּן וּמְרֵאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמְא אֹתוֹ:

חַמָּה עֲמָקָה מִן הַצֶּלַל. וְטִמְא אֹתוֹ. יֵאמֹר לוֹ: 'טִמְא אֶתְּהָ', שֶׁשַּׁעַר לִבָּן סִימֵן טְמֵאָה הוּא, גְּזֵרַת הַכֶּתוּב.

כִּשִׁי. וְשַׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לִבָּן. מִתְחִלָּה שְׁחֹר וְהִפָּךְ לִלְבָן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע; וּמֵעוּט שַׁעַר שְׁנַיִם (ט"ח). עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ. כֹּל מְרֵאָה לִבָּן עִמָּךְ הוּא, כַּמְרֵאָה

ד וְיֵאֵם כַּהֲנָא חֲנָא הִיא בַּמִּשְׁךְ בַּסְרָה וְעֲמִיק לִית מַחְזָהָא מִן מַשְׁכָּא וְשַׁעַרָא לֹא אַתְּהִפִּיד מִיחֹר וַיִּסְגֵּר כַהֲנָא ית מַכְתָּשָׁא שְׁבָעָא יוֹמִין :

(ד) וְיֵאֵם־כַּהֲנָתָּה לְבִנְהָ הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעִמָּךְ אֵינ־מְרֵאָה מִן־הָעוֹר וְשַׁעַרָה לֹא־הִפָּךְ לִבָּן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:

כִּשִׁי. וְעִמָּךְ אֵינ־מְרֵאָה. לֹא יְדַעְתִּי פְרוּשׁוֹ. וְהִסְגִּיר. וַיִּסְגְּרוּנוּ בְּבֵית אָחֵד, וְלֹא יִרְאֶה עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ, וַיּוֹכִיחוּ סִמְנַיִם עָלָיו.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

פְּתוּכָה בְּאֲדָמֵדְמוּת, וְאָמַר בָּהּ (פסוק טו). מְרֵאָה שְׁפֵל, לֹא עִמָּךְ, כִּי הַבְּהֵרַת הִיא אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא לְבִנְהָ עֲזוּה, הָאֲדָמֵדְמוּת שְׁבִתוּכָה מְגַרַעַת מִמֶּנּוּ הַעֲלֵמָךְ וַיִּחְזֹר לְשִׁפְלוֹת מַעֲט.

וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט לֹא יִחְזֹר: וְהִנֵּה מְרֵאָה שְׁפֵל מִן הָעוֹר (שם) רַק לְבִהֲרַת, אֲבָל בְּשֵׂאת לְבִנְהָ לֹא יֵאמֹר כֵּן. וְאָמַר בְּשִׁתִּיחֵן (פסוק כא). וְאֵם אֵינִי בַּהּ שַׁעַר לִבָּן וְשִׁפְלָה אֵינְנָה מִן הָעוֹר וְהִיא כְּהָה, כִּי בַעֲבוּר שְׁנַיִם בָּהּ מְרֵאָה הָאֲדָמֵדְמוּת וְשִׁחְרוּת הַשַּׁעַר אֲבָד מִמֶּנּוּ גַם הַשִּׁפְלוֹת וְהִיא כְּהָה.

וְהַזְכִּיר בַּמִּכּוּהָ (פסוק כד) לְבִנְהָ אֲדָמֵדְמוּת אוֹ לְבִנְהָ, וְאָמַר: מְרֵאָה עִמָּךְ (פסוק כה) עַל הַלְבִּנְהָ, וְחֹזֵר וְאָמַר (פסוק כו). וְהִנֵּה אֵינִי בַּבְּהֵרַת שַׁעַר לִבָּן וְשִׁפְלָה אֵינְנָה מִן הָעוֹר, כִּי הַזְכִּיר עֲנִין הַשִּׁפְלוֹת לְלְבִנְהָ אֲדָמֵדְמוּת, לְלַמֵּד כִּי הַעֲלֵמָךְ וְהַשִּׁפְלוֹת שְׁנַיִם סִימֵן טְמֵאָה, וְאֵינִי בָהֶם טְהוֹרָה רַק בְּשֵׂאֵינִי בִּהְיוֹת שִׁפְלוֹת כָּלֵל וְהִיא כְּהָה.

וְהַתוֹרָה רָצְתָה בְּטִהֲרַת יִשְׂרָאֵל וּבִנְקִיּוֹת גּוֹפֶם, וְהִרְחִיקָה חֲחִלֵי הִנֵּה מִתְחַלְתָּ, כִּי הַמְרָאוֹת הָאֵלוּ אֵינֵן עֲדִין צָרַעַת גְּמוּרָה, אֲבָל תְּבִאֲנָה לִידֵי כָּהֵן. וַיֵּאמְרוּ הַרופָאִים בְּסַפְרֵיהֶם, הַבְּהֵרוֹת נִירָא מִקֵּוּן מַהֲצָרַעַת. וְלִכְךָ יֵאמֹר הַכֹּתוּב בְּהֵן בְּתוֹחֲלוֹתֵן (פסוק יג) צָרַעַת, כְּלוֹמַר מִכָּה שֶׁל צָרַעַת, אֵינְנָה צָרַעַת גְּמוּרָה, וּבִהְיוֹת סִימְנֵי הַטְּמֵאָה

וּבְתוֹרַת כַּהֲנַיִם (פסוק יא) אָמְרוּ מַה לְשׁוֹן "שֵׂאת" מְגִבְהַת, כַּמְרֵאָה הַצֶּלַל שֶׁהוּא גְבוּהִין מִמְרֵאָה הַחֲמוּה. וְאֵם כֹּל מְרֵאָה לִבָּן עִמָּךְ, הִנֵּה הַדְּבָר בְּהַפֵּךְ. וְאוּלַי זֹאמֵר, שֶׁלְשׁוֹן "שֵׂאת" מְגִבְהַת, הִיא כְּנֶגֶד הַבְּהֵרַת, שֶׁאֵם תִּקְיֵף אֶת שְׁתִּיחֵן תִּהְיֶה הַבְּהֵרַת כַּמְרֵאָה הַחֲמוּה וְהַשֵּׂאת בְּצִדָּה כַּמְרֵאָה הַצֶּלַל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הָעוֹר שְׁתִּיחֵן עֲמָקוֹת. אֲבָל הַכֶּתוּב לֹא אָמַר כַּמְרֵאָה הַשֵּׂאת "עִמָּךְ מִן הָעוֹר". אֲבָל כֵּךְ נִרְאֶה לִי הַעֲנִין הִנֵּה, שֶׁיֵּשׁ לִבָּן נוֹתֵן זֶהָר וְלִטְשִׁוֹת בְּעֵינַיִם

כַּמְרֵאָה הַחֲמוּה, וְהַעֲנִין אֵינּוּ מְקַבֵּל גִּוּן הַלְבָן הַהוּא. וְלִכֵּן יִרְאֶה אֲצִלוֹ כְּעִמָּךְ, כַּמְרֵאָה הַחֲמוּה שֶׁהִיא עִמָּךְ מִן הַצֶּלַל, בַּעֲבוּר שֶׁהַעֲנִין מְקַבֵּל גִּוּן הַשִּׁחְרוּת וְנִקְבַע בּוֹ, וְגִוּן הַלְבָן מִפְּנֵי כֹחַ הַרְאֹת וַיִּתְרַחַק לוֹ, וְלִכֵּן יִרְאֶה כְּעִמָּךְ.

וְהִנֵּה לִבָּן הַבְּהֵרַת שֶׁהוּא בְּהִיר וְעוֹ בְּשִׁלְג, הַרְאֹת נִחְלַשׁ מִמֶּנּוּ, כַּאֲשֶׁר יִחְלַשׁ בַּמְקוֹם הַחֲמוּה, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שַׁעַר שְׁחֹר, כִּי אִזּוֹ יִתְפַּס כֹּחַ הַרְאֹת בְּשִׁחְרוּת, וּמִמֶּנּוּ יִתְפַּשֵּׁט כְּכֹל מְרֵאָה הַנֶּגַע וְלֹא יִבְרַח מִמֶּנּוּ. וְהַשֵּׂאת הִיא לְבִנְהָ, אֲבָל אֵינִי הַלְבָן מִזְהִיר, וְלֹא יִחְלִישׁ הַרְאֹת וַיִּתְפַּשֵּׁט וַיִּתְקַרֵּב אֵלָיו, וַיִּרְאֶה כְּקוֹרְבָה אֲצִלוֹ וּמְגִבְהַת, כְּעֲנִין הַרְאֹת בְּכּוֹכְבַיִם שֶׁהוּא נִירָאִים כְּמוֹ גְבוּהִין בְּרִקְעֵי.

וְהַזְכִּיר הַכֶּתוּב בְּשִׁחִין (פסוק ט) שְׁנַיִ מְרֵאָת, שֵׂאת לְבִנְהָ אוֹ בְּהֵרַת

(ג) עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ. כֹּל מְרֵאָה לִבָּן עִמָּךְ הוּא, כַּמְרֵאָה חֲמוּה עִמָּךְ מִן הַצֶּלַל. לְשׁוֹן רִשִׁי. וּמִפְּנֵי זֶה כְּשֶׁהִגִּיעַ הָרֵב אֲצִל הַכֶּתוּב הַשְּׁנַיִ שֶׁאָמַר: וְאֵם בְּהֵרַת לְבִנְהָ הוּא וְעִמָּךְ אֵינִי מְרֵאָה מִן הָעוֹר, כִּתְּבַת הָרֵב: לֹא יְדַעְתִּי פְרוּשׁוֹ. פְרוּשׁ, הַקֶּשֶׁה אֲצִלוֹ בִּינֵן שֶׁהִיא בְּהֵרַת לְבִנְהָ אֵי אֲפָשֶׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְרֵאָה עִמָּךְ כַּמְרֵאָה חֲמוּה עִמָּךְ מִן הַצֶּלַל.

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ יְכוּלִין לְתַקֵּן הַקֶּשֶׁה הַזֶּה, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ הַכֶּתוּבִים כַּמְרֵאָה נִגַע שִׁיחֵהָ עִמָּךְ מִן הָעוֹר אֲלֵא כְּשִׁיחֵהָ בּוֹ שַׁעַר לִבָּן, אֲבָל כַּאֲשֶׁר וְשַׁעַרָה לֹא הִפָּךְ לִבָּן יֵאמֹר: וְעִמָּךְ אֵינִי מְרֵאָה מִן הָעוֹר, שֶׁכֹּן מְרֵאָה הַחֲמוּה אֵם יִהְיֶה בַּמְקוֹם הַהוּא דְבָר שְׁחֹר מִפְּנֵי בּוֹ לֹא יִהְיֶה הַמְרֵאָה לְהַמְסִתְמַל בּוֹ עִמָּךְ. וְהִנֵּה הַשַּׁעַר בְּתוֹלְדוֹתָ שְׁחֹר וּמִבְּטֵל עִמָּךְ הַנֶּגַע, וּכְשִׁיחֵהָ לִבָּן אוֹ צְדָב יִהְיֶה הַלְבָן כְּלוֹ מִזְהִיר, וְיִרְאֶה כְּעִמָּךְ לְכָל מִבְּטֵי בּוֹ מִרְחוֹק.

עִם כֹּל זֶה, מַה שֶׁאָמַר הָרֵב. כֹּל מְרֵאָה לִבָּן עִמָּךְ הוּא, אֵינּוּ נִכּוֹן בְּעֵינַי. שְׁהִירֵי אָמְרוּ (שְׁבוּעוֹת ג'). אֵינִי שֵׂאת אֲלֵא לְשׁוֹן גְּבוּהָ, וְהַשֵּׂאת לְבִנְהָ הִיא, כְּדִכְתִּיב (פסוק ט). שֵׂאת לְבִנְהָ, וְאָמְרוּ (נְגִיעֵי פ"א מ"א). שֵׂאת כְּצִמְרָה לִבָּן, שְׁנֵיהָ לֵה כְּקוֹרֵם בִּיצָה, וְהִנֵּה הִיא לְבִנְהָ הַרְבֵּה וְרֵאִוִי שֶׁתִּהְיֶה עִמָּךְ, וְלִמָּה יִקְרְאוּהָ גְבוּהָ, וְהַכֶּתוּב גַּם כֵּן לֹא אָמַר כַּמְרֵאָה הַשֵּׂאת "עִמָּךְ מִן הָעוֹר".

וְיִחַזְזֵי כַּהֲנָא בְיוֹמָא שְׂבִיעָאָה וְהָא
מְקַתְּשָׂא קָם כַּד הָוָה לֹא אוֹסֵף מְקַתְּשָׂא
בְּמִשְׁפָּא וְיִסְגְּרָהּ כַּהֲנָא שְׂבַע יוֹמִין
לְבִישׁוּהֵי וְיִדְבְּקֵי:

(ה) וְרָאֶה הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָיָה הַנֶּגַע עִמָּךְ
בְּעֵינָיו לֹא־פֶשֶׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת
יָמִים שְׁנִית:

כ"ה - בעיניו • במראהו ובשעורו הראשון. והסגירו. שנית • הא אם פשה בשבוע ראשון, טמא מחלט.

♦ יום שני כ"ה אדר ב' ♦

וְיִחַזְזֵי כַּהֲנָא בְתַּה בְיוֹמָא שְׂבִיעָאָה תְּנַנְיָה
וְהָא עֲמָא מְקַתְּשָׂא וְלֹא אוֹסֵף מְקַתְּשָׂא
בְּמִשְׁפָּא וְיִדְבְּקָהּ כַּהֲנָא עֲדִיתָא הִיא וְיִצְבַּע
לְבִישׁוּהֵי וְיִדְבְּקֵי:

(ו) וְרָאֶה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהָיָה כַּהֲנָה
הַנֶּגַע וְלֹא־פֶשֶׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטָהַר הַכֹּהֵן מִסִּפְחַת
הָאֵל וְכַבֵּם בְּגָדָיו וְטָהַר:

בְּגָדָיו וְטָהַר • הוֹאִיל וְנִזְקַק לְהִסְגֵר, נִקְרָא טָמֵא וְצָרִיךְ
טְבִילָה.

כ"ה - פשה • הִקְהָה מִמְרָאֵיתוּ; הָא אִם עִמָּךְ בְּמִרְאֵיתוּ
אוֹ פֶשֶׁה - טָמֵא. מִסִּפְחַת • שֵׁם נֶגַע טָהוֹר. וְכַבֵּם

וְאִם אוֹסֵף תּוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמִשְׁפָּא כַּתֵּר
דְּאִתְחַזִּי לְכַהֲנָא לְדִפְתִּיחָה וְיִתְחַזִּי תְּנַנְיָה
לְכַהֲנָא:

(ז) וְאִם־פֶּשֶׁה תִּפְשֶׁה הַמִּסִּפְחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרֵאִתּוֹ
אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהַרְתּוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בסוף שבוע שני.
אָבַל כִּי אָמְרוּ חֲכָמִים (בת"כ בא) שֶׁבְּסוֹף
שְׁבוּעַת שְׁנֵי בֵּין שְׁפָקָה הַנֶּגַע
מִמְרָאֵה הַשְּׁלֵג לְסִיד הַהִיכָל אוֹ שִׁיְהִימָה
לְקָרוֹם בִּיצָה, וְאֶפְלוּ הַעֲזוּה שְׁהִיְתָה
כְּסִיד וְחֻרָה לְשֵׁלֵג, וְכֹל שֶׁכֵּן עֲמָדָה
בְּמִרְאֵיתָה, כֹּל שְׂלֵא פֶשֶׁה מְטָהֲרָה. וְאִם
כֵּן, פְּרוּשׁ הַכְּתוּב: **וְהָיָה כַּהֲנָה הַנֶּגַע,**
שְׁחֹרַת לְמִרְאֵה נֶגַע אַחֵר, כְּגוֹן מִשְׁלֵג
לְסִיד, הוֹאִיל **וְלֹא פֶשֶׁה מִסִּפְחַת הִיא,**
שְׂלֵא תֹאמַר כִּינּוּן שְׁנִשְׁתַּנְיָת הַנֶּגַע
לְמִרְאֵה נֶגַע אַחֵר תִּקְרָא בְּתַחֲלָה, כִּי
הַכְּתוּב וְלָמַד שֶׁהוּא טָהוֹר, וְהוּא הַדִּין
אִם הַעֲזוּה, שֶׁכִּכֵּר לְפָדֵךְ הַכְּתוּב שְׂאִין
הַשְּׂנוּי מִמְרָאֵה לְמִרְאֵה סִימָן טָמֵא,
אֵלָּא כְּעוֹמֵד בְּעֵינָיו הוּא, וְכֹל שְׂלֵא
פֶשֶׁה טָהוֹר הוּא.
וְאִם תִּשְׁאָל, וְלָמָּה לֹא הוֹכִיר הַכְּתוּב
הַעֲזוּה וְכֹל שֶׁכֵּן כַּהֲנָה, כִּי לְפָדֵךְ
שְׂאִין עַל פִּי שְׁפָקָה אִם פֶּשֶׁה טָמֵא.
וּפְרוּשׁ **כַּהֲנָה**, שֶׁהַכְּהֵן לֹא־חָד מִמְרָאוֹת
נִגְעִים, כְּגוֹן מִשְׁלֵג וְעַד קָרוֹם בִּיצָה,
שֶׁעֲדָן נֶגַע הוּא, אָבַל לְמִטָּה מִמְרָאוֹת
נִגְעִים כִּכֵּר נִתְרַפָּא. וְאִין כֵּן נֶגַע, וְאִין
פְּשִׁינ כְּהֵן מִטָּמֵא כִּלְכֵל. וְכַעֲנִין הָיָה
הוּא מִתְבַּאֵר בְּתוֹרַת כְּהֵנִים (בא). תורה ז

ולא פשה למראה עיני הכהן. ולשון
מְרָגַל בְּדַבְרֵי חֲכָמִים, כִּי "נִרְאָה
בְּעֵינָי". וְכֵן: וְעִתָּה תִּיקַר נִפְשֵׁי בְּעֵינֶיךָ
(מלבי"ם א יד), בְּדַעְתְּךָ וּבְמַחְשַׁבְתְּךָ.
וְיִרְמֹז הַכְּתוּב, כִּי לְפִי מִרְאֵית עֵינָיו
יִשְׁפֹּט בְּפִשְׁיוֹן, אִינוּ צָרִיךְ לְמַדֵּד אֶת
הַנֶּגַע. תורה ו
(ו) וְהָיָה כַּהֲנָה הַנֶּגַע וְלֹא פֶשֶׁה הַנֶּגַע.
כְּתַב רִש"י, **כַּהֲנָה**, שֶׁהַכְּהֵן
מִמְרָאֵיתוֹ, הָא אִם עִמָּךְ בְּמִרְאֵיתוֹ וְלֹא
פֶשֶׁה טָמֵא הוּא. וְהוּא בְּאֵמַת מִשְׁמַעוֹת
הַכְּתוּב, אָבַל לְפִי מִדְּרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ אִינוּ
כֵּן. שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ (נְגַעִים פ"א מ"א): לְהִסְגִיר אֶת
הַעוֹמֵד בְּסוֹף שְׁבוּעַת רֵאשׁוֹן וְלִפְטֹר אֶת
הַעוֹמֵד בְּסוֹף שְׁבוּעַת שְׁנִי. וּבְכַאֲוֹר אָמְרוּ
בְּתוֹרַת כְּהֵנִים (בא), שֶׁכַּבְּגָדִים עוֹמְדִים
בְּרֵאשׁוֹן מְסַגֵּיר וּבְשֵׁנִי שׁוֹרֵף, וּבְכַאֲוֹר
עוֹמֵד בְּרֵאשׁוֹן מְסַגֵּיר וּבְשֵׁנִי פּוֹטֵרוֹ.
וְעוֹר אָמְרוּ בְּמַגְלָה (טו): יִצָּא מִצָּרַע
מְסַגֵּר שְׂאִין צָרַעְתּוֹ תְּלוּיָה בְּגוֹפוֹ
אֵלָּא בְּיָמִים, וְאֵלּוּ הָיָה צָרִיךְ שֶׁתְּהִיָּה
כַּהֲנָה הִיתָה טְהוֹרָתוֹ תְּלוּיָה בְּגוֹפוֹ. וְרִש"י
עֲצָמוֹ פִּרְשׁ שֵׁם כִּלְשׁוֹן הָיָה: שְׂאִין
תְּלוּיָה בְּגוֹפוֹ, שְׂאִם לֹא יִמְצָא בְּשִׁבְעֵי
סִימָן טָמֵא שְׂעֵר לְכֵן אוֹ פְּשִׁינ וְטָהַרְנוּ
אִף עַל פִּי שְׁנַעְזוּ עוֹמֵד בְּעֵינָיו, כְּגוֹן

גְּמוּרִין לְאַחַר הַהִסְגֵר שִׂיאֵמַר: צָרַעַת
הוּא (פסוק ט), יִתְכַּן שֶׁהִיא צָרַעַת גְּמוּרָה.
וּפַעַם יֹאמַר בְּטָמְאָה (פסוק ט), וְטָמֵא
הַכְּהֵן נֶגַע צָרַעַת הוּא, וְהַכְּהֵן
לוֹמַר שִׂישְׁטָמָא בּוֹ מַעֲכָשׁוֹ כִּי הוּא נֶגַע
שְׂבַבָא וְדָאִי לִידֵי צָרַעַת, וְרָאוּ לְהַבְדִּיל
מֵעִתָּה מִן הָעַם. וְכֵן: וְטָמֵא הַכְּהֵן אֹתוֹ
נֶגַע הוּא (פסוק טב), יֹאמַר שֶׁהוּא נֶגַע גְּדוֹל
שְׂלֵא יִתְרַפָּא, אָבַל יִגְדַּל כֹּל הִיּוֹתוֹ
וְיִפְשֶׁה כַּאֲשֶׁר פֶּשֶׁה עִתָּה.
וְיָמָּה שְׂאֵמַר רִש"י (בא) בְּשַׁעַר לְכֵן שֶׁהוּא
סִימָן טָמֵא וְגוֹרַת הַכְּתוּב הוּא,
דְּכֵן פְּשִׁרִיהּ דְּמִלְתָּא וְגוֹרַת עֵילָאָה הִיא
דִּי מִשְׂא עַל גְּבִרָא הַהוּא, כִּי הַנֶּגַע שְׂלֵא
יִהְיֶה הַשַּׁעַר לְכֵן אִינוּ אֵלָּא כְּעוֹר
בְּעוֹר, לֹא לְחָה שֶׁתְּחַלִּיא כִּלְכֵל. תורה ד
(ה) וְהָיָה הַנֶּגַע עִמָּךְ בְּעֵינָיו. בְּמִרְאֵהוֹ
וּבְשַׁעֲרוֹ הָרֵאשׁוֹן, לְשׁוֹן רִש"י.
וְכַמּוּדוֹ: וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדִלָח (במדבר יא
ז), וְכֵן: כְּעֵין הַקֶּרַח הַנוֹרָא (יחזקאל א טב).
אָבַל בְּתוֹרַת כְּהֵנִים (להלן פסוק לו) שְׁנִינוּ:
אִין לִי אֵלָּא בְּעֵינָי עֲצָמוֹ, בְּעֵינָי
תְּלַמִּידוֹ מִיָּנִין, תְּלַמִּיד לּוֹמַר (שם) וְאִם
בְּעֵינָיו עִמָּךְ הַנֶּגַע. אִם כֵּן פְּרוּשׁוֹ: וְאִם
בְּעֵינָי הַכְּהֵן הַנּוֹכַר עִמָּךְ הַנֶּגַע, כְּלוֹמַר
שֶׁעִמָּךְ עַל עִמּוֹדוֹ לֹא שָׁנָה אֶת מְקוֹמוֹ

(ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה פִּשְׁתָּהּ הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר וְטָמְאוּ הַכֹּהֵן וְיִחַזִּי כַּהֲנָא וְהָא אוֹסַפְתָּ עֲדִיתָא בְּמִשְׁפָּא וְיִסְאַבְנָה כַּהֲנָא סְגִירוֹתָא הִיא :
הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: פ

כ"ח - וְטָמְאוּ הַכֹּהֵן • וּמִשְׁטָמְאוּ הָרִי הוּא מִחֶלֶט, וְזָקוּק לְצַפְרִים וְלַתְּגַלְמַת וְלִקְרָבָן הָאֵמֹר בַּפְּרֶשֶׁת | "זאת תהיה". צָרַעַת הוּא • הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת. "צָרַעַת", לְשׁוֹן נִבְכָּה. "נִגַע", לְשׁוֹן זָכָר.

(ט) נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: ט מִכְתָּש סְגִירוֹ אַרְי תְּהִי בְּאַנְשָׁא וְיִתְמִי לְנֹת כַּהֲנָא :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך לב עמ' 81)

נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן (יג, ט) יֵשׁ לשאל, מדוע נקט סגנון של ענין חדש, והרי ההקדמה לדיני צרעת כבר אמונה לעיל. ויש לומר, דהנה הלכו נאמר "כלו הפך לכן טהור הוא", ובדרך הפשט אינה גזרת הכתוב

(י) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת־לִבְנָה בְּעוֹר וְהִיא הַפֶּכָה שְׁעַר לֶבֶן וּמַחִית בְּשַׂר חֵי בַשְּׂאֵת: י וְיִחַזִּי כַּהֲנָא וְהָא עֲמָקָא חוּרָא בְּמִשְׁפָּא וְהִיא הַפֶּכָת שְׁעַר לַחֲרוֹ וְרִשָּׁם בַּסְרָא חִיתָא בְּעֲמָקָא :

כ"ט - וּמַחִית • שְׁנִימִינִי ט בְּלַע"ו, שְׁנֵהֶפֶךְ מִקְצַת הַלֶּבֶן שְׂבֻתוֹף הַשְּׂאֵת לַמְרָאָה בְּשַׂר, אִף הוּא סִימָן טְמֵאָה - שְׁעַר לֶבֶן בְּלֹא מַחִיָּה, וּמַחִיָּה בְּלֹא שְׁעַר לֶבֶן;

(יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטָמְאוּ הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרוּנוּ כִּי טָמֵא הוּא: יא סְגִירוֹת עֲתִיקָא הִיא בְּמִשְׁפַּךְ בַּסְרָה וְיִסְאַבְנָה כַּהֲנָא לֹא יִסְגְּרוּנָה אַרְי מְסַבֵּב הוּא :

כ"י - צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא • מִכָּה יִשְׁנָה הִיא תַּחַת הַמַּחִיָּה, וְחַבְרוּהָ זֶה נִרְאִית בְּרִיאָה מִלְמַעְלָה וְתַחֲתִיָּה

(יב) וְאִם־פְּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וּכְסָתָהּ הַצָּרַעַת אֵת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־מְרָאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן: יב וְאִם מְסַבָּא תִּסְגִי סְגִירוֹתָא בְּמִשְׁפָּא וְתַחֲפִי סְגִירוֹתָא יֵת כָּל מִשְׁפַּךְ מִכְתָּשָׁא מְרִישָׁה וְעַד רַגְלוֹהִי לְכָל חִיזוֹ עֵינֵי כַּהֲנָא :

כ"ג - מֵרֹאשׁוֹ • שֶׁל אָדָם וְעַד רַגְלָיו. לְכָל־מְרָאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן • פָּרַט לִכְהֵן שֶׁחֶשֶׁךְ מֵאוֹרוֹ.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(י) וְהֵנָּה שְׂאֵת לִבְנָה בְּעוֹר וְהִיא הַפֶּכָה שְׁעַר לֶבֶן. פְּרוּשׁ הַכֹּתוּב הִנֵּה אֵינוֹ שׂוֹהֵינָה צָרִיף לְשִׁנְיָהֶם, לְשַׁעַר לֶבֶן וּמַחִיָּה, שְׁהָרִי טֹמֵא הַכֹּתוּב בְּשַׁעַר לֶבֶן לְבַדּוֹ בַּפְּרֶשֶׁת הַרְאֵנוּהָ (יג א) וְכֵן הַמַּחִיָּה לְבַדָּה (שם יד ט"ו) סִימָן טְמֵאָה הִיא. אִם כֵּן פְּרוּשׁוֹ: וְהִיא הַפֶּכָה שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מַחִית בְּשַׂר חֵי בַשְּׂאֵת. וְהַזְכִּיר שְׁעַר לֶבֶן בַּשְּׂאֵת אִף עַל פִּי שֶׁכָּר הַזְכִּירוּ בְּבִהְרַת, לְלַמֵּד שֶׁבְשִׁתִּיחֵן הוּא סִימָן טְמֵאָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ (ה"ב ב"א): לִתְּנֵן שְׁעוֹר לַמַּחִיָּה, שְׂתֵּהָא כְּדֵי לְקַבֵּל שְׁעַר לֶבֶן שֶׁהוּא שְׂתֵּי שְׁעָרוֹת. תוֹרָה יא **(יב) וְאִם פְּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וּכְסָתָהּ הַצָּרַעַת אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע.** הִנֵּה הַפְּרִיחָה אֵינָה סִימָן טְהוֹרָה עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכָל הַגּוֹף, חוּץ מִן הַמְקוּמוֹת שְׂמֵנוּ חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה (נִגְעִים פ"ח מ"ח) שְׂאִין מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לֶבֶן, אִם כֵּן מֵהוּ: **אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע.** אָבֵל פְּרוּשׁוֹ: וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע וּמֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו, יֵאמָר שֶׁהִפֵּךְ לֶבֶן מְקוֹם הַנֶּגַע וְכָל הַגּוֹף, הֵא אִם הִפֵּךְ לֶבֶן כָּל הַגּוֹף וּמֵרָאָה הַנֶּגַע חוֹר לְבַחֵק אוֹ נִתְרַפָּא טְמֵא הוּא. תוֹרָה יג

(יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ כַּסֶּתָהּ הַצֵּרֶעֶת אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ
 וְטָהַר אֶת־הַנֶּגַע כֹּלֹ הַפֶּה לָבֵן טָהוֹר הוּא:

(יד) וּבַיּוֹם הַרְאֹת בּוֹ בֶּשֶׂר חַי וְטָמֵא:
 יד וּבַיּוֹמָא דְאַתְחִזִּי בֵּה בְסָרָא חַיָּא יְהִי
 מְסָאָב:

ונעשה רחב ונראית בו המכה, למדנו הכתוב שתטמא. וביום • מה תלמוד-לומר? ללמד, יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו. מכאן אמרו: חֶזֶן, נוֹתְנִין לוֹ כֹּל שְׁבַעַת יְמֵי הַמַּשְׁתָּה, לוֹ, וְלֹא־צֻטְלִיתוֹ, וְלִכְסוּתוֹ וּלְבִיתוֹ. וְכֵן בְּרַגְלָא, נוֹתְנִין לוֹ כֹּל יְמֵי הַרְגָּל.

כ"ט • וביום הראות בו בשר חי • אם צמחה בו מכה, הרי כבר פרש שהמכה סימן טמאה? ! (ח"ט) אלא הרי שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי אברים שאין מטמאין משום מכה לפי שאין נראה הנגע כלו באחד ששופע אילף ואילף, וחסור ראש האבר ונתגלה שפועו על ידי שומן, כגון שהבריא

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך 2, עמוד 37 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גדר ה"יום שאי אתה רואה בו"

זה טמא. אף אם אומרים כאופן הב', שהופקעו ימים אלו מדיני ראית הנגע, הנה גם אם ראה את הנגע, אין בקר (כלום).

וזהו טעם המחלקת בין רבי לרבי יהודה. שרבי הלומד את הדין מ"וצוה הכהן ופנו את הבית", משמע דסבירא-ליה שהוא בגדר דחיה, ש"ממתנינים לו" עד שיוציא את כליו מהבית, ודוחים את ראית הנגע לזמן מה. מה-שאינ-פן לרבי יהודה הלומד מהפסוק "וביום הראות בו" ד"יש יום שאי אתה רואה בו", אין זה רק שדוחים את ראית הנגע, אלא שיום זה הופקע מראית נגעים, ולא חלים עליו דינים אלו כלל.

(ועיוין במקור הדברים, שנתבאר שם לפיזיה מחלוקת רבי ורבי יהודה, אם ממתנינים גם לדבר הרשות).

וביום הראות בו בשר חי וטמא: (יג, יד)
 איתא בגמרא (מועד קטן ז, ב): "וביום הראות בו, יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו, חֶזֶן שְׁנוֹלֵד בּוֹ נֶגַע, נוֹתְנִין לוֹ ז' יְמֵי הַמַּשְׁתָּה כו', דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֱמֵר, אֵינּוּ צְרִיף. הֲרִי הוּא אוֹמֵר וְצוּה הַכֹּהֵן וּפְנּוּ אֶת הַבַּיִת, אִם מִמְתַּנִּינִים לוֹ לְדַבֵּר הַרְשׁוּת, כֹּל־שָׁפֵן לְדַבֵּר מִצּוּהוֹ."

ונראה, שחלוקים רבי ורבי יהודה בגדר הדין שאין רואים נגעים ב'ימים מסוימים, דיש לומר בשני אופנים: א. שדוחים ראית הנגע ל'ימים אחרים. ב. שהופקעו ימים אלו מדיני ראית נגעים, ולא חלים עליהם כלל. [וה'נפקא-מינה' בין שני האופנים הוא, אם עבר הכהן וראה את הנגע ב'ימים אלו, שאם אומרים שדוחים את ראית הנגע, הנה אם לא דחה הכהן, וראה את הנגע בין כה, הרי

(טו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבֶּשֶׂר הַחַי וְטָמֵאֹ הַבֶּשֶׂר הַחַי
 טָמֵא הוּא צֵרַעַת הוּא:

כ"ט • צרעת הוא • הבשר ההוא. "בשר", לשון זכר.

(טז) אֹו כִּי יָשׁוּב הַבֶּשֶׂר הַחַי וְנִהְפָּה לְלֶבֶן וּבָא
 אֶל־הַכֹּהֵן:

טז או ארי יתוב בסרא חיא ויתתפיף למחור ויתתי לות כהנא:

(יז) וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ נֶהְפָּה הַנֶּגַע לְלֶבֶן וְטָהַר
 הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע טָהוֹר הוּא: פ

יז ויתחנה כהנא והא אתתפיף מכתשא למחור וידפי כהנא לת מכתשא דכי הוא:

♦ יום שלישי כ"ו אדר ב' ♦

(יח) וּבֶשֶׂר בֵּי־יְהִיָּה בּוֹ־בְעָרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא:
 יח ובסרא ארי יהי בה במשפה שתנא ויתפי:

כ"ט • שחין (חולין ט) לשון חמום, שנתחמם הפֶּשֶׁר בְּלִקְוֵי הַבָּא לוֹ מִחֻמַּת מָכָה, שְׁלֹא מִחֻמַּת הָאוּר.
וְנִרְפָּא • הַשְּׁחִין הַעֲלָה אֲרוּכָה, וּבִמְקוֹמוֹ עָלָה נִגַע אַחַר.

יט ויהי באֶתֶר שֶׁחָנָא עִמָּקָא חוּרָא אוּ בְהֵרָא חוּרָא סְמָקָא וַיִּתְחַזֵּי לְכַהֲנָא: **וְהָיָה בַּמָּקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אוּ בְהֵרָת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֶל־הַכְּהֵן:**

כ"ט • אוּ בְהֵרָת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת • שְׂאִין הַנִּגַּע לְבֵן חֶלֶק, אֶלָּא פְתוּדָּה וּמַעֲרָב בְּשָׁנֵי מֵרְאוֹת - לְבֵן וְאֲדָם.

כ ויחזי כהנא והא מחזקה מפיד מן משפא ושערה אתהפיד למחור ויסאבינה כהנא מכתש סגירותא היא בשחנא סגיאת: **וְרָאָה הַכְּהֵן וְהִנֵּה מֵרְאָהּ שֶׁפֶל מִן־הָעוֹר וְשִׁעְרָהּ הִפָּךְ לְבֵן וְטִמְאָו הַכְּהֵן נִגַּע־צָרַעַת הוּא בַּשְּׁחִין פִּרְחָה:**

כ"ט • מֵרְאָהּ שֶׁפֶל • וְאִין מִמְּשָׁה שֶׁפֶל, אֶלָּא מִתוּדָּה לְבַנְיָנוֹתוֹ הוּא נִרְאָה שֶׁפֶל וְעַמֻּק, כְּמֵרְאָה חֲמָה עִמָּקָה מִן הַצֵּל.

כא וְאִם יִרְאֶנָּה הַכְּהֵן וְהִנֵּה אֵין־כָּה שִׁעַר לְבֵן וְשִׁפְלָה אֵינְנָה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֶּהָה וְהַסְּגִירוֹ הַכְּהֵן שְׁבַעַת יָמִים:

כב וְאִם אוֹסְפָא תוֹסֵף בְּמִשְׁפָּא וְיִסָּאב כַּהֲנָא יְתָה מִכְתָּשָׁא הִיא: **וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה בְּעוֹר וְטִמְאָ הַכְּהֵן אֹתוֹ נִגַּע הוּא:**

כ"ט • נִגַּע הוּא • הַשְּׂאֵת הַזֹּאת אוּ הַבְּהֵרָת.

כג וְאִם בְּאַתְרָהָא קָמַת בְּהֵרָתָא לֹא אוֹסַפְת רָשָׁם שֶׁחָנָא הִיא וַיִּדְכַּנָּה כַּהֲנָא: **וְאִם־תַּחֲתֶיהָ תַעֲמֹד הַבְּהֵרָת לֹא פִשְׁתָּה צָרַבַת הַשְּׁחִין הוּא וְטִהְרוּ הַכְּהֵן: ם**

כ"ט • תַּחֲתֶיהָ • בְּמִקְוֵמָה. צָרַבַת הַשְּׁחִין • כְּתַרְגוּמוֹ 'רָשָׁם שֶׁחָנָא', אֵינּוּ אֶלָּא רָשָׁם חֲמוּם הַנִּפְרָ בְּכִשְׁוֹר. כָּל "צָרַבַת" לְשׁוֹן רְגִיעָה, עוֹר הַנִּרְגָּע מִחֻמַּת חֲמוּם, כְּמוֹ (יחזקאל כא ג): "וְנִצְרְבוּ־כָּה כָּל־פְּנִים". רִיטְרִי"ר בְּלַע"ז. צָרַבַת • רִיטְרִישְׁמַעֲנָ"ט בְּלַע"ז.

♦ יום רביעי כ"ז אדר ב' ♦

כד אוּ בְסָרָא אַרִי יְהִי בְּמִשְׁפַּה כְּנֹאֶה דְנוּר וְתַהִי רָשָׁם כְּנֹאֶה בְּהֵרָא חוּרָא סְמָקָא אוּ חוּרָא: **אוּ בְשֹׁר פִּי־יְהִיָּה בְּעוֹר מְכוֹת־אֵשׁ וְהִיתָה מַחִית הַמְכוֹה בְּהֵרָת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת אוּ לְבָנָה:**

כ"ט • מַחִית הַמְכוֹה • שְׁנִימְנִי"ט בְּלַע"ז. כְּשִׁחִיתָה הַמְכוֹה נִהְפְּכָה לְבַהֲרַת פְּתוּכָה, אוּ לְבָנָה חֶלְקָה; וְסִימְנֵי מְכוֹה וְסִימְנֵי שְׁחִין שְׁוִים הֵם. (חולין ט) וְלִמָּה חֶלְקָן הַכְּתוּב? לוֹמֵר, שְׂאִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה: נוֹלַד חֲצֵי גָרִים בַּשְּׁחִין וְחֲצֵי גָרִים בַּמְכוֹה, לֹא יְדוּנוּ כְּגָרִים.

כה ויחזי יתה כהנא והא אתהפיד שער חור כבהרתא ומחזקה עמיק מן משפא סגירותא היא בכנאה סגיאת ויסאב יתה כהנא מכתש סגירותא היא: **וְרָאָה אֹתָהּ הַכְּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ שִׁעַר לְבֵן בְּבְהֵרָת וּמֵרְאָהּ עִמָּק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא בַּמְכוֹה פִּרְחָה וְטִמְאָ אֹתוֹ הַכְּהֵן נִגַּע צָרַעַת הוּא:**

כו ואם יחזנה פהנא והא לית בבהרתא שער חור ומפיקא ליתהא מן משפא והיא עמיא ויסגרה פהנא שבכא יומין:

(כו) ואם יראנה הפהן והנה אין בבהרת שער לכן ושפלה אינה מן העור והוא כהה והסגירו הפהן שבעת ימים:

כז ויחזנה פהנא ביומא שביעאה אם אוספא תוסף במשפא ויסאב פהנא יתה מקמש סגירותא היא:

(כז) וראהו הפהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור ומא הפהן אתו נגע צרעת הוא:

כח ואם באתרהא קמת בהרתא לא אוספת במשפא והיא עמיא עמק פנאה היא וידכנה פהנא ארי רשם פנאה היא:

(כח) ואם תחתיה תעמד בהרת לא פשה בעור והוא כהה שאת המכה הוא וטהרו הפהן פי צרבת המכה הוא:

♦ יום חמישי כ"ח אדר ב' ♦

כט ויגבר או אתתא ארי יהי בה מקמשא ברישא או בדקן:

(כט) ואיש או אשה פיהיה בו נגע בראש או בזקן:

ל"ט בראש או בזקן • בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר, שזה סימנו בשער לכן וזה סימנו בשער צהב.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ודק, הוא הנגע הטמא. ולקר נקרא נק, בעבור שנתק משם השער, לא שהוא שם בלבד כמו שאמר הרב ז"ל, אבל בשמו כן הוא, שצריך נתוק השער ההוא בגריס. ואחר נתוק השער הראשון התולדי מן המקום ההוא, אם נולד שם השער הצהב הדק הלוקי, הוא בו סימן טמאה, לא בשנולד תחלה קדם הנתוק.

וכן שנינו (נגעים פ"א מ"א) נולד בראש או בזקן, חור הראש והזקן ונקרחו טהורים. הראש והזקן עד שלא העלו שער, והעלו שער ונקרחו, רבי אליעזר בן יעקב מטמא שתחלתו וסופו טמא, והכמים מטהרים.

ויענין שער צהב הקודם, נמי שנינו (שם פ"א מ"ד): שער צהב שקדם לנתק טהור, ורבי יהודה מטמא. רבי אליעזר בן יעקב אומר לא מטמא ולא מציל. וכן הענין הזה כלו עוד שנוי בספרא (בא).

ושעם הכתוב שלא הזכיר הנתוק בתחלה, מפני שהזכיר נגע בראש או בזקן במראה עמק ושער

אבל חשב הרב, שנגע הראש והזקן הודיעו הכתוב בשמו, שאמר (פסוק ט): נתק הוא, והוא השם הידוע לו ובשם הזה הוא נכר. והנה הזכיר בנגעים שמותם ומראיהו, בהרת לכנה (פסוק ד), שאת לכנה (פסוק ט), ובראש הזכיר שמו, ובשמו הוא נודע, אבל השם ההוא טמא הכתוב. וחור ופרש סימני החליטה בסוף. זו היא סברת הרב בנתק.

וכן נראה עוד מדבריו, כי טעם הפרשה השניה (פסוק ט): ואיש כי ימרט ראשו, לומר כי באשר ימרט הראש, שיגשר השער ויקרח, יהיה טהור מטמאת נקיים מראש, ואין מטמא באותו נגע הנקרא נק, ויהיה נדון כדיני עור בשר שאת ותולדתה, דכיון שאין כאן שער יצא מכלל דין ראש וזקן.

וכל זה אינו כן, שהראש או הזקן בעוד שער בהן אינן מטמאין במראות נגעים כלל, אבל באשר ימרט מקום בראש ויגשר השער שבו מעקרו, שנעשה המקום חלק ופנוי מכל שער, ונולד במקום הנתוק ההוא שער צהב

(כט) בראש או בזקן. בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר, שזה סימנו בשער לכן, וזה סימנו בשער צהב, שזה שער שחור שבו לצהב. נתק הוא, כך שמו של נגע שבמקום שער. לשון רש"י.

והנראה מן הלשון הזה, שההפרש שבין נגע הראש והזקן לנגע עור הבשר הוא זה שהזכיר בגון השער הלכן והצהב, כי הנגע בארבע מראותיו כשהוא בתוף שער הראש והזקן אם צהב בו שער, טמא, באשר הוא טמא בעור הבשר אם הוא לכן.

וכי היאך אפשר לומר כן, והלא הוא עצמו כתב (פסוק ט) במראה צרעת עור בשר, שטמא בארבע מראות, ולא במראה נקיים של מקום שער שאין מטמאים בארבע מראות, שאת ותולדתה בהרת ותולדתה. ואם בארבע מראות אין מטמא, באינה מראה ובאינה ענין הוא מטמא, ולא הזכיר בו הכתוב אלא סימני החליטה שפסוף, שער צהב ופשוין.

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מֵרְאֵהוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְכוּ שֶׁעַר צָהָב דֵּק וְטִמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִתְּקָה הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן הוּא:

וְכוּ שֶׁעַר צָהָב • שְׁהֶפֶף שֶׁעַר שְׁחֹר שָׁבוּ לְצָהָב. נִתְּקָה הוּא • כֶּף שָׁמוּ שֶׁל נֶגַע (ת"כ) שֶׁבְמָקוֹם שֶׁעַר.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

צָהָב, וְלֹא יִתְּכֵן שִׁיחֵהּ הַמֵּרְאָה עִמָּךְ כְּמֵרְאָה חֲמָה עִמָּךְהָ מִן הַצֵּל בְּעוֹר הַשֶּׁעַר הַשְּׁחֹר הַתּוֹלְדֵתִי עָלָיו, וּלְפִיכֶךָ תִּפְסֵס סֹתֵם בְּנֶהוּג בְּבִי אָדָם, כִּי בָבֹא הַנֶּגַעִים בְּרֹאשׁוֹ יִנְתְּקוּ מִתְּחִלָּה, וְיִוָּלֵד בְּנִתְּקָה נֶגַע, וְיִצְמַח בּוֹ הַשֶּׁעַר הַצָּהָב הַדֵּק הַקָּצֵר. וְאַחֵר כֶּף פֶּרֶשׁ: נִתְּקָה הוּא, לְבָאָר בְּפִרְוֵשׁ שֶׁלֹּא יִטְמָא עַד שִׁיחֵהּ נִתְּקָה. וְרַעַת כֹּל רִבִּי הַמִּפְרָשִׁים, שֶׁהַנֶּגַע הַזֶּה שֶׁהוּא הַנִּתְּקָה אֵינּוּ צָרִיף שִׁיחֵהּ בּוֹ בְּהֵרַת וּשְׂאֵת וְלֹא תוֹלְדוֹתֶיהָ וְלֹא שׁוֹם שְׁנוֹי בְּעוֹר הָרֹאשׁ, אֲבָל כִּינּוּן שְׁנִיתָ הַשֶּׁעַר בְּגָרִים בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקֵן וְיַעֲקֹר מִשְׁרָשׁוֹ לְגִמְרֵי הוּא הַנֶּגַע, וְאִם נוֹלֵד בּוֹ שֶׁעַר צָהָב דֵּק טִמָּא, וְהוּוּ צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן. שְׁהֵרִי (פסוק ו) טִמָּא הַכֹּתוּב בְּתַחֲלָה מֵרְאֵהוּ עִמָּךְ בְּשֶׁעַר צָהָב, וְחֹר וְהִזְכִּיר (פסוק לא) בְּשִׁיחֵהּ עִמָּךְ הַסֵּגֶר, וְטִמָּא אוֹתוֹ בְּפִשְׁיוֹן (פסוק לה) וּמִשְׁמַעוֹת זֶה שֶׁאֵין מֵרְאָה הַנִּתְּקָה עִמָּךְ וְלֹא מִשְׁנֵה כֹּל. וְבוֹדֵאֵי שְׁנֵי הַסִּימָנִים הָאֵלּוּ שֶׁהֵן הַפִּשְׁיוֹן וְהַשֶּׁעַר הַצָּהָב שׁוּיִם הֵם בְּדִינָם, וְאִם כֵּן בָּאוּ הַכֹּתוּבִים לְלַמֵּד שֶׁבִּין מֵרְאֵהוּ עִמָּךְ כְּמֵרְאָה הַבְּהֵרַת אוֹ שִׁיחֵהּ עִמָּךְ וְלֹא מִשְׁנֵה כֹּל, כִּינּוּן שְׁנִיתָ מִטְּמָא בְּשֶׁעַר צָהָב אוֹ בְּפִשְׁיוֹן. וּבְרִיתוֹת הַרְבֵּה שְׁנוֹת בְּסִפְרָא בְּעִנְיֵן הַזֶּה. אֲבָל הִזֵּה נִרְאָה, שֶׁאֲחַר שִׁימְרַט הַמָּקוֹם בְּרֹאשׁ אֵינּוּ נֶגַע עַד שֶׁתּוֹלֵד בְּמָקוֹם הַחֶלֶק בְּהֵרַת וְתוֹלְדֵתָהּ אוֹ שְׂאֵת וְתוֹלְדֵתָהּ, וְאִן טִמָּא הַבְּהֵרַת וְהַשְּׂאֵת בְּשֶׁעַר צָהָב, כְּמוֹ שֶׁטְּטִמָּא בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר בְּהֶפֶף לָבֵן. כִּי הַכֹּתוּב שֶׁהִזְכִּיר נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקֵן וְאָמַר: וְהִנֵּה מֵרְאֵהוּ עִמָּךְ מִן הָעוֹר, יִרְמוּ לְמֵרְאֵהוּ הַנֶּגַעִים הַנִּזְכָּרִים לְמַעֲלָה, וְהִזְכִּיר בְּהֵרַת וְתוֹלְדֵתָהּ וְכֵן שְׂאֵת וְתוֹלְדֵתָהּ. וְאֵין הַפֶּרֶשָׁה הַזֹּאת אֲלֵא לְטַעַן טַעַם אַחֵר שֶׁלֹּא כְּעִנְיָנוּ, הוּא, שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ מֵרְאֵהוּ נֶגַעִים בְּרֹאשׁ אֲלֵא אַחֲרֵי הַנִּתְּקָה. וְיִשׁ

בו לְהַקְלֵ וּלְהַחֲמִיר, לְהַקְלֵ, שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ בְּשֶׁעַר לָבֵן, וּלְהַחֲמִיר, שִׁיטְמָאוּ בְּשֶׁעַר צָהָב. וְהַכֹּתוּב שֶׁאָמַר: וְכִי יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת נֶגַע הַנִּתְּקָה וְהִנֵּה אֵין מֵרְאֵהוּ עִמָּךְ מִן הָעוֹר וְשֶׁעַר שְׁחֹר אֵין בּוֹ וְהַסֵּגֶר הַכֹּהֵן אֶת נֶגַע הַנִּתְּקָה (פסוק לא), פְּרוּשׁוֹ כְּמוֹ: וְאִם בְּהֵרַת לְבָנָה הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעִמָּךְ אֵין מֵרְאֵהוּ מִן הָעוֹר (פסוק ד), כִּי נֶגַע הַנִּתְּקָה יִרְמוּ שִׁיחֵהּ מֵרְאֵהוּ נֶגַעִים בְּנִתְּקָה. וְזֶה צָרִיף עֵינּוֹ בְּתוֹסְפָתָא בְּמִסְכַּת נֶגַעִים, לְפִי שֶׁשְׁנִינּוּ שֵׁם (פ"א ה"ד): וְהַנִּתְּקִים מִטְּמָאִים בְּכָל מֵרְאָה, וְאֶפְלוּ לְבָנִים בְּשְׁחֹר וְהַשְּׁחֹרִים בְּלָבֵן, וּמִטְּמָאִים בְּשֶׁעַר צָהָב דֵּק שֶׁמֵּרְאֵי בְּתַכְנִית הַזֶּה. עַד כָּאן. נִרְאָה מִזֶּה שֶׁצָּרִיף שִׁיחֵהּ בְּנִתְּקָה מֵרְאָה נֶגַע, אוֹ לָבֵן בְּעוֹר הָרֹאשׁ הַשְּׁחֹר כְּעֵין מֵרְאֵהוּ הַנֶּגַעִים, אוֹ אֶפְלוּ נֶגַע שְׁחֹר בְּעוֹר הָרֹאשׁ הַלָּבֵן כְּעֵין הַמּוֹרְפִיָּה הַשְּׁחֹרָה שֶׁהִזְכִּירוּ הַרופְאִים, כִּי הַכֹּתוּב לְעוֹלָם מוֹזְכֵר נֶגַע הַנִּתְּקָה שֶׁצָּרִיף שִׁיחֵהּ נֶגַע בְּנִתְּקָה, אֲבָל לֹא יִחַד לָהֶם מֵרְאֵהוּ כְּמוֹ בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר. וְהַפֶּרֶשָׁה הַשְּׁנִיָּה וְאִישׁ כִּי יִמְרַט רֹאשׁוֹ (פסוק מ), לְמַדָּה כִּי אֵין דִּין הַנִּתְּקִין אֲלֵא כְּאִשֶּׁר יִמְרַט אֲמִצְעַת הָרֹאשׁ וְיִשְׂאֵר הַשֶּׁעַר מִקִּיף אֶת הַנִּתְּקָה מִכָּל צֶדֶד, אֲבָל אִם יִמְרַט אַחֲרֵי הָרֹאשׁ אוֹ פֶּאֶת הַפָּנִים וְיִנְתְּקָה מִכָּל הַצֵּד הַהוּא, אֵינּוּ נִדוֹן בְּסִימְנֵי הָרֹאשׁ וְזָקֵן אֲלֵא בְּסִימְנֵי עוֹר בֶּשֶׂר. וְהַפֶּעַם, כִּי בְּטַבְעֵי בְּנֵי אָדָם רַבִּים שִׁיִּקְרָח לָהֶם מַעוֹט הַשֶּׁעַר בְּצִדֵּי הָרֹאשׁ לְאַחֵר אוֹ לְפָנִים, וְאֵין הַנִּתְּקָה בְּהֵם חֲלִי, אֲלֵא הֵרִי הוּא בְּשֶׂאֵר הַגּוּף, אֲבָל כְּאִשֶּׁר יִנְתְּקָה הַשֶּׁעַר בְּאֲמִצְעוֹת מְקוֹם הַשֶּׁעַר אֵינּוּ אֲלֵא נֶגַע, וְהוּא הַנֶּגַע שְׁקוֹרִין לְעוֹת שְׁלֵנוּ טִינָי"א וּבְעֶרְבֵי אֵל טַעַפְ"ה, וּמַעַט הַכֹּתוּב

שֶׁמֵּרְמַט מִפֶּאֶת פָּנָיו וּמֵאֲחֲרָיו, שֶׁכֵּן דָּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהִקְרָח. וְטַעַם הַכֹּתוּב שֶׁאָמַר (פסוק מב) וְכִי יִהְיֶה בְּקִרְחָת אוֹ בְּנִפְחָת נֶגַע לָבֵן אֲדַמְדָּם, שִׁיטְמָא כְּשֶׂאֵר הַגּוּף בְּמֵרְאֵהוּ נֶגַעִים בְּתוֹרָה וּבְחֶלֶק. וְאָמַר: כְּמֵרְאֵהוּ צָרַעַת עוֹר בֶּשֶׂר (פסוק מג), שִׁיחֵהּ מִחֻלַּט בְּמַחֲזֵה אוֹ בְּפִשְׁיוֹן שֶׁהוּא מֵרְאָה הַצָּרַעַת הַחֲלוּטָה בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר. וְהִזְכִּירוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵינּוּ מִטְּמָא בְּשֶׁעַר לָבֵן, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ (נְגַעִים פ"ד מ"א): שֶׁהַמַּחֲזֵה מִטְּמָא בְּקִרְחָת אוֹ בְּנִפְחָת מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּשֶׁעַר לָבֵן. וְיִדְרַשׁ כֵּן בְּתוֹרַת כְּהֵנִים (נְגַעִים פ"ח י"א). וְיִשׁ מִן הַמִּפְרָשִׁים שֶׁאֲמַרִים כִּי טַעַם הַפֶּרֶשִׁיּוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַנִּתְּקָה וּבֵין הַמֵּרִיטָה. וְהַעֲנִין הוּא, כִּי קִרְחָת וּנְפִחָת הוּא שִׁיִּעֲקֹר הַשֶּׁעַר בְּעִנְיֵן שֶׁאֵינּוּ עֵתִיד לְחֹר, כְּגוֹן שֶׁשֶׁף שֶׁעַר רֹאשׁוֹ בְּסַם מִשִּׁיר הַשֶּׁעַר, אוֹ שֶׁנֶּעֱקַר בְּטַבְעוֹ בְּיָבוּשׁ הַלְחָה. וְעִנְיֵן הַפֶּרֶשָׁה כְּפִי הַדַּעַת הַזֶּה, כִּי מִתְּחִלָּה דִּבֵּר הַכֹּתוּב בְּנִתְּקָה וְהוּא שֶׁבֶשֶׂר הַשֶּׁעַר וּנְכַרְתָּ, מִלְּשׁוֹן: וְנִתְּקָה וְכִרְוֹת (להלן כ"ב ד), נִתְּקָה כְּפוֹת רִגְלֵי הַכְּהֵנִים (יהושע ד, יח), וְאַחֵר כֶּף אָמַר כִּי כְּאִשֶּׁר יִמְרַט רֹאשׁוֹ שִׁיִּעֲקֹר הַשֶּׁעַר בְּמִרְיָה שִׁיִּשְׂאֵר הָרֹאשׁ חֶלֶק וּמִלְּבָן כְּעֵין נִחַשְׁת מִמְרַט (מלכים א' ז, מ"ה), וְכַעֲנִין שְׁכַתוּב: לְמַעַן יִהְיֶה לָּהּ בְּרַק מִרְטָה (ויקראל כ"א, ט"ו), שֶׁכִּיִּדְוַע שֶׁלֹּא יִחֹר שֵׁם שֶׁעַר לְעוֹלָם, אֵין זֶה נִתְּקָה, אֲבָל הָאִישׁ הַזֶּה קִרַּח הוּא אוֹ גִּבַּח כְּדָרָךְ בְּנֵי אָדָם הַקְּרָחִים וְשֹׁחֵר הוּא. אֲבָל אִם יִהְיֶה בְּקִרְחָת אוֹ בְּנִפְחָת מִמֵּרְאֵהוּ הַנֶּגַעִים, יִהְיֶה טִמָּא כְּמֵרְאָה צָרַעַת עוֹר בֶּשֶׂר וּבְסִימְנֵיהוֹן מַחֲזֵה וּפִשְׁיוֹן, אֲלֵא שֶׁמַּעַטוֹ חֲכָמִים מִמֶּנּוּ בְּמִדְרָשׁ שֶׁם שֶׁעַר לָבֵן. וְטַעַם הַדְּבָר, לְפִי שֶׁכְּבָר נִמְרַט הָרֹאשׁ וְאֵין רֹאֵי לְגַדְל שֶׁעַר כֹּל, וְאִם יוֹלֵד מַעַט שֶׁעַר

לא וארי יחזי כהנא ית מכתש נתקא והא לית מחזוהי עמיק מן משפא ושער אכס לית בה ויסגר כהנא ית מכתש נתקא שבעת יומין :

(לא) וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע הַנֶּתֶק וְהָיָה אִין מְרֵאָהוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְשָׁחַר אִין בּוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַע־יָמִים :

סימן טהרה הוא בנתקים, כמו שנגמר: "ושער שחר שחור - טהור ואין צריך להסגר, ששער שחור - צמח-בו וגו'".

כשי"א ושער שחר אין בו • הא אם היה בו שער שחור - טהור ואין צריך להסגר, ששער שחור -

לב ויחזי כהנא ית מכתשא ביומא שביעאה והא לא אוסף נתקא ולא היה בה שער סמק ומחזי נתקא לית עמיק מן משפא :

(לב) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָיָה לֹא־פִשָּׁה הַנֶּתֶק וְלֹא־הָיָה בּוֹ שָׁחַר צָהָב וּמְרֵאָה הַנֶּתֶק אִין עִמָּק מִן־הָעוֹר :

כשי"א והנה לא פשה וגו' • הא אם פשה, או היה בו שער צהב - טמא.

לג ויגלח סחרני נתקא ודעם נתקא לא יגלח ויסגר כהנא ית נתקא שבעא יומין תנינות :

(לג) וְהִתְגַּלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שְׁבַע־יָמִים שְׁנִית :

שיהא נכר אם פשה, שאם יפשה יעבור השערות ויצא למקום הגלוח.

כשי"א והתגלח • סביבות הנתק. ואת הנתק לא יגלח • (תי"ט) מניח שתי שערות סמוך לו סביב כדי

לד ויחזי כהנא ית נתקא ביומא שביעאה והא לא אוסף נתקא במשפא ומחזוהי ליתוהי עמיק מן משפא וידפי תהא כהנא ויצפע לבושהי וידפי :

(לד) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָיָה לֹא־פִשָּׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר וּמְרֵאָהוּ אֵינְנוֹ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וּכְבָס בְּגָדָיו וְטָהַר :

לה ואם אוספא יוסף נתקא במשפא בטר דכותה :

(לה) וְאִם־פִּשָּׁה יִפֹּשֶׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר אַחֲרֵי טְהֻרָתוֹ :

כשי"א אחרי טהרתו • אין לי אלא פושה לאחר הפטור, מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני? תלמוד-לומר: "פשה יפשה".

כשי"א אחרי טהרתו • אין לי אלא פושה לאחר הפטור, מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני? תלמוד-לומר: "פשה יפשה".

לו ויחזוה כהנא והא אוסף נתקא במשפא לא יבקר כהנא לשער סמק מסאב הוא :

(לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהָיָה פִשָּׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשָׁעַר הַצָּהָב טָמֵא הוּא :

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

לנתק כדי שיהא נכר אם פשה. וזהו שתרגום אנקלוס. ויגלח סחרני נתקא ודעים נתקא לא יגלח, שניניח בכך סביביו שתי שערות להכיר בהן הפשיון. ויהיה טעם את, כמו: ויגש דוד את העם וישאל להם לשלום (שמואל-א ל כא), שבא סמוך להם ולא בא בתוכו. או טעמו בטעם "עם" ויחסר מלת "אשר", יאמר, ואשר עם הנתק לא יגלח, וכמוהו רבים. תורה ל-

תער על מקום הנתק, שאף על פי שאין בו שער, אם יעביר התער על המקום ההוא יתגרר העור, והנה סבה להצמיח בו שער, שכן דרך בעלי חטטין שבראש וכל המשירין שערותיהן לגרר המקום ההוא וגם לעשות בהן באומל חבורות תחוכות. אבל בתורת בהנים (פאן) דרשו: ואת הנתק לא יגלח, וכי מה יש בו, כלומר, והלא נתק השער ממנו, אלא סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד, מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך

במקרה, לעולם לא יהיה שחר ולא בתכונת שער, אלא לקוי ולכן. וזה דעת חכמי הצרפתים בפרוש מסכת נגעים, וענין המשניות והברייתות השניות שם נוטה לדבריהם. ואם כן יהיה הנתק חלי הסעפ"ה או החלים הידועים הנקראים מחלת שועל ושביל הנחש, וכלם חלים ויש להם עור, והמריטה היא הקרחת ואין לה עור ורפואה כלל. תורה ל (לג) והתגלח ואת הנתק לא יגלח. כפי פשוטו, יזהיר שלא יעביר

12 (ז) וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשָׁעַר שַׁחַר צָמַח־בּוֹ
לוֹ וְאִם כִּד הָיָה קָם נִתְקָא וְשָׁעַר אָפֶס צָמַח
כִּה אִתְפִּי נִתְקָא דְכִי הוּא וְיִדְכָנָה כִּהֲנָא :

נִרְפָּא הַנֶּתֶק טְהוֹר הוּא וְטְהוֹר הַכֹּהֵן: ס

כ"ט - וְשָׁעַר שַׁחַר • מִנֵּינ אָף הִירָק וְהָאֲדָם שְׂאִינוּ
צָהֵב? תְּלַמּוּד־לוֹמַר: "וְשָׁעַר". וְלִשׁוֹן "צָהֵב" הוֹמָה
לְתַבְנִית הַזֶּהָב, "צָהֵב", כְּמוֹ "זָהָב", אֹרֶפֶל־א

בְּלַע"ז. טְהוֹר הוּא וְטְהוֹר הַכֹּהֵן • הָא טָמֵא
שְׂטָהֲרוּ הַכֹּהֵן, לֹא טְהוֹר (מ"ק ז).

(ח) וְאִישׁ אִוְ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת
בַּהֲרַת לְבַנְתּוֹ:

לח וְגַבְר אוֹ אִתְמָא אַרְי יְהִי כַּמְשָׁף בְּסַרְהוֹן
כִּהֲרוּ כִּהֲרוּ סִרְרוּ:

כ"ט - בַּהֲרַת • תְּכַבְּרוּרֹת.

(ט) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה בְּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת כִּהֲרוּ
לְבַנְתּוֹ בַּהֲק הוּא פָּרַח בְּעוֹר טְהוֹר הוּא: ס

לט וְיִחְזִי כִּהֲנָא וְהָא כַּמְשָׁף בְּסַרְהוֹן כִּהֲרוּ
עֲמִזּוּ סִרְרוּ כִּהֲקָא הוּא סָגִי כַּמְשָׁפָא דְכִי
הוּא:

כ"ט - כִּהֲרוּ לְבַנְתּוֹ • שְׂאִין לְכֹן שְׁלֵהֲן עֵז אֶלָּא כִּהֲהוּ.
בַּהֲק • כְּמִין לְכֹן הַנֶּרְאָה בְּבֶשֶׂר אָדָם, שְׁקוֹרִין

רוש"י, בֵּין תְּכַבְּרוּרֹת אֲדַמִּימוֹתוֹ, קְרוּי בַּהֲק, כְּאִישׁ
עֲדָשָׁן שְׂבִין עֲדָשָׁה לְעֲדָשָׁה מְכַהִיק הַבֶּשֶׂר בְּלִכְּן צַח.

(י) וְאִישׁ כִּי יִמְרַט רֹאשׁוֹ קִרְחַ הוּא טְהוֹר הוּא:

מ וְגַבְר אַרְי יַתֵּר שְׁעַר רִישָׁה קִרְח הוּא דְכִי
הוּא:

כ"ט - קִרְח הוּא טְהוֹר הוּא • טְהוֹר מִטְמָאת נִתְקִין,
שְׂאִינוּ נִדוּן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקָן, שְׁהֵם מְקוּם שְׁעַר,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 93)

שְׂאִינוּ נִדוּן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקָן • אֶלָּא בְּסִימְנֵי נְגַעֵי עוֹר
בְּשָׂר (רש"י יג, מ) אִינוּ מְפָרֵשׁ שְׂבָא לְלַמַּד שׁ"ימְרַט רֹאשׁוֹ"
אִינוּ מְטַמֵּא. וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: עַל "נִתְקַח הוּא" מְפָרֵשׁ רִשׁוֹ"י "כִּי
שָׂמוּ שֶׁל נִגַע שְׂבָמְקוּם שְׁעַר", הִינֵנו שֶׁהִנַּגַּע אִינוּ נוֹצֵר
מִנְשִׁירָה דְזָקָא (וְדִלָּא כִּהֲרַמְב"ן, שְׁכַתֵּב "שֶׁנִּתְקַח מִשָּׁם

הַשְׁעַר", הִינֵנו שֶׁנִּגַּע בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקָן עֵנְיֵנו נְשִׁירַת שְׁעַר).
וּמִכֵּינן שֶׁנְשִׁירַת שְׁעֵרוֹת אֵינָה נִגַּע, אִין סְבָרָא לֹמַר שׁ"ימְרַט
רֹאשׁוֹ" הוּא סִמְן טְמֵאָה, וְאִין צָרַךְ לְשַׁלֵּל אֶת זֶה; אֶלָּא
הַכְּתוּב מְלַמֵּד דִּינוֹ שֶׁל נִגַּע שֶׁנוֹלַד בְּמְקוּם זֶה.

(יא) וְאִם מִפְּאֵת פָּנָיו יִמְרַט רֹאשׁוֹ גִבְחַ הוּא טְהוֹר
הוּא:

מא וְאִם מִלְקַבֵּל אֶפְוֵהִי יַתֵּר שְׁעַר רִישָׁה
גְלוּשׁ הוּא דְכִי הוּא:

כ"ט - וְאִם מִפְּאֵת פָּנָיו • מִשְׁפּוּעַ קִדְקִד כְּלַפֵּי פָּנָיו, קְרוּי "גִּבְחַת", וְאִף הַצְּדָעִין שְׂמַכְאָן וּמְכָאָן בְּכֻלָּל, וּמִשְׁפּוּעַ
קִדְקִד כְּלַפֵּי אַחֲרֵי קְרוּי "קִרְחַת".

(יב) וְכִי־יִהְיֶה בְּקִרְחַת אוֹ בְּגִבְחַת נִגַּע לְכֹן אֲדַמְדָּם
צָרַעַת פִּרְחַת הוּא בְּקִרְחַתוֹ אוֹ בְּגִבְחַתוֹ:

מב וְאִרְי יְהִי כִּקְרַחַתוֹתָה אוֹ בְּגִלוּשׁוֹתָה
מְכַתֵּשׁ הַרְר סְמוּק סְגִירוֹת סְגִיָּא הִיא
כִּקְרַחַתוֹתָה אוֹ בְּגִלוּשׁוֹתָה:

כ"ט - נִגַּע לְכֹן אֲדַמְדָּם • פְּתוּף. מִנֵּינ שְׂאֵר הַמְרָאוֹת?
תְּלַמּוּד־לוֹמַר: "כְּמִרְאָה צָרַעַת עוֹר בְּשָׂר" - כְּמִרְאָה
הַצְּרַעַת הָאֵמּוֹר בְּפָרִשַׁת 'עוֹר בְּשָׂר': "אָדָם כִּי־יִהְיֶה
בְּעוֹר־בְּשָׂרוֹ". וּמַהוּ אֵמּוֹר בּוֹ? שְׂמַטָּא בְּאַרְבַּע

מְרָאוֹת וְנִדוּן בְּשֵׁנֵי שְׁבוּעוֹת, וְלֹא כְּמִרְאָה צָרַעַת
הָאֵמּוֹר בְּשָׂחִין וּמְכָוָה, שֶׁהוּא נִדוּן בְּשְׁבוּעַ אֶחָד, וְלֹא
כְּמִרְאָה נִתְקִין שֶׁל מְקוּם שְׁעַר, שְׂאִין מְטַמְּאִין בְּאַרְבַּע
מְרָאוֹת: שְׂאֵת וְתוֹלְדָתָהּ, בַּהֲרַת וְתוֹלְדָתָהּ.

מג ויחזי יתה פהנא והא עמיק מכתשא
תורא סמקא בקרחותה או בגלושה
פמחזי סגירותא משך בסרא :

(מג) וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת־הַנֶּנֶע לְבָנָה
אֲדַמְדַּמֶּת בְּקֶרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ כַּמְרָאָה צֶרַעַת עוֹר
בְּשָׂר׃

מד גבר סגיר הוא מסאב הוא סאבא יסאבנה
פהנא ברלישה מכתשה :

(מד) אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טָמֵא יִטְמָאֲנוּ הַכֹּהֵן
בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוּ׃

לרבות את פלן. על פלן הוא אומר: "בגדיו יהיו פרמים וגו'".

כ"ט - בראשו נגעו • אין לי אלא נתקין, מנין לרבות שאר המנגעים? תלמוד לומר: "טמא יטמאנו",

מה וסגירא די בה מכתשא לבושהי והון
מבזעין ורישה יהי פריע ועל שפם כאבלא
יתעטף ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי :

(מה) וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּנֶע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים
וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׁפָם יַעֲמֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא׃

בלע"ז. וטמא טמא יקרא • משמיע שהוא טמא, ויפרשו ממנו (מ"ק ה).

כ"ט - פרמים • קרועים. פרוע • מגדל שער. ועל-שפם יעטה • כאבל. שפם • שער השפתיים, גרינון

מו כל יומי די מכתשא בה יהי מסאב מסאב
הוא בלחודוהי ייתב מברא למשריתא
מותבה :

(מו) כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הֵנֶנֶע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד
יֵשֵׁב מַחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ׃

איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל. מחוץ למחנה • חוץ לשלש מחנות (פסחים סז).

כ"ט - בדרך ישוב • שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו: מה נשתנה משאר טמאים לישוב בדרך? הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 39)

הרע על אחד מישראל, אפלו פשאומר אמת, הוא מבטל תענוג הבוֹרא . . ומביא בו מדת עצבות כפיכול . . ומתפחד מענג לנגע. לכן שפרו מדה פנגד מדה - נגעים באים עליו.

הואיל והוא הבדיל בלשון הרע . . אף הוא יבדל (רש"י יג, מו) כתב בספר 'מאור עינים': השם יתברך מקבל תענוג מפל אחד מישראל, אפלו מרשע גדול . . וכשמדבר לשון

מו ולבושא ארי יהי בה מכתש סגירו
בלבוש צמר או בלבוש פתן :

(מו) וְהַבְּגָד כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶנֶע צֶרַעַת בְּבִגְד צֹמֵר אוֹ בְּבִגְד פִּשְׁתִּים׃

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מכיר את שלו. והטעם, כי אז נתישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה בתוכם. וכן אני חושב בנגעי הבגדים שלא ינהגו אלא בארץ, ולא הצרף למעט מהן חוצה לארץ, כי לא יאצרו שם לעולם. ומפני זה עוד אינם נוהגים אלא בבגדים לבנים לא בצבועים, כי אולי הצבע הוציא הפעור ההוא במקום שהוא כטבעו, ולא אצבע אלהים היא, ולפיכך הצבועים בידי

כי היא מכת השם בבית ההוא. והנה איננו נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה', כמו שאמר (שם): כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה, ואין הדבר מפני היותו חובת קרקע, אלא מפני שלא יבא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנבכר שוכן בתוכה. ובתורת כהנים (שם) דרשו עוד שאין הבית מטמא אלא אחר כבוש וחלוק, ושיהא כל אחד ואחד

(מו) והבגד כי יהיה בו נגע צרעת. זה הענין איננו בטבע כלל, ולא זוהו בעולם, וכן נגעי הבתים. אבל בהיות ישראל שלמים לה, והיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון, יתהנה פעור בבשרו או בגדו או בביתו, להראות כי השם סר מעליו. ולכך אמר הכתוב (להלן יד לה): ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אהונתכם.

או בשתי או בערב לפשתים ולצמר או בעור (מח) או בשתי או בערב או בערבא לכתנא ולעמרא או במשפא או בכל עביד משף:

לפשתים ולצמר. של פשתים, או של צמר. או בעור. זה עור שלא נעשה בו מלאכה.

והיה הנגע ירקק או אדמדם בפגד או בעור או בשתי או בערב או בכל פלי עור נגע צרעת הוא והראה אתהכהן:

ירקק. אדמדם. אדם שבאדמים.

והראה הכהן את הנגע והסגיר את הנגע שבעת ימים:

והראה את הנגע ביום השביעי כפשה הנגע בפגד או בשתי או בערב או בכל אשר יעשה העור למלאכה צרעת ממארת הנגע טמא הוא:

צרעת ממארת. לשון "סלון ממאיר" (יחזקאל כח) פוינט"ש בלע"ז. ומדרשו: 'תן בו מארה, שלא תהנה הימנו'.

ושרף את הפגד או את השתי או את הערב בצמר או בפשתים או את פלי העור אשר יהיה בו הנגע כי צרעת ממארת הוא באש תשרף:

בצמר או בפשתים. של צמר או של פשתים, זהו פשוטו. ומדרשו: 'כול ביא גזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו? תלמוד לומר: "הוא באש תשרף" - אינה צריכה דבר אחר עמה. אם כן, מה

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

סיד, את תני תני עלו מידי טמאתן, ואת תני תני לא עלו מידי טמאתן, מאן דאמר עלו מותרות, ומאן דאמר לא עלו אסורות, דכתיב: צרעת ממארת הוא (להלן יד מה), תן בו מארה ואל תהנה בו. רבי אבהו אמר בשם רבי יוחנן, כל הנשרפים אפרן מתר חוץ מאפר עבודה זרה. איתבי רבי חזקיה יוסי קמי רבי יוחנן, הרי אפר הבית אינו בא מחמת עבודה זרה ותימא אסור, אמר ליה שניה היא, דכתיב ביה נתיצה. תורה נג

סלון ממאיר, שכן קורין בארמית לקוצים המכאיבים חורי, כחזקא בגבבא דעמרא (ברכות ט), שקילי טיבותך ושרי אחורי (שבת טו). והאמת שהוא לשון מארה, כלומר שהיא קללת אלהים בפגד ובבית כאשר הזכרתי (בבבוק מו), והמדרש שאמר שהוא אסור בהנאה מיתור הלשון. וכן הדין בבית המנגע, ונלמד מן התורה את הבית (להלן יד מה). וכן מצאתי במסכת ערלה ירושלמי וכן (פ"ג ה"ג): אבנים המנגעות שששאן

שמים מטמאין כדברי רבי שמעון (נגעים פ"א מ"ג). ועל דרך הפשט, מפני זה יחזירו הכתוב בכל פסוק ופסוק בפגד או בעור או בשתי או בערב, כי הדבר נס. ולרבותינו בהם מדרשים וכלם בתורת כהנים. תורה מח (נג) כי צרעת ממארת הוא. לשון: סלון ממאיר (יחזקאל כח כד), ומדרשו (ת"כ פ"ג) תן לו מארה שלא תהנה ממנו, לשון רש"י. ואנקלוס תרגם: סגירות מחזקא, שעשאו בן מן:

נג ואם יחזי כהנא והא לא אוסף מכתשא בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן דמשוף :
דמשוף :

(נג) ואם יראה הכהן והנה לא-פשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בכל-פלי-עור:

נד ויפקד כהנא ויחזרו ית די בה מכתשא ויסקרנה שבעת יומין תננות :

(נד) וצוה הכהן וכבסו את אשר-בו הנגע והסגירו שבעת-ימים שנית:

כלו טעון פבוס? תלמוד-לומר: "הנגע". הא כיצד? יכבס מן הבגד עמו.

כ"ט- את אשר-בו הנגע • יכול מקום הנגע בלבד? תלמוד-לומר: "את אשר-בו הנגע". יכול כל הבגד

♦ שבת קודש א' ניסן ♦

נה ויחזי כהנא פטר דתורו ית מכתשא והא לא שניא מכתשא מן פד הוה ומכתשא לא אוסף מסאב הוא בנורא תוקדנה תכרא היא בשחיקותיה או בחדותיה :

(נה) וראה הכהן אחרי הפכס את-הנגע והנה לא-הפך הנגע את-עיניו והנגע לא-פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת הוא בקרחתו או בגבחתו:

ומפני ה'מדרש' שהצריך לגזרה-שנה: מניין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמרה "קרחת וגבחת" באדם, ונאמרה "קרחת וגבחת" בבגדים. מה להלן פרח בכלו - טהור, אף פאן פרח בכלו - טהור, לכך אחז הכתוב לשון "קרחת וגבחת". ולענין פרושו ותרגומו, זהו משמעו: קרחת - לשון ישנים, וגבחת - לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו, שהקרחת לשון אחרים והגבחת לשון פנים, כמו שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרחת, כל ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו, כף מפרש ב'תורת פהנים'.

כ"ט- אחרי הפכס • לשון העשות. לא-הפך הנגע את-עיניו • לא הכהה ממראיתו. והנגע לא-פשה • שמענו, שאם לא הפך ולא פשה, טמא. ואין צריך לומר לא הפך ופשה. הפך ולא פשה, איני יודע מה יעשה לו? תלמוד-לומר: "והסגיר את הנגע", מפל-מקום, דברי רבי יהודה. וחקמים אומרים וכו', כדאיתא ב'תורת פהנים', ורמזתיה כאן ל'שב המקרא על אפניו. פחתת הוא • לשון גמא, כמו (שמואל ב ז): "באחת הפחתים", כלומר שפלה היא, נגע שמראיו שוקעין. בקרחתו או בגבחתו • כתרגומו: בשחיקותיה או בחדותיה. קרחתו • שחקים ישנים.

נו ואם תזא כהנא והא עמיא מכתשא פטר דתורו יתה ויבזע יתה מן לבושא או מן משפא או מן שתאיא או מן ערבא :

(נו) ואם ראה הכהן והנה פשה הנגע אחרי הפכס אתו וקרע אתו מן-הבגד או מן-העור או מן-השתי או מן-הערב:

כ"ט- וקרע אתו • יקרע מקום הנגע מן הבגד וישרפנו.

נז ואם תתחזי עוד בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן דמשוף סגיא היא בנורא תוקדנה ית די בה מכתשא :

(נז) ואם-תראה עוד בבגד או-בשתי או-בערב או בכל-פלי-עור פחתת הוא באש תשרפנו את אשר-בו הנגע:

כ"ט- פחתת הוא • דבר החוזר וצומח. באש תשרפנו • את כל הבגד.

נח ולבושא או שתאיא או ערבא או כל מאן דמשוף די יתחזר ויעדי מנהון מכתשא ויעטבע תננות וידיכי :

(נח) והבגד או-השתי או-הערב או-כל-פלי העור אשר תכבס וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר:

סא שיעור יומי לשבת קודש א' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יג - פרשת תזריע

"וַיִּתְּנוּ" חוץ מזה, שאינו ללבון אלא לטבל, לכהן, סר ממנו הנגע לגמרי. וכבס שנית. לשון טבילה. תרגום של 'כבוסין' שבפרשה זו לשון לבון: מתרגמין 'ויצטבע'.

ש"י וסר מהם הנגע. אם כשכבסוהו בתחלה על פי כהן, סר ממנו הנגע לגמרי. וכבס שנית. לשון טבילה. תרגום של 'כבוסין' שבפרשה זו לשון לבון:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 93)

לשון 'טבילה', היינו ששניהם מטהרים את הבגד: הראשון מסיר את הנגע, והשני את הטמאה. אף אם הוא לשון 'לבון' - נמצא שהראשון כלל לא טהר את הבגד, רק השני.

לשון טבילה (רש"י יג, נח) אפשר לבאר את המטרה של כבוס זה בשני פנים. א. הסרת הנגע, ולפי זה משמעותה - לבון. ב. הסרת טמאת הנגע שהתפשטה בכל הבגד, ואז משמעותה - טבילה. וממה שנאמר "וכבס שנית" משמע שהוא בא בהמשך לראשון ויש להם תכן דומה. לכן מפרש

נט דא אורייתא דמכתש סגירו בלבוש עמר או כתנא או שתניא או ערבא או כל מאן דמשך לדפיותה או לסאבותה: פ פ פ

(נט) זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר או הפשתים או השתי או הערב או כלכלי עור לטהרו או לטמא: פפפ

ס"ז פטוקים, בני"ה סימן. הסלת פרשת תזריע

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכו - רלו

אגרות קודש

בי"ה, י"א ניסן, תשי"ג
ברוקלין.

מר עזריאל שי

שלום וברכה!

בנועם מקבל הנני ידיעות מהרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מזקני רבני אג"ש מוה"ר ישראל נח שי בעליניצקי, על דבר יחסו של כבודו אליו טפולו בעניינו והעולה על כולנה שימת לבו לכל המצטרך להרב מוהרי"נ שי.

וכבר ידוע מאמר רז"ל (בבא בתרא ט' ע"ב) אשר הנותן פרוטה כו' מתברך בשש, משא"כ המפייסו מתברך באחד עשר, ואם בכלל דרשו רבותינו ז"ל ורפא ירפא מכאן שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות אלא שהי' חשש בדבר שאולי יסמכו על הרופא בעצמו וישכחו אלקה עשהו שמטעם זה גנו יחזקי' ספר רפואות לדעת כמה מפרשים, הנה כשהרופא עצמו יודע אשר הוא שלוחו של הרופא חולי כל בשר ומפליא לעשות הוא ה' אלקינו, הרי ממילא אין מקום לחשש זה ורפואותיו מצליחות ביותר, והשי"ת ישלח ברכה והצלחה במעשי כבודו להיות השליח הנכון להביא רפואה למכאובי האנשים אשר ההשגחה העליונה מביאם לידו, ושכר מצוה מצוה אשר גם בעניני הפרטים תומשך ברכה והצלחה להמצטרך לו לזוגתו ולילידיהם שיחיו בגשמיות וברוחניות.

ומענינא דיומא אסיים, שיחוג את חג הפסח הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, בכשרות ובשמחה, הוא וכל בני ביתו שיחיו.

בברכת החג.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ז אדר ב' מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום ראשון - כ"ד אדר ב' מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום חמישי - כ"ח אדר ב' מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום שני - כ"ה אדר ב' מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>יום שישי - כ"ט אדר ב' מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום שלישי - כ"ו אדר ב' פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>שבת קודש - א' ניסן פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, ושכלו בו ית'.

1 ומלכש בלבוש אחד בקלן שהוא לבוש נגה - ובכל זאת, 37
 2 אין ההארה והמשכת החיות שבדומם וצומח שוה, לההארה 38
 3 ולהמשכת האור שבחי ומדבר. שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש 39
 4 שהם חיים, רק שלא ניכר שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו 40
 5 לעיל בפירוט, וכשם 41
 6 שהחיות וההארה 42
 7 האלקית שבדומם ובצומח 43
 8 אין להן ערך ודמיון כלל 44
 9 לחיות ולההארה האלקית 45
 10 שבחי ובמדבר - כך אין 46
 11 ערך ודמיון כלל בין 47
 12 הארת והמשכת אור 48
 13 אין-סוף ברוך-הוא, 49
 14 שהוא פנימיות רצונו 50
 15 ותכונתו בלי הסתר פנים 51
 16 ולבוש כלל, המאירה 52
 17 ומלכשת במצות 53
 18 מעשיות ממש, וכן 54
 19 במצות התלויות בדבור 55
 20 ובמיו שפתים בלי פניה, 56
 21 שהוא - הדיבור, נחשב 57
 22 כמעשה ממש כנזכר 58
 23 לעיל, - הארה והמשכה 59
 24 זו, מפנימיות רצון העליון, 60
 25 הנמשכת במצוות 61
 26 המעשיות ובמצוות 62
 27 שבדיבור, כשהן נעשות 63
 28 בלי כוונה, אין להן ערך 64
 29 ודמיון כלל, לגבי ההארה 65
 30 והמשכת אור אין-סוף ברוך-הוא המאירה ומלכשת 66
 31 ככונת המצות מעשיות, שהאדם מתכונן פעשיתו כדי 67
 32 לדבקה בו ותכנה על-ידי קיום רצונו, שהוא ורצונו אחד. 68
 33 וכן ככונת התפלה וקריאת שמע וכרכותיה ושאר ברכות, 69
 34 שכתונתו בהן - מדבק מחשבתו ושכלו בו ותכנה. - שזו 70
 35 המשמעות של הרעיון שהמעשה (והדיבור) נחשב לגוף, ואילו 71
 36 הכוונה לנשמה - שההבדל הוא במדת ההארה שבהם. 72

1 כי בגוף הגשמי - וב"עצם" חי, והדומם ממש באכנים ועפר 1
 2 - שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול 2
 3 - הנה בהם ההארה היא בכחינת צמצום גדול אשר אין 3
 4 כמותו, והחיות שבו - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא 4
 5 מועטת כל כך, עד 5
 6 שאין בו אפילו כח 6
 7 הצומח, ובצומח - 7
 8 ההארה אינה בצמצום 8
 9 גדול כל כך. - שכן, 9
 10 בצומח נראית על-כל- 10
 11 פנים תנועה מסוימת של 11
 12 חיות, בכך שהוא גדל 12
 13 מקטן לגדול, ואין הוא 13
 14 חומר סתמי כמו דומם. 14
 15 ודרך כלל נחלקות - כל 15
 16 הנבראים של העולם הזה, 16
 17 לארבע מדרגות: דומם, 17
 18 צומח, חי, מדבר - 18
 19 "דומם" דברים שאין בהם 19
 20 חיים ולא כוח לצומח 20
 21 ולנבט, "צומח" - כל דבר 21
 22 צומח ונבט, "חי" - 22
 23 בראים חיים, "מדבר" - 23
 24 המציין את האדם שיש בו 24
 25 שכל, והן: כנדר ד' 25
 26 אותיות שם ה"ה" 26
 27 ברוך-הוא, שממנו 27
 28 משפיעים. - כל ארבעת 28
 29 סוגי הנבראים, מקבלים 29
 30 השפעתם וחיותם מארבע אותיות שם הוי' ברוך-הוא, כל סוג 30
 31 מאות אחרת. וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת 31
 32 החיות שבדומם וצומח, לההארה והמשכת החיות 32
 33 המלכשת בחי ומדבר, - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל 33
 34 אחד מן הסוגים האלה זו לזו, אף שכלן - בכל ארבעת 34
 35 הסוגים האמורים, אור אחד שוה - וההשוואה מתבטאת, 35
 36 בכחינת הסתר פנים, - שפנימיות האור מוסתרת בכלום, 36

יום שני כ"ה אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

ליקוטי אמרים

77 מעשיות בפעל ממש, 77
 78 כמו שיתבאר לקמן, - 78
 79 שהדביקות בהקב"ה, 79
 80 בנפשו של יהודי, על ידי 80

ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית' 73
 ושכל האדם בו ותכנה 74
 היא מצד עצמה למעלה 75
 בפועל ממש כמו"ש לקמן אלא מפני שזוהו ג"כ רצונו ית' 76

73 ולא שדביקות המחשבה 73
 74 ושכל האדם בו ותכנה 74
 75 היא מצד עצמה למעלה 75
 76 מדביקות קיום המצות 76

1 יותר או פחות מהרצון העליון, וְיִמְחָד - הרצון, פְּמָהוּתוֹ
 2 וְעֲצֻמּוֹתוֹ וְתִפְרָד לְתַכְלִית הַיְחוד - אֶהְיֶה-עַל-פִּירְכֵן הַהֶאָרָה
 3 - וההתגלות בנפש, אֵינָה שְׁוֶה פְּכִחִינַת צִמְצוּם וְהַתְפַּשְּׁמוֹת.
 4 - שביחס לקיום המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת

5 באופן גלוי בדביקות נפש
 6 האדם בהקב"ה. ואילו,
 7 בכוונת המצוות, ההארה
 8 היא בהתפשטות
 9 ובהתגלות יתר, בדביקות
 10 מחשבתו ושכלו אתו
 11 יתברך. הגהה (בהגהה
 12 הבאה, מסביר רבנו הזקן,
 13 שבשורש, בספירות
 14 העליונות, כוונת המצוות
 15 היא במדרגת "אור",
 16 ואילו גוף המצוות -
 17 בבחינת "כלים". שכן,
 18 בספירות ישנם הרי אורות
 19 וכלים, האור הוא פשוט
 20 ובלי גבול לגבי הכלי,
 21 שהוא כבר מוגדר בגדר
 22 של חכמה או חסד
 23 וכדומה. כדי להיות בגדר
 24 חכמה וחסד וכו' - יש
 25 צורך בענין הצמצום. הרי,
 26 ש"אור" הוא בבחינת
 27 התפשטות, ו"כלי" בבחינת

צמצום. כך גם ביחס לכוונת המצוות ולגוף המצוות - וכך
 מוסבר בהגהה: (וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁכּוֹנֵנַת הַמְצוֹת
 וְתִלְמוּד תּוֹרָה הִיא בְּמַדְרַגַת אור, וְגוֹף הַמְצוֹת הֵן מַדְרַגוֹת
 וּבְחִינּוֹת כְּלִים, שֶׁהֵם פְּכִיחַת צִמְצוּם, שֶׁעַל-יְדֵי צִמְצוּם
 הָאור נִתְהוּוּ הַכְּלִים, כִּידוּעַ לְיִדְעֵי ח"ו) - : חכמה נסתרה,
 כך גם ההבדל בין כוונת המצוות לבין גוף המצוות, ביחס
 לצמצום והתפשטות). על כל פנים, למדנו שכשם שאינה דומה
 החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי ובמדבר, כך אינה דומה
 הארת הרצון העליון המאירה בגוף המצוה, להארת הרצון
 העליון המאירה בכוונת המצוה. עתה נלמד שכשם שבמשל
 ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר, וארבעה סוגים
 אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: א) דומם וצומח ב) חי
 ומדבר - כך גם נמשל של מצוות וכוונת המצוות - כדלהלן:
 וְנַחֲלָקָת - מצוות וכוונת המצוות, נִסְכָּן לְאַרְבַּע מַדְרַגוֹת, כִּי
 גוֹף הַמְצוֹת עֲצֻמָּן מִפֶּשֶׁת - הֵן שְׁתֵּי מַדְרַגוֹת, שֶׁהֵן מְצוֹת
 מְעֻשׂוֹת מִפֶּשֶׁת - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק נחשב
 כמעשה, ומְצוֹת הַתְּלוּיֹת - בקיומן, כְּדַבּוּר וּמְחַשְׁבָּה, כְּמוֹ
 תִלְמוּד תּוֹרָה וְקִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה וְכַרְכַּת הַמְּזוּז - שמן
 התורה, וְשָׂאָר פְּרָכּוֹת; - שמדברנן, שתי מדרגות אלו
 במצוות - מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך - הן שתיחן

1 קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים עליה "קדשנו
 2 במצוותיו", שזה, למשל, כמו שבמקדשים אשה להתאחד אתה
 3 ביחוד גמור - כך היא התאחדותו של יהודי עם הקב"ה על ידי
 4 קיום מצוות. אחדות זו אינה נעשית בכוחו ועבודתו של יהודי

5 בלבד, שהרי בעבודתו
 6 העצמית בלבד, לא היה
 7 אף פעם מגיע לדביקות
 8 כזו בהקב"ה; אלא יש בכך
 9 משום צדקה וחסד
 10 מהקב"ה שציוונו לקיים
 11 מצוות, ובכך גופא נתן בנו
 12 הכוח להתייחד ולהתאחד
 13 אתו יתברך על ידי
 14 המצוה. הרי, מובן,
 15 שהעבודה של דביקות,
 16 במחשבה ושכל, בכוונת
 17 המצוות או בשאר ענינים
 18 הנזכרים, אי אפשר
 19 שתהיה לה מעלה עליונה
 20 יותר מהדביקות בקיום
 21 המצוות, הבאה, כאמור,
 22 בנתינת כוח מהקב"ה. אך
 23 העדיפות בכוונת המצוות
 24 לגבי קיומן בלי כוונה,
 25 מתבטאת (לא בעצם
 26 הדביקות, כ"י"א) בהארת
 27 הרצון העליון (שכן, כמו
 28 במעשה המצוות, כך גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של
 29 הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)
 30 כוונת המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון
 31 העליון המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות
 32 זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֵלֶּא מִפְּנֵי שְׁוֶהוּ נִסְכָּן
 33 רִצּוֹנוֹ וְתִפְרָד לְדִבְקָה - עם הקב"ה, כְּשֶׁכָּל וּמְחַשְׁבָּה וְכּוֹנֵנַת
 34 הַמְצוֹת מְעֻשׂוֹת וְכּוֹנֵנַת קִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה וְשָׂאָר
 35 פְּרָכּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון
 36 - והארת רצון העליון הִנֵּה הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּכּוֹנֵנָה זו,
 37 היא גְּדוּלָה לְאֵין קִין לְמַעְלָה מְעַלָּה מֵהָאָרֶת רִצּוֹן הָעֵלְיוֹן
 38 הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּקִיּוּם הַמְצוֹת עֲצֻמָּן - שהוא מקיים
 39 בְּמַעֲשֵׂה וְכַדְבּוּר בְּלִי כּוֹנֵנָה, - והעליונות שבהארת הרצון
 40 העליון שבי"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: כְּגִדּוּל
 41 מְעַלְת אור הנשמה על הגוף, שהוא כְּלִי וּמְלַבּוֹשׁ הַנְּשָׁמָה,
 42 כְּמוֹ גוֹף הַמְצוֹת עֲצֻמָּה שֶׁהוּא כְּלִי וּמְלַבּוֹשׁ לְכּוֹנֵנָתָה. -
 43 לכן, מדמים את מעשה המצוה - ל"גוף", ואת הכוונה -
 44 ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה".
 45 וְאֵף שֶׁבְּשִׁתִּיחָן, בְּמַצוֹת וּבְכּוֹנֵנָתָה, מְלַבֵּשׁ רִצּוֹן אֶחָד -
 46 הרצון העליון, פְּשׁוּט פְּתַכְלִית הַפְּשׁוּטוֹת, כְּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי
 47 וְרִבּוּי חִסְדִּי וְשִׁלּוּם, - ואם כן, הרי לא שייך לומר שבכך ישנו

ליקוטי אמרים

לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצוות מעשיו' ובכוונ' ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הוזה המאירה ומלוכשת בכוונה זו היא גדולה לאין קץ למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלוכשת בקיום המצוות עצמן כמעשה וכדבור בלי כוונה כגודל מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכוונתה ואף שבשתיחן כמצוה ובכוונתה מלוכש רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שינוי וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת

הגה"ה

(וכמ"ש בע"ה שכוונת המצוות ותלמוד תורה היא במדרגת אור וגוף המצוות הן מדרגות ובחי' כלים שהם בחי' צמצום שע"י צמצום האור נתהוו הכלים כידוע ל"ח):

ושאר ברכות. וכוונת המצוות לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי

צמצום והתפשטות* ונחלקת גם כן לארבע מדרגות כי גוף המצוות עצמן ממש הן ב' מדרגות שהן מצוות מעשיות ממש ומצוות התלויות בדבור ומחשבה כמו תלמוד תורה וק"ש ותפלה וברכת המזון

28 במעשה המצוות, כך גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של
 29 הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)
 30 כוונת המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון
 31 העליון המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות
 32 זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֵלֶּא מִפְּנֵי שְׁוֶהוּ נִסְכָּן
 33 רִצּוֹנוֹ וְתִפְרָד לְדִבְקָה - עם הקב"ה, כְּשֶׁכָּל וּמְחַשְׁבָּה וְכּוֹנֵנַת
 34 הַמְצוֹת מְעֻשׂוֹת וְכּוֹנֵנַת קִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה וְשָׂאָר
 35 פְּרָכּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון
 36 - והארת רצון העליון הִנֵּה הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּכּוֹנֵנָה זו,
 37 היא גְּדוּלָה לְאֵין קִין לְמַעְלָה מְעַלָּה מֵהָאָרֶת רִצּוֹן הָעֵלְיוֹן
 38 הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּקִיּוּם הַמְצוֹת עֲצֻמָּן - שהוא מקיים
 39 בְּמַעֲשֵׂה וְכַדְבּוּר בְּלִי כּוֹנֵנָה, - והעליונות שבהארת הרצון
 40 העליון שבי"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: כְּגִדּוּל
 41 מְעַלְת אור הנשמה על הגוף, שהוא כְּלִי וּמְלַבּוֹשׁ הַנְּשָׁמָה,
 42 כְּמוֹ גוֹף הַמְצוֹת עֲצֻמָּה שֶׁהוּא כְּלִי וּמְלַבּוֹשׁ לְכּוֹנֵנָתָה. -
 43 לכן, מדמים את מעשה המצוה - ל"גוף", ואת הכוונה -
 44 ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה".
 45 וְאֵף שֶׁבְּשִׁתִּיחָן, בְּמַצוֹת וּבְכּוֹנֵנָתָה, מְלַבֵּשׁ רִצּוֹן אֶחָד -
 46 הרצון העליון, פְּשׁוּט פְּתַכְלִית הַפְּשׁוּטוֹת, כְּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי
 47 וְרִבּוּי חִסְדִּי וְשִׁלּוּם, - ואם כן, הרי לא שייך לומר שבכך ישנו

28 במעשה המצוות, כך גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של
 29 הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)
 30 כוונת המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון
 31 העליון המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות
 32 זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֵלֶּא מִפְּנֵי שְׁוֶהוּ נִסְכָּן
 33 רִצּוֹנוֹ וְתִפְרָד לְדִבְקָה - עם הקב"ה, כְּשֶׁכָּל וּמְחַשְׁבָּה וְכּוֹנֵנַת
 34 הַמְצוֹת מְעֻשׂוֹת וְכּוֹנֵנַת קִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה וְשָׂאָר
 35 פְּרָכּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון
 36 - והארת רצון העליון הִנֵּה הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּכּוֹנֵנָה זו,
 37 היא גְּדוּלָה לְאֵין קִין לְמַעְלָה מְעַלָּה מֵהָאָרֶת רִצּוֹן הָעֵלְיוֹן
 38 הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּקִיּוּם הַמְצוֹת עֲצֻמָּן - שהוא מקיים
 39 בְּמַעֲשֵׂה וְכַדְבּוּר בְּלִי כּוֹנֵנָה, - והעליונות שבהארת הרצון
 40 העליון שבי"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: כְּגִדּוּל
 41 מְעַלְת אור הנשמה על הגוף, שהוא כְּלִי וּמְלַבּוֹשׁ הַנְּשָׁמָה,
 42 כְּמוֹ גוֹף הַמְצוֹת עֲצֻמָּה שֶׁהוּא כְּלִי וּמְלַבּוֹשׁ לְכּוֹנֵנָתָה. -
 43 לכן, מדמים את מעשה המצוה - ל"גוף", ואת הכוונה -
 44 ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה".
 45 וְאֵף שֶׁבְּשִׁתִּיחָן, בְּמַצוֹת וּבְכּוֹנֵנָתָה, מְלַבֵּשׁ רִצּוֹן אֶחָד -
 46 הרצון העליון, פְּשׁוּט פְּתַכְלִית הַפְּשׁוּטוֹת, כְּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי
 47 וְרִבּוּי חִסְדִּי וְשִׁלּוּם, - ואם כן, הרי לא שייך לומר שבכך ישנו

1	בסוג של גוף המצוות; וְכִנְיַת הַמִּצְוֹת לְדַבְקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, - בְּגוֹף הַחֲמִרִי, שֶׁהֵן: חַי וְמִדְבָּר. - כך גם בכוננת המצוות, ישנה
2	על ידי קיום המצוות,
3	שְׁהִיא - הכוונה, בְּנִשְׁמָה
4	לְגוֹף, - של המצווה,
5	נִחְלָקֶת גַּם-כֵּן לְשֵׁתִי ¹ מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי
6	מְדַרְגּוֹת, כְּמוֹ שֵׁתִי ² שהן חי ומדבר.
7	מְדַרְגּוֹת הַנִּשְׁמָה שֶׁהֵן
8	
9	כוונה שהיא, למשל,
10	כנשמה של בעל חי,
11	וישנה כוונה עליונה יותר,
12	שהיא כנשמה של מדבר
13	שהוא ברישכל - וכפי
14	שיתבאר להלן:

יום שלישי כ"ו אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נא, כי מי שדעתו... עד עמ' 102, כנפשותינו כנו"ל.

15	כִּי מִי שְׁדַעְתוֹ יִפֶּה לְדַעַת אֶת ה' וְלִהְתְּבוֹנֵן בְּגִדְלָתוֹ יִתְבָּרַךְ,
16	וְלִהְיוֹלִיד מִכִּינְתוֹ יִרְאֶה עֲלָאָה בְּמִחוּ וְאַהֲבַת ה' בְּחֻלְל הַיְמִנִי
17	שְׁבֻלְבוֹ, - בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה,
18	לְהִיּוֹת נִפְשׁוֹ צְמֵאָה לֵה, לְדַבְקָה בּוֹ עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה
19	וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן - התורה
20	והמצוות, הַמְּשַׁכֶּת
21	וְהָאֲרֵת אֹרֵי אֵינְסוֹף ³
22	בְּרוּחָהּ-הוּא עַל נִפְשׁוֹ -
23	לְדַבְקָה בּוֹ, - כלומר:
24	כוונתו לרצות להתדבק
25	בהקב"ה, על ידי לימוד
26	תורה וקיום מצוות, באה
27	מכך, שהתבונן תחילה
28	בגדלות ה'. התבוננות זו
29	יצרה בו יראה ואהבה -
30	צמאון להיות דבוק
31	בהקב"ה; ומכיוון שהדרך
32	להתדבקות בה' היא רק
33	על ידי לימוד תורה וקיום
34	מצוות - לכן הוא רוצה
35	ללמוד תורה ולקיים
36	מצוות מתוך כוונה
37	להתדבק עם הקב"ה, ¹⁸
38	וְכִינְיַת זֶה הוּא לִימֵד

ליקוטי אמרים

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדולתו ית' ולהוליד מכינתו יראה עילאה במוחו ואהבת ה' בחלל הימני שבלבו להיות נפשו צמאה לה' לדבקה בו ע"י קיום התורה והמצוות שהן המשכת והארת אור א"ס ב"ה על נפשו לדבקה בו ובכוונה זו הוא לומד ומקיים המצוות וכן ככוונה זו מתפלל ומברך הרי כוונה זו על ד"מ כמו נשמת המדבר שהוא בעל שכל ובחירה ובדעת ידבר ומי שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדולת א"ס ב"ה להוליד האהבה מכינתו בהתגלות לבו וכן היראה במוחו ופחד ה' בלבו רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו ומוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי כמוה עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור כאמת לאמיתו למסו' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק' בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו

ה' - מסביר רבנו הזקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה מסותרת זו, כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח ובפרק י"ט). כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא מעורר בתוכו את האהבה המסותרת. ולמרות שאין הוא יכול להביא את האהבה המסותרת ולהפכה לאהבה גלויה בלבו - אבל היא מתגלה במוחו, ופירוש הדבר שבמוחו קיים רצון גלוי להתדבק בהקב"ה. דבר זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי שתהיה לו, על ידי כך, דביקות בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו והתבוננותו, אלא על ידי התעוררות האהבה הטבעית (המסותרת) שבנשמתו - הרי זה, משום כך, למשל, כנשמת

בעל חי, שאינו בעל שכל, ואהבתו ויראתו הן טבעיות (ולא "גולדות" משכלו) - זוהי משמעות הדברים שזה עתה למדנו - שמי שדעתו קצרה להוליד בתוכו, על ידי התבוננותו, אהבה "בהתגלות לבו" ו"יראה במוחו ופחד ה' בלבו" - רק שְׂוֹכֵר וּמְעוֹרֵר אֶת הָאֲהָבָה הַטְּבִיעִית הַמְּסֻתֶרֶת בְּלִבּוֹ, וּמוֹצִיאָהּ מִהֶעֱלֵם וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגִּלּוּי בְּמִחוּ עַל-כִּלְפָּיִם, - אם אין בכוחו להביא להרגשת אהבה גלויה להקב"ה בלבו, הרי, על-כילפנים הרי במוחו הוא מגלה אהבה זו, שִׁיְהִיָּה רְצוֹנוֹ שְׁבִמְחוּ וְתַעֲלֹמוֹת לִבּוֹ מִסְכִּים וּמִתְרַצָּה בְּרִצּוֹי גְּמוּר כְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, לְמִסַּר נִפְשׁוֹ בְּפִעֵל מִמַּשׁ עַל יְחוּד ה', - כלומר, מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו, של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד ה'. וזאת - כְּדִי לְדַבְקָה בּוֹ נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וּלְבוּשִׁיהָ, - מחשבה, דיבור ומעשה, וּלְכַלְלָן בְּיְחוּדוֹ

וּמְקִיָּם הַמִּצְוֹת, וְכֵן בְּכִינְיַת זֶה מִתְפַּלֵּל וּמְבָרַךְ - הֲרֵי כִינְיַת זֶה, עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל, כְּמוֹ נִשְׁמַת הַמְּדַבֵּר, שְׁהוּא - ה"מדבר", בְּעַל שְׁכָל וּבְחִירָה וּבְדַעַת יְדַבֵּר. - כך גם ה"כוונה" שלו, להיות דבוק בהקב"ה - באה מדעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו הוא יצר בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. וְיִמִי שְׁדַעְתוֹ קְצָרָה לִידַע וְלִהְתְּבוֹנֵן בְּגִדְלָת אֵינְסוֹף בְּרוּחָהּ-הוּא, הַלְּהוֹלִיד הָאֲהָבָה מִכִּינְתוֹ בְּהַתְּגַלּוֹת לִבּוֹ, - מי שאינו מסוגל להוליד אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו יתברך, שכן דעתו קצרה לשם כך; וְכֵן - אין הוא יכול ליצור את הִירְאָה בְּמִחוּ וּפְחָד ה' בְּלִבּוֹ, - כי שכלו קצר מכדי לעורר על ידי התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) - כיצד, איפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות? הרי, שלימות קיומה של מצוות-עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלימות ההישמרות מלעבור על מצוות-לא-תעשה, באה על ידי יראת

1 וההתבוננות, אלא מן האהבה המסותרת, הרי זה על־דַרְדְּרֵי מִשְׁלַ
 2 כְּמוֹ נִשְׁמַת הַחַי שְׁאִינוּ בְּעַל שְׂכָל וּבְחִירָה, וְכָל מְדוּתָיו, –
 3 של הבעל־חי, שְׁתֵּן יִרְאָתוֹ מִדְּבָרִים הַמְּזַקְקִים אוֹתוֹ וְאֶהְיֶה
 4 לְדְבָרִים הַנְּאֶהְבִים אֲצִלוֹ, הֵן – המדות הללו, רַק טְבַעִים
 5 אֲצִלוֹ – אצל בעל חי, וְלֹא
 6 – ואינן באות מִבִּינְתוֹ
 7 וְדַעְתּוֹ; וְכֵן הֵן עַל־דַרְדְּרֵי
 8 מִשְׁלַ הִירָאָה וְהָאֵהָבָה
 9 הַטְּבַעִיּוֹת הַמְּסוּתֶרֶת
 10 בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, – גם הן
 11 אינן "תוצר" של שכל
 12 ובחירה, אלא קיימות
 13 באופן טבעי בנשמתו של
 14 כל אחד מישראל, כִּי הֵן
 15 יְרֻשָׁה לָנוּ מֵאַבוֹתֵינוּ,
 16 וְכֵמוֹ טְבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ,
 17 בְּנִזְכָּר לְעֵיל; – בפרק י"ח,
 18 שהאבות הורישו לכל
 19 אחד מילדיהם ("עד עולם") – נשמה של קדושה, ובאותה נשמה
 20 ישנה האהבה (המסותרת והכוללת בתוכה גם יראה) להקב"ה.
 21 ומכיוון שאהבה זו אינה שכלית, אלא טבעית, לכן היא נמשלת
 22 לנשמה של בעל־חי. הרי, שבגוף המצוות, ישנן שתי מדרגות:
 23 מצוות מעשיות ומצוות שבדיבור ומחשבה, המשולות לדומם
 24 ולצומח; ובכוונת המצוות גם כן שני ענינים: חי ומדבר. הכוונה
 25 הבאה מן השכל וההתבוננות היא כמו נשמתו של "מדבר",
 26 שהוא בעל שכל ובחירה, והכוונה הבאה מן האהבה המסותרת
 27 (ובה כלולה גם יראה) – היא, על־דַרְדְּרֵי־מִשְׁלַ, כמו נשמתו של
 28 בעל־חי.

1 וְאֶהְיֶה, שְׁהוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלַבֵּשׁ בְּתִלְמוּד תּוֹרָה
 2 וְבָקִיּוֹם הַמְּצוּת, – כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות –
 3 מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, בְּנִזְכָּר לְעֵיל;
 4 – שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות
 5 נפרד ממנו, הרי בשעה
 6 שמעוררים ומגלים את
 7 האהבה המסותרת, היא
 8 מביאה ללימוד התורה
 9 ולקיום המצוות, כדי
 10 לבצע את רצונו, להיות
 11 דבוק בהקב"ה; וְגַם
 12 הִירָאָה – הנדרשת כדי
 13 להישמר מלעבור על
 14 מצוות־לא־תעשה, כְּלוּלָה
 15 בָּהּ, – באהבה מסותרת
 16 זו, לְקַבֵּל – על עצמו, עול
 17 מְלִבוֹתוֹ שְׁלֹא לְמַד בּוֹ
 18 חֶסֶד וְשֵׁלוֹם; – על ידי
 19 עבירה של מצוות־לא־תעשה; וְכִבְיָכֵהּ זו – הבאה מהאהבה
 20 והיראה הטבעיות שבנשמת כל יהודי, הוּא כֵּן מְרַע – הוא
 21 שומר עצמו מלעבור עבירה, וְעוֹשֶׂה טוֹב, – בקיום מצוות
 22 עשה, וְלוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל וּמְבַרֵךְ בְּפִירוֹשׁ הַמַּלּוֹת לְבָדוֹ, בְּלֹא
 23 דְחִילוֹ וְרִחְמוֹ – בלי שתהיה לו יראה ואהבה, בְּהִתְנַלְלוֹת לְבָוֹ
 24 וְיִחּוּזוֹ – שכן, אם היו לו יראה ואהבה בלבו ובמוחו, היו אז
 25 לימודו ותפילתו לא רק בפירוש המלות, אלא גם בהרגש החיות
 26 של אהבה ויראה – הִרְיָ כִּבְיָכֵהּ זו – שיש לו בשעת לימוד התורה
 27 וקיום המצוות, כדי להתדבק עם הקב"ה, שרצון זה וכוונה זו
 28 אינם באים אצלו, כאמור, מתוך אהבה ויראה שמצד השכל

ליקוטי אמרים

שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצוות כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו ורחימו בהתגלות לבו ומוחו הרי כוונה זו עד"מ כמו נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה וכל מדותיו שהן יראתו מדברים המזיקים אותו ואהבתו לדברים הנאהבים אצלו הן רק טבעיים אצלו ולא מבינתו ודעתו וכך הן על ד"מ היראה והאהבה הטבעיות המסותרות בלב כל ישראל כי הן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו כנז"ל:

יום רביעי כ"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 102, פרק לט. ומפני... עד עמ' 104, היא מצוה עצמה.

72 שבירושה מהאבות בכל אחד מישראל – הרי רצון זה וכוונה זו, הם,
 73 למשל, בנשמה של בעל־חי, שכל מדותיו, אהבתו ויראתו, אינן "גולדות"
 74 משכל והבנה, אלא טבעיות. בפרק זה, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר
 75 רבנו הזקן, שמפני אותו טעם, הרי גם מלאכים – שאהבתם ויראתם הן
 76 טבעיות ולא נוצרות מהשכל
 77 – נקראים בשם חיות ובהמות.
 78 וּמִפְּנֵי זֶה נִסְבְּנוּ נִקְרָאִים
 79 הַמְּלַאכִּים בְּשֵׁם חַיּוֹת
 80 וּבְהִמּוֹת, כְּדָבָרֵינוּ: –
 81 כמו שכתוב: "וּפְנֵי אֲרִיָּה
 82 אֵל הַיָּמִין וְגו' וּפְנֵי שׂוֹר מֵהַשְּׂמָאל" וְגו', – המדובר ב"פני
 83 אריה" ו"פני שור" שב"מרכבה" העליונה. הרי שהמלאכים
 84 נקראים "אריה" ו"שור". ואלה הם שמות של חיות ובהמות. וכל
 85 כך למח? – לְפִי שְׁאִינִם – "חיות הקודש" – המלאכים אינם
 86 בְּעֵלֵי בְחִירָה, – אין להם הבחירה החפשית הקיימת באדם,

57 פְּרָק לט. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, מדוע חכמינו ז"ל, מדמים
 58 את עשיית המצוה ל"גוף", ואת כוונת המצוה – ל"נשמה". כן הסביר
 59 שישנן שתי מדרגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי מדרגות של
 60 נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבעל־חי והנשמה שבאדם. כשהכוונה
 61 והרצון במצוה, להיות דבוק
 62 בהקב"ה על ידי עשיית
 63 המצוה, נוצרו באדם על ידי
 64 שכלו והתבוננותו בגדלות ה';
 65 בעוררם בו את האהבה בגילוי
 66 בלבו, ורצון להתאחד עם
 67 הקב"ה על ידי תורה ומצוות – הרי כוונה זו ורצון זה, הם, למשל, כנשמה
 68 של אדם, "מדבר", שהוא בעל שכל ובחירה; ואילו, אם שכלו קצר מדי
 69 ואין בכוח ה"התבוננות" שלו, לעורר אהבה כזו ורצון כזה – ורצונו
 70 וכוונתו (כלומר: ה"נשמה" שבקיום המצוות שלו), באים מהתעוררות
 71 ה"אהבה מסותרת" שבו, אותה אהבה טבעית ומסותרת להקב"ה

ליקוטי אמרים

פרק לט ומפני זה ג"כ נקראים המלאכים בשם חיות ובהמות כדכתי' ופני אריה אל הימין וגו' ופני שור מהשמאל וגו' לפי שאינם

44 מדות של "חסד" ו"גבורה". כך מאירות שם גם שאר המדות של
 45 איך־סוף ב"ה. וְכַמוֹ שְׁפָתוֹב [ב'תקוניים] - ב'תיקוני זוהר, וְעֵין
 46 תיים'] דְּשִׁית סְפִירוֹן מְקַנְנֵן בִּיצִירָה. - שש הספירות,
 47 מ"חסד" עד "יסוד" מקננות, מאירות, ב"עולם היצירה", כי
 48 ארבעה הפרצופים של

49 "עולם האצילות", כלומר,
 50 עשר הספירות כפי שהן
 51 מתחלקות לארבעה
 52 חלקים כלליים - (א)
 53 חכמה, (ב) בינה, (ג) זעיר
 54 אנפין (=מדות), (ד)
 55 מלכות - מאירות
 56 בארבעת העולמות:
 57 "אצילות", "בריאה",
 58 "יצירה", "עשיה", והם
 59 מהווים האלקות שבכל
 60 עולם: ב"עולם האצילות"
 61 מאירה ספירת ה"חכמה"
 62 - ולכן, תכלית הביטול
 63 לאלקות, היא ב"עולם
 64 האצילות", כי שם מורגש
 65 שאיך־סוף ברוך־הוא, הוא

66 לבדו ואין זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה
 67 בפרק ל"ה: ב"עולם הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה
 68 ספירת ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים
 69 שבאותו עולם הם בעלי השגה גדולים; ב"עולם היצירה",
 70 מאירות שש הספירות של "עולם האצילות", זעיר אנפין, ולכן
 71 עבודת הנבראים של "עולם היצירה" - היא עבודת המדות;
 72 ב"עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה
 73 מתוך קבלת עול מלכות שמים. - הרי, שב"עולם היצירה"
 74 מאירות המדות של איך־סוף ברוך־הוא. וְלִבְּנֵי, זֹאת הִיא
 75 עֲבוֹדַת הַמְּלָאכִים - שמקומם ב"עולם היצירה": תְּמִיד, יוֹמָם
 76 וְלַיְלָה לֹא יִשְׁקֹטוּ, לְעַמֵּד בִּירֵאָה וּפְחַד וְכוּ', - לפני הקב"ה,
 77 וְהֵינּוּ כָּל מַחְנֵה גְבֻרִיאֵל שְׁמַה־שְׁמַאל, - שמבחינת ה"גבורה"
 78 הנקראת "שמאל" - שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה
 79 ופחד; וְעֲבוֹדַת מַחְנֵה מִיכָאֵל הִיא הָאֲהָבָה כו'. - ועבודת
 80 מחנה מיכאל, היא תמיד מתוך אהבה להקב"ה. שכן, כאמור,
 81 ב"עולם היצירה" מאירות מדותיו של איך־סוף ברוך־הוא, ולכן,
 82 גם עבודתם של הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא
 83 תמיד בענין המדות. אָבֵל פְּעוֹלֵם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שֵׁם
 84 הַמְּכַאֵל וּבִינָתוֹ וְדַעַתוֹ שֶׁל אֵינִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, - בחינות
 85 חכמה־בינה־דעת של "עולם האצילות", שֶׁהֵן - חכמה־בינה
 86 דעת, מְקוֹר הַמְּדוּת וְאֵם וְשֶׁרֶשׁ לָהֶן, - למדות, כפי שלמדנו

1 לבחור בטוב או ברע, וְיִרְאָתָם וְאֲהָבָתָם - להקב"ה, הִיא
 2 מְבַעֲרֵת לָהֶם, - ואין הם צריכים לעורר אותן, על ידי הבנתם
 3 השכלית בגדלות ה' / כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּ"רַעְיָא מְהִימְנָא" פְּרֻשָׁת
 4 פִּינְחָם. - ומכיוון שיראתם ואהבתם קבועות בהם בטבע, לכן
 5 הם משולים למדותיהן
 6 הטבעיות של חיות

7 ובהמות. וְלִבְּנֵי מַעֲלָת - 1
 8 ומדריגת, הַצְּדִיקִים 2
 9 גְּדוּלָה מְהֵם, - 3
 10 מהמלאכים, כִּי מְדוֹר 4
 11 נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הוּא 5
 12 פְּעוֹלֵם הַבְּרִיאָה, וּמְדוֹר 6
 13 הַמְּלָאכִים פְּעוֹלֵם 7
 14 הַיְצִירָה. - ו"עולם" 8
 15 הבריאה" הוא למעלה 9
 16 מ"עולם היצירה", כפי
 17 שיוסבר להלן, שהאהבה
 18 והיראה הבאות מן השכל,
 19 שייכות ל"עולם הבריאה",
 20 שהוא עולם ההשגה
 21 וההבנה; ואילו אהבה
 22 ויראה טבעיות שייכות
 23 ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ב"הגהה" הבאה, מסביר
 24 רבנו הזקן, שמה שלמדנו שהמלאכים הם ב"עולם היצירה",
 25 המדובר במלאכים סתם. אך, ישנם גם מלאכים שמקומם
 26 ב"עולם הבריאה", כי אופן עבודתם, הוא באהבה ויראה הבאות
 27 מהבנתם הגדולה בגדלות ה'. הַנְּהַי 8 * (וְהֵינּוּ - מה שלמדנו
 28 שהמלאכים הם ב"עולם היצירה", המדובר הוא: בְּסִתָּם
 29 מְלָאכִים, אָבֵל יֵשׁ מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים פְּעוֹלֵם הַבְּרִיאָה - היינו
 30 מאלה שְׁעֲבוֹדָתָם בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ שְׁכָלִיִּים, - יראה ואהבה
 31 שכליות, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּ"רַעְיָא מְהִימְנָא" שֵׁם, שִׁישׁ שְׁנֵי מִינֵי
 32 חֵיות תְּקַדְּשׁ: מְבַעֲרִים - שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה
 33 טבעיות, וְשְׁכָלִיִּים, - שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה
 34 שכליות, וְכַמוֹ שְׁפָתוֹב בְּ"רַעְיָא מְהִימְנָא": - עד כאן למדנו,
 35 שמקומן של נשמות הצדיקים, שעבודתם באהבה ויראה
 36 שכליות, הוא ב"עולם הבריאה"; ומקום המלאכים, שאהבתם
 37 ויראתם "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה". להלן - תוסבר
 38 השייכות של אהבה ויראה שכליות, ל"עולם הבריאה", ושייכות
 39 אהבה ויראה טבעיות, ל"עולם היצירה": וְהַקְּבֵל שְׁפִינְיָהֶם -
 40 בין "עולם הבריאה" ל"עולם היצירה", הוּא, כִּי פְּעוֹלֵם הַיְצִירָה
 41 מְאִירוֹת שֵׁם מְדוּתוֹ שֶׁל אֵינִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא לְבָדָן, - ולא
 42 בחינות חכמה־בינה־דעת של איך־סוף ברוך־הוא, שֶׁהֵן -
 43 המדות: אֲהָבָתוֹ וּפְחַדוֹ וְיִרְאָתוֹ כו', - אהבה, פחד ויראה, הן

ליקוטי אמרים

בעלי בחירה ויראתם ואהבתם היא טבעית להם
 כמ"ש בר"מ פ' פנחס ולכן מעלת הצדיקים גדולה מהם
 כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה ומדור
 המלאכי בעולם היצירה*
 וההבדל שביניהם הוא כי
 בעולם היצירה מאירות
 שם מדותיו של א"ס ב"ה
 לבדן שהן אהבתו ופחדו
 ויראתו כו'. וכמ"ש
 [בתיקונים וע"ח] דשית

הנה"ח

(והיינו בסתם מלאכים אבל יש
 מלאכים עליונים בעולם הבריאה
 שעבודתם בדחילו ורחימו שכליים
 כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני
 חיות הקדש טבעיים ושכליים
 וכמ"ש בע"ח):

ספירין מקננין ביצירה ולכן זאת היא עבודת המלאכים
 תמיד יומם ולילה לא ישקוטו לעמוד ביראה ופחד וכו'
 והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה
 מיכאל היא האהבה כו'. אבל בעולם הבריאה מאירות
 שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהן מקור

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים - שאי"ז כלל מענין ש"ב - בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים
 בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו - כמעלת העובדים בדו"ר טבעיים [שזה
 נוגע יותר לשש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך - לכאור"א] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים
 [ובמילא גם ה"לעשות" שלהם (שנמשכת מהדו"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדו"ר המלאכים
 שהמרכבה לפני אר"י כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומזה מובן דקרוך אליך לכאור"א בלבדך

- 1 בפרק ג'. וְכִדְאִיתָא בְּתִיקוּנֵינִי – וכמו שכתוב ב'תיקוני זוהר':
 2 דְאִימָא עֲלָאָה – ספירת "בינה" דאצילות, מְקַנְנָא – מקננת
 3 ומאירה ב"עולם הבריאה", הנקרא "כורסיא", עולם הכסא,
 4 בְּתַלְתְּ סִפְרֵינִי בְּכִרְסֵיאָא, שְׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה. – ואלו הן
 5 חכמה-בינה-דעת
 6 שב"אצילות". וְלִבְנִי –
 7 מפני שב"עולם הבריאה"
 8 מאירות בחינות חכמה
 9 בינה-דעת של אינוסוף,
 10 לכן הוא – "עולם"
 11 הבריאה", מְדוּר נְשִׁמוֹת
 12 הַצְּדִיקִים, עוֹבְדֵי ה'
 13 בְּדַחִילוֹ וְרַחֲמֵי, –
 14 ביראה ואהבה, הַנְּמַשְׁכּוֹת
 15 מִן הַבִּינָה וְדַעַת הַדְּגֻלּוֹת
 16 אִינּוֹסוֹף בְּרוּךְ-הוּא,
 17 שְׁאֵהָבָה זֶה נִקְרָא
 18 "עֲוִיתָא דְלִבָּא", – רצון
 19 שמן הלב, שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה
 20 מהשכל, בְּנִזְכָּר לְעִילֵי; וּמִ"רְעוּתָא דְלִבָּא" נַעֲשֶׂה לְבוֹשׁ
 21 לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שְׁהוּא גִין-עֲדוֹן הָעֲלִיּוֹן, בְּדִלְקָמֵן, –
 22 כפי שיתבאר להלן, וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב בְּזֹהֵר – פִּרְשֵׁת וְיִקְחֵל. –
 23 הרי, שהנשמות שעבודתן מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל
 24 וההתבוננות בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא "גן
 25 עדן העליון", כי "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ו"גן עדן
 26 העליון" – ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן" הוא,
 27 ש"יושבין ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם והשגתם
 28 גדלות ה' – וזהו השכר עבור העבודה הקשורה בהשגה
 29 והתבוננות בגדלות ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שבכך מתכוונים
 30 לאותן נשמות שהן במדרגת נשמה ממש – אלה שהשגתם
 31 הנעלה ביותר מתוארת כבחינת "מוחין דגדלות"; ולא רק
 32 השגתם ושכלם יש להם שייכות ל"עולם הבריאה", אלא גם
 33 מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן שייכות ל"עולם הבריאה".
 34 כי, גם מדותיהן נכללות במוחין ובשכל שלהם, עד שכל עבודתם

מתוארת כ"עבודת מוחין". ואילו, נשמות שהשגתן איננה נעלה
 כזו, הרי למרות שאהבתן ויראתן באות על ידי התבוננות ושכל,
 הרי זה רק שהשכל משמש לעורר וליצור את מדות האהבה
 והיראה, אבל עיקר עבודתן היא "עבודת המדות" – ולכן,
 שייכות נשמות אלו,
 ל"עולם היצירה", שהוא
 עולם המדות. ומכל-שכן
 שאותן נשמות שעבודתן
 היא מתוך "אהבה
 מסותרת" – המדות
 הטבעיות, שאינן באות מן
 השכל ומן המוחין, בודאי
 ובודאי שמקומן הוא
 ב"עולם היצירה"; רק
 בזמנים מסוימים עולות
 גם נשמות אלו ב"גן עדן
 העליון", ב"עולם
 הבריאה".

אָף – מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה",
 הִינּוּ דְיֻקָּא נְשִׁמוֹת מְמַשׁ, – ו"נשמה" היא הרי ענין השכל,
 כמו שכתוב: "ונשמת שדי תבינם", שְׁתֵּן בְּחִינַת מוֹחִין דְּגֻדְלוֹת
 אִינּוֹסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, – השגתן היא באופן של "מוחין דגדלות",
 שהן מבניות אלקות כמו שהוא, בלי לבושי השגה ובלי משלים
 של הסברה, ולכן עבודתן היא "עבודת המוחין", שיש לה
 שייכות ל"עולם הבריאה", ול"גן עדן העליון" שב"עולם
 הבריאה". אָבֵל בְּחִינַת הַרִיחַ שֶׁל הַצְּדִיקִים, – שעבודתם היא
 עבודת ה"רוח", עבודת המדות. שכן, גם השגתם בגדלות ה',
 אינה מגיעה לאופן ההשגה של אלה שהם בדרגה של "נשמה",
 כך שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת המדות", כי גם המוחין
 שלהם שייכים למדות, בשמשם כמעוררי המדות. וְכֵן שְׂאָר כָּל
 נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁעִבְדוּ אֶת ה' בְּדַחִילוֹ וְרַחֲמֵי – ביראה
 ואהבה, הַמְּסֻתְרוֹת בְּלִבְּבָב פְּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל – ולא מתוך אהבה
 ויראה הבאות מן השכל – אִין עוֹלוֹת לְשֵׁם, – ל"גן עדן
 העליון" שב"עולם הבריאה", רק בְּשִׁבְתָּ וְרַאשֵׁי-חֹדֶשׁ לְבָר, –

(ד"ר) – הוא לא רק שבכא"ו יש דו"ר, אלא שבכא"ו קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'. כלומר: לכאורה אינו
 מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של בינונים", להסביר
 ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל. אלא הענין הוא,
 שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות, שהיא למעלה אף
 מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר – ממשך הרבי שליט"א – אפשר לומר, שרבנו
 הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך האהבה המסותרת –
 דבר זה כבר נוגע באופן ממש לתוכנו של "ספר של בינונים", שנוקדתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך", כיצד קרוב לכל אחד
 מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגיש הלב ובחיות של אהבת ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב שאהבתו ויראתו – אהבה
 ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו תורה ומצוות, הבא
 מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף – לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה זו של אהבה ויראה
 טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדלותה ותוקפה של עבודה זו: אלא – זוהי עבודה של מדות ולא
 של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך – בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה – לא זו בלבד שבכל אחד ואחד ישנן
 אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף, שכן, האהבה והיראה הטבעיות
 בבני ישראל הן על-דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו" להיות בתוקף, שכל
 אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבת ה' ויראת ה'. 3. איוב לב, ח.

45 נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, בדיבור או
 46 אפילו במחשבה של עבירה - דבר שבא כתוצאה מהיראה
 47 שלה, וכן בבחינת "נעשה טוב" - לעשות מצוות ומעשים
 48 טובים כנגד הטבע והרצון של הנפש הבהמית, שהיא נפש של
 49 "סטרא-אחרא". ענין
 50 ה"ועשה טוב" בא להן
 51 בעיקר מאהבתן להקב"ה,
 52 בנזכר לעיל, והם -
 53 הנשמות בהיותן בעולם
 54 הזה, היו בעלי בחירה
 55 לבחור ברע חס-ישולם
 56 ובחרו בטוב, לאכפאי
 57 לסמך-אחרא - לכפות
 58 את ה"סטרא-אחרא",
 59 לאסתלקא יקרא
 60 דקרא-פרוד-הוא כו',
 61 - שיתרומם כבודו של
 62 הקב"ה, כביכול, בכל
 63 העולמות, פיתרון האור
 64 כו', - כיתרון האור הבא
 65 מן החושך דוקא, שכן על
 66 ידי שבירתן את החושך
 67 של ה"סטרא-אחרא", המשיכו יתרון באור הקדושה, בנזכר
 68 לעיל. - הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, היו
 69 טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות באהבתן
 70 ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא למעלה
 71 מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן
 72 לעלות, בזמנים מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין
 73 המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו
 74 שמקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא
 75 בעולם הבריאה, ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה
 76 הטבעיות, הוא בעולם היצירה - מדובר ביחס לנשמות עצמן.
 77 ואילו, התורה והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות,
 78 של העולם בו עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות
 79 הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות של העולם - הן
 80 מתאחדות באי-סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא
 81 ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של
 82 אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד של אותו עולם -
 83 כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו
 84 ומהמצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן מבינות
 85 אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מהות ההארה, וזה
 86 יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון ה"תניא":
 87 והנה, כל זה הוא כמדרש הנשמות ומקום עמידתן, -
 88 לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע - כמו בשעת

1 שבת וראש-חודש הם הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף
 2 ספר ישעיה): "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא
 3 כל בשר להשתחוות וגו'" - בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו
 4 ל"גן עדן העליון", דרך העמוד שמתעלה לתחתון לגן עדן
 5 העליון, שהוא עולם
 6 הבריאה הנקרא גן עדן
 7 העליון, להתענג על ה'
 8 ולהנות מזיו השכינה, -
 9 התענוג וההנאה מאלקות
 10 הם בעיקר ב"גן עדן"
 11 העליון" שב"עולם"
 12 הבריאה" - עולם ההשגה.
 13 שכן, התענוג שיש לנשמה
 14 מאלקות, בא מהשגתה
 15 והבנתה אלקות, עד כמה
 16 שאפשר להשיג; - כי אין
 17 הנאה ותענוג לשכל
 18 נברא אלא במה
 19 שמשכיל ומבין ויודע
 20 ומשיג בשכלו ובינתו, -
 21 "משכיל", "מבין", "יודע"
 22 - מכוונת לכוחות חכמה
 23 בינה-דעת, מה שאפשר לו להבין ולהשיג מאור אין-סוף
 24 ברוך-הוא, - ומה שנשמות אלו מבינות בשכל ומשיגות אור
 25 אין-סוף ברוך-הוא ב"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה", בא:
 26 על-ידי חכמתו ובינתו והבנה - על ידי ספירות ה"חכמה"
 27 וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות חכמתו ובינתו,
 28 המאירות שם בעולם הבריאה. - ב"עולם הבריאה" מאירות,
 29 כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות", ולכן הנשמות
 30 שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור אין-סוף ברוך-הוא,
 31 ומזה בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש-חודש עולות גם שאר
 32 הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה להן התענוג הבא
 33 מהשגה. ומה שזוכות נשמות אלו - שעבדו את הש"ת מתוך
 34 מדות אהבה ויראה טבעיות, לעלות למעלה מהמלאכים, -
 35 מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", בגלל
 36 עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים שאי-פעם הם עולים
 37 ל"עולם הבריאה" - אף שעבדו - אותן נשמות, כדחילו
 38 ורחימו - ביראה ואהבה, מבעינים לך, - באותו סוג אהבה
 39 ויראה טבעיות כמו המלאכים - מדוע, איפוא, ביחס לנשמות
 40 אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים ל"עולם
 41 הבריאה"? אלא - הנה, מפני שעל-ידי דחילו ורחימו שלהם
 42 - יראה ואהבה של אותן נשמות, אתכפאי - נכפתה, סמך-א
 43 אחרא המלכשת בנופם, בין בבחינת "סור מרע" - להימנע
 44 מלעשות רע, ועל ידי כך, לכבש התאוות ולשכך, - התאווה

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראוי דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו'". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקת קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הן שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

עם איך-סוף ברוך-הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן –
 והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר
 להבין גדולתה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה,
 ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזו והארה בלבד

של תורה ועבודה, יש

לנשמה תענוג נפלא כזה

בגן עדן! גדלות התענוג

אנו למדים ממה שחכמינו

ז"ל אומרים בנוגע

ל"אחר", שמוטב שידונו

אותו בגיהנום, כדי שיוכל

לבוא ל"עלמא דאתי",

לעולם הבא – לשכר של

"גן עדן". כלומר: כדאי

כל יסורי גיהנום (עליהם)

אומר הרמב"ן שכל יסורי

איוב במשך שבעים שנה,

אין להם ערך כלל ליסורי הנפש בגיהנום אפילו שעה אחת

(וכדלקמן "אגרת התשובה" פרק י"ב), ובלבד שיוכלו לאחר מכן

להגיע לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה

בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה.

שכן, את עצם התורה והמצוה לא היה בכוח הנשמה לקלוט

ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן. ה"עצם" של

התורה והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד

לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה בלבד. בכך מובן

מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים

בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כי בעולם הבא, ב"גן עדן",

נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה ועבודתה. ואילו,

בהיותה בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של התורה והעבודה,

שעל ידו היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו. המעלה שבגן-עדן

מתבטאת רק בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית,

היא משיגה שם את מהותו של הזיו – והשגת המהות של

אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה

שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" –

כולל, קורת הרוח מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת

הרוח והתענוג האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה

משיגה ומבינה אלקות בהשגת המהות. אחרי שרבנו הזקן

הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא

מתוך אהבה ויראה שכליות, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות

שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשך

להסביר ש"עולם האצילות" הוא מקום הנשמות של צדיקים

גדולים שעבודתם היא למעלה גם מאהבה ויראה שכליות.

עבודתם של אותם צדיקים היא בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם

היו בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה קיים בהם רצון אחר

כלל, אלא מה שהוא רצון העליון בלבד.

1 עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי חודשים. ובלשון

2 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקום עמידתן – שזוהו לפעמים לא

3 במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות לבריאה אף שמדורן

4 ביצירה)". אף תורתן ועבודתן נכללות ממש בעשר ספירות,

5 שהן – עשר הספירות,

6 בחינת אלהות, ואור

7 איך-סוף מתנהג בהן –

8 בעשר הספירות, בתכלית

9 תיחוד; – האור האין

10 סופי המאיר בעולם,

11 מתאחד עם הספירות של

12 אותו עולם בתכלית

13 התיחוד; והינו – מה שאנו

14 אומרים שהתורה

15 והעבודה עולות ונכללות

16 בעשר הספירות, הרי זה

17 בעשר ספירות דבריאה

18 עלייך דחילו ורחימו שכללים, – יראה ואהבה שכליות.

19 כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן

20 נכללות או בעשר הספירות של "עולם הבריאה", ובעשר

21 ספירות היצירה עלייך דחילו ורחימו טבעיים; – יראה

22 ואהבה טבעיות, כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה

23 טבעיות, הן נכללות או בעשר הספירות של "עולם היצירה",

24 ובתוכן מלבשות עשר ספירות האצילות ומיוחדות בהן

25 בתכלית, – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות

26 ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן

27 גם בעשר ספירות "עולם היצירה", ועשר ספירות האצילות

28 מיוחדות בתכלית במאצילן איך-סוף ברוך-הוא. – שהאציל

29 וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאומרים לגבי

30 נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים – שעשר

31 ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן. הרי,

32 שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן

33 נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" –

34 הן מתאחדות עם איך-סוף ברוך הוא. מה שאין-כן הנשמות,

35 – כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אינן נכללות באלהות

36 בעשר ספירות, אלא עומדות בהיכלות ומדורין דבריאה

37 או יצירה, – היכלות ו"מדורים" הם ענין של "עולם ו"יש",

38 ואינם בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, ונהנין –

39 הנשמות, מזיו השכינה, הוא אור איך-סוף ברוך-הוא

40 המתנהג בעשר ספירות דבריאה או יצירה, – "זיו השכינה"

41 ממנו הן "נהנין" – הוא אור איך-סוף ברוך-הוא המתנהג בעשר

42 ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה",

43 והוא זיו תורתן ועבודתן ממש – הזיו של תורתן ועבודתן של

44 אותן נשמות, [עין זחר ויקהל דף רי], כי שכר מצוה – היא

45 מצוה עצמה; – שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהאחדות

יום חמישי כ"ח אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 104, ועולם האצילות... עד עמ' 104, אלקות ממש.

<p>23 ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה 24 לשכל נברא, – שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של 25 "עולם הבריאה", הוא בכל זאת "נברא", ו"עולם האצילות" 26 הוא למעלה גם מהשגתו. טעמו של דבר: כי חכמתו ובינתו 27 ודעתו של אינסוף 28 מירוד הוא מיוחדות שם 29 בו בתכלית היחוד, 30 ביחוד עצום ונפלא, 31 בותר שאת ויתר עז 32 לאין קץ מפעולם 33 הבריאה. כי שם 34 ב"עולם הבריאה", ירדו 35 להאיר בכחם, וירדו 36 חכמה-בינה-דעת של 37 "עולם האצילות", 38 הנקראות "חכמתו ובינתו" 39 ודעתו של אינסוף ברוך- 40 הוא, מאירות ב"עולם הבריאה", רק אחרי שהצטמצמו במדה 41 כזה, כדי שיוכלו שכלים נבראים – השכל של הנשמות 42 והמלאכים של "עולם הבריאה", לקבל מהן – ענין של, 43 חכמה-בינה-דעת, לידע את ה', ולהבין ולהשיג איזו 44 השגה באור אינסוף ברוך-הוא, כפי כח שכלים</p>	<p>הנבראים, שהם בעלי גבול ותכלית, שלא יתבטלו במציאותם, – בלי הצמצום האמור, ויתירה מזה: ולא יהיו בגדר נבראים כלל, רק יחזרו למקורם ושרשם שהוא בחינת אלהות ממש. – אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של "עולם האצילות", היו מאירות ב"עולם הבריאה", בלי צמצום, והנבראים של "עולם הבריאה" היו מקבלים מהן השגה להבין אלקות כפי שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן בעצם – היו אז אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח השגתם "לקלוט" אור נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך ירידת והארת חכמה-בינה-דעת של "אצילות", ב"עולם הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש בכוח שכלו של הנברא, לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף ברוך-הוא, עד כמה ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור אינסוף.</p>
--	--

ליקוטי אמרים

יום שישי כ"ט אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 104, והנה צמצום זה... עד עמ' נג, זאת עבודתם.

<p>63 ב"עולם הבריאה". שהרי, בכל זאת, בהיותן ענין של "ספירות", 64 יש כבר בכך משום צמצום מסויים, אלא לא צמצום כזה כמו 65 שהוא ב"עולם הבריאה", ולכן אי אפשר לשכלים נבראים 66 לקבל מהן, – מהספירות שב"אצילות", ולכן לית מחשבתא 67 דילהון תפיסא שם כלל. 68 – אין ל"מחשבה" של 69 הנבראים "תפיסה" 70 (השגה) שם כלל. 71 המחשבה וההשגה של 72 נבראים אינן יכולות כלל 73 "לקלוט" את האור המאיר 74 ב"אצילות". לכן הוא – 75 "עולם האצילות", מדור 76 לצדיקים הגדולים, 77 שעבודתם היא למעלה 78 מעלה אפלו מבחינת דחילו ורחימו – יראה ואהבה, 79 הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולתו ית' כמו שעולם 80 האצילות הוא למעלה מעלה מבחי' בינה ודעת לשכל</p>	<p>45 אך, ב"עולם האצילות", בו ספירות חכמה-בינה-דעת הן, כמו 46 שהן בעצם – אין בכוח שכלם של נבראים לקבל מהן השגה 47 באור אינסוף ברוך-הוא – ובלשון רבנו הזקן: וְהִנֵּה, צמצום 48 זה – מה ספירות חכמה-בינה-דעת של "אצילות" נצטמצמו, 49 כדי להאיר ב"עולם 50 הבריאה", היא סבת 51 ההארה שמאירות שם 52 חכמה-בינה-דעת של 53 אינסוף ברוך-הוא – משא"כ באצילות שאינם בבחי' צמצום כ"כ א"א 54 חכמה-בינה-דעת של 55 "עולם האצילות", 56 לנשמות אלו בעולם 57 הבריאה, – שכן, בגלל 58 שהאור בא על ידי צמצום 59 – יכולות הנשמות לקבל 60 ממנו, שתהיה להן השגה באור אינסוף ברוך-הוא. מה שאין 61 בן באצילות, שאינם – ספירות חכמה-בינה-דעת 62 שב"אצילות", אינן בבחינת צמצום כל כך – כפי שהדבר</p>
---	--

ליקוטי אמרים

6. ולא שזה (ש"לא יהיו בגדר נבראים כלל") הוא תוצאה (ממה שיתבטלו ממציותן), (כ"א הוא הוספה על זה, דהיינו שיתבטלו ממציותן, ויתירה מזה... הם לא יהיו... גדר נבראים), וכדלקמן "וליבטל כו' וליכלל" ע"פ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

12	לְפִי שֶׁכָּל יְמֵיהֶם הִיְתָה זֹאת עֲבוֹדָתָם. – האבות היו תמיד	1	נִכְרָא, – כך גם עבודתם היא הרבה למעלה מהאבה והיראה
13	בהתבטלות של "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם	2	האבות מן השכל; אלא עבודתם היתה בְּבַחֲנֵינֵת מְרַבְּנָה
14	יוצרים, על עצמם ועל כל	3	מִמֶּשׁ לְאִיזוֹסוּף בְּרוּךְ
15	עניניהם את דרגת	4	הוא, וְלִכְתּוּב אֵלָיו
16	ההתבטלות העליונה	5	בְּמִצִּיאוֹת, וְלִהְיֵלֵל
17	ביותר להקב"ה, כך שאין	6	בְּאִוְרוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵם וְכָל
18	להם רצון אחר כלל, אלא	7	אֲשֶׁר לָהֶם, עַל-יְדֵי קִיּוּם
19	רק מה שהוא רצון ה' –	8	הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל-
20	ולכן מקומם של צדיקים	9	דָּרָךְ שְׁאֵמְרוּ: – חכמינו
21	אלה הוא בעולם	10	ד"ל ⁸ : "הָאֲבוֹת הֵן הֵן
22	האצילות", בו מורגש אותו סוג של ביטול.	11	הַמְרַבְּנָה", וְהֵינּוּ – מה שהאבות מתוארים כ"מרכבה", הוא:

יום שבת קודש א' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נג, אך מי ששרש... עד עמ' נג, כידוע ל"ח]:

43	וְתִבְרַךְ, לְהִיְתוּב חֲשִׁיב קְמִיָּה פְּלֵא מִמֶּשׁ, – להיות חשוב לפני	23	אך מי ששרש נשמתו קָמֵן מִהְכִּיל עֲבוֹדָה תְּמָה זו, – של
44	הקב"ה, כלא ממש; אִזוֹ גַּם-בֵּן – כשעומד בבחינת ביטול גמור	24	בחינת "מרכבה", לְכַתּוּב וְלִכְלֵל בְּאִוְרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֲבוֹדָתוֹ
45	רק "לפרקים ועתים", כמו למשל בשעת "שמונה עשרה" בכלל,	25	בְּקִבְעוּת, – לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו יתברך, רק
46	ובהשתחוואות שב"שמונה עשרה" בפרט, עִקַּר קְבִיעוּת נִשְׁמָתוֹ	26	לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת רְצוֹן לְמַעְלָה, וְכִמוֹ בַתְּפִלַּת
47	הוא בעולם הַבְּרִיאָה –	27	שְׁמוֹנֵה-עֶשְׂרֵה שֶׁהִיא
48	שכן, מדובר כאן בקשר	28	בְּאִצִּילוֹת, – שכן ארבעת
49	לנשמה, ששייכותה היא	29	השליבים שבסולם
50	ל"עולם הבריאה", [רק	30	התפילה, הם כנגד ארבעת
51	לְפָרְקִים בְּעֵת רְצוֹן	31	העולמות: חלק התפילה
52	תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאִצִּילוֹת	32	עד "ברוך שאמר", הוא
53	בְּבַחֲנֵינֵת "מִיּוֹן נִוְקָבִין",	33	בבחינת "עולם העשיה",
54	בְּיָדוּעַ לְיִוְדְעֵי ח"ו]: – רק	34	פסוקי דזמרה – בבחינת
55	בשעת רצון, תעלה נשמתו	35	"עולם היצירה", "קריאת
56	ל"עולם האצילות", על ידי	36	שמע" – בבחינת "עולם
57	התעוררות מלמטה, כפי	37	הבריאה": "שמונה עשרה"
58	הידוע ללומדי תורת	38	– בבחינת "עולם
59	הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של	39	האצילות", וּבִפְרָט בְּהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת שָׁבָה, – כשכורעים בשמונה
60	הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו	40	עשרה, שֶׁכָּל הַשְׁתַּחֲוֹאָה הִיא בְּבַחֲנֵינֵת אִצִּילוֹת [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
61	הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות	41	ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים' בְּקִבְלַת שֶׁבֶת – שההשתחוואות הן בבחינת
62	העבודה עצמה:	42	"אצילות", כִּי הִיא – ההשתחוואה היא, עֲנִין בְּטוֹל בְּאִוְרוֹ

7. "לכאורה צ"ל 'היא' וכלפני זה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. בראשית רבה מז, ו. זהר ח"א רי, ב.

המשך ביאור למס' יבמות ליום שישי עמ' א

8	הוא משום שנרבע לרצונו, וְהַתּוֹרָה אִמְרָה (שמות כג א) אֵל תִּשָּׂה יָדְךָ	1	שנינו במשנה: עד המעיד שהבעל מת, או שמעיד הַרְגָתוֹ, או
9	עַם רִשָּׁע לְהִיְתוּב עַד חֲמִס', שרשע פסול לעדות. ואם כן קשה, איך	2	הַרְגָנוּהוּ, לֹא יֵשֵׁא אֶת אִשְׁתּוֹ. מקשה הגמרא: משמע דהוא ניהו –
10	נאמן הרוצח להעיד שהרג את הבעל, הלא לדבריו הוא רשע	3	העד עצמו שמעיד להתירה הוא דלא יֵשֵׁא אֶת אִשְׁתּוֹ, הָא לְאָדָם
11	ופסול לעדות. וְכִי תִימָא לְתַרְץ, שְׂאֵנִי עִדוּת מִיתַת הַבַּעַל בְּאִשָּׁה	4	אֲחֵר תִּנְשֵׂא עַל פִּי עִדוּת זו. וְקִשְׁיָה, הָאֵמֵר רַב יוֹסֵף, עַד שֶׁהֵעִיד פְּלוֹנִי
12	דְּאִמְרֵי קָה רַבְּנֵי וְהַכְשִׁירוּ בַּה אִפִּילוּ פְּסוּלֵי עִדוּת, וְאִף רִשָּׁע כִּשְׂר	5	רַבְעֵנִי בְּמִשְׁכַּב זָכוֹר לְאוֹנְסִי – וְעַל כְּרַחֲמֵי, הוּא – וְהַנְרַבְעוּ עוֹדוּ עַד
13	לעדות זו, וְהָא אֵמֵר רַב מְנַשֶּׁה,	6	אֲחֵר מְצַטְרִפִּין לְהַרְגוֹ עַל פִּי עִדוּתָם. אַבְל אִם אֹמֵר הַעַד פְּלוֹנִי
		7	רַבְעֵנִי לְרִצּוֹנִי – וְבַהֲסַכְמַתִּין אִינוּ נִאֲמָן בְּעִדּוּתוֹ, שֶׁהִרִי לְדַבְרֵי רִשָּׁע

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום כיומו מ"ב נשיאים. וכיום י"ג זאת הנזכרת המזכרת. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהיה רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

שבת קודש, ר"ח ניסן

וַיְהִי בַיּוֹם בְּלוֹת מִשֶׁה לְהִקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־בְּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־בְּלָיו וַיִּמְשַׁחֶם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רְאִשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְתָּח הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צֶבַע וְשְׁנֵי עֶשְׂרֵי בָקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֶגְלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מֶרְרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אֵיתָמָר בִּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וְלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֹּהֵן יִשְׂאוּ: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קַרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן אֶת־קַרְבָּנָם נְחֻשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב לְמִשְׁחָה יְהוּדָה: וְקַרְבָּנוֹ קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמֹרֶת: כֶּף אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְחֻשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בתסודך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכניס ותעיל הנד ציפרי קדישין לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ר"ח ניסן

יהודה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

המשך ביאור למס' יבמות ליום חמישי עמ' ב

6 הואיל ומכוער הדבר ונראה שהתירה את הסינר כדי לזנות עמו
7 ולאחר מכן חגרה אותו, תצא מבעלה. וכן אם יצא הרובל ומצא
8 הבעל רזק למעלה מן הפלה – בגג הכילה שעל גבי המיטה, אמר
9 רבי הוואיל ומכוער הדבר ונראה שבשעה שזינתה עמו רקקה כלפי
10 גג הכילה, תצא.

1 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על שתי הקושיות האמורות: ואי בעית
2 אימא, לעולם סובר רב סובר שדוקא בעדים יוציא, והני מתנייתא
3 – שתי הברייתות שהובאו לעיל הסוברות שמוציאים את האשה
4 מהנטען על פי קול בלבד, שיטת רבי היא. דתניא, אם ראה הבעל
5 את הרובל יוצא מן הבית ואת האשה שלו חוגרת כסינר, אמר רבי,

יום ראשון

יום רביעי

כד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.

תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

באמירת "אנא בכח" צריך לראות - או לציר במחשבה - השמות, שהם הראשי תבות, אבל לא לאמרם.

יום שני

יום חמישי

כה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: ולא שדבקות . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואָס מען טאָר ניט טאָר מען ניט, און וואָס מען מעג דארף מען ניט. - כשלש ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

החסיד ר' מרדכי מהאראדאק ספר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא היזה: "האָסור - אָסור, והמותר - מותר". כשלש ארבע שנים עבדנו בזה, עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

יום שלישי

יום ששי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנו"ל.

כל הקדוש בעם אלקי אברהם ויסוד בית ישראל, בהעמדת דור ישירים וחנוכים, בכשרות האכל, ואצילות טהר קדשת השבת, מסר ונתן השם הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם.

האשה אשר תמלא חובתה ותעודתה בחיי המשפחה, בהנהגת הבית ובחונן על פי התורה, עליה הכתוב אומר "חכמות נשים בנתה ביתה".

יום רביעי

שבת

כז אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מברכים ראש חודש ניסן. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התנועות.
הפטורה: כה אמר - עולת תמיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קכ"ד.

תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבנתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית

לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארץ, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגלוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, ניט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' וימותו". 'רצוא' בלי 'שוב'. האמת היא, שפאָשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" - נקי וזך. תיבים להפנים במעשה בפעל, שכל הגבה גבה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ו'רצוא' בלי 'שוב' היא מיתה. ועל זה בא צווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן - אותיות נראה - ובכחות הנפש הוא השפלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית הפרכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת שעל הארץ - אותיות "נראה", השפלה, ישנה "כפרת", כונה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על כן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאיר ברצוא בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כונתו הגלוי, והמבוא לכך הוא ה'ואל', בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז - "יבא אל הקדש".

יום חמישי

יום ראשון

כח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תוריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: קלהקלט.
 תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.
 "והרחמון" דברית מילה - אומרים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאל לערנען - (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): - דאָס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים, "כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחפה ולמעשים טובים". ונוהגים אצלנו, שנותנים דמי קדימה שהילד ילמד (ונתן כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י] צ נשמתו-עדן] סכום מסוים באמרו): זה עבור הישיבה.

יום שני

יום שני

כט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תוריע, שני עם פירש"י.
 תהלים: קמ"קג.
 תניא: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתועדות אמר אדמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאַכען מיש לאין, פון די גשמיות מאַכען רוחניות. די עבודה מאַכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאַכען א כלי פאר רוחניות, דאָס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתועדות אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות

רוחניות. העבודה לעשות מגשמינות ורוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות - זוהי מטלה אישית. בזה מחיב כל אחד ואחד בפרט.

שבת קודש

יום שלישי

א ניסן, ר"ח

ה'תש"ג

כל החדש אין אומרים תחנון.

אחר אמירת הנשיא אומרים "יהי רצון" הנדפס בסדור תורה אור, וגם כהנים וזנים אומרים אותו.

שיעורים. חומש: תוריע, שלישי עם פירש"י.

תהלים: א.ט.

תניא: אך מי . . . נג ל"ח.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְשׁ"ב] צָוָה לְגִיסוֹ הָרַב מֹשֶׁה הוֹרְנֵשׁטֵיין הַפֶּהֶן לֵאמֹר הֵ"יְהִי רְצוֹן" שְׂאֲחֵר הַנְּשִׂיא, וְאָמַר לוֹ כִּי אֶפְלוּ כֶּהֵן וְלוֹי צָרִיךְ לְאָמְרוֹ, כִּי זֶה שִׁיף לְעֵבֹר.

המשך ביאור למס' יבמות ליום שבת קודש עמ' א

32 קָאָתִינן - משני בתים הן באות, וכל אחת נפלה ליבום מאח אחר, 33 ואם כן האי לייבם חדא - ייבם לוי אחת מהן, והאי לייבם חדא - 34 ויהודה ייבם את אחותה. 35 דוחה הגמרא: לעולם אימא לך שאין זיקה, וטעם מה ששתי 36 האחיות נאסרות ביבום הוא משום דקקבר שאסור לכתול מצות 37 יבמין - אסור להפקיע את זיקת היבמה ולגרום לה להפטר ממצות 38 חליצה. לפיכך תיקנו חכמים שלא ייבם אף אחת מהן, משום 39 שחששו דלקמא אדמניבם חד מניית אידך - שמא לאחר שייבם לוי 40 את רחל, ימות אחיו יהודה לפני שיספיק לייבם או לחלוץ ללאה, 41 ונמצא קמכתול מלאה מצות יבמין, שהרי לאחר שייבם לוי את רחל 42 נעשתה עליו לאה ערות אחותו ונפטרה מיבום וחליצה וציר 43 דו. על כן תיקנו חכמים שלא ייבם את רחל אלא לחלוץ לה, ובאופן 44 זה אף אם ימות יהודה יחלוץ לוי גם ללאה, שכן אינה אלא אחות 45 חלוצתו שהיית בהליצה. 46 מקשה הגמרא: אי הני, מדוע דיברה המשנה דווקא בארבעה 47 אחים, הלא בתלתא אחים ששנים מהם נשואים שתי אחיות ומתו 48 ראובן ושמעון בעלי האחיות, נמי יכלה המשנה להשמיענו דין זה, 49 שאסור ללוי ליבם אף אחת מהן משום שבכך הוא עושה את 50 אחותה לערוה ומבטל ממנה מצות יבמין. 51 מתרצת הגמרא: אכן גם בשלשה אחים נוהג דין זה, ומה שנקטה 52 המשנה 'ארבעה' בדרך לא מיפיעיא קאמרינן. לא מיפיעיא - אין 53 צריך לומר בתלתא אחים שמתו שנים מהם שאסור לשלישי 54 לייבם אף אחת מהן, משום דאם ייבם את האחת בנדאי כמלה 55 מצות יבמין מהאחות השניה לפי שנעשתה ערוה עליו. אכל 56 בארבעה אחים שמתו שנים מהם יש מקום לומר שאין לחשוש 57 לביטול מצות יבמין, משום שאף לאחר שייבם את האחת עדיין 58 יכול אחיו לייבם או לחלוץ לאחותה, ולמיתה שלו קודם שיספיק 59 לייבם או לחלוץ לא חיישינן. קא משמע לן משנתנו, שאף בארבעה 60 אחים אסור עליו ליבם אחת מהן שמא ימות אחיו ותבטל מצות 61 יבמין מאחותה. 62 שוב מקשה הגמרא: אי הני - אם טעם האיסור הוא משום שחששו 63 לביטול מצות יבמם על ידי מיתת אחיו,

1 האחיות: היתה אחת מהן אסורה על היבם האחד באיסור ערוה, כגון 2 שהיתה רחל חמותו או אם חמותו של לוי, ואסורה עליו באיסור 3 כרת, הרי לוי אסור בה ברחל ומותר בלאה אחותה, שכן רחל 4 הערוה פטורה ממנו לגמרי בין מיבום ובין מחליצה, וממילא אין 5 אחותה לאה נחשבת לאחות זקוקתו. ואולם אחיו השני יהודה 6 אסור בשתייהן, משום שכל אחת מהן היא אחות זקוקתו. אבל אם 7 היתה רחל אסורה על לוי רק באיסור מצוה - באיסור דרבנן של 8 שניות לעריות, ואיסור קדושה - איסור לאו שאין בו כרת (צירוב), 9 גם היא וגם אחותה חולצת ולא מתייבמת, שכן מן התורה גם רחל 10 היא זקוקת, ורק מדרבנן היא אסורה לו ביבום, ועל כן אחותה 11 אסורה עליו משום אחות זקוקתו. 12 המשנה מביאה אופן שבו כל אחד מהאחים מותר באחת האחיות: 13 היתה אחת מהן אסורה על אח זה באיסור ערוה והאחות השניה 14 אסורה על אח זה באיסור ערוה, כגון שהיתה רחל חמותו של לוי 15 ולאה חמותו של יהודה (צירוב), רחל האסורה לזה - (ללוי) מותרת 16 לזה - ליהודה, שהרי לאה אחותה אינה זקוקה ליהודה וממילא 17 רחל אינה אחות זקוקתו, וכן לאה האסורה לזה - (ליהודה) מותרת 18 לזה - ללוי, לפי שאינה אחות זקוקתו, שהרי רחל אחותה היא 19 חמותו ואינה זקוקה לו. 20 מסיימת המשנה: והלכה זו היא פירוש למה שאמרו במשנה לעיל 21 (כ), אחותה של הערוה כשחיה יבמתה - כשהיא נשואה לאחי 22 בעלה ונפלת יחד עמה ליבום לפני שאר האחים, או חולצת או 23 מתייבמת ואינה אסורה עליו משום אחות זקוקתו, משום שהערוה 24 אינה זקוקה ליבום. 25 **גמרא** 26 שנינו במשנה: ארבעה אחים ששנים מהם היו נשואים לשתי 27 אחיות ומתו, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. מוביחה הגמרא: 28 שמע מינה מדברי משנתנו שיש זיקה - שיש חומרא בזיקה 29 להחשיבה כאישות, וכשם שאחות אשתו אסורה עליו מן התורה, 30 כן אסרו חכמים אף את אחות זקוקתו. דאי אין זיקה - שאם אין 31 זיקת יבום נחשבת כאישות, מברי - (הרין) הני שני אחיות מתרי בתי

יום ראשון כ"ד אדר ב' ה'תשפ"ב

להתנהג בכבוד עם העבד

כך להאכיל את בהמתו אלא שהנהגה זו נובעת מחסד ורחמים של האדם.

ומהנהגה זו כלפי בהמתו, מובן כי גם מה שהתירה תורה להעביד עבד כנעני בעבודת פרך (לעיל פ"א ה"ו), הרי זה משום שעבודת העבד כוללת גם "דברים בזויים שהם מיוחדים לעשיית העבדים" (שם ה"ז) וחלק ממהות ה'עבודות' הוא שהעבד לא ימנע מלעשות דברים בזויים, ולכן יש מקום להעבידו בפרך כדי שירגיש את היותו עבד.

ואכן מצד 'רכי החכמה' לחוד מותר להעבידו בפרך, אך מי שהוא 'רחמן ורודף צדק' מתנהג ברחמים גם כלפי עבדו, משווה אותו אליו במאכל ובמשקה ואף מקדים מזונותיו לסעודתו.

וזהו שכתב הרמב"ם (בהמשך ההלכה) שציוונו להידמות למידותיו של הקב"ה ש'רחמי על כל מעשיו', היינו להתנהג ברחמים לא רק לפי המחויב על פי טבע בני אדם אלא כפי מידתו של הקב"ה שהיא למעלה מגדר אנושי, ולהקדים מזון בהמתו לסעודתו ולהתנהג עם עבדו באופן מכובד ביותר.

(לקוטי שיחות לר. עני 73)

הלכות עבדים פרק ט, הלכה ח: מְתָר לְעַבְד בְּעַבְד כְּנַעֲנִי בְּפָרְהוּ. וְאִם עַל פִּי שְׁחָדוֹן כָּהֵן, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדָרְכֵי הַחֲכָמָה שִׁוְיָהּ אֲדָם רַחֲמָן וְרִוְדָף צְדָקָה... וְנִאֲבָלָהּ וְנִשְׁקָהּ מִכָּל מֵאֲכָלוֹ וּמִכָּל מִשְׁקָהּ. חֲכָמִים הֲרֵאשׁוֹנִים הָיוּ נוֹתְנִין לְעַבְד מִכָּל תְּבַשִּׁיל וְתַבְשִׁיל... וּמְקַדְמִין מִזֶּן הַבְּהֵמֹת וְהַעֲבָדִים עַל מִזְוֹנֹת עֲצָמָן.

יש להבין:

א. הנהגה זו – להקדים מזון הבהמות לסעודת בעליהן – מובאת בגמרא (ברכות מ, א) כהוראת דין: "אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו" ומדוע הביאה הרמב"ם הנהגת חכמים הראשונים? ב. בגמרא נאמר שיש להקדים ולהאכיל את הבהמות, ואילו הרמב"ם הוסיף גם עבדים! והביאור:

הרמב"ם צירף את העבדים להנהגה עם הבהמות כדי להדגיש שהנהגה בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא מידת חסידות לפנים משורת הדין, כי על פי שכל אין סיבה להקדים מזונות בהמתו לסעודתו, שהרי הבהמות נבראו לשמש את האדם (קידושין פב, ב), ומשורת הדין עליו לאכול קודם ואחר

השתמשות בחפץ מצוה ללא רשות בעליו יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשפ"ב

היום או מחר לא יהיה לו ספר" אך אם אין חשש לקלוקל ודאי יכול לשאול שלא מדעת בעלים כדי לקיים מצוה "כגון אם מצא טלית או תפילין של חברו בבית הכנסת, רשאי להניחן שם ולהחזירן למקומן".

אך ה'נמוקי יוסף' (כבא בתרא מד, ב בדפי הרי"ף) אוסר להניח תפילין של חברו או להתעטף בטליתו, ותמה על הריטב"א שחילק בין ספר תורה לתפילין, שהרי (ב"מ שם) המוצא תפילין בשוק התירו לו להניחם רק משום ש"שם את דמיהן" (היינו שאומד את שווים כדי לדעת כמה לשלם לבעל התפילין כשימצאנו) אבל אם לא שם את דמיהן, לא יניח – כמו כל אבדה שאסור להשתמש בה ולא התירו משום מצוה.

ולהלכה, נפסק ב'שלחן ערוך' (א"ח סי' יד ס"ד): "מותר ליטול טלית חברו ולברך עליה" (והוסיף הרמ"א) "והוא הדין בתפילין". ואת קושיית ה'נמוקי יוסף' מיישב הב"ח (א"ח שם) שלהניחם בכל יום התירו רק אם אמד את שווים, ורק כאשר משתמש בתפילין של חברו באקראי התירו משום מצוה. וכן כתב אדה"ז (שם ס"ה): "מותר להתלבש באקראי בעלמא בתפילין של חברו שלא מדעתו" אבל ספרים של חברו "אסור ללמוד בהן שלא מדעתו אפילו באקראי בעלמא" בגלל החשש "שיקרעו מרוב משמושם".

הלכות שכירות פרק א, הלכה ד: וְאִין הַשְׂוֹאֵל רִשְׁאֵי הַהַשְׂאֵל; אִפְלוּ שְׂאֵל סֵפֶר תּוֹרָה, שְׂבֵל חֲקוּרָא בּוּ עוֹשֶׂה מְצוּה – לֹא יִשְׂאֵלְנוּ לְאַחַר... שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'אִין רְצוֹנִי שִׁוְיָהּ בְּקִרְוֵי בְּיַד אַחֵר'.

הקשה הריטב"א (כבא מציעא כט, ב):

אמרו בגמרא (פסחים ד, ב), השוכר בית בחזקת שהוא בדוק (מחמץ) ומצאו שאינו בדוק, אין זה מקח טעות כי נוח לו לאדם שיקיימו מצוה בממונו (והוא מוכן לשכור אדם שיבדוק את הבית). ואם כך, ודאי אינו מתנגד להשאל ספר תורה לקרוא בו! ותירץ: נוח לאדם להוציא ממון כדי שהוא עצמו יוכל לקיים מצוה, אבל אינו מוכן להפסיד ממון כדי שאחרים יקיימו מצוה.

וה'פרי חדש' (או"ח סי' תלו ס"ג. וראה 'מגן אברהם' סי' י"ז סק"י) חילק: בהפסד מועט, נוח לו שיקיימו מצוה בממונו ושכר הבדיקה מועט, אבל בהשאלת ספר תורה יתכן שיהא בו הפסד מרובה, כמו שפירש רש"י (ב"מ שם ד"ה מאי) "שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקריעה" ואין זה נוח לו.

והוסיף הריטב"א (חי' הריטב"א החדשים, ב"מ שם): רק בספר תורה אין לשאול שלא מדעת הבעלים "כיון דאיכא קפידיא לקלוקל הספר לא ניחא ליה, דהא יצא שכרו בהפסדו, כי

שוכר ששינה מתנאי השכירות - מתי חייב? יום שלישי כ"ו אדר ב' ה'תשפ"ב

מִשְׁלָשִׁים עַל הַשְׁעוֹר שֶׁפָּסַק עִמּוֹ וּמִתָּה – חֵיב; פְּחוֹת מִכָּאן – פְּטוּר, אֲבָל נוֹתֵן שֶׁכֶר הַתּוֹסֵפֶת.

הלכות שכירות פרק ד, הלכה ו: הַשׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה לְשֵׂאת עָלָהּ מִשְׁקָל יְדוּעַ, וְהוֹסִיף עַל מִשְׂאוֹ – אִם הוֹסִיף חֶלֶק

וכתב ה'מגיד משנה':

לשאת גם את המשא עם התוספת, כי המשכיר וודאי יודע שבהמתו חלשה ואינה יכולה לשאת מעל המשקל שסוכם, אבל אם רק השוכר אמר 'השכר לי בהמתך לנשיאת משא במשקל מסוים' (פחות מיכולתה הרגילה) והמשכיר שתק – אף שהוסיף השוכר על משקל זה, אם הבהמה מתה אינו חייב אלא אם הוסיף מעל יכולתה הרגילה של בהמה כזו.

וה'קצות החושן' (סי' שח סק"א, ע"פ הנמוק"י) ביאר:

משמעות דברי הרמב"ם היא שהשוכר חייב כשהוסיף על המשקל שסוכם (אף שהוא עדיין המשקל שבהמה כזו יכולה לשאת), גם אם מתה כדרכה ואין כל הוכחה שנגרמה על ידי המשקל הנוסף. ודווקא במקרה כזה הרמב"ן חולק וסובר שאין לחייבו כיון שהבהמה רגילה לנשיאת משקל כזה, אבל אם ישנה הוכחה שהבהמה מתה כתוצאה מהמשקל הנוסף, גם לדעת הרמב"ן השוכר חייב.

לדעת הרמב"ם, השוכר בהמה וסיכם עם המשכיר לשאת עליה משקל מסוים והוסיף על משקל זה ומתה – אם הוסיף אחד חלקי שלושים מהמשקל המוסכם, אף שבהמה כזו רגילה לשאת משקל כזה (של המשא עם התוספת), כיון שהוסיף על המוסכם, חייב לשלם. אך לדעת הרמב"ן, גם אם הוסיף על המשקל המוסכם (אף שלכתחילה אינו רשאי לעשות כן) – כל עוד אין זה מעל המשקל שבהמה כזו יכולה לשאת, אין לחייב את השוכר שהרי הבהמה רגילה לשאת משא כזה.

וה'בית יוסף' (הור"מ סי' שח, ה) הביא את שיטת תלמידי הרשב"א:

אם המשכיר אמר לשוכר במפורש שהוא משכיר לו את הבהמה לנשיאת משא במשקל מסוים, והשוכר הוסיף על המשקל שסוכם ומתה – חייב השוכר אף שבהמה כזו יכולה

תשלום למורה בשעת מגיפה או מלחמה יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשפ"ב

פגעה באפשרות של בעל הבית להעסיק את הפועל (וכגון במקרה של המלמד, שהתלמידים אינם יכולים להגיע ללימודים), אך לא במקרה שמכת המדינה פגעה באפשרותו של הפועל לעבור (ערוך השולחן שלד, ז).

אמנם יש החולקים על עצם הדין וסוברים שהטעם של 'מכת מדינה' אינו מטיל את האחריות על בעל הבית, כי לא מצאנו בהלכה זו אלא ששוכר השדה נפטר מלשלם לבעל הבית בעבור הזמן שלא יכול היה לעבוד בה, אבל לא מצאנו שבבעל הבית יתחייב לשלם לפועל בעבור הזמן שלא עבד! (ראה נתיבות המשפט שלד, א).

ויש אומרים כי במקרה זה, מאחר ואין לומר שמזלו של אחד גרם יותר ממזלו של חברו, יישאו שניהם בנזק ויחלקו בהפסד (ראה סמ"ע סי' שכא ס"ו) וכן הורה ה'חתם סופר' בתקופת מלחמה שגרמה להשבתת הלימודים זמן רב, כי מאחר ונראה שמזל שניהם גרם בשווה, ראוי לעשות פשרה ולחלק ההפסד בין שניהם, ומכל-מקום כלפי עצמו החמיר ושילם לשכירים שלו תשלום מלא בעבור הזמן שנמנע מהם מלעבוד! (ספר הזיכרון לחתם סופר, עמ' נא).

הלכות שכירות פרק ח, הלכה ה: **הַשׁוֹכֵר אוּ הַמְּקַבֵּל שְׂדֵה מַחְבֹּר, וְאֶחָלָה חֶבֶב אוּ נִשְׁתַּדְּפָה – אִם אֶרֶץ דְּבָר וְהוּא לְרֵב הַשְּׂדוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, מְנַבֵּה לוֹ מַחְבֹּרוֹ, הַכֹּל לְפִי הַחֶפְסֵד שְׂאֵרְעוּ. וְאִם לֹא פָשְׂתָה הַמְּנַבֵּה בְּרֵב הַשְּׂדוֹת – אֵינּוּ מְנַבֵּה לוֹ מַחְבֹּרוֹ.**

כאשר אירע נזק פרטי בשדה, יש לתלותו במזלו של השוכר, ועליו לשלם את מלוא דמי השכירות למרות שאינו יכול להשתמש בנכס המושכר. אולם אם זוהי מכת מדינה, אין לתלות זאת במזלו של השוכר ולכן ינכה מדמי השכירות את החלק היחסי תמורת הזמן שאינו יכול להשתמש בנכס.

ובטעם הדבר שבעל הבית צריך לספוג את הנזק, מבאר ה'ערוך השולחן' (הור"מ סי' שלד ס"ד), כי "מכת מדינה היא גזירה על בעלי השדות, ואף שלא פשעו – הם סובלים הנזק ולא הפועלים".

ויש שלמדו מכאן לעניין מלמד שנאלץ לשבות מעבודתו מחמת גזירת המושל על לימוד תורה, כי מאחר והגזירה היא מכת מדינה, על בעל הבית לשלם לו את כל שכרו (ראה רמ"א הור"מ סי' שכא ס"א וט"ז שם).

אך יש שכתבו כי הדברים אמורים רק כאשר מכת המדינה

המאחר שכר שכיר - מדוע אינו לוקה? יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשפ"ב

וה'שער המלך' (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ג, בשם מהר"י בירב) ביאר שהרמב"ם לא נקט את הטעם שהוא לאו שאין בו מעשה כי יש אפשרות לעבור על האיסור במעשה, כגון שלקח מיד האומן את החפץ שתיקן לו מבלי לשלם עבורו ובאותה שעה הוא עושה מעשה. ואף שעובר רק משתקע עליו חמה (להלן ה"ג), כיון שתחילתו בא על ידי הלקיחה (כי "כל זמן שהכלי ביד האומן אינו עובר") נחשב כ'לאו שיש בו מעשה'.

והקשה ה'מעשה חושב' (הגהות על שנה"מ הג"ל, וכן הקשה הישיבת ציון סי' ק סק"ב): אמנם לקיחת החפץ מהאומן נחשבת 'מעשה' אך במעשה זה אינו עובר על שום לאו שהרי החפץ הוא שלו,

הלכות שכירות פרק יא, הלכה א: **מִצּוֹת עֲשֵׂה לֹאן שָׂכֵר הַשְּׂכִיר בְּזַמְנוֹ... וְאִם אֶחָד לְאַחַר זְמָנוּ – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תבּוֹא עָלָיו הַשְּׂמֵשׁ". וְאִין לֹאֲקִין עַל לֹאֲוֹ, וְהוּא הוּא חֶבֶב לְשֵׁלָם.**

אין חיוב מלקות כאשר באותה עבירה יש חיוב תשלומין

(הל' ערות פ"ח ה"א).

כתב ה'חכם צבי' (סי' כו) שהרמב"ם יכול היה לבאר שבאחור תשלום שכר שכיר אינו לוקה גם מטעם אחר – משום שזהו 'לאו שאין בו מעשה', אלא שנקט אחד משני הטעמים.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עט

וכיון שבכך נעשה היתר – אין לוקים עליו 'מכת מרדות'. ולכן לא הביא הרמב"ם את הטעם שהמאחר שכר שכיר אינו לוקה משום שהוא 'לאו שאין בו מעשה' – כי עדיין היה חייב 'מכת מרדות', אלא כתב שאינו לוקה משום שניתן לתשלומין, וכיון שאפשר ל'תקן' את הלאו – אינו חייב גם 'מכת מרדות'.

ורק כיון שצריך לשלם לו שכר עבודתו ואינו משלם עובר על הלאו, אך אי התשלום אין בו כל מעשה.

וביאור העמודי אש' (סי' א סק"ח):

כתב ה'פרי חדש' (או"ח סי' תצו סק"א) שלדעת הרמב"ם 'לאו שאין בו מעשה', אף שאין בו חיוב מלקות מדאורייתא, יש כח בידי חכמים לחייב בו 'מכת מרדות', אך 'לאו הניתן לתשלומין', הרי בפעולת התשלום הוא 'מתקן' את הלאו,

יום שישו כ"ט אדר ב' ה'תשפ"ב

האם דיבור נחשב מעשה?

תוצאות מעשיות, כגון המרים קולו על הבהמה ועל-ידי כך גורם שהיא תדוש בלא לאכול, אך הנשבע או המקלל אין לדיבורו שום השלכות מעשיות ולכן אין דיבור זה נחשב כמעשה.

ומה שאמרו 'עקימת פיו הוי מעשה', אין הכוונה שפעולת הדיבור עצמה נחשבת כמעשה שלוקין עליו אלא שמאחר והדיבור קרוב למעשה, ניתן לראות את התוצאה הנגרמת על ידי הדיבור כהמשכו של הדיבור, ונמצא שפעולת הליכת הבהמה נחשבת כהמשך פעולת הדיבור של האדם ולכן לוקה על כך, אך אי אפשר לחייב על דיבור שאינו גורר שום תוצאה מעשית (מגיד משנה, ע"פ תוספות ב"מ שם. לקוטי שיחות ח"א עמ' 83).

הלכות שכירות יג, הלכה ב: **כָּל הַמוֹנֵעַ הַפְּהָמָה מִלְּאָכַל בְּשַׁעַת מְלֻאכְתָּהּ – לֹקְהָ... אִפְּלוּ חֶסְקָהּ בְּקוֹל, לֹקְהָ.** ברין זה נחלקו בגמרא (ב"מ ז, א): יש אומרים שכאשר חסם את הבהמה מלאכול באמצעות הרמת קול, על אף שעבר בכך על איסור 'לא תחסום', אינו לוקה, שכן אין לוקים על לאו שאין בו מעשה. ויש אומרים שדיבור – 'עקימת פיו' – נחשב כמעשה ולכן לוקים על כך, וכן פוסק הרמב"ם.

מאידך, בהלכות סנהדרין (פי"ח ה"ב) מונה הרמב"ם את האיסורים שאין בהם מעשה, ובכללם איסורים שבדיבור, כגון נשבע לשקר ומקלל חברו בשם ה', ולכאורה הרי זו סתירה להלכה זו שדיבור נחשב כמעשה!

הביאור:

הדיבור נחשב כמעשה רק כאשר הוא גורר בעקבותיו

שבת קודש אי ניסח ה'תשפ"ב

אחריות על כספי צדקה

מנת להחזירו למפקיד, חייב.

אך ה'מחנה אפרים' (שם) כתב כי מאחר והרמב"ם לא חילק בזה, נראה שלדעתו בכל אופן פטור, אף כשהופקד אצלו על מנת להחזירו למפקיד. והטעם הוא, משום שהכסף אינו שייך למפקיד ואין לו בו אלא 'טובת הנאה', היינו הזכות להחליט למי לתת אותו, וזכות זו אינה נחשבת כממון שיש עליו זכות תביעה.

ויש להבין: לדעת הרמב"ם שדין זה אמור במעות שאין להן תובעים, למה הוצרכו ללמוד מהכתוב שפטור, והרי בלאור-הכי אין מי שיתבע זאת?

והביאור: אמנם העניים בעצמם אינם יכולים לתבוע את הממון, אך ניתן היה לומר שהמפקיד יוכל לתבוע את השומר להשיב לו את מעות העניים כדי שיוכל לקיים את מצות הצדקה. וזאת למדנו מהכתוב שפטור (מחנה אפרים שם).

הלכות שאלה ופקדון פרק ה, הלכה א: **מִי שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְלוֹ מְעוֹת שֶׁל עֲנִיִּים אוֹ שֶׁל פְּדִיּוֹן שְׂבוּיִים, וּפְשַׁע בָּהֶם וְנִגְנְבוּ – פְּטוּר, שְׁנֵאמַר: "לְשׂוֹמֵר", לֹא לְחַלֵּק לְעֲנִיִּים; וְהָרִי הוּא מִמּוֹן שְׂאֵין לוֹ תוֹבְעִים.**

ונחלקו ראשונים בביאור דין זה: יש אומרים שפטור משום שמעות אלו הן בגדר 'ממון שאין לו תובעים' שכן אף אחד מהעניים אינו יכול לתבוע אותן שהרי לא נועדו דווקא בעבורו (רש"י ב"ק צג, ב, וכן דעת רוב הראשונים).

ויש סוברים שגזירת הכתוב היא, שכל ממון העומד להתחלק לעניים פטורה אותו התורה מחיובי שמירה אף אם יש לו תובעים, כגון שהכסף ניתן לשומר שלא על מנת לחלקו לעניים אלא כדי להחזירו למפקיד שיחלק אותו בעצמו (ראב"ן. הובא במחנה אפרים שומרים, טז).

והרמב"ם כותב בפירוש שהפטור הוא משום 'ממון שאין לו תובעים'. ולפי זה כתב ה'לחם משנה' שאם ניתן לו על

המשך ביאור למס' יבמות ליום ראשון עמ' ב

7 גדול בְּאֵלְמִנְהָ שֶׁנִּפְלָה לוֹ מֵאֲחִיו לִיבּוּם, נִחְלַקוּ בֵּה רְבִי יוֹחָנָן וְרְבִי
8 אֶלְעָזָר. חֵד אָמַר, אִין זוֹ בִּיאַת יבּוּם וְאִינְהָ שׁוֹמְרֵת אוֹתָהּ וְאֵת צְרָתָהּ
9 מִן הַחֲלִיצָה, לִפִּי שְׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה. וְחֵד אָמַר, בִּיאָה זוֹ קוֹנָה
10 בְּדִיעֵבֶד וְשׁוֹמְרֵת אוֹתָהּ וְאֵת צְרָתָהּ מִחֲלִיצָה, לִפִּי שְׁהִיא מוֹתֵרַת מִן
11 הַתּוֹרָה, וְאִין אֲסוּרָה אֲלֵא מִשׁוּם גִּזְרָתָהּ.

1 וְאֵם בְּעָלוּ בְּדִיעֵבֶד קְנִי. הִרִי שְׁאִיסוּרִם בִּיבּוּם אִינוּ מִן הַתּוֹרָה, שְׁאֵם
2 לֹא כֵן אִיךָ קִנּוּ אֵת יְבִמּוֹתֵיהֶן וּפְטוּרוֹ אוֹתָן וְאֵת צְרוּתֵיהֶן מִחֲלִיצָה.
3 מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: תְּיֻזְבְּחָהּ הִיא מִבְּרִייתָא זוֹ לְדַבְרֵי רַבָּא. וּמוּכַח מִמְנָה
4 שְׁאִיסוּר יבּוּם חִיבִי לְאוּיִן אִינוּ אֲלֵא מִדְּרַבְנָן, גִּזְרָה בִּיאָה רֵאשׁוּנָה
5 אֲטוּ בִּיאָה שְׁנִיָּה.
6 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה מִחֲלוּקַת אֲמורָאִים בְּעִנְיָן זֶה: אִיְתָמַר, בִּיאַת בְּתוּן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד אדר-ב' א' ניסן ה'תשפ"ב

יום ראשון כ"ד אדר-ב' ה'תשפ"ב

הלכות עבדים

פרק שביעי

1 (1 ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.

1 א. גט² שחרור צריך שיהיה ענינו דבר הפורת³ בינו
2 לבין אדוניו,⁴ ולא ישאר לאדון בו זכות. לפיכך,
3 הפותח⁵ לעבדו: עצמך⁶ וכל נכסי קנייך לך, חוץ
4 ממקום פלוני, או חוץ מטלית פלונית⁷ - אין זה
5 פורת⁸, והגט בטל; ומתוך שאינו גט - אין העבד
6 משחרר, ולא קנה מן הנכסים פלום. וכן כל פיוצא
7 בזה.

(2 גיטין ט. מימרא של רב אשי. 3) חותך באופן סופי ומוחלט. 4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א.). 5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. 6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם דלהלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמך וכל נכסיו", וראה להלן בדעת רש"י. 7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. 8) אף על פי שאין ספק בשיור זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איזה שיור שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשיור הוא שמה נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמך ונכסיו" אין השיור מקלקל שהרי ודאי אין כוונתו לעבד.

8 ב. עבד⁹ שהביא גט, וכתוב בו: עצמך ונכסי קנייך
9 לך - עצמו קנה¹⁰, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים
10 לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו, כשאר
11 השטרות. וכן¹¹ אם היה פתוב בו: כל נכסי קנייך
12 לך - קנה עצמו, ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט
13 בחותמיו. שחולקים הדבור¹³ ואומרים: עצמו קנה,
14 מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו ואינו צריך
15 לקנימו; אבל הנכסים, שאין אדם קנה אותם אלא
16 בראיה ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר.

(9 שם ח: בברייתא. 10) שהרי עבד המביא גטו, נאמן לומר בפני נכתב ובפני נתתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). 11) שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. 12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל קניין העבד והנכסים, כלול בדיבור אחד. 13) תרגום עברי למונח התלמודי הידוע: "פליגין דיבורא" (שם).

17 ג. המשחרר¹⁴ שני עבדים בשטר אחד - לא קנו

18 עצמן, אלא פותבין שטר לכל אחד ואחד¹⁵.
19 לפיכך¹⁶, הכותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד
20 - אף עצמן לא קנו. ואם¹⁷ כתב בשני שטרות - קנו,
21 ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים? בשכתב
22 בכל שטר משניהם: כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני
23 עבדי; אבל¹⁸ אם כתב: חצי נכסי לפלוני עבדי,
24 וחצי נכסי לפלוני עבדי - אף בשני שטרות לא קנו
25 פלום. שהעבד מפלל נכסים, והרי שיר בו¹⁹ חציו,
26 ואין זה שחרור; וכן שלא נשתחרר, לא קנה מן
27 הנכסים פלום.

(14 גיטין מב. 15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פו. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). 16) ברייתא שם. 17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. 18) המשך הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. 19) והרי יש שיור בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. המשחרר²⁰ חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד
28 חציו, והרי הוא עבד כשהיה. אבל אם שחרר חציו
29 בכסף, כגון שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר חציו
30 - קנה, ונמצא חציו עבד וחציו בן חורין. במה
31 דברים אמורים? בששחרר חציו בשטר והניח חציו;
32 אבל²¹ אם שחרר חציו ומכר חציו, או ששחרר חציו
33 ונתן חציו במתנה, הואיל ויצא העבד פלו מרשותו²²
34 - קנה העבד חציו, והרי זה חציו עבד וחציו בן
35 חורין. וכן²³ עבד של שני שתפין, ושחרר אחד מהן
36 חלקו, בין בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו²⁴,
37 והרי הוא חציו עבד וחציו בן חורין.
38

(20 שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירושו של רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה מתגרשת לחצאין. 21) שם מה. מימרא של רבה. 22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיור לעצמו, או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן). 23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. 24) שהרי לא שיר בחלקו כלום.

ה. הפותח²⁵ לשפחתו מעברת: הרי את בת חורין
39 וולדך עבד - דבריו קנימין²⁶. הרי²⁷ את שפחה וולדך
40 בן חורין - לא אמר פלום, שזה פמי שמשחרר
41 חציה.
42

(25) קידושין טט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. 26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חצי עבד שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד אדר"ב - ספר קנין - הלכות עבדים פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירוהו בית דין ונתנהו לאפוטרופוס לשחררו (תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44 מרחיקין. 45) בכתב יד תימן: "קרובה".

ט. שְׂכִיב מְרַע⁴⁶ שֶׁפְּתַב⁴⁷ פֶּל נִכְסָיו לְעַבְדוֹ, וְעַמְד⁴⁸ 20
- חוֹזְרֵי⁴⁹ בְּנִכְסִים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעַבְדוֹ; שְׁהָרִי יֵצֵא 21
עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרֵין⁵⁰. 22

46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר גימאי בשם רב נחמן, וראה למעלה פרק ח מהלכות זכיייה ומתנה הלכה כב. 47) כדן שכיב מרע בלי קניין. 48) והבריאי. 49) כדן שכיב מרע (הלכות זכיייה שם הלכה יד). 50) ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכיייה שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת האדון, כדעת חכמים, שישוחרר מעכשיו.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

1) נתבארו בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

א. המוֹכֵר² אֶת עַבְדוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים - יֵצֵא בֶּן 23
חוֹרֵין³; וְכוֹפֵין⁴ אֶת רַבּוֹ לְחוֹזֵר וְלִקְנוֹתוֹ מִן הָעוֹבֵד 24
פוֹכְבִים עַד עֶשְׂרֵה בְדָמָיו, וְכוֹתֵב⁵ לוֹ גִט שְׁחֹרֵר 25
וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא רָצָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְמַכְרוֹ אֶפְלוֹ 26
בְּעֶשְׂרֵה בְדָמָיו - אֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ יִתְר⁶. וְקָנַס זֶה⁷ 27
אֵין גּוֹבֵין אוֹתוֹ וְדָנִין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּבֵית דִּין מְמַחֲיִין⁸. 28
וְאִם⁹ מֵת הַמוֹכֵר - אֵין קוֹנְסִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לְהַחְזִיר 29
אֶת הָעַבֵד לְשְׁחֹרְרוֹ¹⁰. 30

2) גיטין מג: משנה וברייתא. 3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבודו של האדון היהודי, אבל לא משעבודו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. 4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. 5) שם מג: בברייתא. 6) שם מד. שעשרה דוקא. 7) [לפדותו עד עשרה בדמיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סייג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הרי"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כה]. 8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הרי"ף

"משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם ירך עובריה", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ולהם משנה). 27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר שאפשר לשחרר חצי עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

1 ו. שֶׁפְּתַח²⁸ חֲרוּפָה²⁹, אִם רָצָה לְשַׁחֵרֵר חֲצִיָה הַנְּשֹׂאֵר 1
וְתַעֲשֶׂה אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה³⁰ - הָרִי זֶה מְשַׁחֵרֵר³¹ בֵּין 2
בְּכֶסֶף בֵּין בְּשֹׁטֵר, וְשֹׂאֵף³² הַכֶּסֶף גּוֹמֵר שְׁחֹרְרוּתָהּ³³. 3

28) גיטין מג: 29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן כתב הרמב"ד כאן. 30) לבעלה הראשון, העבד העברי, וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו (גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. 31) שאין כאן שום שיעור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה. 32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי שמעון. 33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט:); וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

ז. מֵי³⁴ שֶׁחֲצִי עַבְדוֹ וְחֲצִי בֶן חוֹרֵין, הוֹאֵיל וְאֵינוֹ 4
מֵתָר לֹא בְּשֶׁפְּתָה³⁵ וְלֹא בְּבֵת חוֹרֵין³⁶ - כּוֹפֵין אֶת רַבּוֹ 5
וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרֵין, וְכוֹתֵב שֹׁטֵר עָלָיו בְּחֲצִי 6
דָּמָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעַבְדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ 7
מַצִּיָה עַל פְּרִיָה וּרְבִיָה³⁷; אֲבָל הַשֶּׁפְּתָה³⁸ - תִּשְׂאֵר 8
כְּמוֹת שֶׁהִיא³⁹, וְעוֹבְדָת אֶת רַבָּה יוֹם אֶחָד וְאֵת עֲצֻמָּה 9
יוֹם אֶחָד⁴⁰. וְאִם נִהְגוּ בֵּה⁴¹ הַחוֹטְאִים מְנַהֵג הַפְּקֵר - 10
כּוֹפֵין אֶת רַבָּה לְשַׁחֵרֵר, וְכוֹתֵב עָלֶיהָ שֹׁטֵר בְּחֲצִי 11
דָּמֶיהָ. 12

34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם. 35) מפני שיש בו צד חירות. 36) מצד העבדות שבו, "והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם). 37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. 38) שאין האשה מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). 39) גיטין מג: 40) שם מא. במשנה לגבי עבד דרבתי בית הלל. 41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

ח. מֵי⁴² שֶׁחֲצִי עַבְדוֹ וְחֲצִי בֶן חוֹרֵין, שֶׁעַמְד רַבּוֹ 13
וְהִקְנָה חֲצִי לְבָנוֹ הַקָּטָן, כְּדִי שְׁלֹא יִכְפוּ אוֹתוֹ בֵּית 14
דִּין לְשַׁחֵרְרוֹ - מְעַמְדִין בֵּית דִּין לְקָטָן אֲפוֹטְרוֹפּוֹס, 15
וְכוֹתֵב⁴³ לוֹ הָאֲפוֹטְרוֹפּוֹס גִּט שְׁחֹרֵר, וְכוֹתֵב לוֹ שֹׁטֵר 16
חוֹב בְּחֲצִי דָּמָיו. וְאִם נִצְטָרֵף הַקָּטָן בְּעַבְדוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ 17
גַּעְגּוּעֵין עָלָיו - מְפַלְיָגִין⁴⁴ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּמַעוֹת, 18
שִׁדְעָתוֹ שֶׁל קָטָן קְרוֹב⁴⁵ אֲצֵל מַעוֹת. 19

42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסויימת. 43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כותב, ולדעת רבינו והיא דעת הרי"ף ועוד ראשונים, הכוונה לאפוטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפוטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב. ופרק יא מהלכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למי שחסרו ממון, ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם (בבא-קמא טו: ופד.) שיש בהם חסרון כיס אלא שאינם שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס (ראה שם פד:) - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה. וייתכן כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרבו ישראל ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

ה. אחד מוכר עבדו לעובד פוככים עובד עובדה 17
זרה, או שמכרו לגר תושב, 27 אפלו לכותי 28 - הרי 18
זה יצא לחרות. מכרו לישׂראל מומר 29 - הרי זה 19
ספק. לפיכך, אם תפס פדי דמיו מרבוי ראשון, פדי 20
לציאת פהן מיד המומר - אין מוציאין מידו 30.

27 שם, בעיא שנפתרה. והוא גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. 28 שם בעיא שלא נפתרה. ברם רבינו, כנראה, מדבר על כותי שאחרי הגזירה, ואז נחשב לעכו"ם גמור (ראה למעלה פ"ו הלכה ו). והבעיא בגמרא היתה, ללא ספק, על הזמן שלפני הגזירה (כסף-משנה). 29 שם בעיא שלא נפתרה. 30 כמבואר למעלה בהלכה ד.

ו. המוכר 31 עבדו לחוצה לארץ - יצא בן חורין 32;
וכופין 33 את רבו השני לכתב לו גט שחרור, ואבדו 23
הדמים 34. ומפני 35 מה קנסו פאן הלוקח לבדו?
שאלו לא לקח זה, לא יצא העבד לחוצה לארץ. 25
המוכר עבדו לסוריא 36, ואפלו לעכו 37 - פמוכר 26
לחוצה לארץ 38.

31 גיטין מג: במשנה. 32 קנסוהו חכמים על שהוציאו לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה לארץ, אבל אם יצא והוציאו לשם - לא קנסוהו, ראה להלן הערה (מא). 33 שם מד: בכרייתא: "וצריך גט שחרור".] ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין אותו". 34 שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב יוסף. 35 שם מה. שאלת אביי ותשובת רב יוסף. 36 שם ח. בעיא שנפתרה. 37 שחציה בתחום ארץ ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלון). 38 כן מדייק רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו כח"ל לענין מכירת עבדים.

ז. בן בבל 39 שנישא אשה פארץ ישׂראל, ודעתו 28
לחזור, והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות 41 - הרי 29
אלו ספק, אם הם פמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, 30
הואיל ויש לו הפרות, או אינן פמכורין לו, שיהי 31
הגוף שלה 42.

39 שם מד: בעיא שנשארה בתיקו. 40 לחוצה לארץ. 41 של נכסי צאן ברזל שאחירותם עליו (ראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א). כן פירשו רש"י והמאירי, ועיין אור-שמח. 42 שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה (רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא

שם בשם גאון. 9 בעיא שנפשטה שם מד: 10 [כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו ה'תוספות' בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

ב. לזה 11 על עבדו מן העובד פוככים: אם קבע לו 1
זמן ואמר לו: אם הגיע זמן פלוני ולא אשלם לך, 2
תקנה גוף עבד זה - הרי זה יצא לחרות מיד 12; ואם 3
אמר לו: תקנה מעשה ידי - לא יצא לחרות 13.
גבאו 14 עובד פוככים פחובו 15, או שפאו על האדון 5
מצרים ובקשו להרגו, ופדה עצמו מידן בעבדו - 6
לא יצא לחרות, מפני שגלח ממנו שלא ברצונו 16.

11 שם מג: בכרייתא. 12 כן יוצא מתוך השקלא-וטריא שם. 13 כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה גופו, אלא: סירותיו (=מעשה ידיו) - לא קנסוהו. 14 שם מד: בכרייתא. 15 חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה משכן לו את העבד. 16 ואין כאן מקום לקנס.

ג. מכר 17 עבדו לאחד מעבדיו 18 המלך או מגדוליו, 8
אף על פי שהוא מתירא מהם - יצא העבד לחרות, 9
מפני שהיה יכול לפיטו בממון אחר 19.

17 מימרא של רב, שם. 18 זהו פירושו של רבינו למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י 'תוספות' שם. 19 שם בגמרא.

ד. מכר 20 עובד פוככים לשלשים יום, מכרו חוץ 11
ממלאכתו 21, חוץ מן המצות 22, חוץ משפחות וימים 12
טובים 23 - הרי זה ספק אם נשתחרר או לא 13
נשתחרר. לפיכך, אם תפס העבד פדי דמיו 24 לרבו 25,
פדי שניצא פהן לחרות מיד העובד פוככים - אין 15
מוציאין מידו 26.

20 שם מד. בעיות שלא נפתרו. 21 כלומר, שלא ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו הוליד וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). 22 כלומר, שלא יתבטל מן המצוות שחייב בהן העבד. 23 שאינו מופקע משמירת שבת ויום-טוב. 24 [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו מממונו זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסו פ]. 25 כלומר: מרבו. 26 ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי, שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסו ס"ק קנד. והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 בַּטּוֹב לוֹ, לֹא תוֹנְנוּ - זוֹ אֶף הוֹנֵית דְּבָרִים⁵⁹. נִמְצְאתָ
22 לְמַד, שְׁמַמְאָנָה אֶת הַגֵּר הַזֶּה - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן:
23 מִשּׁוֹם וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמּוּתוֹ⁶⁰, וּמִשּׁוֹם יִגַּר לֹא
24 תוֹנֶה⁶¹, וּמִשּׁוֹם לֹא תוֹנְנוּ. וְכֵן עוֹבֵר מִשּׁוֹם וְלֹא
25 תִּלְחָצְנוּ⁶², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֵינֵי הוֹנֵיהָ⁶³.

קנסוהו להוציאו לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ (מאיירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין מוציאין מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-שמח).

56) ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני ששחררו אותו, ואז עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו".
57) כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. (58) כן לשון רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. (59) לשון 'ספרי', הביאו רבינו שם. (60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם (ראה למעלה פי"ד מהלכות מכירה הלכה טו).
61) בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר גם את הפסוק "אל תונו איש את אחיו" הנאמר באונאת ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים, שעל-ידי אונאת דברים הוא מזיקו גם ממון (ראה שם בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא בכלל "אחיו" (בבא-קמא פח. וראה למעלה פ"ה הלכה ה והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם 'מנחת חינוך' שכאן מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת 'מנחת חינוך' שם, אף לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה]. (62) 'צריך עיון, שהרי פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה, שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

1 ח. עֶבֶד⁴³ שִׁנְיָא אַחַר רַבּוֹ לְסוּרְיָא, וּמְכָרוּ שָׁם -
2 אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ⁴⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁴⁵ פְּשִׁיטָא
3 רַבּוֹ עַל מְנַת שְׁלֹא לְחַזֵּר לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם
4 דַּעַת רַבּוֹ לְחַזֵּר, וְיִצְא אַחֲרָיו, וּמְכָרוּ שָׁם - יִצְא
5 לְחֵירוֹת⁴⁶, וְכּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְשַׁחֲרוֹ.

43) גיטין שם, ברייתא דרבי חייא. (44) לצאת לחירות עם המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושלא על-מנת לחזור, ראה להלן. (45) כן בשקלא-וטריא שם. (46) מימרא של רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

6 ט. עֶבֶד⁴⁷ שִׁנְיָא לְעֵלוֹת לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אֶת
7 רַבּוֹ לְעֵלוֹת עִמּוֹ, אוֹ יִמְכַר אוֹתוֹ לְמִי שִׁנְיָעֵלוּהוּ
8 לְשָׁם⁴⁸. רַצָּה הָאָדוֹן לְצַאת לְחוּצָה לְאַרְצָא - אֵינּוּ יָכוֹל
9 לְהוֹצִיא אֶת עַבְדּוֹ, עַד שִׁירְצָה⁴⁹. וְדִין זֶה - בְּכָל זְמַן,
10 אֲפִלּוּ בְּזְמַן הַזֶּה⁵⁰ שֶׁהָאָרְץ בְּיַד עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים⁵¹.

47) כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל", ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתווי עבדים". ועיין רש"י שם שפירש באופן אחר. (48) כן פירש רבינו את המילה "מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרהו לאחר ויעלהו. (49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו (ראה להלן הלכה ה), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה לארץ. (50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות, ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין זה]. (51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל היוצא לחוץ-לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג מהלכות אישות הלכה יט.

26 יב. הַקּוֹנֶה⁶⁴ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים סֶתֶם⁶⁵, וְלֹא
27 רַצָּה לְמוֹל וּלְקַבֵּל מִצּוֹת הָעֶבְדִים⁶⁶ - מְגַלְגְּלִין עִמּוֹ
28 כָּל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ, וְאִם לֹא רַצָּה - חוֹזֵר וּמוֹכְרוֹ
29 לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְצָא⁶⁷. וְאִם הִתְנַה⁶⁸
30 הָעֶבֶד עָלָיו תַּחֲלָה שְׁלֹא יִמּוֹל - הָרִי זֶה מְתָר לְקִימוֹ⁶⁹
31 כָּל זְמַן שִׁירְצָה בְּגִיּוּתוֹ, וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים אוֹ
32 לְחוּצָה לְאַרְצָא. וְכֵן⁷⁰ עֶבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת,
33 וְאַחַר כֵּן הִפִּיל עִצְמוֹ לְגִסּוֹת⁷¹, וְאִין רַבּוֹ יָכוֹל
34 לְהוֹצִיאָו לֹא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם
35 - הָרִי זֶה מְתָר לוֹ לְטַל דְּמֵיו מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים⁷²,
36 וְכוּתָב וּמְעֵלָה בְּעַרְפְּאוֹת⁷³ שֶׁל עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים, מִפְּנֵי
37 שֶׁהוּא פְּמַצִּיל מִיָּדָם.

11 י. עֶבֶד⁵² שֶׁבְּרַח מְחוּצָה לְאַרְצָא לְאַרְצָא - אֵין מְחִזְרִין
12 לוֹ לְעֲבָדוֹת. וְעָלָיו נִאֲמַר⁵³: לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל
13 אֲדוּנָיו. וְאוֹמְרָ⁵⁴ לְרַבּוֹ, שִׁיִּתְּבֵךְ לוֹ גִּט שְׁחָרוּר, וְיִכְתֹּב
14 לוֹ שֵׁטֶר חוֹב בְּדָמָיו, עַד שֶׁתִּשְׁתַּיֵּג יָדוֹ וְיִתֵּן לוֹ. וְאִם⁵⁵
15 לֹא רַצָּה הָאָדוֹן לְשַׁחֲרוֹ - מִפְּקִיעֵין פִּית דִּין שֶׁעֲבָדוֹ
16 מְעָלָיו וְלָלֵךְ לוֹ.

52) גיטין שם. (53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם. (54) כן אמר רבי אמי, שם. (55) כך פסק רבי אמי במעשה שהיה, שם.

64) יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתנא-קמא בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין בשם רבי אילעאי, שם. (69) "ובלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נוהג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין סוף-משנה). (70) גיטין מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים.

17 יא. עֶבֶד זֶה⁵⁶ שֶׁבְּרַח לְאַרְצָא - הָרִי הוּא גֵר צִדְקָא⁵⁷.
18 וְהוֹסִיף לוֹ הַפְּתוּב אֲזַהְרָה אַחֲרַת לְמִי שֶׁמַּמְאָנָה אוֹתוֹ,
19 מִפְּנֵי⁵⁸ שֶׁהוּא שֶׁפִּל רוּחַ יוֹתֵר מִן הַגֵּר, וְצָוָה עָלָיו
20 הַפְּתוּב שֶׁנֶּאֱמַר: עֲמֹף יִשֵּׁב בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 72) אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73) בתי דין. ואע"פ שבוהו הוא מחשיבם (רש"י).
- 1 יג. המפקיר⁷⁴ עבדו - יצא לחרות, וצריך גט
2 שחרור⁷⁵. ואם⁷⁶ מת האדון שהפקירו - הירש כותב
3 לו גט שחרור.
- 74) שם לח: מימרא של רב חייה בר אבין בשם רב, ושם לט. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75) וכופין את רבו על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163).
76) שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.
- 4 יד. עבד⁷⁷ שפירח מבית האסורין, אם נתאש ממנו
5 רבו - יצא לחרות; וכופין⁷⁸ את רבו וכותב לו גט
6 שחרור.
- 77) שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן, וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-טריא לפי שיטת אבין.
78) כדי שיוכל לשאת ישראלית.
- 7 טו. עבד⁷⁹ שנשבה: אם נתאש ממנו רבו ראשון -
8 פל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא
9 שלו; ואם⁸⁰ פדהו לשם פן חורין - הרי זה פן
10 חורין. ואם לא נתאש ממנו רבו ראשון - הפודה
11 אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו, וחוזר לרבו;
12 ואם פדהו לשם פן חורין - חוזר לרבו הראשון בלא
13 פלום.
- 79) גיטין לו: במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא. וכן כתב הר"ף שם בשם גאון. (80) תוספתא גיטין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל. ופירשוה הראשונים בשלא נתייאש ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.
- 14 טז. עבד⁸¹ שעשאו רבו אפותיקי⁸² לבעל חובו,
15 ושחררו - הרי זה משחרר⁸³, וכופין⁸⁴ את בעל חובו
16 לשחררו⁸⁵. גם זה מפני תקון העולם, שלא יפגע בו
17 לאחר זמן ויאמר לו: עבדי אתה.
- 81) גיטין מ: במשנה. (82) לשון רבינו בפירוש המשניות: "מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה אלא ממנו. (83) מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא מידי שעבוד. (84) משנה, שם. (85) אבל המשחרר חייב לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממונו (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא).
- 18 יז. עבד⁸⁶ שהשיאו רבו⁸⁷ בת חורין⁸⁸, או שהניח⁸⁹
19 לו רבו תפלין בראשו⁹⁰, או שאמר לו רבו⁹¹ לקרות
20 לשלשה פסוקין⁹² בספר תורה בפני צבור, וכן כל
21 פיוצא באלו הדברים שאינו תיב בהן אלא פן
22 חורין⁹³ - יצא לחרות⁹⁴, וכופין⁹⁵ את רבו לכתב לו
23 גט שחרור. וכן אם נדר נדר שפופין עליו את
24 העבדים⁹⁶, כמו שבארנו בנדרים⁹⁷, ואמר לו רבו:
25 מופר לך⁹⁸ - יצא לחרות⁹⁹; שפיין שלא כפה אותו
- 26 במקום שיש לו לכפותו, גלה דעתו שהפקיע
27 שעבודו. מכאן אני אומר: שהמשחרר עבדו בכל
28 לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו
29 עליו שעבוד כלל, ושגמר בלבו לדבר זה - שאינו
30 יכול לחזור בו, וכופין אותו לכתב לו גט שחרור,
31 אף על פי שעדיין לא כתב. אבל אם לזה¹⁰⁰ מעבדו,
32 או שעשהו אפוטרופוס, או שהניח תפלין בפני רבו
33 או שקרא לשלשה פסוקים בבית הכנסת בפני רבו
34 ולא מחה בו - לא יצא לחרות¹⁰¹.
- 86) שם לט: ומ. מימרא של רב אשי בשם רבי. (87) כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88) עבד אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם לא שכונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט שחרור, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרור - בכל זאת קל יותר האיסור מעוכב גט שחרור מבעבד גמור (אור-שמח, וכן איתא במאירי). (89) שם, מימרא של רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא. (90) שאין דרך העבדים להניח תפלין, שהרי מצות-עשה שהזמן גרמא היא (רש"י ו'תוספות' שם). [ולא אמרו כן אלא בתפלין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - "אלו תפלין שבראש" (ברכות 1), אבל תפלין של יד דינם ככל מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על ידן לחירות, כמו שכתבו ה'תוספות' שם]. (91) שם בברייתא נאמר שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפלין, שכשם שבתפלין חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-משנה). (92) שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות משלשה פסוקים (פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג). (93) שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט). (94) כלומר, גילה דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן. והרי זה כאלו הפקירו, ועיין אור-שמח. (95) שם מ. בסמיכות למימרת רבי לפי גיורת הר"ף. (96) כלומר, נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם. (97) פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98) לשון הפרה בעבד אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש בזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו. (99) נזיר סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים נזירותו". ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100) גיטין מ. (101) כיון שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.
- 102) ואם
103) למדו - לא יצא לחרות¹⁰³.
- 102) מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח.
103) נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן אחר - לא. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.
- 104) הלוקח¹⁰⁴ עבד מן העובד פוככים, וקדם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זוכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבמונו, ואפילו יהא זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחם-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד בו כפועל שכיך. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמסחרר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קנוי לו אלא למעשה ידיו, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם]. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

8 **כ.א.** **שְׁקִדְמוּ עֲבָדְיוֹ וְשִׁפְחוּתָיו וְטָבְלוּ לְפָנָיו** 121
9 **- קָנוּ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין.**

(120) [כלומר, גוי שעומד להתגייר]. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחם-משנה שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

פָּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

10 **א. וְיִשְׂרָאֵל שִׁבָּא עַל שִׁפְחָה פְּנִיעִי, אִף עַל פִּי**
11 **שְׁהִיא שִׁפְחָתָא - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ פְּנִיעִי לְכָל דְּבָר;**
12 **וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשָׂאָר**
13 **הָעֲבָדִים.⁶**

(2) קידושין טו: במשנה, כי ולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמה שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחיו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

14 **ב. אֶחָד הַקְּנָה עֶבֶד פְּנִיעִי מִיִּשְׂרָאֵל, או מִן גֵּר**
15 **תּוֹשֵׁב, או מִן עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהוּא פְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָיו,**
16 **או מִמְּאָד מִשָּׂאָר הָאֲמוֹת,⁷ יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ**
17 **לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד פְּנִיעִי לְכָל דְּבָר. וְכֵן**
18 **מוֹכֵר בְּנָיו וּבְנֹתָיו; שְׁנָאֵמַר: מִהֶם תִּקְנוּ וּמִמְשַׁפְּחָתָם**

1 **הָעֶבֶד¹⁰⁵ וְטָבַל בְּפָנָיו רַבּוֹ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - יֵצֵא**
2 **לְחֵרוֹת¹⁰⁶; שְׁלֹא בְּפָנָיו רַבּוֹ - צָרִיף לְפָרְשׁ¹⁰⁷.**
3 **לְפִיכָף¹⁰⁸ צָרִיף רַבּוֹ לְתַקְפוֹ¹⁰⁹ בְּמַיִם.**

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם רב, וברייתא שם בענין בלוריא הגיורת. וראה בסמוך. (105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידיו (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה ישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפיקעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפיקע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא לאתויי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד]. (107) מימרא של רבא שם, וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

4 **כ. וְיִשְׂרָאֵל¹¹⁰ שִׁתְּקַף¹¹¹ עוֹבֵד פּוֹכְבִים קָטָן¹¹², או**
5 **מִצָּא תִינוּק עוֹבֵד פּוֹכְבִים¹¹³, וְהִטְבִּיל¹¹⁴ לְשֵׁם גֵּר¹¹⁵**
6 **- הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לְשֵׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לְשֵׁם**
7 **בֶּן חוֹרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין¹¹⁹.**

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אור-שמח). [וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מח, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' רי"ג אפשטיין]. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [זוכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפסיקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין ישאר בעבודתו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 קָנָה גּוֹפּוֹ, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂה יָדָיו¹⁴. אָף עַל פִּי
17 כֵּן, אִם מְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל - הֲרִי גּוֹפּוֹ קָנִי לְיִשְׂרָאֵל¹⁵.

18 ו. הָאִשָּׁה¹⁶ קוֹנָה שְׁפָחוֹת, וְאֵינָה קוֹנָה עֲבָדִים, אֶפְלוּ
19 קְטָנִים¹⁷, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד¹⁸. וְאִם קָנְתָה אוֹתָם - הֲרִי זוֹ
20 קָנְתָה גּוֹפָם כְּאִישׁ. וְיִרְאֶה לִּי, שְׂאִינָה אֲסוּרָה לְקָנוֹת
21 אֶלָּא עֶבֶד בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וּמִתְשַׁע וְלִמְעַלָּה¹⁹. וְכֵן²⁰
22 אֲסוּר²¹ לְאָדָם לְשַׁחֵרֵר עֶבֶד פְּנַעֲנִי, וְכָל הַמְשַׁחֲרָרוֹ -
23 עוֹבֵר בְּעֲשֵׂהָ, שְׂנֵאָמַר: לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ; וְאִם
24 שַׁחֲרָרוּ - מְשַׁחֲרָר, כְּמֹה שֶׁבְּאֲרָנּוֹ²², וְכּוֹפֵין²³ אוֹתוֹ
25 לְכַתֵּב גִּט שַׁחֲרוּר בְּכָל הַדְּרָכִים²⁴ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ²⁵. וּמִתָּר
26 לְשַׁחֲרָרוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה, אֶפְלוּ לְמִצְוָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם²⁶.
27 כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ עֹשֵׂה בְּבֵית הַכְּנֻסָּת²⁷ - הֲרִי זֶה
28 מְשַׁחֲרָר עֶבְדוֹ וּמִשְׁלִים בּוֹ הַמִּנְיָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
29 בְּזָהָר²⁸. וְכֵן שְׁפָחָה²⁹ שְׂנוֹהֲגִין בָּהּ הָעַם מְנַהֵג הַפְּקָר,
30 וְהֲרִי הִיא מְכָשׁוּל לְחוֹטְאִים - פּוֹפִין אֶת רַבָּה
31 וּמְשַׁחֲרָרָה, פְּדֵי שְׁתַּנְּשָׂא וְיִסוּר הַמְכָשׁוּל. וְכֵן כָּל
32 פְּיוּצָא בְּזָהָר.

16 בבא מציעא עא. בברייתא, וכתנא קמא, שאינה יכולה לקנות לא עבריים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג, שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה ב. 17 כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא הנ"ל בעבדים עבריים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע, אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה פ"ד הלכה א), ואם כן הוא הדין שעבדים הנזכרים שם הם קטנים (הגרא"ב ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא מציעא שם), ועבד קטן אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגרא"ב באה"ע סימן כב ס"ק כה). 18 כן בגמרא שם: "אשה לאו אורח ארעא". 19 שבפחות מבן תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות אישות הלכה ג). ומכיון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא החמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-משנה), ויש מחמירים בזה (טור). 20 תיבת "וכן" אינה נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה). וראה להלן הערה כב). 21 גיטין לח. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. 22 למעלה פרק ה הלכות א-ג. 23 [כל הפיסקא הזאת תמוהה: הרי שחררו, ולמה צריך לכופו? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עד) - מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם בכ"י בריטיש מוזיאום, חסרה כל הפיסקא הזו, ובכ"י אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרור". ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות

1 אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֲרָצְכֶם. וְכָל אֶחָד מֵאֵלּוּ
2 הֲרִי הוּא פְּעֻבָּד פְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

7 שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות", ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב אריא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד. וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובלחם-משנה [כאן].

3 ג. אֶחָד⁸ מִן הָאֲמוֹת שֶׁבָּא עַל שְׁפָחָה פְּנַעֲנִית שְׁלָנוּ⁹
4 - הֲרִי הֵבֵן עֶבֶד פְּנַעֲנִי¹⁰; שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ
5 בְּאֲרָצְכֶם¹¹. אֲבָל הָעֶבֶד שְׁלָנוּ שֶׁבָּא עַל אַחַת מִן
6 הָאֲמוֹת - אֵין הֵבֵן עֶבֶד; שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ
7 בְּאֲרָצְכֶם, וְעֶבֶד אֵין לוֹ יָחַס¹².

8 יבמות עח: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי יוחנן. 9 שטבלה לשם שפחות (פט"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ו). 10 שייך לארון השפחה. וראה במכילתא דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה וילדיה: "כל בנים שיוולדת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה בתורה שלמה שם לסימן צג. 11 וגומר "והיו לכם לאחווה", כלומר לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו משפחה שלכם, הרי הוולד עבד כנעני שלכם. 12 ואין זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם). וכן פסק רבינו בפט"ו מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות אסורי ביאה שם, שהבא מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד. ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות אסורי ביאה פרק יב הלכה כא: ש"גר עמוני שנשא מצרית - הוולד עמוני. וגר מצרי שנשא עמונית - הוולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס, אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין לחם-משנה.

8 ד. מְלַךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִים¹³ שְׁעֵשֶׂה מְלַחְמָה, וְהִבִּיא
9 שְׂבִיָּה וּמְכָרָה; וְכֵן אִם הֲרַשָּׁה לְכָל מִי שִׁירְצָה, שִׁילַף
10 וַיִּגְנֹב מֵאִמָּה שְׁהִיא עוֹשֶׂה עִמּוֹ מְלַחְמָה, שְׂבִיָּא
11 וַיִּמְכַּר לְעַצְמוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּינָיו, שְׂכָל מִי שֶׁלֹּא יִתֵּן
12 הַמָּס - יִמְכַּר, אוּ מִי שֶׁעֲשָׂה כָּךְ וְכָךְ אוּ לֹא יַעֲשֶׂה
13 - יִמְכַּר; הֲרִי דִּינָיו דִּין, וְעֶבֶד הַנְּלָקַח בְּדִינָיו אֵלּוּ -
14 הֲרִי הוּא פְּעֻבָּד פְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

13 יבמות מה: ומו.

15 ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁקָּנָה עוֹבֵד פּוֹכְבִים לְעַבְדוֹת - לֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 וְתִבְשִׁיל שְׁהִיּוּ אוֹכְלֵי³⁵, וּמְקַדְמִין מְזוֹן הַבְּהֵמוֹת
 18 וְהַעֲבָדִים³⁶ לְסַעֲדַת עֲצָמָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: כְּעִנְי
 19 עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם, כְּעִנְי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרְתָּהּ.
 20 וְכֵן³⁷ לֹא יִבְזֶהוּ בַּיָּד, וְלֹא בַדְּבָרִים; לְעַבְדוֹת מְסָרָן
 21 הַקְּתוּב, לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְבֶּה עָלָיו עֲצָקָה וְכַעַס,
 22 אֶלָּא יִדְבֵר עִמּוֹ בְּנֶחֱת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מִפְּרֹשׁ
 23 בְּדַרְכֵי אֵיבֹב הַטּוֹבִים שֶׁהִשְׁתַּפַּח בָּהֶן: אִם אֲמַאֵס
 24 מִשְׁפָּט עֲבָדֵי וְאֲמַתִּי בְּרַבִּם עֲמָדִי. הֲלֹא בְּכֶטֶן עֲשִׂנִי
 25 עֲשָׂהוּ, וְיִכְוֹנְנֵנוּ בְּרַחֵם אֲחָד. וְאִין³⁸ הָאֲכֹזְרִיּוֹת וְהַעֲזוּת
 26 מִצְוִיָּה אֶלָּא בְּעוֹבְדֵי פוֹכְכִים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה;
 27 אֲבָל זִרְעוּ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁפִּיעַ
 28 לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אוֹתָם
 29 בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל.
 30 וְכֵן בְּמִדּוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁצִּוְּנוּ לְהִדְמוֹת
 31 בָּהֶם³⁹, הוּא אוֹמֵר: וְרַחֲמֵנוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂי⁴⁰. וְכָל
 32 הַמְּרַחֵם⁴¹ - מְרַחֲמִין עָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים
 33 וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבָּה⁴².

~ נקודות משיחות קודש ~

ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה

ומשמע מדבריו שאף שינהג בדרכי החכמה אין זה מספיק, ובכדי לנהוג בעבד ברחמנות צריך גם לדרכי החסידות. ויובן זה על פי מה שהוסיף הרמב"ם שהחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, ולכאורה מדוע הוסיף כאן בהמות לעבדים, ובפרט שהקדמת המזון לבהמות הוא דין ולא מדת חסידות, ואותו לומדת הגמרא מהפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" שהקדים הכתוב מאכל הבהמה.

ויש לומר שבוזה שצירף הרמב"ם בהמות עם עבדים בא ללמד שהנהגתו בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא בגדר מדת חסידות ולא רק מדרכי החכמה. כי הנה מצד השכל יכול האדון לחשוב שמכיון שתפקיד העבד לעשות כל העבודות גם הבזויות ביותר, הרי שאין להטות לו חסד כי בכך עלול לשכוח את מקומו ותפקידו, ולעניין זה לא תועיל גם מדת חסידות ורחמים כי הם רחמים מוגבלים מצד הנבוא ואינם חלים על עבד כנעני בעניינים שיגרמו לו שלא לעבוד עבודתו.

לכך הוסיף הרמב"ם שחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות לסעודת עצמן, כי מובן ופשוט שאף מי שהוא רחום וחסדן ויתעורר לרחם על בעלי חיים, אין רחמיו עליו יותר מרחמיו על בני ביתו, וזה שהיו מרחמים על הבהמותיהם אין זה מצד הרחמים הטבעיים אלא שזהו סוג אחר של רחמים.

וזהו מה שהוסיף כאן הרמב"ם "שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה, וציוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים,

כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה"). שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת ה'חינוך' (סוף מצוה שמז) שאסור לה לשחררן עיי"ש). ולפי זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן]. (24) [צ"ל כבכל הדרכים]. (25) [למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בדין המוכר עבדו לגוי או לחוצה-לארץ שכופין לשחררו]. (26) ברכות מז: וגיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ז סימן כ. (27) ציין רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום מצוה דרבים. ראה לחם-משנה. (28) תמהו בזה כמה ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצוות-עשה מן התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנם, אבל אם עושה כן לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום איסור (הר"ן בגיטין שם). (29) גיטין לח. כרבינא ולא כאביי. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

1 ז. וְכֹל³⁰ הָרַב לֹמֵר לְעַבְדוֹ כְּנַעֲנִי: עֲשֵׂה עִמִּי וְאִינִי
 2 זָנָה, אֶלָּא לָךְ וְיִשְׂאֵל עַל הַפְּתָחִים וְיִתְפָּרְנֶנּוּ מִן
 3 הַצְּדָקָה; שִׁישְׂרָאֵל מְצוּיִן לְהַחֲיוֹת הַעֲבָדִים
 4 שְׂבִינֵיהֶם³¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּעַבְדֵּי; שְׂאִין
 5 בֵּית דִּין נִזְקָקִין לְגְדוּלִים לְשִׁמּוֹר מְמוֹנָם, וְאִם לֹא
 6 יֵאָכֵל לְעַבְדֵּי וְיִשְׁקֶם פְּרָאוּי - הֵם יִכְרְחוּ אוֹ יִמּוּתוּ,
 7 וְאֵדָם חָס עַל מְמוֹן עֲצָמוֹ יִתֵּר מִכָּל אֲדָם. אֲבָל
 8 עֲבָדִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ בְּתוֹרַת נְכִסֵּי מְלוּג - חָיֵב
 9 בְּמִזְוֹנֹתֵיהֶן³², שְׁעַל מְנַת פֶּן הִכְנִיס אוֹתָם; שְׂאִם לֹא
 10 יִזוֹן אוֹתָם - יִמּוּתוּ וְיִכְרְחוּ, וְהָרִי אִינִי חָיֵב
 11 בְּאֲחֵרֵיהֶן³³.

(30) שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. (31) שם יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה ברש"י שם. (32) כן מפורש בבראשית-רבה פרשה מה: "ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חייב במזונותיה" (אור-שמח). ויתכן כי דין עבדי מלוג, שהכניסה לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פי"ב מהלכות אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבדי מלוג, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (33) אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל שחייב באחריותם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א) - אין הדין כן.

12 ח. מִתֵּר לְעַבְד בְּעַבְד כְּנַעֲנִי בְּפָרְךָ³⁴. וְאֵף עַל פִּי
 13 שֶׁהִדִּין כָּךְ, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדַרְכֵי חֻמָּה, שִׁיְהִיָּה אֲדָם
 14 רַחֲמָן וְרוֹדֵף צְדָק, וְלֹא יִכְבֵּד עָלוֹ עַל עַבְדוֹ, וְלֹא
 15 יָצַר לוֹ, וְיֵאָכֵלְהוּ וְיִשְׁקֶהוּ מִכָּל מֵאֵל וּמִכָּל מִשְׁתֵּה.
 16 חֻמָּים הָרֵאשׁוֹנִים הֵיוּ נוֹתְנִין לְעַבְד מִכָּל תִּבְשִׁיל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הציץ לי את הכוס וכו' עזר תחת הגפן וכו'. שמא תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים". (35) בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו), שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו - הבא במידת רחמים". (36) בברכות מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת". ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם - למד כן רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא. (37) נדה מז. מימרא של שמואל. (38) ביצה לב: מימרא של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו' בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". (39) לפי הכלל הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו'" (שבת קלג: ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו). (40) [ראה בבבא-מציעא פה. שפסוק זה מדבר גם בבבא-מציעא]. (41) שבת קנא: ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. (42) ולא הביא רבינו את הצד השלישי של הברייתא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי לסיים בדבר טוב.

רחמנים הם על הכל" שרחמים אלה אינם טבעיים אלא שהושפעו לישראל על ידי הקב"ה דרך התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 72)

~ נקודות משיחות קודש ~

"זאע"פ שהדין כך מדת חסידות ורבי החכמה ... ולא יכביד עולו על עבדו."

ולכאורה צריך להבין, אם הנהגה זו שלא להצר לעבדו היא מדרכי החכמה כמו שכתב בהלכה קודמת ש"אם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי יברחו או ימותו ואדם חס על ממונו עצמו" מדוע צריך גם הטעם של מדת החסידות, הרי החכמה לבד מחייבת הנהגה זו, ובפרט שהקדים מדת החסידות לדרכי החכמה.

והביאור הוא: כדי להעלות על דעתו שגורם סבל מיותר לעבד ולא לחשוב שמצד טבעו הוא עבד ורגיל בכך, צריך למדת החסידות.

וכשיש בו מדת החסידות, מתייחס לעבד באופן אחר לגמרי, כפי שממשיך הרמב"ם: "וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהם אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחד" ומתוך שמרגיש עניין זה, מבין גם מצד דרכי החכמה שאם יצר לו ולא יאכלהו וישקהו, ימות או יברח.

וההוראה בעבודת ה' שלמדים מדברי הרמב"ם, שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב של עבד כנעני ו"עבדא בהפקירא ניהא ליה" הרי שמצד מדת החסידות ודרכי החכמה צריך הקב"ה להתנהג עמו מתוך רחמים וצדק להאכילו ולהשקותו מכל מאכל כו'.

ולא עוד אלא שצריך להקדים את מזונו של העבד, ועוד לפני שמתענג על עבודתם של ישראל - "קרבני לחמי לאשי ריח נחוחי" נותן ליהודי כל ענייני התענוג שלו ופשיטא שאינו מעבידו בפרך ח"ו.

(על פי יין מלכות' ספר קנין סימן כג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצום בחוקים ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל".

אבל בהלכות איסורי ביאה (פ"ט הי"ז) כתב שרחמנים הם מטבעם ולא הזכיר שזה שייך לציווי התורה כי כאן הכוונה על הציווי הנהגה של רחמים עם עבדו, אבל בהל' איסורי ביאה הכוונה היא לרגש המצוי בלב איש הישראלי, ולכן לא הזכיר ציווי התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 64 הע' 40)

(34) ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פרך. וכתב בכסף-משנה שכן משמע, שמותר לעבוד בפרך בעבד כנעני, מזה שלא הזהירה התורה על עבודת פרך אלא בעבד עברי. [וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב-ג): "לא תרדה בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך,

- 1 סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת עֲבָדִים
- 2 נִגְמַר סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר, וְהוּא סֵפֶר קִנְיָן.
- 3 וּמִנֵּינן פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה שְׁבַעִים וְחֲמִשָּׁה: הַלְכוֹת
- 4 מְכִירָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה -
- 5 שְׁנַיִם עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁכָנִים - אַרְבָּעָה עָשָׂר
- 6 פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁלוּחֵינן וְשִׁתְּפִין - עָשָׂר פְּרָקִים.
- 7 הַלְכוֹת עֲבָדִים - תְּשַׁעָּה פְּרָקִים.

יום שני כ"ה אדר-ב' ה'תשפ"ב

אוֹרְךָ בְּיַשָּׁר לִבְבִי, בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֵי צְדָקָךָ

סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

וְהוּא סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

הַלְכוֹתֵינוּ חֲמֵשׁ. וְזֶהוּ סֵדוּרָן:

- 8 א. הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת. ב. הַלְכוֹת שְׁאֵלָה וּפְקֻדוֹן. ג.
- 9 הַלְכוֹת מְלוּזָה וְלוּזָה. ד. הַלְכוֹת טוּעֵן וְנִטְעָן. ה.
- 10 הַלְכוֹת נִחְלוֹת.

הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת

- 11 יֵשׁ בְּכֻלָּןן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשָׂה, וְאַרְבַּע
- 12 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְרָטָן: (א) דִּין שְׁכִיר
- 13 וְשׁוֹמֵר שְׁכָר. (ב) לִתֵּן שְׁכָר שְׁכִיר בְּיוֹמוֹ². (ג) שְׁלֹא
- 14 יֵאָחַר שְׁכָר שְׁכִיר אַחַר זְמַנּוֹ³. (ד) שְׁיֵאָכֵל⁴ הַשְּׁכִיר
- 15 מִן הַמְּחָבֵר שְׁעוֹשֶׂה⁵. (ה) שְׁלֹא יֵאָכֵל הַשְּׁכִיר מִן
- 16 הַמְּחָבֵר בְּשַׁעַת מְלֵאכָה⁶. (ו) שְׁלֹא יוֹלִיךְ הַשְּׁכִיר בְּדוֹ
- 17 יָתֵר עַל מֶה שְׁיֵאָכֵל. (ז) שְׁלֹא יַחֲסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ.
- 18 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10) מלשלם (שבועות מד:). (11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:): שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חינום הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:): ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטרתו מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט"יב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חינום - שאין לו כל הנאה משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכן. (12) מגניבה ואבידה. (13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה:). מקל וחומר משומר שכן - שפטור משכורה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשכורה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה. (14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין שמירתו בתורה - דינו כשומר שכן. מפני ששניהם נהנים במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכן מקבל שכן בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם שווה. (15) שהשומר שכן חייב באחריות על כל מאורע שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמרו כל היום. (16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו ואפילו אונס שבויה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה. (17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה בתורה למדוהו חז"ל (שם צד:): בקל וחומר מגניבה: מה גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר בגניבה ואבידה - בשומר שכן נאמרה]. (18) ממה שאמרנו אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו: ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חינום, שאין תועלת בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא שכן והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם, מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למנועם, והם שכורה ושבויה ומתה, הם מכיס בעל הממון. (19) בפרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (20) בבא מציעא כט: (21) שם, וצג: (22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

1) שנצטוונו לדון (שמות כב, ט). (2) דברים כד, טו. (3) שם. (4) שירשה בעל הבית לשכיר לאכול (שם כג, כה"כ). (5) ונגמרה מלאכתו. (6) ולא נגמרה מלאכתו [בכתביד תימן הנוסחא: "שלא בשעת גמר מלאכה"].

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם.

1 א. אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִים נֶאֱמָרוּ בַתּוֹרָה², וּשְׁלֹשָׁה דִינֵין יֵשׁ לָהֶם³. וְאֵלוּ הֵן הָאַרְבָּעָה שׁוֹמְרֵין: שׁוֹמֵר חֲנָם⁴, וְהַשׁוֹאֵל⁵, וְנוֹשֵׂא שְׂכָר⁶, וְהַשׁוֹכֵר⁷.

2) שמות כב, ו"ד. (3) ששניים מהם - נושא שכר והשוכר - דין אחד להם (בבא מציעא צג:). כמבואר בסמוך הלכה ב. (4) שקיבל עליו לשמור בחינם (שם כב, ו"ח). בסמוך בהלכה ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חינום נאמרה. (5) שם יג"ד. (6) שומר שקיבל עליו לשמור בשכר (שם ט"יב). בהלכה ב יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה. (7) שם יד.

4 ב. וְאֵלוּ הֵן שְׁלֹשָׁה דִינֵין שְׁלֵהָן: שׁוֹמֵר חֲנָם, שֶׁנֶּגְנַב הַפִּקְדוֹן מִמֶּנּוּ אוֹ אֲבָד, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר אִם נֶאֱנַס הַפִּקְדוֹן אֲנִס גְּדוֹל⁸, כְּגוֹן שְׁהִיתָה בְּהֵמָה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁפִּית - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שֶׁשֹּׁמֵר פִּדְרָף הַשׁוֹמְרֵין⁹, וּפְטוּר¹⁰; שֶׁנֶּאֱמָר: וְגַב מִבֵּית הָאִישׁ וְגו', וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים¹¹. הַשׁוֹאֵל - מִשְׁלֵם הַכֹּל, בֵּין שֶׁאֲבָד הַדָּבָר הַשׁוֹאֵל אוֹ נֶגְנַב בֵּין שֶׁאֲרָעוּ אֲנִס גְּדוֹל מִזֶּה¹², כְּגוֹן שֶׁמֵתָה הַבְּהֵמָה הַשׁוֹאֵל אוֹ נִשְׁפָּרָה אוֹ נִשְׁפִּית; שֶׁכֵּן פְּתוּב בְּשׁוֹאֵל: וְנִשְׁפָּר אוֹ מֵת, בְּעָלָיו אֵין עֲמֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם¹³. נוֹשֵׂא שְׂכָר אוֹ הַשׁוֹכֵר - שְׁנֵיהֶם דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן¹⁴: אִם נֶגְנַב אוֹ אֲבָד הַדָּבָר הַשׁוֹכֵר אוֹ שֶׁנִּטַּל שְׂכָר עַל שְׁמִירָתוֹ - הָרִי אֵלוֹ מִשְׁלָמִים¹⁵; וְאִם אֲרָעוּ אֲנִס גְּדוֹל מִזֶּה, כְּגוֹן שְׁהִיתָה בְּהֵמָה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁפָּרָה אוֹ נִשְׁפִּית אוֹ נִטְרָפָה - הָרִי אֵלוֹ נִשְׁבָּעִין שֶׁנֶּאֱנַסָה, וּפְטוּרֵין¹⁶. שֶׁנֶּאֱמָר: וּמֵת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁפָּר אֵין רָאָה, שְׁבֻעַת וְיִ וְגו'; וְכֹתִיב: אִם גָּנַב וְגָנַב מִעֲמֹ, יִשְׁלֵם לְבַעְלָיו וְגו'¹⁷. נִמְצָאתָ אוֹמֵר¹⁸: שׁוֹמֵר חֲנָם - נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל. וְהַשׁוֹאֵל - מִשְׁלֵם אֶת הַכֹּל, חוּץ מִן הַמֵּתָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹⁹. נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר - מִשְׁלָמִין אֶת הָאֲבָדָה וְאֵת הַגְּנֵבָה, וְנִשְׁבָּעִין עַל הָאֲנָסִין הַגְּדוֹלִים, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וְשְׁבוּיָה וּמֵתָה וּנְטָרָפָה, אוֹ שֶׁאֲבָד הַדָּבָר בְּסִפְיָה שֶׁשְׂכָּבָה בֵּינֵם²⁰, אוֹ לְקַח בְּלִסְטִים מִזֵּין²¹, וְכֹל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ מִשְׁאָר אֲנָסִין הַגְּדוֹלִים²².

8) גמור. (9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חינום שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפוטר אותו (בבא מציעא ו:). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. פל שומר שפשע בתחלתו, אף על פי שגאנס
בסופו - חיב, כמו שיתבאר³². ואין השואל רשאי
להשאיל³³. אפלו שאל ספר תורה, שפל שקורא בו
עושה מצוה - לא ישאילנו לאחר³⁴. וכן אין השוכר
רשאי להשפיר. אפלו השפירו ספר תורה - לא
ישפירנו לאחר³⁵. שהרי זה אומר לו: אין רצוני
שהיה פקדוני ביד אחר³⁶. עבר השומר³⁷ ומסר
לשומר שני: אם יש עדים ששמרה השומר השני
בדרך השומרין ונאנס³⁸ - פטור השומר הראשון,
שהרי יש עדים שגאנס; ואם אין שם עדים³⁹ - חיב
השומר הראשון לשלם לפעלים, מפני שמסר
לשומר אחר, ויעשה הוא⁴⁰ דין עם השומר השני⁴¹.
אפלו היה הראשון שומר חנם, ומסר לשומר שוכר⁴²
- חיב; שהרי יש לבעל החפץ לומר לו: אתה נאמן
אצלי להשבע, וזה אינו נאמן⁴³. לפיכך, אם היה
דרך הבעלים להפקיד תמיד⁴⁴ דבר זה⁴⁵ אצל השומר
השני - הרי זה השומר הראשון פטור מלשלם;
שהרי הוא אומר לפעלים: זה הדבר שהפקדתם
אצלי או השאלתם, אמש⁴⁶ היתם מפקדין אותו
אצל זה שהפקדתו אני⁴⁷ אצלו⁴⁸. והוא⁴⁹ שלא ימעט
שמיירתו. כיצד ימעט שמיירתו⁵⁰? כגון שהיה מפקד
אצלו בשוכר⁵¹, והפקידו אצל אותו השני בחנם; או
שהיה שאול אצלו, והפקידו אצל אותו השני
בשוכר. הואיל ומעט שמיירתו⁵² - פושע הוא
ומשלם⁵³. אף על פי ששאל או ששכר בבעלים⁵⁴ -
הרי הוא הוציא הדבר השמור מידו ליד שומר
אחר⁵⁵.

ג. המפקיד²³ אצל חברו, בין בחנם בין בשוכר, או
השאילו או השפירו, אם שאל השומר את
הבעלים²⁴ עם הדבר²⁵ להן או שוכן - הרי השומר
פטור מכלום²⁶. אפלו פשע²⁷ בדבר ששמר ואבד
מחמת הפשיעה - הרי זה פטור. שגאמר²⁸: אם
בעליו עמו לא ישלם, אם שכיר הוא בא בשוכרו.
במה דברים אמורים? כששאל הבעלים או שוכן
בעת שנטל החפץ, אף על פי שאין הבעלים שם
עמו בעת הגנבה והאבדה או בעת שגאנס. אבל נטל
החפץ ונעשה עליו שומר תחלה, ואחר כך שוכר
הבעלים או שאלן, אף על פי שהיו הבעלים עומדין
שם בעת שגאנס הדבר השמור - הרי זה משלם;
שגאמר: בעליו אין עמו שלם ישלם. מפי השמועה
למדו²⁹: היה עמו בשעת השאלה, אף על פי שאינו
בעת הגנבה והמיתה - פטור; לא היה עמו בשעת
השאלה, אף על פי שהיה עמו בעת המיתה או
השביה - חיב. והוא הדין לשאר השומרין³⁰, שפולן
בבעלים פטורין. אפלו פשיעה בבעלים - פטור³¹.

(23) דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם
(צה.) למדו שהוא הדין בשומרים. (24) בעל החפץ
שהפקד או השואל. (25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה
עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם לעשות איזו שהיא מלאכה
אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה.).
(26) מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה
למעלה הלכה ב) ואפילו משבועה שאינו ברשותו. ובקצות
החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה
מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב
בשבועה ויבירושלמי שבועות פקח ה נחלקו אמוראים בדבר.
אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק
שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו.
(27) מחלוקת רב אחא ורבינא שם. ופסק רבינו לקולא
לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות
כאן). (28) בשואל. (29) כלומר, דין זה אינו מפורש
בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך
מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין
עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא
בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד
אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה
עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם
חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת
מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה
תורה איזו פטורת ואיזו אינה פטורת. ומסתבר, ששעת
שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס
והטיפול בפרה ומזונותיה. (30) שומר חנם, שומר שכר
והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל"
בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה,
ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר
השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים
בבעלים פטורים. (31) בכל השומרים כמו בשואל.

(32) בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג.
(33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל
רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה
שמפקידים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נתן
לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני
שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד
אחר. (34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד
מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה
מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי
אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש
בו (גמרא שם כט:). (35) שם. (36) גיטין כט. (37) על
רצון הבעלים. (38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה
שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך)
שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא
מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה
פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר
לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב
לשלם (לחם משנה). (39) ויש כאן חיוב שבועה.
(40) השומר הראשון. (41) משביעו שבועת השומרים.
(42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה
יותר מעולה משמירת שומר חנם. (43) בשבועה. כדברי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה אדר"ב - ספר משפטים - הלכות שכירות צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2. שוֹמֵר רְאוּשׁוֹן פְּדִין שְׁמִירְתּוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵⁶.
3. פִּיֶּצֶד? שׁוֹמֵר שְׂכָר שְׁנֵתָן הַבְּהֵמָה הַשְּׂמוּרָה אֲצִלוֹ
4. לְשׁוֹמֵר חָנֶם, אִם הֵבִיא הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי עֲדִים שְׁמִתָּה
5. הַבְּהֵמָה כְּדָרְכָה - הָרִי הַשׁוֹמֵר הָרְאוּשׁוֹן פְּטוּר. וְכֵן
6. כָּל פִּיּוּצָא כְּזֶה⁵⁷.

56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איזה שהוא קשר סיבתי בין הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא סעיף קטן מו וראה לחם משנה). 57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

7. ו. שׁוֹמֵר שְׁמֵר לְשׁוֹמֵר אַחֵר⁵⁸, וְהוֹסִיף בְּשְׁמִירְתּוֹ,
8. וּמָתָה - הַהֲנָא⁵⁹ לְפַעֲלִים. פִּיֶּצֶד? הַשׁוֹכֵר פָּרָה
9. מִחֲבָרוֹ וְהִשְׁאִלָּה לְאַחֵר, וּמָתָה כְּדָרְכָה⁶⁰ פִּיֶּד
10. הַשְּׂוֹאֵל, הוֹאִיל וְהִשְׂוֹאֵל חַיֵּב כָּל - יַחֲזִרוּ דָמֵי
11. הַפָּרָה לְפַעֲלִים; שְׂאִין זֶה הַשׁוֹכֵר עוֹשֶׂה סְחֹרָה
12. בְּפָרְתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁶¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא כְּזֶה. הָיָה פִּיֶּדוֹ
13. פְּקֻדוֹן, וְשִׁלְחוֹ פִּיֶּד אַחֵר לְפַעֲלֵיו, הוֹאִיל וְהַשׁוֹמֵר
14. הָרְאוּשׁוֹן חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹת⁶² עַד שְׁיִגִיעַ לֵיד הַבְּעֻלִים,
15. אִם בָּא לְחֹר וּלְהַחֲזִיר הַפְּקֻדוֹן מִיַּד הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי -
16. מִחֲזִיר⁶³. וְאִם הַחֲזוֹק הַשׁוֹמֵר הָרְאוּשׁוֹן פְּקֻדוֹן⁶⁴ - אֵינּוּ
17. יְכוֹל לְהַחֲזִיר הַפְּקֻדוֹן מִיַּד הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי⁶⁵, אִף עַל
18. פִּי שְׁעָדִין הַפְּקֻדוֹן בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ שֶׁל רְאוּשׁוֹן⁶⁶.

58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב).
59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור.
60) בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה.
61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישוב השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבריו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואיך אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). 62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). 63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה

רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה נשבע ופטור (מגיד משנה). 44) לעיתים קרובות. 45) כערכו של פיקדון זה. 46) לאו דוקא "אמש" והכוונה - לפני זמן קצר. 47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה בן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד אצלו (כסף משנה). 48) ויישבע השני וייפטר (רי"ף שם). 49) מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל השני פטור הראשון. 50) ויהא הראשון חייב, אפילו שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. 51) בתורת שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן ט). 52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר מעולה משמירת שוכר. 53) אפילו אם השני טוען שאירע אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה, שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו. ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני שומר של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא נעשה השני כשומר של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). 54) ואמרנו למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה אותו מכל תשלום שהוא. 55) ופשיעה בבעלים פוטרת רק מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ט). ובהתאם לביאורו זה הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום "שומר שכר". ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ל).

ה. וְאִם הֵבִיא הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי הָרְאוּשׁוֹן שְׁפִטְרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(2) שנתבארו בפרק א. (3) נתמעטו. (4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. (5) שכתוב בהם "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מו) - הוקשו לאחוזה. (6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנדע ביור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא-מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשמור" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמרו), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שזכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופו ממון. (7) והקדש - אינו רעהו (שם). (8) שאינן בכלל "רעהו" (מכילתא משפטים). (9) שם נו. במשנה. (10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חינם ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, הל' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חינם ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו סי' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו' גם דין ההקדש, ובקהדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. (11) ושומר שכר לא הפסיד את שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד.). (64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. (65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). (66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

פָּרָק שְׁנַיִם

(1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתיקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד, ודין שומר שטען החזרת, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

1 א. שְׁלוֹשָׁה דִּינֵינָן הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה בְּאַרְבָּעָה
2 הַשּׁוֹמְרִין, אֵינָן אֶלָּא בְּמִטְלָטְלִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל
3 הַדְּיוּט. שְׁנַאֲמַר: כֶּסֶף אוֹ כָּלִים וְכָל בְּהֵמָה - יִצְאוּ
4 קַרְקָעוֹת. וְיִצְאוּ הָעֶבְדִּים, שֶׁהָקָשׁוּ לְקַרְקָעוֹת. וְיִצְאוּ
5 הַשְּׁטָרוֹת, שְׁאִין גּוֹפֵן מְמוֹן. וְיִצְאוּ הַקְּדָשׁוֹת,
6 שְׁנַאֲמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ. וְיִצְאוּ נְכֹסֵי עוֹבְדֵי
7 כּוֹכְבִים. מִקְּאֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ: הָעֶבְדִּים וְהַשְּׁטָרוֹת
8 וְהַקַּרְקָעוֹת וְהַקְּדָשׁוֹת - שׁוֹמֵר חֲנָם שְׁלֵהֶן אֵינוֹ
9 נִשְׁפָּע, וְנוֹשֵׂא שֹׁכֵר אוֹ שׁוֹכֵר¹⁰ אֵינוֹ מְשֻׁלָּם. וְאִם
10 קָנָה מִיָּדוֹ¹² - חֲזֵיב בְּאַחֲרֵיוֹתָן¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלושה דינים האמורים ... אינם אלא במטלטלין..."

"...יצאו קרקעות ויצאו העבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן ממון, ויצאו ההקדשות .. שומר חינם שלהם אינו נשבע ונושא שכר או שוכר אינו משלם". וממשיך בהלכה ב' "ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה, כדי שלא יזלזלו בהקדשות".

וצריך להבין, הזהירות שלא לזלזל בקדשים הוא עניין מפורש בתורה שלא יקרבו זר לעבודת המקדש, היינו שלא יזלזלו בקדשים.

והלא התורה פטרה שומר חינם משבועה על ההקדשות, ומה טעם ראו חכמים להוסיף ולתקן שבועה על ההקדשות.

והביאור בזה, שתקנה זו היא ככל הגזירות והסייגים שנתחדשו בימי בית שני מצד ירידת הדורות, ובדורות שלפנייה לא היה צורך בזהירות זו, ורק אחר ירידת הדורות הוצרכו חכמים לתקן סייגים וגזירות, כולל התקנה להיות שומר חינם נשבע על ההקדשות.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן ב)

11 ב. וְתִקְנֵנוּ חֲכָמֵינוּ¹⁴, שְׁנִשְׁפָּעִין עַל הַקְּדָשׁוֹת שְׁבוּעַת
12 הַשּׁוֹמְרִין כְּעֵין שֶׁל תוֹרָה¹⁵, כְּדִי שְׁלֵא יִזְלָזְלוּ
13 בְּהַקְּדָשׁוֹת.

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בזרועו. ראה פי"א מהל' שבועות הל' ח.

14 ג. יִרְאֶה לִי, שְׁאִם פָּשַׁע הַשּׁוֹמֵר בְּעֶבְדִּים וְכִיּוֹצֵא
15 כְּהֵן¹⁶ - חֲזֵיב לְשֻׁלָּם. שְׁאִינוּ פְּטוּרִים¹⁷ בְּעֶבְדִּים
16 וְקַרְקָעוֹת וְשְׁטָרוֹת אֶלָּא מִדִּין גְּנֵבָה וְאִבְדָּה וּמִתָּה
17 וְכִיּוֹצֵא כְּהֵן¹⁸, שְׁאִם הָיָה שׁוֹמֵר חֲנָם עַל מִטְלָטְלִין
18 וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ - יִשְׁבַּע, וּבְעֶבְדִּים וְקַרְקָעוֹת
19 וְשְׁטָרוֹת - פְּטוּר מִשְׁבוּעָה¹⁹; וְכֵן אִם הָיָה שׁוֹמֵר
20 שֹׁכֵר, שֶׁמְשֻׁלָּם גְּנֵבָה וְאִבְדָּה בְּמִטְלָטְלִין, פְּטוּר
21 מִלְשֻׁלָּם בְּאֵלוֹ²⁰; אֲבָל אִם פָּשַׁע בָּהּ - חֲזֵיב לְשֻׁלָּם.
22 שֶׁכָּל הַפּוֹשַׁע - מִזִּיק הוּא²¹, וְאִין הַפָּרֵשׁ בֵּין דִּין
23 הַמִּזִּיק קַרְקָע לְדִין הַמִּזִּיק מִטְלָטְלִין. וְדִין אֲמַת הוּא
24 זֶה לְמִבְיָנֵים, וְכֵן רְאוּי לְדוֹן. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתֵינוּ²²:
25 שֶׁהַמּוֹסֵר כְּרָמוֹ לְשׁוֹמֵר, בֵּין בְּאֲרִיסוֹת²³ בֵּין
26 בְּשִׁמְרֵי חֲנָם, וְהַתְּנָה עִמּוֹ שְׁיִחַפֵּר אוֹ יִזְמַר²⁴ אוֹ
27 יִאֲבֹק²⁵ מְשֻׁלוֹ, וּפְשַׁע וְלֹא עֲשָׂה - חֲזֵיב²⁶ כְּמִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכירה הי"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וכסף-משנה שם, וראה גם רבינו בפ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו³¹, וְהָרִי הוּא חֲלִין⁶ בַּעַת שֶׁנִּטְלוּ מִיַּד הַשּׁוֹמְרִים³²; או שֶׁהִשְׁאִילוּ חֲלִין⁷, וְאַחֲרַי כֶּף הַקֵּדִישׁ³³ וְהוּא בְּיַד הַשּׁוֹאֵל; וְכֵן עוֹבֵד⁸ כּוֹכְבִים שֶׁהִפְקִיד וְאַחֲרַי כֶּף נִתְגַּיֵר - כָּל אֵלֹה אֵין בְּהֵן⁹ כָּל דֵּינֵי הַשּׁוֹמְרִין, עַד שֶׁתְּהִיָּה תַחֲלָתָן וְסוֹפָן נִכְסֵי הַדְּיוּט וְנִכְסֵי יִשְׂרָאֵל³⁴.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון, ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאיל. (34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן שנתן לו הקדש . . . נתן לגיזבר הקדש ופדאו וחולין והקדישן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך נתגיייר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" - כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

ו. אָחַד הָאִישׁ וְאָחַד הָאִשָּׁה בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין³⁵, בֵּין שֶׁהָיָה הַדְּבָר הַשְּׁמוּר שֶׁל אִשָּׁה או שֶׁהָיָה בְּיַד הָאִשָּׁה.¹²
(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא "איש", אשה מנין? תלמוד לומר "שלם" בין איש ובין אשה.

ז. קָטָן שֶׁהִפְקִיד בְּיַד גָּדוֹל או הִשְׁאִילוּ - הָרִי זֶה הַגָּדוֹל נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים לְקָטָן³⁶. הוֹרֵו רַבּוֹתֵינוּ³⁷, שְׂאִין זֶה נִשְׁבַּע בְּטַעֲנַת הַקָּטָן³⁸ כְּדֵי שְׁנֵאמַר: אֵין נִשְׁבַּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן³⁹; שֶׁכָּל הַשּׁוֹמְרִין - שְׁבוּעָתָן שְׁבוּעַת שְׂמָא הִיא⁴⁰.

(36) ואין זה מנוגד למה ששנינו (שבועות לח:): "אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה להר"י מיגש, בחידושיו לשבועות מ. (38) לא טענתו של הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת 'שמא' אין כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

ח. כְּדֵרֶף שֶׁתְּקַנּוּ חֲכָמִים מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת⁴¹, כֶּף תְּקַנּוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינוּ⁴². הָאוּמָר לְחִבְרוֹ: שְׁמֹר לִי זֶה, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵי⁴³ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר חֲנָם⁴⁴. אָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵי, או הִנַּח סֶחֶם⁴⁵, או שְׂאֵמַר לוֹ: הָרִי הַבַּיִת לִפְנֵינוּ⁴⁶ - אֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר חֲנָם וְלֹא שׁוֹמֵר שֶׁכָּר⁴⁷, וְאֵינוֹ חֵיב שְׁבוּעָה כָּלִל; אֲבָל מְחַרְרִים⁴⁸ עַל מִי שֶׁלָּקַח הַפְּקָדוֹן שְׁלוֹ וְלֹא יִחְזְרוּ לְבַעֲלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּנֵה. אָחַד הַמְּפָקֵד או הַמְּשָׂאֵל או הַמְּשִׁפֵּיר אֶת חִבְרוֹ בְּעֵדִים⁴⁹ או שְׂלֵא בְּעֵדִים - דִּין אָחַד יֵשׁ לְהֵן⁵⁰. בֵּינָן שֶׁהוֹדָה זֶה⁵¹ מִפִּי עֲצָמוֹ שֶׁשְׂמַר לוֹ או שֶׁשְׂאֵל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין; וְשְׂאִין אוּמְרִים מִגּוֹ⁵² לְפִטְרוֹ מְשִׁבּוּעָה, אֲלֵא לְפִטְרוֹ

1 שֶׁהִפְסִיד בְּיָדֵים²⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּנֵה שֶׁהִפְסִיד בְּיָדֵים - חֵיב עַל כָּל פְּנִים.²

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמייעטה תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששמר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממייעוט שמירה, כגון גניבה ואבידה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדן הפקדון ויש לדוננו כמזיק. ואף שיש ללמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חנם ושומר שכר ביחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חנם פטור רק מהשבועה שחייבתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י על המשנה שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחה זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה על-פי דיני שומר חנם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חנם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על גניבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חנם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה רא"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבכס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לדון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הראב"ד כאן, ורא"ש שם). (22) הכוונה להר"י מיגש, בחידושיו למסכת שבועות מב: (23) המקבל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לכרות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפזר אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

3 ד. הַמוֹסֵר לְחִבְרוֹ דְּבַר הַמְּחַבֵּר לְקַרְקַע לְשֹׁמֵר, אֶפְלוּ 4 הָיָו עֲנָבִים הַעוֹמְדוֹת לְהַבְצֵר²⁸ - הָרִי הֵן פְּקַרְקַע²⁹ 5 בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין³⁰.

(28) שנתבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל. (29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, ובדף מג. בגמרא). (30) כלומר, דין זה אינו אלא כשמסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיבצר דינם כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דינם אנו את הענבים העומדות להבצר כדין מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מְלִשְׁלָם⁵³. אֶפְלוּ הִיָּה הַדְּבָר הַשְּׂאוֹל אוּ הַמִּפְקָד אוּ
2 הַמְשֻׁכָּר שְׁנֵה פְרוּטָה - הֵרִי זֶה הַשׁוֹמֵר נִשְׁבַּע עָלָיו⁵⁴,
3 וְאִין אֶחָד מִן הַשׁוֹמְרִים צָרִיד לְהוֹדִיָּה בְּמִקְצַת⁵⁵.
- 41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו. ראה פי"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה, ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.). (43) כלומר, ברשותי. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט: (47) שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל שישמרם הוא בעצמו (שם צט:). (48) מתקנת הגאונים הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגב או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים. (52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך", ונתקבלה כמונח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך (הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטיילים עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון טענה אחרת הפותרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון - לא היו דברים מעולם, ואף זה שבעדים, הרי כלל בדינו (שבועות מה:): "המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזרתי", כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת השומרים, - מחייבים אותו שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל לפוטרו מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר אמיתות הטענה, וברור זה עדיף מהבירור של ה"מיגו", שאפשר שיודה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר, ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א ובט"ו. מקור דין זה הוא מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא-בבא ע.ו.). (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ.). שלא אמרו (שם לח:): "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בידי שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפגע בשמירתו - חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה, אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו" (לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו). (55) כלומר, ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו 'נאנסו' חייב שבועה. - כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז.) ולא כרמי בר חמא (שם) האומר שאין השומר מתחייב בשבועה אלא במקום שהופקדו אצלו שלשה דברים, באחד כפר, ובאחד הודה, ובאחד טוען נאנס, שהשומרים צריכים כפירה במקצת
- והודאה במקצת. פסק כרבי חייא בר יוסף, כסתמת הסוגיא בבבא-בבא ע.ו.
- ט. מתנה שומר הנם להיות פטור מִשְׁבֻּעָה, 4
וְהַשְּׂאוֹל - לְהִיּוֹת פְטוֹר מִלְשָׁלָם⁵⁶. וְכֵן מִתְנָה בְּעַל 5
הַפְקָדוֹן עַל שׁוֹמֵר הַנָּם אוּ נוֹשֵׂא שְׁכָר וְשׁוֹכֵר לְהִיּוֹת 6
חַיְבִין בְּכָל פְּשׂוֹאָל⁵⁷. שְׁכָל תְּנָאי בְּמִמּוֹן אוּ בְּשִׁבְעוֹת 7
שָׁל מְמוֹנִין⁵⁸ - קָנִים, וְאִין צָרִיד קִנְיָן⁵⁹ וְלֹא עֲדִים⁶⁰. 8
- (56) בבא-מציעא צד. (57) שם. (58) כרבי יהודה (שם), האומר שבדבר שבממון - אדם מתנה על מה שכתוב בתורה - ותנאו קיים, שהממון ניתן למחילה, והתנאי הוא כמחילה. (59) כרבי יוחנן (שם) האומר אפילו בשלא קנו מידו "בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא, דאיניש מהימנא הוא, גמר ומשעביד נפשיה" (מפני ההנאה שיוצא עליו שם כאדם נאמן - הוא מתחייב ומשעבד עצמו), כלומר, אין הקנין משמש אלא לגילוי הסכמתם הגמורה של שני הצדדים, ולכן אין כאן צורך בקנין, שגם בלי הקנין אנו קובעים שהשומר קיבל על עצמו את ההתחייבות הזאת מרצונו המלא, בגלל ההנאה שמתפרסם כאדם נאמן. (60) שבמקום ששניהם מודים - אין צורך בעדים, שאין העדים בדבר שבממון אלא מפני השקונים (קידושין סה:). כלומר שתהא אפשרות להוכיח ששיקר.
- י. טַעֲן זֶה⁶¹: שְׁהִיָּה שָׁם תְּנָאי⁶², וְהַשׁוֹמֵר אוֹמֵר: לֹא 9
הִיָּה שָׁם תְּנָאי - נִשְׁבַּע הַשׁוֹמֵר שְׁבֻעַת הַשׁוֹמְרִין⁶³, 10
וּמְגַלְגֵּל⁶⁴ בָּהּ שְׁלֵא הִיָּה שָׁם תְּנָאי. 11
- (61) המפקיד. (62) שהתחייב השומר להיות כשואל. (63) שחייב ליטען מדין שומר. (64) כל תובע, זכאי לדרוש מהנתבע שנתחייב לו שבועה, שאגב השבועה שחייב בה ישבע גם על טענות אחרות שלו המחייבות אותו ממון. זה נקרא "גלגול שבועה" (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' יב).
- יא. טַעֲן שְׁהַפְקִיד אֶצְלוּ, וְזֶה אוֹמֵר: לֹא אֶמְרָתִי 12
אֶלָּא הֵנַח לְפָנֶיךָ, וְלֹא נַעֲשִׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר⁶⁵ - נִשְׁבַּע 13
הַסֵּת⁶⁶ שְׁלֵא קָבְלוּ⁶⁷ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ זִי⁶⁸, וְכוֹלֵל 14
בְּשִׁבְעָתוֹ: שְׁלֵא שְׁלַח בּוֹ יָדִי⁶⁹, וְלֹא אֶבְדּוּ בְּיָדִים, 15
וְלֹא בְּגָרָם שְׁגָרָם לוֹ שְׁהִיָּה חַיֵּב לְשָׁלָם⁷⁰. 16
- (65) כמו שנתבאר למעלה בהל' ח. (66) שבועה שתיקנו חכמי הגמרא (קידושין מג:). לחייב את הכופר בכל. וחלוק דינה משבועת הדיינין שנשבע כספר-תורה בזוועו, והנשבע היסת אינו אוחו ספר-תורה (ראה פי"א מהל' שבועות הל' זח, יג.) ושבועת השומרין נאמרה בתורה כשמודה בעצמו שקיבל הפקדון כטענת המפקיד אלא שנגב או מת או נשבה. היסת, הוא מלשון הסתה, כלומר חכמים מסיתים את הכופר בכל, להודות - באמצעות השבועה (רש"י בבא-מציעא ה. בד"ה היסת. וראה מה שפירש רש"י בשבועות מ: בד"ה היסת, ובערוך ערך היסת). (67) שלא בא לרשותו. (68) "הנח לפניך". (69) בכוננה לגזולה, שאם עשה כך - נעשה בזה גזלן ומתחייב באונסין (ראה פי"ג מהל' גזילה הל' יא). (70) על ההיזק שבא בסיבתו מדין מזיק (ראה פי"ו מהל' חובל ומזיק הל' זי"א).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיזו סיבה שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחר-מחרתיים יחזירו, והשומר האמינו (ראה בבא-מציא טז: דוגמא זו לאפשרות השארת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה אישתבע לי שלא החזרתי לך, אבל אגן לכתחילה זיל שלים אמרינן ליה, שאין משיבעים את המפקיד אלא כשהנפקד דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום". דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות מלוה ולוה ולוה פ"ד ה"ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכוונה במקום שיש דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמח ובאבן-האזל כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משיבעים את המפקיד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש). (87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגו" חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח). (90) שהרי על טענת ה"מיגו" - לא היו דברים מעולם - אינו חייב אלא היסת.

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גולן או מציפורני חיות טרף.

א. שוֹמְרֵי שְׁטֵעַן שְׁנֹאֲנָס אֲנֵס גְּדוֹל, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּמְתָה: אִם נִאָּנַס בְּמָקוֹם שֶׁהָעֵדִים מְצוּיִין שָׁם - מְצַרִּיכִין אוֹתוֹ רֵאָיָה³ עַל טַעֲנָתוֹ שְׁנֹאֲנָס, וְיִפְטָר אִף מִשְׁבוּעַת שׁוֹמְרִים⁴; וְאִם לֹא הִבִּיא רֵאָיָה - יִשְׁלָם. שְׁנֹאֲמָר: אֵין רֵאָה, שְׁבוּעַת יֵי תְהִיָה בֵין שְׁנִיָהִם. הָא בְּמָקוֹם שֶׁאֲפָשֶׁר לְהִבִּיא רֵאָיָה - אֵין שָׁם שְׁבוּעָה, אֲלֵא אוֹ רִבִּיא רֵאָיָה אוֹ יִשְׁלָם. אֲבָל אִם טַעַן שְׁנֹאֲנָס בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָעֵדִים מְצוּיִין שָׁם - אֵין מְצַרִּיכִין אוֹתוֹ רֵאָיָה, אֲלֵא יִשְׁבַּע שְׁנֹאֲנָס וְיִפְטָר⁵. וְאִם הִבִּיא עֵדִים שְׁלֵא פִשַׁע בָּהּ - נִפְטָר אִף מִן הַשְׁבוּעָה. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד, שֶׁהִבִּיא חֲבִית שֶׁל יַיִן בְּשֶׁכֶר, וְשִׁבְרָה בְּשׁוֹק שֶׁל מַחֲזָא. וְכֵאוּ לְפָנֵי חֲקָמִים⁶, וְאָמְרוּ: שׁוֹק זֶה, שְׁטַעֲנָתְךָ שֶׁנִּשְׁבְּרָה בּוֹ הַחֲבִית - בְּנִי אָדָם מְצוּיִין שָׁם; אוֹ תְבִיא רֵאָיָה שְׁלֵא פִשַׁעְתָּ, אֲלֵא נִתְקַלְתָּ וְנִפְלַתָּ⁷, אוֹ תִשְׁלָם דְּמִיָּה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(2) בין שומר חנם ובין שומר שכר. (3) עדים. שכיון שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים. (4) שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה לצרכו) ושאינה ברשותו. (5) כדברי איסי בן יהודה (בבא-

יב. זֶה אוֹמֵר: הַשְּׂאֲלֵתִיךָ, אוֹ הַשְּׂפָרְתִיךָ, אוֹ הַפְּקָדְתִיךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא הִיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, אוֹ שְׂאָמַר: בֵּן הָיָה, אֲבָל הַחֲזַרְתִּי לָךְ, וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׂמִירָה, וְלֹא נִשְׁאַרָה בֵּינֵינוּ תְבִיעָה - הָרִי הַנִּתְבַּע נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁷¹ וְנִפְטָר⁷². בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים⁷³? כְּשֵׁלֵא הִיָּה שָׁם שְׁטָר; אֲבָל אִם הַפְּקִיד אוֹ הַשְּׂפִיר אוֹ הַשְּׂאִיל בַּשְּׁטָר, וְאָמַר לוֹ: הַחֲזַרְתִּי לָךְ - הָרִי הַשׁוֹמֵר נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ⁷⁴. מִתּוֹךְ⁷⁵ שְׂכִיכּוֹל לֹמַר שׁוֹמֵר חֲנָם שֶׁנִּגְנַב אוֹ אָבָד, וְהַשְּׂאִיל - מִתָּה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה⁷⁶, נִאָּמֵן לֹמַר הַחֲזַרְתִּי⁷⁷; וְכַשֵּׁם⁷⁸ שְׂאִם טַעַן שְׁנֹאֲנָס - נִשְׁבַּע מִן הַתּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ, כִּף אִם טַעַן הַחֲזַרְתִּי - יִשְׁבַּע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, הַזְּאִיל וְיֵשׁ שָׁם שְׁטָר בְּיַד הַתּוֹבֵעַ⁷⁹. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁהִיָּה הַשׁוֹמֵר יְכוֹל לְטַעַן לֹמַר נִאָּנְסוּ, וְלֹא נִצְרִיף אוֹתוֹ לְהִבִּיא רֵאָיָה⁸⁰ עַל טַעֲנָתוֹ⁸¹; אֲבָל אִם הִיָּה חֲבִיב לְהִבִּיא רֵאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ⁸², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרֶי⁸³ - אֵינוֹ נִאָּמֵן לֹמַר הַחֲזַרְתִּי⁸⁴, אֲלֵא יִשְׁבַּע בְּעַל הַשְּׁטָר בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ⁸⁵ שְׁלֵא הַחֲזִיר לוֹ, וְיִשְׁלָם⁸⁶. אֵין לָךְ מִי שֶׁנִּשְׁבַּע⁸⁷ מִתּוֹךְ שְׂכִיכּוֹל לֹמַר כִּף וְכִף וְיִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ, אֲלֵא זֶה הַשׁוֹמֵר בְּלִבָּד שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שְׁטָר⁸⁸; אֲבָל שְׂאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּדִין מִתּוֹךְ שְׂכִיכּוֹל לֹמַר⁸⁹ - אֵינִן נִשְׁבָּעִין אֲלֵא הַסֵּת⁹⁰.

(71) שהרי כופר בכל הוא. (72) ואפילו הפקידו בעדים - נאמן לטעון החזרתו, שהמפקיד אצל חבריו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים (שבועות מה:). (73) שהטוען החזרתי - נשבע היסת. (74) אוהו ספר-תורה בזרועו בשעת השבועה (פ"א מהל' שבועות הל' ח). (75) כלומר, לפיכך אין אנו מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שהשטר הנמצא בידי המפקיד מחזק תביעתו להחזרת הפקדון, שאלמלי החזיר הפקדון היה מקבל שטרו בחזרה. (76) ויהיו פטורים מלשלם, כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (77) כלומר, "מיגו" זה מערער את תוקף הוכחתו של השטר שבדי המפקיד, שאנו אומרים שהשומר אינו נזהר מלהשאירו ביד המפקיד מפני שהוא סומך על ה"מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק ג). (78) כלומר, לכך אנו משיבעים אותו שבועה בנקיטת חפץ, ואינו נשבע היסת כמו בפקדון בלי שטר. (79) כלומר, תוקף ההוכחה של השטר אינו מתערער אלא מפני ה"מיגו" שיכול לטעון נגנבו או נאנסו, והרי אילו טען כך היה מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, ולכן אין טענתו המסתמכת על ה"מיגו" פותרת משבועה בנקיטת חפץ (כרב חסדא בבבא-בתרא ע.). (80) עדים. (81) ונשבע ופטור. (82) כגון אם טען שהאונס קרה במקום שבני אדם מצויים שם. (83) להלן בפרק ג הל' א, שאינו נפטר בשבועה אלא מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדין הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב). (86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד שאין השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 לְשֵׁלֶם²², וְהָרִי הִיא שְׂוֵה²³ בְּיוֹם הַשּׁוּק אֲרַבְעָה,
20 וּבִשְׂאֵר הַיָּמִים שְׁלֹשָׁה: אִם הִחְזִירוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק -
21 תִּבְדֹּק לְהַחְזִיר חֲבִית שֶׁל יֵין, אוֹ יִשְׁלְמוּ לוֹ אֲרַבְעָה.
22 וְהוּא שְׂלֵא הָיָה לוֹ יֵין לְמִכֹּר בְּיוֹם הַשּׁוּק; אֲבָל אִם
23 הָיָה לוֹ יֵין - מִחְזִירֵין לוֹ שְׁלֹשָׁה. הִחְזִירוּ לוֹ בִשְׂאֵר
24 הַיָּמִים - מִחְזִירֵין לוֹ שְׁלֹשָׁה²⁴. וּמִנְכִין לוֹ בְּכָל זְמַן²⁵,
25 טַרַח שְׁהִיהָ טוֹרַח בְּמִכִּיתָהּ²⁶, וּפְגַם הַנֶּקֶב שְׁהִיהָ
26 נֹקֵב הַחֲבִית²⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(22) כגון שנשברה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים ולא הביא עדים (ראה ה"ט). (23) לחנוני המוכרה בקמעונות. (24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים, מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם שלשה. וביום השוק, כשאין לחנוני יין אחר למכור - משלם כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא-מציעא ט: כפי נוסחת הרי"ף. (25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים. (26) כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי מה שהיה החנוני יכול למוכרה בקמעונאות בכמויות קטנות, ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיבת החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש ה"ש מפרשים' ברש"י - הגר"א סי' דש ס"ק ט).

27 ד. רועה, שְׂבָאוּ זָאִבִים וְטָרְפוּ מִמֶּנּוּ: אִם הָיָה זָאֵב
28 אֶחָד - אֵין זֶה אָנֹס²⁸, אֲפֹלוּ בִשְׂעַת מִשְׁלַחַת
29 זָאִבִים²⁹; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי זָאִבִים - הָרִי זֶה אָנֹס³⁰. שְׁנֵי
30 כְּלָבִים - אֵינֶן אָנֹס, אֲפֹלוּ בָּאוּ מִשְׁתֵּי רוּחוֹת³¹; הָיוּ
31 יָתֵר עַל שְׁנַיִם - הָרִי זֶה אָנֹס. לְסֻטִים מְזִינִין³² - הָרִי
32 הוּא אָנֹס. וְאֲפֹלוּ הָיָה הָרוּעָה מְזִינִין, וּבָא לוֹ לְסֻטִים
33 אַחַר מְזִינִין - הָרִי זֶה אָנֹס; שְׂאֵין הָרוּעָה מוֹסֵר נִפְשׁוֹ³³
34 בְּלְסֻטִים. הָאֵרִי וְהַדָּב וְהַנְּזֵר וְהַבְּדִלֶס³⁴ וְהַנְּחָשׁ -
35 הָרִי אֵלוֹ אָנֹסִין. אֵימְתִי? בְּזִמְן שְׂבָאוּ מֵאֲלִיָּהוּ; אֲבָל
36 אִם הוֹלִיכֶם³⁵ לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיּוֹת וְלְסֻטִים - אֵין אֵלוֹ
37 אָנֹסִין³⁶, וְחֵיב לְשֵׁלֶם.

(28) גדול, ששומר שכר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתנפל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחוייב לסכן נפשו, אבל ליסטים ואינו מצויין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי

מציעא פג.). (6) עובדא לפני רבא (שם). (7) ותהא פטור מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדן האונס, כמבואר בסמוך הל' ב.

1 ב. הַמְעַבֵּיר חֲבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּשֹׁכֵר, וְנִשְׁבְּרָה⁸
2 - דִּין תּוֹרָה הוּא שְׂיִשְׁלֵם, שְׂאֵין זֶה אָנֹס גְּדוֹל, וְהָרִי
3 הַשְּׂבִירָה פְּגַמָּה וְאֲבֵדָה שֶׁהוּא⁹ חֵיב בְּהֵן¹⁰; אֲבָל
4 תִּקְנוּ חֲכָמִים, שְׂיִהִיָּה חֵיב שְׂבוּעָה שְׂלֵא פִּשְׁעָה¹¹.
5 שְׂאִם אָתָּה אוֹמֵר יִשְׁלֵם - אֵין לָךְ אָדָם שְׂיַעֲבִיר חֲבִית
6 לְחִבְרוֹ¹², לְפִיכָף עֲשׂוּ בּוֹ¹³ שְׂבִירַת הַחֲבִית כְּמִיתַת
7 הַבְּהֵמָה וּשְׂבִירַתָּהּ¹⁴. וְעוֹד תִּקְנוּ¹⁵ בְּדָבָר זֶה: שְׂאִם
8 נִשְׂאוּ אוֹתָהּ שְׁנַיִם¹⁶ בְּמוֹט, וְנִשְׁבְּרָה - מְשֻׁלְמִין חֲצִי
9 דְּמִיָּה. הוּאִיל וּמִשׁוּי זֶה גְּדוֹל¹⁷ לְגַבִּי אֶחָד וְקָל לְגַבִּי
10 שְׁנַיִם - הָרִי הוּא כְּאָנֹס¹⁸ וְאֵינוֹ אָנֹס¹⁹, וּמְשֻׁלְמִין
11 מִחֲצָה, אִם יֵשׁ עֲדִים שְׂלֵא פִּשְׁעוּ בָּהּ²⁰. נִשְׁבְּרָה
12 בְּמָקוֹם שְׂאֵין הַעֲדִים מְצוּיִין - נִשְׁבְּעִין שְׂלֵא שְׂבִירָה
13 בְּפִשְׁעָה, וּמְשֻׁלְמִין חֲצִי דְּמִיָּה. שְׂהָרִי לֹא הָיָה לְכָל
14 אֶחָד לְהַעֲבִיר אֲלֵא מִשׁוּי שְׂיִכּוֹל לְהַעֲבִירוֹ בְּפָנָי
15 עֲצָמוֹ. מִכָּאֵן אָתָּה לְמַד²¹, שְׂהָאֶחָד שְׂהַעֲבִיר חֲבִית
16 גְּדוֹלָה, שְׂאֵין דְּרָךְ כָּל הַסְּבָלִים לְהַעֲבִירָה - שְׂהוּא
17 פּוֹשֵׁעַ; וְאִם נִשְׁבְּרָה בְּיָדוֹ - מְשֻׁלֵם הַפֶּל.

(8) שנתקל המעביר ונפל ונשברה. (9) שומר שכר. (10) מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבידה בשמירה מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו זהירות יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מונע שבירתה. וכל זאת בשומר שכר, אבל שומר חנם נשבע שלא פשע - ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע, ושומר חנם שלא פשע - פטור. (11) שם במשנה, וכדעת הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. (12) שם, מאמר רבי חייה בר אבא בשם רבי יוחנן. (13) דנו במעביר. (14) שהוא אונס גדול, ושומר שכר פטור מלשלם אלא נשבע כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (15) שם, תקנת רבי חייה בר יוסף. (16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו. (17) כבד. (18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו פטורים. (19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור ולחיוב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון התקלה כאונס ויהיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד בשביל אחד יש לדון התקלה כפשיעה, שיש מקום לומר שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על חבירו, ופעמים שאחד נל קצת, כדי להקל המשא מעליו ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהיה לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לבוש סי' דש, וכן יש לפרש דברי המגיד-משנה). (20) ופטורים מן השבועה, כמו שנתבאר בהלכה א. (21) מזה שאנו מחייבים מחצה מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי כבד שקשה לאחד לנושאו.

18 ג. הַסְּבָל שְׂשֹׁבֵר חֲבִית שֶׁל יֵין לְחִנּוּנִי, וְנִתְחַיֵּב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול").
 וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'ברי' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונטול, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). (48) כלומר, שהרי אינו. (49) כמבואר למעלה בהלכה ד. (50) יש להאמינו בשבועה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגו", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיהן. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים - אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגו" שנאנסו, כמבואר למעלה ה"א (נתיבות המשפט' סי' שג ס"ק ט). (51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

ח. רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בעת שדרך הרועים להפגס⁵² ובין בעת שאין דרך הרועים להפגס, ובא⁵³ ואבים וטרפו, ארי ודרס⁵⁴ - אין אומרים: אלו היה שם היה מציל⁵⁵; אלא אומדין אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - חייב⁵⁶, ואם לאו - פטור⁵⁷. ואם אין הדבר ידוע - חייב לשלם⁵⁸.

(52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. (53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או ליסטים. (54) ארי דרכו לדרוס הבהמה, ואוכלה מחיים במקום שמוצאה. והזאב דרכו להמיתה ולסחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. (55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג ס"ק י. וראה ב"מ קו.). (56) המדובר בשומר שכר, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס - יש לדוננו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חינוס שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס - פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). (57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א הל' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחייב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י, ורי"ף בבא-מציעא לו: (58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ש"ך סי' שג ס"ק י).

ט. מתה הבהמה פדרפה - הרי זה אנס, והרועה פטור⁵⁹. סגפה⁶⁰ ומתה - אינו אנס⁶¹. תקפתו⁶² ועלתה לראשי צוקין⁶³, והתקפתו ונפלה - הרי זה אנס⁶⁴. העלה לראשי צוקין, או שעלתה מאליה והוא יכל למנעה ולא מנעה, אף על פי שתקפתו

כלי זיין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (בבא-קמא טז.). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציעא שם.

ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר לו: הרי אנו במקום פלוני, וכך וכך רועים אנחנו, וכך וכך פלי מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח מהן - הרי הרועה חייב; שאחד המוליך את הבהמה למקום גרודי חיות ולסטים, או מביא את הלסטים להתגרותו למקום הבהמה³⁷.

(37) שם, כרבא.

ו. רועה³⁸ שהיה לו³⁹ להציל הטרפה או השבויה ברועים אחרים ובמקלות⁴⁰, ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חייב. אחד שומר חנוס ואחד שומר שכר. אלא⁴¹ ששומר חנוס - קורא רועים ומביא מקלות בחנם; ואם לא מצא⁴² - פטור. אבל שומר שכר - חייב לשכור⁴³ הרועים והמקלות עד פדי דמי הבהמה⁴⁴, פדי להציל, וחוזר ולקח שקרן מבעל הבית⁴⁵; ואם לא עשה כן, והיה לו לשכור ולא שכר - הרי זה פושע, וחייב⁴⁶.

(38) שם. (39) שאפשר היה לו. (40) להזעיק רועים מצויידיים במקלות ולהבריח את הטרף. (41) חלוקים הם - שומר חנוס ושומר שכר. (42) בחינוס אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חנוס שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחינוס - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. (43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. (44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. (45) שמחובת שומר שכר לעשות כל האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). (46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומדים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את ההפרש בלבד.

ז. רועה שטען: שהצילתי על ידי רועים בשכר - נשבע ונוטל מה שטען⁴⁷. שאינו⁴⁸ יכול לטען אלא עד פדי דמיהן⁴⁹, ויכול היה לומר נטרפה⁵⁰. וישבע בנקיטת חפץ, פדין כל הנשבעין ונוטלין⁵¹.

(47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא

יום שלישי כ"ו אדר-ב' ה'תשפ"ב

פָּרָק רְבִיעִי

1 יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסוימת או להוליך משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר בהמה מה מותר לו להניח עליה.

- 17 א. השוכר את החמור² להוליכה בְּהָרָה³, והוליכה
- 18 בפקעה: אם החלקה⁴ - פטור⁵, אף על פי ששכר על
- 19 דעת הפעלים⁶; ואם הוחמה - חיב⁷. שְׂכָרָה
- 20 להוליכה בפקעה, והוליכה בְּהָרָה: אם החלקה -
- 21 חיב, שהחלקות יתר בְּהָרָה מן הפקעה; ואם הוחמה
- 22 - פטור, שהחממות בפקעה יתר מן הָהָרָה, מפני
- 23 הרוח שמשבת בראש הָהָרָה. ואם הוחמה מחמת
- 24 המעלה⁸ - חיב⁹. וכן כל פיוצא בְּזָה. וכן השוכר את
- 25 הפרה¹⁰ לחרש בְּהָרָה, וחרש בפקעה, ונשפר הקנקן,
- 26 והוא הפלי¹¹ שחורש בו - הרי השוכר פטור¹², ודין
- 27 בעל הפרה עם האמנין שחרשו¹³. וכן אם לא שנה
- 28 על דעת הפעלים, ונשפר הקנקן - דין בעל הפרה
- 29 עם האמנין¹⁴. שְׂכָרָה לחרש בפקעה, וחרש בְּהָרָה,
- 30 ונשפר הקנקן - השוכר חיב¹⁵, ודינו של שוכר עם
- 31 האמנים¹⁶.

(2) משנה בבא מציעא עח. (3) על תנאי שיוליכה דרך ההר. (4) מעדה. (5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר, נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. (6) שהשכירה לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גזלן. כלומר, כל עבירה על תנאי כגולן שחייב אפילו באונסים. (7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם לריבוי החממות (שם). (8) שהתאמצה בעלייתה להר. (9) שהשינוי גרם לה חממות יתירה. (10) עם כלי החרישה. (11) קנה המחרישה. (12) כי המכשולים בבקעה מעוטים מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששכירת הקנקן אינה תוצאה מהשינוי (שם פ). (13) כלומר, תביעת בעל הבית מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשבר הקנקן, ואם אין להם לשלם מפסיד בעל הפרה. (14) משמענו, שהאומנים חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה, ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים מחוייבים אתם להישמר מנגיעה בסלעים. (15) שהרי פשע במה ששינה מחרישת בקעה הקלה לחרישת הר הקשה. (16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר, שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שיבארנו למעלה (מגיד משנה).

- 32 ב. ומהו דין האמנין ששפרו בְּעַת הַרְיִשָּׁה?
- 33 שְׂמֻשְׁלָמִין. מי משלם¹⁷? זֶה הָאוֹחֵז אֶת הַפְּלִי בְּעַת
- 34 הַחְרִישָׁה¹⁸. ואם היתה השדה מעלות מעלות -

- 1 וּנְפִלָה, וּמְתָה אוּ נְשָׁבְרָה - חיב; שְׂכָל שֶׁתְּחַלְתּוּ
- 2 בַּפְּשִׁיעָה⁶⁵ וְסוּפוּ בְּאֹנָס⁶⁶ - חיב⁶⁷. וְכֵן רוּעָה שֶׁהַעֲבִיר
- 3 הַבְּהֵמוֹת עַל הַגֶּשֶׁר, וְדַחְפָה אַחַת מֵהֶן לַחֲבֵרְתָּהּ,
- 4 וְנְפִלָה לְשִׁבְלָתָהּ⁶⁸ הַנְּהָר - הָרִי זֶה חֵיב⁶⁹; שֶׁהָיָה לוֹ
- 5 לְהַעֲבִירֶנָּה אַחַת אַחַת. שְׂאִין הַשּׁוֹמֵר נוֹטֵל שְׂכָר אֶלָּא
- 6 לְשׂוֹמֵר שְׂמִירָה מְעֵלָה, וְהוֹאִיל וּפְשַׁע בְּתַחֲלָה
- 7 וְהַעֲבִירֶנָּה כְּאַחַת, אָף עַל פִּי שְׁנָאֲנָס בְּסוּף בְּעַת
- 8 הַנְּפִילָה - הָרִי הוּא חֵיב⁷⁰.

(59) שם צג: (60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות נפש", מתרגם אונקלוס: לסגפא נפש (במדבר ל, יד). (61) אין דנים מיתת הבהמה כאונס אפילו מתה אחר זמן - חודש ואפילו שנה - מעת שסיגפה, שיש מקום לתלות שהסיגוף החליש גופה שגרם בסוף למיתת הבהמה, וכיון שאין השומר יכול לישבע בוודאי שלא מתה בפשיעתו - הרי זה משלם כדין מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. ראה למעלה הערה נו. (62) גברה הבהמה על הרועה, ושחררה עצמה. (63) הר גבוה. (64) שהרי, בין העליה ובין הנפילה מההר - בעל-כורחו של רועה באו. (65) שעליית הבהמה לראשי צוקין שם כרוכה בסכנה, שאפשר שתפול, ולכן פשיעה היא. (66) שהנפילה באונס היתה - שתקפתו ונפלה. (67) כמו שנתבאר בפ"א הל' ד (משנה שם צג, וכפי מה שפירושה בגמרא שם לו: וראה ברי"ף שם). (68) בזרם הנהר. (69) עובדא (שם) לפני רב פפא. (70) כרב חסדא, שם.

- 9 ל. פְּשַׁע בְּהָרָה⁷¹ וַיִּצְאָה לְאֹנָס⁷², וּמְתָה שֵׁם כְּדָרְכָה -
- 10 פְּטוּר; שְׂאִין⁷³ יִצְיָאתָה גְרָמָה לָהּ שֶׁתְּבֹא לְיַדִּי אֲנִס
- 11 זֶה. הוֹאִיל וְכִדְרָכָה מְתָה - מַה לִּי בְּבֵית שׁוֹמֵר, מַה
- 12 לִי בְּאֹנָס⁷⁴? אֲבָל אִם גָּנְבָה גָּנַב מֵהָאֹנָס, וּמְתָה
- 13 כְּדָרְכָה בְּבֵית הַגָּנֵב - הָרִי הַשּׁוֹמֵר חֵיב, אָף עַל פִּי
- 14 שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חָנֵּם⁷⁵; שֶׁאִפְלוּ לֹא מְתָה, הָרִי הִיא
- 15 אֲבֵרָה⁷⁶ פִּיד הַגָּנֵב, וַיִּצְיָאתָה⁷⁷ גְרָמָה לָהּ לְהַגָּנֵב⁷⁸.
- 16 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה - שהרי יציאתה לאגם בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותו. ולא אמרו "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא). (75) שפטור מגניבה ואבידה. (76) מן הבעלים. (77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר מחיובו שקדם למיתת הבהמה.

1 שְׁנֵיהֶם חֲזִיבִים בְּדַמֵּי הַקֶּנֶקֶן: הַמְנַהֵיג אוֹתָהּ בְּמִלְמַד¹⁹
2 וְהַאוֹחֵז אֶת הַפְּלִי²⁰.

27 שם פ. (28 ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו
בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. (29 שהשעורים
משקלם פחות ממשקל החיטים וכשהוא משווה משקל
השעורים למשקל החיטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים
ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח
המכבידה על הבהמה במשאה (שם כרבא.) (30 שנפחה
גדול משל תבואה - חייב. (31 שהרי לא שינה לרעה. ראה
לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת.

22 ה. שֹׁכֵר אֶת הַבְּהֵמָה³² לְרֹכֵב עָלֶיהָ אִישׁ - לֹא יִרְכִּיב
23 עָלֶיהָ אִשָּׁה³³. שֹׁכֵרָה לְרֹכֵב עָלֶיהָ אִשָּׁה - מִרְכִּיב
24 עָלֶיהָ אִישׁ. וּמְרִכִּיב עָלֶיהָ כָּל אִשָּׁה, בֵּין קִטְנָה בֵּין
25 גְּדוּלָּה, וְאִפְלוּ מְעַבְּרַת שְׁהִיא מְנִיקָה³⁴.

32 שם עט: (33 שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל
לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא
מציעא פרק ז). (34 כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד
משנה).

26 ו. הַשׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה לְשֵׂאת עָלֶיהָ מִשְׁקָל יָדוּעַ³⁵,
27 וְהוֹסִיף עַל מִשְׂאוֹ: אִם הוֹסִיף חֶלֶק מִשְׁלָשִׁים³⁶ עַל
28 הַשְּׂעוֹר שֶׁפֶסֶק עִמּוֹ, וּמִתָּה - חֲזִיב³⁷; פְּחוֹת מִכָּאן -
29 פְּטוּר³⁸, אֲבָל נוֹתֵן הוּא שֹׁכֵר הַתּוֹסֵפֶת³⁹. שֹׁכֵר סֹתֵם
30 - אֵינּוּ נוֹשֵׂא אֲלָא בְּמִשְׁקָל הַיָּדוּעַ בְּמִדְיָנָה לְאוֹתָהּ
31 בְּהֵמָה; וְאִם הוֹסִיף חֶלֶק מִשְׁלָשִׁים, כְּגוֹן שֶׁדִּרְכָּה
32 לְשֵׂאת שְׁלֹשִׁים וְטָעַן עָלֶיהָ אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וּמִתָּה אוֹ
33 נִשְׁבְּרָה - חֲזִיב⁴⁰. וְכֵן סְפִינָה⁴¹ שֶׁהוֹסִיף בְּהָ אֶחָד
34 מִשְׁלָשִׁים עַל מִשְׂאָה, וְטִבְעָה - חֲזִיב לְשֵׁלֶם דְּמֵיהָ.

35 כפי מה שהוסכם ביניהם. (36 כגון ששכרה להטעינה
שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. (37 דברי רבינו
ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי
מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד
מזה - חייב, שהרי הדגים חיוב תוספת המשא בשכרו
למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר
למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכר, מכל מקום, אם
הוסיף על מה שהוסכם - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א
(הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם
שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין
לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו
אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר,
שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר
לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר
יודע שבהמתו חלשה ואינה ראוייה לטעינת משא כפי הנהוג
באותו מקום ולכן קבע משקל נמוך מהנהוג והשוכר
שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה
מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל
רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. (38 שאין לייחס
לתוספת כזו סיבה למותה. (39 שהרי שכרו לפי המשא
ולכן משלם שכר התוספת. (40 שיעור התוספת המחייב

17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה
ומכוון את פסיעותיה והשני אוחז במחרישה ומכוון את
עומק החרישה. ושואל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר,
למי אנו מייחסים את שבירת הקנקן, אם למנהיג, שאפשר
שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של
המענה וגרם שהקנקן נתקל באבן ונשבר, או לזה האוחז
במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנקן יותר
מן הדרוש, גרם לשבירתו. (18 כלומר, יותר יש לייחס
שבירת הקנקן להאוחז במחרישה שאילו לא העמיק יותר מן
הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. (19 מקל
שבאמצעותו מכוונים את הפרה החורשת. (20 במקרה זה
יש לייחס שבירת הקנקן למנהיג ולהאוחז במחרישה במידה
שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם
בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנקן להישבר
והדבר בספק מי גרם לשבירתה, ולכן שניהם חייבים (רש"י
שם).

3 ג. שֹׁכֵרָה לְדוֹשׁ בְּקִטְנִית²¹, וְדָשׁ בְּתַבּוּאָה, וְהַחֲלָקָה
4 - פְּטוּר. בְּתַבּוּאָה, וְדָשׁ בְּקִטְנִית - חֲזִיב, שֶׁהַקִּטְנִית
5 מִחֲלָקָתָהּ²². מַעֲשָׂה²³ בְּאֶחָד, שֶׁהַשְּׂפִיר חָמור לְחִבּוֹ,
6 וְאָמַר לוֹ: לֹא תִלָּךְ בּוֹ בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוּד, שֶׁהַמַּיִם
7 מְצוּיִין שָׁם, אֲלָא בְּדֶרֶךְ נָרֶשׁ, שְׂאִין בְּהָ מַיִם. הִלָּךְ
8 בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוּד, וּמִתַּת הַחָמור, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים
9 שֶׁמְעִידִים בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ הִלָּךְ, אֲלָא הוּא מַעֲצָמוֹ אָמַר:
10 בְּנְהַר פְּקוּד הִלְכָתִי, וְלֹא הָיוּ שָׁם מַיִם, וּמִחֲמַת עֲצָמוֹ
11 מָת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הוּאִיל וַיֵּשׁ עֲדִים²⁴ שֶׁהַמַּיִם
12 בְּנְהַר פְּקוּד מְצוּיִין - חֲזִיב לְשֵׁלֶם, שֶׁהָרִי שָׁנָה עַל
13 דַּעַת הַבְּעָלִים²⁵, וְאֵין אוֹמְרִים מָה לִּי לְשִׁקְרָה²⁶
14 בְּמִקּוֹם עֲדִים.

21) משנה שם. (22 שם מפני שהן חלקות לא מחוספסות
- המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה,
ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם
למעידתה, ומתבואה לקטנית חייב, שגרם בזה למעידתה.
(23 שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. (24 כלומר, ברור
לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים
שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. (25 שינוי
שגרם למיתתה. (26 כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה
לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים
המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור, ומעתה יש
להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד. במקום עדים -
אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים
מכחישים מה שהוא אומר.

15 ד. הַשׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה²⁷ לְהֵבִיא עָלֶיהָ מְאֵתִים
16 לְטָרִיץ²⁸ שֶׁל חֲטִימִים, וְהֵבִיא מְאֵתִים לְטָרִיץ שֶׁל
17 שְׂעוּרִים, וּמִתָּה - חֲזִיב; מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶח קָשָׁה לְמִשׁוּי,
18 וְהַשְּׂעוּרִין יֵשׁ לָהֶן נֶפֶח²⁹. וְכֵן אִם שֹׁכֵרָה לְהֵבִיא
19 תַּבּוּאָה, וְהֵבִיא בְּמִשְׁקָלָהּ תִּבְּוִן³⁰. אֲבָל אִם שֹׁכֵרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 א. השוכר את הבהמה², וקלטה³ או נשתתית או
 17 נלקחה לעבודת המלך, אף על פי שאין סופה
 18 לחזור⁴, אם נלקחה דרך הליכה⁵ - הרי המשקיר
 19 אומר לשוכר: הרי שלך לפניך⁶, וחזב לתן לו שכרו
 20 משלם⁷. במה דברים אמורים? בששכרה לשאת
 21 עליה משוי שאפשר להשליכו בלא הקפדה⁹; אבל
 22 אם שכרה לרכב עליה או לשאת עליה פלי זכוכית
 23 וכיצא בהן - חזב להעמיד לו חמור אחר¹⁰, אם
 24 שכר ממנו חמור¹¹; ואם לא העמיד - יחזיר
 25 השכר¹², ויחשב עמו על שכר פמה שהלך בה¹³.

(2) משנה, בבא-מציעא עה. וגמרא שם: (3) בברקית, שעלה תבלול בעיניה הגורם עוררון, או שתקף אותה עש האוכלת רגליה (גמרא שם). ועדיין ראויה היא למלאכה ('טור' סימן שי). (4) שם, כשמואל. (5) כלומר, לא יצא הצו מן המלך אלא להחרים הבהמות שהם נמצאים בדרכים (שם, וכפירוש רבינו חננאל, מגיד-משנה). (6) כלומר, גורלך גרם שפגעו בה מקרים אלו בזמן שהיא שכורה אצלך, והרי היא לפניך כמו שהיא. המדובר, כשהבהמה ראויה עדיין למלאכתה למרות מחלתה, אלא שהמחלה גורמת טירחה יתירה וגם עיכוב בדרך, אין לראות בהטרדה זו שינוי חמור בתנאי השכירות עד כדי שיהא לחייב את המשכיר להעמיד חמור אחר כדין מתה או נשברה, המבואר להלן בה"ב. וכן בנלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה לחזור, ואין ביכולת השוכר להשתמש בה כפי תנאי השכירות - כיון שבדרך הליכה נלקחה, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, משום שנמצאה הבהמה בדרכים בזמן שהיתה שכורה אצלך, אתה גרמת לה שתלקח, ואילו היתה נמצאת ברשותי לא היתה נלקחת, שהרי לא יצא צו החרמה על הבהמות הנמצאות בבתים, נמצא שבסיבתך חל העיכוב למלא תנאי השכירות, ואין מוטל עלי להעמיד לך חמור אחר. ומזה יוצא, שאם צו ההחרמה הוא כללי - חייב להעמיד לו חמור אחר (מגיד-משנה). (7) בשלימות כפי המחיר שהוסכם בחוזה השכירות כשהיתה בבריאותה, ואין מחשבים בחלתה ההפרש שיש במחיר שכירת בהמה בריאה לבין חולה או שוטה, וכן בנלקחה לעבודת המלך אין מנכים מדמי השכירות בעד הדרך שלא הלך בה, אלא השוכר נושא בכל ההפסד, מפני שמזלו גרם למקרים אלו בזמן שהיא שכורה לו (תוספתא שם פ"ז. ראה מגיד-משנה). (8) שבחלתה או נשתתית - אומר המשכיר הרי שלך לפניך (מגיד-משנה - וראה להלן הערה ט). (9) מבלי לדקדק על מקום נפילת המשא, היינו שהמשא אינו מחומר שביר, ואפשר להשליכו בכל מקום ולא ינזק, ואם כן עדיין ראויה הבהמה למלאכה שנשכרה לה, שהרי גם אם תיפול - מחמת שטותה או חוליה - באחת מן הפחתים לא יזק המשא שעליה. (10) ואין המשכיר יכול לומר הרי שלך לפניך, שיש לראות במקרים אלו שינוי בתנאי השכירות, שהרי הבהמה אינה ראויה למלא תנאי השכירות, משום שעלולה היא להזיק לרוכב או לכלי הזכוכית, אם תיפול באחת הפחתים מחמת שטותה או חוליה. ומבאר המגיד-משנה שאין דין זה - המחלק בין שכרו למשא סתם, ובין למשא

הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום - למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתך חיטים וכו' פטור ואם מוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא שמטעינין עליה לתך - משקל תשעים קב - הוסיף עליה שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה חייב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים מן הנהוג - מחיבת. (41) ברייתא שם.

1 ז. הפתה⁴² שהוסיף⁴³ על משאו קב אחד⁴⁴, והזק
 2 במשא זה - חזב בנזקיו. שאף על פי שהוא⁴⁵ בן
 3 דעת והרי הוא מרגיש בכבד המשא⁴⁶ - יעלה על
 4 לבו, ושמא מחמת חליו הוא זה הכבד⁴⁷.

(42) סבל. (43) השוכר בלי ידיעת הסבל. (44) משא האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים (רש"י שם דיבור המתחיל קב). (45) הסבל. (46) והיה לו להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם לא פרק והווק - הוא בעצמו גרם לכך. (47) לא עלתה על דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחולשה זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו, ולפיכך לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם כרב אשי).

5 ח. השוכר את החמור⁴⁸ לרכב עליה - יש לו להניח
 6 עליה פסותו⁴⁹ ולגיניו⁵⁰ ומזונותיו של אותו הדרך⁵¹,
 7 לפי שאין דרך⁵² השוכר לחזר בכל מלון⁵³ ומלון
 8 לקנות מזונות; יתר על זה - הרי מעכב עליו בעל
 9 החמור. וכן יש לבעל החמור להניח עליה שעורים
 10 ותבן מזונות⁵⁴ של אותו היום; יתר על זה - השוכר
 11 מעכב, מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון⁵⁵.
 12 לפיכך, אם אין שם מאין קנה⁵⁶ - מניח עליו
 13 מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך⁵⁷. וכל
 14 אלו הדברים - בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג
 15 ידוע; אבל במקום שיש מנהג - הכל לפי המנהג⁵⁸.

(48) שם עט: (49) בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). (50) כד המים. (51) עד שיגיע למחוז חפצו. (52) אינו רגיל בכך. (53) שהוא פוגש בדרכו. (54) בדפוס רומא (ר"מ): ומזונות. (55) שהחמור דרכו לחזר אחר מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללינת לילה. (56) שאין עוברים במקום יישוב. (57) שם. (58) כמו שאמרו בעניין שכירות פועלים (שם פג.): "הכל כמנהג המדינה" (מגיד משנה).

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם או עלייה סתם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אדר"ב - ספר משפטים - הלכות שכירות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלי זכוכית - אלא בחלתה או נשטית. אבל בנלקחה, גם בשכרה לרכיבה או לכלי זכוכית, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, שהרי הדין שבנלקחה לעבודת המלך - אומר לו הרי שלך לפניך, מבוסס (כמו שביארנו למעלה הערה ה) על טענת המשכיר, שבסבת השוכר נגרם לבהמה שתלקח, וטענה זו כוחה יפה גם בשכרה לרכיבה או למשא כלי זכוכית (שם עט). בשם רבי שמעון בן אלעזר: השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה (חלתה בעיניה או ברגליה. ראה שם עח): או שנשתטתה - חייב להעמיד לו חמור אחר וכו'. אמר רב פפא, וכלי זכוכית - כלרכוב דמי" פירוש, דין משא כלי זכוכית כדין רכיבה). (11) ובדפוסיו וונציא נוסף: "או בהמה אחרת כאותה ששכר" כלומר, המשכיר חייב להעמיד כמין הבהמה שהשכיר לו, כגון אם השכיר חמור - לא יעמיד לו סוס (בתוספתא בבא מציעא בפרק ז, ה"ה: המשכיר בהמה לחבירו, לא ישנה (המשכיר) לו את הבהמה. השכיר לו חמור - לא יושיבנו על הפרד וכו'). (12) אפילו הקדים לו השוכר שכרו, והוא בחזקת המשכיר. (13) כלומר, זה שאמרו חייב להעמיד חמור אחר - הכוונה שאם המשכיר רוצה בכל השכר כפי שהוסכם בעיסקת השכירות - יעמיד לו חמור אחר, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם אין ברצונו להמשיך בעיסקת השכירות, הרשות בידו (מגיד-משנה) ומחזיר לשוכר השכר שקיבל בעד שארית הדרך שלא הלכה הבהמה, ומעכב בידו השכר בעד הדרך שכבר הלך בה, שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן, ובידו לשכור בהמה אחרת להמשיך בדרכו (ראה גמרא עט. וב'תוספות' בד"ה אילו).

1 ב. יתה הבהמה או נשברה¹⁴, בין ששכרה לשאת¹⁵
 2 בין ששכרה לרכב, אם אמר לו: חמור סתם¹⁶ אני
 3 משכיר לך - חייב להעמיד לו חמור אחר¹⁷ מפל
 4 מקום¹⁸; ואם לא העמיד - יש לשוכר למכור
 5 הבהמה¹⁹, ולקח בה בהמה אחרת, או שוכר²⁰ בהמה
 6 בדמיה, אם אין בדמיה לקח²¹, עד שייגיע למקום
 7 שפסק בו²². אמר לו: חמור זה²³ אני משכיר לך,
 8 אם שכרה לרכב עליה או לכלי זכוכית, ומתה בחצי
 9 הדרך: אם יש בדמיה לקח בהמה אחרת - יקח²⁴,
 10 ואם אין בדמיה לקח - שוכר אפילו בדמי פלה²⁵,
 11 עד שייגיע למקום שפסק עמו; ואם אין בדמיה לא
 12 לקח ולא לשכר - נותן לו שכרו של חצי הדרך²⁶,
 13 ואין לו עליו אלא תרעמת²⁷. שכרה למשא, הואיל
 14 ואמר לו חמור זה, ומת בחצי הדרך - אינו חייב
 15 להעמיד לו אחר, אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך
 16 ומניח לו נבלתו²⁸.

(14) ואינה ראויה למלאכה כלל. (15) משא שאפשר להשליכו בלא הקפדה. (16) ואם כן, קיבל עליו לספק לו חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. (17) משנה, שם עח. (18) בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך לשכור. כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו - חייב לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד - מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כותב:

14) ואינה ראויה למלאכה כלל. (15) משא שאפשר להשליכו בלא הקפדה. (16) ואם כן, קיבל עליו לספק לו חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. (17) משנה, שם עח. (18) בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך לשכור. כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו - חייב לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד - מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כותב:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להעמיד ספינה אחרת - והשוכר יין אחר, אבל שניהם לא מילאו תנאי השכירות. (38) אם הקדים השוכר השכר, המשכיר מחזיר שכר חצי הדרך הנותר. ואם לא הקדים, השוכר משלם בעד חצי הדרך שנסעו (גמ' שם). ואין המחזיק יכול לטעון - כמו בספינה זו ויין זה - אין לי להחזיר השכר לפני שהתובע מילא תנאו, מפני שיש לתובע טענה נגדית: מוכן אני למלא התנאי ולהביא יין, אבל אין להטיל עלי למלא התנאי לפני שהמשכיר ממלא תנאו להעמיד ספינה, ואיני מאמינו שיעשה זאת, ונמצא שאני טורח ומפסיד מעותי (רא"ש שם יא) ויוצא מזה, שאם אחד משניהם מילא תנאו ואין השני ממלא - מוציאין השכר אפילו מן המוחזק, מאחר שאינו ממלא תנאו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן).

ד. השוכר את הספינה, ופרקה³⁹ בחצי הדרך - נותן לו שכר פל הדרך⁴⁰. ואם מצא השוכר מי שישפיר אותה לו עד המקום שפסק - שוכר⁴¹; ויש לבעל הספינה עליו תרעמת⁴². וכן אם מכר פל הסחורה⁴³ שפספנה לאיש אחר בחצי הדרך, וירד, ועלה הלוקח - נוטל שכר חצי הדרך מן הראשון ושכר החצי מזה האחרון; ויש לבעל הספינה עליו תרעמת, שגרם לו לסבל דעת איש אחר שעדיין לא הרגל בו. וכן פל פיוצא בזה.

(39) הוריד מטענו, כלומר חזר בו השוכר מהשכירות. (40) כפי שהותנה, שאין השוכר יכול לחזור בו באמצע. בבא-מציעא עט: "השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך וכו' ואי דלא משכח לאגוריה (שאין השוכר מעמיד אדם אחר במקומו שישכור הספינה), כוליה אגרא בעי שלומי" (שכר כל הדרך, עליו לשלם). [כן פירש הרי"ף שם. וכן משמע מלשונו של רבינו בסמוך: "ואם מצא השוכר מי שישכיר", משמע שבבא הקודמת - המדובר כשלא מצא]. ומשלם השכר המלא ואין מנכים ערך הטורח בחצי הדרך שלא הוליך את הספינה - כמו בהלכה ג, שלא אמרו לנכות, אלא כשאין הספינה קיימת, והרי המשכיר - הספן - יושב ובטל. אבל כאן הלא ספינתו קיימת, והוא הסתמך על זה שבמקום שקבעו להוליך שם את המטען ימצא מטען להובילו חזרה, ולכן אינו חוזר למקום הפלגת הספינה, אלא מסיעה ריקנית למקום המיועד ונמצא שאינו יושב בטל (מגיד-משנה עם הסבר נוסף). [ונראה שהמשנה-למלך התכוון להסבר זה, אלא שטעות-סופר נפלה בדבריו, ובמקום "לביתו" צ"ל "לדרכו"]. ודעת ה'טור' בסימן שיא, שגם כאן מנכים דמי הטורח. (41) כלומר: משכירו, שהשוכר רשאי להעביר זכותו בשכירות לאחר, כמבואר בסמוך (בהלכה ה), שזה שאמרו "אין השוכר רשאי להשכיר" אינו אלא במטלטלין ולא בספינה. (42) שגרם לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו (כמו שכותב רבינו בסמוך - רי"ף שם). ובגמרא שם אמרו, שיש לחייב את השוכר במקרה זה לשלם בעד "רפסתא דספינתא" ריעוע הספינה שמתרועעת בפריקת המשא ובהטענתה שנית, שהרי השוכר גרם לתוספת סריקה וטעינה מכפי שהוסכם בעת השכירות. ועל השוכר לישא בהפסד זה שנגרם בסיבתו. וכן

הפרש בין רכיבה למשא, ובשניהם החמור משועבר לשוכר, וזה שאמרו בגמרא לרכוב עליו, לאו דוקא אמרוהו).

ג. השוכר את הספינה²⁹, וטבעה לו בחצי הדרך: 1
אם אמר לו: ספינה זו אני משפיר לך, ושפירה 2
השוכר להוליך בה יין סתם³⁰, אף על פי שנתן לו 3
השכר - יחזיר פל השכר³¹; שהרי זה אמר לו: 4
הבא לי הספינה עצמה ששפירתי, שהקפדה גדולה 5
יש בספינה זו, ואני אביא יין מפל מקום ואוליך 6
בה³². אמר לו: ספינה סתם אני משפיר לך, ושפירה 7
השוכר להוליך בה יין זה, אף על פי שלא נתן לו 8
מן השכר פלום - תיב לתן פל השכר; שהרי אמר 9
לו: הבא לי היין עצמו, ואני אביא לך ספינה מפל 10
מקום ואוליכו³³. אבל צריך לנפות פדי הטורח של 11
חצי הדרך³⁴, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה 12
ליושב ובטל³⁵. אמר לו: ספינה זו אני משפיר, 13
ושכר השוכר להוליך בה יין זה: אם נתן השכר - 14
אינו יכול להחזירו, ואם לא נתן - לא יתן; שאין 15
זה יכול להביא הספינה עצמה, ולא זה יכול להביא 16
יין עצמו³⁶. שכר ספינה סתם ליין סתם³⁷ - הרי אלו 17
חולקין השכר³⁸. 18

(29) שם עט. (30) כל יין שירצה. (31) אפילו בעד חצי הדרך שכבר הובל - מחזיר, שלא אמרו שהשוכר משלם שכר חצי הדרך (כמבואר למעלה הל' א, ב) אלא במקום שנהנה מהובלת מטענו, אבל כאן הלא היין טבע ואבד - אין לשוכר לשלם כלום (ראה ב'תוספות' שם בד"ה אילימא). (32) כלומר, ומאחר שאין ביד המשכיר למלא תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות - שהרי טבעה, וביד השוכר למלא, שהרי ליין סתם שכרו, ובאפשרותו להביא יין, הרי המשכיר אינו מקיים את מה שקיבל על עצמו, ולכן מחזיר כל השכר. ואין המשכיר יכול להציע ספינה אחרת במקום הספינה שטבעה ולהמשיך בהסכם השכירות, שיש לשוכר זכות, בהסתמכות על תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות, לתבוע מילוי החווה כפי הפרטים שנקבעו בו בשלימות (רי"ף שם). והוסיף רבינו נימוק בטענת השוכר, "שהקפדה גדולה יש בספינה זו", כלומר ספינה זו שטבעה שכרתיה אחר שבדקתי ובחנתי מבנה ומצבה וכל פרטי הליכותיה, ואיני מוכן לקבל ספינה אחרת שתעמיד במקומה (ראה משנה-למלך). (33) והרי העיכוב בקיום החווה, מצד השוכר בא, ולכן משלם בעד כל הדרך כפי שהוסכם. (34) שהיה על המשכיר - הספן - לטרוח בהולכת הספינה אלמלא טבעה. (35) כלומר, יש לחשב התשלום בעד חצי הדרך - שהמשכיר מקבל בעדו שכר - פחות הסכום שאדם מוכן שינכו לו משכרו, כדי שלא יצטרך לעבוד ולטרוח אלא יהא יושב ובטל (רי"ף שם). (36) כלומר, מאחר שלא המשכיר ולא השוכר, בידם למלא אחר תנאי השכירות - אנו מחליטים המעות ביד המוחזק ויד התובע על התחתונה, שאין להוציא המעות מן המוחזק מטעם שלא קיים תנאו אלא-אם-כן נתקיימו מצד התובע, ומאחר שאין ביד התובע לקיים תנאו - מפסיד כל שכרו. (37) ורשאי המשכיר

17 אֵינּוּ חֵיב לְבָנוֹת⁵⁴, אֲלֵא מְחַשֵּׁב עַל מַה שֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ
18 בּוֹ וּמְחַזֵּיר⁵⁵ לֹא שְׂאָר הַשְּׂכִירוֹת⁵⁶; אֲבָל אִם סָתְרוּ -
19 חֵיב לְהַעֲמִיד לֹא בֵּית אַחֵר, אוּ יִשְׁפֹּר לֹא כְּמֹתוֹ⁵⁷.
20 וְכֵן אִם תָּזַר אַחֵר שֶׁהַשְּׂפִירוֹ לְזֶה וְהַשְּׂפִירוֹ אוּ מְכָרוֹ
21 לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוּ אֲנָסִים⁵⁸, שֶׁהִפְקִיעַ שְׂכִירוֹת
22 הָרֵאשׁוֹן⁵⁹ - הֲרֵי זֶה חֵיב⁶⁰ לְהַשְּׁפִיר לֹא בֵּית אַחֵר
23 כְּמֹתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

54 שם קג. שהרי בית זה השכיר, ולא התחייב לבנות לו בית חדש. 55 המשכיר, אם הקדים השוכר והוא הדין אם לא הקדים, שהשוכר משלם בעד פרק זמן שדר בו ונהנה. 56 ואין לשוכר רשות למכור אבני הבית ועציו, ולשכור בדמיהם בית אחר, כמו למעלה בהלכה ב בדין חמור זה לרכוב. וטעם ההבדל, מבואר במגיד-משנה: חמור שמת - נבלתו עומדת להמכר, והמשכיר שעבד לשוכר את החמור ואת נבלתה, אבל "בית זה" משמע כל זמן שהוא ראוי לדירה ולא למכור העצים והאבנים, שאינם עומדים להמכר אלא לבנות הבית מחדש. ואין לחייבו להעמיד לרשות השוכר את הבנין החדש מפני שבית זה השכירו. 57 כמידת הבית וכצורתו שהשכירו. שלא אמרו בבית זה שאינו חייב לבנותו אלא כשנפל הבית מאליו, אבל במקום שהמשכיר סתרו בלי הסכמת השוכר - חייב להעמיד לו בית אחר. ופשוט, שהשוכר יכול לעכב שלא יסתור (מגיד-משנה). 58 חמסן, אלים, ואפילו ישראל. 59 שהוציאהו מן הבית. 60 המשכיר, שגרם להוצאתו מן הבית.

24 ז. הַשְּׂפִיר⁶¹ לֹא בֵּית סֶתֶם⁶², וְאַחֵר שֶׁנָּתַן לֹא בֵּית נָפֵל
25 - חֵיב לְבָנוֹתוֹ אוּ יִתֵּן לֹא בֵּית אַחֵר. וְאִם הָיָה קֶטָן
26 מִן הַבַּיִת שֶׁנָּפֵל - אֵין הַשׁוֹכֵר יְכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו⁶³.
27 וְהוּא שְׂיִהֶיָה קְרוֹי בֵּית⁶⁴. שְׂלֵא הַשְּׂפִיר אֲלֵא בֵּית
28 סֶתֶם⁶⁵. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: בֵּית כְּזֶה⁶⁶ אֲנִי מְשַׁכֵּר לָךְ
29 - חֵיב לְהַעֲמִיד לֹא בֵּית כְּמִדַּת אֶרְפוּ וּמִדַּת רַחְבּוֹ שֶׁל
30 בֵּית זֶה שֶׁהָרְאָהוּ; וְאֵינוּ יְכוֹל לֹמַר לוֹ: לֹא הָיָה עֲנִין
31 דְּבָרֵי אֲלֵא שְׂיִהֶיָה קְרוֹי לְנֶהָר אוּ לְשׁוּק אוּ לְמַרְחֵץ
32 כְּזֶה, אֲלֵא חֵיב לְהַעֲמִיד לֹא בֵּית כְּמִדַּתוֹ וּכְצוּרָתוֹ⁶⁷.
33 לְפִיכָף⁶⁸, אִם הָיָה קֶטָן - לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל⁶⁹; גְּדוֹל -
34 לֹא יַעֲשֶׂנוּ קֶטָן; אֶחָד - לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שְׁנַיִם -
35 לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד. וְלֹא יִפְחַת מִן הַחֲלוּנוֹת שֶׁהָיוּ בוֹ,
36 וְלֹא יוֹסִיף עָלֵיהֶן, אֲלֵא מִדַּעַת שְׂנִיָּה⁷⁰.

61 שם קג. 62 ולא קבע מדתו וצורתו. 63 רי"ף שם, וכן משמע בגמרא. 64 שראוי לדירה, כלומר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (נמוקיי-יוסף שם). 65 וביד המשכיר היה להעמיד לו מתחילה בית קטן כזה שהוא מעמיד לו עכשיו, ונפילת הבית הראשון אינה מעניקה לשוכר זכויות חדשות. 66 שקיבל עליו המשכיר להשכיר לו בית, והדגישו בית מסוים ואמר לו: כזה. 67 שם בגמרא. 68 אם נפל הבית אחר שהשכירו. 69 יש בני אדם שמעדיפים דירה קטנה. 70 שם.

37 ח. הַמְשַׁכֵּר עָלֵיהָ סֶתֶם⁷¹ - חֵיב לְהַעֲמִיד לֹא עָלֶיהָ⁷².

פסק הרי"ף שם. ונראה שרבינו לא הזכיר חיוב זה כאן, מפני שאינו דן כאן אלא בבעיה אם יש לשוכר זכות להשכיר את הספינה לאחרים כשהוא מקבל עליו כל הפסד שיגרם לספינה כתוצאה מהחלפת השוכרים, או לא. ודין זה, שעל השוכר לישא בכל הפסד שהוא, נראה בעיני רבינו כמובן מאליו ואין צורך להזכירו (ראה 'מרכבת המשנה'). 43 שם, וכפירוש הרי"ף. וכן הביאו ה'תוספות' שם בד"ה דפרקיה, בשם רבינו חננאל.

1 ה. מִכָּאֵן אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַמְשַׁכֵּר בֵּית לְחִבְרוֹ עַד זְמַן
2 קְצוּבוֹ, וְרָצָה הַשׁוֹכֵר לְהַשְּׁפִיר הַבַּיִת לְאַחֵר עַד סוּף
3 זְמָנוֹ - מְשַׁכֵּר לְאַחֵרִים⁴⁴, אִם יֵשׁ בְּנֵי בֵּית כְּמִנְיַן בְּנֵי
4 בֵּיתוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ אַרְבַּעַה - לֹא יִשְׁפֹּר לְחַמְשָׁה⁴⁵.
5 שְׂלֵא אָמְרוּ חֻקִּים⁴⁶: אֵין הַשׁוֹכֵר רִשְׁאֵי לְהַשְּׁפִיר -
6 אֲלֵא מְטַלְטֵלִין, שֶׁהָרֵי אוֹמַר לוֹ: אֵין רָצוֹנִי שְׂיִהָא
7 פְּקוּדוֹנֵי בְּיַד אַחֵר⁴⁷; אֲבָל בְּקִרְקַע⁴⁸ אוּ בְּסַפְיָה,
8 שֶׁהָרֵי בַעֲלָה עִמָּה⁴⁹ - אֵין אוֹמֵר כֵּן⁵⁰. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר:
9 אִם אָמַר לוֹ בַעַל הַבַּיִת לְשׁוֹכֵר: לְמָה תִּטְרַח וְתַשְּׁפִיר
10 בֵּיתִי לְאַחֵרִים? אִם לֹא תִרְצָה לְעַמֵּד בוֹ, צֵא וְהַנִּיחֵהוּ
11 וְאַתָּה פְּטוֹר מִשְּׂכִירוֹתוֹ - אֵינוּ יְכוֹל לְהַשְּׁפִיר לְאַחֵר.
12 שְׂזָה פֶּאֶל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו⁵¹; עַד שֶׁאַתָּה מְשַׁכֵּר
13 לְאַחֵר, תִּנְיַח לְזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֵינוּ יְכוֹל
14 לְהַשְּׁפִיר לְאַחֵר כְּלָל, וְיִתֵּן שְׂכָרוֹ עַד סוּף זְמָנוֹ⁵².
15 וְלֹא יִרְאֶה לִי שְׂדֵיךְ זֶה אֲמַת⁵³.

44 ואין למשכיר זכות התנגדות, וכדין ספינה. ומוסיף המגיד-משנה, שכאן אפילו תרעומת אין לו למשכיר, שעד כאן לא אמרו יש לו תרעומת אלא בספינה, מפני שגרם לו לסבול כל זמן הנסיעה דעת איש שאינו רגיל בו, אבל בבית - שאין המשכיר דר עם השוכר - אפילו תרעומת אין לו. 45 שאין השוכר רשאי להרבות בדירום, אפילו אם גם הוא ממשך וגר בבית, ראה פ"ה מהלכות שכנים ה"ט. 46 גיטין כט. 47 שם. כלומר, השכירות מקנה לשוכר זכות מליאה להשתמש בחפץ בהתאם לתנאי השכירות, ואין בזה כל הגבלה משפטית עקרונית, אולם במטלטלין נשאת למשכיר זכות התנגדות להעברת זכות זו, מפני שיכול לטעון: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, כי השוכר השני אינו נאמן אצלי שלא יעלים את החפץ ויטעון: נאנס (ראה למעלה פ"א הל' ד). 48 שאין בה מציאות העלמה. 49 שבעל הספינה דר עם השוכר, ושומר הוא ספינתו. 50 אין מקום לטענה זו, ולכן השוכר משכירה לאחרים. 51 כתוב במשלי ג, כז. וגו': "בהיות לאל ידך לעשות", כלומר, שאין הדבר גורם לך הפסד שהוא. 52 שהם סבורים, שדין בית מושכר כדין מטלטלין, מפני שבעל הבית אינו דר ביחד עם השוכר, ואינו יכול לשמור שלא יוזק ע"י השוכר השני, שאינו סומך עליו כמו על הראשון, ואין זה דומה לספינה שבעלה עמה ושומר שלא יתקלקל ע"י השוכר (ראב"ד). 53 רבינו דוחה סברא זו, וסובר שהחשש לקלקול הבית אינה טענה, שהרי השוכר השני - יתחייב לשלם בעד ההיזק (מגיד-משנה).

16 ו. בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּר לָךְ, וְאַחֵר שֶׁהַשְּׂפִירוֹ נָפֵל -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עלייה ונפחתה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוזלו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

- 14 א. המשפיר² בית לחברו בבירה גדולה³ - משתמש⁴
- 15 בזיזיה ובכחליה⁵ עד ארבע אמות⁶, ובתריץ של
- 16 חצר⁷, ובתריץ⁸ שאחורי הבתים⁹. ומקום שנהגו
- 17 להשתמש בעיבי הכתלים¹⁰ - משתמש בעיבי
- 18 הכתלים. ובכל אלו הדברים הולכין אחר מנהג
- 19 המדינה¹¹ והשמות¹² הידועין להם, פדרף שאמרנו
- 20 בענין מקח וממכר¹³.

(2 בבא-בטרא ו: 3) בנין גדול המכיל דירות רבות, ולא פורש ב'חווה השכירות' זכות השימוש שהשוכר קונה בחצר ובמבנים הנמצאים בשטח המקיף את הבירה, וגם אין מנהג מוסכם באותו מקום. (4 השוכר. 5) בחורים שבכתלים החיצוניים המקיפים את הבירה. (6) שטח של ד' אמות, מחוץ לחלק הכותל שממול הבית ששכר. (7) גינת החצר, שמגדלים בה עשבים ופרחים לרענן את האויר (כרב נחמן, שם). (8) מגרש פנוי. (9) כרבא שם, שכל שוכר בית, מן הסתם על דעת שיהיה לו רשות להשתמש במקומות אלו - הוא שוכר. (10) שוכרי עליה משתמשים בגג הכותל. (11) כלומר, הדינים שלמעלה נאמרו במקום שאין מנהג ידוע, אבל אם יש מנהג קבוע - הכול כפי המנהג המקובל. (12) המונחים המגדירים תנאי השכירות, שמן הסתם על דעת המנהג נעשתה השכירות. (13) ראה פרק כ"ו מהלכות מכירה.

- 21 ב. המשפיר חצרו סתם - לא השפיר הרפת שבה¹⁴.

(14) שאין הרפת בכלל המונח "חצר" (בבא-מציעא קב.).

- 22 ג. המשפיר בית לחברו¹⁵ - חיב להעמיד לו דלתות,
- 23 ולפתח לו החלונות שנתקלקלו, ולחזק את
- 24 התקרה¹⁶, ולסמך את הקורה¹⁷ שנשברה, ולעשות
- 25 נגר¹⁸ ומנעול¹⁹, וכל פיוצא פאלו מדברים שהן
- 26 מעשה אמן²⁰ והם עקר גדול פשיבת הבתים
- 27 והתצרות²¹. השוכר חיב לעשות מעקה ומזוזה²²,
- 28 ולתקן מקום המזוזה²³ משול²⁴. וכן אם רצה לעשות
- 29 סלם²⁵ או מרזב²⁶ או להטיח גגו²⁷ - הרי זה עושה
- 30 משל עצמו²⁸.

(15) שם קא: (16) מערכת הנסרים המשמשים מכסה לבית. (17) קורות הבית, שהנסרים מונחים עליהן. (18) בריח המשמש לנעילת הדלת ופתיחתה מבפנים. (19) מבחוץ. (20) שם, וכתב ה'נמוקי יוסף' (בפירושו לרי"ף שם) שעל המשכיר לתקן דברים אלו במשך כל תקופת השכירות, אף כשהיו תקינים בשעת השכירות. ולזה נוטה לשון רבינו, שכתב "ולפתוח לו חלונות שנתקלקלו", כלומר שנתקלקלו

- 1 אָמַר לו: עֲלֶיָהּ זֶה שְׁעַל גְּבִי בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ
- 2 - הֲרִי שְׁעֵבֵד בֵּית לְעֲלִיָּהּ⁷³. לְפִיכֶךָ, אִם נִפְתַּחְתָּה⁷⁴
- 3 הַעֲלִיָּה בְּאַרְבַּעַה טַפְחִים⁷⁵ או יָתֵר - חֵיב הַמְשַׁפֵּיר
- 4 לְתַקֵּן; וְאִם לֹא תִקֵּן - הֲרִי הַשּׁוֹכֵר יוֹרֵד וְדָר בְּבֵית
- 5 עִם בְּעַל הַבַּיִת⁷⁶ עַד שְׂתִתְקֵן. הֲיֵי שְׁתִּי עֲלִיּוֹת זֶה⁷⁷ עַל
- 6 גְּבִי זֶה, וְנִפְתַּחְתָּה הַעֲלִיּוֹנָה - דָּר בַּתְּחִתּוֹנָה⁷⁸; נִפְתַּחְתָּה
- 7 הַתְּחִתּוֹנָה - הֲרִי זֶה סָפַק אִם יוֹרֵר בְּעֲלִיּוֹנָה או
- 8 בְּפִתּוֹנָה⁷⁹. לְפִיכֶךָ לֹא יוֹרֵר, וְאִם דָּר - אֵין מוֹצִיאִין
- 9 אוֹתוֹ מִשָּׁם⁸⁰. מַעֲשֵׂה בְּאַחַד⁸¹ שְׁאֲמַר לְחִבְרוֹ: דְּלִית⁸²
- 10 זֶה שְׁעַל גְּבִי הַפְּרֹסֵק הִזָּה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְנִנְעַק
- 11 אֵילָן הַפְּרֹסֵק מִמְּקוֹמוֹ; וְכֹא מַעֲשֵׂה לְפָנַי חֻקִּים,
- 12 וְאָמְרוּ לוֹ: חֵיב אַתָּה לְהַעֲמִיד הַפְּרֹסֵק כָּל זְמַן
- 13 שְׁהַדְלִית קִימַת⁸³. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(71) שם קטז: (72) אם נפלה זו שהעמיד לו, חייב להעמיד לו אחרת. (73) שאם לא כן, לשם מה הוסיף: "שעל גבי בית זה", ולא הסתפק באמרו: "עלייה זו". ולכן אנו מפרשים כוונתו, שאם יארע קלקול בעליה ולא יתקנו - הרי הבית שלמטה משועבד לשוכר, כמו שמבאר רבינו והולך. (74) נתקלקלה. (75) על פני שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (76) ביחד, אבל אינו יכול לדרוש שבעל הבית יצא מדירתו בבית שלמטה ויעמיד לו את כולה, שעל דעת כן לא שיעבדו. (77) בית בן שלש קומות והשכיר הקומה העליונה, ואמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה. (78) בעלייה התחתונה, ואינו יכול לירד ולדור בבית שלמטה, כדי לאלץ את בעל-הבית לתקן דירת העלייה, מפני שגם העלייה התחתונה, בכלל הבית ששיעבדו הוא (סמ"ע חו"מ סי' שיב, ס"ק מא). (79) כלומר, אם בעל הבית יכול לדחות לעלייה העליונה או לא. וצדדי הספק מבוארים בגמרא (שם קיז.) "דא"ל שם עלייה קבילת עלך". כלומר, המשכיר אומר לשוכר: הרי עלייה שכרת, והסכמת לדור בעלייה, והרי עלייה אני מוסר לך, "או דילמא, חד עלייה קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה", פירוש, השוכר יכול לטעון: קיבלתי עלי טורח העלייה לקומה ראשונה, אבל איני מסכים לטרוח ולעלות שתי קומות. בעיה שנשארה בתיקו שם. (80) מפני שהדבר בספק, אין מוציאים מן המוחזק, וכל עוד שלא תפס השוכר הדירה, בעל הבית מונע ממנו כניסתו. אבל כשתפסה השוכר, הרי הוא המוחזק, ואין לבעל-הבית זכות להוציאו. וכל דינים אלה נאמרו, כשנפחתה רצפת העלייה שהיא תקרת הבית או של העלייה התחתונה, שהרי הקלקול הוא בבית המשועבד לו, אבל כשנפחתו קירות העלייה - אין המשכיר חייב לתקנם, כי קלקול זה אין לו קשר עם הבית המשועבד (מגיד-משנה). (81) שם קטז: (82) גפן שענפיה גידלו על עץ האפרסק. (83) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להעמיד לשוכר, ודין משכיר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אדר"ב - ספר משפטים - הלכות שכירות קה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36) מבהמות השוכר את החצר, כמו שהולך רבינו ומבאר. ואין אנו אומרים שהשוכר מפקיר את הזבל ומתוך כך המשכיר זוכה בו, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו (רבינו בסוף הלכה זו, ראה הערה שם). וטעמו של דבר מבואר בלחם-משנה: מכיון שהחצר מושכר לו, ובזכותו להחזיק שם בהמותיו, אינו מפקיר זבלן. (37) כשאין לו צורך בו. (38) כמבואר למעלה הל' א. (39) זבל בהמות ההולכות ממקום למקום, בעליהם אינם מקפידים על זבלן ומפקירין אותו. (40) אף כשאינו ידוע לו שהחפץ נמצא בחצרו. ראה פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ח (שם כרבי יוסי בר חנינה). (41) בגמרא שם, פירשו מה שאמרו במשנה, הזבל של בעל הבית - המדובר "בחצר דמשכיר, ותורי דאתי מעלמא" (שוורים של אחרים). ומפרש רבינו, שזה שאמרו "בחצר דמשכיר", הכוונה היא בחצר המושכרת לשוכר, שאין השכירות מפקיעה זכות הבעלים לקנות חפצי הפקר המונחים בה, שלא אמרו שכירות מכירה לזמן קצוב (ראה להלן פ"ז הל' א) אלא למטרת שכירותו, כלומר לזכות ההשתמשות בחצר, אבל גוף החצר אינו קנוי לו, והמשכיר ממשיך להיות בעל החצר לקנות חפצי הפקר (מגיד-משנה, ולחם-משנה שם. וראה 'קצות החושן' סי' שיג ס"ק א, שיטה אחרת בדעת רבינו).

- 11 ו. המְשַׁכֵּיר בֵּית אֹרְחוֹ אוֹ חֲצֵר אֹרְחוֹ אוֹ חֲנוּת אֹרְחוֹ אוֹ שְׂאֵר
- 12 הַמְּקוֹמוֹת עַד זְמַן קָצוּב - הֲרִי זֶה פּוֹפְהוּ לְצֵאת
- 13 בְּסוֹף זְמַנוֹ, וְאִינוּ מְמַתִּין לוֹ אֶפְלוּ שְׁעָה אֶחָת.⁴² שֹׁכֵר
- 14 לוֹ בֵּית סֶתֶם⁴³: לְלִינָה - אֵין פְּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד⁴⁴;
- 15 לְשִׁבְתָּהּ⁴⁵ - אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים⁴⁶; לְנִשְׂוֹאֵין - אֵין
- 16 פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁷.

42) כלומר, אין המשכיר צריך למסור לשוכר הודעת פניו מוקדמת, אלא מיד כשיגיע הזמן, ואפילו בימות הגשמים, מוציא, שעד כאן לא אמרו (ראה הלכה ז) שאין המשכיר מוציא בימות הגשמים כלל, ובימות החמה בלי הודעה מוקדמת של שלושים יום, אלא כשהשכירות נעשית בסתם, כדי לאפשר לשוכר לחפש מקום לדור (כמבואר בסמוך הלכה ז) אבל כשהשכירות נעשית לזמן קצוב - עצם קביעת השכירות לזמן מסוים - הודעה היא. וכן אמרו בירושלמי (הביאו הרי"ף בבבא-מציעא פרק השואל - בירושלמי לפנינו אינו): "ואם השכירו לזמן ידוע, אפילו הגיע זמנו בימות הגשמים - מוציא מיד. מאי טעמא? מידע ידע דזמניה בטבת" (יודע הוא שזמן יציאתו הוא בטבת). (43) ר"ף שם בשם הירושלמי (וראה תוספתא בבא-מציעא פרק ח ה"א). (44) שהשוכר ללינה סתם - על דעת לילה ויום שוכר ('שיטה מקובצת' שם קא: בשם הר' יונתן). (45) לשבת. (46) כלומר, גם יום השישי בכלל, כדי להכין צרכי שבת (שם). (47) ששמחת נישואין נמשכת שלושים יום, כמו שאמרו (ראה כתובות ח). שעד שלושים יום כל סעודה שהחתן עושה סתמא מפני הנישואין היא, ומברכים "שהשמחה במעוננו". וכן אמרו (שם ד.): אין מונעים תכשיטים מן הכלה כל שלושים יום.

- 17 ז. המְשַׁכֵּיר בֵּית לְחִבְרוֹ סֶתֶם⁴⁸ - אֵינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיאֹ
- 18 עַד שְׁיֻדְיעוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם מְקַדֵּם⁴⁹, פְּדוּיִם⁵⁰ לְבִקָּשׁ

בתוך תקופת השכירות. ובשם הריטב"א כתב, שזה נאמר באמרו לו בית סתם, אבל אם אמר לו "בית זה אני משכיר לך" אינו חייב לתקן כשנתקלקל בתוך תקופת השכירות (וכן פסק הרמ"א בס"י שיד סעיף א. עיי"ש ובביאור הגר"א ס"ק ו, וב'קצות החושן' ס"ק א.). (21) שמן הסתם, על דעת שיהא הבית ראוי לדירה - שכר. (22) שם, שחובת מצוות אלו על הדר הן, שהרי בית שאין דרים בו פטור ממעקה ומזווה (ראה פ"ה מהל' מזווה הל' יא, ופי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הל' א.). (23) חקיקה במזוות הבית, להכניס בה את המזווה. (24) אפילו אם מזווה הבית היא של אבן, והחקיקה היא מעשה אומן, ואמרנו למעלה שהדברים שהם מעשה אומן - חייב המשכיר לעשות. וטעמו של דבר, שאין כל הכרח לחקוק מקום באבן להניח את המזווה, שהרי אפשר לקבוע המזווה בקנה ולקבוע הקנה בסנר ולהעמיד את הנסר בצמצום בין המשקוף והמפתן סמוך למזווה הבית באופן שלא יזוז ממקומו. ואין למעשה זה צורך לאומן (שם ע"פ רש"י ו'נמוקי יוסף'). (25) לגג הבית כדי להשתמש בו, ואין השימוש בגג עיקר בישיבת הבתים (ראה נמוקי"י). (26) נסרים סמוכים לכותל אצל הגג המטוייח בטיח ומשופע, והמים שעל הגג נופלים על הנסרים ואינם מרטיבים את הכותל, וכשנופלים הנסרים, כל אדם מחזירה ואין צריך אומן לזה (שם ע"פ רש"י). (27) להטיח הסדקים שנתהוו בגג, כדי שלא ידלפו מי הגשם לבית דרך הסדקים, ואין צריך אומן לזה. (28) שם, שאין על המשכיר לתקן אלא דבר שהוא מעשה אומן ועיקר בישיבת הבית.

- 1 ד. המְשַׁכֵּיר עַלְיָה לְחִבְרוֹ²⁹ וְנִפְתְּחָהּ³⁰ בְּאַרְבָּעָה³¹ או
- 2 תָּר - תֵּיב לְתַמֵּן הַתְּקָרָה³² וְהַמְעֻזִּיבָה³³ שְׁעָלֶיהָ;
- 3 שְׁהַמְעֻזִּיבָה חֲזוּקָה הַתְּקָרָה הִיא³⁴.

29) ואמר לו עלייה סתם, שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ח, שאם נפלה חייב להעמיד לו עלייה, וכאן מבאר רבינו והולך מה הדין אם נפתחה, אבל באמר לו עלייה זו - כשם שאינו חייב להעמיד לו עלייה בנפלה, כן אינו חייב לתקנה בנפתחה (מגיד-משנה ע"פ הגמ' שם ק"ז: ועיין לחם-משנה, וראה בחושן-משפט סי' שיב סעיף יז). (30) נשבר נטר ברצפתה. (31) טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (32) תקרת הבית המשמשת רצפה לעלייה. (33) הטיט והעפר שטוחין על התקרה - והוא מלשון הכתוב (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (ע"פ רש"י שם, וכן פירש רבינו בפירוש המשנה, שם). (34) ועיקר הוא בישיבת העלייה, שאין אדם דר בעלייה כשנסרי הרצפה רפים, והוא עלול ליפול אם ישמט נטר ממקומו.

- 4 ה. הַזָּבֵל³⁵ שֶׁבְּחֲצֵר - הֲרִי הוּא שֶׁל שׁוֹכֵר³⁶. לְפִיכָף
- 5 הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיאֹ³⁷. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְנַהֵג -
- 6 הוֹלְכִין אַחֵר הַמְּנַהֵג³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיוּ
- 7 הַבְּהֵמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַזָּבֵל שֶׁל שׁוֹכֵר; וְאֵבֶל אִם הַבְּהֵמוֹת
- 8 שֶׁל אַחֲרֵים³⁹ - הַזָּבֵל שֶׁל בְּעַל הַחֲצֵר; שֶׁחֲצָרוֹ שֶׁל
- 9 אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מְדַעְתּוֹ⁴⁰, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא
- 10 שְׁכוּרָה בְּיַד אַחֲרֵים⁴¹.

35) משנה, שם קא: וכפירוש הגמרא, שם קב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מקום ולא יהיה משלף בדרך, ולסוף השלשים יצא.
 2 במה דברים אמורים? בימות החמה⁵¹; אבל בימות
 3 הגשמים⁵² - אינו יכול להוציא⁵³ מן החג⁵⁴ ועד
 4 הפסח⁵⁵. קבע לו שלשים לפני החג, אם נשאר מן
 5 השלשים יום אפלו יום אחד לאחר החג⁵⁶ - אינו
 6 יכול להוציא עד מוצאי הפסח⁵⁷. והוא⁵⁸ שיודיעו
 7 שלשים יום מקדם⁵⁹. במה דברים אמורים?
 8 בעירות; אבל בפרכים⁶⁰ - אחד ימות החמה ואחד
 9 ימות הגשמים, צריך להודיעו שנים עשר חדש
 10 מקדם⁶¹. וכן בחנות⁶² - בין בפרכים בין בעירות,
 11 צריך להודיעו שנים עשר חדש מקדם⁶³.
- 48) משנה בבא-מציעא קא: וגמרא שם. קבעו שכו בעד כל
 חודש וחודש ולא קבעו זמן גמר השכירות, וסתם שכירות
 אינה פחות משלושים יום. (49) ואם הודיע לשוכר זמן
 מסוים לפני שנכנס לדירה, שעליו לפנותה אחר שלושים יום
 - אינו יכול להוציא לפני גמר שלושים ימי מגורו (ש"ך
 ש"ב ס"ק ז). (50) לאפשר לשוכר. (51) שהדירות מצויות
 - שדרך בני אדם כשהם רוצים לעבור לדירה אחרת -
 עוברים בימות החמה. (52) שמפני הגשמים אין בני אדם
 עוברים לדירה אחרת, ואין הדירות מצויות. (53) אפילו
 הודיעו קודם. (54) חג הסוכות. (55) מוצאי הפסח, שאין
 ההודעה מאפשרת לשוכר לחפש לו דירה אחרת, שהרי אין
 הדירות מצויות. אמנם אם הקדים לו הודעת הפנימי - שיפנה
 הדירה בתקופת החורף - שלושים יום בימות החמה, מוציא
 ביום שקבע. (56) כגון שמסר לו ההודעה בכ"ד אלול
 (ראה 'שיטה מקובצת' שם). (57) שם. מימרא דרב אסי:
 אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני (מאותם) שלושים
 יום (שהודיעו בימות החמה) אינו יכול להוציא מן החג עד
 הפסח. כלומר, שלושים ימי ההודעה צריכים להגמר לפני
 החג, ואם לא נגמרו כולם - אין ההודעה מועילה להוציא
 בימות הגשמים (נמוקי יוסף שם). (58) בתנאי. (59) לפני
 מוצאי פסח, ואינו יכול להוציא על סמך ההודעה הקודמת,
 מפני שאנו רואים אותה כאילו אינה קיימת כלל, שהרי
 קבעה זמן יציאה מנוגד לדין, ולכן צריך המשכיר להודיעו
 הודעה שניה לפני הפסח (סמ"ע סימן ש"ק ח. וראה
 בבאור הגר"א שם ס"ק טו, מה שמגיה בלשון רבינו).
 (60) שאין דירות פנויות מצויות בהם - שרבים נמשכים אחר
 ישיבת כרכים. (61) שם. (62) שדרך החנוני להקיף
 לצרכניו, והקפתו לזמן ארוך הן. (63) כדי לאפשר לו
 לגבות בינתיים את הקפתו (שם) - ע"פ רש"י, עיי"ש).
- 12 ח. פשם⁶⁴ שהמשכיר חייב להודיעו, כף השוכר חייב
 13 להודיעו מקדם שלשים יום בעירות, או מקדם שנים
 14 עשר חדש בפרכים, כדי שייבקש שכן⁶⁵, ולא ישאר
 15 ביתו פנוי⁶⁶. ואם לא הודיעו - אינו יכול לצאת,
 16 אלא יתן השכר⁶⁷.
- 64) ברייתא שם. (65) דייר הגון. (66) עד שימצא אדם
 הגון להשכיר לו הדירה. (67) ממשיך לשלם השכר -
 אפילו יצא מהבית - עד תום שנים עשר חודש, ויש זכות
- 17 ט. אף על פי שאין המשפיר יכול להוציא ולא
 18 השוכר יכול לצאת עד שיודיעו מקדם, אם הוקרו
 19 הפתים - יש למשפיר להוסיף עליו ולומר לשוכר:
 20 או שוכר בשנה⁶⁸ עד שתמצא או תצא⁶⁹. וכן אם
 21 הוזלו הפתים - יש לשוכר לפתח השכר ולומר
 22 למשפיר: או השכר לי כשעור של עתה, או הרי
 23 ביתך לפניך⁷⁰. נפל בית המשפיר⁷¹ שהיה דר בו -
 24 הרי זה יש לו להוציא השוכר מביתו⁷², ואומר לו:
 25 אינו בדין שתהיה אתה יושב בביתי עד שתמצא
 26 מקום⁷³, ואני⁷⁴ משלף בדרך; שאין אתה בעל זכות
 27 בבית זה יותר ממני⁷⁵.
- 68) כפי ערכו עתה. (69) אם אין ברצונך לשלם כפי השער
 של עכשיו, שאין על המשכיר להפסיד ממון - הפרש יוקר,
 מהתקנה שמטרתה להגן על הדייר, שלא יהא מושלך בחוץ
 (גמרא שם). (70) אמנם בגמרא שם לא הוזכר דין ההזלה,
 אבל הסביר נותנת, שכוח השוכר יפה בהזלו, ככוח
 המשכיר בהוקרו (מגיד-משנה). (71) שם. (72) מיד, בין
 בימות החמה בין בימות הגשמים. (73) כדי שלא תהא
 מושלך בדרך. (74) והרי אני כבר מושלך בדרך.
 (75) מלשון רבינו נראה, שאין דינים אלו - הפרש היוקר
 וההזלה, ונפילת בית המשכיר ומשיא בנו המבואר בהלכה
 י - אמורים, אלא בתקנת ההודעה, כלומר כשהשכירו סתם,
 שמיסוד הדין יש למשכיר ולשוכר זכות לבטל את השכירות
 בכל עת שירצו, שהרי לא קבעו זמן לשכירות, אלא
 שחכמים תיקנו, לטובת השוכר והמשכיר, להודיע מקודם.
 אבל בהשכירו לזמן קצוב, אין כוח התקנה יפה לפגוע
 בתנאי השכירות המפורשים, ואפילו נפל ביתו אינו מוציא
 את השוכר, שבתקופת השכירות יש לשוכר יותר זכות בבית
 מן המשכיר, שהשכירות לזמן קצוב כמכירה היא, כמו
 שיתבאר להלן פ"ז הל' א' (וכן כתב המגיד-משנה בשם
 הרשב"א, וכן נפסק בשו"ע סימן ש"ב עיי"ש).
- 28 י. נתן הבית לבנו לשא בו אשה⁷⁶: אם היה יודע
 29 שבעו נעשה חתן בזמן פלוני, והיה אפשר לו
 30 להודיעו מקדם ולא הודיעו - אינו יכול להוציא⁷⁷;
 31 ואם עכשו נזדמנה לו אשה, והרי הוא נושא⁷⁸ מיד⁷⁹
 32 - הרי זה יש לו להוציא; שאינו בדין שיהיה זה
 33 יושב בביתו, וכן בעל הבית ישכר בית שיעשה בו
 34 חתנה.
- (76) שם. (77) שהרי היה לו להודיעו. (78) ולא היה
 באפשרותו להודיעו קודם.
- 35 יא. מכר את הבית או נתנו או הורישו - אין השני
 36 יכול להוציא עד שיודיעו מקדם שלשים יום⁷⁹ או
 37 מקדם שנים עשר חדש⁸⁰; שהרי השוכר אומר לו:
 38 אין כחך יתר מוכח זה שזכית בבית זה מחמתו⁸¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

79) בעיירות. (80) בכרכים. (81) וכשם שזה שמכר לך לא היה יכול להוציאני בלי הודעה מוקדמת - כן אף אתה אינך יכול.

17 וְאִם לֹא הֵבִיאָהּ - בְּעַל הַבַּיִת נִשְׁפָּע הַסֵּת²⁶ וּמוֹצֵיאֹו
18 מִן הַבַּיִת²⁷.

(10) שם קב. (11) בשנים עשר דינר לשנה. (12) ואפילו לא היה ידוע להמשכיר בשעת השכירות, ששנה מעוברת היא (תשובת הר"ף הובאה בשיטה מקובצת שם). (13) אין השוכר מרבה בדמי השכירות בעד החודש השלושה עשר שניתוסף, שחודש העיבור בכלל השנה הוא. מסתימת לשון רבינו נראה, שאפילו כשהשכירו באמצע השנה ואמר לשנה אחת, אין אנו אומרים שהתכוון לשנה כפי שהיא ברוב השנים כלומר ל"ב חודש, אלא אנו מפרשים כוונתו שהוא משכירו עד שיתמלא מחזור השנה ויגיע לתאריך (יום וחודש) שנעשית בו השכירות, והעיבור בכלל (ראה במגיד משנה). וכן דעת רבו רבי יוסף מיגאש בתשובה הובאה בשיטה מקובצת שם (ובתשובה שם כתב הר"י מיגאש, שבתחילה הורה שאין דין זה אלא כשנעשית השכירות בתחילת השנה (השווה דעת הרשב"א מובא במגיד משנה כאן) ואחר כך חזר בו והורה שאין לחלק בין תחילת השנה לאמצעה, ומסתמך על זה שלא מצא חילוק זה בשום מקום, ואומר: "לפי שאמרתי, שמה שלא חילק אותו התלמוד אין לנו לחלק אותו אלא ניקח אותו בהחלט כמו שבא מוחלט"). (14) דינר בכל חודש - ונתעברה השנה. (15) שם. (16) שהקדים בלשון השכירות, שכירות חודש. (17) שהקדים שכירות שנה, - ואין אנו יודעים אם נתכוון לשכירות שנה או לחדשים, כלומר, אם העיקר הוא הלשון שהזכיר בראשונה או מה שהזכיר באחרונה. (18) דמי השכירות של חודש העיבור. (19) פסק כרב נחמן שם קב: (20) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. (21) בעדים או בשטר ולא בספק, ולכן אפילו בא המשכיר בסוף החודש לתבוע את שכרו, מוציאים מן השוכר ואין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעליו (ראה ש"ך חושן משפט סימן ש"ב סעיף קטן טו). מפני שהספק לא נתעורר עתה עם התביעה אלא בשעת השכירות, ואנו דנים בחזקת מי היה הבית בתחילת החודש ומעמידים את הבית בחזקת בעליו נמצא שהשוכר דר בחודש העיבור ולא שילם דמי שכירות ולכן מוציאים ממנו. (22) לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן - ועליך לצאת מביתי מיד. (23) ואין לך רשות להוציאני מן הבית בלי הודעה מוקדמת (כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הלכה ז, ח). (24) ועדיין לא הגיע זמני לצאת. (25) השוכר ראייה. (26) שהשכירו לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן (ועיי'ן ש"ך סימן ש"ב סעיף קטן ז). (27) מיד, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת.

19 ג. הַשֹּׁכֵר שְׂאָמַר: נִתְּתִי שֹׁכֵר הַבַּיִת שְׁנֵתְחַיְבִיתִי בּוֹ,
20 וְהַמְשַׁכֵּר אָמַר: עֲדִין לֹא נִטְלָתִי, בֵּין שְׁהִיתָה
21 בְּשֵׁטֶר²⁸ בֵּין שְׁהִיתָה בְּעֵדִים²⁹: אִם תִּבְעוּ בְּתוֹךְ
22 שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁰ - עַל הַשֹּׁכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה³¹, או יִתֵּן³²
23 וְיִחְרִים³³ עַל מִי שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ³⁴, או יִטְעַן עָלָיו³⁵
24 בְּדָמִים שְׁנֵתְן תַּחֲלָה טַעֲנָה בְּפָנָי עֲצֵמָה³⁶ וְיִשְׁבִּיעֶהוּ
25 הַסֵּת³⁷; תִּבְעוּ הַמְשַׁכֵּר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִפְלוּ
26 בַּיּוֹם הַשְּׁלֹשִׁים³⁸ - עַל הַמְשַׁכֵּר לְהֵבִיא רְאִיָּה³⁹, או
27 יִשְׁבַּע הַשֹּׁכֵר⁴⁰ שֶׁכָּבַר נִתַּן לוֹ שֶׁכָּרוּ וַיִּפְטַר. וְכֵן אִם

יום רביעי כ"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר שתנאי מועיל בשכירות, ודין משכיר בתים לחדשים או לשנה ונתעברה השנה, ודין שוכר אומר נתתי שכר הדירה ומשכיר אומר לא נטלתי, ודין משכיר בשטר לזמן קבוע ואין זמן בשטר, ודין שוכר פרדס, ודין מכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו, ודין שוכר ריחיים.

1 א. כִּשְׁם שֶׁמִּתְנָה אָדָם כָּל תְּנָאֵי שְׁיִרְצָה בְּמִקְח
2 וּמִמְכָּר², כִּף מִתְנָה בְּשִׁכְרוֹת; שְׁהַשְׁכִּירוֹת מְכִירָה
3 לְזִמָּן קָצוּב³ הִיא. וְכֵל שֶׁמִּמְכָּרוּ בְּנִכְסָיו מִמְכָּר⁴,
4 שׁוֹכֵר⁵ שְׁכִירוֹתוֹ שְׁכִירוֹת; וְכֵל שְׂאִין לוֹ לְמַכְר⁶, כִּף
5 אֵין לוֹ לְשׁוֹר. אֲלֵא אִם בֵּן יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת בְּלֶבֶד פְּאוֹתָהּ
6 הַקְּרָקַע⁷, הֲרִי זֶה שׁוֹכֵר⁸ וְאִינוּ מוֹכֵר⁹.

(2) ואם נתקיים התנאי נקנה הרבר שהוקנה, ואם לא נתקיים לא קנה כמו שנתבאר בפרק יא מהלכות מכירה הלכה א. (3) כן אמרו בבבא מציעא נו: לענין אונאה (ראה פרק י"ג מהלכות מכירה הלכה יט) וסובר רבינו שלכל הדברים שכירות כמכר (ולא כדעת התוספות שם דיבור המתחיל והאי. וראה למעלה פרק ו הלכה ה בהגדרת מהות קניין השוכר בדבר הנשכר). (4) להוציא חרש שוטה וקטן שממכרם אינו ממכר, כמו שנתבאר בפרק כ"ט מהלכות מכירה. (5) בכתב יד תימן חסרה המלה "שוכר". (6) כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש (ראה שם פרק כ"ב). (7) כגון הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, שבגוף הקרקע זוכה הבן מהזמן שכתוב בשטר, והפירות הם לאב כל ימי חייו, כמבואר בפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה י"ג. (8) מעביר לאחרים בתורת שכירות, הזכות שיש לו בקרקע לפירותיה. (9) ואינו רשאי להעביר זכותו בתורת מכירה, שמא הלוקח אדם אלים הוא ולא יהיה ביכולת הבן לאחר מיתת האב להוציא מייד הלוקח את הקרקע שבאה לידו בתורת מכירה. ואם עבר האב ומכרו - מכור עד שימות האב, כמו שכתב רבינו בהלכות זכייה שם (על פי הב"ח סימן רנז, שטו).

7 ב. הַמְשַׁכֵּר בֵּית לְחִבְרָה¹⁰ לְשָׁנָה¹¹, וְנִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה¹²
8 - נִתְעַבְרָה לְשׁוֹכֵר¹³. הַשֹּׁכֵר לְחִדְשִׁים¹⁴ - נִתְעַבְרָה
9 לְמְשַׁכְרֵי¹⁵. הַזִּכְרִי לוֹ חִדְשִׁים וְשָׁנָה, בֵּין שְׂאָמַר לוֹ:
10 דִּינָר לְחִדְשׁ, שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָר בְּשָׁנָה¹⁶, בֵּין שְׂאָמַר
11 לוֹ: שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָר לְשָׁנָה, דִּינָר בְּכָל חִדְשׁ¹⁷ - הֲרִי
12 חִדְשׁ הַעֲבוּר¹⁸ שֶׁל מְשַׁכְרֵי¹⁹; שְׁהַקְּרָקַע²⁰ בְּחִזְקַת
13 בְּעָלִים, וְאֵין מוֹצֵיאֵין דָּבָר מִיַּד בְּעַל הַקְּרָקַע אֲלֵא
14 בְּרְאִיָּה בְּרוּרָה²¹. וְכֵן בְּעַל הַבַּיִת שְׂאָמַר: לְזִמָּן זֶה
15 הַשְּׁכָרְתִי לְךָ²², וְהַשֹּׁכֵר אָמַר: לֹא שְׁכָרְתִי אֲלֵא
16 סֵתָם²³, או לְזִמָּן אַרְבָּע²⁴ - עַל הַשֹּׁכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירותיו וינכה דמיהם מדמי ההלוואה. ובפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ז והלכה ח יתבאר, שאכילת הפירות מותרת אם מנכין מדמי ההלוואה בעד הפירות שאוכל ואף על פי שדמי הפירות מרובים מסכום ההלוואה. עיין שם. (49) לפני שנשלם זמן השכירות או המשכון. (50) שהעצים, כלומר, גוף האילנות שיבשו, אינם בכלל "פירות" המשועבדים לשוכר או למלוה (שם קט: וכראב) ואף על פי שהעצים היו קשישים ויבשו כשהגיע זמנם להתייבש. (51) שם: "יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו" ומפרש רבינו בטעם האיסור, שהוא מפני ריבית; שהרי אם המלוה לוקח גוף האילנות לפירעון החוב, נמצא שהפירות שאכל עד עתה ריבית הם בידו, וכן אם הלווה לוקח אותם ויצטרך להחזיר דמי ההלוואה - יש כאן ריבית (על פי המגיד משנה, ומסיים "ועדיין צריך עיון" וראה במרכבת המשנה). ומלשון רבינו שכתב "המלוה והלוה" נראה, שאין דין זה אמור אלא במשכון ולא בשכירות, ובטעם הדבר כתב הלחם משנה, מפני שדמי שכירות אינם משתלמים אלא לבסוף (ראה שם סה.) נמצא שלא נתן כסף וממילא אין מקום לאיסור ריבית.

- 17 ו. שֵׁטֶר הַשְּׂכִירוֹת או שֵׁטֶר הַמְשָׁכוֹן שֶׁכָּתוּב בוֹ שְׁנַיִם
- 18 סָתָם⁵², בְּעַל הַפְּרוֹת⁵³ אוֹמֵר שְׁלֹשׁ⁵⁴, וּבְעַל הַקָּרְקַע
- 19 אוֹמֵר שְׁתַּיִם, וְקָדָם זֶה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְּלוֹה⁵⁵ וְאָכַל
- 20 הַפְּרוֹת⁵⁶ - הֲרִי הַפְּרוֹת בְּחֻזְקַת אוֹכְלֵיהֶן עַד שֶׁיָּבִיאוּ
- 21 בְּעַל הַקָּרְקַע רְאֵיהֶם⁵⁷. אֲכָלָה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְּשָׁכֵן⁵⁸
- 22 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָבַשׁ הַשְּׂטֵר⁵⁹, וְאָמַר⁶⁰: לְחֹמֶשׁ שָׁנִים
- 23 יֵשׁ לִי פְרוֹת, וּבְעַל הַקָּרְקַע אוֹמֵר: שְׁלֹשׁ, אָמְרוּ לוֹ⁶¹:
- 24 הֵבֵא שְׂטֵרְךָ⁶², וְאָמַר: אָבֵד - הַשּׁוֹכֵר נֶאֱמָן; שְׁאֵלוּ⁶³
- 25 רְצָה, אָמַר⁶⁴: לְקוֹחָהּ⁶⁵ הִיא פְּדִי⁶⁶, שְׁהָרִי אֲכָלָה
- 26 שְׁלֹשׁ שָׁנִים.

(52) שאין מפורש בשטר לכמה שנים היא שכורה או מושכנת ואין כתוב בה אלא "שנים" בלבד. (53) כלומר, השוכר או המלווה. (54) לשלוש שנים היה המדובר. (55) לפני שתבעוהו לדין. (56) של השנה השלישית. (57) שם קי. כרב כהנא. ולמה אין אומרים כאן "קרקע בחזקת בעליה עומדת" כמו למעלה (הלכה ב) שמוציאים מן השוכר שכר הבית אפילו כשכבר דר בו? נתבאר בגמרא שם שלא אמרו מוציאים, אלא במקום שהספק לא ניתן להתברר לעולם, כמו בהלכה ב שהספק הוא אם העיקר הוא מה שהזכיר בראשונה או באחרונה, אבל כאן הספק הוא לכמה שנים הייתה השכירות, ודבר זה ניתן להתברר על ידי העדים החתומים על השטר, ואף שעתה אין העדים לפנינו אפשר שיבואו ביום מן הימים ויתברר על פיהם, שהדין עם המלווה, ואם יוציא בית דין עכשיו את הפירות מיד המלווה יצטרך לטרוח שנית ולהוציאם מייד הלווה, "ואטרחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן" (אין להטריח את בית הדין פעמיים) ולפיכך, כל עוד שיתכן שהספק יתברר - בית הדין משאיר הפירות בחזקת אוכליהם. ואם ייראה לבית דין שהמלווה לא יוכל לאשר טענתו, כגון שמתו העדים ונשתקע הדבר - מוציאים הפירות מידי המלווה ללוה (חושן משפט שיו סעיף ג בשם "ויש מי שאומר"). (58) מי שהשדה ברשותו בתורת משכון. (59) השטר נעלם.

- 1 שֵׁטֶר מִמֶּנּוּ וּפְרַשׁ שִׁיתֵן לוֹ הַשְּׂטֵר שְׁנָה בְּשָׁנָה⁴¹,
- 2 וּתְבַעוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה; תְּבַעוּ
- 3 לְאַחַר הַשָּׁנָה, וְאִפְלוּ בְיוֹם תְּשַׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּאֵלוֹ⁴²
- 4 - עַל הַמְּשָׁפִיר לְהֵבִיא רְאִיָּה⁴³.

(28) שנעשה שטר על השכירות. (29) הדין אחד וכמו שמבאר רבינו והולך. (30) זמן תשלום שכר הבית - בהשכירו סתם ולא קבעו מועדי התשלומים - הוא כל שלושים יום, והשוכר טוען שבתוך שלושים יום שכר את הבית (מרכבת המשנה, וראה באבן האזל). (31) גירסת רבינו בגמרא שם: "כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא (השוכר) ראייה שנתן" ומפרש רבינו שהיא שנוייה בדין שכירות בסתם. וגירסת רש"י שם כנוסחת הגמרא שלפנינו (מגיד משנה). והטעם, שאין אדם פורע תוך זמנו והלוואי שיפרע בזמן (ראה בבא בתרא ה.). (32) אם לא הביא ראייה. (33) קודם הפירעון (מתקנת הגאונים. ראה מגיד משנה למעלה פרק ב הלכה ח. וראה בטור ושולחן ערוך חושן משפט סימן עא דיני החרם). (34) מעות שלא כדין. (35) אחר הפירעון (ש"ך סימן עח סעיף קטן טו וראה הפלאה הלכות כתובה סימן צו). (36) תביעה חדשה, כלומר, פרעתיך פעמיים. (37) שבועת היסת, שלא פרעו אלא פעם אחת - כדין כופר הכול. (38) "דעביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה" (האדם עשוי לפרוע ביום שנשלם בו הזמן) שם, כרבי יוחנן. (39) שם - וכנוסחת רבינו: "לאחר שלושים יום בחזקת שנתן עד שיביא (המשכיר) ראייה שלא נתן". (40) שבועת היסת כדין כל כופר הכול. שם כרבי יוחנן "שוכר מהימן בשבועה". (41) כלומר, שקבעו מועד התשלומים בכל שנה. (42) ביום האחרון של השנה. (43) וכדין שכירות סתם בשלושים יום (ועיין מרכבת המשנה ואבן האזל).

- 5 ד. הַמְּשָׁפִיר בֵּית לְחֶבְרוֹ בַּשְּׂטֵר לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְאֵין
- 6 בוֹ זְמַן⁴⁴, הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר: עֲדִין לֹא עָבַר מִזְמַן הַשְּׂטֵר
- 7 אֲלֹא שָׁנָה, וְהַמְּשָׁפִיר אוֹמֵר: כָּבֹר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי
- 8 הַשְּׂכִירוֹת וְשִׁכְנַת עֶשֶׂר שָׁנִים - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא
- 9 רְאִיָּה; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאִיָּה - יִשְׁבַּע הַמְּשָׁפִיר הֶסֶת
- 10 וְיוֹצִיא⁴⁵.

(44) אין בשטר תאריך המעיד מתי התחלת השכירות. (45) שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שנתבאר בהלכה ב (בבא מציעא קג. וכנוסחת רש"י וכפירושו. וכן הוא בתוספות שם דיבור המתחיל נקיסת, בלשון ראשון בשם רבינו חננאל).

- 11 ה. הַשּׁוֹכֵר⁴⁶ פְּרִדָּם⁴⁷ או שְׁהִיָּה מְשָׁכוֹן פְּדִי⁴⁸ לְעֶשֶׂר
- 12 שָׁנִים, וְיָבֵשׁ הַפְּרִדָּם בְּתוֹךְ הַזְּמַן⁴⁹ - יִמְכְּרוּ עֲצִיּוֹ⁵⁰,
- 13 וְיִלְקַח בְּהֵן קָרְקַע, וְיֹאכַל פְּרוֹתָיו עַד סוֹף זְמַן
- 14 שְׂכִירוֹתוֹ אוֹ זְמַן הַמְּשָׁכוֹן. וְגוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁיָּבִשׁוּ אוֹ
- 15 נִקְצְצוּ - שְׁנִיָּהּ אֲסוּרִין בְּהֵן מְשׁוּם רִבִּית, הַמְּלוֹה
- 16 וְהַלְוָה⁵¹.

(46) שם קט: (47) לאכול פירותיו. (48) שבעל הפרדס לווה כסף ומישכן למלווה את פרדסו על מנת שיאכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובא המשכיר ודורש שהשוכר ישלם כסף במקום טחינת חיטים. (74) כלומר, שאינו בטל אף אם לא יטחון בעד המשכיר שיש לו לקוחות רבים לטחינת חיטים. (75) שמידת אנשי סדום היא שאפילו כשחבירו נהנה והוא אינו מפסיד (בגמרא: זה נהנה וזה לא חסר) לא היו עושים טובה, וכאן הלא אין לשוכר כל הפסד אם ישלם כסף, שהרי באותו זמן שהוא טוחן טחינת המשכיר, יש לו לטחון בשביל אחרים בכסף ויכול לתת למשכיר אותו הכסף, ונמצא המשכיר נהנה והשוכר אינו חסר. (76) שאין לשוכר לקוחות לטחינת חיטים ואם לא יטחון טחינת המשכיר נמצא מפסיד. (77) לטחינתו. (78) כלומר, אין לי להפסיד ולישב בטל אלא טחון טחינת ביתך אצלי, כפי שהוסכם בתנאי השכירות, ומה שאתה טוחן בריחיים שלך - מכור לאחרים (על פי רש"י שם. וראה בסמ"ע בסימן שיח סעיף קטן א, שכתב לפרש מה שאמר רבינו "והעשיר בעל הריחיים" שהעשיר וקונוה לחם מהנחתום, ומה שכתב "מכור לאחרים" פירושו מכור לאחרים זכותך שיש לך בריחיים. עיין שם מה שהכריחו לך).

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) מבאר דין חכירת שדה או קבלנות.

א. אַחַד הַשּׁוֹכֵר מִחִבְרוֹ שָׂדֶה לְזָרְעָה² או פָּרָם³ לְאָכַל פְּרוֹתָיו בְּדַמִּים⁴, או שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ בְּפִרוֹת קְצוּבִים⁵, כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ שָׂדֶה זֶה בְּעֵשְׂרִים פּוֹר בְּשָׁנָה וְכֵרֶם זֶה בְּעֵשְׂרִים פְּדֵי יַיִן בְּכָל שָׁנָה - שְׁנִיָּהּ דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן.⁶ וְהַשּׁוֹכֵר בְּפִרוֹת הוּא הַנִּקְרָא חוֹכֵר.⁷

(2) וכל היבול יהיה לשוכר. (3) שהוא נטוע. (4) בכך וכך דיגרין לשנה. (5) בין אם יזרע השדה בין שלא יזרענה, ובין אם יוציא הכרם פירות הרבה או מעט (ראה להלן הל' יב - ג). (6) כדברי חכמים בבבא-מציעא קו. (ראה להלן הל' ה). (7) כלומר, אין ביניהם אלא חילוק השם, שהשוכר בדמים נקרא שוכר, ובפירות נקרא חוכר. וכן אמרו בירושלמי (דמאי פ"ו הל' א): מה בין שוכר לחוכר? השוכר - במעות, והחוכר - בפירות.

ב. הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה או פָּרָדָס פְּדֵי לְעַבֵּד אוֹתוֹ וְלְהוֹצִיא עָלָיו יְצִיאוֹת⁸, וְיִתֵּן לְבַעַל הַקֶּרְקַע שְׁלִישׁ הַתְּבוּאוֹת⁹ או רְבִיעַ אוֹ מֵה שְׁתֵּינֶנּוּ בִּינֵיהֶן¹⁰, זֶה הוּא הַנִּקְרָא מִקְבֵּל. כֹּל דָּבָר שֶׁהוּא לְסִיג הָאָרֶץ¹¹ - בְּעַל הַקֶּרְקַע חֵיב בּוֹ¹²; וְכֹל דָּבָר שֶׁהוּא שְׁמִירָה יִתְרָה¹³ - הַחוֹכֵר אוֹ הַמִּקְבֵּל חֵיב בּוֹ¹⁴. הַקֶּרְדָּם שְׁחוּפְרִין בּוֹ הָאָרֶץ, וְהַבְּלִים שְׁנוּשָׂאִין בְּהֵן הַעֶפֶר, וְהַדְּלִי וְהַפֶּד וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שְׂדוּלִין בְּהֵן הַמַּיִם - עַל בְּעַל הַקֶּרְקַע¹⁵; וְחִטִּישֵׁת¹⁶ הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמִּקְבָּצִין בְּהֵן הַמַּיִם - עַל הַחוֹכֵר אוֹ עַל הַמִּקְבֵּל.¹⁷

(8) ההוצאות הדרושות בעבודת השדה והפרדס, שכן מתחייב המקבל כלפי בעלי הקרקע, וכותב לו: אני אעמוד ואחרוש וכו' ובמה שהוצאתי (ראה להלן הל' יב).

(60) השוכר או המלווה. (61) לשוכר או למלווה. (62) הראה השטר ונתבאר על פיו לכמה שנים נעשית השכירות. (63) לשקר. (64) היה אומר. (65) קנייתה. (66) והיה נאמן. מבואר בפרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב שהמחזיק בשדה ואוכל פירותיה שלוש שנים ובעל השדה לא מיחה - נאמן המחזיק לומר: קניתי ממך את השדה, ולכן יש להאמין לטענתו ששכרה לחמש שנים. [מובן שבשדה מושכרת אין מקום למחות על אכילת פירות, אולם בעל השדה צריך להצהיר בפני עדים שמסר את השדה לפירות (ראה רבינו שם הלכה ז)]. וכתב המגיד משנה, ודווקא כשאין כאן עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות והמשכיר לא הצהיר בפני עדים בתוך שלוש השנים, שהשדה שכורה ולא מכורה. אבל אם יש עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות, או העדים מעידים שהמשכיר מסר הצהרה כזו, ואינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי (ראה טוען ונטען שם) - אינו נאמן לומר לחמש שנים שכרתיה, שהרי אין לו מיגו.

1 ז. מִי שֶׁהִכְנִיס פְּרוֹתָיו לְבֵית חִבְרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, או
2 שֶׁהִטְעִהוּ עַד שֶׁהִכְנִיס פְּרוֹתָיו⁶⁷, וְהִנִּיחֵם וְהִלֵּךְ - יֵשׁ
3 לְבַעַל הַבֵּית לְמַכּוֹר לוֹ מֵאוֹתָן הַפְּרוֹת פְּדֵי לִתֵּן שֶׂכֶר
4 הַפּוֹעֲלִים שֶׁמוֹצִיאִין אוֹתָן וּמְשַׁלְּיכִין אוֹתָם לְשׂוּק.
5 וּמִדַּת חִסְדוֹת הִיא, שְׂוִידֵעַ לְבֵית דִּין⁶⁸, וְיִשְׁכְּרוּ
6 מִמֶּקְצַת דְּמֵיהֶן מְקוּם⁶⁹, מִשּׁוּם הָשֵׁב אַבְדָּה לְבַעֲלִים,
7 אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה פְּהִגָּן.

(67) בהסכמתו, וכמעשה המובא בגמרא (שם קא): באדם שלא מצא מקום לאחסן את יינו וביקש מאשה שתשכיר לו מקום ולא הסכימה, הלך וקידשה, ונתנה לו מקום ליינו ואחרי כן הלך האיש לביתו וכתב גט ושלח לה ושכרה האשה סבלים והוציאו את היין לשוק ושלמה שכרם מדמי חלק היין. ואמר על זה רב הונא בנו של רב יהושע: "כאשר עשה כן ייעשה לו גמולו ישוב בראשו", כלומר, הוא התנהג בערמה ושלא כהוגן כן יש להתנהג עימו שלא כהוגן. וסובר רבינו שבכל מקום שאדם מתנהג שלא כהוגן - אף שלא נהג בערמה - מותר לגמולו לו כגמולו, ולכן כתב רבינו בתחילת הלכה שדין זה הוא גם במי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו אף שאין כאן התנהגות ערמומית. (68) אחר שהוציאם בשוק. (ועיין סמ"ע שיט סעיף קטן א). (69) שלא יפסידו בשוק.

8 ח. הַשּׁוֹכֵר רִחִים מִחִבְרוֹ⁷⁰ שִׁיטְחֵן לוֹ עֵשְׂרִים סָאָה
9 בְּכָל הַדָּשׁ בְּשֶׁכְרוֹ⁷¹, וְהַעֲשִׂיר בְּעַל הַרְחִים⁷² וְהָרִי
10 אֵינוֹ צָרִיף לְטָחֵן שָׁם⁷³: אִם יֵשׁ לְשׁוֹכֵר חֲטִים שְׂצָרִיף
11 לְטָחֵן לְעַצְמוֹ אוֹ לְאַחֵרִים⁷⁴ - כּוֹפֵין אוֹתוֹ לִתֵּן דְּמֵי
12 טְחִינַת עֵשְׂרִים סָאָה, שֶׁזֶה מִדַּת סֵדֶם הִיא⁷⁵; וְאִם אֵין
13 לָהֶן⁷⁶ - יְכוּל לֹמַר: אֵין לִי דְמַיִם, וְהָרִינִי טוּחֵן לָךְ
14 כְּמוֹ שֶׁשְׂכַרְתִּי, וְאִם אֵין אִתָּה צָרִיף⁷⁷ - מְכַר
15 לְאַחֵרִים⁷⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוֹצֵא בְּזָה.

(70) כתובות קג. (71) בעד השכרת הריחיים. (72) וקנה ריחיים וחמור וטוחן בו צריכת ביתו. (73) אצל השוכר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי אסורה בעבודת קרקע. (25) כלומר, מחזור של שבע שנים. (26) שהשיעית, בכל מחזור השנים היא (שם קי.).

ד. החוקר או המקבל שדה מחברו, והיא בית השלחין²⁷ או בית האילן²⁸, ויבש²⁹ מעין בית השלחין, ולא פסק הנהר הגדול³⁰, אלא אפשר להביא ממונו בדלי³¹, או שנקצץ האילן של בית האילנות - אינו מנפה לו מחכירו³². ואם מפת מדינה היא³³, כגון שיבש הנהר³⁴ - מנפה לו מחכירו³⁵. הנה עומד³⁶ בתוך השדה ואמר לו: בית השלחין הזה³⁷ אני משפיר לך, בית האילן הזה אני משפיר לך, יבש המעין או נקצץ האילן - מנפה לו מחכירו; שהרי הוא עומד בתוכה, ולא אמר לו הנה אלא פמי שאומר: פמות שהיא עתה אני משפיר³⁸. לפיכך, אם לא היה עומד בתוכה, ואמר לו: בית השלחין אני משפיר לך, או בית האילן, ויבש המעין או שנקצץ האילן - אינו מנפה לו מחכירו³⁹.

(27) קרקע יבשה צמאה למים, שאין מי הגשמים מספיקין לה, ומשקים אותה בידי אדם ממעיין או מבריכות שבה. שלחין: מלשון ארמית ומובנו צמאון, עייפות למים, "ואתה עיף ויגע" (דברים כה, יח) מתרגם אונקלוס: "ואת משלהי ולאיי", כלומר צמא למים, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כה) הרויתי נפש עיפה - והוא מתחלפת בחית (מועד קטן ב.) ובכת"י תימן: "השלחין", וכן הוא ברי"ף שם. (28) שדה שנטועים בו אילנות. (29) בכת"י תימן: ויבש המעיין של. (30) שממנו משקים בני המדינה. (31) ויש באפשרותו לעבד השדה ע"י שיביא המים בדליים מן הנהר, אלא שנתווסף עליו טורח. (32) שאין בתוספת הטירחה לשינוי קביעת דמי השכירות, שהרי השדה ראוי ואפשר לעבדו, אלא שמזלו של השוכר גרם לו שיבש המעיין בזמן שהשדה שכור אצלו - ועליו לישא בהפסד הטורח. והמקבל אינו יכול לטעון, שקביעת דמי שכירות השדה היתה מיוסדת על דעת המעיין שיש בו או מפני בית האילן שיטול חלק בפירות בלי תוספת טירחה. והטעם, מפני שלא גילה דעתו בשעת השכירות שהוא מסתמך על המעיין והאילן, ובסתם אין אנו אומרים שדוקא על דעת המעיין או בית האילן הסכים לקביעת השכר (שם קג: ע"פ רש"י שם). (33) תופעה שילילית שפגעה בכל יושבי המדינה - מדינה, היינו עיר - ראה פ"א מהל' מגילה הל' ד. (34) הגדול, שממנו משקים בני המדינה שדותיהם. (35) שם, לפי חישוב ההפסד, שהרי אין לייחס את המכה, שפגעה בכל שדות העיר למזלו של השוכר, וגם אלמלי נשאר השדה בטיפול המשכיר - היתה המכה פוגעת בו, ולפיכך מנכה לו מחבירו, כלומר, משכר החכירות אם קיבל אותה בחכירות, ומחלקו של בעל השדה מיכול השדה בקבלנות. - ואע"פ שבקבלנות שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שיוציא השדה, ממילא גם בעל השדה מפסיד, שהרי גם חלקו עולה בפחות בעקבות מכת המדינה. והטעם, שאנו מחשבים היכול שהוציא השדה ביחס להוצאות שהשקיע המקבל בזריעת

(9) שתוציא השדה והפרדס. (10) כלומר, או חלוקה אחרת כפי מה שיתנו ביניהם. וחלוקים הם - המקבל והחוכר - במקצת דינים כמו שיתבאר בהמשך הפרק (ירושלמי שם: המקבל למחצה לשליש ולרביעי). (11) לשמירת הקרקע, כגון בניית גדר וחפירת החריצים סביבות השדה מחוץ לגדר (השווה פ"א מהל' מכירה הל' כב). (12) שאין השדה נשמרת בלעדי הגדר והחריצים, ועל בעל השדה להעמיד שדה שמורה (שם קג:), וכפירוש רבינו חננאל, מובא ב'תוספות' שם ד"ה (בוכרא). (13) בכת"י תימן: ודבר שהוא לשמירה וחפירה יתירה - השווה הערה הקודמת. (14) שם, שאין תוספת השמירה באה אלא לחזק את השמירה, ועל החוכר או המקבל לעשותה. (15) כדברי רב יוסף (שם): "מרא וובילא (שני אלה הם כלים שחופרים בהם) ודוולא (דלי) וזרנוקא (ונוד) דבעל הבית". שכלים אלו הכרחיים הם בעבודת השדה. בב"ח חושן-משפט (סימן שכ) מגיה בדברי רבינו "והנוד" במקום "והכד", והגר"א (שם ס"ק יג) אומר, שרבינו כתב כד בהתאם לנוהג שהיה בזמנו שהיו משתמשים לשאיבת מים בכדים ולא בנודות (וכן הוא הנוהג אצל הערביים). והוסיף רבינו וכתב "ויוצא בהן" לכלול בזה גם זרנוקא, שאמרנו בגמרא במקום שנוהגים להשתמש בו לשאיבה. - ובדפוס רומא (ר"מ) הנוסחא: "והכד", ופירושו מוט, היינו: העץ שתולין בו החבל שהדלי קשור בו (ראה 'פרישה' שם שדחה גירסא זו). (16) בכת"י תימן: "וחפירת המקומות", היינו הבריכות שמאספים בהם המים באמצעות תעלות מהנהר. (17) מפני שהבריכות משמשות להקל בהשקיית השדה, שלא יצטרך החוכר או המקבל להביא המים מן הנהר (בבא-מציעא שם "אריסא עביד בי יאורי", וכפירוש הראב"ד מובא ב'קצות החושן' סי' שכ ס"ק ב.).

ג. השוכר¹⁸ או המקבל שדה מחברו לשנים מועטות¹⁹ - לא יזרענה פשתן²⁰; שוכרה או קבלה²¹ שבע שנים - וזרעה שנה ראשונה פשתן²². ואין השביעית²³ מן המנין²⁴; שוכרה או קבלה שבויע אחד²⁵ - שביעית מן המנין²⁶.

(18) והוא הדין לחוכר. וכבר הקדים רבינו בה"א שאין הפרש בין שוכר לחוכר בדין, אלא בשם. (19) פחות משבע שנים. (20) שם קט. שהפשתן מכחיש את הקרקע, ואין השדה חוזר למצבו הקודם עד שש שנים. ובפירושו למשנה שם, מבאר רבינו: "ששרשי הפשתן נשאר בקרקע זמן רב", כלומר, והשרשים יונקים לשד הקרקע ומכחישים אותו. (21) בקיבל אותה סתם על דעת שיוזרענה כל מין שירצה ידובר כאן, שאם התנה בעל הקרקע שיוזרענה מין מסוים, אין המקבל רשאי לשנות ולזרעה מין אחר, שבעל השדה שנוטל חלקו ממה שתוציא השדה - יכול לעכב ולומר: למין זה שהתניתי עמך אני צריך (מגיד-משנה - וראה להלן הל' ט, ויד). (22) שהרי כשיגיע זמן החזרת השדה - בסוף שבע - כבר חזרה השדה לקדמותה. (23) שהרי קיבל אותה לשבע שנים, ושנת השמיטה עבודת קרקע אסורה בה. (24) במנין שני השכירות, ששבע שנים שאמר, שבע שני זריעה משמע, ואין שנת השמיטה בכלל,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אדר-ב' - ספר משפטים - הלכות שכירות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השדה ובטיפולה, כלומר, כשנחשב היבול שהצטמצם בעקבות מכת המדינה לעומת ההשקעה - נמצא, שהפסדו של המקבל גדול משל בעל השדה, שהרי נוסף על ההפסד מצמצום היבול, הוא מפסיד חלק ההוצאות שהשקיע על יסוד החישוב של היבול המשוער אילמלא לא פגעה המכה, בעוד שבעל השדה מפסיד רק את פירות היבול בלבד, ולפיכך מנכים מחלקו של בעל השדה כפי חישוב ההוצאות שהפסיד המקבל ('מרכבת המשנה'). וראה מה שביאר ב'אבן האזל' בדעת רבינו. ודעת הרמב"ן והרשב"א, הביאם המגיד-משנה, שדין זה אינו אמור אלא בחכירות עיי"ש). (36) משנה, שם קג: (37) כלומר, הרי הם עומדים בתוכה ורואים את השדה, ולמה לו לפרש "הזה", אלא לא נתכוין במה שאמר הזה. (38) כלומר, שיהיה כמו שהיא עתה כל זמן שהיא ברשותו, ולפיכך מנכה לו ביבש המעייץ או נקצץ האילן, שהרי חל שינוי בשדה שגרם להפסד (שם קד). כרבינא. וקונסחת הרי"ף שם "מדקאמר הזה, מכלל דקאי בגוה עסקינן, בית השלחין הזה למה ליה למימר, דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא". (39) כמו שביארנו למעלה בהערה לא, שמן הסתם לא על דעת המעייץ או בית האילן שוכר רבינו סותם ואינו מבדיל בין אמר השוכר ובין אמר המשכיר, ולא כשמואל שם (ראה מגיד-משנה).

שיש לייחסו למזל השוכר. בגמרא (שם קו.) נימקו, שמסתבר יותר לייחס ההפסד למזל השוכר מאשר לבעל השדה, מפני שבעל השדה יכול לטעון "אי משום לתאי דירי, הוה משתייר לי פורתא, כדכתיב (ירמיה מב, ב) כי נשארו מעט מהרבה". פירוש, אילמלא מזלך הרע, היתה מתקיימת כי מדתו של הקב"ה, שמרחם אפילו בשעה שמדת הדין מתוחה, כמו שנאמר "כי נשארו מעט מהרבה", ושדה זו ראויה היתה להינצל משדפון, כשם שניצלו רוב השדות של העיר, אלמלא מזלך שגרם לה שנשדף. (46) כלומר, יותר יש לייחס ההפסד למזלו של השוכר - כשכל שדותיו נשדפו - מאשר לייחסו למכת המדינה, ולמה אין השוכר יכול לטעון כאן שלולא מכת המדינה היה מתקיים בו "כי נשארו מעט מהרבה"? פירשו בגמרא שם, שבעל השדה עונה: "אי הוויית חזית לאישתיורי לך מידי, הוה משתייר לך מדנפשך". פירוש, אם ראוי אתה שיתקיים בך מקרא זה - היתה ניצולת אחת משדותיך, כי משדה זו לא יישאר לך כלום, או דבר מועט מאוד, אפילו אם לא תשלם דמי חכירה כלל. ולמה בנשדפו כל שדותיו של בעל השדה אין השוכר יכול לומר לבעל השדה: "אי הוית חזית" וכו'? מפני שגם משדה שנשדפה נשארו לו דמי חכירותו, ואפשר שדמים אלה הם ה"מעט מהרבה" ('תוספות' שם ד"ה אי הוית). אולם סברא זו כוחה יפה בשכירות ובחכירות, אבל לדעת רבינו, שכתב בראש הלכה זו "או המקבל" קשה, מה יענה בעל השדה לטענת "אי חזית", הרי בקבלנות גם הוא מפסיד כל חלקו כמו המקבל? ונראה שרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא: אילו "הוית חזית" הכוונה, שאין לטעון "כי נשארו" אלא בשדה שהיא שלו, אבל לא בשדות אחרים שנמסרו בקבלנות או בשכירות (וראה 'שיטה מקובצת' בשם 'שיטה'. ויותר נכון לקבל פירושו הדחוק קצת של המגיד-משנה, שרבינו התכוון לשכירות או חכירות בלבד ולא לקבלנות, ותפס לשון המשנה שכתבה "המקבל". ויש לשים לב לזה, שבכל המשניות בפרק זה כתוב "המקבל". אפילו כשהכוונה לשכירות או חכירות). (47) ונשדפה. ופשטה המכה ברוב המדינה - אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אילו לא שנית והיית זורע חטים כמו שהתנית עמך, לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך. כלומר, מה שתבקש מהיוצר - יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים (שם ע"פ רש"י). (48) אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אלמלי זרעת לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (תהלים לז, יט): "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבועו" (שמואל, שם). (49) שבעל השדה טוען: חזור זרע (ריש לקיש, שם). (50) כלומר, עד מתי יכול המשכיר לטעון: אין לך לנכות אלא חזור זרע ('טורי זהב' סי' שכב). (51) כלומר, אפילו זרע כמה פעמים ולא צמח חזור וזרע, כל זמן שראוי לזרעה. (52) כפי טבע הארץ בכל מקום ומקום (שם).

1 ה. השוכר⁴⁰ או המקבל⁴¹ שדה מחברו, ואכלה חגב
2 או נשדפה⁴²: אם ארע דבר זה לרב השדות של
3 אותה העיר⁴³ - מנכה לו מחכירו, הפל לפי ההפסד
4 שארעו; ואם לא פשטה המכה ברב השדות - אינו
5 מנכה לו מחכירו⁴⁴, אף על פי שנשדפו כל השדות
6 של בעל הקרקע⁴⁵. נשדפו כל השדות של השוכר
7 או המקבל, אף על פי שפשטה המכה ברב השדות
8 - אינו מנכה לו מחכירו; שאין זה ההפסד תלוי
9 אלא בשוכר, שהרי כל שדותיו נשדפו⁴⁶. התנה
10 עליו בעל הקרקע שיזרעה חטים וזרעה שעורים⁴⁷,
11 או שלא זרעה פלל⁴⁸, או שזרעה ולא צמחה, אף
12 על פי שבא חגב או שדפון והפתה רב המדינה -
13 אינו מנכה לו מחכירו⁴⁹. ועד מתי חוב להטפל
14 ולזרע פעם אחרת אם לא צמחה⁵⁰ פל זמן שראוי
15 לזרעה⁵¹ באותו מקום⁵².

(40) כדעת חכמים, במשנה (קה:): שהדין שמנכה במקרה של מכת מדינה - הוא גם בשוכר וכ"ש חוכר. (41) בקבלנות, וכמו שביארנו למעלה בשם ה'מרכבת המשנה', שגם בקבלנות שייך לומר שמנכין מחלקו של בעל-הבית (ראה לעיל הערה לד). (42) שהצטמצמו גרעיני התבואה ע"י רוח חמה ויבשה. (43) והרי זה מכת מדינה (שם): היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודא, כגון דאישדוף רובא דבאגי, היינו רוב השדות של אותה העיר. ורש"י גורס "רובא דבאגא", ופירש רוב אותה הבקעה - מגיד-משנה). (44) שם. אנו אומרים שמזלו של השוכר גרם לכך שנשדפה או אכלה חגב - שהרי שדותיהם של אחרים לא נפגעו - ועליו לישא בהפסד. (45) שלא החכיר אותם, והרי יש לייחס את ההפסד בשדה זו למזלו של בעל השדה, כשם

16 ו. השוכר⁵³ או המקבל שדה מחברו: מקום שנהגו
17 לקצור⁵⁴ - יקצור, ואינו רשאי לקצור⁵⁵; לעקר - יעקר,
18 ואינו רשאי לקצור. ושיגיהם מעפכין זה על זה⁵⁶.

מהשוק ולשלם לו כפי מה שקבעו - מכל-מקום לא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו, ומאותן החיטים, כפי שהשדה הוציאה, יכול החוכר לשלם שכר חכירותו (מגיד-משנה). (68 כלומר, שהוא-הדין והוא הטעם בהוציאה חיטים יפות, שנותן לו מתוכה - שלא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו וכל-שכן בקבלנות, שבעל השדה מקבל חלק מסוים מן היבול כפי שתוציא השדה, בין רע ובין טוב. (69 הופג טעמים ונתחמצו. (70 ועודם בכרם. (71 ומונחים בשדה כדי שיתייבשו. (72 כל עוד הם בשדה - דינם כדין לקתה במחובר, שהשדה טרם מילאה שליחותה (גמרא שם - ע"פ רש"י). (73 בכת"י תימן: אבל אם חכרו. (74 היין מיבול הכרם שחכר, כשהיו כבר בחביות בבית החוכר. (75 שהשדה מילאה שליחותה, שהרי הענבים לא לקו אלא כשנעשה יין בבית החוכר לקה, ומזלו גרם לכך (שם מימרא דרב אשי - ע"פ רש"י שם). (76 אספסת, - וחכרה על דעת לזורעה אספסת. (77 והוא לא קיבלה אלא על דעת שיזרענה פעם אחת (לחם-משנה). (78 כלומר, שכל ששינה אין דינה כלקתה שנותן לו מתוכה, מפני שהמחכיר יכול לטעון: לא היתה דעתי לקבל מיבול שבא לרגל השינוי (שם קט). וכנראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בגמרא, מזו שהיא לפנינו (מגיד-משנה). ולא פירש לנו איך היתה נוסחת רבינו. וראה ב'מרכבת המשנה' שמעמיד דין רבינו גם כפי נוסחתנו).

20 ח. החוכר⁷⁹ שָׁדָה מְחַבְרוּ וְלֹא רָצָה לְנַפְשׁוֹ⁸⁰, וְאָמַר לוֹ: מַה הַפֶּסֶד יֵשׁ לְךָ? הֲרֵינִי נוֹתֵן לְךָ חֲכִירָה⁸¹! -
21 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; וְשֹׁהֵרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ⁸²: לְמַחֵר אַתָּה יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁸³, וְהִיא מַעֲלָה עֲשׂוּבִים⁸⁴. וְאֶפְלוּ אָמַר לוֹ: בְּאַחֲרוֹנָה⁸⁵ אָנִי חוֹרֵשׁ אוֹתָהּ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁸⁶.

(79 שם קה. (80 לעקור העשבים הרעים שעלו בין צמחי התבואה "וכשמגנן אותן מוסיף הזרע על תבואתה הרבה לפי שתתן השדה כל כוחה אל הזרע, וזה דבר ידוע אצל עובדי אדמה" (לשון רבינו בפירוש המשנה) - ובמקום שנהגו לנכש, ידובר כאן ('טור' ושו"ע שם סעיף ד, וראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (81 כלומר, הרי אפילו לא אנכש לא תפסיד כלום, שהרי תקבל חכירך כפי שהוקצב, ואינך רשאי להכריחני לנכש במקום שכל ההפסד עלי (ראה פירוש המשנה, שם). (82 בעל השדה לחוכר. (83 ומחזירה לו. (84 וממעטים את היבול. (85 אחר הקצירה או העקירה. (86 שם קה. "משום דאמר ליה, בורא דנפל נפל" פירוש, הזרע שיפול בפרק הזמן עד החרישה יפול, כלומר, אין החרישה משמידה אלא את העשבים הרעים ושרשיהם, ולא את הזרע שנפל ויצמח, ואם לא תנכש יעלו העשבים וזעים שיפלו על הקרקע, ולשנה הבאה יצמיחו עשבים (ע"פ רש"י שם).

25 ט. החוכר⁸⁷ שָׁדָה מְחַבְרוּ לְזֶרְעָה שְׁעוּרִים - לֹא יִזְרְעֶנָּה חֲטִימ, מִפְּנֵי שֶׁחֲטִיטִין מְכַחֲשׂוֹת אֶת הַקֶּרְקַע
26 יָתֵר מִהַשְׁעוּרִים. שִׁכְרָה לְזֶרְעָה חֲטִימ - יִזְרְעֶנָּה שְׁעוּרִים. קִטְנִית - לֹא יִזְרְעֶנָּה תְּבוּאָה; תְּבוּאָה -
27 יִזְרְעֶנָּה קִטְנִית⁸⁸. וּבִכְבֵּל וְכִיּוֹצֵא בָּהּ⁸⁹ - לֹא יִזְרְעֶנָּה קִטְנִית⁹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהַקִּטְנִית שָׁם מְכַחֲשׂת אֶת הָאֲרָץ⁹¹.

1 וּמְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְחַרֵּשׁ אַחֲרָיו⁵⁷ - יִחַרְשׁוּ⁵⁸. מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְהַשְׁכִּיר⁵⁹ אֵילָנוֹת עַל גֵּב קֶרְקַע⁶⁰ -
2 מִשְׁפִּירִין⁶¹, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַשְׁכִּיר לוֹ סֵתֵם בְּפָחוֹת מִן הַיְדוּעֵי⁶²; וּמְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׁלֵא לְהַשְׁכִּיר אֵילָנוֹת - אֵין לוֹ אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁשְׁכֵר מִמֶּנּוּ בְּיָתֵר עַל הַיְדוּעֵי⁶³. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה⁶⁴.

(53 שם קג: (54 במגל, וקני השבלים נשארים בקרקע. (55 עם השורש. (56 כשאחד מהם רוצה לשנות מן המנהג. בעל הקרקע מעכב לעקור במקום שנהגו לקצור, בטענה - שרוצה שישארו בשדה הקשין של התבואה לאחר הקצירה לזבל הקרקע; והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שהקצירה קלה היא מן העקירה. ובמקום שנהגו לעקור, בעל הקרקע מעכב לקצור, בטענה - שהוא רוצה בשדה נקיה, ואינה צריכה לזבל. והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שצריך הוא לחלקו בקש (שהמקבל נוטל חלקו גם מהקש, ראה להלן ה'י) למאכל בהמותיו (שם). (57 אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבשדה ולהשימדם, שלא יחזרו ויצמיחו לכשתזרע. (58 ואמרו בגמרא שם, שאפילו ניכש השדה מעשביה הרעים בעוד שהתבואה בקמתה, אינו נפטר בזה מלחרוש אחר הקצירה או העקירה. (59 שם. (60 שאגב הקרקע נוטל השוכר גם מפירות האילנות - אע"פ שאינו טורח בהם. (61 כלומר, מן הסתם הם מושכרין. (62 מהשער המקובל באותו מקום, שלא התנה על כך בשעת השכירות - מתקבל על הדעת, שכמנהג המדינה השכיר, ולפיכך אין בעל השדה יכול לטעון: השכרתי בפחות מן המקובל, על-מנת שלא תיטול מפירות האילנות. (63 אין המקבל יכול לטעון ששכרו ביותר מהמקובל, על דעת שיהיה לו גם מפירות האילנות, שמן הסתם כמנהג המדינה שכר (שם). (64 כלומר, וכל הבא לשנות - עליו להתנות על כך בשעת השכירות.

7 ז. החוכר⁶⁵ שָׁדָה מְחַבְרוּ בְּעֶשְׂרָה פוּר חֲטִימ, וְלָקְתָּהּ⁶⁶ - נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ⁶⁷. הִיּוּ חֲטִיטֵי יְפוֹת - לֹא יֹאמַר לוֹ: הֲרֵינִי לוֹקֵחַ לְךָ מִן הַשּׁוֹק, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ⁶⁸. חֲכֵר מִמֶּנּוּ פָּרִם בְּעֶשְׂרָה סְלֵי עֲנָבִים, וְהִקְרִיסוּ⁶⁹ אַחַר שֶׁנֶּבְצְרוּ⁷⁰, וְכֵן עֲמָרִים שֶׁלְקוּ אַחַר שֶׁנֶּבְצְרוּ⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָן⁷². חֲכָרוּ⁷³ בְּעֶשְׂרָה פְּדֵי זֵין, וְהִחְמִיץ⁷⁴ - חֵיב לָתֵן לוֹ זֵין טוֹב⁷⁵. חֲכָרָה מִמֶּנּוּ בְּמֵאָה עֲמָרִים שֶׁל אֶסְפֶּסְתָּא⁷⁶, וְזָרְעָה מִין אַחַר, וְאַחַר כֵּן חָרְשָׁה, וְזָרְעָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְלָקְתָּהּ, או שֶׁזָרְעָה בְּתַחֲלָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְחָרְשָׁה, וְאַחַר כֵּן זָרְעָה פְּעַם אַחֲרָת⁷⁷, וְלָקְתָּהּ - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ אֶסְפֶּסְתָּא טוֹבָה, שֶׁהִרִי שָׁנָה⁷⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוּצֵא בְּזָה. 19

(65 שם קו: המקבל - שהסדר הקבלנות כך הוא, שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שתוציא השדה, בין יבול רע או טוב (ע' רש"י שם). (66 שעלה יבול כחוש ורע. (67 כלומר, אע"פ שהחוכר שוכר השדה בפירות קצובים, היינו שאפילו תוציא השדה יבול מעט - עליו לקנות חיטים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא לזורעה. כלומר, לא ירד המקבל לשדה אלא על דעת שיטול חלק מהשבח שתשביח השדה ע"י זריעה ולא על דעת שבח השדה באילנות (שם בגמרא לדעת רבא "שאפילו בשבח שקמה אין לו", פירוש, אינו נוטל חלק בשבח הענפים שנתרכו ונתעבו (בפרק זמן הקבלנות, שלא ירד אלא על דעת השבח שע"י הזריעה). רבינו כתב דין זה במקבל. ונראה דעתו, שהחוכר, יש לו בשבח האילנות, והטעם מפני שהחוכר יורד לשדה על דעת כל שבח שתשביח השדה, שהרי רשאי הוא לנוטעה אפילו בחכרה לזריעה - אם אינו מכחישין הקרקע יותר (כמבואר בהל' ט. הגר"א סי' שכה ס"ק ד. והוא כפי שיטת הרמב"ן שהבאנו למעלה בהערה פט, שאין המקבל רשאי לשנות ממה שהוסכם בשעת הקבלנות. וב'טור' שם כתב, שאם אינם מכחישים את הקרקע יותר מהזרעים, רשאי המקבל לנוטעם, ומשום זה הוא נוטל חלקו). (100) שטח השדה שתפסו האילנות שיצאו מאליהן והמעיטו שטח הזריעה. (101) שם - מעשה ברב פפא. (102) במקום סלעים או חול. (103) שהרי לא נגרם לו כל הפסד (שם - מעשה ברב ביבי). (104) שעד שבע שנים יחזרו ענפיה ויהיו ראויים לקורות, ומחזירה כמצב שהיתה בעת שקיבלה. [והוא רשאי לקוצצן כשישלימו שבע שנים, אפילו אם היו בנות שלוש או ארבע כשקיבל את השדה. 'טור' סימן שכה]. (105) שעודם צריכים לקרקע, היינו שלא נתבשלו כל צרכם, ואם ילקטם יפסדו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן, ומוכיח כן מהתוספתא בבא-מציעא פרק ט ה"א). (106) כפי חלקו המגיע לו, אם למחצה או לשליש (שם). [דין זה נאמר בתוספתא גם בשכירות]. (107) ובחכירות לא שייך דינים אלו, שהרי אינה על בסיס חלוקה (שם קג). (108) הענפים שנקצצו מן הגפנים, שבכלל הפירות הם (שם ע"פ 'שיטה מקובצת'). (109) כדי שיהיו הגפנים זקופים והאשכולות תלויים באויר, ולא יתקלקלו בקרקע (לשון הרשב"ם בבא-בתרא ס"ט). (110) שם:

18 יא. המקבל שְׂדֵה מַחְבְּרוֹ לְטַעַם¹¹¹ - מְקַבֵּל עָלָיו בְּעַל
19 הַשְּׂדֵה עֲשֶׂרֶה¹¹² בּוֹרְאוֹת¹¹³ לְסֵאָה¹¹⁴. יֵתֵר עַל זֶה -
20 מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַפֶּלֶל¹¹⁵.

(111) לנוטעה. (112) נטיעות (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש. וראה במאירי (ב"ב, 430) שהכוונה לגפנים, ובפירוש שני אומר הר"י מיגאש שהכוונה כאן לשורות). (113) עקרות שאינן עושות פרי. (114) שטח שזורעים בו סאה תבואה, ומידתו חמשים אמה על חמשים אמה. ואם צמחו עשר נטיעות עקרות בשטח כזה, אין המקבל חייב ליטע אחרות תחתיהן, שדרך נטיעת בית סאה כך הוא, שיוצאות עשר בוראות, ובעל השדה מוחל (בבא-בתרא צה). כגירסת רבינו. וגירסת הרשב"ם שם: "למאה" (עיין מגיד-משנה). (115) צריך לנטוע נטיעות אחרות כמספר כל הבוראות. כיון שיצאו בוראות יותר מדרך הנטיעות, סימן הוא שפשע בנטיעה, ולפיכך מייחסים כל הבוראות לפשיעתו (שם), וכלל זה אמרו בכל מקום, שכל שצריך לחזור ולתקן - מתקן הכל. ראה פ"ח מהל' מכירה הל' יא).

21 יב. המקבל¹¹⁶ שְׂדֵה מַחְבְּרוֹ וְלֹא עֲשֶׂתָה¹¹⁷, אִם יֵשׁ

(87) משנה, שם קו: (88) כגירסת הר"ף במשנתנו. ובספרים שבידנו, גירסא מהופכת: "קטנית יזרענה תבואה, תבואה לא יזרענה קטנית". (89) כל ארץ שטבע אדמתה כשל בכל. (90) שם ק. - ע"פ נוסחת הר"ף. (91) "ועיקר הדבר הוא כשיפסוק עמו לחרוש שדה ולזרוע מין ממני הזרעים, יש לו (מותר לו) לזרוע מה שהזיקו מעט (פחות) מאותו הדבר (מהמין) שפסק עמו, ולא יזרע מה שהזיקו גדול (יותר) ממנו. ועושים בזה על-פי שידועים בטבע אותו המקום בזריעה מן המתעסקין בחרישה ועבודתה" (לשון רבינו בפירוש המשנה, שם). דעת רבינו, שדין זה נאמר בחוכר או בשוכר, אבל בקבלנות - בעל השדה יכול לעכב על המקבל לזרוע מין אחר מזה שהוסכם בשעת השכירות, אפילו למין שהזיקו בקרקע פחות מהמין שהוסכם, שהרי בעל השדה שנוטל חלקו מתבואת השדה, אומר: למין זה שהוסכם אני צריך (כדעת הרמב"ן). ראה מגיד-משנה - הגר"א סימן שכד ס"ק ד. וראה למעלה הל' ג, ולהלן הל' יד).

1 י. הַמְקַבֵּל⁹² שְׂדֵה מַחְבְּרוֹ⁹³ לְשָׂנִים מוֹעֲטוֹת⁹⁴ - אֵין
2 לְמַקְבֵּל פְּלוֹם בְּקוֹרֵת הַשְּׂקָמָה⁹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם⁹⁶, וְלֹא
3 בְּשִׁבְחַת הָאֵילָנוֹת⁹⁷ שִׁיּוֹצְאוּ מֵאֲלֵיהֶן⁹⁸ בְּשְׂדֵה⁹⁹; אֲבָל
4 מַחְשְׁבִין לוֹ מְקוֹם הָאֵילָנוֹת¹⁰⁰ כְּאִלוֹ הֵיךְ בְּהֵן אוֹתוֹ
5 זֶרַע שְׂזָרַע בְּכָל הַשְּׂדֵה¹⁰¹. וְהוּא שֶׁצִּמְחוּ הָאֵילָנוֹת
6 בְּמְקוֹם הָרְאוּי לְזָרְעָה; אֲבָל אִם יֵצְאוּ בְּמְקוֹם שְׂאִינוֹ
7 רְאוּי לְזָרְעָה¹⁰² - אֵין מַחְשְׁבִין לוֹ פְּלוֹם¹⁰³. וְאִם
8 קְבֵלָה שְׁבַע שָׁנִים אוֹ יֵתֵר - יֵשׁ לוֹ בְּקוֹרֵת הַשְּׂקָמָה¹⁰⁴
9 וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. הַגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהַסְתַּלֵּק מִן הַשְּׂדֵה, וְהָיוּ שָׁם
10 זְרָעִים שְׂעֵדִין לֹא הַגִּיעוּ לְהַמְכִּיר¹⁰⁵, אוֹ שֶׁנִּגְמְרוּ וְלֹא
11 הַגִּיעַ יוֹם הַשּׁוּק לְמַכְרָן - שְׁמִין אוֹתָן וְנוֹטֵל מִבְּעַל
12 הַקְּרָקַע¹⁰⁶. כִּשְׁם שְׁחוּלְקִין הַמְקַבֵּל וּבְעַל הַקְּרָקַע
13 בְּתַבּוּאָה, כִּף חוּלְקִין בְּתָבָן וּבְכַשׁ¹⁰⁷. כִּשְׁם שְׁחוּלְקִין
14 בְּיִין, כִּף חוּלְקִין בְּזַמּוּרוֹת¹⁰⁸. אֲבָל הַקָּנִים הַמַּעֲמִידִים
15 תַּחַת הַגְּפָנִים¹⁰⁹: אִם קָנוּ אוֹתָן בְּשִׁתְּפוֹת - הָרִי אֵלוֹ
16 חוּלְקִין בְּהֵן; וְאִם הֵן מִשְׁלֵ אֶחָד מֵהֵן - זֶה שְׂקָנָה
17 אוֹתָן הָרִי הֵן שְׁלוֹ¹¹⁰. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּזֶה.

(92) משנה, שם. (93) על דעת לזורעה. (94) פחות משבע שנים. (95) עץ תאנה מדברי (רבינו בפירושו לדמאי פ"א מ"א, ובכמה מקומות). ענפי השקמה משמשים לקורות בנין ואינם נעשים קורות עד שיגדלו שבע שנים, ואם יכרות הענפים ויחזיר את השדה אחר זמן פחות משבע שנים, נמצא שאינו מחזירה במצב שהיתה בעת שקיבלה (ע"פ רש"י). ואפילו במקום שנהגו להשכיר אילנות אגב קרקע (ראה למעלה הל' ו) אין לו בקורות, שלא אמרו אילנות מושכרין אלא לפירות ולא לקורות (ראב"ד מובא במגיד-משנה). דייק רבינו וכתב: "אין למקבל כלום", ללמדנו שאינו נוטל כלום מן השבח שהשביחה השקמה בשני הקבלנות. כרבא שם בגמרא. ראה לקמן הערה צז. (96) כל אילן שטבעה כעץ השקמה. (97) כלומר, בשבח השדה שהושבחה באילנות. (98) מרשאי האילנות הנמצאים בשדה (שטמ"ק שם). (99) שהרי לא קיבל השדה לנוטעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמר ושיעבר עצמו, ולא אמר כך אלא להגזים (שם קד:).
 138) שהתחייב עצמו בכלל המאה דינרין שאמר. אמנם לא
 שיעבר עצמו לתשלום מאה דינרין, שאין זה אלא אסמכתא,
 אבל כפי ההפסד המשוער גמר ושיעבר עצמו במסגרת מאה
 הדינרין, והרי זה כדין אם אוכר ולא אעביד אשלם במיטבה
 (רי"ף שם). גם בהלכה זו המדובר בקבלנות בלבד, שהרי
 בחכירות מקבל בעל השדה דמי חכירות, בין יעבר את
 השדה ובין יובירה.

18 יד. המקבל¹³⁹ שָׁדָה לְזָרְעָה שְׁמִשְׁמִין¹⁴⁰, וזָרְעָה
 19 חֲטִים, וְעִשְׂתָּה חֲטִים¹⁴¹ שְׁשׂוּיִן כְּמָה שֶׁהִיא רְאוּיָה
 20 לְעִשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין - אֵין לוֹ¹⁴² עָלָיו אֲלָא
 21 תְּרַעְמָת¹⁴³. עִשְׂתָּה פְּחוֹת מְמָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת
 22 מִן הַשְּׁמִשְׁמִין¹⁴⁴ - מְשַׁלֵּם לוֹ הַמְּקַבֵּל כְּפִי מַה שֶׁהִיא
 23 רְאוּיָה לְעִשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין. עִשְׂתָּה חֲטִים יָתֵר
 24 מְמָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין - חוֹלְקִין
 25 לְפִי הַתְּנָאִי שְׁפִינֵיהֶן, אָף עַל פִּי שְׁמִשְׁתַּרְבַּע בְּעַל
 26 הַקְּרָקַע¹⁴⁵.

139) שם קד: (140) שהם יקרים מן החיטים, אבל
 מכחישים הקרקע יותר מן החיטים. (141) הוציאה השדה
 יכול עשר של חיטים. (142) לבעל השדה. (143) שהרי
 לא הפסיד כלום, ברם תרעומת יש לו לבעל השדה המקבל
 על מה ששינה ולא זרעה שומשמן והוא היה צריך
 לשומשמן. ואע"פ שאפשר לו לקנות שומשמן בשוק בדמי
 החיטים, רוצה הוא שומשמן מקרקעו (סמ"ע שכו ס"ק ק
 ע"י"ש), בהתאם לשיטת הגר"א בדעת רבינו בהלכות ט, י,
 שהיא כדעת הרמב"ן, שאין המקבל רשאי לשנות ולזרוע
 מין אחר מזה שהוסכם, ולפיכך יש לבעל השדה תרעומת,
 אבל החוכר רשאי לשנות למין שמכחיש פחות, ואפילו
 תרעומת אין כאן. (144) כלומר, ואין המקבל טוען לטובה
 נחכוונתי, למעט כחש הקרקע שכחש החיטים פחות מן
 השומשמן, שהרי בעל השדה אומר לו "תכחוש ארעא, ולא
 ליכחוש מרא", מוטב שתכחש הקרקע ולא יכחש בעל
 הקרקע (סמ"ע שם ס"ק ג, ע"פ הגמרא שם קד:).
 145) ההפרש שבין החיטים שעשתה לבין השומשמן
 שהיתה ראויה לעשות, שאנו אומרים (שם קד:): "אטו הוא
 אשבח, ארעא לא אשבחה" (האם רק המקבל השביח,
 והקרקע לא השביחה), כלומר, כשם שיש לייחס את השבח
 למקבל שטרח והשקיע בשדה טיפול רב והשביח, כך יש
 לייחס השבח לקרקע שהשביחה.

פָּרָק תְּשִׁיעִי

1) יבאר דין שוכר את הפועלים, שהכול כמנהג המדינה,
 ודין פועלים שחזרו בהם באמצע העבודה, ודין שוכר על
 ידי שליח, ודין שכיר יום שמצא מציאה.

27 א. הַשׁוֹכֵר² אֶת הַפּוֹעֲלִים, וְאָמַר לָהֶם³ לְהִשְׁפִּים⁴
 28 וְלִהְצִירֵב⁵, מְקוֹם שְׁנִהְגוּ שְׁלֵא לְהִשְׁפִּים וְשְׁלֵא
 29 לְהִצִּירֵב - אֵינוּ יָכוֹל לְכַפֵּן⁶. מְקוֹם שְׁנִהְגוּ לְזוֹן⁷ -
 30 יְזוֹן; לְסַפֵּק בְּגוֹרְגוֹרוֹת⁸ אוּ בְתַמְרִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן
 31 לְפוֹעֲלִים - יִסְפֵּק. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה⁹.

1 בַּהּ פְּדִי שְׁתּוֹצִיא סְאִתִּים יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה¹¹⁸ - חֵיב
 2 הַמְּקַבֵּל לְטַפֵּל בָּהּ¹¹⁹. שְׂקָף פּוֹתֵב לְבַעַל הַקְּרָקַע: אֲנָא
 3 אָקוּם וְאָנִיר¹²⁰ וְאָזְרַע וְאָקְצַר וְאָעֲמַר וְאָדוּשׁ וְאָזְרָה
 4 וְאָעֲמִיד פְּרִי¹²¹ לְפָנָיִךָ וְתַטֵּל אֶת חֲצִי, אוּ מַה
 5 שְׁיִתְּנוּ¹²², וְאָנִי אֲטַל הַשָּׂר וּבְשָׂר בְּשָׂר עִמָּלִי וּבְמָה
 6 שְׁהוֹצֵאתִי¹²³.

116) משנה וגמרא בבא-מציעא קה. (117) כראוי לה.
 118) שהושקעה בשדה (שם, כדברי דבי רבי ינאי וריש
 לקיש). (119) על כרחו. (120) אעמוד ואחרוש.
 121) ערימת תבואה. (122) שלישי או רביעי, כפי תנאם.
 123) שם, כלומר: לפיכך חייב לטפל בה אם יש בה להוציא
 סאתים, שהרי הוא כותב: אנה איקום וכו' ואעמיד כרי,
 כלומר אעבוד בה כל העבודות הצריכות, אם יהיה בה
 שיעור כדי להעמיד כרי. ושיעור כרי, אמרו חכמים (שם)
 שהוא סאתים, היינו אחר שינכו ההוצאות ישארו סאתים
 כדי להעמיד כרי. והמדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות
 אין לבעל השדה כל ענין אם המקבל יטפל בשדה או לא,
 משום שהוא יקבל דמי חכירותו שהוקצבו (רש"י שם).

7 י.ג. הַמְּקַבֵּל¹²⁴ שָׁדָה מְחֻבְּרוֹ, וְאַחַר שְׂזָכָה בָּהּ¹²⁵
 8 הוֹבִירָה¹²⁶ - שְׁמִין אוֹתָהּ כְּמָה הִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת,
 9 וְנוֹתֵן לוֹ חֶלְקוֹ שֶׁהִיא מְגִיעַ לוֹ¹²⁷. שְׂקָף פּוֹתֵב לְבַעַל
 10 הַקְּרָקַע: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֲעִבֵד¹²⁸, אֲשַׁלֵּם
 11 בְּמִיטְבָא¹²⁹. והוא הדין אם הוביר מקצתה¹³⁰. וּמְפָנִי
 12 מַה נִּתְחִיב לְשַׁלֵּם? ¹³¹ מְפָנִי שְׁלֵא פִּסְק עַל עֲצָמוֹ דְּרַב
 13 קְצוּב¹³² פְּדִי שְׁנֵאמַר: הֲרִי הִיא פְּאִסְמִכְתָּא¹³³, אֲלָא
 14 הַתְּנָה שְׁיִשְׁלֵם בְּמִיטְבָא¹³⁴, וּלְפִיכָף גָּמַר וְשָׁעִבַד
 15 עֲצָמוֹ¹³⁵. אֲבָל אִם אָמַר: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֲעִבַד, אֲתֵן
 16 לָךְ מְאָה דִּינָרִין¹³⁶ - הֲרִי זֶה אִסְמִכְתָּא¹³⁷, וְאֵינוּ חֵיב
 17 לְשַׁלֵּם, אֲלָא נוֹתֵן כְּפִי מַה שֶׁרְאוּיָה לְעִשׂוֹת בְּלִבְד¹³⁸.

124) משנה, שם קד. (125) באחד הדרכים שקרקע נקנית
 בהם (שם צט:), ואינו יכול לחזור בו. (126) לא חרשה
 ולא זרעה, ועשאה שדה בור. (127) כפי תנאם. (128) ולא
 אעשה בה פעולה הראויה לה. (129) כצ"ל, וכן הוא
 בדפוס רומי (וכן הביא הדק"ס בשם כמה כתי"י, ומהרי"ף
 דפוס קושטא), כלומר במיטב שלה - של השדה, היינו
 כיבול הגבוה והטוב שהשדה היתה ראויה לעשות אם היתה
 חרושה וזרועה כראוי (ע"פ הרע"ב שם. וראה ב'גנזי קדם',
 לזין ס"ה עמוד 99). (130) שם בגמרא "אוביר תילתא"
 (שליש). (131) כלומר, והלא אסמכתא היא, שהרי אינו
 מחייב אלא במקרה אם יוביר, "וכל האומר אם יהיה או לא
 יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמה יהיה
 או שמה לא יהיה" (לשון רבינו בפ"א מהל' מכירה הל' ז).
 132) סכום מסוים, שלא על בסיס חישוב ההפסד המשוער.
 133) שדעתו סומכת שעדיין לא יהיה, ולא אמר כן אלא
 להגזים. (134) כפי ההפסד, ולא התחייב עצמו בדבר
 גוזמא. (135) כלומר, בדין הוא משלם במיטבה שאין זה
 אסמכתא (ע"פ הגהות מימוניות כאן, וראה בכסף-משנה
 מכירה שם). (136) היינו יותר מכפי ההפסד. (137) ולא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אדר-ב' - ספר משפטים - הלכות שכירות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובכת"י התימנים: בשלושה שלשה, וכן הוא ברי"ף שם. (15) ברי"ף ובכת"י תימן: בארבעה ארבעה. ושער הפועלים הנהוג הוא שלושה. (16) כפי מה שקצב עמהם, וקיבל על עצמו אחריות השכירות. (17) כפי מה שהתנה עמו. (18) אמנם, אם שער הפועלים באותו מקום קבוע בארבעה - נוטל מבעל הבית ארבעה כפי מה שהנהגו, כדין השוכר את הפועל והראה בשל חברו, שמבואר להלן הל' ט שנוטל מחבירו כפי מה שנהנה ('שיטה מקובצת' שם בשם הרמ"ך, וכן כתב הרמ"א סי' שלב בשם 'ויש אומרים', ועיין סמ"ע וש"ך שם ס"ק ב. (19) היינו, שהודיעם שהוא שליח ושאינ אחריות השכר עליו (שטמ"ק שם). (20) ואם שער הפועלים הוא בשלושה, נותן להם שלושה. ואם בארבעה - ארבעה. מאחר ששינה השליח ושכרם בארבעה למרות שבעל הבית אמר בשלושה, בטלה שליחותו ואין בקציצתו ממש, ולפיכך אנו דנים מקרה זה כאילו השכירות נעשית סתם בלא קציצת שכר, ששכרם כפי מנהג המדינה (רי"ף שם). (21) שבמקום שאין שער קבוע - דעת השוכר בלא קציצת מן הסתם על השער הנמוך, ועל הפועלים לגלות דעתם שהם אינם נשכרים אלא בארבעה, וכיון שלא גילו דעתם - אנו אומרים, שהסכימו לעבודה כפי דעת השוכר. ולפיכך, אף שהשליח שכרם בארבעה - אין להם אלא שלשה, מאחר ששמעו מן השליח "שכרם על בעל הבית" היה עליהם לגלות דעתם לבעל הבית ולא לסמוך על קציצת השליח (רי"ף שם, סמ"ע סי' שלב ס"ק ג). (22) שאלמלא שכרם בארבעה, היו טורחים ומשכירים עצמם לאחרים בארבעה, שהרי יש במקום ששוכרים בארבעה (גמרא שם). (23) שבעל הבית נותן להם שלשה כמנהג המדינה (עיינ ש"ך שם ס"ק ח). (24) שאינה ניתנת להערכה, כגון שעבודתם היתה בחפירת חריץ סביבות השדה ונתמלא מים (גמרא שם). (25) כלומר, מלאכתם ניכרת שהיא שוה ארבעה. (26) לא-שנא אמר שכרם עלי או שכרם על בעל הבית ('טור' שם). (27) לעבוד במחיר זול. (28) אומרים לשליח - הואיל ובעל הבית הרשה אותך לשכור בארבעה, היה עליך להיות טוב ולשכור בארבעה, ולא להפחית מדמי השכירות ולמנוע מאתנו טובה, וכמו שהכתוב אומר (משלי ג, כז): אל תמנע טוב מבעליו (ע"פ בבא-קמא פא:). (29) כלומר, מה שאמרו "הרינו כמה שאמר בעל הבית" אינו ניתן להתפרש שהם מסכימים למה שאמר בעל הבית, ואפילו אמר לשכור בשלושה ואין להם אלא שלושה, שאין זה מתקבל על הדעת, שבזמן שהשליח מציע להם ארבעה - יסכימו הם לשלושה, אלא התכוונו לומר שמה אמר בעל הבית לשוכרם ביותר מארבעה. (30) כיון שאין לפרש דבריהם כהסכמה לסכום השכר שאמר בעל הבית, הרי דנים כדין אמר בעל הבית בשלושה והלך השליח ושכרם בארבעה, ולא אמרו: הרינו כמו שאמר בעל הבית, ואמר להם השליח שכרם על בעל הבית (מגיד-משנה). (31) כשמלאכתם ניכרת. (32) שאין מלאכתם ניכרת. (33) גמרא ורי"ף שם. והוא-הדין אם השער באותו מקום מקובל שהוא ארבעה - נותן להם ארבעה כמנהג המדינה. וכן אם אמר להם השליח שכרם עלי - השליח נותן להם ארבעה, אף שהשער הוא שלושה, כמו שנתבאר למעלה (מגיד-משנה). (34) דין זה בעיא שלא נפשטה בגמרא

(2) משנה בבא-מציא פג. (3) לאחר ששכרם. (4) לעבודה עם זריחת השמש. (5) אחר שקיעת החמה. (6) לשנות ממנהג המדינה, מאחר ששכרן סתם ולא התנה עמהם על כך בשעת השכירות ('תוספות' שם בשם ר"י) ואפילו שכרם ביותר מהשער המקובל באותה מדינה, שכל שלא התנה בשעת השכירות משוכחת יותר (גמרא שם). (7) שהשוכר נותן לפועלים מזון סעודתם. (8) גם בגרוגרות, נוסף על מזון הסעודה. (9) שם.

1 ב. השוכר¹⁰ את הפועל ואמר לו: פֶּאֶחַד וְכֶשְׁנַיִם
2 מִבְּנֵי הָעִיר¹¹ - רואין הפחות שֶׁבְּשִׁכְרוֹת וְהַיֵּתֶר
3 שֶׁבְּשִׁכְרוֹת, וּמִשְׁמַיִן בִּינְיָהוּן¹².

(10) שם פז. כחכמים. (11) לא קצץ עמו שכר מסוים בשעת השכירות, אלא אמר לו: הרי שכוך כפי השכר שפועל אחד או שנים מפועלי העיר נשכרין בכך - ואין באותו מקום שער אחיד. (12) כלומר, הפרש השכר שיש בין הפחות שבשכירות לבין היתר שבשכירות, כגון שיש נשכרים בשנים, ויש נשכרים בארבעה, מחלקים ביניהם ונותן לו שלושה (כפירוש רבינו חננאל, מובא בשיטה מקובצת' שם, וכן פירש ה'טור' סימן שלא בשם הרמ"ה).

4 ג. אָמַר לְשְׁלוּחֹוֹ¹³: צֵא וּשְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים בְּשִׁלְשָׁה¹⁴,
5 וְהִלֵּךְ וּשְׁכָרְךָ בְּאַרְבַּעָה¹⁵: אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ:
6 שְׁכָרְכֶם עָלַי - נּוֹתֵן לָהֶם אַרְבַּעָה¹⁶, וְנוֹטֵל מִבְּעַל
7 הַבַּיִת שִׁלְשָׁה¹⁷, וּמִפְסִיד אֶחָד מִפִּיסוֹ¹⁸. אָמַר לָהֶם:
8 שְׁכָרְכֶם עַל פְּעַל הַבַּיִת¹⁹ - נּוֹתֵן לָהֶם פְּעַל הַבַּיִת
9 כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה²⁰. הִיא בְּמְדִינָה מִי שְׁנֹשְׁפָר בְּשִׁלְשָׁה
10 וּמִי שְׁנֹשְׁפָר בְּאַרְבַּעָה - אֵינּוּ נּוֹתֵן לָהֶם אֶלָּא
11 שִׁלְשָׁה²¹, וְיֵשׁ לָהֶם תְּרַעְמַת עַל הַשְּׁלִיחַ²². בְּמָה
12 דְּבָרִים אֲמוּרִים²³? כְּשֵׁאִין מְלֹאכְתָּן נִפְרָת; אֲבָל
13 הֵיטָה מְלֹאכְתָּן נִפְרָת²⁴ וְהָרִי הִיא שְׁוֹה אַרְבַּעָה - נּוֹתֵן
14 לָהֶם פְּעַל הַבַּיִת אַרְבַּעָה; שְׁאֵלוּ לֹא אָמַר לָהֶם
15 שְׁלוּחֹוֹ אַרְבַּעָה, לֹא טְרָחוּ וְעָשׂוּ שְׁוֹה אַרְבַּעָה. אָמַר
16 לוֹ פְּעַל הַבַּיִת: שְׁכֹר לִי בְּאַרְבַּעָה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ
17 וּשְׁכֹר בְּשִׁלְשָׁה, אֵף עַל פִּי שְׁהָרִי מְלֹאכְתָּן שְׁוֹה
18 אַרְבַּעָה²⁵ - אֵין לָהֶם אֶלָּא שִׁלְשָׁה²⁶, שְׁהָרִי קִבְּלוּ עַל
19 עֲצָמָן²⁷, וְיֵשׁ לָהֶם תְּרַעְמַת עַל הַשְּׁלִיחַ²⁸. אָמַר לוֹ
20 פְּעַל הַבַּיִת בְּשִׁלְשָׁה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם
21 בְּאַרְבַּעָה, וְאָמְרוּ: הֲרִינוּ כְּמָה שְׁאָמַר פְּעַל הַבַּיִת -
22 אֵין דַּעְתָּן אֶלָּא שִׁיתָן פְּעַל הַבַּיִת יֵתֶר עַל אַרְבַּעָה²⁹.
23 לְפִיכָף³⁰ שְׁמִין מֶה שֶׁעָשׂוּ: אִם שְׁוֹה אַרְבַּעָה -
24 נוֹטֵלִין אַרְבַּעָה³¹ מִבְּעַל הַבַּיִת; וְאִם אֵינּוּ יָדוּעֵ³² אוֹ
25 אֵינּוּ שְׁוֹה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שִׁלְשָׁה³³. אָמַר לוֹ פְּעַל
26 הַבַּיִת בְּאַרְבַּעָה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּשִׁלְשָׁה,
27 וְאָמְרוּ לוֹ: כְּמָה שְׁאָמַר פְּעַל הַבַּיִת, אֵף עַל פִּי
28 שְׁמְלֹאכְתָּן שְׁוֹה אַרְבַּעָה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שִׁלְשָׁה,
29 שְׁהָרִי שְׁמָעוּ שִׁלְשָׁה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם³⁴.

(13) שם עו: (14) בשלושה דינרים לכל פועל ופועל.

36 פִּיצֵד שׁוֹכֵר עֲלֵיהֶן? שׁוֹכֵר פּוֹעֲלִים אַחֲרֵים, וְגוֹמְרִים
 37 מְלֹאכְתָּן שְׁלֵא תֹאבֵד, וְכֹל שְׂיֹסִיף לְאֵלוֹ הַפּוֹעֲלִין
 38 הָאֲחֵרִים עַל מָה שֶׁפָּסַק לְרֵאשׁוֹנִים נוֹטֵל מִן
 39 הָרֵאשׁוֹנִים. עַד בְּמָה?⁸³ עַד פְּדֵי שְׂכָרָן שֶׁל
 40 רֵאשׁוֹנִים.⁸⁴ וְאִם הִיָּה לָהֶם מְמוֹן⁸⁵ תַּחַת יָדוֹ -
 41 שׁוֹכֵר⁸⁶ לְהַשְׁלִים הַמְּלֹאכָה עַד אַרְבָּעִים וְחֲמִשִּׁים זָוֵי
 42 בְּכֹל יוֹם לְכָל פּוֹעֵל⁸⁷, אִף עַל פִּי שֶׁשׁוֹכֵר הַפּוֹעֵל⁸⁸
 43 שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה.⁸⁹ בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?⁹⁰ שְׂאִין
 44 שֶׁם פּוֹעֲלִים לְשׁוֹכֵר בְּשִׂכְרָן⁹¹ לְהַשְׁלִים הַמְּלֹאכָה;
 45 אֲבָל יֵשׁ פּוֹעֲלִים לְשׁוֹכֵר בְּשִׂכְרָן, וְאָמְרוּ לוֹ: יָצָא
 46 וּשְׁכַר מֵאֵלֶיךָ לְהַשְׁלִים מְלֹאכְתְּךָ וְלֹא תֹאבֵד - בֵּין
 47 שׁוֹכֵר⁹² בֵּין קַבְלָן, אִין לוֹ עֲלֵיהֶן אֵלָא תְרַעְמַת⁹³,
 48 וְשָׂמִין לְשׁוֹכֵר מָה שֶׁעָשָׂה, וְלַקַּבְלָן מָה שֶׁעָתִיד
 49 לַעֲשׂוֹת.⁹⁴

(35 שם: (36) הוליתו שולל את בעל הבית. כלומר, חזרו בהם ולא באו לעבודה. (37) ואינו מוסר להם עבודה. (38) לפועלים תרעומת, מפני שעליהם לטרוח ולמצוא מעביד אחר, ובעל הבית - למצוא פועלים, אבל תביעת ממון אין כאן, כיון שעדיין לא התחילו במלאכה - הרי זה דברים בלבד (ע"פ רש"י שם). (39) שאין לפועלים על בעל הבית החזרו בו אלא תרעומת. (40) שאין כאן אלא דברים. (41) הפועלים למקום המלאכה, הרי זה כהתחלת המלאכה, ואין בעל הבית יכול לחזור בו, שכשם ששכירות דברים נקנית במשיכתם ואינם יכולים לחזור בהם (כמבואר למעלה פ"ב הל' ח) - כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת המלאכה. (42) כגון, ששכר חמורים להביא תבואתו ממקום מסוים, והלכו למקום התבואה ולא מצאו. (43) שכר פועלים לעדור שדהו, והלכו ומצאו השדה שהיא לחה ממי גשמים ואינה ראויה לעידור. (44) ואינה צריכה עוד להשקיה. (45) היינו שדהו או המקום שנמצאה שם תבואתו. (46) שהלכו למחרת ולא היה להם מה לעשות. (47) לא תביעת ממון, ואפילו לא תרעומת. (48) כלומר יש לדנו כאנוס, שהרי ביקר מלאכתו מבערב, ומאין לו לדעת שבן-לילה יתהווה במלאכתו מצב שלא יצטרך מחר לפועלים. (49) מלאכתו מבערב, ושכר פועלים אף שלא בחן אם צריך הוא לפועלים, נראה שעל דעת הספק - היינו אפילו שלא יהיה להם מה לעשות - שוכרם. (50) בעד כל היום, שהליכתם כהתחלת מלאכה היא, ואינו יכול לחזור בו (כמו שביארנו למעלה הערה מ). [רבינו מפרש מה שאמרו בגמרא שם "הא דסיירא לארעא מדאורתא, הא דלא סיירא לארעא מדאורתא": כאן שביקר בעל הבית מלאכתו, כאן שלא ביקר, ולא כרש"י שמפרש שעל הפועלים נאמר]. (51) שכרם המלא כפי שהתנה עמם בשעת השכירות, ומכיים ממנו את הסכום שהאדם מוכן לפחות משכרו ולישב בטל, מאשר לעשות במלאכה וליטול השכר הקצוב. וכתב בעל 'הלכות גדולות' (בבא-מציעא שם) ששיעור ההפרש הוא חצי השכר (וכן הביא הטורי זהב' בס'י' שלג ס"ק א מקובץ ישן, שכן נמצא בתשובת רש"י, וכן הביא הר"ח אור"ז בשם רבינו חננאל). (52) שכר החמר הנוהג

(שם), והשיקול הוא: אם יש לראות בדבריהם הסכמה לסכום שאמר להם השליח, ואין דעתם בדבריהם אלא הבעת אימון, והתכוונו לומר לשליח אנו מאמינים לך שכן אמר בעל הבית ואין להם אלא שלשה, אפילו עבודתם שיה ארבעה, כמו אם לא אמרו הרינו וכו', שהרי הביעו הסכמתם לעבוד כפי ששמעו מן השליח; והשיקול הנגדי אומר, שיש לראות בדבריהם הבעת אי-אמון בדבריו השליח, ואינם מאמינים לו שכן אמר בעל הבית, ולכן אמרו לו: "הרינו כמו שאמר בעל הבית", כלומר ולא כפי שאתה אומר, ולכן נוטלים ארבעה כמו שאמר בעל הבית. ומפני שהבעיה לא נפשטה - פסק רבינו שאין להם אלא שלשה - כדין כל ספק בממון שאין מוציאים מיד המוחזק (רי"ף שם).

1 ד. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים³⁵, וְהִטְעִימוֹ³⁶ אֶת בַּעַל הַבַּיִת
 2 או בַּעַל הַבַּיִת הִטְעָה אוֹתָם³⁷ - אִין לָהֶם זֶה עַל זֶה
 3 אֵלָא תְרַעְמַת³⁸. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?³⁹ בְּשִׂלָּא
 4 הַלְכִי⁴⁰; אֲבָל הַלְכִי⁴¹ הַחֲמִירִין וְלֹא מְצָאוּ תְבוּאָה⁴²,
 5 פּוֹעֲלִים וּמְצָאוּ שְׂדֵה פְּשִׁיחָה לְחָה⁴³, אוֹ שֶׁשׁוֹכֵר
 6 לְהַשְׁקוֹת הַשְּׂדֵה וּמְצָאוּ שְׁנַתְמִלָּה מִיּוֹם⁴⁴: אִם בִּקֵּר
 7 בַּעַל הַבַּיִת מְלֹאכְתּוֹ⁴⁵ מִבְּעֵרֵב וּמְצָא שְׂצָרִיכָה פּוֹעֲלִים
 8 - אִין לַפּוֹעֲלִים⁴⁶ כְּלוּם⁴⁷; מָה פִּידוֹ לַעֲשׂוֹת⁴⁸? וְאִם
 9 לֹא בִקֵּר⁴⁹ - נוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן⁵⁰ כְּפוֹעֵל בְּטֵל⁵¹; שְׂאִינוּ
 10 דוֹמָה הַבָּא טְעוּן⁵² לְבָא רִיקָן, וְעוֹשֶׂה מְלֹאכָה⁵³
 11 לְבִטֵּל. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?⁵⁴ בְּשִׂלָּא הַתְחִילוּ
 12 בְּמְלֹאכָה⁵⁵; אֲבָל אִם הַתְחִיל הַפּוֹעֵל בְּמְלֹאכָה וְחָזַר
 13 בוֹ, אֲפִלוּ בְּחִצֵּי הַיּוֹם⁵⁶ - חוֹזֵר; שְׂאֵאמֹר: כִּי לִי בְנֵי
 14 יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים - וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים⁵⁷. וְכִיצַד דִּין
 15 הַפּוֹעֵל שֶׁחָזַר בוֹ אַחַר שֶׁהִתְחִיל? שְׂמִין לוֹ מָה
 16 שֶׁעָשָׂה וְנוֹטֵל⁵⁸. וְאִם קַבְלָן הוּא⁵⁹ - שְׂמִין לוֹ מָה
 17 שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. בֵּין שֶׁהוֹזְלוּ בַּעַת שֶׁשְׂכָרָן⁶⁰ בֵּין לֹא
 18 הוֹזְלוּ, בֵּין שֶׁהוֹזְלָה מְלֹאכָה אַחַר בְּיָן⁶¹ בֵּין לֹא הוֹזְלָה
 19 - שְׂמִין לוֹ מָה שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת⁶². פִּיצֵד? קַבֵּל מִמֶּנּוּ
 20 קִמָּה⁶³ לְקַצֵּר בְּשִׁתֵּי סִלְעִים⁶⁴, קַצֵּר חֲצִיָּה וְהַנִּחַת
 21 חֲצִיָּה; בְּגַד לְאַרְגַּ בְּשִׁתֵּי סִלְעִים, אַרְגַּ חֲצִי וְהַנִּחַת
 22 חֲצִי - שְׂמִין לוֹ מָה שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת: אִם הִיָּה שְׁוֹה⁶⁵
 23 שֶׁשָׂה דִינָרִין⁶⁶ - נוֹתֵן לוֹ שְׁקֵל⁶⁷, אוֹ יִגְמְרוּ אֶת
 24 מְלֹאכְתּוֹ⁶⁸; וְאִם הִיָּה הַנְּשָׂאָר יָפָה שְׁנֵי דִינָרִין⁶⁹ -
 25 אִינוּ נוֹתֵן לָהֶם אֵלָא סִלְעָה⁷⁰, שֶׁהִרִי לֹא עָשׂוּ אֵלָא חֲצִי
 26 מְלֹאכָה⁷¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?⁷² בְּדָבָר שְׂאִינוּ
 27 אֲבוּדִים⁷³; אֲבָל בְּדָבָר הָאֲבוּד⁷⁴, כְּגוֹן פְּשִׁטְנוֹ לְהַעֲלוֹת
 28 מִן הַמְּשֵׁרָה⁷⁵, אוֹ שֶׁשְׁכַר חֲמוֹר לְהַבִּיא תְּלִילִין לְמֵת⁷⁶
 29 אוֹ לְכֹלָה⁷⁷, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֶחָד פּוֹעֵל וְאֶחָד קַבְלָן
 30 אִינוּ יְכוּלִים לְחָזֵר בוֹ, אֵלָא אִם בֵּין נֶאֱנַס, כְּגוֹן שֶׁחֲלָה⁷⁸
 31 אוֹ שֶׁמַּע שְׁמַת לוֹ מֵת⁷⁹. וְאִם לֹא נֶאֱנַס וְחָזַר בוֹ -
 32 שׁוֹכֵר עֲלֵיהֶן⁸⁰ אוֹ מִטְעֵן. פִּיצֵד מִטְעֵן? אוֹמֵר לָהֶם:
 33 סִלְעַ קַצְצָתִי לָכֶם, בּוֹאוּ וּטְלוּ שְׁתִּים! עַד שֶׁיִּגְמְרוּ
 34 מְלֹאכְתּוֹ, וְלֹא יִתֵּן לָהֶם⁸¹ אֵלָא מָה שֶׁפָּסַק תְּחִלָּה.
 35 וְאֲפִלוּ נִתֵּן לָהֶם הַשְׁתִּים - מְחִזִּיר⁸² מִהֶן הַתּוֹסֶפֶת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אדר-ב' - ספר משפטים - הלכות שכירות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחמורים כשהם טעונים. (53) פועל היגע במלאכה. (54) חוזר על הדין האמור למעלה, שהפועלים שחזרו בהם אין לבעל הבית עליהם אלא תרעומת, ואומר רבינו בד"א שאין ביניהם דין. (55) שאין כאן אלא דברים. (56) הזכות בידו לחזור בו. (57) שם י. כלומר, אין אדם מישראל רשאי למכור גופו להיות כעבד ממש לישראל אחר, שהוא עבדו של הקדוש-ברוך-הוא כמו זה הנמכר לו, לפיכך הפועל חוזר בו אפילו בחצי היום, שלא תהא שכירות פועל מכירה לזמן כמו שאר שכירות (ראה למעלה פ"ז הל' א) עד שלא יהיה באפשרותו לחזור בו, כעבד שהוא מכור לאדונו ואינו שולט בגוף שלו. ברם, דין יש ביניהם וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם עז. ובר"ף שם, אם שכרו בשמונה דינרים ועבד חצי היום וחזר בו, ובמשך היום עלה שער הפועלים ואין בעל הבית מוצא מי שייגמור מלאכתו אלא בששה - אין שמין כפי מה שעתידי להיעשות, היינו שבעל הבית ינכה מהשכר המלא ששה דינרים, כפי מה שיוציא כדי לגמור מלאכתו, אלא נותן לו ארבעה דינרים כפי מה שעשה, שיד הפועל על העליונה מכיון שבזכות הוא חוזר (ראה בסמ"ע סי' שלג ס"ק טז, וש"ך שם ס"ק יט שחלוקים הם בדעת ה'טור' באם הוול שכר הפועלים, כגון ששכרם בשמונה והוול שכר הפועלים ועמד על ארבעה, שלדעת הסמ"ע שמין מה שעתידי להיעשות, היינו שבעל הבית מנכה משכר הפועל שני דינרים כפי מה שצריך להשלמת המלאכה ונותן לפועל ששה דינרים, ולדעת הש"ך גם בהוול שמין מה שעשה ואין לו לפועל אלא ארבעה כפי שהותנו. ועי' 'קצות החושן' שם). (59) הפועל שחזר בו, היינו שלא נשכר לזמן ידוע, אלא שקיבל על עצמו לעבוד עבודה מסויימת בשכר קבוע מראש. קבלנות כזו, אין בה משום עבדות, שהרי אין גופו מושכר. (60) שהיה שער הפועלים בשעת השכירות זול, ובמשך היום עלה השער. (61) אחר ששכרם. (62) מנכים משכרו הקצוב את הסכום שתעלה השלמת המלאכה. (63) תבואה שהבשילה, והיא עומדת לפני קצירה. (64) שהם שמונה דינרים. (65) החצי שלא גמרו. (66) שהוקרה המלאכה. (67) שהוא שני דינרים, שבעל הבית מעכב בידו שקל מהשכר שמגיע לקבלן בעד מה שעשה, כפי מה שצריך להוסיף כדי לגמור מלאכתו. והוא-הדין אם הנשאר שוה שמונה - אינו נותן להם כלום, שיד הקבלן על התחנתה מפני שחזר בו שלא כדין. ואעפ"כ אם נתייקרה הרבה, וחציה שוה יותר ממה שקצץ - אין הקבלן משלם מכיסו ('טור' סימן שלג). (68) ויטלו שני סלעים (שם, וראה בגמרא שם מה שלמדו מזה). (69) שהוזהר המלאכה. (70) כלומר, אין הקבלן יכול לטעון: קח אדם אחר במקומי לגמור המלאכה, ותן לי שכרי כפי התנאי בניכוי מה שיטול זה, אלא בעל-הבית נותן לו סלע כפי מה שעשה. (71) בגמרות שבידינו, הגירסא: "ואם סלע נותן להם סלע". והגרא"א מגיה "ואם שקל נותן להם סלע", והוא בהתאם לדעת רבינו. והראב"ד בהשגותיו, כותב: "א"א אלא סלע יפה שני דינרים", ומפרש הש"ך (שם ס"ק כב) כוונתו, שאין להם אלא שקל, ששמין להם מה שעתידי להעשות, היינו משלמים להם בעד חצי העבודה שעשו, כפי הערך ששווה עשיית החצי הנשאר. והש"ך שם מביא ראייה לשיטה זו מתוספתא, ומוסיף שאפשר שגם דעת

רבינו כן הוא. (72) שם, שלפועל שמין מה שעשה, ולקבלן - מה שעתידי לעשות. ואינו משלם מכיסו אם נתייקרה הרבה, ושכר בעל הבית פועלים אחרים בשעת היוקר. (73) שאין המלאכה נפסדת בגלל חזרת הפועלים, ואפשר לעשותה גם בזמן מאוחר יותר, ולכן ימתין עד שימצא פועלים אחרים בשכר שפסק לראשונים, ולא ישכור עתה ביוקר. (74) שאין עשיית המלאכה ניתנת לדיחוי. (75) מקום ששורין בו את הפשתן, ואם לא יעלהו תפסד. (76) לקונן. (77) לשמה חתן וכלה. ודבר האבוד הוא, שעתה זמנו לעשות ואינו נותן לדחיותו (ע"פ 'תוספות' שם עה:). (78) הוא או אשתו ובניו (רמ"א בחושן-משפט סי' שלג סעיף ה בשם 'תרומת הדשן'). (79) בכל המקרים האלה יכולים לחזור בהם, ושמים להם - בין לשכיר בין לקבלן - כפי מה שעשו (שם עז: וברש"י שם). (80) על חשבונם, כלומר, שוכר פועלים אחרים, ועליהם - על הפועלים - לשלם מכיסם ההפרשים, וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (81) אחר שגמרו מלאכתם. (82) חוזר ומוציא. (83) מוסיף בשכר הפועלים האחרים על חשבון הראשונים. (84) שם עה. היינו, פי שנים מהשכר שפסק לראשונים, כגון שכרם בסלע שוכר בשתים, ועליהם לשלם ('טור' סי' שלג, וכן מוכח מהתוספתא שם פ"ז, ועיין 'בית יוסף' ולחם-משנה). (85) פקדון (עיין ש"ך שם ס"ק לג). (86) בעל-הבית מהממון שלהם שברשותו. (87) כלומר, לפועל אחד בעד עבודת יום אחד. (88) שער הפועל הוא בדרך כלל. (89) שם. (90) ששוכר עליהם או מטען. (91) כפי השכר שפסק עם הראשונים. (92) שכיר יום, פועל. (93) שם עז: (94) כדין חזרה בדבר שאינו אבוד.

1 ה. השוכר את הפועל⁹⁵, וְנֶאֱחַז לְעִבּוּדַת הַמֶּלֶךְ⁹⁶ -
2 לֹא יֵאמָר לוֹ: הֲרִינִי לְפָנֶיךָ⁹⁷, אֲלֵא נֹתֵן לוֹ שְׂכָר מֵה
3 שְׁעֵשָׂה⁹⁸.

(95) תוספתא שם פ"ז ה"ה. (96) ואפילו בדרך הליכתו (ראה למעלה פ"ה הל' א). (97) כלומר, הרי שלך לפניך, שמזלך גרם שנלקחתי לעבודת המלך, ועליך לישא בהפסד, ותן לי שכרי בעד כל היום, כדין שוכר בהמה ונלקחה בדרך הליכתה. (98) שאין שכירות הפועל כשכירת הבהמה, שהבהמה נקנית לשוכר כמכר, ולכן בדין אומר לו הרי שלך לפניך, שהרי היא כשלו בזמן שהיא שכורה לו ומזלו גרם לכך. אבל הפועל, שאין שכירותו כמכר (כמו שנתבאר למעלה בהל' ד), והרי הוא ברשות עצמו - יש לייחס ההפסד למזלו של הפועל ('מרכבת המשנה', ועיין 'מחנה אפרים' הלכות שכירות סי' ה).

4 ו. השוכר⁹⁹ את הפועל להשקות את השדה מזה
5 הנהר, ופסק הנהר בְּחֻצֵי הַיּוֹם: אִם אֵין דְּרָפו
6 לְהַפְסִיק - אֵין לְהֵן אֲלֵא שְׂכָר מֵה שְׁעֵשׂו; וְכֵן אִם
7 דְּרָפו שְׁיַפְסִיקוּ אוֹתוֹ בְּגֵי הָעִיר, וְהַפְסִיקוּהוּ בְּחֻצֵי
8 הַיּוֹם - אֵין לְהֵן אֲלֵא שְׂכָר מֵה שְׁעֵשׂו, שְׁהָרִי יִדְעו
9 הַפּוֹעֲלִים דְּרָפו שֶׁל נְהָר; וְאִם דְּרָפו לְהַפְסִיק מֵאֲלֵיו
10 - נֹתֵן לָהֶם שְׂכָר פֶּל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה לוֹ
11 לְהוֹדִיעֵם. שְׂכָרָן לְהַשְׁקוֹת הַשְּׂדֵה, וְכֹא הַמְטָר¹⁰⁰

1 וְהִשְׁקָה - אֵינן לָהֶן אֲלָא מַה שֶּׁעָשׂוּ¹⁰¹. בְּאֵה הַנְּהָרָה¹⁰²
 2 וְהִשְׁקָה - נוֹתֵן לָהֶן כָּל שְׂכָרָן¹⁰³; מִן הַשְּׂמִים
 3 נִסְתִּיעוּ¹⁰⁴. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁰⁵? כְּפֹעֵל; אֲבָל מִי
 4 שֶׁפָּסַק עִם אֲרִיסוֹ¹⁰⁶, שְׁאֵם יִשְׁקָה שָׂדֵה זֶה אֲרַבְעַ
 5 פְּעָמִים בְּיוֹם¹⁰⁷ - יִטַּל חֲצֵי הַפְּרוֹת¹⁰⁸, וְכָל
 6 הָאֲרִיסִין¹⁰⁹ שֶׁהֵן מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי פְעָמִים אֵינָן נוֹטְלִין
 7 אֲלָא רְבִיעַ הַפְּרוֹת, וְבֵא הַמָּטָר וְלֹא הַצֶּרֶף לְזֵלוֹת
 8 וְלִהְשָׁקוֹת - נוֹטְלֵי חֲצֵי הַפְּרוֹת כְּמוֹ שֶׁפָּסַק עִמּוֹ¹¹⁰;
 9 שֶׁהָאֲרִיס כְּשֶׁתָּף, וְאֵינּוּ כְּפֹעֵל¹¹¹.

10 ז. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹¹² לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה¹¹³ כָּל הַיּוֹם,
 11 וְשִׁלְמָהּ הַמְּלָאכָה בְּחֲצֵי הַיּוֹם: אִם יֵשׁ לוֹ מְלָאכָה
 12 אַחֲרַת כְּמוֹתֶיהָ אוֹ קֶלְהָ מִמֶּנָּה - עוֹשֶׂה שְׂאָר הַיּוֹם¹¹⁴;
 13 וְאִם אֵין לוֹ מַה יַעֲשֶׂה¹¹⁵ - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפֹעֵל
 14 בְּטַל¹¹⁶. וְאִם הָיָה מִן הַחוּפְּרִים אוֹ עוֹבְדֵי אֲדָמָה
 15 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׂדֵרְכּוֹ לְטַרְחַת הַרְבֵּה, וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה
 16 בְּמְלָאכָה יַחֲלָה¹¹⁷ - נוֹתֵן לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ¹¹⁸.

112) בבא-מציעא עז. (113) מסיימת, כגון שכרו לנכש
 שדהו. (114) שבעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה קלה
 ולא למלאכה חמורה (תוספתא שם פ"ז). (115) או שאין
 לו אלא עבודה קשה ממנה, כגון עידור. (116) וכתב
 הרשב"א, שדין זה שאין בעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה
 חמורה - דוקא בשאמר להם בפירוש, בשעה ששכרם,
 שלמלאכה זו הוא שוכרם. אבל שכרם סתם, אע"פ שמסר
 להם בתחילה עבודה קלה, חוזר ונותן להם עבודה קשה,
 שהרי אם רצה היה מוסר להם בתחילה מלאכה קשה
 (למעלה פ"ה הל' ד, משתמש רבינו בסברא כעין זו לענין
 שכירות בתים - משנה-למלך). (117) כלומר, ואינו מעדיף
 ישיבה בטלה ולהרויח פחות על היגיעה במלאכה.
 (118) שם, מימרא של רבא.

17 ח. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹¹⁹ לְהֵבִיא לוֹ שְׁלִיחוֹת¹²⁰
 18 מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְהִלָּךְ וְלֹא מֵצֵא שָׁם מַה יְבִיא - נוֹתֵן
 19 לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם¹²¹. שְׂכָרוֹ לְהֵבִיא קָנִים לְכָרֶם, וְהִלָּךְ
 20 וְלֹא מֵצֵא וְלֹא הֵבִיא - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם. שְׂכָרוֹ
 21 לְהֵבִיא פְּרוֹב וְדוֹרְמַסְקִין¹²² לְחוֹלָה, וְהִלָּךְ וּמֵצֵא
 22 שְׁמַת אוֹ הֵבִיא - לֹא יֹאמֵר לוֹ: טַל מַה שֶׁהֵבֵאת
 23 בְּשְׂכָרְךָ, אֲלָא נוֹתֵן לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ¹²³. וְכֵן כָּל פְּיוּצֵא
 24 בְּזָה.

119) תוספתא שם. (120) לבצע דבר-מה בתור שליח.
 (121) כמו שפסק עמו, שהרי עשה שליחותו - הלך וחזר -
 וזה שלא מצא מה שיביא, פשיעת בעל הבית הוא, שהיה
 לו להוודע מקודם אם יהיה ביד השליח לבצע מה שהוטל
 עליו. ואין זה דומה לשכר חמרים להביא תבואה ולא מצאו,
 שמנכים משכרם כפועל בטל (למעלה ה"ד), מפני
 שהחמרים נשכרו לכל היום לעבודה רבה, ואם לא מצאו
 תבואה - לא עשו מלאכתם ויושבים בטל, אבל כאן השליח
 השליח את כל מה שקיבל עליו, שהרי הלך וחזר, ולפיכך
 אין מנכים משכרו כלום. ומזה יוצא, שאם קיבל השליח
 עליו להביא דבר כבד, נותן לו כפועל בטל, שאינו דומה
 שכר הבא טעון לבא ריקן, כמו שנתבאר למעלה שם
 (מגיד-משנה, וראה ראב"ד). (122) שזיפים המובאים
 מדמשק (ראה 'ערוך' ערך דורמסקין). (123) שהרי ביצע
 השליחות שהוטלה עליו, ואין על השליח להפסיד מחמת
 המצב שהתהווה בינתיים שאין עוד צורך בפירות שהביא
 (בבא-קמא קטז:).

25 ט. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹²⁴ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּשָׁלוּ,
 26 וְהָרָאוּ בְּשָׁל חֲבָרוֹ - נוֹתֵן כָּל שְׂכָרוֹ¹²⁵, וְחוֹזֵר
 27 וְלוֹקֵחַ מִחֲבָרוֹ מַה שֶׁנִּהְיָ בְּזוֹ הַמְּלָאכָה¹²⁶.

99) שם עז. הלכה זו, כפי שהיא מנוסחת בספרים הנדפסים,
 לא נמצא לה פירוש מניח את הדעת (ראה ראב"ד, מגדל-עוז
 ומגיד-משנה), אולם בכת"י תימן היא מנוסחת כלקמן:
 "השוכר את הפועלים להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק
 הנהר - אין להם אלא מה שעשו, שהרי ידעו דרכו של נהר
 זה, ואם דרכו להפסק מאליו והפועלים גרים (גימל צרויה)
 נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם". נוסחא
 זו מתאימה לדברי הגמרא שם, ופירושה: בבבא ראשונה
 המדובר בפועלים הדירים במקום הנהר ויודעים שדרכו
 להיפסק (לפעמים הוא מתייבש), ועל דעת כן נכנסו לעבודה
 וקיבלו עליהם סכנת ההפסד אם יפסק, ומשום כך אין להם
 אלא מה שעשו. ואם הפועלים גרים, פירוש, אינם תושבי
 המקום ואינם מכירים דרכו של הנהר - על בעל-הבית
 לשלם להם כל שכרם, מפני שמחובתו להודיע להם שהנהר
 עלול להיפסק. ובמגיד-משנה מבואר, שמשלם להם כפועל
 בטל (ראה למעלה ה"ד). (100) במשך היום, ואינו צריך
 עוד להשקייה מן הנהר. (101) מכיון שגם הפועלים יודעים
 שמטר עלול לבוא, והשדה לא תצטרך להשקייה, ולא התנו
 בפירוש שבעל-הבית יתן להם שכרם גם במקרה שכזה -
 הפסידו (שם מימרא דרבא "אתא מיטרא - פסידא
 דפועלים"). 'תוספות' ורא"ש גורסים בגמרא: "אתא מיטרא
 בלייא", אולם רבינו אינו גורס "בלייא". (102) מימרא
 של רבא, שם. עלה הנהר ונתקרב אל השדה ואין צורך אלא
 בעבודה מועטת, שיפתחו ראשי התלמים ויכנסו המים
 מאליהם וישקו השדה. (103) כיון שסוף-סוף עשו מלאכה,
 אע"פ שהיא קלה. (104) להקל עליהם את המלאכה. ואם
 עלה הנהר עד שאין צריך אפילו לעבודה מועטת - דינם
 כדין בא מטר (מגיד-משנה בשם הרשב"א, והוא מסיים:
 "ואפשר שזו היא כוונת רבינו, במה שכתב מן השמים
 נסתייעו"). (105) שאם בא המטר - הפסד הפועל הוא.
 (106) מקבל עבודה השדה בשכר חלק הפירות שתוציא.
 (107) בכל יום. (108) שתוציא השדה. (109) שבאותו
 מקום. (110) גיטין עד: כרבה. (111) שאינו אלא שכיר
 יום, ולא שכרו בעל הבית אלא להשקיית השדה, וכיון שבא
 המטר - אין לו אלא מה שעשה, שהרי לא השקה לאחר כן,
 אבל האריס שעושה כל המלאכות שבשדה ויש לו חלק
 בקרקע למה שתוציא השדה, הרי הוא כשותף לבעל השדה
 למה שתוציא השדה, בין אם עבד הרבה או מעט, וכמו שאר
 האריסים המשקים שתי פעמים ונותלין רבע מהפירות אפילו
 בא המטר, ולא היו צריכים להשקות אלא פעם אחת (רי"ף
 שם, וע"פ 'תוספות' שם ד"ה רבה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אדר-ב' - ספר משפטים - הלכות שכירות ק"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) כחכמים (בבא מציעא פ:): ולא כרבי יהודה האומר הלווה מעות שומר חנם, פירות שומר שכו. 3) לפי שהוא נושא שכר, שאם יזדמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירת המשכון שלא יתקלקל, כגון, שיטחה וניעור (השווה שם כט:): יהא פטור מלתת לו פרוטה כפי הכלל שבידינו "העוסק במצוה פטור מן המצוה" והמלוה ממון לחבירו מצוה הוא עושה, ומחמת הנאה זו דינו כשומר שכר. ומטעם זה דן רב יוסף (בבא קמא נו:): את שומר אבידה כשומר שכר (ועל שם כך קראו בתלמוד (נדרים לג:)) "פרוטה דרב יוסף" לכל הנאת שכר דוגמת זו, שאינה הנאה בטוחה, שהרי ייתכן, שלא יזדמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירתה (בבא מציעא שם ובר"ף, על פי תשובת הרא"ש הובאה בטור חושן משפט סוף סימן עב). 4) "ואם היה שווה המשכון כדי דמי החוב אין לאחד על חבירו כלום, ואם החוב יתר על המשכון משלם הלווה הייתרון, ואם דמי המשכון יתרים על החוב נותן המלווה ללווה הייתרון" (לשון השולחן ערוך סימן עב סעיף ב). 5) כדין שומר שכר שנתבאר למעלה פרק א הלכה ב. 6) היינו, אפילו מה שכנגד המשכון, ולא כשמואל (שם) האומר, שהמלווה אלף וזו וקיבל ידית של מגל למשכון: "אבד קתא דמגלא (ידית המגל שנתן במשכון) - אבדו אלפא זוזי" (מגיד משנה).

18 ב. כֹּל הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: שְׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֶר לְךָ⁷ - הָרִי
19 זֶה שְׁמִירָה בְּפִעֲלִים⁸. אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי הַיּוֹם
20 וְאֶשְׁמֶר לְךָ לְמָחָר⁹, הַשְּׂאִילָנִי הַיּוֹם וְאֲנִי אֶשְׂאִילְךָ
21 לְמָחָר¹⁰, שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׂאִילְךָ לְמָחָר, הַשְּׂאִילָנִי
22 הַיּוֹם וְאֶשְׁמֶר לְךָ לְמָחָר - פֶּלֶן נַעֲשֵׂוּ שׁוֹמְרֵי שְׂכָר זֶה
23 לְזָה¹¹.

7) בזמן אחד. 8) שנתבאר בפרק א הלכה ג שהשומר פטור אפילו על פשיעה, שהרי כל אחד ואחד שומר את של חבירו בהתחלת השמירה (שם פא:). 9) אין זה שמירה בבעלים שאין הבעלים עוסקים במלאכתו בהתחלת השמירה. 10) אבל אם אמר השאילני היום ואשאלך היום הרי זה שאלה בבעלים (מגיד משנה. ודעת רש"י שגם במקרה זה אין לו דין שאלה בבעלים). 11) שם, היינו, שאם נגבב אצל השומר או אצל השואל - חייב, שכל אחד משאל או שומר תחת שאלתו או שמירתו של השני וזהו שכר. ואם נאנס בידי השואל - פטור, שאין זו שמירה בבעלים, כמו שביארנו בדין שמור לי היום ואשמור לך מחר (והאומר השאילני ואשאלך או שמור ואשאלך בזמן אחד, לפי המגיד משנה דעת רבינו שזה שאלה בבעלים ופטור, ולפי הכסף משנה אין הכרע בדברי רבינו, וראה במשנה למלך מה שהקשה על המגיד משנה וראה בש"ך סימן שה סעיף קטן ו שמיישבו).

24 ג. כֹּל הָאֲמָנִין - שׁוֹמְרֵי שְׂכָר הֵן¹². וְכֵלֶן שְׂאֲמָרוּ: טַל
25 אֶת שְׁלֶף וְהָבֵא מְעוֹת, או שְׂאֲמַר לוֹ הָאֲמֵן: גְּמֻרְתִּי,
26 וְלֹא לְקָחוּ הַבְּעָלִים אֶת הַכֶּלִי - הָאֲמֵן שׁוֹמֵר הַנֶּחֱם¹³.
27 אֲבָל אִם אָמַר הָאֲמֵן: הֵבֵא מְעוֹת וְטַל אֶת שְׁלֶף¹⁴ -
28 עֲדִין הוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר פְּשִׁיחָה¹⁵.

124) בבא-מציעא עו. 125) כפי מה שפסק עמו. 126) שאם יש פועלים שנשכרין בשלושה, והוא פסק עמהם בארבעה - נוטל מחבירו שלושה, כמבואר בהל' ג גבי שליח ששינה.

1 י. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹²⁷ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּתָנּוּ וְקָשׁ¹²⁸
2 וְכִיּוֹצֵא בְהֵן, וְאָמַר לוֹ: טַל מֵה שְׁעֵשִׂיתָ בְּשִׂכְרְךָ¹²⁹ -
3 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹³⁰. וְאִם מְשַׁקְּבֵל עֲלֵיו¹³¹ אָמַר לוֹ¹³²:
4 הִילָךְ שְׂכָרְךָ¹³³ וְאֵין אֵטֵל אֶת שְׁלִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

127) שם ק"ח. 128) ללקט התבן והקש שבשדה. 129) במקום שכר. 130) אע"פ שהם שווים כשכרו, שהפועל נוטל שכרו במזומנים "שעל דעת כן נשכר, ואל שכרו הוא נושא נפשו" (מגיד-משנה). 131) הפועל ליטול התבן והקש בשכרו. 132) כלומר, חזר בו בעל הבית ואמר לו. 133) קח שכרך במזומנים.

5 יא. מְצִיאַת הַפּוֹעֵל - לְעִצְמוֹ¹³⁴, אָף עַל פִּי שְׂאֲמַר
6 לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי מְלֶאכֶה הַיּוֹם¹³⁵, וְאֵין צְרִיף לֹאמַר אִם
7 אָמַר לוֹ: עֲדַר עִמִּי הַיּוֹם¹³⁶. אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ לְלֶקֶט
8 מְצִיאוֹת, כְּגוֹן שְׁחִסְרוֹ¹³⁷ הַנְּהָר וְשְׂכָרוֹ לְלֶקֶט הַדְּגִים
9 הַנִּמְצָאִין בַּגֶּם - הָרִי מְצִיאָתוֹ לְבַעַל הַבֵּית, וְאֶפְלוּ
10 מְצָא פִּיס מְלֶא דִּינְרִין¹³⁸.

134) כלומר, הפועל זוכה בה לעצמו, ואין אנו אומרים מכיון שנשכר לעבוד בשביל בעל-הבית כל היום, הרי רווח כל מעשה ידיו שייכים לבעל-הבית (שם יב: כרב פפא). 135) ולא פירש לאיזו מלאכה שוכרו, והטעם שלא השכיר עצמו אלא למלאכה בשל בעל-הבית ולא ללקוט מציאות בשל הפקר. - אמנם בעל-הבית מנכה משכרו כפי מה שבטל ממלאכה מחמת ההתעסקות במציאה. 136) שלא השכיר עצמו אלא למלאכה מסויימת. 137) שנסוג. 138) שהרי השכיר עצמו ללקט מציאות לבעל הבית בשל הפקר, וכל המציאות בכלל.

יום חמישי כ"ח אדר-ב' ה'תשפ"ב

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

1) יבאר דין מלווה את חבירו על המשכון ונאנס, ודין שמירה בבעלים, ודין אומנים שהם שומרי שכר, ודין נתן לאומנים לתקן וקלקלו, ודין מוליך חיטים לטוחן ועשאן סובים, ודין מראה דינר לשולחני ואמר השולחני שהוא יפה ונמצא רע, ודין טבח או סופר העיר או מלמד תינוקות או הנוטע אילנות בשכר בשביל כל בני העיר שגרמו הפסד מפני שנתעצלו, שמסלקים אותם בלי התראה מוקדמת.

11 א. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְשָׁכוֹן, בֵּין שֶׁהֲלוֹהוּ מְעוֹת
12 בֵּין שֶׁהֲלוֹהוּ פְרוֹת², בֵּין שֶׁמְשַׁכְּנוּ בְּשִׁעַת הַלְוָאתוֹ בֵּין
13 שֶׁמְשַׁכְּנוּ אַחַר שֶׁהֲלוֹהוּ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר שְׂכָר³.
14 לְפִיכָף, אִם אָבַד הַמְשָׁכוֹן או נִגְנַב - חֵיב בְּדָמוֹ⁴.
15 וְאִם נִגְנַס הַמְשָׁכוֹן, כְּגוֹן שֶׁנִּלְקַח בְּלִסְטִים מְזִין
16 וְכִיּוֹצֵא פוֹ מְשָׂאָר אֲנָסִין - יִשְׁבַּע שְׁנָאֲנָס⁵, וְיִשְׁלַם
17 בַּעַל הַמְשָׁכוֹן אֶת חוֹבוֹ עַד פְּרוּטָה אַחְרוֹנָה⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכניהם" (רבינו שם). (27) או תן לי כפי השבחה שהשביח הבגד. (28) ואין לו אלא דמי ההוצאה, כמו שנתבאר (על פי סוגיית הגמרא שם קב).

17 ה. המוליך חטין²⁹ לטחון³⁰, ולא לתתן³¹ ועשאן
18 סבין³² או מרסן; נתן הקמח לנחתום³³, ועשאו פת
19 נפולין³⁴; בהמה לטבח, ונבלה - חיבין לשלם
20 דמיהן, מפני שהן נושאי שכר³⁵. לפיכך, אם היה
21 טבח ממחה³⁶, ושחט בהנם - פטור מלשלם³⁷;
22 ואינו ממחה, אף על פי שהוא בהנם - חיב
23 לשלם³⁸. וכן המראה דינר לשלחני³⁹, ואמר לו יפה
24 הוא⁴⁰, ונמצא רע⁴¹: אם בשרך ראהו - חיב לשלם,
25 אף על פי שהוא בקי⁴² ואינו צריך להתלמד; ואם
26 בהנם⁴³ ראהו - פטור, והוא⁴⁴ שיהיה בקי שאינו
27 צריך להתלמד; ואם אינו בקי - חיב לשלם, אף על
28 פי שהוא בהנם. והוא שאמר לשלחני: עליך אני
29 סומך⁴⁵, או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על
30 ראיתו, ולא יראה לאחרים⁴⁶. טבח שעשה בהנם
31 ונבל, וכן שלחני שאמר 'יפה' ונמצא רע, וכן כל
32 פיוצא בזה - עליהן להביא ראיה שהן ממחין; ואם
33 לא הביאו ראיה - משלמין⁴⁷.

(29 שם צט: (30) אדם המקבל חיטים של אחרים לטוחן בשכר, ועליו לנתות (לשרות) החיטים במים לרכנן ולכותשם אחר כך במכתשת להסיר קליפתן לפני הטחינה, כדי שיהיה הקמח דק ונקי. (31) כל צרכן, שאם לא לתתן כלל - הרי הוא פושע ממש וכמזיק בידים (חסדי דוד על התוספתא בבא קמא פרק י הלכה ד). (32) קליפה גסה הנושרת בשעת כתישת החיטים (על פי פירוש רש"י בשבת עו:). ורבינו בפירושו למשנה שם כתב: "סובין ... והוא הקמח הבינוני; מורסן - היא הקליפה העליונה היוצאת בנפה תחילה". (33) אופה. (34) "נושר ונופל כשאוהזין בו" (רש"י שם). (35) ואפילו היה מומחה זאת אומרת מאומן במקצוע זה והרי זה כאונס - חיב, שאין זה אונס גמור, שבוהירות מרובה היה מונע את התקלה ואין השומר שכר פטור אלא על אונס גמור, שלא היה בידו למנעו (כמו שנתבאר למעלה בפרק א הלכה ג). (36) שידיו מאומנות לשחיטה (מאירי שם). (37) שהרי זה כאונס והשומר חנם פטור על אונס שכזה (כמו שנתבאר שם) - וכן טחון ונחתום מומחים ועשו בחינם - פטורים (מגיד משנה). (38) שהרי פושע הוא שלא היה לו לשחוט כשאינו מומחה (שם כרבי יוחנן). (39) לחלפן כספים - ושואל על טיבה. (40) וקיבלה מחבורו. (41) כגון שפסלתו מלכות. (42) בטיב המטבעות. (43) שם. בגמרא לא הוזכר בראיית המטבעות חילוק בין בשכר בין בחינם, ודעת רבינו שיש להשוות דין השולחני לדין הטבח (מגיד משנה). (44) זה שאמרנו שהאינו בקי חיב. (45) שאם לא הודיעו יכול השולחני לטעון לא ידעתי שעלי אתה סומך. (46) כגון שהיו עומדים לפני גמר עיסקא וגמרו העיסקא בפניו, אינו צריך להודיעו (רי"ף שם על פי עובדא בגמרא שם (צט: ק).) ברבי חיאי, ובריש לקיש. (47) שם. עובדא לפני רבי יוחנן

(12) אף על גב שאינו נוטל שכר שמירה לפי שהוא נהנה במה שהכלי בשמירתו שעל ידו הוא מקבל שכר אומנתו ודומה לשוכר שנתבאר בפרק א הלכה א שדינו כשומר שכר לפי שהוא נהנה שמשתמש בו לצורכו (שם פא: על פי המשנה למלך כאן ושו"ך סימן שו סעיף קטן א). (13) לפי שנגמרה מלאכתו ואינו משתכר עוד על ידה, והרי הוא כשאר שומר שכר, שאחר שנגמר זמן שמירתו חייב כשומר חנם בלבד (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ב, על פי שולחן ערוך סימן שמג סעיף ב). (14) שהקדים נתינת המעות לנטילת החפץ, גילה דעתו שמעכב החפץ עד שיקבל שכרו. (15) שהרי הוא נהנה במה שהחפץ ברשותו, שהוא תופסו בתור משכון להבטחת שכרו, וזהו שכרו (שם).

1 ד. נתן לאמנין¹⁶ לתקן, וקלקלו - חיבין לשלם.
2 כיצד? נתן לתרש¹⁷ שדה תבה ומגדל¹⁸ לקבע בהן
3 מסמר, ושרבן; או שנתן לו את העצים לעשות מהן
4 שדה תבה ומגדל, ונשרבו אחר שנעשו - משלם לו
5 דמי שדה תבה ומגדל¹⁹; שאין האמן קונה בשבח
6 הפליל²⁰. נתן צמר לצבע, והקדיחתו יורה²¹ - נותן לו
7 דמי צמרו. צבעו פעור²², או נתנו לו לצבעו אדם
8 וצבעו שחר, שחר וצבעו אדם, נתן עצים לתרש
9 לעשות מהן כסא נאה ועשה כסא רע או ספסל²³:
10 אם השבח יתר על ההוצאה - נותן בעל הפלי את
11 ההוצאה, ואם ההוצאה יתרה על השבח - נותן לו
12 את השבח בלבד²⁴. אמר בעל הפלי: איני רוצה
13 בתקנה זו, אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים²⁵
14 - אין שומעין לו²⁶. וכן אם אמר האמן: הא לך דמי
15 צמרך או דמי עצריך ולך²⁷ - אין שומעין לו, שאין
16 האמן קונה בשבח פלי שעשה²⁸.

(16) בבא קמא צח: (17) נגר. (18) מיני ארגזים וארונות. בפירוש המשנה במסכת שבת (קכ). כתב רבינו: "שידה צורתה ידועה אצלנו והיא תיבה קטנה ... ומגדל - אוצר של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבית מנשא"ר". (19) גמורים, אף על פי שנתן לו עצים. (20) פירוש, האומן עושה הכלי בשביל בעל הבית שמשלם לו שכר עבודתו, וכל מה שמשביחים העצים בשוויים מתוך שנעשו כלים - שייך לבעל הבית ואין האומן קונה כלום בשבח זה ומשום זה הוא נוטל שכרו בלבד ומשלם מה שהזיק (שם כרבא). (21) "שרפתו הורה שהרתיחה יותר מדאי" (שם ק: רש"י שם). (22) שצבעו בשיירי צבע שנשתירו בורה וקיבל הצבע מראה (גוון) מכוער (שם). (23) והואיל ושינה אין בעל הבית נותן שכרו כפי מה שקצץ עימו, אלא יד האומן על התחתונה וכמו שמבאר רבינו והולך. (24) "כגון אם היה הבגד שווה דינר ואחר צביעתו שווה דינר וחצי והוציא בו הצבע רבע דינר לא ייתן אלא רבע דינר, ואם הוציא עליו שלושה רבעי דינר ייתן לו החצי (הדינר), מאשר הותר ברמיו" (=שהשביח בבגד) (רבינו בפירוש המשנה שם). (25) וייטול לו הכלי שעשה (רבינו שם ועיין קצות החושן סימן שו). (26) "לפי שאמרנו 'אם השבח יתר על ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח' היא תקנה לכל אחד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אדר-ב' - ספר משפטים - הלכות שכירות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

בטבח שנעשה בחינם - ולמד רבינו שהוא הדין בשולחני (מגיד משנה).

1 מבאר שמצוות-עשה ליתן שכר שכיר בזמנו, ודין כובש
שכר שכיר, ודין סיכוסך שבין שכיר לבעל הבית.
2 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לִתֵּן שֹׁכֵר הַשְּׂכִיר² בְּזִמְנוֹ³, שְׁנֹאֲמַר⁴:
3 בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְגו' . וְאִם אַחֲרָיו לְאַחַר זְמַנּוֹ - עוֹבֵר
4 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: וְלֹא תְּבוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ⁴. וְאִין
5 לֹאֲקִין עָלָיו, שְׁהָרִי הוּא חַיֵּב לְשָׁלֵם⁵. אֶחָד שְׂכָר⁶
6 הָאָדָם וְאֶחָד שְׂכָר הַבְּהֵמָה וְאֶחָד שְׂכָר הַכֶּלִים - חַיֵּב
7 לִתֵּן בְּזִמְנוֹ, וְאִם אַחֲרָיו לְאַחַר זְמַן - עוֹבֵר בְּלֹא
8 תַעֲשֶׂה⁷. וְגַר תּוֹשֵׁב⁸ - יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּיֹמוֹ תִּתֵּן
9 שְׂכָרוֹ⁹, וְאִם אַחֲרָיו - אֵינּוּ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה¹⁰.

10 1. מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ⁴⁸ שְׂיִהֶה הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת⁴⁹ נוֹטֵל חֲצִי
11 הַשֶּׁבַח וּבַעַל הַקְּרָקַע חֲצִי, וְנוֹטֵעַ וְהַשְּׂבִיחַ וְנוֹטֵעַ
12 וְהַפְּסִיד⁵⁰ - מִחֲשָׁבִין לוֹ חֲצִי הַשֶּׁבַח שֵׁשׁ לוֹ, וּמִנְּבִין
13 מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁהַפְּסִיד⁵¹, וְנוֹטֵל הַשָּׂאֵר. וְאֶפְלוּ הַתְּנָה עַל
14 עֲצָמוֹ, שְׂאִם הַפְּסִיד לֹא יִטַל כְּלוּם - הָרִי זֶה
15 אֶסְמִקְתָּא⁵², וְאִין מִנְּבִין לוֹ אֲלֵא מַה שֶּׁהַפְּסִיד⁵³. הִיָּה
16 מִנְּהֵגָם שְׂיִטַל הַנוֹטֵעַ מִחֲצָה⁵⁴ וּבַעַל הַקְּרָקַע מִחֲצָה,
17 [אִם] הִיָּה⁵⁵ מִנְּהֵגָם שְׂיִטַל הָאָרִיס⁵⁶ שְׂלִישׁ, אִם נוֹטֵעַ
18 הַנוֹטֵעַ וְהַשְּׂבִיחַ וְרָצָה לְהַסְתַּלֵּק, שְׁנִמְצָא בַעַל
19 הַקְּרָקַע צָרִיף לְהוֹרִיד לָהּ אָרִיס - הָרִי בַעַל הַקְּרָקַע
20 מוֹרִיד אָרִיס, וְיִטַל בַעַל הַקְּרָקַע חֲצִי, וְלֹא יִפְסִיד
21 בַעַל הַקְּרָקַע כְּלוּם, וְיִטַל הָאָרִיס שְׂלִישׁ, וְהַשְּׂתוֹת
22 הַנֶּשְׂאָר שֶׁל נוֹטֵעַ⁵⁷, שְׁהָרִי סֵלֶק עֲצָמוֹ בְּרָצוֹנוֹ.

2) אחד שכיר שעבד ביום, ואחד שכיר שעבד בלילה (ספר
המצוות, עשין 7). (3) בשכיר לילה - כל היום, ובשכיר
יום - כל הלילה (להלן הל' ב). (4) ואזהרה שניה יש
בשכיר בויקרא (יט, יג) "לא תלין פעולת שכיר", ומנאן
רבינו למצות לא-תעשה אחת, לפי שענין המצוה בשתי
האזהרות אחת היא: לא לאחר שכר השכיר ונפרעהו בזמנו,
ולא נכפלו אלא כדי להשלים דיני המצוה שמשתי האזהרות
אנו למדים מתי זמן הפרעון לשכיר יום, ומתי לשכיר לילה,
כמו שיבואר לקמן הל' ב, שאזהרת "לא תבוא" אמורה
בשכיר לילה שזמן הפרעון כל היום, ומאזהרת "לא תלין"
למדנו שפרעון שכר שכיר יום - זמנו כל הלילה, ואין למנות
מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה - מצוה בפני-עצמה
(ספר המצוות לאוין רלח, "חינוך" רל). אמנם עובר המאחר
(לפי המגיד-משנה בדעת רבינו) תשלום שכר השכיר - בין
שכיר יום, ובין שכיר לילה - שתי האזהרות, כלומר,
שבשכיר יום עובר אף בלאו האמור בשכיר לילה, ובשכיר
לילה עובר אף על של יום (והשווה שורש ט ב'ספר
המצוות' לרבינו). (5) וכל המשלם אינו לוקה (מכות טו).
(6) ב"מ קיא. (7) כן דרשו, ממה שנאמר: "לא תלין פעולת
שכיר אתך" - כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים (שם
קיא:). (8) זה גוי שקיבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח,
ונקרא שמו "תושב" לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ
ישראל, לעומת הגוי שלא קיבלן עליו, שגם העברה בארץ
ישראל אסורה (רבינו בפ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ז, וראה
פ"י מהל' עבודה זרה הל' ו). (9) ב"מ שם, שכן נאמר לא
תעשוק שכיר עני ואביון וגו' בשעריך ביומו תתן שכרו,
ודרשו (שם) "בשעריך" זה גר תושב. (10) שכן נאמר
(ויקרא יט, יג): "לא תעשוק רעך וגו' לא תלין", ודרשו
(שם) "רעך" ולא גר תושב, ומכאן שהתורה מיעטה אותו
מן הלאו, וריבתה אותו למצוות-העשה "ביומו תתן שכרו".

48) שם קט. (49) המקבל שדה מחבירו לנוטעה ולטפל
בנטיעות. (50) כלומר, בחלק מן הנטיעות השביח ובחלק
הפסיד, היינו שלא השביחה כמו החלק שהשביח.
(51) בהשוואה לחלק שהשביח ומוסיפין לחלקו של בעל
הבית, כדי שיהיה לו חצי השבח מכל היבול שהייתה השדה
מוציאה אלמלי השביחה כולה. (52) "שכל האומר: אם
יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת
שמה יהיה שמא לא יהיה" (רבינו, בפרק י"א מהלכות
מכירה הלכה ו). (53) ונוטל השאר (שם כרבא - וראה
למעלה פרק ח הלכה יב). (54) בעד הנטיעה והטיפול
בעיבוד האילנות. (55) כלומר, והיה. (56) היורד לשדה
נטועה לעבד אותה. (57) כגון, אם היה השבח שנים עשר
דינרים, נוטל בעל השדה שישה, שהם חצי השבח. ומהחצי
השני של הנוטע ייקח האריס ארבעה שהם שליש, והנוטע
שניים, שהם שתות (שם כרבא. על פי הטור סימן של).

30 ב. פֶּל הַפּוֹכֵשׁ שְׂכָר שְׂכִיר¹¹ - פְּאֵלוּ נִטַל נִפְשׁוֹ
31 מִמֶּנּוּ¹²; שְׁנֹאֲמַר: וְאֲלָיו הוּא נִשְׂא אֶת נִפְשׁוֹ. וְעוֹבֵר¹³
32 בְּאַרְבַּע אֲזָהָרוֹת¹⁴ וְעֲשֵׂה¹⁵: עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּעֲשֶׂק,
33 וּמִשּׁוּם בַּל תִּגְזַל, וּמִשּׁוּם לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר,
34 וּמִשּׁוּם לֹא תְּבוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ¹⁶, וּמִשּׁוּם בְּיֹמוֹ תִּתֵּן
35 שְׂכָרוֹ. אִי זֶהוּ זְמַנּוֹ? שְׂכִיר יוֹם¹⁷ - גּוֹבָה פֶּל
36 הַלְּלִיָּה¹⁸, וְעָלָיו נֹאֲמַר: לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְךָ
37 עַד בִּקְרָ; וּשְׂכִיר לַלַּיָּה - גּוֹבָה פֶּל הַיּוֹם, וְעָלָיו

14 ז. הַנוֹטֵעַ⁵⁸ אֵילָנוֹת לְבָנֵי הַמְּדִינָה שֶׁהַפְּסִיד⁵⁹, וְכֵן
15 טַבַּח שֶׁל בְּנֵי הָעִיר שֶׁנִּבְּל הַבְּהֵמוֹת⁶⁰, וְהַמְּקִי דָם
16 שְׁחָבַל, וְהַסּוֹפֵר שְׂטֵעָה בְּשִׁטְרוֹת⁶¹, וּמִלְמַד תִּינוּקוֹת
17 שֶׁשָּׂשַׁע בְּתִינוּקוֹת וְלֹא לְמַד, אוֹ לְמַד בְּטֵעוֹת⁶², וְכֵל
18 בְּיֹצֵא בְּאֵלוֹ הָאֲמָנִים שְׂאִי-אֶפְשֵׁר שְׁיַחְזִירוּ הַהֶפְסֵד
19 שֶׁהַפְּסִידוֹ - מְסַלְקִין אוֹתָן בְּלֹא הַתְּרָאָה; שְׁהֵן
20 כְּמַתְרִין וְעוֹמְדִין⁶³ עַד שְׁיִשְׁתַּדְּלוּ בְּמִלְאֲכָתָן, הוֹאִיל
21 וְהַעֲמִידוּ אוֹתָן הַצְּבוּר עֲלֵיהֶם⁶⁴.

58) שם. (59) שאין הנטיעות גדילות כראוי, והפסד שאי
אפשר להחזיר הוא (הגהות מיימוניות). (60) בין שהוא
בחינם בין בשכר, שאפילו בשכר שמשלם ההפרש בין
כשירה לנבילה (כמבואר למעלה הלכה ה) - הפסד שאי
אפשר להחזיר הוא, שלפעמים יש צורך בהרבה בשר ואין
בהמות אחרות מצויות (מגיד משנה). (61) שכתבו שלא
כדין (הגהות מיימוניות). (62) שאותה עשה שלא לימד
או לימדו בטעות, מופסדת ואינה חוזרת לעולם (שם).
(63) לסלקם כשיפשעו. (64) עליהם להשתדל ביותר.

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ח אדר"ב – ספר משפטים – הלכות שכירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

האפרוחים ויגדל אותן בעל התרנגולים ויהי' הריוח ביניהם" הנה נוסף לריוח שיהיה ביניהם בשווה לאחר גמר העבודה, צריך בעל הביצים "להעלות שכר עמלו ומזונו בכל יום", וכן הוא בעניינינו שבנוסף לריוח שיהיה "לעתיד-לבא" ישנו חיוב גם בזמן הזה - במשך זמן העבודה - לתת ליהודים "שכר עמלם ומזונם" כדי שיוכלו לבצע עבודתם כדבעי.

(עפ"י י"ז מלכות' ספר משפטים סימן ג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הכובש שכר שכיר כאילו נטל נפשו ממנו".

וכראיה מביא את הפסוק "ואליו הוא נושא את נפשו". אבל בהלכות גזילה כשכתב "כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נטל נשמתו ממנו..." הביא את הפסוק "כן ארחות כל בוצע בצע, את נפש בעליו יקח". כי שם, לא סובר הרמב"ם (כדעת התוס') שנקרא נטילת נשמתו ממש "משום שפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות", אלא שהפקעת וביטול הבעלות מהחפץ בעל-כורחו של הגזול הרי זה "כאילו נטל נשמתו ממנו", ולכן נלמד מהפסוק "את נפש בעליו יקח" כי בפסוק זה מצוינת בעלותו שהופקעה שעניינה הוא כמו נטילת נשמתו.

אבל כאן, הביא את הפסוק "ואליו הוא נושא את נפשו" אף שבגמ' הובא בסמוך הפסוק הנ"ל ("..נפש בעליו יקח"), כי כאן הכובש שכר שכיר ש"כאילו נטל נפשו ממנו" הוא כפשוטו ממש כי השכיר סומך ונושא את נפשו לשכר זה עבור פרנסתו ופרנסת בני ביתו.

(על פי לקו"ש ח"ב ע' 116 והע' 40)

11) ובדעתו שלא לשלם לו עולמית (ראה כסף-משנה).
12) ברייתא שם קיב. ובגמרא שם, נחלקו רב הונא ורב חסדא, למי התכוונה התורה באמרה: "ואליו הוא נושא את נפשו"; אחד אומר "נפשו של גזלן" (שוכר) כלומר, השוכר נענש על הכבישה וגורם מיתה לעצמו. וחד אמר "נפשו של גזול" (שכיר) כלומר, כאילו הרגו לשכיר ונטל נפשו ממנו ויענש קשה (רש"י שם). 13) הכובש הזה שבדעתו שלא לשלם לעולם. 14) אבל המשהה שכר השכיר, ובדעתו לפרעו בזמן מאוחר יותר - אינו עובר אלא בעשה ולא-תעשה (כמבואר להלן הל' ה) אבל משום "לא תעשוק" ו"לא תגזול" אינו עובר (כסף-משנה). 15) שם, כנוסחת הרי"ף. 16) שכן בשכיר יום עובר אף על של לילה, ובשל לילה אף על של יום (כדברי המגיד-משנה שהבאנו למעלה הערה ג). 17) שהשכיר עצמו לעבודה ביום, עד שקיעת החמה. 18) כלומר, כל הלילה זמנו. וכיון שעלה השחר ולא פרעו - עובר בלא-תעשה. 19) וגומר: לא תבוא עליו השמש (שם קי); ובגמרא שאלו: "ואימא איפכא" (נאמר ההיפך) זאת-אומרת ד"לא תלין" בשכיר לילה ו"לא תבוא" בשכיר יום, והשיבו "שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף". כלומר, אין חובת התשלומין בשכירות אלא לאחר שנסתיימה כל העבודה. ולפיכך אין להעמיד הכתוב "לא תבוא עליו השמש" אלא בשכיר לילה, שהרי שכיר יום,

1 נְאֻמֶר: בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרְךָ¹⁹. וְשָׂכִיר שְׁעוֹת שֶׁל יוֹם²⁰
2 - גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם²¹; וְשָׂכִיר שְׁעוֹת שֶׁל לַיְלָה - גּוֹבֵה
3 כָּל הַלַּיְלָה²². שָׂכִיר שֶׁבֵּית²³, שָׂכִיר הַדָּשׁ, שָׂכִיר שְׁנָה,
4 שָׂכִיר שְׁבוּעָה²⁴; יֵצֵא בַּיּוֹם²⁵ - גּוֹבֵה²⁶ כָּל הַיּוֹם; יֵצֵא
5 בְּלַיְלָה - גּוֹבֵה כָּל (אוֹתוֹ) הַלַּיְלָה²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

הלכה זו מדברת על החיוב ליתן שכר השכיר בזמנו - "ולא תבוא עליו השמש".

וידועה השאלה, הרי אמרו חז"ל שהקב"ה מקיים את מה שהוא אומר לישראל לעשות, ומדוע אין הוא משלם שכר ליהודי בכל פעם שמסיים לקיים מצוה, ודוחה התשלום ל"מחר" היינו לעולם הבא, כמאמר חז"ל "היום לעשותם ומחר לקבל שכרם".

יש המתרצים שכיון שכל ימינו אנו משועבדים לה' ית' ולעבודתו, הרי שכל חיי האדם הם זמן אחד של שכירות, והרי הדין הוא ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ואם שכר פועל לתקופה מסוימת אינו עובר ב'בל תלין' עד שעוברת כל התקופה.

והנה בענין שכר המצוות, נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אימתי הוא מתן שכר, לשיטת הרמב"ם עוה"ב הוא זמן מתן שכרן של מצוות, היינו בגן-עדן לפי שבאים לאדם אחר העוה"ז, ואילו הרמב"ן (וכך היא ההכרעה בתורת הקבלה) סובר שעולם הבא היינו עולם התחיה וא"כ נמצא שהקב"ה מאחר שכרו של יהודי עד לימות המשיח, ואיך מתאים זה עם ההלכה הנ"ל.

והביאור בזה הוא על פי מה שמבאר אדה"ז את מאמר חז"ל "תכלית בריאת העולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה זו בתחתונים", וענין זה נפעל על ידי כל מעשינו ועבודתנו במשך כל זמן הגלות על ידי כל ישראל שבכל הדורות, ובצירוף כולם נשלמת העבודה להיות לו יתברך דירה בעולם הזה התחתון. ולפי זה, עבודת כל ישראל בזמן הגלות היא "שכירות אחת", והדין הוא שמי ששכר פועל לעבודה מסוימת שאינו חייב לשלם עד שיסיים העבודה כולם. ובזה יובן איך יכול הקב"ה לאחר השכר עד לעולם התחיה או עוה"ב (כדעת הרמב"ם).

ועדיין קשה, שלפי זה יוצא שכל המקומות בהם מדמים חכמים את שכר המצוה לתשלום שבעל הבית מחוייב לשלם לפועל, כוונתם רק לשכר שבעולם הבא, והלא הרבה סוגי שכר מפורשים בתורה שבכתב.

ויש לומר הביאור בזה: כשיהודי מקיים התורה שמחזיקה ומקיימת את העולם ("אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי") הוא נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, והדין בשותפים ש"הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן עד שיצאו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אדר"ב - ספר משפטים - הלכות שכירות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכרכם על בעל-הבית - שכרם עליו (מגיד-משנה). וכתב ה'טור', שאם הפועלים יודעים שהמלאכה אינה של השליח - אין השליח חייב לשלם שכרם, ומתוך כך אינו עובר על "בל תלין". (41) למדוהו בגמרא שם, ממה שנאמר "פעולת שכיר אתך" אתך כלומר: לדעתך, כשהשכיר טובע והשוכר משהה מדעתו, אבל כשאינו טובע - השחיית השכר מדעת השכיר היא. (42) שאין ביד השוכר מעות במזומנים לשלם לשכיר (שהשכיר נוטל שכרו במזומנים, כמבואר למעלה פ"ט הל' י. - מגיד-משנה). גם דין זה למדו שם, ממה שכתבה תורה "אתך" כלומר, כשיש אתך כסף. (43) "שהכניס אחר תחתיו לפרועו" (לשון רבינו בפירוש המשנה). (44) חנוני או שולחני, ואפילו אין לו לשוכר אצל האחר כלום (שם סי' שלט). (45) האחר קיבל עליו לפרוע (כסף-משנה בפירוש השני, וכן כתב ה'טור' סי' שלט וקיבל עליו (השולחני) ליתן לו". וה'חינוך' מצוה רל, כתב "וקיבל הפועל", היינו שהפועל הסכים על ההמחאה). (46) ואין השוכר עובר אפילו לא פרע האחר (בגמרא שם נחלקו רבה ורב ששת, אם הפועל יכול לחזור ולתבוע שכרו מבעל-הבית, כשזו שהמחהו אצלו לא שילם. ורבינו ביאר דיני חזרה בפ"ו מהלכות מכירה, ובפס"ז מהל' מלוה ולוה).

14 ה. הַמְשִׁיחַ 47 שֹׁכֵר שְׂכִירָה 48 עַד אַחַר זְמַנו, אִף עַל
15 פִּי שֹׁכֵר עֹבֵר בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֵׂה 49 - הֲרִי זֶה חֵיב
16 לְתַן מִיָּד. וְכָל עֵת שִׁיִּשְׁחֶה - עֹבֵר עַל לֹא שָׁל
17 דְּבַרְיָהֶם 50, שִׁנְאַמַּר: אֵל תֹּאמַר לְרַעַף לָךְ וְשׁוּב.

(47) ברייתא, שם קי': (48) ובדעתו לפרוע לזמן מאוחר יותר, להבדיל מכובש שהוא עובר בארבע אזהרות ו'עשה', כמבואר למעלה הל' ב. (49) ואינו עובר מכאן ואילך, כמו שאמרו (שם) "ממשמע שנאמר "לא תלין" איני יודע ש"עד בוקר", מה תלמוד לומר "עד בוקר"? מלמד שאינו עובר אלא עד בוקר ראשון בלבד". (50) דברים שנאמרו בספרי נ"ך. בתלמוד: דברי קבלה.

18 ו. כָּל שֹׁכֵר שִׁשְׁכְּרוּ בַעֲדִים, וְתִבְעוּ בְּזַמְנוֹ 51, וְאָמַר
19 בַּעַל הַבַּיִת: נִתְּתִי לָךְ שֹׁכְרֶךָ 52, וְהַשֹּׁכֵר אֹמֵר: לֹא
20 נִטְלִיתִי פְּלוּם - תִּקְנוּ חֲקָמִים, שִׁישְׁבַע הַשֹּׁכֵר 53
21 בְּקִיטַת חֲפִיץ 54 וְיִטַּל, כְּדִין כָּל נִשְׁבַע וְנוֹטַל; מִפְּנֵי 55
22 שִׁבְעַל הַבַּיִת טְרוּד 56 כְּפֹעֲלָיו 57, וְזֶה הַשֹּׁכֵר נוֹשֵׂא
23 נַפְשׁוֹ לְזֶה 58. אִפְלוּ הִיָּה הַשֹּׁכֵר קָטָן - הַשֹּׁכֵר נִשְׁבַע
24 וְנוֹטַל 59. שֹׁכְרוּ שְׁלֹא בַעֲדִים - מִתּוֹךְ שִׁיכּוּל 60 לֹמַר:
25 לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם וְלֹא שִׁכְרִיתִי, וְגִאֲמֵן לֹמַר:
26 שִׁכְרִיתִי וְנִתְּתִי לָךְ שֹׁכְרֶךָ 61; וְיִשְׁבַע בַּעַל הַבַּיִת
27 הַסֵּת 62 שְׁנֵתָן, או שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצַת,
28 כְּשֶׁאָר הַטְּעָנוֹת 63. הִיָּה לוֹ עַד אֶחָד שִׁשְׁכְּרוּ - אִינוּ
29 מוֹעִילִי לוֹ פְּלוּם 64. וְכֵן אִם תִּבְעוּ אַחַר זְמַנוֹ 65, אִף עַל
30 פִּי שִׁשְׁכְּרוּ בַעֲדִים 66 - הַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו
31 הַרְאֵיהָ 67; וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה - יִשְׁבַע בַּעַל הַבַּיִת
32 הַסֵּת 68. הִבִּיא רְאִיָּה שִׁתְּבַעוּ כָּל זְמַנוֹ 69 - הֲרִי זֶה
33 נִשְׁבַע וְנוֹטַל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תְּבִיעָה 70. מִיָּצֵד?
34 הִיָּה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בַּיּוֹם שְׁנֵי עַד הָעֶרֶב - זְמַנוֹ כָּל לַיְלָה

ששכירותו נגמרת עם שקיעת החמה (ראה שם פג:), אין חובת התשלומין חלה על השוכר אלא עם שקיעת השמש, וכיצד מזהיר הכתוב לפרוע השכר לפני זמן פרעונו? וכמו כן, אין להעמיד הכתוב "לא תלין" - המזהיר שלא לאחר ולפרוע עד הבוקר - אלא בשכיר יום, שהרי בשכיר לילה אין חובת התשלומין אלא עם הבוקר. (20) ששכירותו נגמרת, ועדיין יום הוא. (21) וכיון ששקעה השמש עובר על "לא תבוא", שהרי נתחייב בתשלום השכירות קודם שבאה השמש. (22) כרב, שם. (23) שהשכיר עצמו לשבוע ימים. (24) לשמיטה, לשבע שנים. (25) שנסתים חוזה השכירות ביום. (26) שכרו בעד כל השבת או כל השמיטה, שאין שכירות משתלמת אלא לבסוף. (27) שם.

1 ג. נִתְּנָה 28 טְלִיתוֹ 29 לְאֲמֵן 30, וְגִמְרָה, וְהוֹדִיעוּ 31, אִפְלוּ
2 אַחֲרָיו עֲשֵׂרָה יָמִים - כָּל זְמַן שֶׁהִפְלִי בְּיַד הָאֲמֵן אִינוּ
3 עֹבְרִים 32. נִתְּנָה בְּחֲצֵי הַיּוֹם - פִּינּוֹן שִׁשְׁקָעָה עָלָיו חֲמָה
4 עֹבֵר מְשוּם כָּל תְּלִינן 33; שֶׁהַקְּבָלוֹת פְּשָׁכִירוֹת הֵיאָ 34,
5 וְחֵיב לְתַן לוֹ בְּזַמְנוֹ.

(28) שם, קיב. (29) לתקנה. (30) בקבלנות. (31) לבעל הטלית שגמרה ויבוא לקחתה - ולא בא. (32) שאין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר אתך" שהרי אין פעולתו אצלו אלא אצל האומן (שיטה מקובצת). (33) וכן אמרו בברייתא (שם), וזה תימה שהלא בנתנה לו בחצי היום, משום "לא תבוא עליו השמש" יש כאן, אבל "לא תלין" אין כאן, כדין יצא ביום (לעיל הל' ב). וכבר תמה על כך בכסף-משנה והניחו בתימה, ובלחם-משנה אומר שמכאן סיוע לדעת המגיד-משנה (שהבאנו בהערה ג) שבשל יום עובר אף על של לילה, והזכיר רבינו אחד מהם, והעדיף להזכיר את לאו ד"לא תלין" כדי להדגיש את החידוש וכל-שכן שהוא עובר על "לא תבוא", האמור על של יום. (34) כרב ששת שם - שאין האומן קונה בשבח הכלי (כמבואר למעלה פ"י הל' ד), ודינו כשכיר ועובר משום "לא תלין" (כמבואר בגמרא שם, שלדעת האומר אומן קונה והשבח שלו, אין בעל הטלית עובר על "בל תלין" לפי שהכסף שבעל-הבית מחויב לשלם אינו שכר עבורה, אלא דמי השבח שמוכר לו האומן, והם כמילוה).

6 ד. הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ 35: צֵא וּשְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים, אָמַר
7 לָהֶם: שֹׁכְרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת - שְׁנִיָּהֶם אֵינָן עֹבְרִין
8 מְשוּם כָּל תְּלִינן, זֶה 36 לְפִי שְׁלֹא שֹׁכְרֶיךָ 37, וְזֶה 38 לְפִי
9 שְׁאִין פְּעֻלָּתָן אֲצִלּוֹ 39; וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם: שֹׁכְרְכֶם
10 עַל בַּעַל הַבַּיִת - הַשְּׁלִיחַ עֹבֵר 40. אֵינן הַשֹּׁכֵר עֹבֵר
11 אֲלֵא בְּזַמַּן שֶׁתְּבַעוּ הַשֹּׁכֵר וְלֹא נִתַּן לוֹ 41; אֲבָל אִם
12 לֹא תִבְעוּ, או שִׁתְּבַעוּ וְלֹא הִיָּה לוֹ מִה יִתֵּן לוֹ 42, או
13 שֶׁהִמְחֶה 43 אֲצִל אַחֲרָי 44 וְקִבְּלָה 45 - הֲרִי זֶה פְּטוּר 46.

(35) שם, קי. (36) בעל-הבית. (37) ואין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר" (רש"י שם), אמנם בעל-הבית עובר, כשהוא משהה שכר הפועל, משום: "אל תאמר לרעך, לך ושוב - ויש אתך" (חושן-משפט סי' שלט סעיף ז, וראה הלכה ג). (38) השליח. (39) ואין אני קורא בו "פעולת שכיר" (רש"י שם). (40) שכל ששכרם סתם, ולא פירש

בלי נקיטת חפץ (ראה פי"א מהל' שבועות הל' יג).
 63) כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת - נשבע מן התורה, וכופר הכל - היסט, ופטורים מלשלם. (64) ודינו כדין שכרו שלא בעדים, שעד כאן לא עשו חכמים תקנה בשכיר אלא כשעצם השכירות ברור לנו, כגון שיש עדות גמורה בשני עדים ששכרו, אבל כשאין לו אלא עד אחד, שאין עדותו עדות מבררת והחלטית, אלא רק מחייבת את הצד שכנגד להכחיש העד בשבועה, לא עשו תקנה בשכיר יותר מאשר בכל טוען ונטען (ע"פ מגיד-משנה). (65) כגון שכיר יום אחר שעבר כל הלילה, ושכיר לילה אחר שעבר כל היום. (66) השוכר נאמן, חזקה אין בעל-הבית עובר על "בל תלין", ואין השכיר משהה שכרו (בבא-מציעא קיג). (67) כלומר, על השכיר להביא ראיה שלא פרעו או שתבעו כל זמנו, וכמו שמבאר רבינו והולך. (68) כדין כופר בכל. (69) כל הזמן הראוי לגבייה היה בתביעה, היינו בחזקה שלא פרע, כגון שתבעו השכיר בפני עדים בסוף הזמן, ולא אמר פרעתי אלא דחהו בלך ושוב (ע"פ סמ"ע סי' פט ס"ק יב). (70) כלומר, באורך זמן התביעה (סמ"ע שם, ס"ק יג). (71) אם לא תבעו כל ליל שלישי. (72) היינו י"ב שעות כאורך זמן התביעה. (73) פירוש, אחר שהפסיק לתבוע ביום ג' חזר ותבע בליל ד' וביומו (היינו כ"ד שעות). (74) לילו ויומו. וכן לעולם. ולמה אין נותנים לו שתי יממות, שהרי תבעו כל ליל ג' והיה מחוייב לשלם לו כל יום ג' ולא שילם? מפני שלא תבע לעת ערב, נמצא שהיה אז בחזקת פרוע, וכשתבעו בתחילת ליל ד' הועילה אמנם תביעה זו להאמינו שלא נפרע, אבל נחשבת כתביעה חדשה ונותנים לפרוע זמן נגד אותה תביעה בלבד (ע"פ סמ"ע שם ס"ק יג, וראה 'פרישה' שם). וכן לעולם, כל זמן שהוא מתמיד בתביעתו - הוא נשבע ונוטל כנגד כל אותו זמן שתבע (כסף-משנה).

ז. בעל הבית אומר: שְׁתִּים קִצְצָתִי לָךְ, וְהַשְּׂכִיר אומר: שְׁלֹשׁ קִצְצָתִי לִי - לֹא תִקְנוּ חֲכָמִים שֵׁינִשְׁבַּע הַשְּׂכִיר פָּאן⁷⁵, אֲלֵא הַמוֹצֵיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הֲרָאִיהָ⁷⁶.
 וְאִם לֹא הֵבִיא רְאִיָּה, אָף עַל פִּי שֶׁכָּבֵר נִתֵּן לוֹ שְׁתִּים, אוֹ שְׁאָמַר לוֹ הִילָךְ⁷⁷ - הָרִי בַעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפֶץ. וְדָבָר זֶה תִקְנַת חֲכָמִים⁷⁸ הוּא, כִּדִּי שְׁלֵא לָלֶךְ הַשְּׂכִיר⁷⁹ בְּפִחֵי נִפְשׁוֹ⁸⁰. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים?⁸¹
 בְּשִׁשְׁכָרוֹ בְּעֵדִים וְלֹא יָדְעוּ בְּמָה פֶּסֶק לוֹ, וְתִבְעוּ בְּזִמְנוֹ; אֲבָל אִם שִׁכְרוֹ שְׁלֵא בְּעֵדִים, אוֹ שִׁתְּבַעוּ אַחַר זְמָנוֹ - יִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הֵסֵת שְׁלֵא קִצְצֵן לוֹ אֲלֵא מָה שֶׁכָּבֵר נִתֵּן לוֹ, אוֹ שְׁלֵא נִשְׁאָר לוֹ אֲצִלוֹ אֲלֵא זֶה שְׁאָמַר לוֹ הִילָךְ, כִּדִּין כָּל הַטְּעָנוֹת⁸².

(75) כשהם חלוקים על סכום הקציצה, כמו שתיקנו כשהם חלוקים על הפרעון, אלא השוכר נשבע ופטור (כמו שמבאר רבינו בסמוך). לפי שסכום הקציצה אין השוכר שוכח (שבועות מה:). (76) ואינו נאמן בשבועה. (77) שאינו חייב בשבועת מודה במקצת, כמבואר (בפרק א מהל' טוען ונטען ה"ג). (78) בכלל סכסוך שהוא, שיש בין השכיר והשוכר. (79) העני. (80) בלי מומן וגם בלי שבועה של

1 שְׁלִישִׁי, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל⁷¹; וְאִם
 2 הֵבִיא עֵדִים שֶׁהָיָה תּוֹבְעוֹ כָּל לַיִל שְׁלִישִׁי - הָרִי זֶה
 3 נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם שְׁלִישִׁי, אֲבָל מִלֵּיל רִבְעִי
 4 וְהִלָּאָה - הַמוֹצֵיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הֲרָאִיהָ⁷². וְכֵן אִם
 5 הֵבִיא עֵדִים שֶׁהָיָה תּוֹבְעוֹ וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם חֲמִישִׁי⁷³ -
 6 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם חֲמִישִׁי⁷⁴.

(51) כל הלילה בשכיר יום, וכל היום בשכיר לילה, כמבואר למעלה הל' ב. (52) כולו או קצתו (שו"ע חושן-משפט סי' פט, א). (53) שבועות מד: כלומר, שתי תקנות הן: א. תיקנו שבועה בסכסוך שבין שכיר לשוכר; ב. השכיר הוא שנשבע ונוטל. ביאור הדברים: שמדין תורה, דין שכיר כדין כל טוען ונטען או נתתיו לך - פטור (ראה פי"א טוען ונטען הל' ב, ג). וחכמים הם שתיקנו שבועה בשכיר כדי להפסיק דעתו של השכיר שלא ילך בפחי נפש (כמבואר להלן הלכה ז), ומיסוד הדין בעל-הבית נשבע ופטור, כדין כל הנשבעים שבתורה שהם נשבעים ואינם משלמים (שבועות מד:). אלא מפני שבעל-הבית טרוד הוא בפועלים (כמו שמבאר רבינו והולך) עקרו חכמים השבועה מבעל-הבית והעבירוה לשכיר, והוא נשבע ונוטל אפילו כשהשוכר חייב שבועה מן התורה, כגון שהוא מודה במקצת (ראה שו"ע שם). (54) כשספירת-תורה בידו (כמבואר בפי"א מהל' שבועות הלכה ח). כדין כל הנשבעים ונוטלים (ראה פי"א מהל' טוען ונטען הלכה ב). ומקור הדברים בירושלמי פי"ז משבועות הל' ז. (55) כלומר, לפיכך עקרו השבועה מבעל-הבית והעבירוה לשכיר. (56) והוא שוכר, וכסבור שנתן ולא נתן (שם מה:). (57) והוא-הדין בפועל אחד, מפני שהוא טרוד בעסקיו. וכן אמרו בירושלמי שבועות (שם) "בעל הבית, ע"י שעסקיו מרובין תיקנו שבועה לשכיר" (ר"ן שם, והשווה פירוש רבינו במשנה, שם). (58) "ומדקדק בדבר יותר" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (59) דברי רבינו כפי הנוסחא שלפנינו, שהשכיר - אפילו הוא קטן נשבע ונוטל - הם דברי תימה, שהרי אמרו (שבועות לח:): "אין משיבועין את הקטן" וכבר הסתייג מזה הראב"ד בהשגותיו וכתב "אין הדעת מסכמת על זה שנמסור שבועה לקטן". אולם הטור בסי' פט מעיד, שראה נוסחא אחרת בדברי רבינו וזו לשונה: "אפילו אם השכור קטן - נשבע ונוטל" (ובמגדל עוז מעיד שמצא נוסחא זו בספר מוגה בחתימת רבינו וכן הוא בקטעים מספר משנה תורה מכת"י רבינו, הוצאת אטלס) כלומר, השכיר נשבע ונוטל אפילו אם השוכר קטן הוא אין אומרים כאן: "אין נשבעין בטענת קטן" (כלשון רבינו למעלה פי"ב הל' ז), מפני שהשכיר, שהוא גדול, הוא התובע והוא הנשבע (וכ"כ הר"י מיגאש שבועות מב: ד"ה והיכא. ובזה מתיישבת תמיחה המשנה למלך, עיי"ש). ונוסחה זו מתאימה למה שכתב רבינו לקמן בפ"ה מהל' טוען ונטען הל' יא: "ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר. . . הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן" (וראה במגיד משנה שמקיים נוסחת הספרים שגורסים "השכיר" וראה במל"מ שתמה עליו). (60) השוכר. (61) שבועות מה: (62) שבועה שחייבו חכמי הגמרא את הכופר בכל, ונשבע

18 אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת - לֹא יִטַּל אוֹתָהּ אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה
19 פְּעִין שָׁל תּוֹרָה⁹⁷.

92) שבועות מט: כרב הונא וזכר חסדא, וכפירוש הר"ן שם בדעת הר"ף. 93) בניגוד לכל מי שנתחייב שבועה, שהמשיבוע מגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו, ואף שאין לה כל קשר עם התביעה העיקרית (ראה פ"א מהל' טוען השבועה (ראה ר"ן שם). 94) כלומר, אין פותחין מיד בשבועה, דהיינו שלא יאמר הדיין בתחילה, אחר ששמע טענת התובע: מכיון שאין לו עדים, אין בכוח הטענה לחייב ממון רק שבועה, אלא פותח ופונה לנטען ואומר: הרי התובע טוען כך וכך, ואולי יודה ויאמר אמת הוא טוען, ואין פותחים בשבועה אלא לאחר שהנטען מכחיש (ראה כסף-משנה, והשווה דברי רבינו בפכ"א מהל' סנהדרין הל' י, ובכ"מ שם). 95) שם: "לפתוח לו", ומפרש רבינו לפתוח לו תחילה בשבועה (ר"ן שם). 96) אבל פחות מפרוטת אינו ממון, ואין בית-דין נזקקין לתובע (פ"ג מהל' טוען ונטען הל' ו). 97) משמע דמפרוטת ומעלה נשבעים ונוטלים, וכפי דעת רבותיו של רבינו (שהביא רבינו בפ"ג מהל' טוען ונטען הל' ז) הנשבעים ונוטלים אינם צריכים טענת שתי מעין כסף, כפי הדרוש בשבועת מודה במקצת (ראה שם הל' א). אמנם צ"ע שהלא רבינו מביע דעתו (שם), ואומר "ואני אומר, שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין ואח"כ ישבע התובע בתקנת חכמים ויטול". וליישב הסתירה בדברי רבינו, אומר הכסף-משנה: "שאפשר לומר שאע"פ שלא נראה לרבינו דעת רבותיו. . . וגילה דעתו בפ"ה מהל' טוען, לא רצה לסמוך על עצמו לענין מעשה, ולפיכך פה סתם הדברים כדעת רבותיו" (וכמה תירוצים נאמרו בישוב הסתירה בדברי רבינו. ראה במ"מ ובכסף-משנה ובלחם-משנה, ובש"ך סי' פט ס"ק ב).

פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) מבאר דין הפועלים שאוכלים במה שהם עושים.

20 א. הפועלים² שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ³
21 וְעֵדֵין לֹא נִגְמְרָה מְלֵאכְתּוֹ⁴, בֵּין בְּתַלְוֵשׁ⁵ בֵּין בְּמַחְבֵּר,
22 וְיִהְיוּ מְעַשְׂיֵיהֶן גְּמִירַת הַמְּלֵאכָה⁶ - הָרִי עַל פְּעַל
23 הַבַּיִת מְצוּה שְׁנַיִת אוֹתָן לְאָכַל מִמָּה שֶׁהֵן עוֹשִׂין בוֹ.
24 שְׁנֵאמַר: פִּי תְבֵא בְּכָרֶם רֵעֶךָ וְגו'7, וְכָתוּב: פִּי תְבֵא
25 בְּקִמָּת רֵעֶךָ⁸. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׁאִין הַפְּתוּב⁹
26 מְדַבֵּר אֶלָּא בְּשִׂכָר. וְכִי אֵלּוּ לֹא שִׁכָּרוּ, מִי הִתִּיר לוֹ
27 שְׂבִיבָא בְּכָרֶם רֵעֵהוּ אוֹ בְּקִמָּה¹⁰ שְׁלוֹ שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ¹¹?
28 אֶלָּא כֶּן הוּא אוֹמֵר: פִּי תְבֵא לְרִשׁוֹת בְּעָלִים לְעִבּוּדָה
29 - תֵּאכְל¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרי על בעל הבית מצוה שיניח אותן לאכול ממה שהן עושין בו".

ודוגמתו בעבודתם של ישראל בכרמו ובשדהו של הקב"ה שמניח להם לאכול, וזה כולל את כל צרכי האדם (שכולם נקראים בשם אכילה) כדי צרכם, הן בדברים המוכרחים

בעל-הבית (ר"י מיגאש שם). 81) שהשוכר חייב שבועה בנקיטת חפץ. 82) שלא יהא דין סכסוך בקציצה, חמור מדין שכיר אומר לא נטלתי והשוכר אומר נתתי, שנתבאר לעיל (הל' ו) שבעל-הבית נשבע היסת בשכרו שלא בעדים או שתבעו אחר זמנו (ר"י מיגאש שם מ"ו, בד"ה מתקיף, והביאו המגיד-משנה).

1 ח. הַנוֹתֵן טְלִיתוֹ⁸³ לְאֶמֶן, אֶמֶן אוֹמֵר: שְׁתִּים קֶצֶצֶת
2 לִי, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא קֶצֶצְתִּי אֶלָּא אַחַת, כֵּל זְמַן
3 שֶׁהַטְּלִית בְּיַד הָאֶמֶן, אִם יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא לְקוּחָה
4 בְּיָדוֹ⁸⁴ - הָרִי הָאֶמֶן נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֶפְצִין⁸⁵ וְנוֹטַל;
5 וְיָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא⁸⁶ בְּשִׁכָּרוֹ⁸⁷ עַד פְּדֵי דְמִיָּה⁸⁸. וְאִם
6 יֵצֵאת טְלִית מִתַּחַת יָדוֹ⁸⁹, אוֹ שְׁאִין לוֹ בְּהַ תְּזַקָּה
7 וְאִינוּ יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא לְקוּחָה בְּיָדוֹ⁹⁰ - הַמּוֹצִיא
8 מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרֵאָה; וְאִם לֹא הִבִּיא רֵאָה - יִשְׁבַּע
9 בְּעַל הַטְּלִית הַסֵּת, אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוּדָה
10 בְּמִקְצָת, בְּדִין כֵּל הַטְּעָנוֹת, שְׁאִין זֶה בְּדִין הַשִּׁכָּר⁹¹.

83) שבועות שם, וכשיטת הר"י מיגאש בחידושו. 84) כגון שהוא מסתיר הכלי - ומתוך שיכול לומר החזרתי, נאמן לומר מכרתו לי, אפילו כשיש עדים שמסר לו כלי לתקן, כמו שיתבאר בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב. 85) ואע"ג שאילו אמר לקוחה היא בידי, לא היה נשבע אלא היסת. והטעם, לפי שאינו נשבע על עצמו של הכלי שהוא שלו, אלא על סכום הקציצה, לפיכך הרי זה נשבע ונוטל כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ע"פ דברי רבינו בפ"ג מהלכות מלוה ולוה הל' ג). 86) בכת"י תימן, חסרה המילה: שהיא. 87) בגובה הקציצה. 88) של הכלי, ב"מיגו" שהרי אם רצה היה יכול לטעון לקוחה היא בידי והיא שלו, אבל למעלה מכדי דמיה - אין לו "מיגו". 89) שהחזירה לבעליה. 90) כגון שנראה הכלי בפני עדים (ראה טוען ונטען שם). 91) מוסב על זה שבעל הטלית נשבע היסת. כלומר, לפיכך אמרנו שבעל הטלית נשבע היסת ואינו נשבע בנקיטת חפץ כמו בשכיר (כמבואר לעיל הל' ז), מפני שאין דין האומן כדין השכיר. וביאור הדברים: לפי שהשכיר מתפרנס מעבודתו יום יום, וחששו חכמים שלא יהיה לו מה לאכול בערב, ותיקנו שבועה על השוכר באומן - הקבלן - שאין פרנסתו תלויה על עבודת יום יום, לא תיקנו שבועה על בעל-הבית ונשבע היסת (ע"פ ב"י סי' פט). אמנם דברי רבינו כאן נוגדים דברי עצמו בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, שכתב שם: "הרי בעל-הבית נשבע בנקיטת חפץ (כלפי האומן) על הקציצה, כמו שביארנו בשכירות". ובהכרח צ"ל שטעות נזדקרה באחד משני המקומות (מגיד-משנה).

11 ט. שְׁכִיר⁹² הַבָּא לְהַשְׁבַּע - אִין מַחְמִירִין עָלָיו, וְאִין
12 מְגַלְגְּלִין עָלָיו כְּלָל⁹³, אֶלָּא נִשְׁבַּע שְׁלֵא נִטַּל וְיִטַּל.
13 וְלִכְל הַנִּשְׁבָּעִין אִין מְקַלְלִין⁹⁴, חוּץ מִן הַשִּׁכָּר
14 שֶׁמְקַלְלִין עָלָיו, וּפּוֹתְחִין לוֹ תַּחְלָה וְאוֹמְרִים לוֹ: אַל
15 תִּצְעַר עִצְמְךָ, הַשְׁבַּע וְיִטַּל⁹⁵. אֶפְלוּ הִיָּה שִׁכָּרוֹ פְּרוּטָה
16 אַחַת⁹⁶, וּבְעַל הַבַּיִת אוֹמֵר נִתְתִּיָּה - לֹא יִטַּל אֶלָּא
17 בְּשָׁבוּעָה. וְכֵן כֵּל הַנִּשְׁבָּע וְנוֹטַל, אֶפְלוּ לֹא יִטַּעַן

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אדר-ב' - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר: עבודתו, וכן ביאר בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "אמרה תורה בשכיר שהתירה לו לאכול" ואל כליך לא תתן (דברים כג, כה), וקיבלנו בפירוש זה הכתוב: בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל, אין אתה נותן לכליו של בעל הבית - אינך אוכל, ולפיכך אינו אוכל עד גמר מלאכה (היינו, אחר מילוי הסל), ושיהיה הדבר שהוא עוסק בו תלוש מן הקרקע, יש לו לאכול בשעת מלאכתו (עבודתו). ולמדנו זה (דין תלוש) מדקאמר רחמנא (שאמר הקב"ה): "לא תחסום שור בדישו". וכמו שאוכל שור בתלוש בשעת מלאכה (ומשתיגמר עבודתו אינו אוכל, ראה להלן פי"ג א) - כך יאכל הפועל". והשווה גם מה שכתב רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסז, ולהלן ה' ג. וכן אמרו במשנה (שם צא). לפי נוסחת הרי"ף: "וכולן לא אמרו אלא בשעת גמר מלאכה" (וראה השגת הראב"ד ובמגיד-משנה. וכפי הנראה לא ראו דברי רבינו בפירוש המשנה וב'ספר המצוות'). (22) כל פעולה לשמור על ממון חבירו מהפסד, מוגדרת בפי חכמי התלמוד "השבת אבידה". (23) שלא יבטלו הפועלים ממלאכתם, וישבו לאכול אחר מילוי הסל. (24) שם צא: (25) שורה. (26) הגם שמצד הדין אינם אוכלים, שהלא אינן עושים במלאכה בשעה זו, נוח לו לבעל-הבית בתקנה זו, כדי שלא יבטלו ממלאכתם בזמן אכילה.

ג. המבטל²⁷ ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה²⁸ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: 13 וחרמש לא תניף וגו'. מפי השמועה למדו²⁹, שכל זמן שהוא עוסק בקצירה - לא יניף חרמש לאכילתו. וכן פל פיוצא בזה³⁰. וכן פועל שהולך בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: ואל פליף לא תתן³¹. ואין לוקין על שני לאוין אלו³², שאם אכל או הולך - תיב לשלם³³.

(27) ביטול קבע, שלא הותר אלא הפסק עראי (לח"מ). (28) כלומר, בעוד שהוא עוסק בכצירה. ובדפוס רומא, הנוסחא: "המבטל ממלאכתו ואוכל בשעת מלאכה". ולפי נוסחא זו, המדובר כאן בפועל האוכל קודם שיגמור עבודתו בלבד (עין לח"מ). (29) בפירוש פסוק זה, "וחרמש לא תניף": בשעה שאתה מניף חרמש על קמת רעך (ספרי) דברים פרשת כי-תצא, (רסו), כלומר בשעת הקציר, לא תקצור לעצמך (מלשון רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסז). (30) בכל מחובר לקרקע, בבבא-מציעא פז: דרשו: "חרמש" לרבות כל בעלי חרמש (פירוש, כל דבר הנקצר בחרמש), "קמה" לרבות כל בעלי קמה (פירוש, כל דבר העומד בקומה בארץ, ואע"פ שאינו נקצר בחרמש, כגון קיטנית. ראה 'ספר המצוות' שם). (31) לא זיכתה תורה אלא לאכילת הפועל עצמו ובשעה שהוא עושה, ולא להולך בכליו (ראה ב"מ צב. ולהלן ה' יג). (32) "וחרמש לא תניף" ו"ואל כליך לא תתן". (33) וכל המשלם - אינו לוקה (מכות טז).

ד. החולב³⁴ והמתכבץ³⁵ והמגבון³⁶ - אינו אוכל, מפני שאינן גדולי קרקע³⁷. המנפש בכצלים ובשומין, אף

לקיום האדם (העבודה בשדה) והן דברים של תענוג (עבודה בכרם).

(ס"ה ש' תנ"א א' ח"ב ע' 798 ו'ה' 18)

(2) בבא-מציעא פז. (3) להוציא החולב וכיצא בזה, כמבואר להלן ה' ד. (4) למעשר או לחלה, כמבואר להלן ה' ה. (5) שעבודתו בתלוש. (6) כלומר, עבודתם גומרת את המלאכה, שהדבר צריך לה. כגון קצירה ובצירה, להוציא המנכש בכצלים, כמבואר להלן ה' ד. (7) "ואכלת ענבים כנפשך". (8) וגומר: "וקטפת מלילות בידך". פרשיות אלו נאמר באכילת פועל העושה במחובר, ובתלוש למדוהו (שם פט). ממה שנאמר בשור (דברים כה, ד) "לא תחסום שור בדישו". (9) "כי תבוא". (10) או בקמה. (11) ואפילו אם בא בכרם שלא מדעת בעלים, לבצור בעד שכר אכילת ענבים. (12) וכן תרגם אונקלוס: ארי תתגר (שם פז: צב). כרב וכרב כהנא, ובירושלמי מעשרות פ"ב ה' ו' "כתיב כי תבוא בקמת רעך, יכול (יכול אתה לפרש) בשאר כל אדם הכתוב מדבר, תלמוד-לומר וחרמש לא תניף וגו' את שיש לו רשות להניף, ואיזה זה? זה הפועל".

ב. מה בין העושה בתלוש לעושה במחפר?
1 שהעושה בתלוש - אוכל בפך¹³ עד שלא נגמרה
2 מלאכתו¹⁴, ומשתגמר מלאכתו - אסור לו לאכל;
3 והעושה במחפר, כגון בוצר וקוצר - אינו אוכל¹⁵
4 אלא כשיגמר עבודתו. כגון¹⁶ שייבצר ויתן בסל עד
5 שיימלאו, וינפיץ¹⁷ הסל למקום אחר, ויחזור¹⁸ ויבצר
6 וימלאו¹⁹, ואינו²⁰ אוכל אלא עד אחר שיימלא
7 הסל²¹. אבל מפני השב אבדה²² לפעלים²³, אמרו
8 חכמים²⁴: שיהיו הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן²⁵
9 לאומן, ובחזירתן מן הגת²⁶, פדי שלא יבטלו
10 ממלאכתן וישובו לאכל, אלא אוכלין בתוף המלאכה
11 כשהן מהלכין ואינן מבטלין.
12

(13) שהוא עושה בו. (14) מוסב על הפועל, כל זמן שהפועל הוא בעבודתו - אוכל, ובדפוס רומא (וכן ב'חינוך' מצוה תקעו) הנוסחא: "עבודתו" (ולפני הלחם-משנה היתה הנוסחא "מלאכתו", ופירש שהכוונה כאן על הפירות, כלומר, על עוד שלא באו הפירות לגמר מלאכה המחייבתם במעשר, ברם הלשון "מה בין" שאומר רבינו, נראה שהשוני שיש בין תלוש למחובר הוא בנושא אחד, וזה כפירושנו, שלפירוש הלח"מ אין הנושאים שווים (עיי' מנחת חינוך' שם). וכן מוכח מדברי רבינו בפירוש המשנה (המובא להלן בהערה כ) שהכוונה על הפועל, וכוונת דפוס רומא. (15) כל עוד שהוא עוסק בכצירה או קצירה. (16) העובד בכציר, ודרך הבוצר הוא שיבצור ויתן לסל וינערו. (17) ינער את הענבים. ונראה, שאחר הניפוץ מותר לו לאכול. (18) וחזור לגפן. (19) ומנפיץ למקום אחר. (20) ב'טורי' סי' שלו, הנוסחא: "אינו". (21) שזה הוא גמר עבודתו, רבינו מפרש מה שאמרו במשנה (פז) "העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה", הכוונה - כשיגמור עבודתו - "ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו",

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אדר"ב - ספר משפטים - הלכות שכירות קכז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תקעו). (52 לברור. 53) לנפותם. (54) שאין העיסה מתחייבת בחלה אלא משתתגלגל. פירוש, יתערב המים בקמח, כמבואר בפ"ח מהל' ביכורים הל' ד. (55) לאחר הגלגול. (56) "עורך, וטח פניה" (לשון רש"י שם). (57) בחיטים והדומה להן המחוייבים בחלה או למעשר בלבד בדברים שאין בהם חיוב חלה. שם פט. וכריבנא: "כרוך ותני, דיש (פירוש, נאמר בתורה דיש) - מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה - פועל אוכל בו". כלומר: שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו, אם למעשר בלבד נוהג בו - למעשר, אם לחלה - לחלה (כפירש"י שם). (58) נתפרדו. (59) עיגולים של דבלה, תאנים יבשות שהן כבושות בתבנית עגולה. (60) של יין. (61) לעגל ולסתום החביות, והודיען שכבר נקבעו למעשר. (62) משעה שיחלק בעיגולים ושלה הזגים והחרצנים מעל פי החבית, כמבואר בפ"ג מהלכות מעשר הל' יד, טז. (63) ודבר האסור לא זיכתה תורה (עיין משנה-למלך, וב'מנחת חינוך' מצוה תקעו). (64) שכבר נקבעו למעשר. (65) כיון ששכרם סתם, סבורים היו ששכרם לתחילת הדריסה בעיגולים או לסתום החביות שעדיין לא שלו הזגים והחרצנים מעל פי החבית שעדיין לא נגמרה מלאכתם למעשר ויוכלו לאכול מהם, ועל דעת כן נשכרו, לפיכך מעשר ומאכילם (מגיד-משנה). (66) "רעך" ולא של הקדש (שם פ"ז):

20 ז. שְׁכָר פּוֹעֲלִין לַעֲשׂוֹת בְּנִטְע רְבִיעִי שְׁלוֹ - הָרִי אֱלוֹ
21 לֹא יֵאָכְלוּ. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם⁶⁸ - פּוֹדָה וּמֵאֲכִילָן⁶⁹.

(67) פירות אילן בשנה הרביעית לנטיעתו שאינם נאכלים אלא בירושלים או פודה הפירות ומעלה הדמים לירושלים, כמבואר בפ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ד. (68) שהם של נטע רבעי. (69) שהרי זה כמקח טעות, שאלמלי הודיעם - שמא לא היו נשכרים (שם צ"ב):

22 ח. הַקּוֹצֵר וְהַדֵּשׁ וְהַזּוֹרֵה וְהַבּוֹרֵר וְהַמוֹסֵק⁷⁰ וְהַבּוֹצֵר
23 וְהַדּוֹרֵךְ⁷¹ וְכֹל פּוֹדָה בְּמֵלֶאכֶת אֱלוֹ - הָרִי הֵם
24 אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה⁷².

(70) בזיתים. (71) בענבים. (72) שעדיין לא נגמרה מלאכתם, או למעשר או לחלה.

25 ט. שוֹמְרֵי גֵתוֹת⁷³ וְעֵרְמוֹת⁷⁴ וְכֹל דְּבַר הַתְּלוּשׁ⁷⁵ מִן
26 הַקֶּרְקַע שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה מֵלֵאכֶתָּה לְמַעַשֵׁר - אוֹכְלִין
27 מֵהַלְכוֹת מְדִינָה⁷⁶; שֶׁהַשּׁוֹמֵר אֵינוֹ פְּעוּשָׁה מְעַשָּׂה⁷⁷.
28 אֲבָל אִם עָשָׂה בְּאִיבָרָיו, בֵּין בְּיָדָיו בֵּין בְּרַגְלָיו, אֶפְלוּ
29 בְּכַתְּפָיו - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה⁷⁸.

(73) גתי יין. (74) תבואה. (75) שבדבר המחובר, כבר נתבאר למעלה (הל' ד) שאין אוכלים כלל. (76) מצד המנהג שכבר נהגו כן, ולא מן התורה. (77) ומשום כך אין אכילתם מן התורה (שם, כשמואל). (78) שנאמר "כי תבא בכרם רעך" (ולא נאמר "כי תבא לבצור בכרם רעך" - תי"ט) משמע "בכל מאי דעביד" ואפילו בכתפיו (שם צ"א: כדברי תנא-קמא).

1 עַל פִּי שְׁתוּלְשִׁין קֻטְנִים³⁸ מִבֵּין הַגְּדוּלִים³⁹, וְכֹל
2 פּוֹדָה בְּזָה - אֵינוֹ אוֹכֵל⁴⁰, מִפְּנֵי שְׁאִין מְעַשְׂיָהֶם גָּמַר
3 מְלֵאכָה⁴¹. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שׁוֹמְרֵי גֵתוֹת וּפְרֻדָּסִים⁴²
4 וְכֹל דְּבַר הַמְּחַבֵּר, בְּמִקְשָׁאוֹת⁴³ וְהַמְדַלְעוֹת⁴⁴, שְׁאִין
5 אוֹכְלִין כִּלְלִין⁴⁵.

(34) ב"מ פט. (35) עושה חמאה. (36) עושה גבינה. (37) שם דרשו: "מה דיש, דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו. . . יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו". (38) "בצלים שמסתרסים ולא יהו גסים לעולם, וקורים אותם בלע"ז ציביש" (לשון רש"י שם). (39) כדי לאפשר לגדולים להתפשט ולהתעבות. (40) אפילו מן הקטנים, הגם שיש כאן נתינה בכליו של בעל הבית, ואמרו (שם פד): "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל". (41) שעיקר הפעולה היא לשם תיקון הגדולים, ואצל הגדולים שהם מחוברים בקרקע אין זה גמר מלאכה שהרי עודם מחוברים לקרקע, ולפיכך אינו אוכל אף מן הקטנים. שם פט: "מה דיש מיוחד, דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו וכו' יצא המנכש בשומים ובבצלים. . . אע"פ דקא משליף קטיני מביני אלימי" (ששולף קטנים מבין הגדולים). (42) שאין מעשיהם גמר מלאכה, וגם מפני שאין השמירה נחשבת כמעשה המזכה את הפועל באכילה, כמבואר להלן (הל' ח) "שהשומר אינו כעושה מעשה" (משנה, שם צג). (43) שדה קישואים. (44) שדה דלועים. (45) לא מן התורה ולא מצד מנהג (כגמרא: הלכות מדינה), שיש שומרים שהם אוכלים מצד המנהג, כגון שומרי תלוש כמבואר להלן (הל' ח), לעומת זה - שומרי מחובר אין בהם מנהג כלל (שם, כשמואל).

6 ה. הַבּוֹדֵל⁴⁶ בְּתִמְרִים⁴⁷ וּבַגְּרוּגְרוֹת⁴⁸ - אֵינוֹ אוֹכֵל,
7 מִפְּנֵי שֶׁנִּגְמְרָה מֵלֵאכֶתָּה לְמַעַשְׂרָה⁴⁹. הַעוֹשֶׂה בְּתִמְרִים
8 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן⁵⁰ אַחַר שֶׁעָשׂוּ⁵¹, כְּגוֹן שֶׁשָּׁכְרָן לְבוֹר⁵²
9 צְרוּרוֹת אוֹ לְנִפְח⁵³ אוֹתָן אוֹ לְטָחֵן - הָרִי אֱלוֹ
10 אוֹכְלִין, שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה מֵלֵאכֶתָּה לְחֵלְהָ⁵⁴. אֲבָל
11 הַלְשָׁשׁ⁵⁵ וְהַמְקַטֵּף⁵⁶ וְהַאֹפֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי
12 שֶׁנִּגְמְרָה מֵלֵאכֶתָּה לְחֵלְהָ, וְאִין הַפּוֹעֵל אוֹכֵל אֱלֹא
13 מְדַבֵּר שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה מֵלֵאכֶתָּה לְחֵלְהָ וְלְמַעַשְׂרָה⁵⁷.
14 נַחְפְּרוֹס⁵⁸ עַגְגָּלִין⁵⁹ וְנַתְּפְתָחוּ חֲבִיתֵי⁶⁰ וְנִנְחַתְכוּ
15 דְּלוּעִין, וְשָׁכְרָן לַעֲשׂוֹת בָּהֶן⁶¹ - הָרִי אֱלוֹ לֹא יֵאָכְלוּ,
16 שֶׁהָרִי נִגְמְרָה מֵלֵאכֶתָּה וְנִקְבְּעוּ לְמַעַשְׂרָה⁶² וְהָרִי הֵן
17 טְבָלִין⁶³. וְאִם לֹא הוֹדִיעָן⁶⁴ - מְעַשֵׁר וּמֵאֲכִילָן⁶⁵. אִין
18 הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בְּשֵׁל הַקֶּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכֶרֶם
19 רְעָךָ⁶⁶.

(46) המפריד. (47) כבושים. (48) תאנים יבשות. (49) משעה שכבשם ודשם, כמבואר בפ"ג מהל' מעשר הל' טז. (50) שיש בהם חיוב לאחר חיוב מעשר. (51) צ"ל שעשר (משנה-למלך). כלומר, שנגמרה מלאכתו למעשר ועישרן בעל-הבית (כי אם לא נעשו והן טבל - אין הפועל אוכל בהן מן התורה, אע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה, שדבר האסור לא זיכתה תורה. 'מנחת חינוך' מצוה

19 אַרְבַּע או חֲמֵשׁ עֲרֻמוֹת¹⁰³ - לֹא יִמְלֵא פְּרִסוֹ מֵאֶחָת
20 מִהֶן, אֲלֵא אוֹכֵל¹⁰⁴ מִכָּל אֶחָת וְאֶחָת לְפִי חֲשׁוֹנוֹ¹⁰⁵.

92) אכילה מרובה יתר על שבעו. (93) בגמרא שם, דרשו: "שבעך, ולא אכילה גסה". (94) שם צא: (95) מאכילה - כשהוא עושה בכרם, שחלק מפירותיו רעים וחלק יפים. (96) עד הגיעו לעשות במקום היפים. (97) כל שבעו מהם, כלומר אין הפועל חייב לחלק שיעור שבעו שמותר לאכול - בין היפים והרעים לפי חשבון, זאת-אומרת שיאכל מאלה ומאלה חלק מתאים לשיעור העבודה בהם, אלא אוכל כל שבעו ממה שהוא חפץ. (98) קישואים. (99) תמרים. (100) שהוא ששית מדינר, ששש מעות כסף יש בדינר (כחכמים במשנה, שם צב.). (101) ב'ספרי' דברים (רס): וחכמים אומרים: "שבעך" - מלמד שאוכל פועל יותר משכרו. כלומר, גבול אכילת הפועל קבעה התורה בשיעור שביעתו בלא שיעור שכרו. (102) שימנעו מלשכרו (במשנה, שם). (103) של ארבעה או חמשה אנשים. (104) שיעור שבעו. (105) ב"מ צג.

21 יב. הַפּוֹעֵלִים שֶׁלֹּא הִלְכוּ שְׁתֵּי וְעָרַב בְּנֵת¹⁰⁶ - אוֹכְלִין
22 עֲנָבִים וְאֵין שׁוֹתִין יַיִן, שְׁעָרִין אֵינָן עוֹשִׂין אֲלֵא
23 בְּעֲנָבִים בְּלֶבֶד¹⁰⁷. וּמִשְׁיִדְרָכּוֹ בְּנֵת וַיְהִלְכוּ בָּהּ שְׁתֵּי
24 וְעָרַב - יֵשׁ לָהֶן לְאָכֹל מִן הָעֲנָבִים וּלְשִׁתּוֹת מִן
25 הַתִּירוֹשׁ, שֶׁהָרִי הֵן עוֹשִׂין בְּעֲנָבִים וּבַיַּיִן¹⁰⁸.

106) דרכם להטיל ענבים בגת ודורכים ברגליהם על הגת, ועד שלא הילכו בה שתי וערב (לאורך ולרוחב) אין מלאכתם ניכרת ביין אלא בענבים. (107) ואין הפועל אוכל אלא מהמין שהוא עושה בו, כמבואר למעלה (הלכה י'). (108) שם צא:

26 יג. פּוֹעֵל שֶׁאָמַר: תָּנּוּ לְאִשְׁתִּי וּבְנֵי מַה שֶׁאֲנִי
27 אוֹכֵל¹⁰⁹, או שֶׁאָמַר: הָרִינִי נוֹתֵן מַעֲט מִזֶּה שֶׁנִּשְׁטַלְתִּי
28 לְאָכֹל¹¹⁰ לְאִשְׁתִּי וּבְנֵי - אֵינן שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁלֹּא זָכְתָּה
29 תּוֹרָה אֲלֵא לְפוֹעֵל עֲצָמוֹ¹¹¹. אֲפֹלוּ נְזִיר¹¹² שֶׁהָיָה
30 עוֹשֶׂה בְּעֲנָבִים, וְאָמַר: תָּנּוּ לְאִשְׁתִּי וּבְנֵי - אֵין
31 שׁוֹמְעִין לוֹ¹¹³.

109) המגיע לי בזכותי לאכול. (110) כלומר, מזה שכבר הם בידי זכותי בו (עיין 'טור' סי' שלז). (111) "מה שהוא לועס ואוכל, אין לו כח ליתן כלום" (לשון ה'תוספות' שם צב. בד"ה אי אמרת) שהפועל משל שמים הוא אוכל, ולא משלו (ספק בגמ' שם, ופסק רבינו שמשל שמים הוא אוכל) כלומר, זכותו של הפועל לאכול הפירות אינה הופכת לתנאי בשכירות שיהיה דינה כתוספת שכר וכקנינו, ומתוך כך יוכל להעביר זכותו לאשתו ולבניו, אלא משל שמים הוא אוכל שזיכתה לו התורה ולא זיכתה אלא לפועל עצמו. (112) שאסור באכילת ענבים, ואם לא יתן לאשתו ולבניו - יפסיד. (113) שם. שלא זיכתה התורה אלא לפועל עצמו, וכשאינו ראוי לאכול - איבד זכותו.

32 יד. פּוֹעֵל שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה¹¹⁴ הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו
33 וְעַבְדָּיו¹¹⁵, וְהִתְנָה עִם בְּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא יֵאָכֵל¹¹⁶

1 י. הִיָּה עוֹשֶׂה בְּתַאנִּים - לֹא יֵאָכֵל בְּעֲנָבִים⁷⁹, בְּעֲנָבִים
2 - לֹא יֵאָכֵל בְּתַאנִּים; שֶׁנֶּאֱמַר: פְּכָרִם וְאֶכְלֵת
3 עֲנָבִים⁸⁰. וְהָעוֹשֶׂה בְּגֶפֶן זֶה - אֵינּוּ אוֹכֵל בְּגֶפֶן
4 אַחֲרֵת⁸¹. וְלֹא יֵאָכֵל עֲנָבִים וְדָבָר אַחֲרָיו⁸². וְלֹא יֵאָכֵל
5 בִּפְתַל וְלֹא בְּמִלַּח⁸³. וְאִם קָצַץ עִם בְּעַל הַבַּיִת עַל
6 שְׁעוֹר מַה שִׁיאָכֵל⁸⁴ - אוֹכֵל אוֹתוֹ בֵּין בְּמִלַּח בֵּין בִּפְתַל
7 בֵּין כָּל דָּבָר שִׁירְצָה⁸⁵. אֲסוּר לְפוֹעֵל לְמִץ⁸⁶
8 בְּעֲנָבִים; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶכְלֵת עֲנָבִים⁸⁷. וְלֹא יִהְיוּ בְּנֵיו או
9 אֲשֶׁתוֹ⁸⁸ מְהַבְּהִיבִין לוֹ הַשְּׁבִלִין בְּאוּר⁸⁹; שֶׁנֶּאֱמַר:
10 וְאֶכְלֵת עֲנָבִים פְּנִפְשָׁךְ - עֲנָבִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ⁹⁰. וְכֵן כֹּל
11 פְּיוּצָא בְּזָה⁹¹.

79) ואפילו שכרו לעשות בשניהם, לארות בתאנים ולבצור בענבים - אינו אוכל בענבים כשהוא עושה בתאנים. וכן להיפך ('טור' סי' שלז). (80) "וכי אין אנו יודיעם שאין בכרם לוכל (לאכול) אלא ענבים, מה תלמוד-לומר "ואכלת ענבים"? אלא מיכן (מכאן) שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים לא יאכל בתאנים" (ירושלמי מעשרות פ"ב הל' ז. 'ספרי' דברים, רס). (81) אע"פ שהוא מאותו מין שהוא עושה בו, "שממה שאתה נותן לכליו של בעל-הבית - בעיניך, והא ליכא" (בבלי בבא-מציעא צא:). (82) שלא יאכל מן הענבים הרבה. שם פז: דרשו: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". (83) שם פט: "למתקן שיאכל הרבה" (לשון רש"י פז:). (84) שקצץ לאכול עד שיעור מסוים ולא יותר (רבינו פ"ה מהל' מעשר הל' יא, ע"פ פירוש הר"ח, כפי שהובא ב'תוספות' ב"מ פט: בד"ה קצץ). (85) שהרי לא יאכל יותר מהכמות שקצץ (שם פט:), ובפ"ה מהל' מעשר הל' יא נתבאר שהפועל חייב לעשר אם הוא אוכלם שמים שמים. וז"ל רבינו שם: "קצץ, אוכל אחת אחת. ואם צירף (כלומר, שאוכלם שמים שמים) חייב לעשר, הואיל והוא אוכל דבר קצוב הרי זה כלוקח, שאם צירף נקבע (למעשר)", ולא הזכיר רבינו דין זה כאן, לפי שהוא דן כאן בזכות הפועל לאכילה בלבד בענינים הנוגעים ליחסו עם בעל-הבית, ולא בדיני מעשר. וסמך בזה על מה שכבר ביאר בהל' מעשר (מגיד-משנה). (86) למצוץ הענבים, ולזרוק החרצנים והזגים. (87) "ואכלת, ולא מוצץ" (שם פז:). (88) וכל-שכן הפועל עצמו, שהרי הוא בטל ממלאכה בשעה שהוא מהבהב (גמרא שם פט:). (89) "שהאור ממתק טעמו" (רש"י שם). (90) רבינו מסמיך דין זה על מה שאמרו שם פז: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". כלומר, לא אכילה עם דבר אחר ולא אכילה ע"י הוספת הכשר בגוף הפרי, אלא ענבים כמות שהן (אבן-האזל). (91) כגון שבלים, שלא יתהבבן אור.

12 יא. אֲסוּר לְפוֹעֵל לְאָכֹל מִמֶּה שֶׁהוּא אוֹכֵל אֲכִילָה
13 גְּסָה⁹²; שֶׁנֶּאֱמַר: פְּנִפְשָׁךְ שְׁבִעְךָ⁹³. וּמִתָּר⁹⁴ לוֹ לְמִנְעַ
14 אֵת עֲצָמוֹ⁹⁵ עַד מְקוֹם הַיְּפּוֹת⁹⁶ וְאוֹכֵל⁹⁷. וַיֵּשׁ לוֹ
15 לְאָכֹל קִשּׁוֹת⁹⁸ אֲפֹלוּ בְּדִינָר, וְכֹתְבֵת⁹⁹ אֲפֹלוּ בְּדִינָר,
16 אִף עַל פִּי שֶׁשְׁכָרוֹ בְּמַעֲה פֶסֶף¹⁰⁰; שֶׁנֶּאֱמַר: פְּנִפְשָׁךְ
17 שְׁבִעְךָ¹⁰¹. אֲכָל מְלִמְדִין אֵת הָאָדָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה
18 רַעֲבָתָן, וַיְהִיָּה סוֹתָם אֵת הַפֶּתַח בְּפִנְיֹו¹⁰². הִיָּה מִשְׁמֵר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמחשבה ודיבור מבטאים עניינים הנמצאים בתוך האדם אבל אין להם שייכות ובוודאי לא פעולה עם החוץ, מה שאין-כן המעשה שאינו חלק מהאדם כייאם פעולה הנפעלת מחוצה לו, בכל זאת, ישנו הבדל גדול בין דיבור ובין מחשבה. כי אותיות המחשבה הן רוחניות ודקות ואין להן שייכות למעשה, ולכן המחשבה היא רק באדם עצמו ואין לה כל אפשרות לפעול אצל הזולת. מה שאין-כן הדיבור שנוצר מהבל גשמי על ידי חמש מוצאות הפה יש לו שייכות לפעולת האדם, ולכן "עקימת שפתיו הוי מעשה".

זהו גם ההסבר לתוס' בסנהדרין המסביר את ההבדל שבין עדים זוממין לבין "חסמה בפה" שהדין הוא שלוקה, כי מעשה הנגרם על ידי דיבורו של אדם הוא כמו המשך לדיבור, ומכיון שעקימת שפתיו הוי מעשה, הרי שמעשה הדיבור יצר את המעשה שנוצר בפועל, ולכן "חסמה בפה" חייב.

מה שאין-כן בעדים זוממים אי אפשר לחייבם על המחשבה בלבד, הגם ש"ישנם בראיה" ומעידים על שראו את פלוני עושה מעשה פלוני, אי אפשר שתחשב הראיה כמעשה.

(לקו"ש ח"א ע' 83)

7 כגון "שתדוש בגורן או שתישא תבן על גבה ממקום למקום" (לשון רבינו בספר המצוות לאוויין ריט, וראה מגיד משנה בהלכה א). 8 בבא קמא נד: 9 סיפרי דברים, רפז, ועיין בבא מציעא פט. 10 רגיל להיות, זאת אומרת מצוי הוא השימוש בשור לעבודה, ומשתמשים בו בדרך כלל לדישת תבואה. 11 לאכול בשעה שהוא עושה במלאכה - שהפועל אוכל ממה שהוא עושה בהם, כמבואר למעלה בפרק י"ב. 12 בבא מציעא פח: "כנפשך (כן נאמר בפועל ואכלת ענבים כנפשך) כנפשו של פועל, מה נפשו (ברצונו) אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו (חסמו בעל הבית בעל כורחו) פטור". וכתב הטור (סימן שלז) "ודווקא לעניין מלקות קאמר שהוא פטור אבל איסורא איכא אם חסמו בעל כורחו". 13 בשעה שהיא כבר במלאכה. 14 שם צ: "בשעת דישא לא תהא חסימה". 15 "כשהייתה שוחה לאכול היה גוער בה" (לשון רש"י שם). 16 אף על פי שלאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. וטעמו של דבר, מפני שעקימת פיו בחסימה היא כמעשה, שעל ידי קולו הבהמה נחסמת ואינה אוכלת כשהיא דשה (כרבי יוחנן שם. ראה תוספות דיבור המתחיל רבי יוחנן). ואין מכאן סתירה למה שמתבאר מדברי רבינו (בפרק י"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב) שאין לוקין על עקימת שפתיים שלא אמרו אין לוקין אלא בדיבור שאינו בא לכלל מעשה (מגיד משנה). 17 שם צא. 18 בעד כל יום ויום. 19 כך שיערו חכמים כמות האכילה ליום של פרה ושל חמור. 20 כלומר, משום כך אין לפוטרו מן התשלומין על פי הכלל שאין אדם לוקה ומשלם (כתובות לג), לפי שחיוב התשלומים והמלקות אינם באים כאחת, שהרי נתחייב כבר במזונותיה לפני שבא לכלל חיוב

1 ממה שהן עושין, לא הוא ולא הם - הרי אלו
2 אינן אוכלין¹¹⁷. במה דברים אמורים?¹¹⁸
3 בגדולים, מפני שיש בהם דעת והרי מחלו; אבל
4 קטנים¹¹⁹ - אינו יכול לפסק עליהם שלא יאכלו;
5 שאינן אוכלין משל אביהן¹²⁰ או משל
6 אדוניהם¹²¹, אלא משל שמים¹²².

(114 שנשכר. 115 הכנענים. 116 תמורת כסף - ובידיעתם. 117 שהרי מחלו. 118 שהוא מתנה על אכילתם. 119 שאין בהם דעת ואינם בני מחילה. 120 הבנים. 121 העבדים. 122 והתורה לא זיכתה אלא לפועל עצמו ולא לאביו או לאדונו, ולפיכך אינו יכול לפסוק על אכילת הקטנים, שהרי אינם בני דעת למחול על זכותם שזיכתה להם התורה (שם צב: צג).)

יום ו' כ"ט אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק שלשה עשר

1 מבאר שבהמה אוכלת במה שהיא עושה כמו שנאמר בתורה "לא תחסום שור בדישו".

7 א. הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי
8 קרקע², בין במחבר בין בתלוש³. ואוכלת ממשאוי
9 שעל גבה עד שתהיה פורקת⁴. ובלבד שלא יטל⁵
10 בידו ויאכילנה⁶.

2 בבא מציעא פח: 3 כמו הפועל ובהתאם לפרטי הדין, שנבארו למעלה בפרק י"ב הלכה א והלכה ב. 4 מפורקת, ולאחר שפרקה אינה אוכלת, שאין הבהמה אוכלת אלא בשעה שהיא בעבודה. 5 החמר. 6 שם צב. אכילת שור בתלוש למדנו מהכתוב (דברים כה, ד): "לא תחסום" ולא הזהירה תורה אלא על החסימה, ולא התירה להאכילה בידיים.

11 ב. כל המונע הבהמה מלאכל בשעת מלאכתה -
12 לוקה; שנאמר: לא תחסום שור בדישו. אחד שור
13 ואחד כל מיני בהמה ותינה⁸, בין טמאין בין טהורין,
14 ואחד הדישה ואחד כל שאר המלאכות של גדולי
15 קרקע⁹, ולא נאמר שור בדישו אלא בהנה¹⁰.
16 והחוסם את הפועל¹¹ - פטור¹². אחד החוסם אותה
17 בשעת מלאכה¹³ ואחד החוסם אותה מקדם ועשה
18 בה מלאכה והיא חסומה¹⁴, אפילו חסמה בקול¹⁵ -
19 לוקה¹⁶. שכר בהמה וחסימה ודש בה - לוקה,
20 ומשלם¹⁷ לבעלים¹⁸ ארבעה קבין לפרה ושלושה
21 קבין לחמור¹⁹; שמשעת משיכה נתחייב במזונותיה,
22 ואינו חייב מלקות עד שידישו בה חסומה²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אפילו חסמה בקול לוקה".

הגם שיש הבדל כללי בין מחשבה ודיבור ובין מעשה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שהוא חייב במוזנותיה לא יאכילנה תרומה מפני שאינה קניין כספו". (39) שם, שהוא ממון גבוה (כמבואר בפרק ג מהלכות מעשר שני הלכה יז) ואין אני קורא בו "בדישו". (40) שהן חסומות. (41) עיוות, עיקום מלשון הכתוב (במדבר כב, לב) כי ירט הדרך לנגדי (וכפירוש הרב אברהם בן עזרא שם) כלומר פרות המהלכות בדרך ודורות על התבואה לא למגמת דישה, אלא לפי שעיוותו דרכם ועלו על התבואה (ריטב"א בשיטה מקובצת בבא מציעא פט:). (42) שם פט: צ. "פרות המרכסות בתבואה והדשות בתרומה ומעשר אינו עובר משום כל תחסום" ומפרש רבינו "מרכסות" הוא מלשון "והרכסים לבקעה" (ישעיה מ, ד) שפירושו (לפי הרב אברהם בן עזרא שם) מקום מעוות, וכן אמרו בירושלמי (תרומות פרק ט הלכה א) "בדישו" ולא בדרכו. כלומר, לא דרך הליכתה (מגיד משנה בשם הרמב"ן). (43) שלא יאמרו, שהוא דש כפרה חסומה. ובפרות המהלכות אין צריך לכך שהלא אינם לשם דישה שם (לחם משנה). (44) כעין שק שתולים בצוואר הבהמה והיא אוכלת ממה שבתוכו (שם).

ה. הַדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁל דְּמֵאֵי⁴⁵ וּבְתַרומַת מַעֲשֵׂר²⁰
שָׁל דְּמֵאֵי וּבְגִדוּלֵי תְרוּמָה⁴⁶ - עוֹבֵר מְשׁוּם פֶּל²¹
תַּחֲסוּם⁴⁷.

(45) תבואת עמי הארץ שספק לנו אם הפריש ממנה מעשרות וגזרו חכמים להפריש ממנה תרומת מעשר ומעשר שני כמבואר בפרק ט מהלכות מעשר הלכה א"ב. דמאי, מלה מורכבת: "דא מאי" כלומר, פירות אלו מה הם? מעושרים או לא? (רבינו בפירושו המשנה ברכות פרק ז משנה א). (46) שזרע תרומה, וגזרו חכמים עליהם שיהיו אסורים לזרים כתרומה, כמבואר בפרק י"א מהלכות תרומה הלכה כא. (47) שם צ. לפי שמדברי תורה, חולין גמורים הם. ורבינו שם בהלכה כח בדיון דש בגידולי תרומה מוסיף: "וכיצד יעשה? (לקיים דבר תורה שלא יחסום וגם גזירת חכמים שלא להאכיל) תולה כפיפות בצוואר הבהמה ונותן לתוכן מאותו המין נמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכילה את התרומה". [בשיטה מקובצת מפרש שנותן כדי שיעור אכילתם דהיינו ארבעה קבים לפרה ושלושה לחמור (כמו שנתבאר למעלה הלכה ב)] ומה שכתב רבינו בהלכה ד: "מביא מעט מאותו המין", היינו, דווקא בדש בתרומה וודאית, שמותר לחסום ותולה הכפיפה משום מראית עין ומשם כך אינו מחוייב להאכיל את הפרה כדי אכילתה (וראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ח).

ו. רִשְׁאֵי⁴⁸ פֶּעַל הַפְּרָה⁴⁹ לְהַרְעִיב פְּרָתוֹ וְלִסְגָּפָה, כְּדִי²³
שְׁתֹּאכַל הַרְבֵּה מִן הַדִּישׁ; וְרִשְׁאֵי⁵⁰ הַשׁוֹכֵר לְהֶאֱכִילָהּ²⁴
פְּקִיעֵי עֲמִיר⁵¹, כְּדִי שְׁלֹא תֵאֲכַל הַרְבֵּה מִן הַדִּישׁ.²⁵
כִּיּוֹצֵא בּוֹ: רִשְׁאֵי פֶּעַל הַפִּית לְהַשְׁקוֹת פּוֹעֲלִים וְיֵן,²⁶
כְּדִי שְׁלֹא יֵאֲכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה; וְרִשְׁאֵי⁵² פּוֹעֲלִין²⁷
לְטַבֵּל פֶּתֶן בְּצִיר⁵³, כְּדִי שְׁיֵאֲכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה.⁵⁴ אֲבָל²⁸
אֵין הַפּוֹעֲלֵל⁵⁵ רִשְׁאֵי לְעֲשׂוֹת מְלֵאכְתּוֹ בְּלִילָה²⁹
וְלְהַשְׁפִּיר עֲצָמוֹ בַּיּוֹם, אוֹ לְדוֹשׁ כְּפָרְתּוֹ עֲרֵבִית³⁰

מלקות ולא אמרו אין לוקים ומשלמים אלא כשהם באים כאחד, כמבואר בפרק ג מהלכות גניבה (שם צא).

ג. יִשְׁרָאֵל²¹ הִדֵּשׁ בְּפָרְתּוֹ שָׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים²² - עוֹבֵר¹
מְשׁוּם פֶּל תַּחֲסוּם²³. וְהַעוֹבֵד פּוֹכְכִים הִדֵּשׁ בְּפָרְתּוֹ²
שָׁל יִשְׁרָאֵל²⁴ - אֵינוֹ עוֹבֵר מְשׁוּם פֶּל תַּחֲסוּם²⁵. אָמַר³
לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים: חֲסוּם פְּרָתִי וְדוֹשׁ בָּהּ²⁶; וְיָשֵׁב לָהּ⁴
קוֹץ²⁷ בְּפִיהָ וְדֵשׁ בָּהּ, וְהָרִי אֵינָה אוֹכֵלֶת; הַרְבִּיץ לָהּ⁵
אֲרִי²⁸ מִבְּחוּץ, אוֹ שֶׁהַרְבִּיץ בְּנָה מִבְּחוּץ²⁹; הָרִי⁶
שְׁצִמָּהּ וְאֵינוֹ מְשַׁקָּה אוֹתָהּ³⁰; פָּרַס עוֹר עַל גְּבִי⁷
הַדִּישׁ³¹ כְּדִי שְׁלֹא תֵאֲכַל - פֶּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֲסוּר,⁸
וְאֵינוֹ לּוֹקָה³². הִנֵּה הַדֵּבֵר שֶׁהֵיא עוֹשֶׂה בּוֹ רַע לְבָנֵי⁹
מַעֲיָה וּמְזִיקָה, אוֹ שֶׁהִיתָה חוֹלָה וְאֵם תֵּאֲכַל מִזֶּה¹⁰
מִתְרַת - מִתָּר לְמַנְעָה; שְׁלֹא הַקְפִּידָה תוֹרָה אֲלָא¹¹
עַל הַנְּאֻתָה³³, וְהָרִי אֵינָה נִהְיֶית³⁴.¹²

(21) שם צ. (22) ואפילו התבואה של האיני יהודי. (23) שלא תחסום שור בדישו, שתמא נאמר, בכל שור ודישה שהיא (סמ"ע שלח סעיף קטן יא). (24) על פי הוראתו של ישראל. (25) שאין כאן מעשה חסימה ביד הישראל. אך אם התבואה של ישראל אסור ואינו לוקה כמו שמבאר רבינו בסמוך. (26) דישתי, זאת אומרת בתבואת הישראל ואמירה לגוי לעשות בשביל ישראל מעשה, שהישראל אסור בה - אסורה מדבריהם, כשם שאמרו לעניין שבת "אמירה לנכרי שבות" (שם). (27) מאליו - אבל הושיב לה קרץ לוקה שהרי זו מעשה חסימה גמור (גמרא שם). (28) ולאיתו אינה אוכלת. בגמרא שלפנינו כתוב: "הרביץ לה חסימה מעלייתה (מעולה) היא? אלא רביץ לה ארי מבחוץ". והכסף משנה מסתמך על גירסא זו ומתקן הגירסא כאן "רביץ" במקום "הרביץ". וגם הלחם משנה דעתו נוטה לתקן כך. (29) ומרוב הגעגועים לבנה אינה אוכלת. ואין בזה משום מעשה חסימה גמורה כמו בהרביץ ארי, משום שאינה נמנעת לגמרי מלאכול, אלא ממעטת באכילתה (תוספות שם דיבור המתחיל עמד). (30) ומחמת הצימאון אינה אוכלת. (31) "ואינה רואה את הדישה מי קרינא ביה (האם זה נקרא) בדישו או לא" (רש"י שם). (32) שורת שאלות בגמרא (שם) שלא נפתרו, ולפיכך פסק רבינו - אסור ואינו לוקה. (33) ולתועלתה. (34) אם תאכל.

ד. פְּרָה³⁵ שָׁל יִשְׁרָאֵל שֶׁהִיא פֶּהֶן דֵּשׁ בָּהּ³⁶ בְּתַרוּמָה³⁷
וּבְתַרומַת מַעֲשֵׂר שָׁל וְדֵאִי³⁸, וְכֵן פְּרוֹת הַדִּישׁוֹת¹³
בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי³⁹, וּפְרוֹת⁴⁰ הַמְהַלְכוֹת עַל הַתְּבוּאָה לְפִי¹⁴
שְׁרִיט⁴¹ לְהֵן הַדֵּרֶךְ - אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלֵיהֶן מְשׁוּם פֶּל¹⁵
תַּחֲסוּם⁴². אֲבָל מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינִין⁴³, אֵם הָיוּ דְשׁוֹת¹⁶
בְּתַרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי - מְבִיא מְעַט מְאוֹתוֹ הַמִּין¹⁷
וְתוֹלָה לְהֵן בְּקַרְסוּטְלִין⁴⁴ שְׁפִיחֵן.¹⁹

(35) שם צ. (36) חסומה. (37) כגון שהקדימו וקראו שם תרומה ומעשר בעודם שיבולים (רש"י שם). (38) של טבל וודאי, שאסור להאכיל פרת ישראל מהן, כמבואר בפרק ט מהלכות תרומות הלכה ח: "כהן ששכר בהמת ישראל אף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ט אדר"ב' – ספר משפטים – הלכות שאלה ופקדון קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כוחי עבדתי את אביכן, לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר ויפרץ האיש מאד מאד".

וצריך להבין:

א. ספרו של הרמב"ם הוא (כדבריו בהקדמה לספר הי"ד) "ספר הלכות הלכות" ומה נוגע כאן להלכה שיעקב הצדיק נטל שכר אף בעולם הזה.

ב. מהו הלשון "יעקב הצדיק" שאינו רגיל ברמב"ם כלל, ומדוע לא כתב יעקב אבינו וכד'.

ג. הרי לכאורה סותר עצמו מינייה וביה, שהרי אם הנהגתו של יעקב אבינו היתה מצד צדקות ולפנים משורת הדין (שלכן נטל שכר אף בעולם הזה) מדוע מביא ממנה ראיה להלכה ולהנהגת כל אדם.

והביאור בזה: אם לא הראיה שהביא מיעקב הצדיק, היינו יכולים לחשוב שהחיוב הוא שלא לפגום בחפצא של מלאכת בעל הבית, כמו שכתב הרמב"ם בהלכה ו' שהעני מוזהר "מפני גזל מלאכתו של בעל הבית" אבל בהלכה ז' מחדש עוד עניין "וכן חייב לעבוד בכל כחו" שהוא גדר נוסף במחויבות האישית של הפועל לבעל הבית מצד הגברא, והזהירות בעניין האישית שבין הפועל לבעל הבית מרומזת במילים "יעקב הצדיק".

ובזה שהוסיף "לפיכך נטל שכר אף בעולם הזה" מדגיש שזהו שכר על עבודתו, שהרי את "ויפרץ האיש מאד מאד" פעל יעקב אבינו על ידי ש"בכל כחי עבדתי את אביכן", ומכאן הראיה שגם העניין השני שמצד הגברא היינו העבודה "בכל כחו" היא עניין להלכה ולהנהגת כל אדם.

(על פי לקו"ש חכ"ה ע' 139)

57) כלשון הכתוב (דברים כד, יד) "לא תעשוק שכיר עניי". ובהווה הכתוב מדבר שהעניי והאבינוני והגרים משכירין עצמם" (רמב"ן שם). 58) לא ילין שכרו. 59) ברכת הטוב והמטיב. 60) הפועל כלל (וכן הוא כולל את הברכה השלישית בתוך השנייה) כדי שלא יבטל מלאכת בעל הבית (ברכות טז. פרק ב מהלכות ברכות הלכה ב).

סליקו להו הלכות שפירות

הלכות שאלה ופקדון

14 יש פקללן שתי מצות עשה. ראשונה - דין

15 השואלים. שניה - דין שומר חנם.

16 וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מבאר דין שואל.

17 א. השואל פלים או בהמה וכיוצא בהן משאך

18 משלטלין מחברו, ואבד או נגנב, אפלו נאנס אנס

1 וְלֹהֶשְׁבִּירָה שְׁחִרְתִּי. וְלֹא יְהִי מְרַעֵב וּמְסַגֵּף עֲצָמוֹ
2 וּמְאָכִיל מְזוֹנוֹתַי⁵⁶ לְבָנָיו, מִפְּנֵי גִזְל מְלֹאכְתּוֹ שֶׁל
3 בַּעַל הַבַּיִת; שֶׁהָרִי תִשֵּׁשׁ כַּחוֹ וְתִחַלֵּשׁ דַּעְתּוֹ, וְלֹא
4 יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה בְּכַח.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום... שהרי יחלש כוחו... כו' ולא יעשה מלאכה בכח".

ובהלכה ז' כתב: "...שלא יגזול את בעל הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה.. כו' וכן חייב לעבוד בכל כוחו".

ויש לומר שלשית הרמב"ם הם שני דינים שונים, ולכן חילקם לשתי הלכות. הראשון, הוא דין בחפצא של העבודה שאם יעשנה בחלישות כח ובתשישות הגוף יחסר בגוף המלאכה שעליו לעשות. אבל הדין השני אינו מדבר בפועל תשוש אלא בא להדגיש שצריך לעבוד בכל כחו מצד התחייבותו האישית של הפועל כלפי בעל הבית, ועניין זה נוגע פחות לחפצא של המלאכה ויותר לחיוב הגברא, והוא עניין שבין הפועל לבעל הבית ולא בחפצא של גוף המלאכה עצמה.

מהשאינן-כן האדמו"ר הזקן בשו"ע שלו חיבר את שני הדינים "אין הפועל רשאי כו'" "וכדרך שבעל הבית מוזהר, כך העני מוזהר שלא יבטל מלאכת בעל הבית כו' וכן חייב לעבוד בכל כוחו" בהלכה אחת כי לשיטתו אינם שני דינים שונים אלא שיסוד שניהם אחד הוא, היינו ההתחייבות האישית של הפועל כלפי בעל הבית ולא פגם בחפצא של המלאכה עצמה. כי גם מה שעבד בתשישות כח הוא לא בגדר גזילת מלאכתו של בעל הבית אלא רק "גרם" הנגרם מזה שלא יוכל לעשות מלאכתו של בעל הבית בכח.

(על פי לקו"ש חכ"ה ע' 144)

48) שם. 49) קודם השכרת הפרה. 50) שם. 51) אגודות קש. 52) שם. 53) רוטב של דגים כבושים. 54) לאחר אכילת הפת, כי באותה שעה שהוא אוכל הפת הרי אסור הוא באכילת הענבים עם פת כמו שנתבאר למעלה פרק י"ב הלכה י'. 55) תוספתא שם פרק ח. 56) שבביתו.

5 ז. פִּדְרָךְ שֶׁמְזַהֵר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִגְזֹל שְׁכֵר עֲנִי⁵⁷

6 וְלֹא יַעֲפֹכְנוּ⁵⁸, כִּף הָעֲנִי מְזַהֵר שֶׁלֹּא יִגְזֹל מְלֹאכְתּוֹ

7 בַּעַל הַבַּיִת וַיִּבְטֹל מַעֲט בְּכֹאֵן וּמַעֲט בְּכֹאֵן, וּמוֹצִיא

8 כָּל הַיּוֹם בְּמַרְמָה, אֲלֵא חֵיב לְדַקְדַּק עַל עֲצָמוֹ בְּזִמְן,

9 שֶׁהָרִי הַקְּפִידוֹ עַל בְּרִכָּה רְבִיעִית שֶׁל בְּרִפְת הַמְּזוֹן⁵⁹

10 שֶׁלֹּא יִבְרָךְ אוֹתָהּ⁶⁰. וְכֵן חֵיב לַעֲבֹד בְּכָל כַּחוֹ. שֶׁהָרִי

11 יַעֲקֹב הַצְּדִיק אָמַר: כִּי בְּכָל כַּחוֹ עֲבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן.

12 לְפִיכֶן נָטַל שְׂכָר זֹאת אִף בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר:

13 וַיִּפְרָץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד.

קלב שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר"ב' - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 גדול³, כגון שְׁנֹשְׁבֵרָה הַבְּהֵמָה או נִשְׁפִּית או מֵתָה -
2 חֵיב לְשֵׁלֶם הַכֹּל; שְׁנֹאמֵר: וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם
3 רַעְהוּ וְגו' וְנִשְׁבַּר או מֵת, בְּעָלָיו אֵין עֲמוֹ שְׁלֶם
4 יִשְׁלֶם. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? כִּשְׁנֹאנֵס שְׁלֵא בִשְׁעַת
5 מְלֹאכָה; אֲבָל אִם שְׁאַל בְּהֵמָה מִחֻבְרוֹ לְחֻרֵשׁ בְּה,
6 וּמֵתָה כְּשֶׁהִיא חוֹרֶשֶׁת - הֲרִי זֶה פְטוּר⁴. אֲבָל אִם
7 מֵתָה קִדְם שְׁיַחְרֵשׁ בְּה או אַחַר שְׁחֻרֵשׁ בְּה, או שְׁרַכֵּב
8 עָלֶיהָ⁵ או דֵשׁ בְּה וּמֵתָה כְּשֶׁהִיא דִשָּׁה או בִשְׁעַת
9 רִכִּיבָה - הֲרִי זֶה חֵיב לְשֵׁלֶם⁶. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.
10 וְכֵן הַשְׁוֹאֵל⁷ בְּהֵמָה מִחֻבְרוֹ לִילָף בְּה לְמָקוֹם פְּלוּנִי,
11 וּמֵתָה תַּחְתּוּי⁸ בְּאוֹתָהּ הֲדָרָף; או שְׁשָׂאֵל דְּלִי לְמִלְאֵת
12 בו, וְנִקְרַע בְּבוּר בִשְׁעַת מְלוֹי; או שְׁשָׂאֵל קִרְדֵם
13 לְפִצָּל בו עֵצִים, וְנִשְׁבַּר בְּעַת שְׁפִצָּל בו מִחֻמַּת
14 הַבְּקוּעָה⁹; וְכֹל פִּיּוּצָא בְּזֵה - הֲרִי זֶה פְטוּר. שְׁלֵא שְׁאַל
15 אֲלָא לַעֲשׂוֹת בו מְלֹאכָה זו, וְהֲרִי לֹא שָׁנָה.

16 ב. הַשְׁוֹאֵל בְּהֵמָה¹⁰ מִחֻבְרוֹ וּמֵתָה, וְטָעַן הַשְׁוֹאֵל
17 שְׁבִשְׁעַת מְלֹאכָה מֵתָה, אִם הָיָה הַמָּקוֹם שְׁשָׂאֵלָה
18 לִילָף בו מָקוֹם שְׁבָנִי אָדָם מְצוּיִין שָׁם - יִבְיֵא רְאִיָּה
19 שְׁמֵתָה או נְאָנְסָה בִשְׁעַת מְלֹאכָה, וְשְׁלֵא שָׁנָה בְּה¹¹,
20 וְיִפְטוּר; וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה - מְשֵׁלֶם. שְׁאֲלָה מְמַנּוּ
21 לְמִלְאֵת בְּה עֶפֶר שְׁבַחְרֻבָתוֹ, שְׁאִין הַעֲדִים מְצוּיִין
22 שָׁם, או שְׁשָׂאֵל מְמַנּוּ דְּלִי לְמִלְאֵת בו הַבוּר בְּתוּף
23 בֵּיתוֹ, וְנִקְרַע בְּבוּר: אִם הִבִּיא רְאִיָּה - יִפְטוּר אָף
24 מְשִׁבּוּעָה; וְאִם לֹא - יִשְׁבַע הַשְׁוֹאֵל שְׁבוּעַת
25 הַשְׁוֹמְרִים שְׁמֵתָה בִשְׁעַת מְלֹאכָה וְיִפְטוּר. וְכֵן כֹּל
26 פִּיּוּצָא בְּזֵה.

10) נתבאר למעלה בהלכות שכירות פ"ג ה"א. (11) ראה לקמן פ"ד ה"א, ופ"ו ה"א בענין שבועה שלא שלח בה יד.

27 ג. הַשְׁוֹאֵל פְּלִי¹² מִחֻבְרוֹ וְנִשְׁבַּר - שְׁמִין לוֹ¹³ פְּדָרָף
28 שְׁשָׁמִין בְּנִזְקִין¹⁴: אוּמְדִין בְּמָה הָיָה שְׁוֹה שְׁלֶם,
29 וְכֵמָה הוּא שְׁוֹה עֵתָה, וּמַחְזִיר לוֹ הַכְּלִי או הַבְּהֵמָה
30 הַשְּׁבוּרָה, וּמְשֵׁלֶם הַפְּחָת. וְכֵן אִם מֵתָה הַבְּהֵמָה -
31 מַחְזִיר הַנְּבֵלָה, וּמְשֵׁלֶם הַפְּחָת.

12) בבא קמא יא. וב"מ צו: (13) אין מחייבים את השואל לשלם כל דמי הכלי ויקח לעצמו את השברים, אלא אומדים את הנזק כמו שמבאר רבינו בסמוך. (14) למדו חכמים (בבא קמא י:.) מכמה פסוקים, שהמזיק משלם את ההפרש שבין דמי הכלי השלם ובין שבריו.

32 ד. הַשְׁוֹאֵל בְּהֵמָה¹⁵ - חֵיב בְּמִזוּנֹתֶיהָ מִשְׁעָה
33 שְׁמִשְׁכָּה¹⁶ עַד סוֹף יְמֵי שְׁאֲלָתָהּ. וְאִם כָּחַשׁ בְּשָׂרָה -
34 חֵיב לְשֵׁלֶם מֵה שְׁפַחְתָּהּ בְּדַמְיָהּ¹⁷. כָּחַשׁ בְּשָׂרָה
35 מִחֻמַּת הַמְּלֹאכָה - פְטוּר; וְיִשְׁבַע שְׁבוּעַת הַשְׁוֹמְרִין¹⁸
36 שְׁמַחֲמַת מְלֹאכָה כָּחֶשָׁה¹⁹.

15) מימרא של רב פפא, בבבא מציעא צא. (16) משיכת הבהמה גומרת את הקנין לשאלה (ראה למעלה הלכות שכירות פ"ג ה"ב). (17) כרבא, שם צו: (18) בנקיטת חפץ של קדושה (ספר תורה, תפילין). (19) ולא מיעט במזונותיה. כאן שינה רבינו, וכתב: מחמת מלאכה ולא בשעת מלאכה, כי אין אפשרות להכיר את ההכחשה בשעת מלאכה.

37 ה. הַשְׁוֹאֵל פְּלִי מִחֻבְרוֹ או בְּהֵמָה סְתָם²⁰ - הֲרִי
38 הַמְשָׂאֵל מַחְזִירוֹ²¹ בְּכָל עַת שְׁרִיצָהּ²². שְׁאֲלוֹ לְזִמְן
39 קָצוּב - בִּיּוֹן שְׁמִשְׁשָׁף וְזָכָה אֵין הַבְּעָלִים יְכוּלִין

(2) משנה בבא מציעא גג. "שואל משלם את הכל".
(3) שאין ביד השואל למונעו. (4) רבינו מחלק כאן בין מתה בשעת מלאכה, לבין שלא בשעת מלאכה. ותמהו עליו הרמב"ן והרשב"א, שהרי לא מצאנו בגמרא הבדל כזה, אלא הבדילו (שם צו:.) בין מתה מחמת מלאכה ובין לא מחמת מלאכה, ודחו דברי רבינו מהלכה (מגיד-משנה.)
[והריב"ש בתשובותיו סי' תקג מברר שיטת רבינו, ואומר שלא נטה כלל מההלכה שנאמרה בפירוש בגמרא שם, שמתה מחמת מלאכה פטור, ושלא מחמת מלאכה חייב, אלא שהוא מוסיף ומבאר כיצד אנו יודעים שהמלאכה גרמה למיתת הבהמה, ומלמדנו, שאם מתה בשעת המלאכה גרמה לתלות שמחמת המלאכה מתה, אע"פ שלא ראינו שנתייגעה, ואם מתה בשעת מלאכה - אין תולין במלאכה ואע"פ שנתייגעה] (דברי הריב"ש מובאים כאן בכסף-משנה ובלחם-משנה, ונפלה שם טעות בציון מספר הסימן. והנכון כמו שכתבנו.) ורוב הפוסקים חולקים על רבינו בזה, ודעתם שאם נתעייפה אגב מלאכתה שלשמה השאילה, ומתה אפילו שלא בשעת מלאכה - פטור]. וטעמו של דבר, למה מתה מחמת מלאכה פטור, מבואר בריב"ש שם: מפני שהמשאיל גרם למיתתה בזה שהשאילה למלאכה קשה שהיא למעלה מכוחותיה. וכן כתב הסמ"ע בחו"מ סי' שמ, סי"ג ג. (5) ושינה למלאכה יותר קלה מחרישה. וכן דישה קלה יותר מחרישה. (6) בבא זו כוללת שני דינים: א. השואל לא שינה את המלאכה שלצורכה שאל, והבהמה מתה שלא בשעת מלאכה; ב. מתה בשעת מלאכה, אלא שהשואל שינה, ובמקום לחרוש רכב או דש, ובכך השינוי הוא לטובת הבהמה. הדין הראשון נתבאר בהערות להלכה הקודמת ע"פ תשובת הריב"ש, ובדין שינוי ממלאכה חמורה לקלה משמיענו רבינו רבוא, שאפילו אם מתה בשעת המלאכה הקלה, ומתקבל על הדעת שאילו העסיקה בחמורה בוודאי היתה מתה, אף-על-פי-כן אין דינים אותה כמתה מחמת מלאכה וחייב לשלם, ומכל-שכן אם מתה שלא בשעת רכיבה או דישה, שהרי במקרה כזה אפילו אם לא שינה מחייבו רבינו, כמבואר למעלה (ע"פ הלחם-משנה,

מהלכות זכיה ומתנה הכ"ג בשם הגאונים). (32) בגמרא שם כתוב "אחריות נכסים". פירוש, קרקעות, שהרי מדין הגמרא בעל החוב אינו גובה ממטלטלין של יתומים שהוריש להם אביהם, ורבינו שינה וכתב: נכסים, בהתאם לתקנת הגאונים (ראה הלכות מלוה ולוה פי"א הי"א) לגבות ממטלטלין של יתומים. (33) כל דמי הפרה, ולא דמי בשר בזול. רבינו מפרש מה שאמר שם: "הניח להם אחריות נכסים, חייבים לשלם". הכוונה גם למתה הבהמה, כלשון ראשון בדעת רבא שם. והרמב"ן והרשב"א השיגו על זה, ומוכיחים מסוגיית הגמרא שם שזה נאמר רק באכלוה, לומר לך שמשלמים כל דמי הפרה ולא דמי בשר בזול, אבל פטורים מאונסין, מפני שהחיוב בא בזמן שנאנסה, היינו אחר מיתת המוריש, ואינו חל על היורשים. ולא כדעת האומרים, שהחיוב חל משעה ששאל, ומשום כך יורשיו חייבים לשלם כשהשאר נכסים (מגיד-משנה). ובכסף-משנה מבאר שיטת רבינו, שחיוב האונסין בכוח בא בשעה ששאל ונשתעבדו נכסיו, אלא שהחיוב למעשה בא כשמתה, ואז נתחייבו נכסיו בתוקף אותו השעבוד שחל בחיי המוריש, והוא מוסיף שרבינו גירסא אחרת בגמרא שם, מזו שבספרים שלנו (ראה משנה-למלך).

15 ו. השואל פלי מַחְבְּרו לַעֲשׂוֹת בּוּ מְלֹאכָה פְּלוֹנִית³⁴
 16 - אֵין הַמְּשָׁאֵל יְכוֹל לְהַחְזִירוֹ מִתַּחַת יָדוֹ עַד שְׁיַעֲשֶׂה
 17 בּוֹ אוֹתָהּ מְלֹאכָה³⁵. וְכֵן אִם שָׂאל מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה לִילָף
 18 בָּהּ לְמִקּוֹם פְּלוֹנִי - אֵינוֹ יְכוֹל לְהַחְזִירוֹהָ מִיַּד הַשּׁוֹאֵל
 19 עַד שְׁיִלָּף בָּהּ לְשֵׁם וַיַּחְזֹר.

(34) והשואל משך את הכלי. (35) כמו בהשאלו לזמן קצוב.

20 ז. הַאֹמֵר לְחַבְּרוֹ³⁶: הַשְּׂאִילָנִי קָרְדִם לְעֵדֶר בּוֹ
 21 הַפְּרָדִס הִנֵּה - עוֹדֵר בּוֹ אוֹתוֹ הַפְּרָדִס בְּלֶבֶד, וְאֵינוֹ
 22 רִשְׁאֵי לְעֵדֶר בּוֹ פְּרָדִס אַחֵר. אָמַר לוֹ פְּרָדִס סָתֵם -
 23 עוֹדֵר בּוֹ פְּרָדִס אַחֵר אִי זֶה שְׁיִרְצָה³⁷. שְׂאָלוֹ לְעֵדֶר
 24 בּוֹ פְּרָדִסִים הִרְבָּה שְׂלוֹ³⁸ - עוֹדֵר בּוֹ כָּל הַפְּרָדִסִים
 25 שְׂלוֹ³⁹. וְאִפְלוּ נִשְׁחַת כָּל הַבְּרִזָּל בְּעֵדִירָה - מִחְזִיר לוֹ
 26 הַנֶּצֶב שֶׁל עֵץ⁴⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(36) בבא-מציעא קג. (37) משמע, אפילו פרדס שאינו שלו ('טור' חושן-משפט סימן שמא). (38) בגמרא שם כתוב: "פרדיסי". רבינו מנקד הסמ"ך בפתח, ובהתאם לכך כתב כאן "הרבה שלו" (ראה הערה הבאה). (39) אבל אם אמר סתם פרדסים, אינו עודד יותר משנים, כמו שאמרו בבבא-בטרא (סט:): מכר לו "דיקלי" נותן לו שני דקלים (מגיד-משנה, וראה לחם-משנה). ו'ב'טור' שם כתב, שאפילו אמר כרמים סתם - עודד הוא כל הכרמים שלו (ראה 'דרכי משה' שם). ב'דרישה' שואל: למה בכרם סתם רשאי לעודד אפילו בכרם שאינו שלו, וכשאמר כרמים - עודד רק בשלו? ומבאר, שאין הדבר מתקבל על הדעת שהמשאל הסכים שיעודד כל הכרמים שבעולם, שאם כן לא יחזיר הקרדום לידו לעולם, מה-שאינ-כן בכרם אחד. וכן כתב ב'נמוקי

1 לְהַחְזִירוֹ²³ מִתַּחַת יָדוֹ עַד סוֹף יְמֵי הַשְּׂאֵלָה. וְאִפְלוּ
 2 מֵת הַשּׁוֹאֵל - הָרִי הַיּוֹרְשֵׁין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּשְׂאֵלָה עַד
 3 סוֹף הַזְּמַן²⁴. וְדִין הוּא²⁵: הַלּוֹקֵת קוֹנָה הַגּוֹף קֹנֵן
 4 עוֹלָם בְּדָמִים שְׁנָתָן, וּמִקְבֵּל מִתְּנָה קֹנָה הַגּוֹף קֹנֵן
 5 עוֹלָם וְלֹא נָתַן פְּלוֹם; וְהַשּׁוֹכֵר קֹנָה הַגּוֹף לְפִרוֹתָיו
 6 עַד זְמַן קָצוּב בְּדָמִים שְׁנָתָן, וְהַשּׁוֹאֵל קֹנָה הַגּוֹף
 7 לְפִרוֹתָיו עַד זְמַן קָצוּב וְלֹא נָתַן פְּלוֹם; כְּשֵׁם שֶׁהֵנִיחַ
 8 בְּמוֹכֵר שְׂאִינוֹ יְכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ לְעוֹלָם²⁶, כִּף הַמְּשָׁאֵל²⁷
 9 כְּמִשְׁפִּיר²⁸ שְׂאִינוֹ יְכוֹל לְחַזֹּר בְּתוֹךְ הַזְּמַן. הֵינִיחַ לָהֶם
 10 אֲבִיהֶם פְּרָה שְׂאֵלָה וּמֵתָה - אֵין חֵיבִין בְּאַנְסִיָּה²⁹.
 11 חֲשָׁבוּ שֶׁהִיא שֶׁל אֲבִיהֶם, טְבַחְהָ וְאֶכְלוּהָ³⁰ -
 12 מְשַׁלְּמִין דְּמֵי בְּשָׂר בּוֹזֵל³¹. וְאִם הֵנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם
 13 נְכָסִים³², וּמֵתָה אוֹ שְׁטַבְּחָהּ - מְשַׁלְּמִין אֶת דְּמֵיהָ
 14 מִנְּכָסָיו³³.

(20) בלי קביעת זמן החזרה. (21) יכול הוא לקחת בחזרה. (22) ולא אמרו (מכות ג:): סתם הלוואה שלושים יום אלא בהלוואת כסף, שניתנה להוצאה, אבל שאלה שהשואל צריך להחזיר את הדבר ששאל, אין לה זמן כלל. וכן גם דעת רש"י במס' שבת דף קמח. [ורבינו-תם (ב'תוספות' שם) חולק ואומר שגם סתם שאלה היא שלשים יום, ומביא ראייה ממה שאמרו (מנחות מד.) טלית שאולה - פטורה מן הציצית כל שלשים יום. ראה ב'תוספות' שם ישוב שיטת רש"י, וראה גם ר"א ש'מכות שם, והגהות מיימוניות כאן]. (23) כרבי אלעזר (בבא-קמא עט:): "כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרים" (מגיד-משנה). [ב'תוספות' שם ד"ה תיקנו, כתבו שרבי אלעזר מודה, שמן התורה יכול המשאל לחזור בו, והכמים תיקנו שהשואל יקנה במשיכה, אולם דעת רבי אמי (בבא-מציעא צט.) שקונה מן התורה, שאם לא כן, למה אמר (שם) שהמשאל קרדום של הקדש מעל, וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה (מפני שיצא לחולין ע"י מעילה של המשאל)? הלא השואל לא קנה את הקרדום, ואם כן לא עשה המשאל כלום. ויוצא מזה שהחומרא שהטילו חכמים על המשאל, מביאה קולא שמתירה לכל אדם ליהנות מהקרדום. ומאחר שרבינו פוסק (בהלכות מעילה פ"ו ה"ד) כרבי אמי, ברור שאינו סובר כרבי אלעזר. ע"פ סברת 'תוספות' זו, רצוי יותר להסמיך דברי רבינו כאן על רב אמי ולא על רבי אלעזר]. (24) כרבא, בכתובות לד: (25) יש ללמוד דין זה מסברא הגיונית. (26) אף-על-פי שהמקבל לא נתן כל דבר תמורת החפץ. (27) שנתן לזמן קצוב ללא תמורה. (28) שקיבל תמורה בעד זכות השימוש במשך זמן מסוים. סברתו זו משמשת הסבר לתקנת קנין משיכה (מגיד-משנה). (29) לפי שהם לא שאלו את הפרה ולא קיבלו עליהם אחריות אונסין, אבל חייבים בגניבה ואבידה כשוכר, שהרי הם רשאים להשתמש בה, ואפילו לא השתמשו בה יש להם טובת הנאה מזה, שהרשות בידם להשתמש בה (מגיד-משנה). המדובר כשלא ירשו כלום מאביהם. ואם ירשו - יבואר דינם בסמוך. (30) המשך דברי רבא, שם. (31) פחות שלישי משויו (בבא-בטרא קמז: וראה רבינו בפ"ו

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר"ב' - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשעה שהחזיר. ובדין גרנותא מפרש רש"י שצריך קנין, מפני שאין כאן משיכה אלא דברים בלבד ויכול לחזור בן.

יוסף' בבא-מציא שם]. (40) ואינו משלם לו היזקו. לשון הגמרא: "ומהדר ליה קתיה".

17 י. השואל⁵⁰ פנדק מחברו: ללינה - אין פחות מיום
18 אחד; לשביתה⁵¹ - אין פחות משני ימים;
19 לנשואים⁵² - אין פחות משלשים יום. שאל חלוק
20 מחברו לילה בו לבית האכל - פדי שילף ויחזור⁵³;
21 שאלו לבית המשתה - כל אותו היום; שאלו
22 לעשות המשתה שלו - אין פחות משבעה ימים.

1 ח. השואל⁴¹ פלי מחברו להשתמש בו, ואמר לו:
2 השאלני דבר פלוני בטובתך. פלומר: אין אתה
3 משאל לי דבר זה פדרך כל המשאלין, אלא
4 פפי טובת לבך ונדבותיך, שאינה מקפיד על הזמן
5 אם ארף. אם קנו⁴² מיד המשאל על זה - הרי
6 השואל משתמש בו לעולם, עד שיתבטל הפלי
7 מלעשות מלאכתו, ויחזיר שבריו או שריו⁴³. ואין
8 השואל רשאי לחזור ולתקן הפלי או לעשותו פעם
9 אחרת.

(50) תוספתא בבא-מציא פ"ח הי"א. (51) לשבת.
(52) של השואל עצמו. (53) אין דרכם של בני אדם לשהות זמן רב בבית האכל.

פרק שני

(1) מבאר דין שאלה בעלים או שכירות בעלים.

23 א. השואל בפעלים², אפלו נגנב או אבד בפשיעה
24 - פטור³; שגאמר: אם פעליו עמו לא ישלם. ובלבד
25 ששאל הפעלים תחלה עם החפץ⁴, כמו שבארנו⁵.
26 ואחד השואל⁶ את הפעלים או ששכרן, ואחד
27 השואל את הפעלים לאותה המלאכה או ששאלן
28 ושכרן למלאכה אחרת או לשום דבר פעולם. אפלו
29 אמר לחברו: השקני מים⁷, ושאל ממנו בהמתו,
30 והשקהו ונתן לו את הפהמה - הרי זו שאלה
31 בפעלים, ופטור. משף את הפהמה בתחלה ואחר כך
32 השקהו - אינה שאלה בפעלים. וכן כל פיוצא בזה.

(41) גמרא שם: "אמר רב נחמן, שואל אדם בטובו לעולם".
ופירש שם הר"ף בשם גאון ז"ל: "ואמר לו בלשון הזה:
השאלני בטובתך כלי זה להשתמש בו, ולא קבע זמן
לחזירתו - ישתמש בו ואינו חייב להחזירו לבעליו". ורבינו
קיבל פירושו (ורש"י מפרש "בטובו" = כל זמן שהכלי
טוב). (42) גמרא שם. (43) אע"פ שאפשר לתקנם
ולהמשיך להשתמש בכלים, כמבואר בסמוך.

10 ט. האומר לחברו⁴⁴: השאלני שקת⁴⁵ זו של מים,
11 ונהרסה⁴⁶ - אינו יכול לבנותה⁴⁷. אמר לו: השאלני
12 שקת סתם, ונהרסה - יש לו לבנותה. אמר לו:
13 השאלני מקום שקת⁴⁸, אם קנו⁴⁹ מיד המשאל -
14 הרי השואל בונה והולך בקרקע המשאל עד
15 שתבוא לידו שקת שאפשר להשקות ממנה בהמתו
16 או ארצו, כמו שהתנה עם המשאל.

(2) ששאל או שכר גם את בעל החפץ עצמו. (3) מחלוקת
רבי אחא ורבינא בבא-מציא צה. ופסק להקל על השואל,
שאינו מוציאם מומן מספק. (4) אבל אם שאל תחילה את
החפץ ואחר-כך את הבעלים - אין זה שאלה בעלים וחייב
באונסין אפילו אם לא פשע (שם צו). (5) בהלכות
שכירות פ"א ה"ג. (6) משנה, שם צד. (7) מימרא של
רבא, שם צו. (בפ"א מהלכות שכירות נתבאר בפרוטרוט
כמה דינים שנכפלו כאן בהלכות שאלה ופקדון - ראה שם).

(44) שם. (45) בגמרא: "גרנותא". סתם גרנותא האמורה
בכל מקום פירושה "באר", וכאן המדובר בבאר בנויה
באופן שמתאימה להשקות ממנה הבהמות והשדות.
(46) ואינה ראויה להשקיה. (47) כמו בכלי, בסוף ההלכה
הקודמת. (48) מקום לחפור בו באר ולבנותה, ולהכשירה
להשקיה. (49) ואם לא קנו מידו יכול המשאל לחזור בו,
שהרי אין כאן אלא דברים ללא כל קנין (רש"י שם).

33 ב. השאל⁸ בהמתו או השפירה למשוי, ויצא עמה
34 לסעדה⁹ עם השואל או השוכר ולטען עמו פמשאו
35 - הרי זו שמירה בפעלים¹⁰. ואם יצא לבקר המשאוי
36 בלבד ולראות שלא יטענו עליה יתר מן הראוי -
37 אינה שמירה בפעלים¹¹.

ב'נמוקי יוסף' מבאר בשם הריטב"א, שבגרנותא סתם צריך
גם כן קנין, כגון שטר או חזקה, ובלי קנין יכול המשאל
לחזור בו, אבל אינו צריך קנין סודר, ובדין "מקום באר"
צריך גם קנין סודר כדי להקנות לו את הזכות לחפור בו
כמה פעמים, לפי שבחפירה ראשונה לא זכה בכל השדה
(נמוקי יוסף' שם בשם הריטב"א), ונראה שגם רבינו
התכוון לזה. [כאן, וכן בדין השאלני בטובתך (בהלכה
הקודמת) מצריך רבינו קנין סודר ע"פ דברי הגמרא שם,
ובכל עניני שאלה אחרים לא כתב "אם קנו", ומספיקה
משיכה (ראה למעלה ה"ה). וברא"ש שם סי' לג, שואל: לפי
פירושה של הר"ף והרמב"ם, למה אין המשיכה מספיקה
והצריכו קנין סודר, ועוד הקשה מה מועיל קנין סודר יותר
מן המשיכה? הרא"ש מעדיף איפוא פירוש רש"י שם בדין
"בטובו לעולם", היינו שהתכוון לומר, שאפילו אם החזיר
את הכלי, יכול הוא לדרוש מהמשאל שיתננו לו שנית, ועל
זה אמרו שצריך קנין סודר, לפי שתוקף קנין המשיכה פקע

(8) מעשה שהיה (שם). (9) לסייע. (10) שהרי הוא עושה
מלאכה בשביל השואל. (11) לפי שאינו עושה דבר לטובת
השואל אלא לטובת בהמתו.

38 ג. מלמד תינוקות¹², והנוטע לבני המדינה, והמקיז
39 להם את הדם, והסופר שלהן, כל אחד מאלו
40 ופיוצא בהן, ביום שהוא יושב בו לעסק במלאכתו,
41 אם השאל או השפיר לאחד מאלו שהוא עוסק
42 במלאכתם - הרי זו שמירה בפעלים, ואפלו פשע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר"ב' - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בַּהּ הַשּׁוֹמֵר - פְּטוּר¹³. אֲבָל הוּא שֶׁשָּׂאל אוֹ שֶׁשָּׁכַר
2 מֶהֱן - חַיִּב, שֶׁאֵינָן שְׂאוּלִין לוֹ¹⁴.
- 12 ש.ם. 13) כלמעלה בראש הלכה א. 14) הם אינם עושים מלאכה בשבילו, אלא הוא בשבילם.
- 3 ד. הַרְבֵּי¹⁵ שֶׁהוּא מְקַרֵּא בְּרִצּוֹנוֹ לְתַלְמִידִים כָּכָל עַת
4 שְׂרִיצָה וְאִיזוֹ מִסְכָּתָא שְׂרִיצָה, וְהֵם הָיוּ קְבוּעִים¹⁶
5 לְבוֹא תְּמִיד, וְנִשְׁמַט לְהֵן מִמְּסַכְתָּא לְמִסְכָּתָא¹⁷ - הָרִי
6 הֵן שְׂאוּלִין אֲצֵלוֹ, וְאֵין הוּא שְׂאוֹל לָהֶם. וּבִיּוֹם
7 הַפְּרָקִי¹⁸, שֶׁהִפְלֵ פְּאִין לְשִׁמְעָ עֲנָן אוֹתוֹ מוֹעֵד - הָרִי
8 הוּא שְׂאוֹל לָהֶם, וְהֵם אֵינָן שְׂאוּלִין לוֹ.
- 15 ש.ם. 16) מחויבים. 17) רשאי הוא להפסיק את הלימוד במסכתא זו ולעבור למסכתא אחרת. 18) בגמרא: "ביומי דלח" ומפרש רבינו: בימים שלפני הרגל, שהחכם דורש בעניני הרגל ואינו יכול להפסיק ולעבור לענינים אחרים.
- 9 ה. הָאוֹמֵר לְשִׁלְחוֹ: יָצָא וְהִשָּׂאל עִם פְּרָתֵי - אֵינָה
10 שְׂאֵלָה בְּבַעְלִים¹⁹; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם בְּעָלָיו עָמּוּ לֹא
11 יִשְׁלַם - הַבְּעָלִים עֲצָמָן, לֹא שְׁלִיחַ. אָמַר לְעַבְדוֹ
12 הַכְּנַעֲנִי: יָצָא וְהִשָּׂאל עִם פְּרָתֵי - הָרִי זֶה שְׂאֵלָה
13 בְּבַעְלִים; שֶׁיֵּד הָעֶבֶד פִּיֵּד רְבוֹ. נִשְׂאֵל הָעֶבֶד עִמָּה
14 שְׂלֵא מְדַעַת רְבוֹ - אֵינָה שְׂאֵלָה בְּבַעְלִים²⁰.
- 19) בעיא בגמרא שם צו. ולא נפשטה בפירושו, והר"ף (שם) פשטה מזה שאמרו שם בסוף העמוד, שאם אמר לעבדו הכנעני צא והישאל עם פרת - הרי זו שאלה בבעלים, מפני שיד עבד כיד רבו. משמע, שבשליח ישראל, שאין ידו כיד רבו, אין זה שאלה בבעלים, ורבינו קיבל דעתו. 20) שהעבד אינו יכול להשאל את עצמו לאחרים בלי הסכמת בעליו.
- 15 ו. הַשּׂוֹאֵל מִן הָאִשָּׁה²¹, וְנִשְׂאֵל לוֹ בְּעֵלָה - אֵינָה
16 שְׂאֵלָה בְּבַעְלִים; שֶׁקִּנְיַן פְּרוֹת - אֵינּוּ קִנְיָן הַגּוֹף²²,
17 וְאֵין לְבַעַל אֵלָא פְּרוֹת.
- 21) שם אמרו, שדין זה תלוי במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש אם קנין פירות קנין הגוף, שהרי הבעל זוכה בנכסי אשתו לאכול פירותיהם והגוף נשאר ברשותה, ופסק רבינו שאינה שאלה בבעלים. 22) כריש לקיש נגד דעת רבי יוחנן, מפני שרבא אמר שם: קרא ומתניתא מסייעי לריש לקיש (רדב"ז פ"ד מה' ביכורים ה"ו). ועוד, שאביי בגיטין מח: סובר כריש לקיש (ראה לחם-משנה).
- 18 ז. הַשּׂוֹאֵל מֵאִשְׁתּוֹ²³, אוֹ שֶׁתִּפִּין שֶׁשָּׂאלוּ זֶה מִזֶּה²⁴
19 - הָרִי זֶה שְׂאֵלָה בְּבַעְלִים²⁵. וְאִם אָמַר הַשֹּׁתֵף
20 לְחִבְרוֹ²⁶: הַשְּׂאִילָנִי הַיּוֹם וְאִשְׂאִילָךְ לְמִתָּר - אֵינָה
21 שְׂאֵלָה בְּבַעְלִים.
- 23) ב"מ צו: 24) אחד שאל מחבירו דבר אפילו שאינם שותפים בו (כסף-משנה). 25) האשה עוסקת תמיד במלאכתו של בעלה, וכן השותף שאל לחבירו בעסק
- השותפות (למעלה בה"ב למדנו, שאפילו שאל את הבעלים למלאכה אחרת - הרי זו שאלה בבעלים). 26) במגיד-משנה מפרש ב"בא זו, כשאנים שותפים - אלא שאלו זה מזה, שאם הוא שותף ממש הרי זו שאלה בבעלים אע"פ שלא אמר השאלני היום ואשאלך מחר. [פירוש זה דחוק מאוד, שהרי כתוב בפירושו: "אמר השותף לחבירו". ומהר"ם פדוואה (הובא בכ"מ שם) מפרש שמדובר בשותף, וכשאמר ואשאלך למחר - גילה דעתו שהיום לא יהיה עמו במלאכתו].
- ח. שְׂאֵל²⁷ מִן הַשֹּׁתֵפִין²⁸ וְנִשְׂאֵל לוֹ אֶחָד מֵהֶן, וְכֵן
הַשֹּׁתֵפִין²⁹ שֶׁשָּׂאלוּ וְנִשְׂאֵל לְאֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה
סִפְקָא³⁰ אִם הִיא שְׂאֵלָה בְּבַעְלִים אִם אֵינָה. לְפִיכָךְ:
אִם מִתָּה - אֵינּוּ מְשַׁלְּמִים, וְאִם תִּפְסוּ הַבְּעָלִים - אֵין
מוֹצִיאֵינן מִיָּדָם; פֶּשַׁע בָּהּ - הָרִי זֶה מְשַׁלְּמִים³¹.
- 27) כל הדינים שבהלכה זו, הם בעיות שלא נפשטו (שם). 28) דבר השייך לשותפות. 29) המשאל את החפץ, נשאל לאחד מן השותפים. 30) רבינו דן כל בעיא שלא נפשטה - כספק, ולפיכך אין מוציאים מיד המוחזק. 31) בדין פשיעה בבעלים, נחלקו רב אחא ורבינא (בבא-מציעא צה.). ולא נפסקה הלכה שם, ולכן פסק רבינו לקולא לנתבע כדרכו (וכן דרכו של הר"ף), אולם כאן ניתוסף עוד גורם לטובת הנתבע: שמה אין כאן שאלה בבעלים כלל, ולפיכך פסק לטובת התובע.
- ט. הַשּׂוֹאֵל³² אֶת הַפְּהֵמָה³³ בְּבַעְלִים לְרִבְעָה, אוֹ
לְהִרְאוֹת בָּהּ³⁴, אוֹ לְעִשׂוֹת בָּהּ פְּחוֹת מְשׁוּה פְּרוּטָה³⁵,
אוֹ שֶׁשָּׂאל שְׁתֵּי פְּרוֹת לְעִשׂוֹת בָּהֶן שְׁנֵה פְּרוּטָה -
הָרִי כָּל אֵלוֹ סִפְקָא שְׂאֵלָה בְּבַעְלִים³⁶.
- 32) כל הדינים שבהלכה זו, בעיות הן שלא נפשטו בגמרא שם, ומפרש רבינו שכולן נשאלו לענין שאלה בבעלים (לרש"י שם דרך אחרת בזה - מגיד-משנה). 33) שם, בעיות שלא נפשטו. 34) כגון ששאל סוס או פרד העומדים לרכיבה כדי שיתראה כעשיר. 35) בכל אחת חצי פרוטה. 36) ודינם כמו בהלכה הקודמת. בגמרא שם, שאל רמי בר חמא סתם "מהו", ולא הזכיר כלל "בעלים", ופירש רש"י שבכל ארבע הבעיות שאל, אם יש כאן דין שאלה וחייב באונסין או מקרים כאלה לא נכללו במה שכתבה תורה (שמות כב, יג) "וכי ישאל . . . שלם ישלם", אולם מלשוננו של רבינו כאן משמע שהוא מפרש את הבעיות האלו לענין שאלה בבעלים. ולא מצאו נושאי-כליו הסבר מתקבל על הדעת, למה אין אלו שאלה בבעלים (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה). [וכתב ה'טור' בשם הרמ"ה, שהשואל שתי פרות לעשות בהן - בכל אחת מהן - פחות משהו פרוטה, חייב בגניבה ואבידה כשומר שטר, מפני שהוא קיבל הנאה שוה פרוטה, ובעייתו של רמי בר חמא נוגעת רק לחיוב אונסין כשואל. ומדבריו למד הש"ך (חושן-משפט סי' שמו ס"ק ו) ששומר שטר אינו חייב בגניבה ואבידה כשהנאתו פחותה משהו פרוטה (ראה רא"ש ב"מ פ"ח סי' א, ופלוולא חריפתא שם)].
- י. שְׂאֵלָה³⁷ בְּבַעְלִים וְשִׁכְרָה³⁸ שְׂלֵא בְּבַעְלִים -

ד"ה בעל, כתבו בשם ר"י, שדינו כשומר חנם וחייב בפשיעה. (ראה הערה הבאה). (47) ועברו עליו כל החיובים המוטלים על האשה, ואפילו לא קיבלם עליהם בפירוש. ואין זה דומה ליורשים שאמרנו למעלה (שם) שאינם חייבים באונסין, כי ירושה באה ממילא, אבל לוקח (הבעל) אין כוחו יפה יותר מכוח המוכר (האשה) - מגיד-משנה. [סברא זו קלושה קצת, והמגיד-משנה עצמו מפקפק בה. ויותר מסתבר מה שכתב בלשון "אולי". היינו, שרבינו חולק גם ביורשים, וסובר שאם השתמשו בה חייבים באונסין, בניגוד לדעת הרשב"א. ראה מה שכתבנו שם. במגיד-משנה שם כתב שהיורשים דינם כשומר שכו, מפני ההנאה, שמשתמשים בפרה או שאפשר להם להשתמש בה. ולמה הבעל פטור לגמרי אף-על-פי שכוחו גרוע מכוחם של יורשים? שם המדובר כשידעו היורשים שהפרה שאולה, שהרי בבא שניה מתחילה: "חשבו שהיא של אביהם", מכלל שעד כאן דיברנו בידעו שהיא שאולה (ראה לחס" משנה). והראב"ד כאן משיג על דעת רבינו, וכותב: "והוא שקיבל אותה על עצמו בשאלה". אבל כשהודיעה לו ולא קיבל על עצמו בשאלה - לא נכנס תחתיה, ולפי דעתו אין הבדל בזה בין בעל ליורשים. ומסתבר שהראב"ד משווה לגמרי בעל ליורשים, וסובר כר"י שבעל חייב בפשיעה (ראה בהערה הקודמת)].

יום ש"ק א' ניסן ה'תשפ"ב

פָּרָק נְשִׁילָשִׁי

1) מבאר דין שואל פרה ושלחה לו המשאל ביד עבדו, ודין שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, ודין שאל אחת ושכר אחת, זה אומר שאולה מתה וזה אומר שכורה מתה.

- א. הַשְּׂאֵל² אֶת הַפֶּרָה מִחִבְרוֹ, וְשִׁלְחָהּ לוֹ הַמְּשָׂאֵל¹⁹
 בְּיַד בְּנוֹ³ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ אוֹ בְּיַד עֶבְדּוֹ, אֶפְלוּ שִׁלְחָהּ²⁰
 לוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עֶבְדּוֹ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל שְׂאֵל⁵,²¹
 וּמִתָּה קָדָם שֶׁתִּפְגַּס לְרִשּׁוֹת הַשְּׂאֵל - הֲרִי זֶה פְּטוֹר⁶.²²
 וְאִם אָמַר לוֹ הַשְּׂאֵל: שִׁלְחָהּ לִי בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עֶבְדִּי,²³
 בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ בְּיַד עֶבְדְּךָ הָעֶבְרִי אוֹ בְּיַד שְׁלוּחְךָ,²⁴
 אוֹ שְׂאֵמַר לוֹ הַמְּשָׂאֵל: הֲרִינִי מְשִׁלְחָהּ בְּיַד בְּנִי,²⁵
 בְּיַד עֶבְדְּךָ, בְּיַד שְׁלוּחְךָ, בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עֶבְדִּי הָעֶבְרִי,²⁶
 בְּיַד שְׁלוּחִי, וְאָמַר לוֹ הַשְּׂאֵל: שִׁלַּח, וְשִׁלְחָהּ, וּמִתָּה²⁷
 בְּדֶרֶךְ - הֲרִי זֶה חֵיב⁷. שִׁלְחָהּ לוֹ הַמְּשָׂאֵל בְּיַד עֶבְדּוֹ²⁸
 הַכְּנֻעִנִי, אִף עַל פִּי שְׂאֵמַר לוֹ הַשְּׂאֵל שִׁלַּח, וּמִתָּה²⁹
 - פְּטוֹר⁸; מִפְּנֵי שֶׁיֵּדוּ בְּיַד רַבּוֹ, וְעֵדִין לֹא יֵצֵאת³⁰
 מִרְשׁוֹת הַמְּשָׂאֵל.³¹

2) משנה בבא מציעא צח: (3) של המשאל. (4) בין עבד עברי ובין כנעני. (5) השואל עשה אותו שליח לקבל את הפרה מיד המשאל, ולא אמר למשאל: שלח לי ביד פלוני. (6) רבינו אינו מחלק כאן בין עשאו שליח בעדים לעשאו שלא בעדים וגם כתב סתם: "שלוחו של שואל" ומשמע אפילו שליח ממש וזה נגד דעת רב חסדא (בבא קמא קד.) שהמדובר במשנה בשכירו ולקישו (באדם המושכר לו או לוקט אצלו שיבולים בקביעות) ואין עדים שעשאו שליח

- 1 פְּטוֹר³⁹; שֶׁהַשְּׂכִירוֹת תְּלוּי בַשְּׂאֵלָה⁴⁰. אֲבָל אִם שִׁכְרָה
 2 בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וְשִׂאֵלָה שְׂאֵל בַּבְּעָלִים⁴¹; אוֹ שֶׁשִּׂאֵלָה
 3 בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וְשִׁכְרָה שְׂאֵל בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וְשִׂאֵלָה
 4 שְׂאֵל בַּבְּעָלִים; אוֹ שֶׁשִּׁכְרָה בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וְשִׂאֵלָה
 5 שְׂאֵל בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וְשִׁכְרָה שְׂאֵל בַּבְּעָלִים - כָּל אֵלוֹ
 6 סֶפֶק שֶׁמִּירָה בַּבְּעָלִים הוּא⁴².

37) בעיא שם צח: (38) לפני שהחזירה למשאל - שכרה ממנו. (39) אפילו מגניבה ואבידה, כדין שוכר בבעלים (ראה למעלה ה"א). (40) לשון הגמרא: "שכירות בשאלה מישך שייכא". פירוש, כל חיובי שכירות ישנם גם בשאלה ואין השכירות מוסיפה דבר, ולפיכך יש לראות את השכירות כהמשך השאלה והרי היא היתה בבעלים. בגמרא לא נפשטה הבעיא בפירוש, אלא לפי שאמרו שם: "אם תימצילומר שכירות בשאלה מישך שייכא וכו'" פסק רבינו כך כדרכו בכל מקום לפסוק כאם תימצילומר. (41) בגמרות שבידינו, כתוב גם כאן (לפני הבעיא השלישית) "אם תימצילומר", אולם הגירסא אינה ברורה (ראה רש"י ותוספות' שם), ולפיכך לא סמך רבינו על גירסא מפוקפקת, ודן את הבעיא כאילו לא נפשטה. וצדדי הבעיא הם: אפשר לומר, הרי השאלה מוסיפה על השכירות חיוב אונסין, ולכן אין לראות בה המשך השכירות שהיתה בבעלים, ומאידיך אפשר לומר, הרי חיובי השכירות (גניבה ואבידה) כלולים בשאלה, ו"כיון דשייכא במקצת, כמאן (כמו) דשייכא ככולה דמי" (לשון הגמרא). בשני הדינים האחרונים הבעיא (שם) היא, אם ההפסק מבטל לגמרי את הפעולה הראשונה או חזרה למקומה, ומכיוון שזו היתה בבעלים דינה כשאלה בבעלים ("ע"פ פירוש רש"י שם). בגמרות שבדפוסים שלנו כתוב: "וחזר ושאלה", וכן "וחזר ושכרה" בלי הסיום שלא בבעלים, אולם רבינו (וכן רש"י) גורסים כמו שכתוב כאן. (42) בעיות אלו נשאר בגמרא בתיקו. [ברא"ש בבא-קמא יח: כתב, שבעיא שאמרו עליה בגמרא "תיקו" - אפילו אם תפס מוציאם מידו. וראה ש"ך (שם) ס"ק י'].
 7 יא. אִשָּׁה שֶׁשִּׂאֵלָה וְאָחֵר כֶּף נִשְׂאת - הֲרִי הַבְּעַל
 8 פְּלוֹקֵת מִמֶּנָּה⁴³, וְאִינוּ לֹא שׂוֹמֵר שִׁכְרָה⁴⁴ וְלֹא שְׂאֵל.
 9 לְפִיכָּךְ, אִם הִזְיָתָה דְבַר הַשְּׂאֵלָה בְּהִמָּה, וּמִתָּה -
 10 הַבְּעַל פְּטוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁתְּמֵשׁ בָּהּ⁴⁵ כֹּל יְמֵי
 11 שִׂאֵלָתָהּ, אֶפְלוּ פִּשְׁעֵי⁴⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּלוֹקֵת; וְהֵאֱשָׁה
 12 חֵיבָת לְשֵׁלֶם כְּשִׂיחָהּ לָהּ מְמוֹן. וְאִם הוֹדִיעָה אֶת
 13 הַבְּעַלָּה שֶׁהִיא שְׂאֵלָה - הֲרִי זֶה נִכְנָס תַּחְתֵּיהָ⁴⁷. כֹּל
 14 שְׂאֵמְרָנוּ שֶׁהִיא שְׂאֵלָה בַּבְּעָלִים, כֶּף אִם הִיא שׂוֹכֵר
 15 אוֹ נוֹשֵׂא שִׁכְרָה - הֲרִי הִיא שְׂכִירוֹת בַּבְּעָלִים וּפְטוֹר;
 16 וְכֹל שֶׁאִינָה שְׂאֵלָה בַּבְּעָלִים, כֶּף אִינָה שְׂכִירוֹת
 17 בַּבְּעָלִים; וְכֹל שֶׁהוּא סֶפֶק בַּשְּׂאֵלָה, כֶּף הוּא סֶפֶק
 18 בַּשְּׂכִירוֹת.

(43) מפני שנכסיה קנויים לבעלה. (44) להתחייב בגניבה ואבידה. (45) בדומה למה שאמרנו למעלה בפ"א ה"ה גבי יורשים שהזכויות עברו אליהם, אבל החיובים לא קיבלו עליהם. (46) שאפילו כשומר חנם אינו (ב'תוספות' שם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 בַּשְּׁעָה²⁰ שְׁהֵיְתָה שְׂאוּלָה מֵתָה, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי
 21 יוֹדֵעַ, אוֹ שְׂאֹמֵר הַשּׁוֹאֵל: שְׂכּוֹרָה מֵתָה, בַּיּוֹם
 22 שְׁהֵיְתָה שְׂכּוֹרָה מֵתָה, בַּשְּׁעָה שְׁהֵיְתָה שְׂכּוֹרָה מֵתָה,
 23 וְהַמְשָׂאֵל אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שְׂאֹמֵר זֶה: אֵינִי
 24 יוֹדֵעַ, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - הַמוֹצֵיא מִחֶבְרֹו עָלָיו
 25 הַרְאָיָה. לֹא הֵיְתָה שָׁם רְאָיָה - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹכֵר עַל
 26 הַשְּׂכּוֹרָה שְׁמֵתָה, אוֹ שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ, וְיִפְטֹר²¹. זֶה אוֹמֵר
 27 שְׂאוּלָה, וְזֶה אוֹמֵר שְׂכּוֹרָה - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר עַל
 28 הַשְּׂכּוֹרָה שְׁמֵתָה פְּדֻרְפָּה²² כְּמוֹ שֶׁטָּעַן, וַיִּגְלַגַּל עָלָיו
 29 שְׁהַשְּׂכּוֹרָה הִיא שְׁמֵתָה.

לדבר זה. ופליאה היא, שהרי בהלכות גזילה פרק ז הלכה י פסק כרב חיסדא. אולם מצאנו בכמה מקומות שרבינו מביא לשון המשנה ככתבה וסומך על הביאורים שנאמרו בגמרא ונראה שגם כאן נהג כך. (7 מכיוון שאמר למשאל: "שלח" עשה יד השליח כידו ממש. 8) במשנה נאמר סתם: שלח לי ביד וכו' עבדך וכו' חייב ולא חילקו בין עבד עברי לעבד כנעני, אלא בגמרא שם (צט.) מפרש שמואל מה ששינונו "שלח לי ביד עבדך חייב" היינו בעבד עברי שאין גופו קנוי לבעליו, אבל בעבד כנעני פטור מפני שלא יצאה מרשותו. ראה הלכה הבאה.

1 ב. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: הַפִּיִּשָׁה פְּמָקֵל וְהִיא תְּבוֹא
 2 מֵאֲלִיָּה, וְעָשָׂה הַמְשָׂאֵל כָּךְ - אֵין הַשּׁוֹאֵל חַיֵּב בָּהּ עַד
 3 שֶׁתִּפְגַּס לְרִשְׁתּוֹ⁹, אֲבָל מֵתָה בְּדֶרֶךְ - פְּטוּר. וְכֵן בַּשְּׁעָה
 4 שְׁמִחְזִירָה¹⁰ הַשּׁוֹאֵל לְבַעֲלָיו¹¹, אִם שָׁלַח בְּיַד אַחֵר,
 5 וּמֵתָה קֵדָם שֶׁתִּגְיַע לְרִשְׁתּוֹ הַמְשָׂאֵל - הָרִי זֶה חַיֵּב,
 6 שְׁעֵדוֹן הִיא פְּאֻחְרִיּוֹת הַשּׁוֹאֵל. וְאִם שָׁלַח מִדַּעַת
 7 הַמְשָׂאֵל עַל יְדֵי אַחֵר, וּמֵתָה - פְּטוּר. שָׁלַח בְּיַד
 8 עַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי, אָף עַל פִּי שְׂאֹמֵר לוֹ הַמְשָׂאֵל שָׁלַח,
 9 אִם מֵתָה בְּדֶרֶךְ - חַיֵּב; שְׂעִיד הַעֶבֶד בְּיַד רַבּוֹ, וְעֵדוֹן לֹא
 10 יִצָּאת מִיַּד הַשּׁוֹאֵל. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹²?
 11 בְּשֶׁחֲזִירָה בְּתוֹךְ יְמֵי שְׂאֲלָתָה; אֲבָל אִם הִחְזִירָה אַחֵר
 12 יְמֵי שְׂאֲלָתָה - הָרִי זֶה פְּטוּר, אִם מֵתָה בְּדֶרֶךְ¹³; שְׂאֵחֵר
 13 יְמֵי שְׂאֲלָתָה יִצָּאת מִדִּין שְׂאֲלָה, וְהָרִי הוּא פְּשׁוּמֵר
 14 שְׂכָרָה¹⁴. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁבַּיִת אוֹ מֵתָה אַחֲרֵי יְמֵי
 15 שְׂאֲלָתָה¹⁵ - פְּטוּר¹⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

17 משנה שם צז: כפי שנתבארה בגמרא שם צח. 18) זה נמשך לדין שאל אחת ושכר אחת. 19) שייך לדין שאלה היום ושכרה למחר. 20) שייך לשאלה חצי יום ולשכרה חצי יום. 21) רבינו אינו מחלק בין משאל טוען ברי לטוען שמא ובשניהם אמר יישבע השוכר ויפטור. ובנימוקי יוסף בסוגייה שלנו מקשה למה הוא פטור כשטוען איני יודע? הלא הוא מודה ששאל את הפרה ונתחייב אז באונסין לפי שיטת רבינו למעלה (פרק א הלכה ו) שהלכה כלשון ראשון של רבא, אלא שאינו יודע אם מתה בזמן שהייתה שאולה או אחר שעבר זמן זה, ואם כן הרי זה כאומר לווייתי ואיני יודע אם פרעתי, שהוא חייב (ראה פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט) ובשיטה מקובצת בסוגייה שלנו מתרץ בשם הריטב"א, שאפילו לדעת האומר שבשעת משיכת הפרה נתחייב באונסין אין זה חיוב גמור, שהרי הפרה עודה פריאה ושלמה, אלא הכוונה לשעבוד נכסיו של השואל ואם אירע אונס יגבה המשאל בתוקף אותו השעבוד את הנכסים אפילו ימכרם ביתחיים, ולפיכך כשהשואל טוען איני יודע אם מתה כשהייתה שאולה - הרי זה כאומר איני יודע אם נתחייבתי שהוא נשבע ונפטור (רבינו שם הלכה ח). ראה מה שכתבנו למעלה בפרק א הלכה ה בשם הכסף משנה וראה לחם משנה כאן). ושבועה זו היא שבועת היסת מתקנת רב נחמן, אבל מדין המשנה פטור גם משבועה (כסף משנה). ומה שפסק רבינו בהלכות טוען ונטען שם, שאין נשבעים אפילו היסת על טענת שמא היינו בהלוואה, שעל התובע לידע אם הלווה או לא, אבל המשאל לא היה נוכח בזמן האונס אינו יכול לדעת אם זה אירע בתקופת השאלה או לא וטענת שמא שלו מבוססת ולפיכך על השואל להישבע (לחם משנה). 22) ולא פשע בה, וגם לא נגנבה או אבדה, שהרי השוכר חייב בכל אלה האירועים (ראה ש"ך חושן משפט סימן שדמ סעיף קטן ג"ד וראה כאן הלכה ד).

9) בגמרא שם אמר רב, שהמשנה האומרת, "ביד עבדך חייב" התכוונה גם לעבד כנעני וכגון שאמר שהעבד יכיש במקל ותלך מאליה, ושמואל מעמידה בעבד עברי בלבד, ולמד רבינו מזה, ששמואל חולק על רב בדין הכישה במקל, ולפיכך לא מצא אפשרות להעמיד את המשנה בעבד כנעני, ובהתאם לכלל שבידינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות - פסק כמותו (מגיד משנה). 10) משנה שם צח: 11) הרי היא ברשות השואל כל זמן שלא הגיעה ליד המשאל או ליד אדם שהמשאל הסכים מראש לשלוח על ידו. 12) שהפרה נשאר ברשותו של השואל לעניין חיוב אונסים כל זמן שלא הגיעה לרשות המשאל (רש"י שם). 13) מימרא של רב חיסדא שם פא. 14) אמימר שם, והוא מנמק: מכיוון שהשואל נהנה מן הפרה בימי שאלתה תיקנו שיהא חייב בגניבה ואבידה גם אחר שכלו ימי השאלה (סמ"ע חושן משפט סימן שמ סעיף קטן יב). 15) אפילו נמצאת עדיין בבית השואל. 16) מאונסין. מלמדנו רבינו, שאין כל הבדל בין החזירה וטרם הגיעה לרשות המשאל ובין לא עשה שום פעולה של החזרה. וכן נפסקה הלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן שמ, ח ראה בית יוסף שם).

30 ד. הַשְּׂאִילוֹ שְׁתֵּי פְּרוֹת, חֲצֵי הַיּוֹם בְּשְׂאֲלָה וְחֲצֵי
 31 הַיּוֹם בְּשְׂכִירוֹת, הַמְשָׂאֵל²³ אוֹמֵר: בְּזִמְן הַשְּׂאֲלָה
 32 מֵתוּ, וְהֵלָה אוֹמֵר: אַחַת מֵתָה²⁴ בְּזִמְן הַשְּׂאֲלָה²⁵,
 33 וְהֶאֱחָרַת אֵינִי יוֹדֵעַ²⁶ - מֵתוֹךְ שְׂאִינוֹ יְכוּל לְשַׁבַּע²⁷
 34 יִשְׁלַם הַשְּׁתֵּי. וְכֵן²⁸ אִם מָסַר לוֹ שְׁלֹשׁ פְּרוֹת, שְׁתֵּי
 35 שְׂאוּלוֹת וְאַחַת שְׂכּוֹרָה, הַמְשָׂאֵל אוֹמֵר: שְׁתֵּי
 36 הַשְּׂאוּלוֹת הֵן שְׁמֵתוּ, וְהַשּׁוֹאֵל אוֹמֵר: אַחַת הַשְּׂאוּלָה
 37 מֵתָה וְדַאי, אֲבָל הַשְּׁנַיִת שְׁמֵתָה אֵינִי יוֹדֵעַ אִם

16 ג. הַשּׁוֹאֵל פָּרָה מִחֶבְרֹו¹⁷, שְׂאֲלָה חֲצֵי הַיּוֹם וְשְׂכָרָה
 17 חֲצֵי הַיּוֹם, שְׂאֲלָה הַיּוֹם וְשְׂכָרָה לְמָחָר, שְׂאֵל אַחַת
 18 וְשְׂכָר אַחַת וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן, הַמְשָׂאֵל אוֹמֵר:
 19 שְׂאוּלָה מֵתָה¹⁸, בַּיּוֹם שְׁהֵיְתָה שְׂאוּלָה מֵתָה¹⁹,

17 לְפִי הַפְּקֻדוֹן⁹: וְיֵשׁ פְּקֻדוֹן, שְׁדֵרְךָ שְׁמִירְתוֹ לְהַנְיָחוֹ
18 בְּבֵית שַׁעֲרָה¹⁰, כְּגוֹן הַקְּרוֹת וְהָאֲבָנִים; וְיֵשׁ פְּקֻדוֹן,
19 שְׁדֵרְךָ שְׁמִירְתוֹ לְהַנְיָחוֹ בְּחֶזֶר¹¹, כְּגוֹן חֲבִילוֹת פֶּשֶׁתָן
20 הַגְּדוּלוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; וְיֵשׁ פְּקֻדוֹן, שְׁדֵרְךָ שְׁמִירְתוֹ
21 לְהַנְיָחוֹ בְּבֵית, כְּגוֹן שְׁמֵלָה וְטָלִית; וְיֵשׁ פְּקֻדוֹן,
22 שְׁדֵרְךָ שְׁמִירְתוֹ לְהַנְיָחוֹ בְּתֵבָה אוֹ בְּמִגְדָּל¹² וְנוֹעַל
23 עָלָיו, כְּגוֹן בְּגָדֵי מָשִׁי וְכֵלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וְכִיּוֹצֵא
24 בָהֶן.

(8) מכיון ששלח בה יד שלא ברשות בעלים - נעשה גזלן, שחייב גם באונסין (ב"מ שם). (9) שם מב. (10) שטח גדול שאינו מקורה אלא מוקף גדר ונכנסים לו דרך שער שבגדר. (11) שהיא מוקפת בתי מגורים, והדברים הנמצאים בו נשמרים יותר מבבית שער. (12) ארון גדול העומד בבית.

25 ג. הַשׁוֹמֵר שֶׁהֵנִיחַ הַפְּקֻדוֹן בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ רְאוּי לוֹ,
26 וְנִגְנַב מִשָּׁם אוֹ אָבָד, אֶפְלוּ נֶאֱנַס שָׁם, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה
27 דְּלָקָה וְשָׂרַף כָּל הַבַּיִת - הָרִי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחֹזֵב
28 לְשֵׁלִים¹³. וְאִם עַל פִּי שֶׁהֵנִיחַ הַפְּקֻדוֹן עִם שְׁלוֹ: אִם
29 רְאוּי לְשְׁמִירָה¹⁴ - פְּטוּר, וְאִם אֵין הַמָּקוֹם רְאוּי
30 לְשְׁמִירָה - חַיֵּב¹⁵; בְּשֵׁלוֹ הוּא רְשָׁאִי¹⁶, וְאִינוֹ רְשָׁאִי
31 בְּשֵׁל אֲחֵרִים.

(13) שם מב: אמרו: והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. [בהלכות שכירות פ"ג ה"ו בדין "פשע בה ויצאה לאגם ומתה" נתבאר, שלא אמרו תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אלא כשיש איזה קשר שהוא בין הפשיעה ובין האונס, ולולא מעשה הפשיעה לא אירע האונס, כגון כאן, שאם היה מניח הפקדון במקום אחר הראוי לשמירה לא היה נשרף, אבל כשאין כל קשר בין הפשיעה בשמירה ובין האונס, וגם שמירה יעילה לא היתה מצילה מן האונס - השומר פטור. הרי"ף בסוגיא שלנו מאריך בהבהרת סברא זו. ראה שם]. (14) לפי המבואר בהלכה הקודמת. (15) ירושלמי בבא מציעא פ"ג ה"ח, מובא ברי"ף וברא"ש שם סימן כ. (16) להתרשל ולא לשמור כראוי.

32 ד. הַכֶּסֶפִים¹⁷ וְהַדִּינָרִין¹⁸ - אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֲלָא
33 בְּקִרְקַע¹⁹, וְיִתֵּן עָלֵיהֶם טַפַּח עֶפֶר. אוֹ יִטְמְנֵם בְּפִתְלֹל²⁰
34 בְּטַפַּח הַסָּמוּף לְקוֹרָה²¹; אֲבָל לֹא בְּאֲמִצֵּעַ הַכֶּתֵל,
35 שְׁמָא יִחְפְּרוּ²² הַגְּנָבִים שָׁם וְיִגְנַבוּ²³. אֶפְלוּ נַעַל
36 עָלֵיהֶם כְּרָאוּי בְּתֵבָה, אוֹ הִחְבִּיא אוֹתָם בְּמָקוֹם שְׁאִין
37 אָדָם מִפִּירָו וְלֹא מְרַגְּשֵׁי בוֹ - הָרִי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחֹזֵב
38 לְשֵׁלִים. הוּרֵי מִקְצַת הַמְּבִינִים, שֶׁהוּא הַדִּין לְכָל דְּבָר
39 שְׁמִשָּׂאוֹ קָל וְאֵין הַקְּרַקַּע מְאֻבְּדָת אוֹתוֹ²⁴ בְּמַהֲרָה,
40 כְּגוֹן לְשׁוֹנוֹת²⁵ שֶׁל כֶּסֶף, וְאֵין צְרִיף לֹזֵמֵר לְשׁוֹנוֹת²⁶
41 שֶׁל זָהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת, שְׁאִין לָהֶם שְׁמִירָה אֲלָא
42 בְּקִרְקַע. וְלִזְהָ דַּעְתִּי נוֹטָה²⁷.

1 הַשְּׂאוֹלָה הָאֲחֵרָת אוֹ הַשְּׂכוּרָה - מִתּוֹךְ שְׁאִינוֹ יָכוֹל
2 לְשַׁבֵּעַ, שֶׁהָרִי אוֹמֵר אֵינוֹ יוֹדֵעַ, יִשְׁלַם הַשְּׂתִימִים.
3 וּבְהַלְכוֹת טוֹעֵן וְנוֹטֵעֵן יִתְבָּאֵר דִּין זֶה וְכִיּוֹצֵא בוֹ מִכָּל
4 הַטּוֹעֲנִין שְׁאִינֵן יְכוּלִים לְהַשְּׁבֵעַ, וְכִיצַד מְשֻׁלְמִין,
5 וּמֵאֵי זֶה טַעַם הֵם מְשֻׁלְמִים.

(23) שם צד. (24) שלא מחמת מלאכה. (25) ועליו לשלם דמיה. (26) הרי זה כדין תבעו מאה והוא מודה שחייב חמישים שהטילה עליו התורה שבועת מודה במקצת. (27) שאינו חייב, שהרי אינו יודע. ולמה בשואל פרה אחת (בהלכה הקודמת) וטוען איני יודע אין מטילים עליו שבועת השומרים, שמתה כדרכה ולא פשע בה ועל ידי גלגול יחוייב לישבע ששכורה מתה ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם? מפני ששבועת שלא פשע היא על טענת שמא אין כוחה יפה לחייבו ממון על ידי גלגול (מגיד משנה). [בש"ך שם מפרש שהמדובר, כשיש עדים שמתה כדרכה או שהמשאל מאמין לו, והבית יוסף שם כותב ששבועת היסט של השואל האומר איני יודע היא מטעם גלגול ולא ביאר למה אין מגלגלים שבועת התורה ואומרים מתוך וכו'. ראה שולחן ערוך שם, סמ"ע וש"ך שהאריכו לברר סוגייה זו]. (28) גמרא שם.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) מבאר דיני שומר חנם ודין שמירת הפיקדון, כיצד ישמור אותו, ודין שומר שמסר לאשתו ובניו.

6 א. הַמְּפַקֵּד אֶצֶל חֲבֵרוֹ בְּחֻנָּם², וְנִגְנַב אוֹ אָבָד - הָרִי
7 זֶה נִשְׁבַּע³ וְנִפְטָר; שְׁנֹאֲמַר: וְנִגְנַב מִבֵּית הָאִישׁ וְגו',
8 וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים⁴ אִם לֹא שְׁלַח יָדוֹ
9 בְּמִלְאֲכַת רַעְהוּ⁵. וּמִגְלָגְלִין עָלָיו בְּתוֹךְ הַשְּׁבוּעָה⁶:
10 שְׁלֹא פֶשַׁע, אֲלָא שְׁמֵר כְּדֵרְךָ הַשׁוֹמְרִין, וְלֹא שְׁלַח
11 בוֹ יָד וְאֲחֵר נִגְנַב; שְׁאִם נִגְנַב אֲחֵר שְׁשֵׁלַח יָד
12 בְּפִקְדוֹן - חַיֵּב בְּאֲחֵרֵיתוֹ⁷.

(2) אינו מקבל כלום בעד שמירתו. (3) שנגנבה או נאבדה. בבבא קמא קז: אמרו שמשביעים אותו שלוש שבועות: שלא פשעתי (ששמרתי כראוי), שלא שלחתי בה יד (שלא השתמשתי בפקדון לטובת עצמי) ושאינה ברשותי. ושיטת רבינו שיעקר השבועה שנאמרה בתורה היא, שאינה ברשותו אלא נגנבה או נאבדה - כטענתו. (4) והכוונה שיקרב לבית-דין להישבע (בבא קמא סג:). (5) מפרש רבינו: אימתי נשבע שנגנבה ונפטור - "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", אבל אם שלח בה יד - חייב אפילו נגנבה או נאבדה. (6) כשהוא נשבע שנגנבה, כוללים בה גם שתי השבועות האחרות, כמו שמבאר רבינו והולך. (7) בבא מציעא מא: (ראה לקמן פ"ו ה"ג ובהערות שם).

13 ב. הוֹאִיל וּפְטָר הַפְּתוּב אֶת שׁוֹמֵר חֻנָּם מִן הַגְּנָבָה,
14 קָל וְחִמְרָ מִן הָאֲנָסִין הַגְּדוּלִים, כְּגוֹן שְׂבוּרָה וְשְׂבוּיָה
15 וּמִתָּה. וְהוּא שְׁלֹא שְׁלַח יָד בְּפִקְדוֹן; אֲבָל שְׁלַח יָד
16 בְּפִקְדוֹן - חַיֵּב בְּאֲנָסִיו⁸. כִּיצַד דֵּרְךָ הַשׁוֹמְרִים? הַפֵּל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכספים והדינרים אין להם שמירה אלא בקרקע".

ובפנימיות העניינים "קרקע" מורה על ביטול, כמ"ש "ונפשי כעפר לכל תהיה", וההוראה היא שאם רצונו של אדם להיות עשיר, עליו לחיות בביטול ומתוך הכרה שהכל מאתו ית' ולא ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", היינו בזכות היותו ממולח ומוצלח בעסקים וכו'.

ומוסיף הרמב"ם (ענין שאינו מופיע בגמרא) "ויתן עליו טפח עפר" היינו שלא די בכך שישנה תנועה של ביטול, אלא שצריך לכסות את הכספים ב"טפח עפר" להורות שזהו עניין עיקרי בכל עיני העולם.

עצה זו נאמרת לכל-לראש לעשירות בתורה, כמו שנאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה" שהוא תנאי ל"פתח לבי בתורתך" ומשם תושפע לו גם עשירות בפועל.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן ו)

17) מטבעות של כסף (דין גושי כסף, יבוארו למטה).
18) דינרי זהב. 19) כשמואל, שם. בספרים שלפנינו, כתוב שם: "והאינדא דשכיחי גשושי (בזמנינו ששכיחים גנבים התוחבים שפודים בקרקע כדי לגשש את הטמון בו) אין להן שמירה אלא בשמי קורה". אולם הרי"ף השמיט פיסקא זו (אפשר שלא נמצאה בספרים שבידו), ופסק כשמואל, ורבינו הולך בשיטתו, כדרכו. בגמרא שם אמרו שצריך לכסות בעובי טפח, ומפרש הרי"ף שהמדובר בטמון בקרקע וצריך להעמיק טפח, וכן כתב רבינו כאן. וה'טור' כותב, שהדברים אמורים גם בכותל, היינו, שצריך להעמיק טפח בעובי הכותל (לחם-משנה). 20) בגמרא שם, אמר רבא: ומודה שמואל בכותל. 21) בגמרא: "בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה", וכן כתב גם הרי"ף. ולא נתבאר למה השמיט רבינו את הפיסקא הראשונה. בלחם-משנה מתרץ, שרבינו מסתמך על מה שאמר "אבל לא באמצע הכותל", וקשה מאוד לקבל ישוב דחוק זה, שאם לכך התכוון - היה לו להשמיט את הפיסקא השניה ולא את הראשונה. 22) מלשון "לחפור את הארץ" (יהושע ב, ג). פירוש, יבדוק היטב כגון ע"י דפיקות, ולקבוע אם יש שם מקומות חלולים מתאימים להטמנת חפצים יקרי ערך. 23) בסמוך לשמי קורה או לקרקע קשה לבדוק ולקבוע. 24) אינו מתקלקל מרטיבות הקרקע.

25) גושים מהתכים. דרכם היה להתיך את הכסף והזהב לגושים מארכים בתבנית לשון. 26) כספים טעונים שמירה יתירה, מפני שגנבים להוטים אחריהם ויטרוהו הרבה ויסקנו נפשם כדי לגונבם, ולפי שאינם מתקלקלים בקרקע הצריכו להטמינם שם, אבל דברים שאין הגנבים להוטים כל-כך אחריהם ואין מעמידים עצמם בסכנה כדי לגונבם, מספיקה שמירה פחות יעילה (גהות מיימוניות). וכן דברים כבדים לא הטריווים חכמים את השומר להטמינם בקרקע, אבל גושי כסף וזהב וכן אבנים טובות דומים למטבעות מכל הבחינות הקובעות, ולפיכך טעונים שמירה בקרקע. [ב'תוספות' שם ד"ה אמר, שאלו, מה דינו של שומר שטר שהטמין בקרקע ונגנבו. יש מקום לצדד לחייבו

מפני שקיבל עליו אחריות גניבה ואבידה, ומאידך יש להגדיר גניבה זו כאונס, כי אין שמירה מעולה יותר מזו, ומה היה לו לעשות עוד. ולא אמרו הלכה ברורה ומוחלטת. והרב המגיד כאן פסק בפשיטות ששומר שכר חייב, שצריך להיות יושב ומשמר, ולא פטרתו תורה אלא באונס ממש. וכן כתב רב אחאי בשאלתות פ' ויצא (הביאו הרא"ש כאן): דבעי למיתב ולנטורי ביממא ובליילאי, שנאמר (בראשית לא, מ) "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה וכו'". והרא"ש שם מביא מהירושלמי שבעות פ"ח, וז"ל (לפי גירסתו): "רבי אבא בשם רבי יוחנן, נאמרה שמירה בשומר חנינם ונאמרה שמירה בשומר שכר, ולא דמיא שמירה האמורה בשומר חנינם לשמירה האמורה בשומר שכר. דשמירה האמורה בש"ח כיון ששמר כל צרכו פטור, ושמירה האמורה בש"ש אפילו הקיפהו בחומה של ברזל - אין רואין אותו אם היה שם אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור, אלא אומרים אם היה שם היה יכול להציל". אולם בספרים שלפנינו הגירסא: "אין משערין אותו אלא בגופו". ולפי גירסא זו אין ראייתו חזקה כל כך, עי"ש. ובהגהות מיימוניות שם כתב בשם 'ספר התרומות' שהוא פטור].
27) גמרא שם.

- ה. המפקיד²⁸ אצל חברו כספים ערב שבת בין
השמשות - אינו חייב לטרוח ולקבור אותן עד מוצאי
שבת²⁹. ואם נתאחר למוצאי שבת פדי לקברן ולא
קברן, ונגנבו או נאנסו - חייב. ואם תלמיד חכם
הוא³⁰ - אינו חייב עד שישקה אחר שייבדיל פדי
לקברן.

28) ובמוצאי-שבת מחוייב לקבורם מיד. 29) נוסחת המגיד-משנה: תלמיד-חכם הוא המפקיד. 30) המפקיד (ע"פ משנה-למלך). תלמידי חכמים חרדים לקיים מצוות הבדלה על היין, והיין בימיהם ביוקר, ולפיכך ראשי הנפקד לעכב הטמנת הכספים, שמא יצטרך המפקיד לקחת כסף לקנות יין להבדלה (גמרא שם ע"פ פירוש רש"י), אבל הנפקד עצמו מחוייב להבדיל מיד ולהטמין את הפקדון (משנה-למלך), וכתב הרא"ש שם סי' כב, שזמנו עד אור הבוקר. מובן שאם ידע הנפקד שהמפקיד כבר הבדיל, חייב להטמינם מיד. [הראב"ד מפרש: אם הנפקד תלמיד-חכם, ולא נתבאר לי מה ההבדל בין תלמיד-חכם ובין אדם פשוט, ראה 'בית יוסף' סי' רצא].

- ו. הפקיד³¹ אצל חברו כספים בדרך להוליכם
לביתו, או ששלח עמו מעות ממקום למקום -
צריכין שיהיו צרורים ומנחים פידו, או קשורים
פראוי על בטנו מכנגד פניו, עד שגיע לביתו
ויקברם פראוי. ואם לא קשרן בדרך הזאת, אפלו
נאנסו - חייב לשלם³², שהרי תחלתו בפשיעה³³.
מעשה³⁴ באחד, שהפקיד מעות אצל חברו, והניחם
במחיצה של קנים, והיו טמונים בעבי המחיצה,
ונגנבו משם; ואמרו חכמים: אף על פי שזו שמירה
מעלה לענין גנבה - אינה שמירה פראוי לענין
האש; ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכתל בנין -

שלא פשע, אף-על-פי שהוא רוצה להישבע שלא פשע, יכול המפקיד לטעון: לראשון אני מאמין בשבועה, ולשני איני מאמין. (43) בהלכות שכירות פ"א ה"ד. (44) גמרא, שם מב. (45) שומר חנם. (46) בארגו. (47) בקרקע או בכותל. (48) רבא שם, ואין חולק עליו. (49) שהיא נזהרת שלא יפסיד בנה. (50) ומשום כך אין זה פשיעה. (51) ב'תוספות' שם ע"ב, ד"ה כל המפקיד, כתבו בשם רבינו-תם, שמה שאמרו: "כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד" היינו לענין שלא יוכל לטעון איני מאמין לשבועתם, אבל אם פשעו ואין להם מה לשלם - מחוייב הנפקד לשלם. שאם לא תאמר כן, יכול כל שומר למסור הפקדון לאשתו, והיא תאכל דברים הראויים או תוציא הכספים ויפסיד המפקיד. וכן פסקו הרא"ש וה"טור" בסמין רצא, אולם דעת רבינו אינו כן כמו שיתבאר בהלכה הבאה.

ט. מִכָּאן⁵² אַתָּה לְמַד: שֶׁהַשּׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר הַפְּקָדוֹן²⁷
 לְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, וְהוֹדִיעַן שֶׁהוּא פְּקָדוֹן, וְלֹא שֶׁמָּסַר²⁸
 כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין - שֶׁהֵן חַיִּבִין לְשַׁלֵּם לְבַעַל הַפְּקָדוֹן,²⁹
 וּבַעַל הַבַּיִת פְּטוּר⁵³; שֶׁכָּל הַמְּפָקֵד - עַל דַּעַת אִשְׁתּוֹ³⁰
 וּבְנָיו הוּא מְפָקֵד. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד⁵⁴ שֶׁהַפְּקִיד כָּשׁוֹת⁵⁵
 אֶצֶל אֶחָד, וְהָיָה לוֹ לְשׁוֹמֵר כְּשׁוֹת אֶחָת, וְאָמַר³²
 לְשִׁמּוֹ: מִזֶּה הַכְּשׁוֹת תִּשְׁלִיךְ לְתוֹךְ הַשֶּׁכֶר, וְהִלֵּךְ³³
 הַשִּׁמּוֹשׁ וְהִשְׁלִיךְ מִכְּשׁוֹת שֶׁל פְּקָדוֹן; אָמְרוּ חֲכָמִים:³⁴
 שֶׁהַשִּׁמּוֹשׁ פְּטוּר, שֶׁהָרִי לֹא אָמַר: מִזֶּה הַשֶּׁלֶךְ וּמִזֶּה³⁵
 אֵל תִּשְׁלֹךְ, וְדָמָה שֶׁהוּא מֵרָאֵה מְקוֹם⁵⁶ וְאִינוּ מְקַפִּיד
 עַל זֶה; וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת פְּטוּר, שֶׁהָרִי אָמַר לוֹ: מִזֶּה³⁷
 הַשֶּׁלֶךְ; וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֲלָא דְמִי מַה שֶׁנִּהְיָה⁵⁷ בְּלִבּוֹ.³⁸
 לְפִיכָּךְ, אִם נִעֲשֶׂה הַשֶּׁכֶר חֲמִיץ⁵⁸ - פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם.³⁹
 וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף - חַיִּב הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעָה שֶׁכָּף אַרְעֵי.⁴⁰
 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.⁴¹

(52) מזה שאמרו שם: שהאם פטורה מפני שלא ידעה שהמעות הם פקדון. (53) אפילו אין להם ממה לשלם (מגיד-משנה, וראה רמ"א חושן-משפט סי' רצא סכ"ד). (54) שם עמוד ב. (55) מין צמח שנותנים לתוך שכר של שעורים להשביח טעמו. (56) מראה לו איפה מקומה של הכשות. (57) מהשבחת השכר - כרב עמרם, שם. (58) לא תסס השכר אלא החמיץ, ואם כן אין כל הנאה לבעל השכר [במסנא שם אמרו, שאם הכשות של בעל השכר נמצא במקום קרוב למקום תעשיית השכר, ושל בעל הפקדון במקום רחוק, ושהה השליח זמן רב עד שהביא הכשות - חייב בעל השכר לשלם, שהרי היה לו להעלות על הדעת שממקום רחוק הביא].

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) מבאר דין מציל עצמו בממון הפיקדון, ודין שניים שהפקידו זה מנה וזה מאתיים, או כלים אחד גדול ואחד קטן, ודין תבעוהו שניים, כל אחד אומר אני הוא בעל הפיקדון, ודין מפקיד פירות כמה חסרונות יוציא, ודין מחלוקת שיש בין המפקיד והנפקד כמה הפקיד.

א. מִי שֶׁהַפְּקִידוֹ אֶצְלוֹ² מְעוֹת שֶׁל עֲנָיִים או שֶׁל⁴²

1 פּוֹשַׁע הוּא; וְכָל שֶׁתְּחַלְתּוּ בַּפְּשִׁיעָה וְסוּפוּ בְּאַנְסֵי -
 2 חַיִּב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה³⁵.

(31) משנה וגמרא שם. (32) במשנה אמרו: "צררן והפשילן לאחוריו וכו' חייב", ובגמרא "מה היה ליה למעבר" (מה היה יכול עוד לעשות לשם שמירה?) ומתרגמים שהיה לו להחזיקם בידיו, כמו שנאמר (דברים יד, כה): "וצרת הכסף בידך", וקשירה על הבטן לפניו יותר יעילה מבידו. (33) המדובר במקרה שאילו היו הכספים בידו או קשורים על בטנו - אפשר שהיה יכול להציל, אבל במקרה שגם בשמירה מעולה זו אי אפשר היה לו להציל - פטור, כמו שנתבאר למעלה בה"ג. (34) מובא בגמרא שם, והמסקנה: והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (35) בכל מקרה, שלולא הפשיעה לא היה קורה האונס. רש"י שם מפרש שהמדובר בשומר חנם, ודין גניבה אצלו כדין אונס, לכן אמרו: וסופו באונס.

ז. הַמְּפָקֵד³⁶ אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין כָּלִים בֵּין מְעוֹת, וְאָמַר³
 לוֹ: תֵּן לִי פְּקָדוֹנִי, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ אֲנָה⁴
 הַנְּתַתִּי פְּקָדוֹן זֶה, אוּ בְּאֵי זֶה מְקוֹם קִבְּרַתִּי הַכֹּסְפִים,⁵
 הַמְּתֵן לִי עַד שֶׁאֲבַקֵּשׁ וְאֲמַצֵּא וְאֶחְזֹר לָךְ - הָרִי זֶה⁶
 7 פּוֹשַׁע, וְחַיִּב לְשַׁלֵּם מִיָּד.

(36) מעשה שהיה, ואמר רבא (שם) כל לא ידענא' פשיעותא היא.

ח. כָּל הַמְּפָקֵד³⁷ אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין כָּלִים בֵּין⁸
 9 מְעוֹת - עַל דַּעַת אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו³⁸ וּבְנֵי בֵיתוֹ³⁹ הַגְּדוֹלִים
 הוּא מְפָקֵד. אֲבָל אִם מְסַרְן לְבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ¹⁰
 הַקְּטָנִים⁴⁰, אוּ לְעַבְדָּיו, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים, אוּ
 12 לְאֶחָד מִקְרוֹבָיו שֶׁאֵינָן שְׂרוּיִין עִמּוֹ בְּבֵית וְאֵין
 13 סוּמְכִין עַל שְׁלִחְנוֹ⁴¹, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מְסַרְן
 14 לְאַחַר - הָרִי זֶה פּוֹשַׁע, וְחַיִּב לְשַׁלֵּם; אֲלָא אִם בֵּן
 15 הַבֵּיא הַשּׁוֹמֵר הַשְּׂנִי רָאִיהָ שְׁלֵא פְּשַׁע⁴², כְּמוֹ
 16 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴³. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד⁴⁴, שֶׁהַפְּקִיד מְעוֹת אֶצֶל
 17 חֲבֵרוֹ⁴⁵, וְנִתְּנָם הַשּׁוֹמֵר לְאָמוֹ, וְהַחֲבִיֵּא אוֹתָן⁴⁶ וְלֹא
 18 טְמָנָה אוֹתָן⁴⁷, וְנִגְנְבוּ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים⁴⁸: אֵין הַשּׁוֹמֵר
 19 חַיִּב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָם לְאָמוֹ, שֶׁכָּל הַמְּפָקֵד - עַל
 20 דַּעַת בְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הוּא מְפָקֵד; וְאִף עַל פִּי שְׁלֵא
 21 אָמַר לָהּ: פְּקָדוֹן הֵם - יֵשׁ לוֹ לְטַעַן: כָּל שֶׁכָּן שְׁהִיא
 22 נִזְהָרַת בָּהֶן, אִם הֵיָתֶה סְבוּרָה שֶׁהֵן שְׁלֵי⁴⁹; וְכֵן אֵין
 23 אָמוֹ חַיִּבַת לְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי לֹא אָמַר לָהּ שֶׁהֵן פְּקָדוֹן⁵⁰.
 24 וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר שְׁאוֹתָן הַמְּעוֹת עֲצָמָן
 25 הֵן שֶׁנִּתְּנָן לְאָמוֹ, וְתִשְׁבַּע הָאָם שֶׁהַחֲבִיֵּא אוֹתָן
 26 וְנִגְנְבוּ, וְיִפְטְרוּ שְׁנֵיהֶם⁵¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(37) מימרא של רבא, שם לו. (38) הוא מסכים מראש שהנפקד ימסור שמירתם לאשתו ולבניו. (39) רבינו מוסיף על דברי רבא גם "ובני ביתו", ולמד זה מהמעשה המובא למטה במסר לאמו. (40) משנה, שם מב. (41) אינם מקבלים מזוונותם בביתו. (42) ואם אינו מביא ראיה ברורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

15 עֲצָמוּ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ¹¹; וְאִם אֵינוֹ אִמּוֹד - חֲזַקְתּוּ שְׂלֵא
16 בְּאוֹ אֲלֵא לְשֵׁם הַפְּקֻדוֹן, וּפְטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.
17 ג. הַמְּפָקֵיד¹² אֲצֵל חֲבֵרוֹ פְּלִים אוֹ פְרוֹת, וּבְאוֹ גִבְבִים
18 וּגִבְבוֹם בְּפָנָיו, וְאִלוֹ הִיָּה צוֹחַ הָיוּ בְּאֵין בְּנֵי אָדָם
19 וּמְצִילֵין אוֹתָן, הוֹאִיל וְלֹא צָנַח - הָרִי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחֵיב
20 לְשֵׁלָם¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

12 שם. (13) בגמרא שם חילקו בין הוכר הגנב ובין לא הוכר, וכאן המדובר בלא הוכר. ולקמן בפ"ח ה"ו מבואר דין הוכר (ראה שם).

21 ד. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ¹⁴ אֲצֵל אֶחָד, זֶה מֵאָה וְזֶה
22 מֵאֲתַיִם, וְכָל אֶחָד מְשַׁנְיָהֶם אוֹמֵר: אֲנִי הוּא
23 שֶׁהִפְקִדְתִּי הַמֵּאֲתַיִם, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ -
24 לְשִׁבְעַת כָּל אֶחָד מֵהֵן שֶׁהִפְקִיד מֵאֲתַיִם וְנוֹטֵל, פְּדִין
25 כָּל נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל¹⁵, וְיִתֵּן מֵאֲתַיִם לְזֶה וּמֵאֲתַיִם לְזֶה,
26 וּמְפָסִיד מֵאָה מִבֵּיתוֹ; שֶׁהָרִי הוּא פּוֹשֵׁעַ, שֶׁהִיָּה לוֹ
27 לְכַתֵּב שֵׁם כָּל אֶחָד עַל פִּיס שְׁלוֹ. לְפִיכָּה, אִם הִבִּיאוּ
28 לוֹ הַשְּׁנַיִם בְּאֶחָד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּכֶרֶךְ אֶחָד, וּבְאוֹ
29 וְתִבְעוּ, וְכָל אֶחָד אוֹמֵר: הַמֵּאֲתַיִם שְׁלִי - נוֹתֵן מִנָּה
30 לְזֶה וּמִנָּה לְזֶה, וְהַשְּׂאֵר יִהְיֶה מִנָּח אֲצִלּוֹ¹⁶ עַד לְעוֹלָם
31 אוֹ עַד שְׂיֻדָּה הָאֶחָד לְחֲבֵרוֹ. שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לָהֶם:
32 בֵּינָן שְׂרָאִיתִי שְׂאִין אֲתֶם מִקְּפִידִין זֶה עַל זֶה וְהַבֵּאתֶם
33 בְּכֶרֶךְ אֶחָד, לֹא הִטְרַחְתִּי עֲצָמִי לְיָדַע וְלִזְכֹּר תְּמִיד
34 מִי בַּעַל הַמֵּאָה וּמִי בַּעַל הַמֵּאֲתַיִם¹⁷. וְכֵן אִם הִפְקִידוּ
35 אֲצִלּוֹ שְׁנֵי פְּלִים¹⁸, אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכָל אֶחָד
36 וְאֶחָד אוֹמֵר: אֲנִי הוּא בַּעַל הַגְּדוֹל, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר:
37 אֲנִי יוֹדֵעַ - לְשִׁבְעַת שְׁנֵיהֶם, וְיִתֵּן הַגְּדוֹל לְאֶחָד מֵהֶם,
38 וְדַמִּי הַגְּדוֹל לְשֵׁנִי, וְיִשְׂאֵר לוֹ הַקָּטָן. וְאִם הִבִּיאוּם
39 בְּכֶרֶךְ אֶחָד בְּאֶחָד - נוֹתֵן הַקָּטָן לְאֶחָד, וְדַמִּי הַקָּטָן
40 לְשֵׁנִי¹⁹, וְהַשְּׂאֵר יִהְיֶה מִנָּח אֲצִלּוֹ עַד שְׂיֻדָּה הָאֶחָד
41 לְחֲבֵרוֹ אוֹ עַד לְעוֹלָם. וְכֵן מִי שֶׁתִּבְעוּהוּ²⁰ שְׁנַיִם, זֶה
42 אוֹמֵר: אֲנִי הוּא בַּעַל הַפְּקֻדוֹן, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי הוּא,
43 וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֶחָד מֵכֶם הוּא, וְאֲנִי יוֹדֵעַ מִי הוּא
44 - יִשְׁלַם לְשֵׁנִיהֶם. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת
45 אֲצֵל רוּעָה²¹, וּמִתָּה אֶחַת מֵהֶן²², וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֵׁל מִי
46 הִיָּתְהָה²³ - יִשְׁלַם לְשֵׁנֵיהֶם²⁴. וְאִם הִפְקִידוּ בְּעֶדְרוֹ
47 שְׂלֵא מִדְּעֵתוֹ²⁵ - מִנִּיחַ הַבְּהֵמָה בִּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק²⁶,
48 וְתִהְיֶה מִנְחַת עַד שְׂיֻדָּה הָאֶחָד לְחֲבֵרוֹ אוֹ עַד שְׂרִיצוֹ
49 לְחַלֵּק אוֹתָהּ.

14 משנה וגמרא בבא מציעא לו. (15) בפ"ד מהלכות טוען ונטען ה"ט כותב רבינו, שהתובע מחבירו מאה והנתבע אומר: חמשים אני יודע שלויתי ממך, וחמישים אינני יודע - חייב לשלם מאה, ואין התובע צריך להישבע.

1 פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים³, וּפְשַׁע בָּהֶם וְנִגְבּוּ - פְּטוּר; שְׁנֵאמַר:
2 לְשׁוֹמֵר - וְלֹא לְחַלֵּק לְעֵנִיִּים, וְהָרִי הוּא מְמוֹן שְׂאִין
3 לוֹ תוֹבְעִים⁴. אֲפִלּוּ בְּאוֹ עָלָיו גִּבְבִים, וְקָדָם וְהִצִּיל
4 עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן שְׁבוּיִים - פְּטוּר⁵; אֵין לָךְ פְּדִיּוֹן
5 שְׁבוּיִים גְּדוֹל מִזֶּה⁶. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׂאִין
6 זֶה הַמְּמוֹן מִפְּקֵד לְעֵנֵי מְקוֹם זֶה⁷ אוֹ לְשְׁבוּיִים אֵלוֹ;
7 אֲבָל אִם הִיָּה לְעֵנִיִּים אֵלוֹ אוֹ לְשְׁבוּיִים אֵלוֹ, וְהָרִי
8 הוּא קְצוּץ לְהָן⁸ - הָרִי זֶה הַמְּמוֹן שְׂיֵשׁ לוֹ תוֹבְעֵין⁹,
9 וְיִשְׁלַם אִם פְּשַׁע, אוֹ יִשְׁבַּע שְׂלֵא פְשַׁע, כְּדֶרֶךְ כָּל
10 הַשּׁוֹמְרִים.

2) בבא-קמא צג. (3) רבינו מדמה דין מעות פדיון שבויים - למעות של עניים. (4) ולמה מעות אלו אינן בכלל "לשמור"? מפני שנמסרו לידו כדי לחלקן לעניים, אין מי שיתבע את הנפקד, זה שמסר לו את המעות כבר הסתלק מהן, והעניים אינם יכולים לתבוע, שהרי יכול הוא לומר לתובעים: לעניים אחרים אתן (רש"י שם). [רש"י האריך קצת כדי לברר, שדרשה זו אינה הלכה למשה מסיני שאין צורך לנמקה, אלא מסקנא הגיונית של חז"ל, ממה שאמרה תורה "לשמור", וכל שמירה היא חובה כלפי מי שהוא כדי להחזיר הדבר בשלימותו. וכן משמע מלשונו של רבינו כאן, שכתב: "והרי הוא ממון שאין לו תובעים" כלומר, אין כאן שני נימוקים אלא ביאורה של הדרשה (ראה סמ"ע סימן שא סי"ט, שמעיר על אפשרות שישנם תובעים ואעפ"כ פטור מגזירת הכתוב)]. (5) שם קיז: מעשה שהיה, ופטרו רבה. (6) ולמה הוצרך לנימוק זה? הרי בלי זה פטור מפני שהוא ממון שאין לו תובעים, כאמור למעלה? בינמוקי יוסף' שם שאל כן על דברי רבה, והשיב בשם הרא"ש, שהמדובר כשנמסרו לידו לשמירה על-מנת שיחזירן לידי המפקיד. אמנם מלשונו של רבינו כאן משמע, שהמדובר במסרו לחלק ולא להחזיר, ואף-על-פי-כן הביא נימוק זה להשמיענו, שאפילו כשנמסרו לו על-מנת להחזירן ויש תובעים - פטור. ומה שכתב רבינו: "הרי זה הממון שיש לו תובעין" הכוונה למעות של עניים (על-פי הלחם-משנה). ולמה בשבויים ידועים חייב לשלם, ולא אמרו אין פדיון שבויים גדול מזה? מפני שבכסף המיועד לשבוי זה, אסור להשתמש לשבוי אחר ('בית יוסף' סי' רצא בשם הרשב"א). [ב'תוספות' שם ד"ה אין לך, כתבו שאם היה ביד הנפקד כסף משלו, ונתן לגנבים כסף השבויים - חייב לשלם. ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה]. (7) מיועד להם ע"י המנדבים או גבאי צדקה. (8) מיוחד רק להם ולא לאחרים (כסף-משנה). (9) היינו, העניים שבשבילם הופקדו, ולפיכך הן בכלל "לשמור". [במגיד-משנה מפרש ששני תנאים נאמרו: א. עניים ידועים. ב. סכום קצוב לכל אחד, וקשה להבין מה הכריחו לפירוש דחוק זה].

11 ב. הַמְּפָקֵיד¹⁰ אֲצֵל חֲבֵרוֹ מְמוֹן אוֹ פְּלִים חֲשׂוּבִין,
12 וּבְאוֹ עָלָיו גִּבְבִים, וְקָדָם וְנָתַן לָהֶם הַפְּקֻדוֹן לְהִצִּיל
13 עֲצָמוֹ: אִם הִיָּה אִמּוֹד שֶׁהוּא בַּעַל מְמוֹן - חֵיב,
14 שֶׁחֲזַקְתּוֹ שֶׁבְּגָלְלוֹ בְּאוֹ הַגִּבְבִים, וְנִמְצָא זֶה מְצִיל

7 לְשִׁעוּרִים וּלְדָחַן - תִּשְׁעָה קִבְּבִין לְכָל פֹּרֶן, לְכֶסֶם מִן
8 וּלְזָרַע פֶּשֶׁתָן בְּגִבְעוּלוֹ לִי³⁵ וּלְאֲרָזִים וְשִׁאֲנֵי קָלוֹף - שְׁלֹשׁ
9 סָאִין לְכָל פֶּרֶן. וְכַמֻּדָה הַזֹּאת לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה³⁶. בְּמָה
10 דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁷? שְׁמֹדֵד לוֹ בַּיּוֹם הַגֶּרֶן³⁸, וְהַחֲזִיר
11 לוֹ בַּיּוֹם הַגֶּרֶן; אֲבָל מִדֵּד בַּיּוֹם הַגֶּרֶן, וְהַחֲזִיר לוֹ
12 בַּיּוֹם הַגֶּשְׁמִים - אֵינֹו מוֹצִיא לוֹ חֲסָרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
13 מוֹתִירוֹת³⁹. וְכֵן⁴⁰ מוֹצִיא לוֹ שְׁתוֹת לַיּוֹם⁴¹, וְשִׁלּוּשָׁה
14 לַגֵּיץ שֶׁמֶן לַמָּאָה לַגֵּיץ: לֵג וּמְחָצָה שְׁמָרִים, וְלֵג
15 וּמְחָצָה בְּלַע⁴². אִם הָיָה מְזַקֵּק - אֵינֹו מוֹצִיא לוֹ
16 שְׁמָרִים; וְאִם הָיוּ הַקִּנְיָנִים יוֹשְׁנִים - אֵינֹו מוֹצִיא לוֹ
17 בְּלַע⁴³.

27 משנה, שם לח. "המפקיד פירות אצל חבירו וכו' לא יגע בהן". (28 משנה וגמרא שם מ. 29) כמה החסירה התערובת. פירות מאוחסנים, משקלם או מדתם פוחת והולך. (30) לפי יחס כמותם לכמות כל הפירות. (31) הנפקד שהחסרון בא שלא בפשיעתו. במה דברים אמורים, כשחסרו יותר ממה שדרכם של פירות לחסור, אבל אם החסרון אינו גדול מזה, פטור משבועה (סמ"ע סי' רצב ס"ק כת, וש"ך שם ס"ק כב). (32) נטל מן התערובת לצורך עצמו. (33) כשהוא מחזיר למפקיד פירותיו, מנכה לו החסרון המקובל. (34) הכור שלושים סאה, והסאה מחזיקה ששה קבים. (35) הגבועול דומה לשבולת של תבואה, ובראש הגבועולים גדלים גרענים שהם זרע הפשתן. (36) ברייתא, שם. (37) ברייתא, שם. המדובר כנסתפק מהם. (38) בקיץ כשהוכנסו הפירות לגורן והם יבישים. (39) מתנפחות מן הרטיבות. (40) משנה, שם. (41) הקנקנים בולעים אחד מששה. (42) בליעת הקנקנים השמן הוא סמך, ואין הקנקנים סופגים הרבה. (43) מפני שבלעו כבר כדי שביעה.

18 ו. הַפְּקִיד⁴⁴ אֲצִלוֹ פְּרוֹת שְׁאֵינָן מְדוּדִין⁴⁵, וְעָרְבָן עִם
19 פְּרוֹתָיו וְלֹא מְדוּדִין - הָרִי זֶה פּוֹשְׁעָה⁴⁶. בְּעַל הַפְּקִידוֹן
20 אוֹמֵר: כֶּף וְכָף הָיוּ, וְהַשׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ -
21 וְשִׁלְּם בְּלֹא שְׁבוּעָה; שֶׁהָרִי חֵיב עֲצָמוֹ בְּתִשְׁלוּמֵי,
22 וְאֵינֹו יוֹדֵעַ כִּמָּה הוּא חֵיב, וְנִמְצָא חֵיב שְׁבוּעָה
23 שְׁאֵינֹו יָכוֹל לְהִשְׁבַּע. וְכֵן הוֹרֵוּ רַבּוֹתֵי הַרֵב רַבִּי
24 יוֹסֵף הַלֵּוִי וְרַבּוֹ ז"ל. וְכֵן כָּל שׁוֹמֵר שְׁנֵתִיב לְשִׁלְּם,
25 וְאָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ כִּמָּה דָּמִים אֲנִי חֵיב לְשִׁלְּם,
26 וְהַבְּעָלִים אוֹמְרִים: אֲנִי יוֹדֵעִין, וְכֵן וְכֵן הָיָה שָׁנָה
27 - יִשְׁלוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְהוּא שׁוֹמֵר עָלָיו דְּבַר שֶׁהֵן
28 אֲמוּדִין בּוֹ⁴⁷. וַיֵּשׁ לְשׁוֹמֵר לְהַחֲרִים⁴⁸ עַל מִי שֶׁלֹּא
29 מִמֶּנּוּ יָתַר מִן הָרְאוּי לוֹ. וּמִנֵּין שֶׁהָדִין כֶּף הוּא? הַגֵּעַ
30 עֲצָמָה⁴⁹, שֶׁהַפְּקִיד אֲצִלוֹ פִּיס מְלֵא זְהוּבִים, וּפְשַׁע
31 בּוֹ, הַבְּעָלִים אוֹמְרִים: מֵאֲתֵיב דִּינָר הָיוּ, וְהַשׁוֹמֵר
32 אוֹמֵר: וְדָאִי שֶׁהָיוּ בּוֹ דִּינָרִים, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ כִּמָּה
33 הָיוּ - נִמְצָא זֶה כְּטוֹעֵן מֵאֲתֵיב הַיְהוּדָה לוֹ בְּמִקְצָת,
34 וְאָמַר: הַשְּׂאָר אֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחֵיב שְׁבוּעָה וְאֵינֹו
35 יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמְשִׁלְּם, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר⁵⁰.

ולמה כאן הצריכוהו שבועה? הרי הנפקד משיב לכל אחד: מאה אני יודע ומאה אינני יודע? במגיד-משנה מבאר בשם הרשב"א שהנידון כאן אינו דומה לדין שבהלכות טוען ונטען. כאן הדבר ברור שביחד הפקידו רק שלוש מאות, אלא מפני שפשע הוא מפסיד ודאי, ולפיכך מחייבים את התובעים שבועה, אבל אם אין הדבר ברור שהוא מפסיד, אפשר שהוא חייב מאה, ולפיכך נוטל בלי שבועה. [ובש"ך חושן-משפט סימן עו ס"ק ד מפרש שאין זה דומה לטוען איני יודע, מפני שהוא טוען 'ברי' שלא לקח יותר משלוש מאות]. וכל זה כשהמפקדים תובעים, אבל כשלא באו ותבעו, והנפקד עצמו בא לבית-דין ושואל מה לעשות, אומרים לו תן מנה לזה ומנה לזה והשאר יהא מונח, כמו בהפקידו בכרך אחד בבבא הבאה. זה מן הדין, ואם הנפקד רוצה לצאת גם ידי שמים, שלא יהיה בו שמץ עוון על שגרים הפסד לאחד מהם - עליו לשלם לכל אחד מאתיים (רי"ף שם). (16) שם עמוד ב, אמרו: "ויניח". ומפרש רבינו: יניח אצלו (ויש מפרשים - יניח בבית-דין). (17) ובזה אפילו לצאת ידי שמים - פטור. רבינו מפרש, שרביא שם מתכוון בכרך אחד ממש, וכן משמע גם מלשונו של הרי"ף שם, אולם רש"י מפרש שכרך אחד לאו דוקא, אלא אפילו בשתי כריכות, אם באו שניהם בבית אחד והפקידו אצלו זה בפני זה - יכול הנפקד לטעון כך. (18) משנה, שם. (19) במשנה: "ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני". ורש"י שם מפרש שישבר את הגדול ויתן לשני חלק מהכלי כדי שוויו של הכלי הקטן (נראה, שהכוונה לכלי זהב או כסף שיש לשבריהם ערך), אולם מלשונו של רבינו, שהשמיט את המלים "ומתוך הגדול", משמע שמוכר את הגדול. [רש"י נדחק לפרש שישברנו, מפני שבגמרא שם אמרו: "דאיכא (יש) פסידא גדול", ואם מוכרו הרי אין כל הפסד, אולם רבינו סובר שמכירת כלי גורמת הפסד, שברוב המקרים מחיר הקניה גבוה במקצת ממחיר המכירה, ועוד, שמה לא ימצא לקנות כלי כזה (לחם-משנה)]. (20) נתבאר למעלה, שאם לא תבעוהו והוא בא מעצמו לבית-דין ושואל מה עליו לעשות, אין מחייבים אותו לשלם לשניהם אלא אם רוצה לצאת ידי שמים (מגיד-משנה. ולא ביאר מה פוסק בית-הדין. ונראה, שהכסף יהא מונח אצלו עד שיבוא המפקיד ויתבע). וביטור' סימן ש כתב, שפטור אפילו לצאת ידי שמים (ראה רמ"א חושן-משפט סי' ש ס"ג). (21) ב"מ לו: (22) כדרכה, והרועה פטור מלשלם. (23) ולמי עליו למסור את הבהמה החיה. (24) כלומר, לאחד יתן את הבהמה ולשני דמיה. (25) אף-על-פי שהרועה הסכים לקבל את הבהמה לשמירה, אלא שבעל הבהמה הכניסה לעדר שלא בנוכחותו ('תוספות' שם ד"ה שלא). (26) לפי שלא היתה לו האפשרות לציין ולהבחין בסימני היכר.

1 ה. הַמְּפַקֵּד פְּרוֹת אֲצִל חֲבֵרוֹ - הָרִי זֶה לֹא יַעֲרֹבם
2 עִם פְּרוֹתָיו²⁷. עָבַר וְעָרְבָם²⁸ - יִחָשֵׁב כִּמָּה הָיָה
3 הַפְּקִידוֹן, וְיִרְאֶה כִּמָּה חֶסֶר הַכֶּלֶל²⁹, וְיִחָשֵׁב חֲסָרוֹן
4 הַפְּקִידוֹן³⁰ וְיִתֵּן לוֹ אַחַר שִׁישְׁבַע³¹. נִסְתַּפֵּק מִהֶן³²,
5 וְלֹא יֵדַע כִּמָּה נִסְתַּפֵּק - יוֹצִיא לוֹ חֲסָרוֹנוֹ³³: לְחֻטִּים
6 וּלְאֲרָזִים קָלוֹף - אֲרַבְעָה קִבְּבִין וּמְחָצָה לְכָל פֹּרֶן³⁴,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' כ"ד אדר-ב' – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

18 וְנִפְטָר⁵⁴, כְּמֹו שֶׁטָּעַנּוּ חֵטִים וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעֲוֵרִים⁵⁵.
19 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וּבְהִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן וְתִבְאָרוּ
20 עֲקָרֵי הַדְּבָרִים.

51) ירושלמי בבא-קמא פ"ב ה"ז. (52) כלומר, למה אינו נוטל בלא שבועה כמו בטוען מאתים היו, וזה אומר אינו יודע? (ראה ההלכה הקודמת). (53) ולפיכך אין מקום לומר: מתוך שאינו יכול לישבע משלם. (54) ואין מחייבים אותו בשבועת התורה כמודה במקצת. (55) בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ח מבואר, שמודה במקצת אינו חייב שבועה אלא אם הודה ממין הטענה. ביאור זה הוא מפי רבו הר"י מיגש בפירושו לשבועות מ. והר"י מיגש שאל עוד, אם כן, שאין עליו תורת מודה במקצת ואינו מחוייב שבועה, למה נשבע בעל הפקדון ונוטל? הלא זה דומה לאומר מנה לי בידך והנתבע אומר איני יודע, שהנתבע נשבע שאינו יודע ונפטר? ותיירך, שלא אמרו נשבע היסת שאינו יודע ונפטר, אלא כשאינו מודה בכלום, אבל כשהוא מודה שנתחייב לשלם אלא שאינו יודע כמה - נשבע התובע ונוטל. [בכסף-משנה מקשה, שדברי רבינו כאן מנוגדים לדברי עצמו בהלכות טוען ונטען פ"א ה"ח בתבועו חטים והנתבע אומר איני יודע אם חטים או שעורים, שפסק שם: נשבע שאינו יודע וישלם שעורים. ובי"ב חדש חושן-משפט סי' פח מתירן, שבנידון כאן מחייבים את הנפקד לשלם הכל מפני שפשע, ופשיעה כמזיק. אולם לפי מה שהוכחנו בהלכות שכירות פ"א ה"ג, ופ"ב ה"ג, ע"פ הר"י מיגש שבפשיעה בשמירה לא אמרו פשיעה כמזיק - אין מקום לתירוץ. ונראה ליישב סתירה זו, שיש הבדל מהותי בין ההודאה בנידון כאן ובין זה שבהלכות טוען ונטען. כאן אין המפקיד טוען תן לי מרגליות, שהרי נגנבו והוא תובע דמיהם והנתבע מודה 'ברי' במקצת התביעה בסכום קטן (ראעפ"כ אין זה ממין הטענה לענין שבועת מודה במקצת, מפני שעיקר הטענה היא מרגליות, ועיקר ההודאה היא סייגים). ובוזה הסביר הר"י מיגש שאין זה דומה לדין איני יודע אם הלוייתי, אבל שם התביעה היא חטים ממש ואין כל הודאה בחיטים, ולכן הרי זה כאומר איני יודע אם הלוייתי ובה' טוען ונטען שם יתבאר למה חייב לשלם שעורים (ראה ש"ך חו"מ שם ס"ק לה).

44) כל הדינים שבהלכה זו מיוסדים על הדין שנתבאר בפ"ד מהלכות טוען ונטען ה"ז, שהמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם. (45) לא מסרם לנפקד במידה או במשקל. (46) משמע שאם אין לייחס לו כל פשיעה, כגון שנתערבו מאליהם או ע"י אחר שנכנס שלא ברשות - אין דנים אותו לפי כלל זה. ומזה יש ללמוד שהאומר חמשים אני יודע וחמשים איני יודע, הוא גם כן קצת פושע, מפני שעליו לדייק ולזכור או לרשום. ובדומה לזה אמרו (בבא-מציעא מב:): כל 'לא ידענא' - פשיעותא (ראה למעלה פ"ד ה"ז). (47) מצבם הכלכלי מאפשר להם לקנות כלים או פירות כאלה. (48) להטיל חרם סתם בלי להזכיר שם התובע. (49) התבונן. (50) בהלכות טוען ונטען שם (ראה השגת הראב"ד כאן, וראה שבועות פ"ב סי' כג. ובש"ך חושן-משפט סי' ערב ס"ק נ האריך הרבה, והסיר כל תלונות המשיגים על רבינו ועל רבו ופסק כמותם. ואין כאן מקום להכנס לסבך הזה, ואנו מצטמצמים בגבולות פירוש דברי רבינו).

1 ז. מַת אָבִיו וְהֵנִיחַ לוֹ שֶׁק צָרוּר, וְהִפְקִידוֹ אֶצְל
2 חֲבֵרוֹ, וּפְשַׁע בּוֹ, הַמִּפְקִיד אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה
3 בּוֹ, שְׁמָא מְרַגְלִיּוֹת הָיוּ בּוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: אֵינִי
4 יוֹדֵעַ כְּמָה אָנִי חַיֵּב לְשֵׁלֶם, שְׁמָא זְכוּכִית הָיָה מְלֵא
5 - שׁוֹרֵת הַדִּין שְׁאֵנִי אֹמֵר בְּטַעֲנָה זֹ: שִׁישְׁבַּע
6 הַשּׁוֹמֵר בְּתַקְנַת חֲכָמִים שְׁאֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, וְיִכְלַל
7 בְּשִׁבּוּעָתוֹ שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוֹדָאֵי שְׁהָיָה בּוֹ יִתֵּר עַל שׁוּה
8 כְּףוֹ וְכְףוֹ, וְיִשְׁלֵם מָה שְׁהוֹדָה בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
9 מַעֲשֵׂה⁵¹ בְּאֶחָד, שֶׁהִפְקִיד שֶׁק צָרוּר אֶצְל חֲבֵרוֹ,
10 וּפְשַׁע בּוֹ, הַמִּפְקִיד אֹמֵר: חָלִי זָהָב וּמְרַגְלִיּוֹת
11 וְכִיּוּצָא בְּהֵן הָיוּ בּוֹ, וְהַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ,
12 שְׁמָא סִיגִים אִו חוֹל הָיוּ בּוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יִשְׁבַּע
13 בְּעַל הַפְּקִדוֹן וְיִטַּל. וְהוּא שִׁישְׁבַּע דְּבָר שְׁהוּא אָמוּד
14 בּוֹ אִו אָמוּד לְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ. וְלָמָּה נִשְׁבַּע כָּאֵן בְּעַל
15 הַפְּקִדוֹן?⁵² לְפִי שְׁאֵין הַשּׁוֹמֵר מְחַיֵּב שְׁבוּעָה⁵³;
16 שְׁאֵפְלוּ הוֹדָה וְאָמַר: בְּרִי לִי שְׁהָיָה מְלֵא סִיגִים,
17 וְהַמִּפְקִיד אֹמֵר: מְרַגְלִיּוֹת הָיוּ - הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבַּע הַסֵּת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד אדר-ב' א' ניסן ה'תשפ"ב

21 א. אֵלֹו מְקוֹמוֹת² בְּאֶדָם שְׁאֵין מְתַטְמְאִין בְּבִהְרַת:
22 תוֹף הַעֵינַן, וְתוֹף הָאֲזָן, וְתוֹף הַחֹטֵם, וְתוֹף הַפֶּה,
23 וְהַקְּמָטִים שְׁבִפְטָן, וְהַקְּמָטִים שְׁבִצְוָאר, וְתַחַת הַיָּד,
24 וּבֵית הַשְּׁחִי³, וְכַף הַרְגֵל⁴, וְהַצְּפָרָן, וְהָרֵאשׁ וְהַזְקָן
25 שִׁישׁ בְּהֵן שְׁעָר, וְהַשְּׁחִין וְהַמְכוּה הַמּוֹרְדִין⁵. כָּל אֵלֹו
26 הַמְקוֹמוֹת אֵין מְתַטְמְאִין בְּנִגְעִים, וְאֵין מְצַטְרְפִין
27 בְּנִגְעִים, וְלֹא הַנֶּגַע פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן, וְאֵין מְתַטְמְאִין

יום א' כ"ד אדר-ב' ה'תשפ"ב

הלכות טומאת צרעת

פרק ששי

1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגיר או בעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

1 משום מחיה, ואין מעפבין את ההופך פלו לכן.⁶
 2 שְׁנֵאמֵר: בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ, וְכָל אֵלוֹ אֵינּוּ עוֹר גְּלוּי, אֲלֵא
 3 מִהֵן שְׂאִינּוּ עוֹר⁷ וּמִהֵן שְׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֶּה וְאֵינּוּ
 4 גְּלוּי⁸. וְאֵדָם הַשֹּׁפְתִים נִדוֹן כְּבֵית הַסְּתָרִים⁹ וְאֵינּוּ
 5 מְטֻמָּא בְּנִגְעִים.

2) משנה נגעים פ"ו, ה. 3) תחת הזרוע, במקום שהיא מחוברת לגוף. 4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב. אבל לא שאר העקב הנמשך לפניו, מחוץ לעצם הרגל. 5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. 6) אם פרחו הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור (לקמן פ"ז ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. 7) צפורן, וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה), אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו". 8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". 9) תוספתא שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

6 ב. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן שְׁנֵשֵׁר כָּל שְׁעָרָיו, וְהַשְּׂחִין וְהַמְּכֻה
 7 שְׁהַעֲלוֹ צֶרֶת - מְטֻמְאִין בְּבִהְרָת, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ¹⁰,
 8 וְאֵינּוּ מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין נִגַע עוֹר הַבֶּשֶׂר
 9 פּוֹשֵׂה לְתוֹכָם, וְאֵינּוּ מְטֻמְאִים מִשׁוּם מַחִיָּה, אֲבָל
 10 מְעַפְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לְכֹן¹¹.

10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הכבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. 11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

11 ג. בְּהִרְת¹² הַסְּמוּכָה לְרֹאשׁ אוֹ לְעֵין אוֹ לְאֵזֵן וְכִיוּצָא
 12 בְּהֵן אוֹ לְשִׁחִין אוֹ לְמְכֻה - טְהוֹרָה; שְׁנֵאמֵר: וְרֹאֵה
 13 הַכֹּהֵן אֶת הַנִּגַע בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר - שִׁיחִיָּה כָּל שְׁחוּצָה
 14 לְנִגַע בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר וְרֹאֵי לְפִשְׁיוֹן.

12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף-על-פי שב'תורת כהנים' משמע שהתנא-קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר דבריו בלשון "סתם" (כסף-משנה).

15 ד. אֵלוֹ בְּהִרְוֹת¹³ טְהוֹרוֹת: עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁחִיָּהּ בּו
 16 בְּהִרְת וְנִתְגַּיֵר¹⁴, הִיָּתָה בְּעַפְרָי¹⁵ וְנוֹלַד, בְּקָמַט וְנִגְלָה,
 17 בְּרֹאשׁ וּבְזָקֵן כְּשִׁיחִיָּה בְּהֵן שְׁעָר וּנְקָרְחוּ וְנִשֵּׁר כָּל
 18 הַשְּׁעָר וְנִתְגַּלְתָּה הַבְּהִרְת, הִיָּתָה בְּשִׁחִין וּבְמְכֻה
 19 כְּשִׁיחֵן מוֹרְדִין וְהַעֲלוּ צֶרֶת - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרוֹת. וְכֹן
 20 אִם הִיָּתָה הַבְּהִרְת בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקֵן קִדְם שְׁיַעֲלוּ שְׁעָר
 21 מֵעוֹלָם וְהַעֲלוּ שְׁעָר וְהִלֵּךְ הַשְּׁעָר, אוֹ שְׁחִיָּהּ הַבְּהִרְת
 22 בְּעוֹר וְנִעֲשֶׂה מְקוֹמָה שְׁחִין אוֹ מְכֻה וְחִיּוּ וְהָרִי הֵן
 23 בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר, אֵף עַל פִּי שְׁתַּחֲלֵתָה וְסוּפָה טְמֵאִין,
 24 הוֹאִיל וְהִיָּתָה טְהוֹרָה בִּינְתָם - הָרִי זֶה טְהוֹרָה¹⁶.

25 נִשְׁתַּנּוּ מְרֵאִיָּהוּ, בֵּין שְׁהַעֲזוּ¹⁷ אוֹ שְׁפָהוּ - יִרְאֵה
 26 בְּתַחֲלָה¹⁸. פִּיֶצֶד? עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁחִיָּתָה בּו בְּהִרְת
 27 כְּקֵרוֹם בִּיצָה¹⁹ וְלֵאחֵר שְׁנִתְגַּיֵר נִעֲשִׂית כְּשִׁלְג, אוֹ
 28 שְׁחִיָּתָה כְּשִׁלְג וְלֵאחֵר שְׁנִתְגַּיֵר נִעֲשִׂית כְּקֵרוֹם בִּיצָה
 29 - תִּרְאֵה בְּתַחֲלָה. וְכֹן בְּקִטָּן שְׁנוֹלַד, וּבְקָמַט שְׁנִגְלָה,
 30 וּבְרֹאשׁ וּבְזָקֵן שְׁנִקְרְחוּ, וּבְשִׁחִין וּבְמְכֻה שְׁחִיו: אִם
 31 נִשְׁתַּנּוּ מְרֵאֵה אוֹתָן הַבְּהִרְוֹת - יִרְאוּ בְּתַחֲלָה, וְאִם
 32 לָאו - טְהוֹרוֹת.

13) משנה שם פ"ז, א. 14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשארו אחרי שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. 15) שאינו מקום גלוי. 16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי אות טטו). 17) שלבנוניתם נעשתה יותר עזה. 18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. 19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

33 ה. כָּל סַפְסָף²⁰ נִגְעִים, חוּץ מִשְׁנֵי סַפְקוֹת שְׁמִנְיוֹ
 34 כְּפָר²¹, טְהוֹר עַד שְׁלֵא נִזְקַק לְטֻמְאָה²²; אֲבָל
 35 מִשְׁנִזְזֵק לְטֻמְאָה - סַפְסָף טְמֵא²³. פִּיֶצֶד? שְׁנִים
 36 שְׂבִאוּ אֲצֵל כֹּהֵן, בְּזָה בְּהִרְת כְּגָרִים וּבְזָה כְּסֹלַע,
 37 וְהַסְּגִינָן, וּבְסוּף הַשְּׂבוּעִ הִיָּה בְּזָה כְּסֹלַע וּבְזָה כְּסֹלַע
 38 וְאֵין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִהֵן פְּשֻׁתָה²⁴, בֵּין בְּשֵׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין
 39 בְּאִישׁ אֶחָד²⁵ - הָרִי זֶה טְהוֹר. שְׂאָף עַל פִּי שְׁוֹדָאֵי
 40 פְּשָׂה הַנִּגַע בְּזָה²⁶, הוֹאִיל וְאֵינּוּ יָדוּעַ אֵי זֶה הִיא
 41 הַבְּהִרְת שְׁפֻשְׁתָּה - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שְׂיַדַע בְּאֵי זֶה
 42 נִגַע טְמֵאוּ²⁷.

20) שם פ"ה מ"א. 21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. 22) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. 23) שם משנה ד', וה'. 24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. 25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. 26) באדם זה. 27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: "וטמא אותו" (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ה אדר"ב - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) משנה נגעים פ"ז, ג. 41) אבל אם נולדו סימני טומאה בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

יום שני כ"ה אדר"ב ה'תשפ"ב

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שתיים, אם פרחו הצרעת בכולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כעדשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

1 ו. מִשְׁנֵזֶקֶק²⁸ לְטִמְאָה - סִפְקוֹ טָמֵא. פִּיֶּצֵד? שְׁנִיִּם
2 שְׂבָאוּ אֶצֶל פֶּהוּ, בְּזָה בְּהֵרֵת פְּגָרִים וּבְזָה פְּסָלֵעַ,
3 וְהַסְגִּירָם, בְּסוֹף הַשְּׂבוּעַ וְהָרִי בְּזָה פְּסָלֵעַ וְעוֹד וּבְזָה
4 פְּסָלֵעַ וְעוֹד - שְׁגִיחָן טָמְאִין²⁹. תְּזוּרוּ שְׁגִיחָן לְהִיּוֹת
5 פְּסָלֵעַ, שְׁהָרִי הֶלֶךְ הַפְּשִׁיּוֹן³⁰ מֵאֶחָד מֵהֶן³¹, הוֹאִיל
6 וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֶהוּ - שְׁגִיחָן טָמְאִים³², עַד שְׁיַחֲזִרוּ
7 שְׁגִיחָן לְהִיּוֹת פְּגָרִים. וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ: מִשְׁנֵזֶקֶק לְטִמְאָה
8 - סִפְקוֹ טָמֵא. וְכֵן מִי שְׁהִיתָה בּוֹ בְּהֵרֵת וּבָה שְׂעַר
9 לְבָן שְׂקָדָם אֶת הַבְּהֵרֵת³³ וְשְׂעַר לְבָן שְׁהִפְכָתוּ
10 הַבְּהֵרֵת³⁴, וְאִינוּ יָדוּעַ זֶה שְׂקָדָם³⁵ מִזֶּה שְׁנֵהֲפֹךְ: אִם
11 מֵתוֹף הַסֶּגֶר נִסְתַּפֵּק לֹא³⁶ - הָרִי זֶה טְהוֹר³⁷, וְאִם אַחַר
12 הַחֲלִט³⁸ - הָרִי זֶה טָמֵא. אַף עַל פִּי שְׁהֶלֶךְ שְׂעַר
13 אַחֲדוֹ³⁹ מֵהֶן וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֶה הֶלֶךְ, אִם הַשְּׂעַר שְׁהִיָּה
14 סִימָן טָמְאָה אוֹ הַשְּׂעַר הָאֶחָד.

א. מִי שְׁהִיתָה² בּוֹ בְּהֵרֵת וְהַחֲלִט בְּאֶחָד מִסִּימָנָיו
22 טָמְאָה, בֵּין בְּתַחֲלָה³ בֵּין אַחַר הַסֶּגֶר⁴, אוֹ שֶׁהִסְגִּיר,
23 וְאַחַר כֵּן⁵ פָּרְחָה הַצְּרַעַת בְּכֹלּוֹ וְנִהְפָּךְ לְבָן, בֵּין
24 שְׁנֵהֲפֹךְ מֵתוֹף הַסֶּגֶר⁶ בֵּין מֵתוֹף הַחֲלִט - הָרִי זֶה
25 טְהוֹר. אֲבָל אִם הִסְגִּיר וְלֹא נוֹלַד לוֹ סִימָן טָמְאָה
26 וְנִפְטָר, וְלֹא אַחַר הַפְּטוּר פָּרְחָה הַצְּרַעַת בְּכֹלּוֹ - הָרִי
27 זֶה טָמֵא מִחֲלָט⁷.
28

28) משנה שם. (29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבבא שלאחריה. (30) כולו. (31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. (32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: "וטיהרו" - את הוודאי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק. (33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. (34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ושתיים שנולדו לבהרת. (35) אין הכהן מכיר בין השיעור שקדמו לשיעור שנהפך. (36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. (37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו יודע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשיון. (38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר-כך נשור שתיים, ואינו יודע איזו נשור. (39) "שיעור" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיעור אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו יודע איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. נאפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

2) משנה, נגעים פ"ח, א. 3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והוחלט. 4) בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והוחלט. 5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. 6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהר את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולן. 7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

ב. הַבֵּא בְּתַחֲלָה⁸ וְהוּא כְּלוֹ הַפֶּךְ לְבָן: אִם הִיתָה בּוֹ
29 מַחֲיָה אוֹ שְׂתֵי שְׂעוֹרוֹת לְבָנוֹת - מִחֲלִיטִין אוֹתוֹ; אִם
30 אִין שָׁם סִימָן טָמְאָה - מִסְגִּירִין אוֹתוֹ שְׂבוּעַ רֵאשׁוֹן.
31 נוֹלַד לוֹ שְׂעַר לְבָן אוֹ מַחֲיָה - מִחֲלִיטוֹ; לֹא נוֹלַד בּוֹ
32 כְּלוּם - מִסְגִּירוֹ שְׂבוּעַ שְׁנִי. לֹא נוֹלַד לוֹ סִימָן טָמְאָה
33 - הָרִי זֶה טְהוֹר. שְׂדִין בְּהֵרֵת זוֹ הַגְּדוּלָּה כְּדִין
34 הַקְּטָנָה. הַחֲלִיטוֹ בְּשְׂעַר לְבָן⁹ שְׁנוּלַד בּוֹ וְהִשְׁחִירוּ
35 שְׂתֵיחָן אוֹ אֶחָת מֵהֶן, הַקְּצִירוּ שְׂתֵיחָן אוֹ אֶחָת מֵהֶן,
36 נִסְמָךְ הַשְּׂחִין לְשְׂתֵיחָן אוֹ לְאֶחָת מֵהֶן, הַקִּיף הַשְּׂחִין
37 אֶת שְׂתֵיחָן אוֹ אֶחָת מֵהֶן, אוֹ שְׁחַלְקֵן הַשְּׂחִין וּמַחֲתֵת
38 הַשְּׂחִין וְהַמְכּוּה וּמַחֲתֵת הַמְכּוּה וְהַבְּהֵק - הָרִי זֶה
39 טְהוֹר¹⁰. נוֹלַד לוֹ שְׂעַר לְבָן אַחַר אוֹ מַחֲיָה - הָרִי זֶה
40 טָמֵא, מִפְּנֵי שְׂבָא כְּלוֹ לְבָן בְּתַחֲלָה¹¹. אַחַד שְׁפָרְחָה
41 הַצְּרַעַת בְּכֹלּוֹ כְּאֶחָת וְאֶחָד¹² שְׁפָשְׂתָה וּפְרַחָה מְעַט
42 מְעַט עַד שֶׁהִלְבִּין כְּלוֹ, אִם מֵתוֹף הַסֶּגֶר אוֹ מֵתוֹף
43 הַחֲלִט - טְהוֹר¹³, וְאִם אַחַר הַפְּטוּר - טָמֵא¹⁴, וְאִם
44 בְּתַחֲלָה - יִסְגִּיר¹⁵. אַחַד שְׁהִיָּה כְּלוֹ מֵרְאֵה אַחַד אוֹ
45 שְׁהִיָּה כְּלוֹ לְבָן בְּאַרְבַּע הַמְּרָאוֹת שְׂבִלְבָן וּבְאַרְבַּע שָׁל
46

ז. מִי שְׂבָא⁴⁰ אֶצֶל פֶּהוּ וְרָאָהוּ שְׂצָרִיף הַסֶּגֶר אוֹ
15 שְׁהוּא פְּטוּר, וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ פְּטָרוֹ נוֹלְדוֹ לוֹ
16 סִימָנֵי טָמְאָה - הָרִי זֶה יַחֲלִיט. וְכֵן אִם רָאָהוּ שְׁלִישׁ
17 בּוֹ סִימָנֵי טָמְאָה וְקָדָם שְׁיַחֲלִיטוֹ וְיֵאמַר לוֹ 'טָמֵא
18 אֲתָה' הִלְכוּ לֵהֶן סִימָנֵי טָמְאָה: אִם הִיָּה בְּתַחֲלָה אוֹ
19 בְּסוֹף שְׂבוּעַ רֵאשׁוֹן - יִסְגִּירוֹ⁴¹, וְאִם הִיָּה בְּסוֹף שְׂבוּעַ
20 שְׁנִי אוֹ לְאַחַר הַפְּטוּר - יִפְטֹר אוֹתוֹ.
21

22 זֶה שְׁנֵהֲפֹךְ בְּלוּ לָכֵן וְטָהַר, אִם חָזַר בּוֹ פְּעֻדָּה בְּשָׂר׃
 23 חִי אֶפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים - הָרִי זֶה מְחֻלָּט׃
 24 נִהְפֵךְ בְּלוּ לְמִרְאָה צָרַעַת חוּץ מִפְּעֻדָּה, אֶפְלוּ
 25 בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים, שְׁנֵהֲפֹךְ לְבִהֵק - הָרִי זֶה
 26 טָמֵא מְחֻלָּט²⁹; שְׁנֵאָמַר: וְהָגַה כְּסִתָּה הַצָּרַעַת - לֹא
 27 הִבְהַקְתָּ³⁰. אֶפְלוּ הִיָּתָה מְקַצֵּת הַעֲדָשָׁה בְּשָׂר׃ חִי
 28 וּמְקַצֵּתָה בִּהֵק - הָרִי זֶה סִימָן טָמֵא³¹. נִהְפֵךְ בְּלוּ
 29 לְמִרְאָה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחַר כֵּךְ חָזַר בּוֹ בְּשָׂר׃ מִרְאָה
 30 הִבְהַקְתָּ³² - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁירָאָה בּוֹ פְּעֻדָּה בְּשָׂר׃
 31 חִי; שְׁנֵאָמַר: וּבָיִום הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר׃ חִי - לֹא בִהֵק³³.
 32 חָזַר בּוֹ פְּעֻדָּה מְקַצֵּתָה בְּשָׂר׃ חִי וּמְקַצֵּתָה בִּהֵק -
 33 אֵינוֹ סִימָן טָמֵא³⁴ וְהָרִי הוּא בְּטָהֲרָתוֹ.

(26 ראה למעלה פ"ג ה"ח. 27) ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. (28) משמע מדבריו שאם נשאר פחות מכעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). (29) שם פ"ח מ"ו. (30) שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. (31) כל בבא זו, החל מ"אפילו" אינה צריכה לגופה, שהרי לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. (32) בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. (33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, טז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור". (34) כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוהק היתה שם גם מחיה, וביחד - הבוהק עם המחיה - יש ככעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוהק ופחות מכעדשה" ומפרש, בוהק כעדשה או מחיה פחות מכעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה) (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מכעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

ה. פֶּל טָמֵא שִׁפְרָחָה הַצָּרַעַת בְּכָלֹ³⁵ - טָהוֹר, וְנִתְגַלָּה
 34 מִמֶּנּוּ פְּעֻדָּה בְּשָׂר׃ חִי - נְטָמֵא. חָזַר וְנִתְפָּסָה בְּצָרַעַת
 35 - טָהוֹר, חָזַר וְנִתְגַלָּה - נְטָמֵא, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים³⁶.
 36 הַתְּחִילִי³⁷ הַבְּשָׂר׃ חִי לְהִתְגַלּוֹת וְהָרִי הוּא מוֹסִיף
 37 וְהוֹלֵךְ וְהַצָּרַעַת מִתְמַעֵט - הָרִי זֶה בְּטָמְאָתוֹ עַד
 38 שְׁתַּתְמַעֵט הַבְּהֵרֶת מִכְּגָרִיס׃
 39

(35) אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. (36) שם מ"ד. (37) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

ו. פֶּל הָרְאוֹי³⁸ לְטָמֵא בְּנִגַע הַבְּהֵרֶת³⁹ - מְעַכֵּב הַהוֹפֵךְ
 40 פְּלוּ לָכֵן⁴⁰, וְכֹל שְׂאִינוֹ רְאוֹי לְטָמֵא בְּנִגַע הַבְּהֵרֶת -
 41

1 פְּתוּפָה¹⁶ - הַכֹּל מְצַטְרֵפִין¹⁷, בֵּין לְטָהֲרוֹ בֵּין לְטָמְאוֹ,
 2 קְמוּ שְׂבָאֲרֵנוּ.

(8) שם מ"ו. (9) לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמאו (ראה לקמן ה"ג). (10) כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). (11) טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. (12) אחד... ואחד, תוקן עפ"י כתי' תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחד... ואחר. (13) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפרחה כולה כאחת, פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד-לומר: ואם פרוח תפרח". 'חוזרת' היינו מפסיקה את הפריחה ('חפץ חיים'). (14) נתבאר בהלכה א. (15) ואינו טמא, שהפשוטן מטמא אחר הסגר בלבד. (16) אדמומית מעורבת בלובן. (17) נגעים פ"א מ"ג.

ג. הִיָּתָה בּוֹ¹⁸ בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּבָהּ מַחְיָה פְּעֻדָּה
 3 וְהֻחַלַּט בְּמַחְיָה, וּפְרָחָה הַצָּרַעַת בְּכָלֹ¹⁹ וְאַחַר כֵּךְ
 4 הִלְכָה הַמַּחְיָה²⁰, או שְׁהִלְכָה הַמַּחְיָה תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּךְ
 5 פְּרָחָה בְּכָלֹ²¹ - הָרִי זֶה טָהוֹר²², וְאֶפְלוּ נוֹלָד לוֹ שְׂעֵר
 6 לָבָן²³. נוֹלָדָה בּוֹ מַחְיָה - טָמֵא; שְׁנֵאָמַר: וּבָיִום
 7 הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר׃ חִי יְטָמֵא. וְהוּא שְׁתַּהֲיָה פְּעֻדָּה
 8 מְרַבֵּעַת²⁴ או יָתַר. הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וּבָהּ שְׂעֵר לָבָן
 9 וְהֻחַלַּט בְּשְׂעֵר לָבָן, וְאַחַר כֵּךְ פְּרָחָה בְּכָלֹ, אָף עַל פִּי
 10 שְׂשְׂעֵר לָבָן בְּמִקוּמוֹ עוֹמֵד - טָהוֹר; שְׁנֵאָמַר: וּבָיִום
 11 הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר׃ חִי יְטָמֵא - בְּמַחְיָה מִתְטָמֵא זֶה
 12 שְׁנֵהֲפֹךְ פְּלוּ לָכֵן אַחַר הֻחַלַּט או אַחַר הַסָּגֵר, וְאֵינוֹ
 13 מִטָּמֵא בְּשְׂעֵר לָבָן²⁵. הֻחַלְטוּ בְּפִשְׁיוֹן וְאַחַר כֵּךְ
 14 פְּשְׂתָהּ וּפְרָחָה בְּכָלֹ - טָהוֹר. וְאִם נִרְאִיתָ בּוֹ מַחְיָה -
 15 טָמֵא
 16

(18) שם פ"ח מ"ב. (19) וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. (20) פשתה הצרעת לתוכה. (21) לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. (22) שהרי נהפך בזמן טומאה. (23) כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. 'בתורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיער לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. (24) כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי 'בתורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. (25) ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיער לבן עצמו.

ד. אָף רְאִשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינָן מִטָּמְאִין מִשּׁוּם מַחְיָה²⁶
 17 שְׂבִתוּף הַבְּהֵרֶת, מְטָמְאִין וּמְעַכְבִּין אֶת הַנִּהְפֵּךְ פְּלוּ
 18 לָבָן²⁷. פִּיצֵד? מְחֻלָּט או מְסָגֵר שְׁהִלְבִּין פְּלוּ בְּצָרַעַת
 19 חוּץ מִפְּעֻדָּה²⁸ בְּשָׂר׃ חִי אֶפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶצְבְּעוֹ או
 20 בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ וְכִיוּצָא בְּהֵן - הָרִי הוּא בְּטָמְאָתוֹ. וְכֵן
 21

20 וְאֵלּוּ קִדְּם וְהִרְאָה לִפְהֵן וּפְטָרוּ קִדְּם שְׂיִהְפֵךְ וְנִהְפֵךְ
 21 אַחַר הַפְּטוּר - הִיָּה מִחֻלָּט, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵¹. הִיָּתָה בּוֹ
 22 בְּהֵרֵת וְאִין בְּהָ כְּלוּם⁵², וְלֹא הִסְפִּיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְהֵן
 23 עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא וְצָרִיף הַסֵּגֶר; וְאֵלּוּ
 24 קִדְּם וְהִרְאָה לִפְהֵן וְהִסְגִּירוּ קִדְּם שְׂיִהְפֵךְ וְנִהְפֵךְ
 25 מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר - הִיָּה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵³.

(50 שם מ"י. 51) למעלה ה"א. (52) כל סימן טומאה. (53) שם.

יום ג' כ"ו אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק שמיני

(1) יבאר הנתקים ובכמה סימנין מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים.

26 א. נִגְעֵי הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן הוּא שְׂיִפֵּל הַשְּׂעָר שֶׁבָּהֶן
 27 מִעֲקָרוֹ וְלִשְׂאָר מְקוֹם הַשְּׂעָר פְּנוּי. וְזֶה הוּא הַנִּגְרָא
 28 נִתְקָא². וְאִין נִתְקַ פְּחוֹת מִפְּגָרִים³ הַמְּרַבֵּעַ. בֵּין שְׂהִיָּה
 29 מִרְאֵהוּ עֲמָק בֵּין שְׂלֵא הִיָּה עֲמָק. וְלֹא נֶאֱמַר עֲמָק
 30 בְּנִתְקִין אֲלֵא לִזְמַר לָךְ: מַה מִּרְאֵה עֲמָק - בִּידֵי
 31 שְׂמִים, אֲף נִתְקַ מִטְּמֵא - בִּידֵי שְׂמִים; לְהוֹצִיא
 32 שְׂנִתְקוֹ אֲדָם⁴, שְׂהוּא טָהוֹר. וְהָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שְׂהַעֲלָה
 33 זָקְנָם שְׂעָר - הָרִי זֶה מְטֵמֵא בְּנִתְקִים⁵.

(2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושו, שנקרה כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרה באמצע הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדדיה. (3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות מכגריס". (4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. (5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסריס ... משעעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

34 ב. הַנִּתְקִין מְטֵמֵאִין בְּשִׁנֵי סִמָּנִים: בְּשְׂעָר צָהָב דִּק
 35 וּבְפִשְׁיֹן, וְיֵשׁ בָּהֶן הַסֵּגֶר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכָל זֶה
 36 מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה. פִּיּוּז? מִי שֶׁנּוֹלַד לוֹ נִתְקַ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ
 37 בְּזָקְנוֹ: אִם הָיָו בּוֹ שְׂתֵי שְׂעֵרוֹת צָהָבוֹת דְּקוֹת וְלֹא
 38 יוֹתֵר⁶ וְאִין שָׁם בְּנִתְקַ שְׂעָר שְׁחוֹר כָּלָל - יִחְלִיט; לֹא
 39 הִיָּה בּוֹ שְׂעָר לֹא שְׁחוֹר וְלֹא צָהָב - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ
 40 אֶחָד. וּבְשִׁבְעֵי רוֹאֵהוּ: אִם נּוֹלַד בּוֹ שְׂעָר צָהָב דִּק
 41 אוֹ שְׂפִשָּׂה הַנִּתְקַ - יִחְלִיט; נּוֹלְדוֹ בּוֹ שְׂתֵי שְׂעֵרוֹת
 42 שְׁחוֹרוֹת - יִפְטֹר אוֹתוֹ; לֹא פִּשָּׂה וְלֹא נּוֹלַד בּוֹ שְׂעָר
 43 צָהָב וְלֹא שְׂעָר שְׁחוֹר - יִגְלַח סְבִיבוֹת הַנִּתְקַ וְלֹא
 44 יִגְלַח הַנִּתְקַ וְיִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנֵי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף
 45 שְׁבוּעַ שְׁנֵי: אִם פִּשָּׂה הַנִּתְקַ אוֹ נּוֹלַד בּוֹ שְׂעָר צָהָב

1 אִינוּ מְעַכְבִּי. פִּיּוּז? פְּרָחָה בְּכָלוֹ אֲכָל לֹא בְּרֹאשׁ
 2 וּבְזָקְנוֹ. בְּשָׁחִין וּבַמְּכֹה הַמּוֹרְדִין, אוֹ שְׁנִשְׂאָר פְּחוֹת
 3 מִפְּעֻזָּה⁴¹ בְּשָׂר חֵי סְמוּךְ לְשָׁחִין וְלַמְּכֹה הַמּוֹרְדִין
 4 וְלִרְאֵשׁ וְלִזָּקֵן - הָרִי זֶה טָהוֹר. חִזֵּר הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן
 5 וְנִקְרָחוּ, וְכֵן אִם חֵי הַשָּׁחִין וְהַמְּכֹה וְהַעֲלוֹ צָרְבַת⁴²
 6 - הָרִי זֶה טָמֵא⁴³ עַד שֶׁתִּפְרַח הַצְּרַעַת בָּהֶן, שְׂהִרֵי הֵן
 7 רְאוּיִין לְבִהְרֵת⁴⁴. הָיָו בְּהָ שְׂתֵי בְּהֵרוֹת⁴⁵, אַחַת יֵשׁ בְּהָ
 8 סִימָן טָמֵאָה וְאַחַת טָהוֹרָה, וּפְרָחָה הַטָּהוֹרָה
 9 לְטָמֵאָה⁴⁶ וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טָהוֹר,
 10 מִפְּנֵי שְׂהִיָּה מִחֻלָּט בְּטָמֵאָה⁴⁷, אֲף עַל פִּי שֶׁהַטָּהוֹרָה
 11 הִיא שְׂפָרְחָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוֹ הָיָו אַחַת בְּשִׁפְתּוֹ
 12 הַעֲלִיזָה וְאַחַת בְּשִׁפְתּוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, אוֹ בְּשִׁתֵּי
 13 אֲצָבְעוֹתָיו אוֹ בְּשִׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וּכְשֶׁהֵן נִדְּבָקִין זֶה
 14 לְזֶה נְרָאִין שְׂתֵי הַבְּהֵרוֹת כְּבִהְרֵת אַחַת⁴⁸, הוֹאִיל
 15 וּפְרָחָה בְּכָלוֹ⁴⁹ - טָהוֹר.

(38 שם מ"ה. 39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה – תטמא. (40) אם נשאר ממקום זה כעדשה שלא פשתה בו הצרעת (ראה למעלה הערה לב). (41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעדשה: ב. פחות מכעדשה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קרית ספר'). (42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). (43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והריפוי מטמאים ('משנה אחרונה'). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי ערשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). (44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. (45) שם מ"ו. (46) וכל-שכן אם פרחה מטמאה לטהורה ('קרית ספר' ומשנה אחרונה). ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח). (47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא'). (48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. (49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוברים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושו אין מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

16 ז. יֵשׁ⁵⁰ מִרְאֵה נִגְעוֹ לִפְהֵן וְנִשְׁפָּר מִפְּנֵי שְׂהַקְדִּים
 17 לְהִרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחַר, וְיֵשׁ מִרְאֵה וּמִפְּסִיד. פִּיּוּז?
 18 מִי שְׂהִיָּה מִחֻלָּט וְהִלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טָמֵאָה, וְלֹא
 19 הִסְפִּיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכָלוֹ - טָהוֹר;

- 32 מציל בכל מקום²⁰, והנשא²¹ אינו מציל עד שיהיה
33 רחוק מן הקמה²² שתי שערות.
- 16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת כהנים (שם פרק ח הלכה ט): "ואם יש בו פטור; ולאחר ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לו): "ושער שחור צמח בו נפא הנתק טהור הוא. (17) שיעור זה הוא יותר גדול מהשיעור ניטלות בזוג. (18) ולא על גבול הנתק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון המשנה. (19) אחרי החלט. (20) אפילו אינו מבוצר. (21) השערות השחורות שלא נקרחו כלל. (22) השיער הבריא המקיף את הנתק.
- 34 ז. שתי שערות שצמחו, אחת שחורה ואחת לבנה²³
35 או צהבה, אחת ארפה ואחת קצרה - אינן מצילות.
- 23) שתי שערות ושתיהן שחורות מצילות ואין לבנה מצטרפת להציל.
- ח. נתק שהחלט בשער צהב או בפשיון ונולד בו שער שחור וטהר, אף על פי שהלף השער השחור - הרי זה טהור, עד שינולד בו שער צהב אחר או נפשה פשיון אחר מאחר שהלף השער השחור. שנאמר: נרפא הנתק טהור הוא - כיון שנתרפא טהור הוא, אף על פי שסימני טמאה במקומין²⁴.
- 24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשאו במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.
- ט. החליטו בשער צהב, בין שהחליטו בתחלה בין שהחליטו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או שהחליטו אחר הפטור²⁵, והלף השער הצהב ונולד בו שער צהב אחר או שנולד לו פשיון - הרי זה מחלט כשהיה²⁶. וכך אם החליטו בפשיון, בין בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או אחר הפטור, והלף הפשיון וחזר פשיון אחר או שנולד לו שער צהב - הרי זה מחלט כשהיה. עד שלא ישאר סימן טמאה או עד שיעצמיח בו שתי שערות שחורות.
- 25) כשצמחו שתי שערות צהבות. (26) וכל הדינים הללו מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור ובשר.
- י. שני נתקים זה בצד זה²⁷ ושיטה²⁸ של שער שחור מפסקת ביניהן²⁹, ונפרץ³⁰ השער השחור [ונתק] במקום אחד - הרי הוא כמות שהיה³¹, שהשער השחור הנשאר ביניהן הרי הוא בצד הנתק; ונפרצה השיטה משני מקומות³² - טהור, שהרי הנשאר מן השיטה באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן? אין פחות ממקום צמיחת שתי שערות³³. ואם היתה
- 1 דק - יחליט; לא נולד בו פלוס - שאין הסגר
2 בנתקין לתר על שני שבועות. ואם אחר שפטור נולד
3 בו שער צהב או פשה - יחליט⁸.
- 6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות. (7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה. (8) כדון נגע בעור הבשר.
- 4 ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו ומניח
5 שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נכר הפשיון.
6 ותגלחתו כשהיה בכל אדם⁹, שנאמר: והתגלח¹⁰. וכן
7 כשהיה בכל דבר¹¹. ואפלו היה נזיר¹² - הרי זה
8 מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי זה מסגר.
- 9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא.
10) משמע בכל אופן שהוא. (11) ולא דווקא בתער כתגלחת הטהרה. (12) שאסור לו לגלח שער.
- 9 ד. שער צהב האמור בתורה הוא שיהיה כתבנית¹³
10 הזרב. וזה שנאמר דק הוא שיהיה קצר¹⁴; אבל אם
11 היה ארוך, אף על פי שהוא צהב כתבנית הזרב -
12 אינו סימן טמאה.
- 13) כגון. (14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי שיינטל בזוג.
- ה. שתי שערות הצהבות הדקות סימן טמאה בין
14 שהיו זו בצד זו בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו
15 באמצע הנתק בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם
16 הנתק את השער הצהב בין שקדם השער הצהב את
17 הנתק - הרי הוא סימן טמאה. והוא שיהיו נטלות
18 בזוג¹⁵, כמו שבארנו בשער הלכן.
- 15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט.
- 19 ו. השער השחור המציל בנתקין¹⁶ אין פחות משתי
20 שערות. ואינן מצילות עד שיהיה ארכן כדי לכף
21 ראשן לעקרן¹⁷. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו
22 מפורות. והוא שיהיו באמצע הנתק¹⁸ וישאר מן
23 הנתק פנוי בין השער השחור שבתוכו ובין השער
24 שחוצה לו כדי צמיחת שתי שערות; אבל אם נשארו
25 השתי שערות השחורות בצד הנתק בסוף - אינן
26 מצילות. כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי
27 שערות שחורות, אף על פי שנולד בנתק שער צהב
28 דק או שפשה - הרי זה טהור. החליטו בשער צהב
29 או בפשיון וצמח בנתק שתי שערות שחורות - טהר
30 הנתק, ומצילות מיד הפשיון ומיד השער הצהב. בין
31 שצמחו באמצע הנתק בין שצמחו בסופו. שהצומח

22 ונתקם כל זקנו - הרי זה טהור. ואף על פי שאין זה
23 מפרש בתורה שבכתב, קבלה היא, שאם הלך כל
24 שער הזקן - טהור הוא. ויתטמא עור הזקן שקרננו.
25 בנגעי עור הפשוט, כמו שבארנו.

43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב.
ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח בכולו אחר
הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר
לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת
אחר הטומאה בלבד. (44) והוא הדין לעור הראש.

26 יג. הבא בתחלה וכל ראשו נתוק או כל זקנו נתוק
27 - יסגיר⁴⁵ שבוע אחד. אם לא נולד לו שער צהוב -
28 יסגיר שבוע שני. אם נולד לו שער צהוב דק - טמא;
29 לא נולד לו - יפטר. נולד לו אחר הפטור שער צהוב
30 - הרי זה מחלט. נולד לו שער שחור⁴⁶ - הרי זה
31 טהור⁴⁷. הבא פלו נתוק ראש או זקן ונולד לו שער
32 שחור⁴⁸ - טהור, כמו שבארנו. הלך השער השחור
33 - טמא משום פשוט⁴⁹.

45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרח רק חצי הראש,
אבל אם נקרח כולו הרי זה נתק. (46) אחר שצמח שיער
הצהוב. (47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו
בנתק קטן. (48) אחר ההסגר. (49) תוספתא שם.
והמדובר כשיעור השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא
באמצע אינו מטמא משום פשוט, שהרי אין הנגע פושט
לתוכו אלא מחוצה לו.

34 יד. הראש והזקן אינן מעפכין זה את זה⁵⁰, ואינן
35 מצטרפין זה עם זה, ואין פושין מזה לזה; שנאמר:
36 צרעת הראש או הזקן - מלמד שהן חשובין שנים.
37 ואי זהו זקן? מהפך של לחי העליון עד פקה השל
38 גרירת. מותח את החוט מאזן לאזן, כל שזמן החוט
39 ולמעלה - הרי הוא מפלל הראש, ומן החוט ולמטה
40 - מפלל הזקן.

50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך.
פסק כרבי יהודה.

יום ד' כ"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק תשיעי

1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות
שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או
איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין
רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה
בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו
תחילה או בשביעי או ב"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך
ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן
לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר,
וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

א. הפל² מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומיו³

1 פרצה במקום אחד כגריס - הרי זה טמא; שהפרצה
2 עצמה נתק אחר³⁴, והרי שער שחור בצדו ואינו
3 כנוס לתוכו. נתק שהשער השחור מקיפו ונתק אחר
4 מקיף את השער השחור: נפרץ השער שביניהן
5 במקום אחד - טמא³⁵; שהנתק הפנימי לא נצל³⁶,
6 שהרי השער השחור בצדו, לא בתוכו. נפרץ השער
7 משני מקומות - טהור, ואפלו היתה הפרצה כגריס³⁷;
8 שהרי הנתק הפנימי והחיצון נעשו נתק אחד ושער
9 שחור באמצע. והוא שתהיה הפרצה כדי צמיחת
10 שתי שערות או יתר.

27) ובכל אחד מהם כגריס. (28) שורה. (29) ואינו מציל,
מפני שאינו מבוצר. (30) למעלה או למטה והשיער
השחור נשאר בלתי מבוצר. (31) במשנה כתוב "טמא"
ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה.
ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו
מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב),
ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה
שהשיער השחור אינו מציל וטעון הסגר. (32) למעלה
ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשיער
השחור מוקף נתק מכל צדדיו. (33) פחות מזה אינו נקרא
מבוצר. (34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק
הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגירסה
כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פריצה
באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה
כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני
הנתקים תידון כחלק מהם. (35) האדם. (36) אבל החיצון
ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. (37) אין אנו דנים
אותה כנגע חדש.

11 יא. נתק שהיה חוט יוצא ממנו, וכן שני נתקין
12 שחוט יוצא מזה לזה³⁸, אם יש ברחב החוט
13 הנתוק³⁹ כדי צמיחת שתי שערות - זוקקין לטמא⁴⁰
14 בשער צהוב דק ופשיון ומצילין בצומת בו⁴¹; אבל
15 שער שחור הנשאר באותו החוט אינו מציל עד
16 שיהיה רחב החוט כגריס⁴².

38) ומחברם. (39) הנגע בנתק. (40) אם נולד בחוט אחד
מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם.
(41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש
סימן טומאה בנתקים. (42) מפני שהמשואר אינו מציל
אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט
כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא
מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן
ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

17 יב. מי שהיה בראשו נתק כגריס ופשטה הנתק [על]
18 כל ראשו ולא נשאר שם שער פלל אלא פחות
19 משתי שערות - הרי זה טהור, בין שנתק פלו מתוך
20 הסגר או מתוך החלט או אחר הפטור; שנאמר:
21 קרח הוא טהור הוא⁴³. וכן אם היה הנתק בזקנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 וְהַעֲבָדִים, אֲבָל לֹא עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְלֹא גֵר תּוֹשֵׁב.⁵
- 2 וְהַכֹּל פְּשָׁרִין⁶ לְרֵאוֹת אֶת הַנִּגְעִים. וְכָל הַנִּגְעִים אֲדָם
- 3 רֹאֶה אוֹתָן, חוּץ מִנְגְעֵי עֲצָמוֹ.⁷
- (2) משנה נגעים פ"ג, א. (3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. (4) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. (5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). (6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. (7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.
- 4 ב. אֶף עַל פִּי⁸ שֶׁהַכֹּל פְּשָׁרִין לְרֵאוֹת נִגְעִים, הַטְּמֵאָה
- 5 וְהַטְּהֵרָה תְּלוּיָהּ בִּפְהֵן. פִּיצֵד? פְּהֵן שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ
- 6 לְרֵאוֹת - הִחָקֵם רֹאֶהוּ וְאוֹמֵר לוֹ: אֲמַר טְמֵא⁹,
- 7 וְהִכְהֵן אוֹמֵר טְמֵא; אֲמַר טְהוֹר, וְהִכְהֵן אוֹמֵר טְהוֹר;
- 8 הַסְּגִירוֹ, וְהוּא מְסַגְרוֹ. שְׁנֵאמַר: וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל
- 9 רִיב וְכָל נִגְע. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַפְּהֵן קָטָן אוֹ שׁוֹטָה -
- 10 הִחָקֵם אוֹמֵר לוֹ וְהוּא מַחְלִיט אוֹ פוֹטֵר אוֹ סוֹגֵר.
- 11 בְּמָה דְבָרִים אֲמוֹרִים? כְּשֶׁהִיָּה הַפְּהֵן סוֹמֵךְ עַל דְּבָרֵי
- 12 הַחָקֵם; אֲבָל אִם הִיָּה הַפְּהֵן רֹאֶה וְסוֹמֵךְ עַל עֲצָמוֹ
- 13 - אֲסוֹר לוֹ לְרֵאוֹת נִגְע מִכָּל נִגְעִים עַד שִׁירְוֵנוּ רַבּוֹ,
- 14 וְיִהְיֶה בְּקִי בְּכָל הַנִּגְעִים וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן בְּנִגְעֵי אָדָם כְּלָם
- 15 וּבְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבְנִגְעֵי פְתִים¹⁰.
- (8) שם פ"ג ה"א. (9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 16 ג. פְּהֵן¹¹ שְׁטֵמָא אֶת הַטְּהוֹר אוֹ טְהוֹר אֶת הַטְּמֵא -
- 17 לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם; שְׁנֵאמַר: טְמֵא הוּא וְטֵמְאוֹ הַפְּהֵן¹²,
- 18 טְהוֹר הוּא וְטְהוֹרוֹ הַפְּהֵן. וּמִצְרֵעַ שְׁנִירְפָא, בֵּין מִתּוֹךְ
- 19 הַסִּגֵּר בֵּין מִתּוֹךְ הַחֲלֵט, אֶפְלוּ אַחֵר כְּמָה שְׁנִים - הָרִי
- 20 זֶה בְּטֵמְאָתוֹ עַד שְׂאִמַּר לוֹ כְּהֵן טְהוֹר אֶתָּה¹³.
- (11) תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט ה"ז. (12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. (13) תוספתא שם ה"ו.
- 21 ד. אִין הַפְּהֵן רְשָׁאִי¹⁴ לְטַמֵּא אֶת הַטְּמֵא עַד שִׁיְהִי
- 22 עֵינָיו בְּמִקּוֹם הַנִּגְע בְּעוֹר הַבָּשָׂר שֶׁחוּצָה לוֹ. וְכֵהֵן
- 23 שְׂרָאָה¹⁵ הַנִּגְע בַּתְּחֵלָה - הוּא שְׂרֹאָהוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ
- 24 רֵאשׁוֹן וּבְסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, וְהוּא שְׁמִסְגִירוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ
- 25 אוֹ פוֹטֵרוֹ. מֵת הַפְּהֵן שְׂרָאָהוּ תְּחֵלָה אוֹ שְׁתַּלָּה -
- 26 רֹאֶהוּ פְּהֵן אַחֵר¹⁶. וְאִין הַשְּׁנִי יְכוֹל לְטַמֵּאוֹ בְּפִשְׁיוֹן,
- 27 שְׂאִין יוֹדֵעַ אִם פְּשָׂה אִם לֹא פְּשָׂה אֶלָּא רֵאשׁוֹן.
- 28 וְנֵאמָן כְּהֵן¹⁷ לֹמַר: נִגְע זֶה פְּשָׂה וְנִגְע זֶה לֹא פְּשָׂה,
- 29 וְשִׁעֵר לְבָן זֶה קָדַם אֶת הַבְּהֵרֵת אוֹ בְּהֵרֵת זֶה קָדַם אֶת
- 30 שְׁעֵר לְבָן.
- (14) משנה נגעים פ"ג, א. (15) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. (16) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. (17) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). (18) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. (19) נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.
- 14) שם ה"י. (15) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (16) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 17) שם פ"ג ה"א. (18) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (19) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 20) שם פ"ג ה"א. (21) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (22) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 23) שם פ"ג ה"א. (24) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (25) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 26) שם פ"ג ה"א. (27) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (28) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 29) שם פ"ג ה"א. (30) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (31) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 32) שם פ"ג ה"א. (33) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (34) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 35) שם פ"ג ה"א. (36) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (37) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 38) שם פ"ג ה"א. (39) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (40) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 41) שם פ"ג ה"א. (42) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (43) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 44) שם פ"ג ה"א. (45) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (46) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 47) שם פ"ג ה"א. (48) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (49) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 50) שם פ"ג ה"א. (51) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (52) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 53) שם פ"ג ה"א. (54) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (55) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 56) שם פ"ג ה"א. (57) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (58) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 59) שם פ"ג ה"א. (60) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (61) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 62) שם פ"ג ה"א. (63) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (64) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 65) שם פ"ג ה"א. (66) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (67) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 68) שם פ"ג ה"א. (69) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (70) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 71) שם פ"ג ה"א. (72) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (73) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 74) שם פ"ג ה"א. (75) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (76) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 77) שם פ"ג ה"א. (78) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (79) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 80) שם פ"ג ה"א. (81) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (82) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 83) שם פ"ג ה"א. (84) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (85) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 86) שם פ"ג ה"א. (87) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (88) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 89) שם פ"ג ה"א. (90) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (91) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 92) שם פ"ג ה"א. (93) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (94) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 95) שם פ"ג ה"א. (96) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (97) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.
- 98) שם פ"ג ה"א. (99) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (100) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ד' כ"ז אדר-ב' – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כל יהודי אפילו הרשע, מתבטאת מעלתו שכל-כך חביב הוא אצל הקב"ה עד שהתורה חסה לא רק עליו אלא אף על ממונו, עם היות שזהו דבר הרשות.

ואילו זה שמפקיעים דין ראיית הנגע מפני דבר מצוה, מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל, שגם אם מדובר על מי שנראה בו הנגע שעמד ברשעו כ"כ שגם אחרי שנשתנו קירות ביתו ונשתנו בגדיו ואפילו עור גופו, מכל-מקום יש בכח ה"דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית הנגע, ובזה מודגש גודל קדושת מעשה המצוה שלו שבגללה אי אפשר שיחול דין טומאת נגעים.

זהו גם הביאור הפנימי במחלוקת רבי ורבי יהודה, שרבי סובר שהמעלה הראשונה שהתורה חסה על ממונו הבזוי של רשע מצד ש"ישראל הוא" היא מעלה גדולה יותר, וזוהי הסיבה שבגללה ממתנינים לחתן שבעה ימים ודוחים את ראיית הנגע שלו. וזהו גם הק"ו שלו "אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" שאם חביבותן של ישראל מועילה לדחות ראיית הנגע בשביל דברי הרשות של ישראל, כל-שכן בעניין של מצוה.

אבל רבי יהודה סובר שזה שגם מעשה המצוה של הנגע יכול להפקיע דין ראיית הנגע מצד קדושתו היא מעלה גדולה יותר, ולכן סובר שזהו חידוש התורה בדין "חתן... נותנין לו ז' ימי המשתה".

(על-פי יין מלכות 199 טהרה סימן י"ג)

35) נגעים שם. 36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. 37) ראה לקמן פ"ג ו"ד דיני נגעי בגדים, ובפס"ו דיני נגעי בתים. 38) הכוונה לחול המועד, שהרי ביום טוב נאמר כבר למעלה בהלכה ז. 39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירוש, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. 40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

7 ט. אֵין מְסַגְרִין וְלֹא מְחַלְטִין וְלֹא פּוֹטְרִין אֶלָּא
8 בְּיוֹם שְׂרִיָּאָה בּוֹ בְּתַחֲלָה⁴¹, אוּ בְּשַׁבְּעֵי⁴², אוּ בְּיוֹם
9 שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּנִגְעִים שְׂמִסְגְּרִין בְּהֵן שְׁנֵי שְׁבֻעוֹת⁴³,
10 מִפְּנֵי שְׂיֹם שְׁבִיעֵי עוֹלָה לְמַנְיֵן שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן וְלְמַנְיֵן
11 שְׁבוּעַ שְׁנֵי בְּכָל הַנְּגָעִים, בֵּין בְּנִגְעֵי אָדָם בֵּין בְּנִגְעֵי
12 בְּתִים וּבְגָדִים.

41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגרים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחלטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. 42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבעה - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. 43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

13 י. אֵין מְסַגְרִין⁴⁴ בְּתוֹךְ יְמֵי הַסְּגָר⁴⁵, וְלֹא מְחַלְטִין

אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

1 ח. חֲתָן³⁵ שְׂרִיָּאָה בּוֹ נִגַע - נוֹתְנִין לוֹ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי
2 הַמְּשִׁתָּה³⁶. וְכֵן אִם נִרְאָה בְּבִגְדָיו אוּ בְּבֵיתוֹ³⁷ - אֵין
3 רוֹאֵין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמְּשִׁתָּה. וְכֵן בְּרִגְלָם³⁸ נוֹתְנִין
4 לוֹ כָּל יְמֵי הַרְגֵל. שְׂנֵאָמַר: וְצִוָּה הַפֶּה וּפְנֵי אֶת
5 הַבַּיִת וּגְוִמְרָם³⁹. אִם הִמְתִּינָה תוֹרָה לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת שְׁלֹא
6 יִטְמְאוּ פְּלִי, קָל וְחֶמֶר לְדַבֵּר מְצוּהָ⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה... אין רואין אותן עד אחר המשתה בו".

ומקור הדברים במשנה (נגעים פ"ג מ"ב), אבל בטעם הדין נחלקו התנאים בגמרא, לדעת רבי יהודה למדים מהפסוק "וביום הראות בו" שיש יום שאי אתה רואה בו "מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו שבעה ימים" אבל לדעת רבי לומדים זאת מקל-וחומר "הרי הוא אומר וצוה הכהן ופינו את הבית, אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" (שהרי אפשר לפנות הכלים שהיו בבית לפני שיבוא הכהן וטהורים הם). והרמב"ם נקט הטעם כדעת רבי.

ויש לומר ששני הטעמים חלוקים בעצם גדר הדין שממתנינים לחתן. לדעת רבי יהודה, זה שאין רואים נגעי החתן הוא מצד שימים אלו הופקעו מראיית נגעים ולא שנדחו. אבל לדעת רבי שהדין הוא מצד שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו, הרי הדין הוא בגדר של דחוויה.

ואולי יש לומר נפק"מ לדינא שאם "ממתנינים לו" הוא רק היתר שאפשר לדחות ראיית הנגע לאחרי הרגל, הרי שאם בדיעבד ראה הכהן את הנגע בימים אלו ה"ז טמא. משא"כ לדעה שימים אלו הופקעו מראיית נגעים, הרי שגם אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו אין ראייתו כלום.

בדרך הדרוש והמוסר יש לפרש שני אופנים אלו על-פי דברי הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת, שמבאר שכל עניין הצרעת הוא לטובת האדם שיעשה תשובה מעניין לשון הרע, והיוצא מדבריו שענין הנגעים הוא ענין של חסד מלמעלה לטובת האדם כדי שישוב מדרכו, וכמו שכתב ה"חינוך" "משורשי המצוה שרצה הא"ל בטובו הגדול לייסרנו כאשר ייסר איש את בנו... מאהבת ה' אותם יודיע מוסרו". ואפילו את הרשע אוהב ה' ומשנה סדרי עולם למען תשובתו.

שני האופנים הנ"ל: הפקעת דין ראיית הנגע מפני "דבר מצוה" או דחיית הנגע אפילו לדבר רשות, מלמדים על שני סוגי המעלות שביהודי. בזה שהתורה חסה על ממונו של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונגלים בעמידה באופן אחר. (59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. (60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. (61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורך ואינם נגלים בשעת לישה. (62) לנגע שהיא תחת הדר. (63) לנגע סביב בית השחי. (64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. (65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). (66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שערו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. (67) לקמן פ"א ה"א.

יום ה' כ"ח אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק עשירי

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייב או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא ככוונה, והתולש שעה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

א. התולש² סימני טמאה³, בין פלץ בין מקצתו, או הכוה את המחיה⁴, פלה או מקצתה, או הקוצץ הנגע פלו⁵ מבשרו או מן הפגד או מן הבית, בין קדם שיבא לפהן בין בתוך הסגר או בתוך החלט או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא תעשה. שנאמר: השמר⁶ בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הפהנים הלויים פאשר צויתם תשמרו - שלא יתלש או שיקץ. אכל אינו לוקה עד שיועילו מעשיו, ואם לא הועילו - אינו לוקה⁸. ביצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות ומלש אחת⁹, פנה מקצת המחיה ונשאר ממנה בעדשה¹⁰ - אינו לוקה, שהרי הוא טמא פשהיה. וכן פל פיוצא פנה. ומפין אותו מפת מרדות¹¹. וכן המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: ואת הנתק¹² לא גלח. ואינו חייב עד שישלח פל הנתק בפתע¹³. ומתן למצורע לשא במוט על פתפו שיש בה הצרעת¹⁴ ולקשר הסיב¹⁵ על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה - ילכו. והוא שלא נתפנן לכף.

2) נגעים פ"ז, מ"ד. (3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. (4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. (5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא-הדין אם קצץ מקצתו. (6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא-תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות).

1 בתוך ימי הסגר אם נולד לו סימן החלט⁴⁶, ולא מחליטין המחלט אם נולד לו נגע אחר, ולא מסגירין אותו בתוך ימי חלוטו אם נולד לו נגע אחר שראוי להסגר. אבל אם היו בו שני נגעים וראה זה וחזר וראה זה⁴⁷ - הרי זה מתר לומר לו: הרי אתה מסגר פנה ומחלט פנה, או מחלט פנה ומסגר פנה. בין בתחלה בין בסוף, בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני⁴⁸. ואין רואין שני נגעים פאחת⁴⁹, בין בשני אנשים בין באיש אחד; שנאמר: וראה הכהן את הנגע.

44) שם, פ"ג, א. (45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. (47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. (48) תוספתא פ"א ה"ו. (49) בבית אחת, אלא מתבונן באחד ואחר-כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

11 יא. נגיע⁵⁰ שבא לכהן לראותו - לא יאמר לו לך ושוב, אלא נזקק לו מיד. באו לפניו שנים - וראה את הראשון, מסגירו או פוטרו או מחליטו, וחזר וראה את השני⁵¹.

50) תוספתא שם פ"א ה"א. (51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

15 יב. אין הכהן⁵² זקוק לבקש⁵³ תחת אצילי ידיו⁵⁴ של נגיע או בין פחדיו⁵⁵ או בתוך הקמטים שמא שם נגע, שנאמר: לכל מראה עיני הכהן⁵⁶. וכן בהופך פלו לבן⁵⁷. וכיצד יעמד⁵⁸ לפני הכהן? אם איש הוא - נראה ערם, ועומד פעודר⁵⁹ וכמוסק⁶⁰ זיתים. ואם אשה היא - נראית ערמה, ויושבת פעורכת⁶¹ וכמניקה את פנה⁶² וכאורגת⁶³ בעומדים⁶⁴, שמגבהת נדה הימנית עד שיגלה בית השחי. אם היה הנגע נראה בהן בזמן שהן עומדין⁶⁵ פה - הרי זה טמא; ואם אינו נראה בהן קשה עומדין פה - אין נזקקין לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו, פה הוא נראה לתגלתו⁶⁶. שאם לא ראה שער בכל פשרו פשיעמד ערם פעודר וכמוסק או פשתשב האשה כמו שבארנו - הרי זו תגלחת פשרה, ואין פה זקוק לחפש בשרא מקומות שמא נשאר בהן שער, אף על פי שהוא צריך לגלח הכל, כמו שיתבאר⁶⁷.

52) נגעים פ"ב, מ"ד. (53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. (54) זרועותיו, בבית השחי. (55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. (56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. (57) שהוא טהור (למעלה פ"ו ה"א). אם נשאר מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. (58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכזו,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' כ"ח אדר-ב' – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שנשארה, כך היו נושרות גם השתים שנתלשו. (23 מצומצמת. 24 החלק העולה על ערשה מצומצמת. 25 מכיוון שגם בלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונח ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם בלי מעשה האסור היה טהור.

ה. מי שהיתה²⁶ בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא מילה שלא בזמנה²⁷; שמצות עשה דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל והלך בעור הערלה סימן שהיה מחלט בו²⁸ - הרי זה חייב בקרבן מצרע²⁹.

26 משנה, שם סוף הפרק. 27 גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו ביום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. 28 שכבר החליטו הכהן. 29 שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה"ו).

ו. מצות עשה³⁰ שהיה המצרע המחלט מכסה³¹ ראש כל ימי חלוטו, ועוטה על שפם פאבל, ופורם³² בגדיו, ומודיע העוברים עליו שהוא טמא; שנאמר: והצרע אשר בו הנגע וגומר. אפלו כהן גדול³³ שנצטרע פורע³⁴ ופורם, שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו פאבל, שנאמר: ועל שפם יעטה - שהיה שפתיו דבוקות. אבל קורא ושונה ודורש. ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל³⁵ ובתשיש המטה³⁶ וזוקף את מטתו³⁷ כשאור העם.

30 כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא מועד קטן, דף טו וטז. 31 מלשונו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם ב'ספר המצוות' לא תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר שם, וכן פירש את האמור בכהן גדול (שם כא, י): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק להלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו וצ"ע. 32 קורע. 33 שנאמר בו (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. 34 ראה הערה ל. 35 כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. 36 מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק כרבי יהודה להקל. 37 ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

ז. דין המצרע שהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר, שנאמר: מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה בעירות המקפות חומה בארץ ישראל בלבד³⁸.

7 'ספרי' פרשת כיתצא פיסקא רעד. רבינו לא פירש מהו דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בזה. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שנובר בלא תעשה. 8 במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חייב, ופסק כרב ששת (ב'תוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו שמשון, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'השובות הגאונים'). 9 ונשארו שתיים והן מטמאות. 10 שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). 11 מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית-הדין. 12 פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). 13 כתגלחת הטהרה (לקמן פ"א ה"א). 14 ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). 15 חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

ב. התולש סימני טמאה או שפנה את המחיה עד שלא בא אצל כהן - הרי זה טהור. וכן אם עשה כן בימי הסגר - הרי זה טהור לאחר ימי הסגר¹⁶. ואם הלשן אחר שהחלט כהן - הרי זה מחלט כשהיה, ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת ככלו או עד שתתמעט בהרתו מפגריס¹⁷.

16 אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). 17 כחכמים במשנה, שם.

ג. מי שנקצצה בהרתו פלה שלא בכונה - טהור¹⁸. קצצה בכונה: אם קצץ כל הבשר החי המקיפה אפלו פחוט השערה - אין לו טהרה עולמית¹⁹; קצצה בצמצום - אין לו טהרה עד שתפרח ככלו.

18 משנה, שם. 19 בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבזה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח ככולו. והטעם, שמא לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה ככולו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): במה נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

ד. התולש²⁰ שערה לכנה אחת ונשרה השניה - הרי זה טהור²¹. היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת - הרי זה בטמאתו²². היתה בו מחיה פעדשה²³, פנה חציה והלך חציה - הרי זה טהור. היתה יתרה מפעדשה: פנה המותר²⁴ והלך פעדשה - הרי זה טהור²⁵; פנה פעדשה והלך המותר - הרי זה טמא.

20 תוספתא שם ה"ג וה"ד. 21 שאפילו אם לא תלש היה נטהר. 22 שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת

יא. המְצַרְעֵה⁴⁴ - אב מְאֻבָּחֵת הַטְּמְאֹת⁴⁵. מְטֻמָּא אָדָם¹⁵
 וְכִלִּים בְּמַגְעוֹ וְכִלְי חֲרָס בְּאִוִּירוֹ⁴⁶, וּמְטֻמָּא אָדָם¹⁶
 בְּמִשְׁאֵא⁴⁷, וּמְטֻמָּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁸ אֶפְלוֹ תַחַת אֶבְרָן⁴⁹
 פְּזָב וְיִזְבָּה. שְׁנֵאמַר: וְכַפֵּס בְּגָדָיו וְטָהַר. מִפִּי¹⁸
 הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שְׁטָהַר מִלְטֻמָּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁵⁰.
 וְאֶחָד הַמְסַגֵּר וְאֶחָד הַמְחַלֵּט בְּכָל אֲלוֹ⁵¹.

"דין המצורע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר שנאמר מחוץ למחנה מושבו".

מהציווי בעניין מרים "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" משמע שהשהות מחוץ לשלוש מחנות היא תנאי בטהרת המצורע, ונפק"מ במקרה שאין מחנה ואין שייך להיות מחוץ למחנה האם הוא מעכב טהרת המצורע. ולפי זה תהיה נפק"מ למעשה העלולה להיות נוגעת גם בימינו, שהרי הדין הוא שטהרת המצורע נהגת בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית. וא"כ, לפי הדעות שאין קדושת מחנות וירושלים בזמן הזה, ישנה שאלה האם מצורע יכול להגיע לטהרתו לאחר החורבן. אם נאמר שעיקר העניין של "בדד ישב" הוא שלא יהיה במחנה אפשרי הדבר גם בזמן הזה, אבל אם עניינו שצריך להיות "מחוץ למחנה מושבו" הרי שאין זה שייך אחר החורבן.

(עלפי לקו"ש חלק י"ח עמוד 135)

38 במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכם את המצורעין.

44 כלים פ"א ה"א. 45 הטומאות שטמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה והוא מטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. 46 כלי חרס אינו מיטמא כשנגעה טומאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באוירו - טמא (ראה הל' כלים פ"ג ה"א וה"ב). 47 אף-על-פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. 48 שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה - טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים - כולם טמאים. 49 שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטומאה (ראה כסף-משנה, שהקשה מפסחים סז, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה-למלך כאן). 50 ומשמע שלפני-זה מטמא משכב ומושב. 51 כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ח. המְצַרְעֵת³⁹ אֵינָה פּוֹרְעַת וְאֵינָה פּוֹרְמַת וְלֹא עוֹטָה¹
 עַל שְׂפָם, אֲבָל יוֹשְׁבַת הִיא מְחוּץ לְעִיר וּמוֹדִיעָה²
 לְאַחֵרִים שֶׁהִיא טְמֵאָה. וְלֹא הַמְצַרְעִים בְּלִבָּד, אֲלֵא³
 כָּל הַמְטֻמְאִים אֶת הָאָדָם⁴⁰ תְּכַבֵּן לְהוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהָן⁴
 טְמֵאִין, כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ מֵהֶן; שְׁנֵאמַר: וְטֻמָּא טְמֵא⁵
 יִקְרָא - הַטְּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא טְמֵא.⁶

יב. חֲמָרָא יְתָרָה יֵשׁ בְּמַצְרַע, שְׁמֻטְמָא בְּבִיאַתוֹ⁵²
 לְבֵיתוֹ. בֵּין בִּימֵי הַחֲלָט בֵּין בִּימֵי הַסֵּגֵר. פִּיצֵד? וְנִכְנַס²²
 לְבֵית - נְטֻמָּא⁵³ כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתוֹ, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים,²³
 אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַּע בְּהֶן, נַעֲשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה.²⁴
 שְׁנֵאמַר: מְחוּץ לְמַחְנֵה מוֹשְׁבָיו⁵⁴ - מָה הוּא טְמֵא⁵⁵,²⁵
 אֶף מוֹשְׁבּוֹ טְמֵא. הֵיָה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעָבַר אָדָם²⁶
 טְהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נְטֻמָּא⁵⁶. הֵיָה הַטְּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת²⁷
 הָאֵילָן וְעָבַר הַמְצַרַע תַּחְתּוֹ - לֹא טְמֵאָה; וְאִם עָמַד²⁸
 - נְטֻמָּא, שֶׁהָרִי נַעֲשָׂה לוֹ מוֹשָׁב. סִפְק עָמַד סִפְק לֹא²⁹
 עָמַד - טְהוֹר⁵⁷. הַכֵּנִיס הַמְצַרַע רֵאשׁוֹ וְרִבּוֹ⁵⁸ לְבֵית -³⁰
 נְטֻמָּא כָּל שֵׁישׁ בְּתוֹכּוֹ⁵⁹. נְכַנְסוֹ⁶⁰ לְבֵית הַפְּנִסָּת -³¹
 עוֹשִׂין לוֹ מְחִיצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים⁶¹ וְרִחְבָּה³²
 אַרְבַּע אַמּוֹת⁶² עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנַס רֵאשׁוֹן וְיוֹצֵא³³
 אַחֲרוֹן, כְּדִי שִׁוְהֵיָה מוֹשְׁבּוֹ לְבָדוֹ וְלֹא יַעֲמַד עִם הָעַם³⁴
 בְּעָרְבוֹב וְיִטְמָא אוֹתָם.³⁵

39 משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. 40 'תורת כהנים' נגעים פ"ב ה"ט.

ט. וְטֻמְטוֹם וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס פּוֹרַע וּפּוֹרָם וְעוֹטָה עַל⁷
 שְׂפָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִפְקוֹ.⁸

41 ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

י. אֶחָד מְצַרַע מְסַגֵּר וְאֶחָד⁴² מְצַרַע מְחַלֵּט לְעִנְיָן⁹
 טְמֵאָה⁴³. וְאֵין בֵּין מְצַרַע מְסַגֵּר לְמְצַרַע מְחַלֵּט לְעִנְיָן¹⁰
 טְמֵאָה, אֲלֵא פְרִיעָה וּפְרִימָה וְתַגְלַחַת וְצִפְרִים,¹¹
 שֶׁהַטְּהוֹר מְתוּף הַסֵּגֵר פְּטוּר מִן הַתַּגְלַחַת וּמִן¹²
 הַצִּפְרִים וְהַטְּהוֹר מְתוּף הַחֲלָט תְּכַבֵּן בְּהֶן, אֲבָל טְמֵאָת¹³
 שֶׁהֵיָהן שְׁוָה בְּכָל דְּבָר.¹⁴

42 דין אחד לשניהם. 43 אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמוחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פ"א ה"ב).

52 שם. ונגעים פ"ג, מ"א. 53 משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא-קמא במשנה נגעים שם. 54 המקום שהוא נמצא בו. 55 'תורת כהנים' פ"ב, ה"ד. 56 דין זה והבאים אחריו עד "ואם עמד נטמא", מבוארים במס' נגעים שם מ"ו. 57 משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. 58 ושאר גופו מחוץ לבית. 59 נגעים, שם מ"ח. 60 כלומר, כשהוא רוצה להכנס. 61 מכל צד. 62 והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושבו", ובית הכנסת

מחוץ למושב, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

מחוץ לְאֶהָלוֹ³² - מְלַמֵּד שְׁאֲסוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה.³⁵
וְהַמְצַרְעַת מִתְרַתֵּ³³ בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה.³⁶

יום שישי כ"ט אדר-ב' ה'תשפ"ב

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצוות-עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור והתגלחת והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים בלילה, ודין טהרת מצורע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחווטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

(2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. (3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו".] (4) ספל גדול. (5) אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. (6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. (7) מי מעיין או נהרות שוטפים. (8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. (9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. (10) כשרות לאכילה. (11) שיקח אותן הכהן בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשתא א הלכה ו: "ולקח למיטה" לשם מיטה, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. (12) הבריאה יותר. (13) בפני המצורע. (14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה. (15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. (16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפה. (17) צמר צבוע במיין גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. (18) פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. (19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. (20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. (21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). (22) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. (23) שהורדה קליפתם. (24) היא תולעת השני שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. (25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות", בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. (26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. (27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומוכן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת מצורע אחר. (28) תגלחת ראשונה. (29) לרבות מקומות שאינם גלויים. (30) פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. (31) כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה

1 א. טְהַרְתַּ מְצַרְעַ מְצוֹת עֲשֵׂה², וְתִגְלַחְתּוּ כְּשִׁיטְהַר
2 מְצוֹת עֲשֵׂה³. פִּיצַד מְטַהְרִין אֶת הַמְצַרְעַ? מִבִּיא
3 מִזְרָק⁴ שֶׁל חֵרֶשׁ חֲדָשׁ, וְקִבְּלָהּ הִיא⁵ שִׁיחָהּ [חֲדָשׁ],
4 וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית⁶ מִיֵּם חִיִּים⁷ הָרְאוּיִין לְקַדְּשׁ
5 אוֹתָן מִי טְהַרְתָּ⁸, וְשִׁעוֹר זֶה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וּמִבִּיא
6 שְׁתֵּי צְפָרִים דְּרוֹר⁹ טְהוֹרוֹת¹⁰ לְשֵׁם טְהַרְתַּ צְרַעַת¹¹,
7 שְׁנֵאמַר: וְלָקַח לְמִטְהַר. וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה¹²
8 שְׁבִשְׁתִּיחָהּ עַל הַמַּיִם שֶׁבְּכִלֵי חֵרֶס, וּמִמָּצָה עַד שִׁיחָהּ
9 הָדָם נֶכַר בְּמַיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצְּפוּר הַשְּׁחוּטָה
10 בְּפָנָיו¹³. וְדָבַר זֶה קִבְּלָהּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ
11 אֲרָז, וּמְצוֹתוֹ שִׁיחָהּ אֲרָפוֹ אִמָּה וְעִבְיוֹ פְּרִבִּיעַ פְּרַע
12 מִפְּרַעֵי הַמָּטָה¹⁴, וְאִזּוּב שְׁאִין לוֹ שֵׁם לְיָי¹⁵, כְּמוֹ
13 שְׁבֵאֲרָנוּ, אֵין פְּחוֹת מִטְּפָח¹⁶, וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת¹⁷, מְשַׁקְּלוֹ
14 שְׁקָל. וְאִם טְעַמּוֹ¹⁸ - פְּסוּלוֹ¹⁹, כְּצִבְעֵת הַתְּכֵלֶת²⁰. וְכֹל
15 הַשְּׁעוּרִים - הֵלְכָהּ²¹. וְלֹאֲקַח עִם שֶׁלְשֶׁתָּן הַצְּפוּר
16 הַחִיָּה. וְאַרְבַּעָה מִיָּנִין אֵלָיו²² מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ
17 אֲרָז וְאִזּוּב שֶׁנִּתְקַלְפוּ²³ - פְּסוּלִין. וְכוּוּף הָאִזּוּב עִם
18 הָאֲרָז בְּלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית²⁴, וּמְקִיף²⁵ לָהֶן רֵאשֵׁי
19 אֲגָפִים וְרֵאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צְפוּר הַחִיָּה, וְטוֹבֵל אֲרַבְעָתָן
20 בְּמַיִם שְׁבִפְלֵי וּבְדָם שְׁעָלִיחָהּ, וּמִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל
21 אַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצַרְעַ, וּמְשַׁלַּח אֶת הַצְּפוּר. וְכִיצַד
22 מְשַׁלַּחָהּ? עוֹמֵד בְּעֵיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לְחוּמָהּ. וְאִינּוֹ
23 הוֹפֵף פָּנָיו לֹא לָיִם וְלֹא לְעֵיר וְלֹא לְמִדְבָּר²⁶,
24 שְׁנֵאמַר: מִחוּץ לְעֵיר אֵל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שְׁלַחָהּ וְחִזְרָה
25 - חִזְרָה וּמְשַׁלַּחָהּ, אֲפִלוּ מֵאָה פְּעָמִים²⁷. וְאַחַר כֵּף
26 מְגַלַּח הַכֶּהֵן אֶת הַמְצַרְעַ. פִּיצַד מְגַלְּחוֹ²⁸? מְעַבֵּר
27 תַּעֲרַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנִּרְאָה, אֲפִלוּ בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית
28 הָעֵרוֹה שְׁעָר שְׁעַל כָּל הַגּוֹף, עַד שִׁיעֵשָׂה פְּדֻלַּעַת.
29 שְׁנֵאמַר: אֶת כָּל שְׁעָרוֹ²⁹. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר רֵאשׁוֹ
30 וְזָקְנוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו³⁰? לְרִבּוֹת כָּל פִּיצָא בְּהֵן, וְלִמְעַט
31 שְׁעָר שְׁבִתּוֹף הַחֵטֵם, לְפִי שְׁאִינּוֹ נִרְאָה³¹. וְאַחַר כֵּף
32 מְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מְלִטְמָא כְּבִיאָה וּמְלִטְמָא
33 מְשַׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכְנֵס לְפָנִים מִן הַחוּמָה, וּמוֹנֵה
34 שְׁבַעַת יָמִים. וְאֲסוּר בְּהֵן בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה, שְׁנֵאמַר:

25 הַבֵּית וְשֵׁלָא בְּפִנֵי הַבַּיִת. וְכֵהֵן שְׁטָמָא מְצוּה לְטַהְרוּ,
26 שְׁנֵאמַר: לְטַהְרוּ אוּ לְטָמְאוּ. וְהַכֵּל פְּשָׁרִין⁴⁰ לְטַהַר
27 אֶת הַמְצָרַע, אֲפֹלוּ זְבִי⁴¹ וְאֲפֹלוּ טָמֵא מֵת. וְאִין מְצָרַע
28 מְטַהַר מְצָרַע. וְאִין מְטַהְרִין שְׁנֵי מְצָרְעִין פְּאַחַת,
29 שְׁאִין עוֹשִׂין מְצוֹת חֻבֵּילוֹת.

40 כל הכהנים. 41 בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא ככהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזב וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה.

ז. עץ אֲרִזוּ וְאִזּוֹב וְשְׁנֵי תוֹלַעַת שְׁטַהַר בְּהֵן מְצָרַע זֶה
30 - מְטַהַר בְּהֵן מְצָרְעִים אַחֲרֵים. וְכֵן צְפוֹר הַמְשַׁתְּלַחַת
31 מִתַּר לְטַהַר בְּהַ מְצָרְעִים אַחֲרֵים מֵאַחַר שְׁנֵשְׁתְּלַחָה,
32 וּמִתַּרְתָּ בְּאֲכִילָהּ⁴². אֲבָל הַצְּפוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה
33 בַּהֲנָאָה. וּמֵאִימְתִי תֹאסֵר? מִשְׁעַת שְׁחִיטָתָה. שְׁחִטָּה
34 וְאִין שֵׁם אִזּוֹב וְלֹא עֵץ אֲרִזוּ וְלֹא שְׁנֵי תוֹלַעַת⁴³ - הָרִי
35 זו אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, שְׁשִׁחִטָּה שְׁאִינָה רְאוּיָה שְׁמָה
36 שְׁחִיטָּה⁴⁴. וְהָאוֹכֵל פְּזִיזַת מְצָפוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר
37 עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שְׁנֵאמַר: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא
38 תֹאכְלוּ מֵהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שְׁזֶה לְרִבּוֹת
39 הַצְּפוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְנֵאמַר: טְהוֹרָה תֹאכְלוּ - הָא
40 אַחֲרַת לֹא תֹאכְלוּ; וְלֹא הֵבֵא מְכַלֵּל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.
41

42 והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. 43 ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 44 מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם).

ח. אִין לִקְחִין שְׁתֵּי הַצְּפָרִים מְצָפְרֵי עִיר הַנְּדִחַת,
42 וְלֹא מְצָפְרִים שֶׁהֵחֵלְפִין בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא מְצָפְרִים
43 שֶׁהֲרִגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמְצוֹתֵין⁴⁵ שִׁיְהִיו שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת
44 בְּמִרְאָה, בְּקוּמָה וּבְדָמִים, וְלִקְחִיתֵן פְּאַחַת. אִף עַל
45 פִּי שְׁאִינֵן שְׁוֹת אוּ שְׁלִקַח אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר
46 - בְּשָׁרוֹת. לְקַח שְׁתֵּי הַצְּפָרִים לְשֵׁם אִישׁ - בְּשָׁרוֹת
47 לְטַהַר בְּהֵן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - בְּשָׁרוֹת לְטַהַר בְּהֵן
48 אִישׁ; לְטַהַר בְּהֵן בֵּית מְנַגֵּעַ - בְּשָׁרוֹת לְטַהַר אֲדָם;
49 לְקַח לְאָדָם - בְּשָׁרוֹת לְבֵית מְנַגֵּעַ. שְׁנֵאמַר: וְלִקַּח
50 לְמְטַהַר.
51

45 לכתחילה.

ט. שְׁחַט⁴⁶ אַחַת מֵהֵן וּנְמַצַּאת שְׁלֹא הֵיְתָה רְרוּר -
52 יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאִשׁוּנָה מִתַּרְתָּ בְּאֲכִילָהּ. שְׁחַט
53 הָאַחַת וּנְמַצַּאת טְרָפָה - יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאִשׁוּנָה
54 מִתַּרְתָּ בַּהֲנָאָה.
55

זרועו (כסף משנה). 32 "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. 33 כריתות ת, ב "מחוץ לאהלו" ולא מחוץ לאהלה. לא ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפוי). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעזויהו בימי צרעתו, ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עזויהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים-ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות.

1 ב. פֶּל שְׁבַעַת הַיָּמִים³⁴ הָאֵלוּ עֲדִין הוּא אַב הַטָּמְאָה.
2 מְטָמֵא אָדָם וְכֹלִים בְּמַגַּע, לֹא בְּמִשָּׂא. שְׁהָרִי הוּא
3 אוֹמֵר: וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכַפֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר -
4 מְלַמֵּד שְׁהָיָה מְטָמֵא בְּגָדִים. וְכַשֵּׁם שְׁהָיָה מְטָמֵא
5 בְּגָדִים בְּמַגַּע, כֵּן מְטָמֵא אָדָם בְּמַגַּע; שְׁפָל הַמְטָמֵא
6 בְּגָדִים - מְטָמֵא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְחוּ הַפֶּה
7 תְּגַלְחַת שְׁנֵינָה כְּרֵאשׁוֹנָה, וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל,
8 וְיֹטְהַר מְטָמֵא אַחֲרֵים, וְהָרִי הוּא כָּכֵל טְבוּלֵי יוֹם³⁵
9 וְאוֹכֵל בְּמַעֲשָׂו. הָעָרִיב שְׁמָשׁוּ - אוֹכֵל בְּתְרוּמָה³⁶;
10 הַבֵּיא פְּתָרוֹ - אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ³⁷.

34 נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. 35 טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. 36 אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. 37 בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

11 ג. כְּשֶׁהוּא מְגַלַח בְּשֵׁתֵי הַתְּגַלְחוֹת אִינוּ מְגַלַח אֵלָא
12 בְּתַעֲרָ. וְאִם גִּלַח שְׁלֹא בְתַעֲרָ אוּ שֶׁהֵינִיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת
13 - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם. וְאִינוּ מְגַלְחוּ אֵלָא פֶּהֵן. וְאִם שָׁרַר
14 שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּתְגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה וְגִלְחָן בְּשִׁנְיָה - לֹא
15 עָלְתָה לוֹ אֵלָא תְּגַלְחַת אַחַת בְּלִבָּד, וְהָרִי הִיא
16 רֵאשׁוֹנָה³⁸. וְכֹל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְטַהְרַת הַמְצָרַע.

38 וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

17 ד. תְּגַלְחַת³⁹ הַמְצָרַע וְטְבִילָתוֹ וְהַזָּאתוֹ אִינֵן מְעַכְבוֹת
18 זו אֶת זוּ, וְשָׂאָר כֹּל מַעֲשָׂיו מְעַפְּכִים.

39 בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים.

19 ה. שְׁחִיטַת הַצְּפוֹר וְהַתְּגַלְחַת וְהַזָּיָה - בַּיּוֹם, וְשָׂאָר
20 כֹּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָהּ. אֵלוּ - בְּאֲנָשִׁים,
21 וְשָׂאָר כֹּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלוּ -
22 בְּכַהֲנִים, וְשָׂאָר כֹּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכַהֲנִים בֵּין
23 בְּיִשְׂרָאֵל.

24 ו. טְהַרְתָּ מְצָרַע זוּ נוֹהֲגַת בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּפִנֵי

מְקוֹם הַנֶּגַע וְיִסְגֵּיר שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית¹⁴. וּבִסוּף¹⁹
 שְׁבוּעַ שְׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רוּאָה: אִם פָּהָה²⁰
 לְמִרְאָה שְׁלִישִׁית¹⁵ - הֲרִי זֶה טְעוֹן כְּבוֹס וְטָהוּר¹⁶; וְאִם
 נִשְׁתַּנָּה הַנֶּגַע מִמָּה שֶׁהָיָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יִרְקָרֵק
 וְנִעְשָׂה אֲדָמָדָם אוֹ אֲדָמָדָם וְנִעְשָׂה יִרְקָרֵק - קוֹרֵעַ²²
 מְקוֹם הַנֶּגַע וְשׁוֹרֵף¹⁷ מֵה שֶׁקָּרַע, וְתוֹפֵר מְטָלִית¹⁸
 בְּמִקוֹם שֶׁקָּרַע, וּפּוֹטֵר שְׁאֵר הַבְּגָד, וּמְכַסּוֹ כְּלוֹ²³
 כְּבוֹס שְׁנִי וּמְטָבִילוֹ וְטָהָר; וְאִם עָמַד בְּמִרְאָה שֶׁהִסְגֵּר²⁴
 בּוּ בְּתַחֲלָה - יִחְלִיטוּ וְיִשְׂרָף אֶת כְּלוֹ¹⁹.²⁷

(46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחווה אינה דרוור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרוור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרוור או שנוולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה.

1 י. נִשְׂפָף הַדָּם⁴⁷ - מְנִיחִין אֶת הַמְשַׁלַּחַת עַד
 2 שְׁתָּמוּת⁴⁸. מִתָּה הַמְשַׁלַּחַת - יִשְׂפָף הַדָּם⁴⁹ וְיִקַּח
 3 שְׁתֵּים אַחֲרוֹת.

(47) לפני ההזאות. (48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פטולה אינה קובעת. מוכן שגם השחווה אסורה בהנאה. (49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

יום ש"ק א' ניסן ה'תשפ"ב

פְּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני תומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתיו צבוע וערכו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

4 א. צְרַעַת בְּגָדִים - בְּגָרִים², פְּצָרַעַת אָדָם; אֲבָל פְּחוֹת
 5 מִבְּגָרִים - טָהוּר. וְשְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טְמֵאָה יֵשׁ בָּהֶן:
 6 יִרְקָרֵק, אֲדָמָדָם, וְהַפְּשִׁיזוֹן. וְשְׁלֹשָׁתָן מִפְּרָשִׁין
 7 בְּתוֹרָה³. יִרְקָרֵק הוּא הִירֵק שְׁבִירָקִין⁴, שֶׁהוּא יֵרֵק
 8 הַרְבֵּה, כְּכֹנֵף הַטֹּטֹס וְכֵהוּצֵי הַדְּקָל⁵; וְאֲדָמָדָם הוּא
 9 אָדָם שְׁבֹאֲדָמִים, שֶׁהוּא אָדָם הַרְבֵּה, כְּזוֹהֲרִית⁶ יָפָה.
 10 וְשְׁנֵי מִרְאוֹת אֵלוּ מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה. בְּמִרְאָה
 11 יִרְקָרֵק אוֹ אֲדָמָדָם מְסִגִּירִין אֶת הַבְּגָד, וְאִם עָמַד
 12 בְּמִרְאָה זֶה שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת⁸ - מְחַלִּיטִין וְשׁוֹרְפִין⁹. וְכֵן
 13 אִם פָּשָׂה¹⁰ - מְחַלִּיטִין וְשׁוֹרְפִין¹¹. מִיֵּצֵד? בְּגָד
 14 שְׁנֹאָה בּוֹ נִגַע יִרְקָרֵק אוֹ אֲדָמָדָם - מְסִגִּירוֹ שְׁבַעַת
 15 יָמִים, וּבִשְׁבִיעֵי רוּאָה: אִם פָּשָׂה - מְחַלִּיטוֹ וְשׁוֹרֵף
 16 אֶת כָּל הַבְּגָד¹²; וְאִם עָמַד בְּמִרְאָהוּ וְלֹא פָּשָׂה, אוֹ
 17 שְׁפָשָׂה וְכֵהוּצֵי¹³ מְשֻׁנֵי הַמִּרְאוֹת שֶׁהִסְגֵּר בָּהֶן, אוֹ
 18 שֶׁהוֹסִיף הַמִּרְאָה לְהֵאָדָם וְלֵהוֹרִיק וְלֹא פָּשָׂה - יִכְבֵּס

(2) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק יד, ה"ד. ראה למעלה פ"א ה"ד. (3) ויקרא יד, מט. (4) שם ה"ב. (5) עלים של עץ התמר. (6) צמר צבוע אדום. פסק כסומכוס, בתוספתא נגעים פ"א ה"ג. (7) 'תורת כהנים' שם ה"ב. (8) שני הסגרים בני שבוע ימים. (9) את כל הבגד. (10) בשבוע ראשון. (11) מיד, בלי הסגר שני. (12) מפורש בתורה (שם יג, נב). (13) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני. (14) שני המקרים הראשונים, היינו: א. עמד במראהו אבל לא פשה, ב. פשה וכחה - מבוארים בנגעים פ"א מ"ה, אבל הדין השלישי: או שהוסיף המראה וכו', קשה לפרשו, ולכאורה דומה לגמרי לדין הראשון. והמבי"ט בקרית-ספר פירש, שהאדמימות או הירקות נתחזקו עוד יותר ממה שהיו לפני ההסגר. (15) אבל מירקרק לאדמדם או להיפך - יבואר דינו בפסיקה הבאה. (16) 'תורת כהנים' נגעים פרק טו ה"ו, אמרו: "והנה כחה הנגע" למראה שני ולא למראה שלישי. פסוק זה מדבר אחרי הסגר שני, ומצריך קריעת מקום הנגע, ומשמע מזה שאם נשתנה למראה שלישי אינו צריך קריעה. (17) דין זה למד רבינו מדרשת ה'תורת כהנים' המובאה בהערה הקודמת, שהכתוב "והנה כחה" מדבר במראה שני, היינו מירקרק לאדמדם ולהיפך. דעת רבינו, שכל מה שאינו ירקרק או אדמדם, אפילו הוא ירוק או אדום - נקרא מראה שלישי, וכן כל מראה אחר שהוא ו"מראה שני" היינו מירקרק לאדמדם ומאדמדם לירקרק. ובכסף-משנה מבאר, שרבינו מפרש את הכתוב (שם, נה) "והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו" שלא הפך אפילו למראה שני, ורק אז הוא טמא. ומכאן, שאם הפך למראה שני אינו טמא, ודינו כמו אם כחה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה כסף-משנה. (18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטלית? תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נז), ואין עוד אלא מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע שנית. (19) שם משנה ה: העומד בשני - יישרף.

28 ב. נִגַע²⁰ שֶׁהָיָה יִרְקָרֵק וּפָשָׂה אֲדָמָדָם אוֹ שֶׁהָיָה
 29 אֲדָמָדָם וּפָשָׂה יִרְקָרֵק - הֲרִי זֶה פְּשִׁיזוֹן²¹.
 (20) שם משנה ד. (21) 'תורת כהנים' נגעים פרק יד, ב, דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה עם זה.
 30 ג. נִגַע שֶׁהָיָה פְּאֲמָצְעוֹ מְקוֹם נָקִי כְּלוֹא נִגַע וּפָשָׂה לוֹ
 31 הַנֶּגַע - אֵינּוּ פְּשִׁיזוֹן, עַד שִׁפְשָׂה לַחֻוּץ²². שְׁאִין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעולם. (38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע. מובן מאליו, שהבגד הראשון יישרף. (39) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו. (40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיוולדו במטלית, כוחם יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטלית יש זיקה בשני הבגדים. (41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישרף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית (קרית ספר. וראה ברטנורא).

ח. בגד שפא פלו בתחלה ירקק או אדמדם - 26
מסגירו⁴² שבוע אחר שבוע. אם עמד בו שני שבועות - ישרף. אבל בגד שהסגירו ופשה הנגע בכלו ונעשה ירקק או אדמדם, או שפטרו ואחר שפטרו בא פלו ירקק או אדמדם - הרי זה טהור⁴³. 27
פנס ופשה - ישרף. 28
פנס ופשה - ישרף. 29
פנס ופשה - ישרף. 30
פנס ופשה - ישרף. 31

(42) כדן נגע קטן. ראה למעלה פ"ז ה"ב. (43) ברייתא שנהדרין פז, ב: "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח בכולו טהור, אף כאן פרח בכולו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח ה"ב), ולא כבהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ז ה"א). ראה ראב"ד ומשנה-למלך.

ט. בגד⁴⁴ שמוכין יוצאין על פניו מן האריג, פגון סגוס⁴⁵ של צמר, ונראה בו נגע - אינו מתטמא, עד שיראה הנגע במוכין ובאריג עצמו⁴⁶. וזה שנאמר בבגדים: בקרחתו או בגבחתו, קרחתו - אלו השחקים⁴⁷, גבחתו - אלו החדשים⁴⁸. 32
33
34
35
36

(44) נגעים פ"א מ"א. (45) באדיש - פליש, שחוטים יוצאים מהאריג ובלטים על פניו. (46) בשניהם יחד. (47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. (48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פט"ו ה"ט. גבחתו = גבהתו, שח"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרתא).

י. הבגדים⁴⁹ הצבועים אינן מטמאין בנגעים, בין שצבועין בידי אדם בין שצבועין בידי שמים⁵⁰, עד שיהיו לבנים⁵¹. בגד ששתיו⁵² צבוע וערבוב⁵³ לכן, ערבוב צבוע ושתיו לכן - הפל הולך אחר הנראה⁵⁴. פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן האריג⁵⁵ אינו מטמא בנגעים⁵⁶. 37
38
39
40
41
42

(49) שם מ"ג. (50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. (51) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשתים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן. (52) חוטי האורך. (53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. (54) מה שכולט ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריגה.

1 פִּשְׁיוֹן הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פִּשְׁיוֹן בֵּין פְּאָדָם בֵּין בְּבָגְדִים
2 וּבְתֵימָם.

(22) "מה נתק שאין הפשיון לתוכו, כך נגע שאין הפשיון לתוכו". 'תורת כהנים' שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד ה"א.

3 ד. הפִּשְׁיוֹן²³ הַסְמוּךְ²⁴ בְּבָגְדִים - כָּל שֶׁהוּא²⁵,
4 וְהַרְחוֹק אוֹ הַחוּזָר - כְּגָרִיס. כִּיצַד? בְּגָד שֶׁהִסְגַּר
5 וְנִלְד בוֹ נֶגַע אַחַר כְּגָרִיס רְחוֹק מִן הַנֶּגַע שֶׁהִסְגַּר בוֹ
6 - הֲרִי זֶה פִּשְׁיוֹן וְיִשְׂרָף; וְאִם הָיָה פְּחוֹת מִכְּגָרִיס -
7 אֵין מְשַׁגְּיחִין בוֹ. וְכֵן בְּגָד שֶׁקָּרַע מִמְּנוֹ הַנֶּגַע כְּסוּף
8 שְׂבֻעַ שְׁנַי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְחִזָּר בוֹ נֶגַע כְּגָרִיס -
9 יִשְׂרָף. וְכֵן בְּגָד שֶׁפָּשָׂה בוֹ הַנֶּגַע אַחַר שְׁנַפְטָר²⁶ -
10 יִשְׂרָף.

(23) נגעים פ"א מ"ז. (24) לנגע העיקרי = לאום. (25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. (26) שטיהרו אותו.

11 ה. מִי שֶׁמְכַסֵּב²⁷ אֶת הַנֶּגַע בְּשְׂבֻעַ רֵאשׁוֹן, כְּמוֹ
12 שֶׁבְּאַרְנוֹ, צְרִיף לְכַסֵּס מַעַט מִן הַבְּגָד שֶׁחוּצָה לוֹ,
13 שְׁנֵאמַר: אֶת אֲשֶׁר בוֹ הַנֶּגַע²⁸. וְכָל נִגְעֵי בְּגָדִים
14 שֶׁמְכַסִּין אוֹתָן - מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שְׂבֻעָה סְמָמִין²⁹
15 שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם, כְּדָרָף שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַפְּתָמִים,
16 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁰ בְּעֵינֵי נְדָה.

(27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. (28) ולא נאמר "את הנגע", משמע המקום שהנגע בו. (29) זבחים צה, א. (30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

17 ו. בְּגָד³¹ שֶׁקָּרַע מִמְּנוֹ מְקוּם הַנֶּגַע וְתִפְר מְטָלִית, כְּמוֹ
18 שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְחִזָּר נֶגַע כְּגָרִיס עַל הַבְּגָד - מְתִיר³² אֶת
19 הַמְטָלִית וּמְצִילָה³³, וְשׂוֹרֵף שְׂאֵר הַבְּגָד. חִזָּר הַנֶּגַע
20 עַל הַמְטָלִית - שׂוֹרֵף אֶת הַפֶּלֶל³⁴.

(31) נגעים שם מ"ו. (32) מפרידה מן הבגד. (33) מן הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. (34) במשנה, הגירסא: "שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם המטלית, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קרית ספר). והר"ש במשנה שם מפרש, שהמטלית נידונה כבגד בפני עצמו, ואם יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות) מסגירה כדן כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם: שורף את הבגד.

21 ז. הַטּוֹלָה³⁵ מִן הַמְסַגֵּר³⁶ בְּטָהוֹר³⁷ וְחִזָּר נֶגַע עַל הַבְּגָד
22 - שׂוֹרֵף אֶת הַמְטָלִית³⁸. חִזָּר עַל הַמְטָלִית - הַבְּגָד
23 הָרֵאשׁוֹן הַמְסַגֵּר יִשְׂרָף³⁹, וְהַמְטָלִית תִּשְׁמַשׁ אֶת הַבְּגָד
24 שֶׁהִיא תְּפוּרָה בוֹ בְּסִמְנִין⁴⁰: אִם עָמַד בְּעֵינָיו שְׁנַי
25 שְׂבֻעוֹת אוֹ פֶּשָׁה - שׂוֹרְפִין הַפֶּלֶל⁴¹.

(35) משנה שם. (36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר ונטהר. (37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע

11 פְּשִׁיּוֹן, אָף עַל פִּי שְׁלִישׁ בֵּינֵיהֶם צְבוּעָה⁶⁵. הֲיָה פְּלוֹ
12 צְבוּעָה וְבוֹ פֶּס אֶחָד לָבָן, אֶפְלוֹ פְּגָרִים⁶⁶, וְנִרְאָה בּוֹ
13 נְגַע⁶⁷ - וְסָגִיר; שָׂאֵם עֶמֶד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא
14 כָּהָה שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - יִשְׁרָף⁶⁸.

(60) שם פי"א משנה ז. (61) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. (62) "קייטא" בלשון המשנה. (63) אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. (64) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. (65) מפני שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. (66) פירוש, אפילו כל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו מטמא. (67) כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. (68) ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

תוספתא נגעים פ"ה ה"ג. (55) וחטי צמר ופשתים, נאמר שיעורם בפרק הבא. (56) מפני שאינו ראוי לכלום. משנה נגעים פ"ב, ב.

1 יא. בְּגֵד⁵⁷ שְׂאָרְג בּוֹ פְּחוֹת מְשֻׁלַּשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה
2 בּוֹ נְגַע וְאַחַר כֵּן הִשְׁלִימוּ לְשֻׁלַּשׁ עַל שְׁלֹשׁ -
3 טָהוֹר⁵⁸.

(57) שם. (58) שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

4 יב. הַתּוֹפֵר⁵⁹ מְטֻלִיּוֹת שְׂאִין בְּכָל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשׁ עַל
5 שְׁלֹשׁ וְעֵשָׂה מֵהֶן בְּגֵד - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּנִגְעֵים;
6 שְׁהַתּוֹפֵר כְּאֵרוֹג, וְכֹלּוֹ בְּגֵד אֶחָד הוּא.

(59) דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

7 יג. בְּגֵד⁶⁰ שֶׁהוּא מְטֻלִיּוֹת מְטֻלִיּוֹת⁶¹, מֵהֶן צְבוּעִין
8 וּמֵהֶן לְבָנִים⁶², וְנִרְאָה נְגַע בְּלָבָן שְׁבוּס⁶³ - מִסְּגִירִין
9 אוֹתוֹ. אִם עֶמֶד שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - נְטֵמָא פְּלוֹ וְיִשְׁרָף⁶⁴.
10 וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנְּגַע בְּמְטֻלִית לְבָנָה אַחֶרֶת - הָרִי זֶה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד אדר-ב' א' ניסן ה'תשפ"ב

(להציק בדברים) הַעֲבֹד הַזֶּה שֶׁבִּרַח אֲלֵינוּ, וְהוּא אָמְרוּ
תְּעַלֶּה: "עֶמֶד יֵשֵׁב בְּקֶרֶבךָ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר בְּאַחַד
שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ" (שם, יז) וְלִשׁוֹן סִפְרָא גַם בּוֹ:
"לֹא תוֹנְנוּ — זֹאת אוֹנָת דְּבָרִים". כִּי כְמוֹ שֶׁהוֹסִיף תְּעַלֶּה
לְאוּ בְּאוֹנָת הַגֵּר מִחֲמַת שְׁפֹלוֹת נִפְשׁוֹ וְגִירוֹתוֹ הוֹסִיף גַּם
לְאוּ שְׁלִישִׁי בְּאוֹנָת הַעֲבֹד שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפֹלָה וְנִמְוָכָה יוֹתֵר
מִן-הַגֵּר שֶׁלֹּא תֵאֵמַר: זֶה עֶבֶד לֹא יִקְפִיד עַל אוֹנָת
דְּבָרִים. וְכִרְוִי שֶׁעֶבֶד זֶה שֶׁדָּבָר בּוֹ הַכְּתוּב, וְכֵן גַּר זֶה
שֶׁהִזְהִיר מִלְּהוֹנְנוֹתָ הֵם שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם אֶת-הַתּוֹרָה,
פְּלוֹמֵר: גְּרִי צִדֵּק (גרים שהם כיהודים לכל דבר).

יום שני כ"ה אדר-ב' ה'תשפ"ב

49 **מצות עשה רמג.**
הַמְצָנָה הַרְמ"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בְּדִין נוֹשֵׂא שְׂכָר
(השומר פקדון חבירו תמורת שכר) וְהַשׂוֹכֵר, לְפִי שְׂדִין
שְׁנֵיהֶם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ וְאָמְרוּ (שבועות מט.): שְׁלֹשָׁה
דִּינִין לְאַרְבַּעַת שׁוֹמְרִין וְהוּא אָמְרוּ תְּעַלֶּה: "כִּי-יִתֵּן אִישׁ
אֶל-רֵעֵהוּ תְּמוֹר אוֹ-שׂוֹר אוֹ שֶׁהוּא וְגו'" (שמות כב, ט). וְכִכֵּר
נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפֶרֶק ו' וּפְרָק ט' (מבבא קמא
וּפְרָק ג' וּפְרָק ו' (מבבא) מְצִיעָא וּפְרָק ח' מְשֻׁבְּעוֹת.

יום שלישי כ"ו אדר-ב' ה'תשפ"ב

57 **מצות עשה ר.**
58 **מצות לא תעשה רלח.**
הַמְצָנָה הַמְשֻׁלְמָה מְאֵתִים — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוּנוּ

יום ראשון כ"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

15 **מצות עשה רלה.**
16 **מצות לא תעשה רנד. רנה.**
17 הַמְצָנָה הַרְל"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בְּדִין עֶבֶד כְּנַעֲנִי
18 (עבד גוי שקנה אותו ישראל), וְהוּא שְׁעוֹבְדִין בּוֹ לְעוֹלָם
19 וְאֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוֹת אֲלָא בְּשָׁן וְעֵין (אם הכהו והפיל שינו,
20 או סמא עינו) וְהוּא הַדִּין לְשֶׂאֶר רְאִשֵׁי אֲבָרִים שְׂאֵינִם
21 חוֹזְרִין (שמאבדן לכל חייו) כְּמוֹ שֶׁבָּא לְנוֹ פְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל,
22 וְהוּא אָמְרוּ תְּעַלֶּה: "לְעוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" (ויקרא ה, מו)
23 וְאָמְרוּ: "וְכִי-יִפְּהַ אִישׁ" (שמות כא, כו) וְלִשׁוֹן גְּמָרָא גִטִּין
24 (לח): "כָּל-הַמְשַׁתָּרַר עֲבָדוּ — עוֹבֵר בְּעֵשָׂה דְּכִתִּיב:
25 לְעוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ". וְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא, שֶׁמְשַׁתָּרַר
26 בְּשָׁן וְעֵין. וְכִכֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָנָה זֹאת בְּשֻׁלְמוֹת בְּקִדּוּשֵׁין
27 (כב; כד. ואליר) וְגִטִּין (לח).
28 הַמְצָנָה הַרְנ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַחֲזִיר עֲבֹד
29 שְׂבִירָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲדוֹנָיו, אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵדוּנָיו
30 יִשְׂרָאֵלִי, כִּינֵן שְׂבִירָה מִחוּצָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל — אֵין
31 מִחֲזִירִים אוֹתוֹ לוֹ. אֲלָא מִשְׁתָּרְרוּ וְכּוֹתֵב עֲלָיו אֶת-דְּמִיו
32 חוֹב, וְהוּא אָמְרוּ תְּעַלֶּה: "לֹא-תִסְגִּיר עֲבֹד אֶל-אֲדוֹנָיו"
33 (דברים כג, טז). וְנִתְבָּרַר בְּפֶרֶק ד' מְגִשִׁין (מה), שֶׁבְּעֶבֶד
34 שְׂבִירָה מִחוּצָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹב מְדַבֵּר, שִׁיְהֵא הַדִּין בּוֹ
35 שֶׁיִּכְתּוֹב שֶׁטֵּר בְּדִמְיוֹ וְיִכְתּוֹב לוֹ גַּם חֵרוֹת וְלֹא יִחְזֹר
36 לְעַבְדוֹת פְּלִל, כִּינֵן שֶׁבָּא לְהַסְתַּוֵּף בְּאַרְץ הַטְּהוֹרָה
37 הַנִּבְחָרָת לְעַם הַנְּעֻלָּה. וְשֵׁם נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָנָה זֹאת.
38 הַמְצָנָה הַרְנ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת

מתוך מהדורת חזק

42 במחבר לרקקע, והוא אמרו יתעלה: (כי תבא בקמת
43 רעך) "וחרמש (כלי הקצירה) לא תניף על קמת רעך"
44 (דברים כג, כו), אמרו (ספרי פרשת כי-תצא): "חרמש —
45 לרבות כל-בעלי חרמש ובשעת חרמש", כלומר: בזמן
46 הקציר לא תקצור לעצמך. וידוע שפסוק זה לא בא אלא
47 בשכיר ושאריו "כי תבא" (בתחילת הפסוק הנ"ל) פרושו
48 כי תבוא שכיר, כמו שאמר התרגום: ארי תתגר. ובפרק
49 ז' מבבא מציעא (פז). אמרו: "אלו אוכלין מן-התורה:
50 העושה במחבר לרקקע (ודוקא) בשעת גמר מלאכה".
51 ושם נתבאר דיני מצוה זו.

52 המצוה ה'רס"ח — האזהרה שהזהר השכיר מלקחת
53 מאוכל מעבדו נוסף על אכילתו, והוא אמרו יתעלה:
54 "ואכלת ענבים נפשוך שבעך ואל-כליך לא-תתן" (שם,
55 כה). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מבבא מציעא.
56 ושם נתבאר מה שהוא רשאי לאכל ומה שאינו רשאי
57 לאכל; ואם אכלו — הרי עבר על מה שצונו:
58 "ואל-כליך (כדי לקחתם לביתך) לא-תתן".

יום שישי כ"ט אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה ריט.

מצות עשה רמד.

61 המצוה ה'רי"ט — האזהרה שהזהרנו מלמנוע
62 את-הבהמה מלאכל מן-הדבר שהיא עושה בו בשעת
63 מלאכתה, כגון שתדוש תבואה או תשא תבן על גבה
64 ממקום למקום, אין מונעים אותה מלאכל ממנו, והוא
65 אמרו יתעלה: "לא-תחסם שור בדישו" (דברים כה, ד),
66 ונתבאר שאחד השור ואחד כל-בהמה להסימה אלא
67 שדבר הכתוב בהנה (במצוי). וכין בדישה בין בשאר
68 מלאכות אין מונעים אותה מלאכול בשעת מלאכה
69 מן-הדבר שהיא עושה בו, וכל-זמן שמנעה — לוקה,
70 ואפלו חסמה בקול (שצעק עליה להרתיעה מלאכול). וכבר
71 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מבבא מציעא (צ).

72 המצוה ה'רמ"ד — הצווי שצונו בדין השואל,
73 והוא אמרו יתעלה: "וכי-ישאל איש מעם רעהו" (שמות
74 כב, יג) וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ח' (מבבא)
75 מציעא ופרק ח' משבועות.

יום ש"ק א' ניסן ה'תשפ"ב

מצות עשה רמד.

76 המצוה ה'רמ"ד — הצווי שצונו בדין השואל,
77 והוא אמרו יתעלה: "וכי-ישאל איש מעם רעהו" (שמות
78 כב, יג) וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ח' (מבבא)
79 מציעא ופרק ח' משבועות.
80

1 לשלם שכר שכיר ביומו ולא לאחריו ליום אחר, והוא
2 אמרו יתעלה: "ביומו תתן שכרו" (דברים כד, טו). ודין
3 מצוה זו, שיהא שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה
4 גובה כל-היום, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (רלח).
5 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ט' (מבבא)
6 מציעא (קי), ושם נתבאר שזו חובה בכל-שכיר, בין גוי
7 בין ישראל, ומצות עשה לפרע בזמנו.

8 המצוה ה'רל"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשוק
9 שכיר ומלאחר שכרו, והוא אמרו: "לא-תלין פעלת
10 שכיר אתך עד-בקר" (ויקרא יט, יג). במה דברים אמורים?
11 אם הוא שכיר יום שהוא גובה כל-הלילה, שצונו:
12 "עד-בקר"; ואם הוא שכיר לילה — גובה כל-הלילה
13 וכל-היום שלא תשקע החמה אלא כשפכר קבל שכרו,
14 והוא אמרו: "ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש"
15 (דברים כד, טו) ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה
16 יא): "שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה גובה
17 כל-היום". ואין אלו שתי מצות, אלא מצוה אחת היא,
18 ובאו בה שני לאוין להשלים דין המצוה, והוא שמשגי
19 לאוין אלו ידענו מתי הוא זמן הגביה. וכבר נתבאר דיני
20 מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא, ושם (קיא): נתבאר שזה
21 מיוחד בשכיר ישראל בלבד, שאם אחר שכרו — עובר
22 בלא-תעשה: אבל שכיר גוי — עובר עליו בעשה והוא
23 אמרו: "ביומו תתן שכרו".

יום רביעי כ"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות עשה רא.

24 המצוה ה'רא — הצווי שצונו להיות השכיר אוכל
25 בשעת עבודתו מן-הדבר שעובד בו אם אותו הדבר מחבר
26 לרקקע, והוא אמרו יתעלה: "כי תבא בכרם רעך ואכלת
27 ענבים וגו': כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך"
28 (דברים כג, כה-כו). וכבר נתבאר בגמרא (בבא מציעא פז),
29 שמשגי פסוקים אלו למדנו שאדם אוכל במחבר בשעת
30 גמר מלאכה, ושלא יספיק לנו אחד הפסוקים בלי האחר,
31 על דרך שצונו לעיל (מצות עשה קמ) על אמרם (ספרא
32 פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) 'עד שיאמרו שגי
33 כתובים, ואם לאו לא שמענו'. הנה זו מצות עשה שענינה
34 השג משגי פסוקים אלו, כלומר: שירשה לשכיר לאכל
35 מן-המחבר, ובפרוש אמרו (בבא מציעא פרק ז משנה ב):
36 "ואלו (הפועלין, שבעת העבודת) אוכלין מן-התורה". וכבר
37 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' (מבבא) מציעא.
38

יום חמישי כ"ח אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה רסז. רסח.

39 המצוה ה'רס"ז — האזהרה שהזהר השכיר מלאכל
40 בשעת עבודתו מן-הדבר שהוא עובד בו אם הוא עובד

יחזקאל פרק יח טו-כח

טו עליההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל-גלגלי בית ישראל את-אשת רעהו לא טמא: טז ואיש לא הונה חבל לא חבל וגולה לא גול לחמו לרעב נתן וערום פפה-בגד: יז מעני השיב ידו נשך ותרבית לא לקח משפטי עשה בחקותי הלך הוא לא ימות בעון אביו חיה יחיה: יח אביו פיעשק עשק גול גול אח ואשר לא-טוב עשה בתוך עמיו והנהמת בעונו: יט ואמרתם מדע לא-נשא הבן בעון האב והבן משפט וצדקה עשה את פלחקותי שמר ויעשה אתם חיה יחיה: כ הנפש החטאת היא תמות בן לא-ישא | בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת (רשע) הרשע עליו תהיה: (ס) כא והרשע פי ישוב מפל-חטאתו חטאתיו אשר עשה ושמר את-פלחקותי ועשה משפט וצדקה חיה יחיה לא ימות: כב פלפשעיו אשר עשה לא יזכרו לו בצדקתו אשר-עשה יחיה: כג החפץ אחפץ מות רשע נאם אדני יהוה הלא בשובו מדרכיו יחיה: (ס) כד ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ככל התועבות אשר-עשה הרשע יעשה וחי פל-צדקתו (צדקתו) צדקתיו אשר-עשה לא תזכרנה במעלו אשר-מעל ובחטאתו אשר-חטא בם ימות: כה ואמרתם לא יתכן דרך אדני שמעו-נא בית ישראל הדרכי לא יתכן הלא דרכיכם לא יתכנו: כו בשוב-צדיק מצדקתו ועשה עול ומת עליהם בעולו אשר-עשה ימות: (ס) כז ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה הוא את-נפשו יחיה: כח ויראה (וישוב) וישוב מפלפשעיו אשר עשה חיו יחיה לא ימות:

רש"י

(יז) מעני השיב ידו. מעשות לו רעה: (כד) כל צדקותיו. לא תזכרנה. פירשו רבותינו במתחרט עליהם:

מצודת דוד

מצודת ציון

(טז) לא חבל. ר"ל לא נשאר החבלה בידו כבוא השמש: (יז) מעני השיב ידו. מלעשות רעה ולפי שנקל לעשות רעה לעני על כי אין בו כח להציל נפשו, לכן אמר מעני: הוא. הבן ההוא לא ימות בעון אביו אלא חיה יחיה בעוה"ז ובעולם

הנשמות ור"ל לא כשאתמרו אתם שהבנים נלקים בעון אבותם: (יח) אביו כי עשק. ר"ל אביו הוא הוא אשר עשק וגול אחיו ועשה את אשר לא טוב ר"ל עשה את הרע בתוך עמיו בפרהסיא והנה באמת מת הוא בעונו אבל הבן למה יומת מה עשה: (יט) ואמרתם מדוע וגו'. ר"ל ואם תשאלו לומר מדוע תאמרו אשר הבן לא ישא עונש בעון האב, וכאילו יאמרו הלא אנחנו הלוקי' בעון אבותינו: והבן משפט וצדקה עשה. כאומ' אבל אמרי המה כאשר עשה הבן משפט וצדקה ושמר בלבו את כל חוקותי ועשה אותם ולכן חיה יחיה בעוה"ז ובעולם הנשמות ולא ישא עון האב וכאומר אבל אתם הלא פשעתם בי ולכן צרפתי לכם גם עוונות אבותיכם וכמ"ש פוקד עון אבות על בנים וגו' לשונאי' (דברים ה') (ומה שלא נעשו אבותיכם הוא בעבור שעדיין לא נתמלאה אז הסאה ועתה נתמלאה ע"י הציון): (כ) היא תמות. ולא מי שלא חטא: לא ישא. לא יסבל עונש בעון האב וגו': צדקת הצדיק. מעשה הצדק מן הצדיק תהיה עליו לבד לקבל הגמול בעצמו: (כא) והרשע כי ישוב וגו'. בא להביא ראייה לאמת המשפט הזה ואמר הלא אם הרשע ישוב מכל חטאותיו ולא יעשה עוד וישמור עוד את כל חוקותי וגו' הנה יחיה ולא ימות בעונש החטאות שעשה מאז: (כב) אשר עשה. מאז עד לא ישוב: לא יזכרו לו. לקבל עליהם גמול עונש: בצדקתו אשר עשה. אחרי שובו על ידם יחיה וכאומר אם החוטא עצמו ישוב ויעשה צדקה לא יזכרו לו פשעיו כ"ש הוא שלא יזכרו לבן העושה צדקה: (כג) החפץ. וכי חפצי במיתת הרשע בחטאו הלא חפצי הוא שישוב מדרכיו ויחיה ואם יזכרו הראשונות מה תועלת בתשובה ובהיישרת דרכו: (כד) ובשוב צדיק מצדקתו. וכאשר הצדיק יחזור מצדקתו ויעשה עול כדרך התועבות אשר עשה הרשע מעיקרו יעשה גם הוא: וחי. בתמיה, האם ראוי שיחיה בעבור הצדק שעשה בראשונה הנה באמת לא כן הוא כי כל צדקותיו אשר עשה בראשונה לא תזכרנה כדי שיחיה בעבורם אלא בעבור מעלו אשר מעל ובעבור חטאתו אשר חטא בעבורם ימות וארז"ל שזה בתוהוה על הראשונות ומתחרט עליהם: (כה) ואמרתם. ואם תאמרו לא יתכן דרך ה' במה ששופט את האדם לפי מעשיו האחרונים כי תחשבו לומר שמהראוי הוא לחשוב הראשונים עם האחרונים אלו מול אלו ולפיהן יהיה המשפט: הדרכי. וכי דרך משפטו לא יתכן באמת דרכיכם לא יתכנו: (כו) בשוב צדיק. כי כשישוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בעבורם הלא בעת עשותו את העוולה ימות ולטובה תחשב לו שלא יוסף לחטוא: (כז) ובשוב רשע. וכאשר ישוב רשע מרשעתו וגו' הלא בהשבה במשפט וצדקה מחיה הוא את נפשו המשכלת שיהיה לה התגברות על כח החומר: (כח) ויראה. ובודאי יראה בשכלו שלא טוב עשה בראשונה וישוב מכל הפשעים שעשה וא"כ מהראוי שיחיה ולא ימות כי אז יוסף בתשובה ומע"ט:

דברי הימים א פרק א יא-לד

יא וּמְצַרִים יִלְד אֶת־(לודיים) לודים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לֵהָכִים וְאֶת־נַפְתָּחִים: יב וְאֶת־פְּתָרִים וְאֶת־כַּסְלִיָּה וְאֶת־מִשְׁמֵם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְּתָרִים: (ס) יג וּכְנָעַן יִלְד אֶת־צִידוֹן בְּכָרוֹ וְאֶת־חֶת: יד וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֲמֹרִי וְאֶת־הַגְּרָגֶשִׁי: טו וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הָעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי: טז וְאֶת־הָאֲרֹרִי וְאֶת־הַצְּמֹרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי: (ס) יז בְּנֵי שָׁם עֵלָם וְאִשׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם וְעוֹז וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשְׁדָּ: (ס) יח וְאַרְפַּכְשָׁד יִלְד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יִלְד אֶת־עֵבֶר: יט וְלַעֲבֵר יִלְד שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְּיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יָקָטָן: כ וְיָקָטָן יִלְד אֶת־אֶלְמוֹרָד וְאֶת־חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יָרַח: כא וְאֶת־הַדּוּרָם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דִּקְלָה: כב וְאֶת־עֵיבָל וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא: כג וְאֶת־אֹפִיר וְאֶת־חַוִּילָה וְאֶת־יֹבָב כִּלְאֵלָה בְּנֵי יָקָטָן: (ס) כד שָׁם אַרְפַּכְשָׁד שֶׁלַח: כה עֵבֶר פֶּלֶג רָעוּ: כו שְׂרוּג נָחֹר תָּרַח: כז אֲבָרָם הוּא אֲבָרָהָם: (ס) כח בְּנֵי אֲבָרָהָם יִצְחָק וְיִשְׁמַעְאֵל: (ס) כט אֵלָה תְּלֹדוֹתָם בְּכוֹר יִשְׁמַעְאֵל נְבוֹת וְקָדָר וְאֶדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: ל מִשְׁמַע וְדוּמָה מִשָּׂא חֲדָד וְתִימָא: לא יְטוֹר נָפִישׁ וְקַדְמָה אֵלָה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל: (ס) לב וּבְנֵי קַטּוּרָה פִּילְגַשׁ אֲבָרָהָם יִלְדָה אֶת־זִמְרֹן וְיָקָשׁן וְיָמְדֹן וְיִשְׁבַּק וְשִׁוּחַ וּבְנֵי יָקָשׁן שָׁבָא וְדָדָן: (ס) לג וּבְנֵי מַדְיָן עֵיפָה וְעַפְרָל וְחַנּוּד וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדָּעָה כִּלְאֵלָה בְּנֵי קַטּוּרָה: (ס) לד וַיִּלְד אֲבָרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק עֵשׂוֹ וְיִשְׂרָאֵל: (ס)

רש"י

(כג) כל אלה בני יקטן. שהיו מקטין עסקיו, נביא גדול היה עבר אבל שמות אחרים לא ניתנו לירדש כי לא ע"פ נביא נתן להם שמות: (כד) שם ארפכשד שלח. למעלה מנה בניו של שם ועתה התחיל שוב פעם אחרת מפני כבודו של אברהם משל לאדם שנפלה לו מרגלית כו' כדלעיל: (כז) אברם הוא אברהם. עכשיו ייחס משם עד אברהם ומי הוא זה אברם שנקרא אברהם: (לב) קטורה פילגש אברהם. כל גנאי שיכול לספר בהם, הוא מספר משום כבודו של יצחק שכולם היו בני פלגש אבל הוא היה עיקר ואדון הבית: (לג) ובני מדין עיפה ועפר וגו'. ה' ראשי עכומ"ז על כן העמידו חמשה מלכים לכל אומה מלכה דכתיב את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור וגו' חמשת מלכי מדין (במדבר ל"א): כל אלה בני קטורה. בשביל כבודו של אברהם: (לד) בני יצחק עשו וישראל. מפני כבודו של דוד אמר ישראל ולא יעקב:

(יא) ומצרים ילד את לודים. בב"ר א"ר אבא בר כהנא כל מוניגנא של מצרים אינה אלא בים א"ר יהושע בן קרחה בד"ה לודים לודיים כתיב בשני יודין לומר לך לודיים לודי ים ענמים ענמי ים להבים להבי ים נפתוחים נפתוחי ים: (יב) פתרוסים. פתרוסי ים כסלוחים כסלוחי ים פלשתים פלשתי ים כפתורים כפתורי ים לפיכך כתוב בשני יודיין לדרוש וכן כולם: (יג) וכנען ילד וגו'. י"א הם וכנען עמהם הרי י"ב, והיינו דכתיב יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (דברים ל"ב) כלומר גבולות עמים העמיד כנגד שבטי ישראל שגם הם י"ב כנגד שבטי ישראל הציב גבולות עמים, דוגמת אשר הצבת לבדנה (ראשית כ"א): (יט) כי בימיו נפלגה הארץ. נתחלקו ונתמעטו ימיהם של בריות שמתחלה היו בני אדם חיים ט' מאות שנה ויותר ונחצו בימי ארפכשד ואילך לד' מאות שנה ויותר ומן פלג ואילך נחצו למאתים מאותן ד' מאות:

מצודת דוד

מצודת ציון
(יט) נפלגה. ענין חלוקה והפרדה וכן בפלגות ראובן (שופטים ה):

(יב) אשר יצאו משם פלשתים. ר"ל מבני כסלוחים באה האומה של פלשתים: ואת כפתורים. חזור הוא על מצרים שהוא ילד את כפתורים: (יז) עוץ וחול וכו'. אלו הד' היו בני ארם ולקצר חשבם בבני שם כי בני בנים הם כבנים: (יט) נפלגה הארץ. בני הארץ נפרדו זה מזה ע"פ כל האדמה: (כד) שם ארפכשד וכו'. כאומר העולה מזה ששם ילד את ארפכשד והוא ילד את שלח וכו' עד שנולד אברהם: (כז) הוא אברהם. הוא הנקרא אחר זה בשם אברהם ע"ש אב המון גוים כמ"ש בתורה: (לב) ילדה. כמו אשר ילדה: (לג) כל אלה בני קטורה. כי בני בנים הם כבנים:

ו הַזָּבֵב וְהַפֶּלֶב, פֶּלֶב הַכֹּפֶרִי וְהַשּׁוּעָל, הָעוּיִם וְהַצְּבָאִים, הַיְעָלִים וְהַרְחֵלִים, הַסּוּס וְהַפָּרָד, הַפָּרָד וְהַחֲמוֹר, הַחֲמוֹר וְהַעֲרֹד – אֵף עַל פִּי שְׂדוּמִין זֶה לָזֶה, פְּלֵאִים זֶה בְּזֶה.

ז אֵין מְבִיאִין אֵילָן אֵילָן בְּאֵילָן, יָרֵק בְּיָרֵק, וְלֹא אֵילָן בְּיָרֵק, וְלֹא יָרֵק בְּאֵילָן. רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר יָרֵק בְּאֵילָן.

ח אֵין נוֹטְעִין יָרֵקוֹת בְּתוֹךְ סֵדֵן שֶׁל שְׂקֵמָה, אֵין מְרַפְּיָבִין פִּיגָם עַל גְּבִי קֶדְהָ לְבָנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרֵק בְּאֵילָן. אֵין נוֹטְעִין יָחֹר שֶׁל תְּאֵנָה לְתוֹךְ הַחֲצוּב, שִׁיחָא מְקוּרָא. אֵין תּוֹחֲבִין זְמוּרָה שֶׁל גֶּפֶן לְתוֹךְ הָאֲבִטִיחַ, שְׂתֵּהָא זוֹרְקַת מִימֵיהָ לְתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵילָן בְּיָרֵק. אֵין נוֹתְנִין זֶרַע דְּלַעַת לְתוֹךְ הַחֲלָמִית שְׂתֵּהָא מְשַׁמְרָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרֵק בְּיָרֵק.

ט הַטּוּמֵן לִפְתַּת וְצִנּוֹנוֹת תַּחַת הַגֶּפֶן – אִם הָיוּ מְקַצְּת עָלָיו מְגָלִין, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מְשׁוּם פְּלֵאִים, וְלֹא מְשׁוּם

פירוש ברטנורא

1 **כלב כופרי.** כלב שמגדלים בני הכפרים והוא קטן ודומה לשועל: היעלים. מין חיה ואקו מתרגמן ועלא: ערוד. חמור הבר: ז **אין מביאין אילן אילן.** אין מרכיבין אילן מאכל באילן מאכל מין באינו מינו או אילן סרק באילן מאכל אבל אילן סרק באילן סרק כיון שאין שום א' מהם עושה פרי כמין אחר חשוב ושרי: ירק בירק. מין שאינו מינו: רבי יהודה מתיר ירק באילן. ואין הלכה כרבי יהודה: ח **שקמה.** אילן תאנה שגדל ביערים: סדן של שקמה. לאחר שנחתך ונשארו שרשיו בארץ נקרא סדן, ואין נוטעין ירק לתוכו דהוי ירק באילן: פ **עשב שקרין** לו רד"א בלע"ז: קידה. מין אילן של בשמים תרגום קדה קציעה וכתוב (תהלים מה) מור ואהלות קציעות כל בנדותיך: חצוב. מין ירק ששרשיו יורדים בעומק הארץ ביותר ואינם נוטים לכאן ולכאן, וכו' תיחם יהושע את הארץ: מקורו. לשון קור שתהא התאנה מקרת החצוב שהוא חם ביותר. פירוש אחר שתהיה עליו לצל לשון קורה: מימית לתוכה. שהאבטיח לח ומלא מים: חלמית. בערבי כובו"א ובלע"ז מלוו"א: ט **הטומן לפת וצננות.** כדי שיהיו נשמרים תחת הקרקע שלא כדרך שתילה גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתו, כגון שבטמן אגודה של לפת ואגודה של צננות יחד: אם היו מקצת עליו מגלית. משום שבת נקמיה, דאם היו כל העלן מכוסין אי אפשר ליטול אם לא שזיו עפר ברים: לא משום כלאים ולא

משניות מבוארות – קהתי

יום שני

יום ראשון

באור משנה ח

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרט דוגמאות של הרכבות, שהן של ירק באילן, ושל אילן בירק, ושל ירק בירק, ולכן אסורות הן, כדברי תנא קמא במשנה הקודמת.

אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה – בתוך גזע של אילן השקמה, לאחר שנקצץ האילן, **אין מרפיבין פיגם** – שיח בר ריחני, בעל פרחים צהובים, **על גבי קדה לבנה** – מין עץ בושם, **מפני שהוא ירק באילן** – ואסור להרכיב ירק באילן, כמו ששינו במשנה הקודמת. **אין נוטעין יחור** – ענף רך, **של תאנה** – אילן תאנה, **לתוך החצוב** – מין צמח ממשפחת הבצללים, ששרשיו נוקבים ויורדים בעומק הארץ, בלי להתפשט לצדדים, ולכן נוטעים אותו בגבולות השדה להיכר; בגמרא מובא, שיהושע תיחם בו לישראל את הארץ (בבא בתרא נו, א); משנתנו באה ללמד, שאין נוטעים יחור של תאנה לתוך החצוב, אף על פי שאין כוונתו אלא כדי שיהא מקורו – לשון קור, כלומר שיהא היחור מצננו, לפי שהחצוב חם ביותר. פירוש אחר: לשון קורה, כלומר שיהא היחור מטיל עליו צל (ברטנורא); ויש חולקים על שני הפרושים הללו, שאין זו סברא שהתאנה היא חשובה והיא מאכל אדם, יעשה טפלה לחצוב שאינו מאכל אדם, ולכן מפרשים הם: "שיחא החצוב מקירו ליחור, כלומר שיהא החצוב משרישו ליחור, כי לפעמים אין היחור יכול להשתרש בארץ ומשימים אותו בתוך עשב שהוא משרישו" (מלאכת שלמה בשם הר"י יוסף אשכנזי). **אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח, שתהא זורקת מימיה לתוכו** – כלומר שאף על פי שאין כוונתו אלא שהאבטיח שהוא מלא מים יזרוק מימיו לתוך הגפן, מכל מקום אסור, **מפני שהוא אילן בירק** – שזוהי הרכבת אילן בירק. **אין נוטעין זרע דלעת לתוך החלמית שתהא משמרתו** – החלמית מין צמח בר נאכל, המכיל בגבעולו נוזלים, והם שומרים על הזרע עד שיהא נשרש בארץ; ויש סוברים שהחלמית היינו "לשון הפר" הקרויה בסורית חלמתא; וזוהי גם "חלמות" שבמקרא (איוב ו, ו); משנתנו באה ללמד, שאין נוטעים זרע דלעת לתוך החלמית, אף על פי שאין הכוונה אלא כדי שתהא משמרתו, **מפני שהוא ירק בירק** – הרכבת ירק בירק, ויש בזה משום איסור כלאי הרכבה.

באור משנה ו

משנתנו עוסקת בכלאי בהמה (עיין פתיחה למסכתנו), והיא מונה מיני בהמות הדומים זה לזה והם כלאים זה בזה. **הזאב והפלגב, פלב הכפרי והשועל** – כלב הכפרי היינו כלב שמגדלים בני הכפר לשמירה ולצייד, והוא דומה לשועל, **העוים והצבאים, היעלים והרחלים, הסוס והפרד** – פרד הוא בן תערובת מסוס ואתון, **הפרד והחמור, החמור והערוד** – ערוד הוא חמור הבר; כל הזוגות הללו שנימנו במשנתנו, **אף על פי שדומין זה לזה** – בצורתם, **פלאים זה בזה** – ואסור להרביעם, וכן אסור לעשות בהם מלאכה יחדו.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד איסור כלאי הרכבה; וכבר הזכרנו שאיסור זה כלול במה שאמר הכתוב (ויקרא יט, ט): "שדך לא תזרע כלאים", ולמדנו זה ממה שהקיש הכתוב כלאי זרעים לכלאי הרבעה – "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים" – מה "בהמתך" אסורה בהרבעה (דבר המטויים על דבר המטויים – רש"י). אף "שדך" אסורה בהרכבה (סנהדרין ס, א). וכפי שהזכרנו (בפתיחה למסכתנו), גם למדים מהקיש זה שהרכבת האילן אסורה בין בארץ בין בחוץ לארץ. **אין מביאין אילן באילן** – אין מרכיבים אילן באילן מין בשאינו מינו, לא אילן מאכל באילן מאכל, כגון יחור של תפוח באילן אתרוג, ולא אילן סרק באילן מאכל, ולא אילן מאכל באילן סרק (ספרי; ירושלמי). אבל אילן סרק באילן סרק מותר להרכיב, משום שכל אילנות סרק נחשבים כמין אחד. וכן אין מרכיבים ירק בירק – מין בשאינו מינו, **ולא אילן בירק, ולא ירק באילן** – שכל הרכבה כזו אסורה משום "שדך לא תזרע כלאים", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. **רבי יהודה מתיר ירק באילן** – וכן אילן בירק (תוספתא). שלדעת רבי יהודה אין איסור כלאי הרכבה אלא כשעל ידי ההרכבה נולד מין חדש, וזה דווקא בהרכבת אילן באילן או ירק בירק, אבל כשמרכיבים ירק באילן או אילן בירק אין ההרכבה מתאחה ומולידה מין חדש, ולכן אף על פי שיונקים זה מזה אין בזה איסור כלאים (תוספות יוס טוב"ב). ברם, חכמים סוברים, שהואיל ויונקים זה מזה, יש בזה משום איסור כלאי הרכבה. והלכה כחכמים.

שביעית, ולא משום מעשרות; וְנִטְלִים בְּשֶׁבֶת. הַזֹּרֵעַ חֲטָה וְשִׁעוּרָה בְּאַחַת – הֲרִי זֶה בְּלֵאִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינּוּ בְּלֵאִים, עַד שֶׁיְהִי שְׁתֵּי חֲטָיִם וְשִׁעוּרָה, אִם חֲטָה וְשִׁעוּרָה, אִם חֲטָה וְשִׁעוּרָה וְכִסְפָּת.

פ ר ק ש נ י

א כָּל סֵאָה שֵׁישׁ בָּהּ רִבְעַ מִמִּין אַחַר, יִמְעַט; רַבִּי יוֹסִי אָמַר: יִכָּר. בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מִשְׁנֵי מִינֵין. רַבִּי שְׁמַעוֹן

פירוש ברטנורה

משום שביעית. לא משום זורע כלאים ולא משום זורע כשביעית. אי נמי אפילו הוסף מאתים משום כלאים שרי דלאו דרך זריעה [הוא] ואם היה משותף ונכנסו לשביעית והוציאו ספחים כדרך שמוסיפים הבצלים בתלוש, אין בהם משום ספיחי שביעית: ולא משום מעשרות. אינו חייב לעשר כשיתלוש אותם ממקום שהטמנום דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ מורע הארץ, והאי לאו זריעה היא: וניטלים בשבת. דכתלושים דמו, ואוחז בעלים המגולים ומוציא. ואע"ג דמזיו עפר ממקומו מלטול מן הצד לצורך דבר היתר ואינו נוגע בדבר האסור מותר: עד שיהיו שני חטים ושעורה. מעמא דר"י משום דכתיב (ויקרא יט) שדך לא תורע כלאים וסבר דקרקע בלא זרע לא אקרי שדה ומשמע לא תורע כלאים כהדי שדך שנורע כבר, וכן (דברים כב) לא תורע כרמך כלאים לא תורע כלאים דהיינו שני מיני זרעים כהדי כרמך ולא מחייב בכלאי הכרם עד שירע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. ואין הלכה כרבי יהודה. דקרקע אף על פי שאינה זרועה קרוי שדה אבל אינו קרוי כרם בלא חרצן, הלכך הזרוע חטה ושעורה כאחד חייב משום כלאי זרעים, ואינו חייב משום כלאי הכרם עד שירע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד:

ב א כל סאה שיש בה ריבע. הקב דהיינו אחד מכ"ד לסאה שהסאה ששה קבין: ימעט. אותו מין אחר המעורב בו עד שיפחת הרובע ויתבטל בתוך הסאה ומותר לזרוע ולא מיתסר משום זורע כלאים: יבור. מכיון שהזקק למעט יסור הכל, משום דמחזיו כמקיים כלאים מכיון שתתחיל לברור אם

משניות מבוארות – קהתי

על האזרה שבתורה "שדך לא תורע כלאים". ברם, מדרבנן אפילו שלא במפל יד אסור לזרוע שני מינים סמוכים זה לזה, משום מראית העין. **רבי יהודה אומר: אינו בלאים** – אין הזרוע מינים שונים עובר על איסור כלאים, **עד שיהיו שתי חטים ושעורה, או חטה ושתי שעורים, או חטה ושעורה וכספת** – כלומר עד שירוע שלושה גרעינים, ששניים מהם הם ממין אחד או משני מינים שאינם כלאים זה בזה, ואחד ממין אחר שהוא כלאים עם השניים. טעם המחלוקת הוא, שלדעת רבי יהודה קרקע שאינה זרועה אינה קרויה שדה, וכיון שכתוב "שדך לא תורע כלאים" משמע שדה שנורעה כבר אין לזרוע בה כלאים, הלכך אין איסור כלאים אלא אם כן זרע שני גרעינים ממין אחד וגרעין אחד ממין אחר, שאז הוא זורע כלאים בשרה זרועה (כי אחד הגרעינים מהמין האחד עושה אותה לשרה זרועה). וכן בכלאי הכרם כתוב "לא תורע כרמך כלאים", ומשמע שלא לזרוע כלאים, היינו שני מיני זרעים, עם ה"כרם", ולפיכך אין איסור כלאי הכרם אלא אם כן זרוע חיטה ושעורה וחרצן (גרעין של ענב) במפל יד אחד. אבל חכמים סוברים שאף קרקע שאינה זרועה קרויה שדה, ולכן די בגרעין אחד מכל מין. ההלכה היא. שרקע אף על פי שאינה זרועה קרויה "שדה", אבל אינו קרוי "כרם" בלי נטיעה, הלכך הזרוע חיטה ושעורה כאחד חייב משום כלאי זרעים, ואינו חייב משום כלאי הכרם עד שירוע חיטה ושעורה וחרצן במפל יד אחד (ברטנורה).

י ו ש ל ו ש י

באור משנה א

תערובת של שני מיני זרעים, שאחד מהם הוא לפחות החלק העשירי וארבעה של כל התערובת, כגון קב של חיטים שנתערב בעשירים ושלושה קבים שעורים, שנמצאו החיטים חלק אחד מעשרים וארבעה של כל התערובת, וכל שכן אם המין המועט הוא יותר מאחד מעשרים וארבעה אסור לזרוע תערובת זו משום כלאים. אבל אם המין המועט שבתערובת הוא פחות מאחד מעשרים וארבעה מכל התערובת, כגון קב חיטים שנתערב בעשירים וארבעה קבים שעורים (ונמצא המין המועט 1/25 מהתערובת), מותר לזרוע את התערובת. – בעל "הוספות יום טוב" נותן טעם לכך, "שהתורה לא אסרה אלא כשרוצה אדם לזרוע כלאים, אבל כשאינו רוצה, לא אסרה התורה, אלא שתכמים אסרו מפני מראית העין, ונתנו שיעור לדברי", ברם, בפחות משיעור זה לא אסרו חכמים, לפי שהתערובת בכמות זו מצויה וקשה לבררה, הלכך מותר לזרעה, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת (שאלות ותשובות הרשב"א סימן נ"ט); ויש מבארים הטעם, שעל פחות מאחד מעשרים וארבעה אין דרכם של בני אדם להקפיד, ולכן הרי זה כאלו כל התערובת מין אחד (רומב"ן בבא בתרא א' ד'). – משנתנו באה ללמד כיצד אפשר להיתר את התערובת האסורה לזריעה.

כל סאה – של זרעים, **שיש בה ריבע** – רבע הקב, **ממין אחר**

ב א ו ר מ ש נ ה ט

הטומן – באדמה, **לפת וצנונות** – אגודת לפת או אגודת צנונות, והוא הדין ירקות אחרים כשהם אגודות, שזה מוכיח שאינו רוצה בהשרשתם, וטומנם רק כדי שישתמרו (ירושלמי), **פתת הגפן** – בקרקע שתחת הגפן, והוא הדין תחת אילן אחר, אלא שנקטה המשנה "תחת הגפן" לרבותא: אפילו תחת הגפן. שהיא רכה ונוחה לקלוט, **אם היה מקצת עליו** – העלים של הירק הטמון, **מגלין** – משנתנו נקטה תנאי זה משום ענין שבת, כפי שנבאר להלן, **אינו חישש** – כלומר אין בזה כל חשש איסור, **לא משום בלאים** – של ירק באילן, שאין זו דרך זריעה, והתורה אמרה: "שדך לא תורע כלאים", **ולא משום שביעית** – שמוותר לטמנם בדרך זו גם בשנת השמיטה, ואינו נקרא זרוע; או אם טמנם בשישית והוסיפו גידולים בשביעית, כדרך שמוסיפים הבצלים בתלוש, אין בהם משום ספיחי שביעית (**ר"ש**: ברטנורה), **ולא משום מעשרות** – שאינו חייב לעשר את הגידולים שהוסיפו בקרקע, שכן במעשר כתוב (**ויקרא כז**: ל) "וכל מעשר הארץ מורע הארץ", ואילו כאן אין זו זריעה; ויש מפרשים "ולא משום מעשרות" – שאם היה צריך להפריש מירקות אלו שטמן מעשר שני, והגיעה השנה השלישית של שמיטה, והוסיפו גידולים בקרקע, אינו צריך להפריש מהם מעשר עני כדון השנה השלישית, אלא נותן מהכל מעשר שני, לפי שלא רצה בהשרשתם, ושלא כדרך השרשה גדלו והוסיפו (**ר"ש**). **ונטלים בשבת** – שמוותר לאחוז בעלים המגולים ולהוציאם בשבת מן הקרקע, ואין בזה משום תלישה בשבת; וזהו שבארנו קודם, שמה שנקטה משנתנו "אם היו מקצת עליו מגולים" לא נקטה אלא משום ענין שבת, שרק בכגון זה שמקצת העלים מגולים אפשר ליטלם בשבת מתחת הגפן, ואין בזה משום תלישה מן הקרקע. ואף על פי שמוזי עפר ממקומו, הואיל ואוחז בעלים המגולים, הרי זה טלטול מן הצד לצורך דבר היתר מבלי לנגוע בדבר האסור, שמוותר בשבת. ברם, לגבי כלאים ושביעית ומעשרות אין הבדל אם מקצת עליו מגולים או לא. יתר על כן, אם מקצת העלים מגולים, הרי זה נראה יותר כדרך שתילה, ויש בזה משום חידוש לגביהם (**ר"ש**). אבל לפי הרמב"ם (**ב"משנה תורה** ה' **כלאים ב**, יא) יוצא, שמשנתנו נקטה תנאי זה – "אם היו מקצת עליו מגולים" – לא רק לענין שבת אלא גם לענין כלאים, שביעית ומעשרות, שכן אם לא השאיר מקצת עליו מגולים הרי זה מוכיח שרוצה בהשרשתם (**עיין שם השגות הראב"ד**). **הזורע חטה ושעורה באחת** – מכאן ואילך עוסקת מסכתנו בכלאי זרעים, ובאה המשנה ללמד, שהזרוע שני גרעינים משני מינים שונים, כגון חיטה ושעורה, במפל יד אחד, **הרי זה בלאים** – והוא עובר

אומר: לא אמרו אלא ממין אחד. וְחֲכָמִים אומרים: כֹּל שֶׁהוּא פְּלָאִים בְּפִסְאָה מְצַמְרָף לְרַבֵּעַ.
 בַּמָּה דְבָרִים אָמְרוּ? תְּבוּאָה בְּתוּבָאָה וְקַטְנִית בְּקַטְנִית, תְּבוּאָה בְּקַטְנִית וְקַטְנִית בְּתוּבָאָה. בְּאֵמַת אָמְרוּ: זְרַעוּנֵי
 גִּנְהָ שְׂאִינָן נֶאֱכָלוּ, מְצַמְרָפִין אֶחָד מֵעֵשְׂרִים וְאַרְבַּעָה בְּנוֹפֵל לְבֵית סָאָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כִּשְׁם שְׂאֵמְרוּ לְהַחְמִיר,
 כִּד אָמְרוּ לְהִקְלִי; הִפְשַׁתָּן בְּתוּבָאָה מְצַמְרַפַּת אֶחָד מֵעֵשְׂרִים וְאַרְבַּעָה בְּנוֹפֵל לְבֵית סָאָה.

פירוש ברטנורא

לא היה ברור את כולו. אבל תחלתו פחות מרובע שרי. ואין הלכה כרבי יוסי: בין ממין אחד. בין שאתו רובע ממין אחד בין ממינין הרבה צריך למעט: לא אמרו אלא ממין אחד. דאין שני מינין מצטרפין לשיעור רובע: וחכמים אומרים כל שהוא כלאים לפאה. איכא בין חכמים לת"ק כגון סאה שעורים שיש בה רובע שכולת שועל וכוסמן, לת"ק צריך למעט לחכמים אין צריך למעט, דאין שכולת שועל מצטרף לכוסמן כיון דלא הוה כלאים בסאה של שעורים. והלכה כחכמים:

ב במה דברים אמורים תבואה בתבואה. תבואה במין תבואה או בקטנית הוא דאמרן ברובע לסאה ימעט, אבל זרעוני גינה שנתערבו בתבואה או בקטנית: א' מעשרים וארבע בנופל. מהן לבית סאה חטין, כלומר כשיעור הורע שזורעים מהן למקום שזורעין בו סאה של חטין. ושיעור המקום שזורעים בו סאה של חטין הוא חמישים אמה על חמישים אמה ואין זורעים בו מזרעוני גינה אלא קב וחצי לפי שהן דקין ובקב וחצי מהן יש בהן כדי לזרוע מקום שזורעים בו סאה של חטין. ונמצא לפי חשבון זה שאם נתערב בסאה אחת של תבואה או של קטנית או של זרעונים אחד מארבעה ועשרים של קב וחצי מזרעוני גינה שהוא אחד מששה עשר בקב חייב למעט. הלכך אם נתערב בסאה תבואה כביצה וחצי זרעוני גינה שהוא אחד מכ"ד בקב וחצי קב ימעט: כשם שאמרו להחמיר. דזרעונים דקים אסורים בשיעור מועט באחד מכ"ד בנופל מהן לבית סאה, כך אמרו להקל דזרעונים נסים שצריך מהן הרבה לזרוע בבית סאה אינן אסורין בסאה חטין אלא אחד מכ"ד בנופל מהן לבית סאה, כגון זרע פשתן שצריך שלש סאים לבית סאה חטים אין צריך למעט עד שיתערב מהן שלש רביעים בסאה, והיינו דקתני הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מכ"ד בנופל מהן לבית סאה, וכיון דנופל מהן שלשה סאין לבית סאה דחכי אמרין בירושלמי ונמצא שאין צריך למעט עד שיתערב מהן שלש רביעים של קב בסאה, וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

של זרעים; הסאה ששה קבים (13 ליטר), ונמצא רבע הקב אחד מעשרים וארבעה לסאת התערובת, והרי היא אסורה לזריעה, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), פְּמַעַט – את השיעור של המין האחר עד שלא יהא בו רובע לסאה ויהא מותר לזריעה. בירושלמי מבואר, שימעט באחת משתי הדרכים: או שהוא מוסיף על המין המרובה או שהוא בורר ומוציא מעט מהמין המועט. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: יָבֵר – יברור מתוך התערובת את כל המין האחר של רובע הקב, שהואיל והוא חייב למעט, יוציא את הכל, שלא יהא נראה כמקיים כלאים. ברם, אם בתחילה היה המין האחר פחות מרובע, אף לדעת רבי יוסי מותר לזריעה. בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מְשִׁינֵי מִינֵין – בין שרובע הקב הוא ממין אחד בין שהוא משני מינים ימעט (לתנא קמא), או יבור (לרבי יוסי). יש סוברים שבשני מינים אינו צריך לדעת רבי יוסי לברור את כל שני המינים אלא מין אחד בלבד (הרא"ש). רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לֹא אָמְרוּ – "מעט", אֶלְא מִמִּין אֶחָד – אם רובע הקב הוא ממין אחד, אבל שני מינים אינם מצטרפים לשיעור רובע כדי לאסור התערובת. וְחֲכָמִים אומרים: כֹּל שֶׁהוּא פְּלָאִים בְּפִסְאָה מְצַמְרָף לְרַבֵּעַ – כל מין אחר שבסאת התערובת שהוא כלאים עם המין המרובה שבה, מצטרף לרובע הקב לאסור את הסאה, כגון סאה חטים שמעורבים בה שעורים ועדשים, השעורים והעדשים מצטרפים לרובע הקב לאסור את התערובת לזריעה משום כלאים. אבל אם מעורבים בה שעורים וזונין, אינם מצטרפים לרובע, שכן הזונין אינם כלאים בחיטים. ברם, לדעת תנא קמא (לפי רוב המפרשים), אף בכגון זה שאחד מהמינים השונים המעורבים בסאה אינו כלאים עם זרע הסאה, הריהו מצטרף לרובע הקב לאסור את התערובת, וצריך למעט כמו שבארנו לעיל. והלכה כחכמים.

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד כיצד משערים את חלק האחד מעשרים וארבעה בתערובת כלאים. וכבר בארנו שטשט של חמישים על חמישים אמה (2500 אמות מרובעות) נקרא "בית סאה", לפי שזרעים בו סאה תבואה (כ"ד ליטר).

בַּמָּה דְבָרִים אָמְרוּ – שכל סאה שיש בה רובע ממין אחד ימעט? כשנתערבה תְּבוּאָה בְּתוּבָאָה – כגון שעורים בחיטים, וְקַטְנִית בְּקַטְנִית – כגון פולים בעדשים, תְּבוּאָה בְּקַטְנִית וְקַטְנִית בְּתוּבָאָה – ואף על פי שיש מיני קטנית שזרעוניהם דקים ואינם נזרעים אלא

ג היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזרעה שעורים – ימתין לה עד שתתליע, ויזרע ואחר כך יזרע. אם צמחה, לא יאמר: זרוע ואחר כך אופך, אלא הופך ואחר כך זרע. כמה יהא חורש? פתלמי הרביעה. אבא שאול אומר: כדי שלא ישיר רבע לבית סאה.

ד זרועה ונמלך לנטעה, לא יאמר: אטע ואחר כך אופך, אלא הופך ואחר כך נטע. נטועה ונמלך לזרעה, לא יאמר: זרוע ואחר כך אשרש, אלא משרש ואחר כך זרע. אם רצה – גומם עד פחות מטפח, זרע, ואחר כך משרש.

ה היתה שדהו זרועה קנבוס או לוף – לא יהא זרע ובא על גביהם, שאינן עושין אלא לשלש שנים. תבואה פירוש ברטנורא

ג עד שתתליע. ושיעורה היו כשתשהה בארץ שלשה ימים בקרקע לחה וביבשה צריך יותר: ויזרע. יהפוך הקרקע במחרישה בשביל שלא יצמח הזרע: כמה יהא חורש. שלא תאמר שהוא צריך לחרוש תלמים קטנים סמוכים זה לזה, אלא כתלמי הרביעה כתלמים שדרך בני אדם לחרוש אחר שתרד הרביעה שחורשים תלמים גדולים: כדי שלא ישיר רובע לבית סאה. שלא ישרא בארץ מקום שאינו מהופך אלא פחות מכ"ד בקרקע שהוא חורש דהיינו רובע קב לבית סאה. ואין הלכה כאבא שאול:

ד זרועה ונמלך לנטעה. שהיתה זרועה תבואה ונמלך לנטעה גפנים: גומם. לשון גוממו עם השופר דפרק גיד הנשה (צב): כלומר כורת הגפן סמוך לקרקע שלא ישיר גבוה מן הקרקע מפה:

ה קנבוס או לוף. שמינים הללו אין התלעה וחרישה מועלת בהן, לפי שמתקיימים בארץ שלש שנים ואינן מתלעין: אפטים. צבעו דומה לחבלת קורין לו

משניות מבוארות – קהתי

– כלומר או יזרע או יזרע רוצה להמתין ("שנות אליהו": הרב"ד). והטעם לדבריהם שדי בהפיכה לבר, שהואיל והפך הרי הוכיח שאינו רוצה בהשרשתו, ומותר לזרוע מין אחר.

ומה ששינונו: "אם צימחה לא יאמר: זרוע ואחר כך אופך" – יש מפרשים, שמה שנקטה המשנה "אם צימחה" דווקא הוא (ולא לרבותא כמו שהבאנו בשם "תוספות יום טוב"), כלומר שדווקא אם צימחה אסור לזרוע קודם שיהפכה, אבל אם לא צימחה מותר לזרוע קודם ההיפוך ("שנות אליהו"). ויש מבארים הטעם, שהואיל וכבר צמחו אנו חוששים שמא ימלך בדעתו ולא יהפוך, או מפני מראית עין, שרואים את צמחי החטים והוא זרוע שם זרע אחר. אבל אם עדיין לא צמחו, הואיל ואין חשש למראית העין, ואף אין לחשוש שמא ימלך, רשאי הוא לומר: זרוע ואחר כך אופך. ברם, לפי פירוש זה יוצא, שמה ששינונו ברישא: ימתין עד שתתליע והיפוך. איינו כשלא גילה דעתו, בשעה שזרוע, שהוא רוצה אחר כך להפוך, אבל אם גילה דעתו, יש הבלד בין צמחו ללא צמחו כמו שבארנו קודם, שאם צמחו אין גילוי דעתו מועיל, ואם לא צמחו הרי זה מועיל ומותר לזרוע ואחר כך להפוך. מכאן גם מבואר מה שנקטה המשנה "לא יאמר: זרוע ואחר כך אופך", ולא נקטה: לא יזרע ואחר כך יזרע ("תפארת ישראל").

באור משנה ד

זרועה – היתה שדהו זרועה תבואה או ירק, ונמלך לנטעה – לנטוע בה גפנים (עיי' תפארת ישראל), לא יאמר: אטע – גפנים תחילה, ואחר כך אופך – אהפוך במחרישה את הקרקע לעקור את התבואה או את הירק, אלא הופך – תחילה, ואחר כך נטע – גפנים, שלא יבוא לידי איסור כלאים. נטועה – וכן אם היתה שדהו נטועה גפנים, ונמלך לזרעה – תבואה, לא יאמר: אזרע – תבואה תחילה, ואחר כך אשרש – אעקור את שרשי הנטיעות, אלא משרש – תחילה את הנטיעות, ואחר כך זרע – תבואה. אם רצה, גומם – קוצץ את הנטיעות, עד פחות מטפח – סמוך לקרקע, שכל הנמוך מטפח כאילו אינו, ואין כאן יותר משום מראית העין (משנה ראשונה); ולאחר שגמם זרע – תבואה, ואחר כך משרש – עוקר את שרשי הגפנים.

יוס חמישי

באור משנה ה

היתה שדהו זרועה קנבוס – ויש גורסים: קרבוס. וגירסתם עיקר (תוספות יום טוב), והוא מין כמון, או לוף – מין בצל (ארום), לא יהא זרע ובא על גביהם – מין אחר שהוא כלאים עמהם, כלומר הואיל ושינונו לעיל (משנה ג): "היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזרעה שעורים, ימתין לה עד שתתליע (שלוש ימים באדמה לחה)

אומרים שגרעיני השעורים מצטרפים לגרעיני החטים, והואיל והעדשים הם פחות מהשיעור האוסר את התערובת אינו חייב למעט, אלא גרעיני השעורים אינם מצטרפים לחטים, וכיון שפחות מקב עדשים המעורב בעשרים ושניים וחצי קב חטים יש בו כשיעור של אחד מעשרים וארבעה בתערובת, חייב הוא למעט (רמב"ם; ירושלמי).

יוס רביעי

באור משנה ג

היתה שדהו זרועה חטים – ועדיין לא צמחו, ונמלך לזרעה שעורים – במקום החטים, ימתין לה עד שתתליע – החטיה תחת הקרקע, כלומר שירקב הזרע; ויש מפרשים: עד שתתליע – עד שתוציא גידי שרשים דקים כעין תולעים; ושיעור זמן זה הוא שלושה ימים בקרקע לחה, ואילו בקרקע יבשה – יותר משלושה ימים (תוספות; ירושלמי), ויזרע – ויהפוך את הקרקע במחרישה, כדי לעקור את השרשים וכל מה שנשאר בקרקע מזרע החטים, ואחר כך יזרע – שעורים. אם צמחה – החטיה, שהתחילו כבר לבצבץ עשביה, ואחר כך נמלך לזרעה שעורים, לא יאמר: אזרע – שעורים, ואחר כך אופך – אהפוך את הקרקע בחרישה שאחר הזריעה, אלא הופך – תחילה, ואחר כך זרע – שעורים. ואף על פי שהצמחים ניכרים הם, ובודאי יהפוך כולם, מכל מקום יהפוך תחילה (תוספות יום טוב). כמה יהא חורש? כשהופך את הקרקע במחרישה? פתלמי הרביעה – כתלמי החרישה שלאחר הגשם, שעושים אותם רחבים (ד"ם); ויש מפרשים: כתלמים שעושים קודם הגשם שייכנסו בהם המים (רמב"ם), ואינו צריך להפוך את כל הקרקע ולעשות תלמים קטנים וסמוכים זה לזה. "תלמים" היינו החריצים שהמחרישה עושה באדמה בחרישה אותה (רמב"ם). ויש סוברים, ש"תלמים" היינו התלים שהמחרישה מרימה, שורות האדמה הנערמות בצד המחרישה (רד"ק). אבא שאול אומר: כדי שלא ישיר רבע לבית סאה – אינו צריך לחרוש אלא כדי שלא ישרא בקרקע בלי חרישה שיעור של רובע הקב בבית סאה, כלומר אחד מעשרים וארבעה של הקרקע, כמו שבארנו במשניות הקודמות.

בארנו הרישא של משנתנו כמשמעה, שאם היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזרעה שעורים הרי הוא צריך להמתין עד שתתליע וגם להפוך ואחר כך יזרע, שאם לא ימתין ויהפוך מיד את הקרקע במחרישה יחזור ויצמחו החטים אחר כך. אבל בתוספתא שנו: "היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזרעה שעורים. לא יזרע עד שיופך. לא הפך ימתין עד שתתליע". כלומר שלפי התוספתא אין צריכים שניהם, גם התלעה וגם הפיכה, כמו ששינונו במשנתנו, אלא די באחד, בהפיכה או בהתלעה. מכאן יש מפרשים גם במשנתנו: "ימתין עד שתתליע – יזרע, ויזרע

שְׁעָלוּ בַּהּ סְפִיחֵי אֶסְטִים, וְכֵן מְקוֹם הַגְּרָנוֹת שְׁעָלוּ בָּהֶן מִיָּנִין הַרְבֵּה, וְכֵן תִּלְתָּן שְׁהַעֲלָה מִיָּנִי צְמָחִים – אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְנִכְשׁ. אִם נִכְשׁ אוֹ פֶּסַח, אוֹמְרִים לוֹ: עֵקֶר אֶת הַכֹּל חוּץ מִמִּין אֶחָד.

ו הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת שְׂדֵהוּ מִשָּׂר מִשָּׂר מִכָּל מִין – בֵּית שְׂמָאֵי אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה תִלְמִים שֶׁל פְּתִיחַ; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְלֵא הָעַל הַשְּׂרוּנִי. וְקָרוּבִין דְּבָרֵי אֱלוֹ לְהִיּוֹת דְּבָרֵי אֱלוֹ.

ז הָיָה רֹאשׁ תוֹר הַטְּמִים נִכְנָס בְּתוֹף שֶׁל שְׁעוּרִים – מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּסוּף שְׂדֵהוּ. שְׁלוֹ חֲטִים וְשֶׁל חֲבָרוֹ

פירוש ברטנורא

בערבי נ"ל ובלע"ז אנדיק"ו, והגלים שכורתים אותו וחוזר וצומח, ומה שצומח פעם שנייה נקרא ספית. אי נמי מה שצומח מן הורע הנופל בשעת קצירה קרוי ספית: מְקוֹם הַגְּרָנוֹת. שרשים בו תבואה וקטניות: תִּלְתָּן. בערבי חולב"א ובלע"ז פינגריק"ו: אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְנִכְשׁ. דבלאו הכי סופו לעקרם לפי שאסטים קשה לתבואה והעשבים קשים לתלתן כשנורע למאכל אדם, ומקום הגרנות נמי קשים לו הורעים שמחלידים את הקרקע ומלקים אותה ולא חיו תו למקום דרשה: וּמִן נִכְשׁ אוֹ פֶּסַח. דהשתא גלי דעתיה דניחא ליה באותם הנשאים שהרי עקב הכל חוץ מזה, אומרים לו עקור את הכל מפני שהוא נראה כמקיים כלאים: נִכְשׁ. שעקר הצמחים כידוי עם השרש: פֶּסַח. שחתך העלים והשרש נשאר בארץ, תרנום לא תומר לא תכסח:

ו מִשָּׂר מִשָּׂר. ערונות ערונות וכל ערונה מנין אחד לברו: שְׁלֹשָׁה תִלְמִים שֶׁל פְּתִיחַ. כלומר מניח בין משר למשר ריוח שלשה תלמים של מחרישה מלשון יפתח וישדר אדמתו (ישעיה נה) ובירושלמי מפרש שהם שתי אמות רוחב על שתי אמות אורך, ואח"כ מיצר והולך אם ירצה עד שלא ישאר בנינה בסוף המצר אלא כל שהו, שהרי בכך הן נראים שלא נורעו בערבוביא: הָעַל הַשְּׂרוּנִי. כמלאו רוחב העול שחורשים בו בשרון, דהיינו בבקעה, שהוא רחב מן העול שחורשים בו בהר: וְקָרוּבִים דְּבָרֵי אֱלוֹ וְכוּ'. ששיעור שלשה תלמים של פתיה קרוב להיות שוה למלאו השרוני:

ז תוּר. הוא שם הכשית של אשה שצורתו משולשת כלומר בעל שלש זוויות, לשון תורי זהב נעשה לך (ש"ה א) ועל שמו קרוין קרן זווית המיוחדת ראש

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ז

משנתנו באה ללמד בוורע מיני זרעים שונים זה בצד זה, כל מין בערוגה מיוחדת, מה צריך להיות המרחק בין הערונות הללו, כדי שיהא היכר שאינם כלאים.

הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת שְׂדֵהוּ מִשָּׂר מִשָּׂר מִכָּל מִין – "מנשר" היינו ערוגה מארכת, שאינה מרובעת; והרוצה לחלק את שדהו למשרים, ולזרוע בכל משר מין בפני עצמו, איזה ריווח צריך להניח בין משר למשר שלא יהיו כלאים? בֵּית שְׂמָאֵי אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה תִלְמִים שֶׁל פְּתִיחַ – כרוחב שלושה תלמים של פתיה, היינו התלמים הרחבים שעושים בחרישה לפתח את הקרקע, מלשון "יפתח וישדר אדמתו" (ישעיה, נה, כז); וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְלֵא הָעַל הַשְּׂרוּנִי – כרוחב העול שחורשים בו בשרון, היא השפלה של ארץ ישראל, ורחב הוא מהעול שחורשים בו בהר, שכן השוורים החורשים בהר הולכים צפופים יותר. וְקָרוּבִין דְּבָרֵי אֱלוֹ לְהִיּוֹת דְּבָרֵי אֱלוֹ – קרובים דברי בית הלל להיות כדברי בית שמאי, ששיעור שלושה תלמים של פתיה קרוב לשיעור מלאו העול השרוני, כלומר שאין הפרש גדול בין שני השיעורים. בירושלמי מפורש שהשיעור הוא שתי אמות רוחב על שתי אמות אורך, ואחר כך מיצר והולך אם ירצה עד שלא ישאר בנינים בסוף המשרים אלא ריווח כל שהוא, שהרי הריווח שבראש השדה מוכיח שלא נורעו בערבוביא, וכל משר נחשב כשדה בפני עצמו.

י ו ט ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ז

איסור כלאי זרעים מן התורה אינו אלא בוורע מינים שונים כאחד "במפולת די" (בספ משנה) כדי שלא יצמחו בערבוביה, אבל לזרוע שני מינים זה בצד זה לא אסרה התורה, אלא שחכמים אסרו גם לזרוע סמוכים משום מראית העין, שלא יאמר הרואה שזרעם בערבוביה. לפיכך צריך שתהא הרחקה בין מין למין כשיעור שייצאו המינים מובדלים זה מזה, כפי שיבואר עוד להלן. וכותב הרמב"ם: "במה דברים אמורים שצריך הרחקה?... כשזרע בתוך שדהו. אבל אם היתה שדהו זרועה חטים, מותר לחבירו לזרוע בצידה שעורים, שנאמר: "שֹׁדֵךְ לֹא תוֹרַע כְּלָאִים" – אין האיסור אלא שיעור שדהו כלאים, שלא נאמר "הארץ לא תורע כלאים"... (הל' כלאים ג, טז), כלומר שאין איסור כלאים אלא כששני המינים הם בתוך שדהו, אבל כשמין אחד בתוך שדהו ומין אחר בתוך שדה חבירו, אף שהם סמוכים זה לזה – אין בכך משום כלאים. משנתנו באה ללמד, שאם יש היכר כל שהוא ששני המינים אינם כלאים, מותר גם בתוך שדהו לזרוע זה בצד זה, שהואיל וכל אחד מכיר שהם שני מינים מובדלים זה מזה, הרי אין כאן חשש למראית העין, ולכן לא גזרו חכמים.

הָיָה רֹאשׁ תוֹר הַטְּמִים נִכְנָס בְּתוֹף שֶׁל שְׁעוּרִים – אם קרן זווית חדה של חלקת שדה הזורעה חטים היתה נכנסת בתוך חלקה הזורעה

ויופן ואחר כך יזרע", באה משנתנו להשמיע, שבקנבוס ולוף אין זה מועיל להמתין ימים אחדים עד שיתלעו ולהפוך את הקרקע במחרישה כדי לזרוע מין אחר, מפני שזרעים אלו שונים הם מאחרים, שְׁאֵיִנָּן עוֹשִׂין אֵלָּא לְשֹׁלֵשׁ שָׁנִים – שפעמים אין הם צומחים אלא לאחר שלש שנים, כלומר שהתלעתם (היינו הוצאת השרשים) נמשכת במשך שלש שנים, ויש שמאחרים לצמח לאחר שלש שנים מזמן הזריעה (ר"ש; ברטנורא; תפארת ישראל). – הרמב"ם מפרש משנתנו בדרך אחרת: היתה שדהו זרועה קנבוס או לוף – וקצר את הזרע, ונשארו השרשים בארץ, לא יהא זרוע ובא על גביהן – לא יהיה זרוע באותה שדה מין אחר, אף על פי שאינן נושמים אלא לשלש שנים – שאין השרשים הללו מוציאים צמח אלא לאחר שלש שנים, מכל מקום לא יזרע בה עד שיעקרו את השרשים של הלוף או הלוף. ברם, הראב"ד משיג על הרמב"ם וּמְפָרֵשׁ מִשְׁנַתְנו כְּמוֹ שְׂבָאֵרְנוּ לְעִיל (ענין הלכות כלאים ב, יב). תְּבוּאָה שְׁעָלוּ בַּהּ סְפִיחֵי אֶסְטִים – מה שצומח מעצמו, בלא חרישה וזריעה, מתוך הגורמים שנשרו בשעת הקציר בשנה הקודמת נקרא "ספיח". "אסטים" הוא מין עשב שעושים ממנו צבע הדומה לתכלת, והוא מזיק לתבואה. משנתנו באה ללמד, שאם צמחו בתוך התבואה ספיחי אסטים, וְכֵן מְקוֹם הַגְּרָנוֹת – שרשים בו תבואה וקטניות, שְׁעָלוּ בָּהֶן מִיָּנִין הַרְבֵּה – של צמחים שצמחו מגרמי התבואה והקטניות שנידושו שם, והם מפריעים בעבודת הדישה, וְכֵן תִּלְתָּן – מין צמח ממיני הקטניות המשמשים לרוב מזון לבהמות, שְׁהַעֲלָה מִיָּנִי צְמָחִים – שצמחו בין התלתן מיני צמחים אחרים שהם כלאים עמו, והם מזיקים לגידולו, אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ – את בעל השדה, לְנִכְשׁ – לעקור את הצמחים הללו משום כלאים, לפי שאין איסור כלאי זרעים אלא כשבעל השדה רוצה בקיומם של שני המינים שהם כלאים ונוח לו שיצמחו יחד, אבל אם אנחנו יודעים, שאין בעל השדה רוצה בכלאים, כגון בענייננו, הואיל וספיחי אסטים מזיקים לתבואה, ומיני הזרעים שעלו בגרנות מעכבים את הדישה, ומיני הצמחים שעלו בתלתן מפסידיים את התלתן, הרי ברור הדבר שאין נוח לו בצמחים הללו וסופו לעקרם, וכל הרואה יודע שלא זרע כלאים אלא צמח מאליו, לפיכך אין כאן איסור כלאים, ואין מחייבים אותו לעקור מיד את הצמחים הללו. אבל אִם נִכְשׁ – חלק מהצמחים הללו, או פֶּסַח – חתך את העלים של הצמחים והשאיר את השרשים, אוֹמְרִים לוֹ: עֵקֶר אֶת הַכֹּל חוּץ מִמִּין אֶחָד – שהואיל ושייר לאחר שהתחיל בניכוש הצמחים או בכיסוחם, גילה דעתו שנוח לו באותם הנשאים, והריהו כמקיים כלאים, לפיכך מחייבים אותו לעקור מיד את כל הצמחים שהם כלאים, ולהשאיר בשדהו רק מין אחד.

מִין אַחַר – מִתֵּר לְסִמּוּךְ לֹא מֵאוֹתוֹ הַמִּין. שְׁלוֹ חֲטָיִים וְשֵׁל חֲבֵרוֹ חֲטָיִים – מִתֵּר לְסִמּוּךְ לֹא תֵלֵם שָׁל פִּשְׁתָּן, וְלֹא תֵלֵם שָׁל מִין אַחַר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶחָד זֶרַע פִּשְׁתָּן וְאֶחָד כֹּל הַמִּינִין. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִף בְּאֲמֻצֵּעַ שְׁדָהוּ מִתֵּר לְבִדּוּק בְּתֵלֵם שָׁל פִּשְׁתָּן.

ח אֵין סוּמְכִין לְשִׁדָּה תְּבוּאָה חֲרָדֵל וְחֲרִיעַ, אֲבָל סוּמְכִין לְשִׁדָּה יִרְקוֹת חֲרָדֵל וְחֲרִיעַ. וְסוּמְךָ לְבוּר, וְלִנְיָר, וְלִגְפָה, וְלִדְרָךְ, וְלִגְרָר שֶׁהוּא גִבְהָ עֲשָׂרָה מַפְחִים, וְלִחְרִיץ שֶׁהוּא עֲמֵק עֲשָׂרָה וְרַחֵב אַרְבָּעָה, וְלֵאֵילָן שֶׁהוּא מִסָּף עַל הָאָרֶץ,

פירוש ברטנורא

תור. ואם קרן זוית של שדה שהיא זרועה חטים נכנסת בתוך שדה של שעורים מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו וניכר שלא נזרעו בערבוביא: מותר לפסוק לו מאותו המין. מותר לסמוך אצל שדה חטין שלו מאותו המין של שדה חבירו ואין נראה ככלאים בשדהו משום שנראה כסוף שדה חבירו: מותר לפסוק לו תלם של פשתן. שהרואה יודע שלא זרעהו ושם אלא כדי לבדוק שדהו אם מובה לזרוע בה פשתן אם לאו, לפי שאין אדם עשוי לזרוע תלם אחד של פשתן שאין לו בו שום תועלת. אבל של מין אחר דאדם עשוי לזרוע ממנו תלם אחד בלבד, אפילו לא זרעו אלא לבדוק שדהו אסור, שהרואה אומר לצרכו זרעו כדי ליהנות בו: אחד זרע פשתן ואחד כל המינין. אסור לסמוך תלם אחד, שהרואה אינו יודע ולבדוק שדהו הוא עושה: מותר לבדוק בתלם של פשתן. שהכל יודעים שאין מתכוין לקיים הפשתן אלא לבדוק שדהו אם היא יפה לפשתן. והלכה כתנא קמא:

ח חריע. כרכום יערי, וקורין לו בערבי אלקורטוים. ושני מינים הללו רהיני חרדל וחריע הן מויקין לתבואה ואם לא שבעל השדה זרעם ורוצה בקיומם לא היה מניח לאדם אחר שזרע אחד משני אלו המינים סמוך לתבואה שלו, הלכך נראה כמקיים כלאים בשדה: אבל פומפין לשדה וירקות. שאינן מויקין לירקות והרואה אומר של אדם אחר הם ובעל הירקות אינו מקפיד עליהן אם הם סמוכים לירקות שלו לפי שאינן מויקין להן: וסומך לבור. אם יש בתוך שדה של תבואה מקום בור שאיננו חרוש זרועות בית רובע או יותר, סומך שם זרע אחר, וכן סומך אצל ניר והוא מקום חרוש: ולגפה. גדר אבנים סדורות בעין חומה בלא טיט: ולדודך. אם דרך היחיד מפסקת בין שתי שדות מותר לזרוע מין א' בו ומין א' בו: מופך על הארץ. שאין נופו גבוה מן הארץ שלשה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שמתור לזרוע תלם אחד של פשתן בסוף שדה התבואה, באה משנתנו ללמד, שבחרדל וחריע (חריע – מין כרכום) אין הדין כן. ועוד באה המשנה ללמדנו, שישנם דברים שהם חשובים הספק בין המינים ואין צריכים בכגון זה לא שיעור הרחקה ולא היכר.

אֵין סוּמְכִין לְשִׁדָּה תְּבוּאָה חֲרָדֵל וְחֲרִיעַ – היתה שדה ושדה חבירו זרועות מיני תבואה, לא יזרע סמוך לשדה חבירו (בין שתי השדות) חרדל וחריע, אפילו תלם אחד, שמינים אלו נוהגים בני אדם לזרוע תלם אחד והם אינם מוזיקים לתבואה, ולכן יש בהם מיוס כלאים. אֲבָל סוּמְכִין לְשִׁדָּה יִרְקוֹת חֲרָדֵל וְחֲרִיעַ – אם היו שתי השדות, שלו ושל חבירו, זרועות מיני ירקות, מותר לזרוע סמוך לשדה הירקות של חבירו (בסוף שדהו) חרדל וחריע, שמזיקים הם לירקות, והכל יודעים שאין כוונתו לקיימם, ולא זרעם אלא כדי לבדוק את השדה (הוא"ש). ויש מבארים להיפך, שהמינים הללו מוזיקים הם לתבואה ואינם מוזיקים לירקות, ואין משנתנו מדברת בזרוע בין שדהו ושדה חבירו, אלא במי שבא לזרוע חרדל וחריע סמוך לשדה חבירו, ובאה המשנה ללמדנו, שאין סומכים חרדל וחריע לשדה תבואה של אחר, לפי שיאמרו הרואים, שבעל שדה התבואה זרע מינים אלו לרצונו ולהנאתו, שאילו זרע אותם אחר, לא היה בעל שדה התבואה נותן לו לסמוך לתבואתו מיני צמחים המזיקים לה; הלכך ייראה בעל שדה התבואה כמקיים כלאים בשדהו ויש כאן איסור משום מראית העין; אבל סומכים מינים אלו לשדה ירקות. שהואיל ואינם מוזיקים לירקות אין חשש שמא יאמרו שהכל הוא של אדם אחד, אלא יאמרו שמן הסתם החרדל והחריע, הסמוכים לשדה הירקות, של אדם אחר הם, ולא הקפיד בעל שדה הירקות על סממכם חבירו לירקות שלו, לפי שאינם מוזיקים להם, הלכך אין בזה משום מראית העין (ברטנורא: "תפארת ישראל"; עיין "תוספות יום טוב" שמקשה על פירוש זה. ואמנם גם הרמב"ם בפירושו למשנתנו מפרש כך, אבל מ"משנה תורה" ה' כלאים ג, יח נראה שמפרש כפי ביאורנו הראשון). וְסוּמְךָ – מין אחר, לְבוּר – לשדה בור, כלומר שזרוע בשדהו שני מיני תבואה, אם מפסיק ביניהם שדה בור, היינו אדמה שלא נעבדה, וְלִנְיָר – לשדה חרושה; ויש סוברים, שצריך שיהיה הבור או הניר כשיעור בית רובע (ר"ש; ברטנורא). והיינו עשר אמות וחמישית האמה על עשר אמות וחמישית האמה בקירוב (6/104 אמה מרובעות), וְלִגְפָה – גדר אבנים שאינן דבוקות בטיט, וְלִדְרָךְ – אפילו דרך היחיד שרחבה ארבע אמות, וְלִגְרָר שֶׁהוּא גִבְהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים – וארכו לפחות

שעורים, כגון בצורה זו: □ ◀ מִתֵּר – כלומר אין בזה משום כלאים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּסוּף שְׁדָהוּ – שראש התור נראה כסוף שדה החיטים, וניכר שאין השדה זרועה כלאים. – הלשון "ראש תור" הוא לדעת הרמב"ם על שם תכשיט ששמו "תור" ("תורי זהב נעשה לך" – שיר השירים א, יא), וצורתו כמשולש. בענין הלשון "נכנס" יש מפרשים שראש התור נכנס ממש בתוך של שעורים ("תוספות יום טוב"), ויש מפרשים ש"נכנס" – היינו שרק נוגע בשעורים. שְׁלוֹ חֲטָיִים – היתה שדהו זרועה חיטים, וְשֵׁל חֲבֵרוֹ מִין אַחַר – ושדה חבירו הסמוכה לשדהו היתה זרועה מין אחר, מִתֵּר לְסִמּוּךְ לֹא מֵאוֹתוֹ הַמִּין – שבשדה חבירו, כגון שאם היתה זרועה שעורים, מותר לו לזרוע שעורים סמוך לחיטים שלו בצד השדה של חבירו, מפני שזה נראה כהמשך שדה חבירו ואינו נראה ככלאים בשדהו. שְׁלוֹ חֲטָיִים – היתה שדהו זרועה חיטים, וְשֵׁל חֲבֵרוֹ חֲטָיִים – ושדה חבירו אף היא זרועה חיטים, מִתֵּר לְסִמּוּךְ לֹא תֵלֵם שָׁל פִּשְׁתָּן – מותר לו לזרוע בסוף שדהו סמוך לשדה חבירו תלם אחד של פשתן, לפי שאין אדם זרוע פשתן תלם אחד, שזו כמות קטנה שאין לו בה כל תועלת (רמב"ם): או לפי שאין אדם זרוע פשתן אצל תבואה, שהפשתן מזיק לתבואה (רא"ש), ולכן הכל יודעים שלא זרעהו לצרכו אלא כדי לבדוק את שדהו אם היא יפה לגדל פשתן, ואין זה כלאים; וְלֹא תֵלֵם שָׁל מִין אַחַר – אבל תלם של מין אחר שהוא כלאים עם החיטים אסור לזרוע בסוף שדהו בין החיטים שלו ושל חבירו, אפילו בשביל בדיקת השדה, שהרואה אומר: לצרכו זרעהו כדי ליהנות בו, ויש כאן כלאים. וכן גם תלם אחד של פשתן אינו מותר לזרוע אלא בסוף שדהו, אבל באמצע שדהו הזרועה חיטים אסור לו לזרוע פשתן אפילו תלם אחד, מפני מראית העין, שזה נראה כמעורב ביותר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶחָד זֶרַע פִּשְׁתָּן וְאֶחָד כֹּל הַמִּינִין – בין פשתן ובין שאר כל המינים מותר לסמוך לשדה חבירו תלם אחד (ר"ש; רא"ש; ימלאכת שלמה; "תפארת ישראל"); ויש מפרשים שרבי שמעון בא להחמיר: אחד זרע פשתן ואחד כל המינין – אסור לסמוך לו תלם אחד, שאף בפשתן יהא סבור הרואה שלצרכו זרעהו ולא לבדיקת שדהו (רמב"ם; ברטנורא). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִף בְּאֲמֻצֵּעַ שְׁדָהוּ מִתֵּר לְבִדּוּק בְּתֵלֵם שָׁל פִּשְׁתָּן – כלומר מותר לזרוע תלם של פשתן לשם בדיקה, שהכל יודעים שאין כוונתו לקיים את הפשתן אלא לבדוק בו את שדהו, כמו שבארנו לעיל, ולכן אין כאן חשש משום מראית העין. והלכה כתנא קמא.

וְלִפְלַע שְׁהוּא גְבֵהַ עֲשֶׂרָה וְרַחֵב אַרְבָּעָה.

ט הַרוּצָה לְעֵשׂוֹת שְׂדֵהוּ קִרְחַת קִרְחַת מִפְּלֵ מִיָּן – עוֹשֶׂה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע קִרְחוֹת לְבֵית סָאָה, מִקְרַחַת לְבֵית רַבְעֵי; וְזוֹרֵעַ בְּתוֹכָהּ כָּל מִין שִׁירְצָה. הִיְתָה קִרְחַת אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, זוֹרֵעַן חֲרָדְלִי. שְׁלֹשׁ – לֹא יוֹרֵעַ חֲרָדְלִי, מִפְּנֵי שְׁהוּא נִרְאִית פְּשֻׁדָה חֲרָדְלִי; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: תִּשַׁע קִרְחוֹת מִתּוֹרַת, עֲשָׂר אֲסוּרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב

פירוש ברטנורא

טפחים, אם יש תחתיו זרע מותר לסמוך מבחוץ זרע אחד דכגדר דמי: ולפלע. לא אצטרך למתנייה דאין לך מחיצה גדולה מזו, אלא לאשמועינן דאפילו סלע בעינן ארבעה רוחב דכפחות מכאן אין שמה מחיצה להפסיק:

ט קרחת. מקום פניו שאינו זרוע כשהוא מרובע קרוי קרחת, כמו בקרחתו דהיינו שנמרט השער והמקום חלק: עשרים וארבעה קרחות לבית סאה. ובכל קרחה זרוע מין א'. ובית סאה הוא חמשים אמה על חמשים אמה, וכשאתה עושה בו כ"ד קרחות נמצאת כל קרחה עשר אמות ושני טפחים ומחצה אורך על עשר אמות רוחב, כיצד אם תעשה מחמשים על חמשים כ"ה קרחות תהיה כל קרחה עשר על עשר, קח אחת מהן כדי שישארו כ"ד קרחות ותחלקנה לכ"ד רצועות נמצא כל רצועה שני טפחים ומחצה רוחב על אורך עשר, שכל אמה היא בת ששה טפחים הרי ששים טפחים, לעשר אמות תן כל רצועה מאלו לראש כל קרחה נמצאת כל קרחה עשר אמות ושני טפחים ומחצה אורך על עשר אמות רוחב: מקרחת לבית רובע. שהרי יש בסאה עשרים וארבעה רביעיות של קב תן אותם לעשרים וארבעה קרחות הרי לכל קרחה בית רובע: כל מין שירצה. ולא מצריך רבי מאיר הרחקה כלל דכיון דמרוכעות הן נראות מופרשות ומובדלות זו מזו: היתה. בתוך שדה תבואה קרחת אחת של בית רובע או שתי קרחות: זורעם חרדל. דאינו נראה כשדה חרדל בתוך שדה תבואה, אבל שלשה קרחות נראות כשדה חרדל בתוך שדה תבואה לפי שאין רגילות לזרוע מן החרדל שדה גדולה. ושאר מינים אפילו שלשה קרחות

משניות מבוארות – קהתי

חרדל, ואין זה נראה ככלאים. שלש – אבל אם היו שלש קרחות בתוך שדה התבואה, לא יורע חרדל – בשלש הקרחות, מפני שהיא נראית כשדה חרדל – שלש קרחות נראות כשדה חרדל בתוך שדה תבואה, לפי שאין רגילים לזרוע חרדל הרבה במקום אחד, ונראית איפוא השדה זרועה כלאים. אבל בשאר מינים אפילו שלש קרחות אינן נראות כשדה, כיון שרגילים לזרוע מהם הרבה ביחד (ברטנורא); דברי רבי מאיר – כל מה ששינוי עד כאן במשנתנו. וחכמים אומרים: תשע קרחות – לבית סאה, מתרות – לזרוע בתוכן כל מה שירצה, אבל עשר אסורות – שסוברים החכמים, שבין קרחת זרועה לקרחת זרועה צריך להיות הפסק של קרחת בשיעור בית רובע. לפיכך מחלקים בית הסאה לעשרים וחמש קרחות, וכיון שבית סאה הוא חמשים אמה על חמשים אמה, נמצאת כל קרחת עשר על עשר אמות, שהן מאה אמה מרובעות, וזורעים השורות

והקרחת בסירוגין, בצורה זו:
והרי תשע קרחות זרועות לבית סאה שבין כל אחת ואחת יש הפסק קרחת, בשיעור בית רובע בקירוב. אבל עשר קרחות אסור לזרוע שהרי אי אפשר שיהא ביניהן הפסק כשיעור קרחת. – לפי הרמב"ם, אף חכמים סוברים

שכל קרחת זרועה היא בית רובע, היינו עשר אמות וחמישית האמה על עשר אמות וחמישית האמה בקירוב (6/104 אמות מרובעות), אלא שכל קרחת שאינה זרועה, המפסיקה בין הקרחות הזרועות, היא קצת פחות ממאה מרובעות (97 אמות מרובעות). בירושלמי מבואר, שלדעת חכמים אסור שקרחת זרועה תהא סמוכה לחברתה (ברם, נגיעה בראש תור מותרת), וכן אסור שתהא חבושה (מוקפה מארבע רוחותיה). ולכן תשע

הקרחות הזרועות הן בצורה זו:
יש מפרשים, שלא נחלקן חכמים על רבי מאיר מטעם שצריך הפסק בין הקרחות הזרועות, שאף חכמים סוברים שאם כל קרחת זרועה היא לא פחות מבית רובע, אין צריכין הפסק ביניהן, ויכולות

				●
		●		●
●		●		●
		●		●
				●

הקרחות הזרועות להיות אפילו סמוכות זו לזו ואפילו חבושות, אלא שלדעת חכמים תשע קרחות בבית סאה אינן נראות כלאים, ואילו עשר קרחות בבית סאה הזרועות מינים שונים הרי הן כלאים (הגרא).

ארבעה טפחים, ולחריץ שהוא עמק עשרה – טפחים, ורחב ארבעה – טפחים; שונה הוא החריץ שהוא מחיצה בעומק מגדר שהוא מחיצה בגובה, שבגדר די בעובי כל שהוא, ואילו בחריץ, כל שאין ברחבו ארבעה טפחים אינו חשוב הפסק; ואף ארכו של החריץ צריך להיות לפחות ארבעה טפחים, ולא יאילן שהוא מסך על הארץ – סוכך בענפיו על הארץ, שאין ראשי ענפיו גבוהים מן הקרקע שלושה טפחים, ואם זרוע תחתיהם מין אחד, מותר לסמוך לאילן מבחוץ מין אחר (תוספתא), לפי שהענפים חשובים כמחוכרים לארץ דינים כגדר (עין עירובין י, ח). ולפלע שהיא גבה עשרה – טפחים, ורחב ארבעה – טפחים; כל אלו שינינו במשנתנו חשובים הפסק בין שני מינים שונים שהוא זרוע כשדה משני צדיהם, ואין בהם משום כלאים. בענין סלע כותב הרב מברטנורא, שלא באה משנתנו אלא להשמיע שאף בסלע צריך שיהא רחבו ארבעה טפחים, שבפחות מכן אינה קרויה מחיצה. ומעיר על כך בעל "תוספות יום טוב", שהואיל ולא נעשה לשם גדר, צריך שיהא רחבו ארבעה טפחים, מה שאין כן בגדר, שעושים אותו במיוחד לשם מחיצה, יש בו היכר גם ברוחב כל שהוא.

שבת קודש

באור משנה ט

משנתנו באה ללמד, כמה מינים שונים יכול אדם לזרוע בבית סאה.

הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת מפל מין – כלומר לחלק את שדהו לערוגות מרובעות ולזרוע בכל ערוגה מין בפני עצמו; "קרחת" היינו ערוגה מרובעת; ויש סוברים שנקראת "קרחת" על שם תחילתה כפי שהיא נראית קודם הזריעה; עושה עשרים וארבע קרחות לבית סאה – הרי הוא מחלק בית סאה לעשרים וארבע קרחות, מקרחת לבית רבע – כל קרחת היא בית רובע הקב, שהסאה ששה קבים שהם עשרים וארבעה רובעי הקב, וזרוע בתוכה – בכל קרחת, כל מין שירצה – ואין צורך בהרחקה ביניהן, שהואיל והן ערוגות מרובעות, הרי הן נראות כשדות מיוחדות ומובדלות זו מזו. – והרי חשבון החלוקה לקרחות: בית סאה הוא שטח של חמשים אמה על חמשים אמה, שהן אלפים וחמש מאות אמה מרובעות, וכשמחלקים שטח זה לעשרים וארבע קרחות, נמצאת כל קרחת 104¹/6 אמות מרובעות, עשר אמות וחמישית האמה על עשר אמות וחמישית האמה בקירוב, והיא בית רובע הקב (כ-35 מטר מרובעים), היינו שטח הראוי לזריעת רובע הקב תבואה. היתה – בתוך שדה תבואה, קרחת אחת – של בית רובע, או שתים – שתי קרחות, בית רובע כל אחת, זורען חרדל – מותר לו לזרוע בקרחת אלו

אומר: אפלו כל שדהו בית פור – לא יעשה בתוכה חוץ מקרחת אחת.
 י כל שהוא בתוך בית רבע, עולה במדת בית רבע: אכילת הגפן והקבר והסלע, עולין במדת בית רבע. תבואה בתבואה – בית רבע. ירק בירק – ששה טפחים. תבואה בירק, ירק בתבואה – בית רבע. רבי אליעזר אומר: ירק בתבואה – ששה טפחים.

פירוש ברטנורא

אינן נראין כשדה כיון שהגילין לזרוע מהן הרבה ביחד: והכמים אומרים תשע קרחות מותרות. ארישא קמהרה, דקאמר רבי מאיר דזרוע כל כ"ד קרחות מכל מין שירצה, והכמים אסורים לסמוך מין אצל מין אחר אלא עושה לבית סאה כ"ה קרחות דהיינו חמש שורות וכל שורה מחמש קרחות זורע קרחה ראשונה של שורה ראשונה ומניח שניה שאצלה בורה זורע שלישי ומניח רביעית בורה זורע חמישית ומניח שורה שניה כולה בורה זורע ששורה שלישית קרחה ראשונה ושלישית וחמישית ומניח שורה רביעית כולה בורה זורע משורה חמישית קרחה ראשונה ושלישית וחמישית הרי תשע קרחות וזרועות לבית סאה: עשר אסורות. שצריך שיחא מפסיק בין כל קרחת וקרחת כשיעור קרחת דהיינו בית רובע בקירוב. והלכה כחכמים: בית כור. ל' סאים. ומעמא דרבי אליעזר בן יעקב לא אתפרש:

י כל שהוא בתוך בית רובע. כגון נקעים מלאים מים, אף על פי שאינם ראויים לזרעה עולים למדת בית רובע ליחשב הרחק בין מין ומין: אכילת הגפן. מה שהגפן תופסת ואוכלת סביבותיה, דהיינו כדי עבודתה, עולה למדת בית רובע להשלים עשר אמות וב' טפחים ומחצה אורך על עשר אמות ורוחב, דאמרינן לעיל שהוא שיעור בית רובע שצריך להפסיק בין מין למין. וכן הקבר נמי עולה. וכן הסלע, ובסלע שאינו גבוה עשרה מיירי דאי גבוה עשרה הוי מחצה ומפסיק בפני עצמו: תבואה בתבואה בית רובע. היתה שדהו זרועה חמין ורוצה לזרוע בה שעורים צריך להרחיק בית רובע, ובלבד שלא יהיו חמין מקיפים את השעורים מד' רוחות דהתם לא מהניא הרחקה עד שיחא פתוח מרוח אחת: ירק בתבואה בית רובע. ודוקא במרובע הוא דבעינן הכי, אבל אם רצה לעשות שורה של ירק בתוך שדה של תבואה עושה אורך שורה של עשר אמות ומחצה על רוחב ששה טפחים שהחמירו במרובע טפי מבשורה, והכי אמרינן בירושלמי: רבי אליעזר אומר ירק בתבואה ששה טפחים. דסבר לא מהמירין במרובע טפי מבשורה. ואין הלכה כר"א:

משניות מבוארות – קהתי

בזריעה, והסלע – או הסלע, שאינו ראוי לזריעה; וכגון שהסלע אינו גבוה עשרה טפחים, שאם הוא גבוה עשרה, הריהו מפסיק בעצמו; כל אלו שנימנו עולין במדת בית רבע – מצטרפים לשיעור בית רובע, כמו שבארנו לעיל. תבואה בתבואה – הרוצה לזרוע בשדה תבואה מין אחר של תבואה (ולא קרחת קרחת), בית רבע – צריך להרחיק זה מזה כשיעור בית רובע. שיעור זה צריך להיות, לדעת הרמב"ם, דוקא במרובע, והיינו עשר אמות וחמישית האמה על עשר אמות וחמישית האמה בקירוב. ומוסיף הרמב"ם: "בין מן האמצע בין מן הצד", כלומר ("לפי תפארת ישראל"), שכל מקום שנמצא מרובע זה המפסיק בין שני מיני התבואה, בין בהתחלה בין באמצע בין בסוף, הרי זה מועיל, ומאחר שיש במקום אחד הרחקה כשיעור המרובע, מותר שיתקרבו שני המינים בשאר המקומות. ויש דעות אחרות שגם לאחר שהרחיק שיעור בית רובע יש להמשיך לזרוע במרחק של רוחב הבית רובע, דהיינו עשר אמות בין מין למין. במה דברים אמורים שמועילה הרחקה של בית רובע; כשאין המין האחד מקיף את המין השני מארבע רוחותיו. אבל אם הוא מקיפו מארבע רוחותיו ונמצא המין השני "חבוש", אין מועילה הרחקה (ירושלמי: ד"ש). ירק בירק – הרוצה לזרוע שני מיני ירק, ששה טפחים – צריך להרחיק זה מזה ששה טפחים שכן דרכו של ירק להיזרע בגינות קטנות. תבואה בירק – הרוצה לזרוע תבואה בשדה ירק, או ירק בתבואה – שהוא רוצה לזרוע ירק בשדה תבואה, בית רבע – צריך להרחיק זה מזה בית רובע, שהואיל ומין אחד הוא תבואה, החמירו חכמים לפי שיעור ההרחקה שבתבואה. ברם, אם בא לזרוע על יד התבואה רק שורת ירק, אינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים (רמב"ם הל' כלאים ג, א); ומוסיף הרמב"ם על יסוד התוספתא, שאין להתיר אלא בהרחקה שאורכה עשר אמות וחמישית האמה (כצלע בית רובע). רבי אליעזר אומר: ירק בתבואה – הבא לזרוע ירק בשדה תבואה, ששה טפחים – אינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים, כמו ירק בירק. בירושלמי מבואר, שדעת רבי אליעזר היא שאין להחמיר במרובע (כלומר בשדה של ירק) יותר מבשורה, שאף חכמים הקלו בה, כמו שהבאנו לעיל. יש מפרשים שרבי אליעזר חולק גם בענין תבואה בירק, ומה שנקט "ירק בתבואה" לאו דוקא הוא ("מלאכת שלמה").

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אפלו כל שדהו בית פור – שטח שזרועים בו שלושים סאה, היינו שבעים וחמישה אלף אמה מרובעות, לא יעשה בתוכה חוץ מקרחת אחת – הרמב"ם מפרש: לא יזרע בה מין אחר חוץ מקרחת אחת. והרב מברטנורא כותב: טעמו של רבי אליעזר בן יעקב לא נתפרש. בעל "תפארת ישראל" מבאר, שאפילו בבית כור שכולו זרוע מין אחד מותר לדעת רבי אליעזר לעשות קרחת אחת באמצע השדה ולזרעה מין אחר סמוך למין הזרוע מסביב. אבל יותר מקרחת אחת אסור. ברם, במרחיק בית רובע בין מין למין אף רבי אליעזר בן יעקב סובר שמתיר לזרוע הרבה קרחות. ולדעת חכמים אפילו קרחת אחת אסור לעשות בתוך השדה ללא הרחקה בינה ובין שאר התבואה שבשדה. ויש מבארים דברי רבי אליעזר בן יעקב, שאפילו כל שדהו בית כור לא יעשה בתוכה אלא קרחת אחת, כלומר שכל שדה אסור לזרוע בה יותר ממין אחד (ר"ח אבקב). ואולי זהו פירושו של הרמב"ם שהבאנו לעיל.

באר משנה י

במשנה הקודמת למדנו, שבין קרחת לקרחת, שכל אחת מהן זרועה מין אחר, צריך (לדעת חכמים) שיחא הפסק של קרחת לא זרועה בשיעור בית רובע, היינו שטח הראוי לזריעת רבע הקב תבואה, כמו שבארנו לעיל. שיעור זה נקבע, כדי שיחא היכר שבעל השדה השאירו לשם הרחקה בין המינים, שהואיל וקרחת זו שיעורה בית רובע קרחת הזרועה, הרי מאחר שלא נזרעה כל הרוחב יכיר שהיא הפסק בין הקרחות הזרועות מינים שונים. משנתנו באה להשמיע, שמכל מקום אפילו בית רובע שאינו ראוי לזריעה, כפי שיבואר, חשוב הפסק בין המינים. כן באה משנתנו ללמד שיעורי ההרחקה שקבעו חכמים בכלל בין שני מינים של תבואה או של ירק שהם כלאים זה בזה, או בין תבואה וירק.

כל – דבר, שהוא – נמצא, בתוך בית רבע – בשטח של הקרחת בית רובע שאינה זרועה, המפסיקה בין הקרחות הזרועות מינים שונים, כפי שנימנו במשנה הקודמת, כגון שיש באותו שטח נקעים מלאים מים או דברים אחרים המפורטים להלן במשנתנו, אף על פי שמחמת דברים אלו הנמצאים בו אין השטח ראוי כולו לזריעה, עולה במדת בית רבע – הדברים הללו עולים בחשבון המידה של בית רובע, ליחשב הרחקה בין מין למין: אכילת הגפן – שטח הקרקע שהגפן אוכלת, היינו תופסת, כדי עבודתה, ושיעורו ששה טפחים, כלומר אם יש בקרחת גפן, שהשטח שמסביבה בשיעור שישה טפחים אסור בזריעת תבואה וירק, והקבר – או הקבר הנמצא בקרחת, שאסור

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נד ע"ב: **אמר ריש לקיש, בשעה שנכנסו נכרים להיכל בחורבן בית שני, ראו בכותל ההיכל צורות פרוכים המעורין זה בזה, קילפו אותם מהכותל והוציאו לשוק ואמרו, ישראל הללו שהם חשובים שפרכתו ברכה וקללתו קללה, יעסקו בנכרים הללו, בדברי חשק כעין הכרובים שמעורין זה בזה. מיד הילום - התחילו לזלזל בהם, שנאמר (איכה א ח) 'כל מכבדיה' - שכיבדוה בעבר 'הילוה' - הוזלה בעיניהם, והטעם, 'פי ראו ערותה', והיינו הכרובים שמעורין זה בזה. שנינו במשנה: אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתיה היתה נקראת. תנא בברייתא, שתיה היתה נקראת, לפי שממנה הושתת - נוסד העולם. תנן - דברי המשנה כאן הם כמאן דאמר מציון נברא העולם, שציון נבראה תחילה, וסביב לה נדבקו רגבי עפר ונתפשטה הארץ לכל צד עד סוף העולם. דתנא בברייתא שנחלקו תנאים מהיכן נברא העולם, רבי אליעזר אומר, עולם מאמצעיתו נברא - אמצע העולם נברא תחילה וממנו נתפשטה הארץ, שנאמר בדברי הקב"ה על בריאת העולם (איוב לח לח) 'בצקת עפר' - ביום שיצקתי עפר 'למוצק' - לעשות יסוד לעולם באמצעיתו 'ורגבים ידבקו' - והדבקתי רגבים סביבותיו עד שנתמלא מכל הצדדים, מוכח מכאן שהיה יסוד אחד וסביבו נדבקו רגבים.**

רבי יהושע אומר, עולם מן הצדדין נברא - תחילה נבראו ארבע יסודות מארבעה צדדים מסביב, ומהם התפשטה לכיוון האמצע עד שהתחברה, שנאמר 'פי לשלג יאמר ה' הני ארץ' [-תעשה ארץ], ואיך נהייתה הארץ, מארבע הצדדים, וזאת על ידי 'ונשם מטר ונשם מטרות עזו' (איוב לו ז), שהוריד הקב"ה 'גשם' מצד אחד, 'מטר' מצד שני, 'גשם' מצד שלישי, 'מטרות עוזו' מצד רביעי, ואלו הגשימו את השלג להיעשות ארץ.

רבי יצחק (נפחא) אומר, אכן ירה הקדוש ברוך הוא בים, ממנו נשתת העולם, שנאמר - שאמר הקב"ה על בריאת העולם (איוב לח ד-ו) 'איפה היית בנסדי ארץ הגד אם ידעת בינה, מי שם ממדיה פי תדע או מי נטה עליה קו, על מה אדניה' - יסודותיה של הארץ התפעו, או מי ירה אכן פנתה, מבואר שהטביע הקב"ה את אדניה בים והיא היתה אבן פינה שממנה נוסדה הארץ.

וחכמים אומרים, מציון נברא העולם, שנאמר 'מזמור לאספה אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבוא' (תהלים נ א), והיינו שהקב"ה קרא לארץ שתיברא, ואומר בפסוק הבא אחריו (שם ב) 'מציון' - ממקום ששמו ציון יצאה 'מכלל יפי' - כשהיא כלולה ומושלמת ביופי. ומלמד שממנו - מהמקום ששמו ציון, מובלל - השתכלל ונשלם יפיו של עולם.

דף נז ע"א: מביאה הגמרא מעשה בענין זה: **אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא, השתא - עכשיו בזמן הגלות, ברי - בודאי שטמאים אתון** - אתם בני ישראל, ואין השכינה שורה עמכם, שכן מעיד עליכם הכתוב, **דבתיב על כנסת ישראל (איכה א ט) שגלתה משום ש'טמאתה בשוליה'** - בשולי בגדיה, כנדה ששולי בגדיה נכתמים בדמי טומאתה. **אמר ליה רבי חנינא לאותו מין, תא תוי - בוא וראה מה בתיב בהו בישראל, 'השכן אתם בתוך טמאתם', שאפילו בזמן שהן טמאין, שכינה שרויה ביניהן.**

הדבר היחידי שמאחד את בני-ישראל, ללא חילוקי זמן ומקום, הוא – "נגד ההר", היינו, כשמרגישים שעומדים אצל הר סיני ומקבלים את התורה.

נמרא

57 שנינו במשנה: 'כלל אמרו ביבמה'. שואלת הגמרא: 'לל' זה
 58 לאתוי מאי הוא בא, והרי כבר שנתה המשנה את כל פרטי כלל
 59 זה. משיבה הגמרא: אמר רפרם בר פפא, הכלל בא לאתוי צרת
 60 אילנית שפטורה מיבום וחליצה, ואפילו שהיא פטורה משום
 61 שאינה בכלל 'אשר תלד' האמור בפרשת יבום, ולא משום ערוה.
 62 וכךרב אפי הפוטר לעיל (ב). צרת אילנית מיבום וחליצה.
 63 ואיכא להיפך, שכלל זה בא למעט, שדווקא כל שאיפוקה
 64 איפוק ערוה הוא דאיכא מחמתה צרתה, הא הפטורה מיבום לא
 65 משום שאיפוקה איפוק ערוה אלא מטעם אחר, צרתה לא איכא
 66 ביבום. ולמעוטי מאי, אמר רפרם, למעוטי צרת אילנית שמתרת
 67 ביבום, ודלא ברב אפי הפוטרה מיבום וחליצה כצרת ערוה.
 68 שנינו במשנה: אחותה שהיא יבמתה חולצת או מתייבמת. שואלת
 69 הגמרא: אחותה דמאן -[של מין] מותרת ביבום, אילמא אחות
 70 יבמה דאסורה באיפוק מצוה דרבנן, הלא מין דמדאורייתא רמא
 71 קמיה - היא נופלת לפניו ליבום, אם יבם את אחותה פגע באחות
 72 זקוקתו מן התורה.
 73 מסיקה הגמרא: אלא אחותה של יבמה דאסורה עליו באיפוק ערוה
 74 מותרת לו ביבום, שנאמר שמן התורה אינה זקוקה לו, אין אחותה
 75 נחשבת לאחות זקוקתה.
 76 שנינו במשנה: איפוק מצוה הוא שניות של עריות. שואלת הגמרא:
 77 אמאי קרי ליה 'איפוק מצוה'. אמר אבוי, משום שמצוה לשמוע דברי
 78 חכמים על כן קרויים איסוריהם 'איסורי מצוה'.
 79 עוד שנינו במשנה: איפוק קדושה, הוא איסור אלמנה לכהן גדול,
 80 ואיסור גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ואמאי קרי ליה איסור קדושה,
 81 משום דקתיב באיסורי כהונה (ויקרא כא ו) 'קדשים יהיו לאלהיהם'.
 82 תניא, רבי יהודה מחליף שמות איסורים אלו, שאיפוק מצוה הוא
 83 איסור אלמנה לכהן גדול, ואיסור גרושה וחלוצה לכהן הדיוט.
 84 ואמאי קרי ליה רבי יהודה לאיסור כהונה איפוק מצוה, משום
 85 דקתיב בסוף ספר ויקרא (כו לה) שהוא ספר תורת הכהנים, אלא
 86 המצוה אשר צוה ה', ועל כן קרויים איסורי כהונה 'איסורי מצוה'.
 87 וכן אמר רבי יהודה: איפוק קדושה הינו איסור שניות שהוא מדברי
 88 סופרים. שואלת הגמרא: ואמאי קרי ליה לאיסור סופרים 'איפוק
 89 קדושה'. אמר אבוי, משום שכל המקיים את דברי חכמים נקרא
 90 'קדוש'.
 91 אמר ליה רבא לאבוי, וכי כל שאינו מקיים דברי חכמים, רק קדוש
 92 הוא דלא מיכרי, אבל רשע נמי לא מיכרי, הלא ודאי שנקרא רשע,
 93 ואם כן מי שמקיים את דבריהם אינו בהכרח 'קדוש'. אלא אמר
 94 רבא, לדברי רבי יהודה איסור דרבנן נקרא איסור קדושה משום
 95 שנאמר (דברים יד כא) 'כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, ודרשו חכמים
 96 'קדוש עמך בכוותך לה' והזהר בדברים המותרים, כגון שניות
 97 לעריות, כדי שלא תכשל בעריות האסורות מן התורה. על כן
 98 דברים המותרים מן התורה שאסרום חכמים קרויים 'איסורי
 99 קדושה'.
 100 שנינו במשנה: אלמנה שנפלה ליבום לכהן גדול, חולצת ואינה
 101 מתייבמת. מקשה הגמרא: אפסיק ותני - איך פוסקת המשנה
 102 שלעולם אינה מתייבמת לכהן גדול, לא שנא אלמנה מן הנשואין
 103 ולא שנא אלמנה מן הארוסיין. בשלמא אלמנה מן הנשואין שאינה
 104 בתולה, אסורה עליו גם בעשה של 'אשה בבתוליה' יקח (ויקרא כא
 105 ו), וגם בלא תעשה של 'אלמנה לא יקח' (שם כא ד). ומשום שאין
 106 עשה של יבום דוחה לא תעשה ועשה אינה מתייבמת. אלא אלמנה
 107 מן הארוסיין שהיא עדיין בתולה, רק לא תעשה גרדא של 'אלמנה
 108 לא יקח' הוא, ואם כן יבא עשה של יבום וידחה את הלא תעשה,
 109 שכן עשה דוחה לא תעשה.
 110 מתרצת הגמרא: אמר רב גידל אמר רב, מקור דין זה הוא ממה
 111 שאמר קרא בחליצה (דברים כה ו), ואם לא יחפוץ האיך לקחת את
 112 יבמתו ועלתה בכתו השערה, שאין תלמוד לומר 'בכתו', שהרי
 113

1 שלאחר שייבמה ונעשתה כאשתו, מן קדושה גמט ואינה צריכה
 2 חליצה, משום שכבר נפקע ממנה זיקת בעלה המת. וכן אם רצה
 3 מהזרה לאחר שגירשה, ואינה חוזרת להיאסר כאשת אח לאחר
 4 שהתקיימה מצותה, אלא בטל ממנה איסור אשת אח לעולם.
 5 מסיקה הגמרא את קושייתה: התם ביבם שגירש נמי לימא, ויבמה/
 6 עדיין יבומין הראשונים עליה, ולא בטלה ממנה זיקת בעלה המת,
 7 ותיפעי חליצה.
 8 מתרצת הגמרא: שאני התם במיבם שגירש דאמר קרא 'ולקחה לו
 9 לאשה', מין שלקחה, היא נעשית פאשתו לכל דבר, ואינה צריכה
 10 חליצה.
 11 מקשה הגמרא: אי הכי, הקא ביבם ולבטוף נולד נמי נאמר
 12 שלאחר שייבמה השני נעשתה כאשתו לכל דבר, ובטלה ממנה
 13 זיקת המת. מתרצת הגמרא: הא קתיב רחמנא ויבמה, ומכאן
 14 שלענין איסור אשת אח שלא היה בעולמו עדיין היא תחת זיקת
 15 בעלה הראשון.
 16 מקשה הגמרא: ומה ראת לדרוש מ'ולקחה' שדי לה בגט בלא
 17 חליצה, ולדרוש מ'ויבמה' לאוסרה על אחיו שנולד לאחר היבום,
 18 הלא אפשר לדרוש כתובים אלו להיפך. מתרצת הגמרא:
 19 מסתברא, שדי התיבא אהתיבא - שיש לדרוש מ'ולקחה' היתר
 20 'נעשית כאשתו לכל דבר' על אשת אח המותרת לו ביבום, ושדי
 21 'איפוקה איפוקה' - ומויבמה' יש לדרוש איסור 'יבומין הראשונים
 22 עליה' על אשת אחיו שלא היה בעולמו שהתורה אסרתה, ולאסור
 23 אף בייבם ולבטוף נולד.
 24 הגמרא חוזרת לבאר את שיטת רבי שמעון. מקשה הגמרא: ודרי
 25 שמעון דאמר 'הואיל ונא ומצאה ביה זיקתה ולא עמדה עליו שעה אחת
 26 באיסור' הותר לו איסור אשת אח שלא היה בעולמו, אלא מעתה
 27 אחותו מאמו שנשאה אחיו מאביו ואחר כך נולד אח זה, ואחר כך
 28 מת אחיו מאביו, תתייבם לו אחותו זו הואיל וכשנולד כבר היתה
 29 נשואה לאחיו מאביו ונא ומצאה ביה זיקתה יבום. מתרצת הגמרא: אין
 30 יבום מתיר כלום אלא איסור אשת אחיו, אבל איסור אחותו להיכן אול
 31 -[הלך], הלא הוא קיים ועומד ואין היבום מתירו.
 32 שוב מקשה הגמרא: הקא ביבם ואחר כך נולד נמי יקשה, הלא
 33 היבום משמעון אינו מתיר לוי אלא איסור אשת אח של שמעון,
 34 אבל איסור אשת אחיו מראובן שלא היה עמו בעולם להיכן אול.
 35 מתרצת הגמרא: האי איסור אחותו הוא איפוקה דלית ליה התיבא
 36 ליבום בשום מקום, מה שאין כן האי איסור אשת אח הוא איפוקה
 37 דאית ליה התיבא משהיה בעולמו. לפיכך כשם שפוקע איסור זה
 38 לגבי שמעון, כמו כן הוא פוקע אף לגבי לוי שלא היה בעולמו זה
 39 ראובן, שכן לוי מייבם אותה מחמת שמעון אחיו ונא ומכוחו,
 40 ולפיכך ניתרים לו כל האיסורים שהותרו לשמעון.
 41 משנה
 42 כלל אמרו בכתבם, כל שהיא אסורה ליבם משום איסור כרת של
 43 ערוה, צרתה לא חולצת ולא מתייבמת. אבל יבמה האסורה
 44 באיפוק מצוה ואיפוק קדושה, חולצת ולא מתייבמת. ובסמוך
 45 יבוארו איסורים אלו.
 46 מי שנפלו ליבום משני אחיו שתי יבמות אחיות, שתייהן אסורות
 47 מדרבנן ביבום משום איסור אחות זקוקתו, והן חולצות ולא
 48 מתייבמות. אך לפעמים אחותה שהיא יבמתה -[גיסתה] חולצת או
 49 מתייבמת. ויבואר בגמרא מהו אופן זה.
 50 המשנה חוזרת לבאר את דברי הרישא: איפוק מצוה הוא איסור
 51 שניות של עריות, שהוא מדברי סופרים, ואיסור דרבנן אינו פוטר
 52 מחליצה. ואיפוק קדושה הוא איסור לאו או עשה שאין בו כרת,
 53 כגון איסור אלמנה לכהן גדול שמת אחיו ונפלה אלמנתו לפניו
 54 ליבום, וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט, וממורת ונתניה לישראל, ונת
 55 ישראל לנתין וממור. שאם אסורה היבמה באחד מאיסורים אלו,
 56 הרי היא חולצת ולא מתייבמת.

שפגשה בנג – ואינה עריכה חליצה, ואם רצה להחזיר – מחזירה; ולא אמרין: מצוה רמיא רחמנא עליה ועבדה, ומהשתא תיקו עליה באיסור אשת אח. לימא – עדיין יבומין הראשונים עליה, ותביעי חליצה. שדי היתרא – למדרש "ולקחה" דלא תביעי חליצה. איתריא – היכא בדולה מילתא היתר, גוון מבייבם אשת אח. ושדי איסורא – למדרש "ויבמה" – עדיין יבומין עליה. איסורא –

היכא דאיכא צד איסור, כמו באשת אחיו שלא הדה בעולמו. אחותו מאמו שנשא אחיו מאביו – קודם לידתו של זה, וכשגדל זה מצאה נשואה לאחיו – תתייבם לו כשימות זה, דהא מצאה היתר ייבום. איסור אחותו לית ליה היתר – אבל איסור אשת אח אית ליה היתר כשאין לו בנים, הילכך, כשמת ראשון בלא בנים – פקב איסורו לגבי שני ושנאה, והשלישי מבח שני בא משנה לא חולצת ולא מתייבמת – צרתה וכל שכן היא. איסור מצוה – מפרש לוד ואילו. אחותה – של ערוה כשהיא יבמה. בנות שנפלו שתי אחיות משני אחין, האחת אסורה משום ערוה, כגון שהיא כלתו או חמותו. או חולצת או מתייבמת – אחות הערוה. דלא פגע באחות וקוּחַת, משום דערוה לאו וקוּחַת היא. שניות – שניות לעריות שגורו סופרים עליהם, ובגמרא מפרש לה. לשון מצוה וקדושה מפרש בגמרא. אלמנה לכהן גדול – שמת אחיו ההדיוט, ונפלה אלמנתו לפניו. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט – שעבר אחיו המת ונשא חלוצה וגרושה, וכשמת עריכה חליצה, שהרי תופסים לו בה קדושיהו. דקדושיהו תופסים בחיבי לאוין. אבל יבומי – לא. שהרי אסורה לו לזה שהוא כהן. ואפסוטי בולא כלום – לא, דלא אלים לאו למפיטרה, דילפינן מאחות אשה בפרק קמא (ג.ב). גמרא לאיתויי צרת אילונית כרב אפי' בפרק קמא (י.בא), דלא חולצת ולא מתייבמת, דערוה קרינן בה באילונית. דמיעטה קרא מ'אשר תלד', וקיימא עליה באיסור אשת אח, הילכך צרתה צרת ערוה. אלה הצעות – בסוף ספר תורת כהנים, ומשמע דאבולא ספרא קאי, וכל אהרת כהנים התם כתיבא. קדש עצמך – לעמוד ולחזור. אף במותר לך – להוסיף עליהם שניות המותר לך על העריות, כדי שלא הבא ליה עריות האסורות מן התורה. קפסיק ותני – אלמנה לכהן גדול, לא שנא נפלה לפניו מן הנשואין – הדיינו תרתי לגרעיותא, חדא – דאלמנה היא, ואיכא לאו ד'אלמנה לא יקח'. ועוד, דבעולה היא, ואיכא איסור עשה לגביה, דכתיב: 'אשה בבתוליה יקח' ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה – עשה. ולא שנא – נפלה לפניו מן האירוסין ועודה בתולה, דליכא אלא לאו דאלמנה. יבא עשה – ד'יבמה יבא עליה'. ועלתה השערה מצי למכתב – דהא כתיב בירשא דקרא: 'לקחת את יבמתו', מה תלמוד לומר יבמתו? יש לך יבמה בו' – דאם כתב: 'ולא יחפון האיש לקחת את יבמתו ועלתה השערה' – הוה משמע ודהיא דקרינא ביה לקחת – הוא דקא מצרבה רחמנא ועלתה השערה לחלוץ. אבל חיבי לאוין, דלא קרינן בהו 'לקחת' – לא קרינן בה 'ועלתה'. להכי הדר כתב 'יבמתו', למימר דיש לך יבמה אחרת שעולה השערה לחלוץ, ואף על גב דלא כתיב בה לקחת, שאין עולה ליבום. אימא חיבי בריותו – נמי ליפן מהכא דליבעי חליצה, ואמאי פטרין לגמרי? תפסי בה קדושיהו – דילכך קרינן ביה 'לקחת', בדיעבד, אבל חיבי בריותו לא תפסי בהו קדושיהו, ואפילו עבר האי יבם ונסבה – לאו קיחה היא.

האי איסורא דאית ליה היתרא – דפקע איסור אשת אח, דיכול להחזירה לאחר שגרשה. וכי היכי דפקע ליה לגבי ידיה איסור אשת אח – פקע נמי לגבי אחיו הגדול, והוויא ליה אשת אחיו שהיה בעולמו. לאיתויי צרת אילונית – אף על גב דמתניחין לא קתני צרה, מכל מקום הוי בכלל דכל שאיסורה איסור ערוה ומשמע שאיסורה בא ממתת ערוה, דהיינו הצרה. ולא הוצרך להוכיח הצרה בהדיא, משום דאפיקו דלעיל קאי. דהא דלא קאמר לאיתויי צרת סוטה וצרת מחזיר גרושה, משום דאילונית דמיא טפי לעריות, שמותרות למת ואסורות ליבום.

בשלמא מן הנשואין בו' – תימה: דמן הנשואין נמי תיקשי ליה. דאמאי חולצת? כיון דאין עולה ליבום, דלא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה, ותיהוי כי חיבי בריותו יש לומר דלא קאמר בשלמא אלא ממאי דאין מתייבמת.

יבא עשה וידחה לא תעשה – הקשה רבינו יצחק בר אשר, בפרק שני דסנהדרין (יט.א), דכיון דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה, כדאמר בסוף פרק "ארכיבא אחיך" (יבמות לד.), היכא תתייבם? דבביאה ראשונה ליכא הקמת שם, ובביאה שניה אסירא ליה, כדאמר לקמן: גיירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ואומר רבינו יצחק: דלא קשה מידי, דלא בעינן שתהא ראייה להקמת שם אלא שהיבמה הדיבם יהו ראוין להקמת שם, ולא ממעטינן אלא אילונית וסריס שאין ראוין לילד לעולם. אבל ביאה שאין יכולה להעבר בה – לא ממעטי, כיון שהאשה או הדיבם ראוין לבסוף להוליד. דאם לא כן תיקשה: היכא קטנה מתייבמת לרבנן? וגם לרבי מאיר היתה מתייבמת, אי לאו חששא דשמת המצא אילונית. ובפרק "בית שמוא" (יבמות קיא.ב), תנן: קטן הבא על הגדולה תגדלנו. ובפרק "חבא על יבמתו" (לקמן נה.ג) נמי מרבינן דנקיט בביאה שלא כדרכה והטראה, אף על פי שאין מתעברת בה.

אי הכי חיבי לאוין נמי – פירוש: כיון דאין עולים ליבום – לא יעלו לחליצהו ותימה לרבינו יצחק: הכי מצי למימר דלא יעלו לחליצה: הא מ'יבמתו' דשמעין דאין

חכמים. איסור קדושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ואמאי קרי להו איסור קדושה? דכתיב: "קדושים יהיו לאלהיהם". תניא, רבי יהודה מחליף: איסור מצוה – אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ואמאי קרי ליה איסור מצוה? דכתיב: "אלה המצוות איסור קדושה" – "שניות מדברי סופרים", ואמאי קרי ליה איסור קדושה? אמר אבוי: פל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש. אמר ליה רבא: וכל שאינו מקיים דברי חכמים, קדוש הוא דלא מיקרי, רשע נמי לא מיקרי?! אלא אמר רבא: קדש עצמך במותר לך. "אלמנה לכהן גדול". קפסיק ותני, לא שנא מן הנשואין ולא שנא מן האירוסין. בשלמא מן הנשואין – עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. אלא מן האירוסין, לא תעשה גרידא הוא, יבא עשה וידחה לא תעשה! אמר רב גידל אמר רב, אמר קרא: "ועלתה יבמתו השערה" שאין תלמוד לומר "יבמתו", מה תלמוד לומר יבמתו – יש לך יבמה אחת שעולה לחליצה ואינה עולה ליבום. ואיוו – זו תיבי לאוין. ואימא תיבי בריותו! אמר קרא: "ואם לא יחפון האיש לקחת" הוא חפץ – מייבבם, פל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאין עולה ליבום. – אינו עולה לחליצה. אי הכי, תיבי לאוין נמי! הא רבי רחמנא "יבמתו". ומה ראיית? מסתברא

עבר דילכך קרינן ביה 'לקחת', בדיעבד, אבל חיבי בריותו לא תפסי בהו קדושיהו, ואפילו עבר האי יבם ונסבה – לאו קיחה היא.

1 דאין עולין לייבום – מהתם שמעינן דעולין לחליצה, כדררשינן: יש לך יבמה אחרת שעולה
2 לחליצה. ועוד: דפריך, מה ראית? פירוש: דאימא איפכא, ונוק' "בבמות" לחייבי כרת, "ואם
3 לא יחפרן" לחייבי לאוין – היכי מצי למעוטי נאם לא יחפרן חייבי לאוין מחליצה? הא קרינן
4 בה: אם חפץ – יבב, דאתי עשה ודחי לא תעשה, כיון דמוקמינן "בבמות" לחייבי כריתותו
5 וקצת היה נראה לפרש, דהכי פירושו: אי הכי,
6 חייבי לאוין נמי נשוח לחליצה ויבום מהאי קרא. ו
7 ותו פריך: מה ראית, פירושו: דמהאי קרא "ולא
8 יחפרן" נשוח חייבי לאוין לחליצה ויבום, וליהוו
9 בני חליצה ויבום! ואין להקשות דלמה לן קרא
10 להכי? דליתשוק קרא מיניה. טובא איצטריך,
11 כדפירשית לקמן בפרק "החולץ" (מדא): ונייבם
12 לחדא ונחלוץ לחדא. אבל קשה: דאם כן מאי קא
13 משני: מיסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין,
14 דמשמע מתוך התירוץ דהוא פריך שלא יעלו
15 חייבי לאוין לחליצה? וי"ל בדוחק דמחייבי לאוין
16 חייבי עשה פריך, והכי פריך: אי הכי, חייבי לאוין
17 חייבי עשה נשוח לחליצה ויבום מהאי קרא.
18 חייבי לאוין יעלו גם לייבום, חייבי עשה לא יעלו
19 גם לחליצה. ועיקר פירכא מחייבי עשה.
20 **מסתברא** חייבי לאוין תפסי בהו קדושין –
21 ותימא: מנלן לאוקמי קרא בחייבי לאוין? נוקי קרא
22 בחייבי עשה גרידא, דאף על גב דאין מייבמין –
23 מכל מקום עולים לחליצה, כיון דתפסי בהו
24 קדושין. אבל חייבי לאוין נטמא דאתי עשה ודחי
25 לא תעשה, ויעלו גם לייבום! ויש לומר: דמשמע
26 ליה השתא לדרוש מקרא ד"בבמות" לאסור יבום
27 ולהצריך חליצה. אבל קשה: אם כן, והכי היה בעי
28 לאוקמי קרא בחייבי כריתות? והא ליכא למימר,
29 דהכי פריך: ואימא חייבי כריתות נמי ליבעי
30 חליצה מהאי קרא – דהא קאמר בהר הכי ומה
31 ראית, דמשמע: ואימא איפכא.

32 **פצוע** דכא וכרות שפכה וסריס אדם –
33 פירושו: סריס אדם – לאפקי בירי
34 שמים, שלא היה להם שעת הכושר. **אם** בעלו
35 קנו – הוא הדין דלכתחילה נמי שרי, כדמוכח
36 לקמן, אלא, אידי דנקט בסופא לשון דיעבד נקט
37 נמי ברישא לשון דיעבד.
38 **אמר** קרא דהתקדשתם – אף על גב דהאי
39 עשה נמי היה במצות יבום, ואיכא תרי
40 עשה – מכל מקום אין תרי עשה ודחה לא תעשה
41 עשה.
42 **אי** הכי, כל הנשים לא יתיבמו – כל הני פירכי
43 לא פריך שיעקרו חכמים לגמרי מצות
44 ייבום, והכי פירושו: אשת אחיו מאביו לא
45 תתיבם, כשאינו אחיו אלא מאביו – לא תתיבם
46 עד למיחדי באבא ובאמא, גזירה משום אשת
47 אחיו מאמו. אשה שאין לה בנים לא תתיבם,
48 פירושו: שאין לה עכשו, אבל היו לה בחיי הבעל
49 ומתו – גזירה משום אשה שיש לה בנים. אשת
50 אחיו שהיה בעולמו כגון שבא ממדינת הים והיה
51 מוחזק לן דלית ליה אחים, דדמי כמי שלא היה
52 בעולמו, כל הנשים לא יתיבמו. פירושו: אשה שלא היה לה בנים מעולם לא מזה ולא מאחר, דדמיא לאילנות. **גזירה** ביאה ראשונה אסור כו' – אלמנה מן הגתואן חייבי עשה נפקא לן
53 מיבמות. דאף על גב דאין עולין לייבום – עולין לחליצה. **אמו** ביאה שניה – לאו דוקא נקט ביאה שניה, דהא אפילו גמר ביאה ראשונה אסור, דייבמת נקבית בהתעאה. והוה מצי למימר
54 גזירה אטו גמר ביאה. ואין לחתירי ביאה שניה מטעם דנעשית אשתו לכל דבר – דאינה נעשית כאשתו אלא היבא דשרי ליה בלא דחיה, אבל חייבי לאוין, אפילו ביאה ראשונה לא שריא
55 אלא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה, וביאה שניה דלית בה עשה – לא דחיא, אף על גב דבפרק "חבא על יבמתו" (יבמות סא,א) לא מצריך קרא אלא לאיריס ואחר כך נתמנה להיות כהן
56 גדול, אבל נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקיימה, משום דנשאה בהיתר – התם נמי, משום דבהיתר בלא שום דחיות איסור נשאה, אבל הבא – ביאה ראשונה לא
57 שריא אלא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה, ביאה דמצוה – דחיא, דלאו מצוה – לא דחיא. **מיתבי** ואם בעלו קנו – תימא: דרבא גופיה מותיב מוך ברייתא, והשתא איתותב מינה!
רב

1 לצדידן קתני – בא עליה קאי איסור מצוה, דהיינו שניות מדברי סופרים. דמדאורייתא
2 חזיא ליה וקמיה רמיא, לפיכך נפטרה צרתה בביאתה, חלץ קאי איסור קדושה דרמיא
3 לחליצה, הילכך חליצה פטרת צרתה. **פצוע דכא וכרות שפכה** – לקמן מפרש להו
4 בפרק "הערל" – **סריס אדם** – שסריסו אדם, ולא מחמת חזילי נטרתס מאליה, והוי בלא,
5 דבכלל פצוע דכא וכרות שפכה הוא, ואסור
6 לישא ישראלית, דכתיב: "לא יבא פצוע דכא".
7 **או מייבמין** – לאו לכתחלה קאמר, אלא ייבומן
8 יבום, שאם בעלו קנו, כדקתני ואיל. והוקן –
9 שפסק מלידה. והאי לאו מחייבי לאוין הוא,
10 אלא קא משמע לן, דאף על גב דלאו בר אלוהי
11 הוא – ביאתו ביאה לקנות יבמות, ויצאה ממנו
12 בגט. ונתנו גט – כלומר, או נתנו גט או חלצו.
13 וגט ביבמה מהני למיפסל עליו ועל כל האחין,
14 דאי בעי לייבמין – תו לא מצו, דקם ליה שבוש
15 לא יבנה. **ואם בעלו קנו** – ויצאות בגט בלא
16 חליצה. **ואסור לקיימן** – אסיפא קאי, מתו אחין
17 ובעלו הן את יבמתן, ואפצוע דכא וכרוצא בה,
18 ולא אזקן. **אלא אמר רבא** – חייבי לאוין נמי
19 לייבום רמיא. הלכך, אם בעלו – קנו. ודקשיא
20 לך באלמנה ארוסה שנפלה לבחן גדול תתיבם,
21 ויבא עשה וידחה את לא תעשה – אלמנה מן
22 האירוסין נמי כו'. גזירה ביאה ראשונה –
23 דמקיים בה עשה, ומצי למיחד. **אמו ביאה שניה**
24 – דלא מצי למיחד, דהא איקיים בה עשה. לאו
25 מילתא היא דאמר – דבביאה ראשונה היא
26 שרי לכתחילה, אי לאו משום גזירת ביאה שניה,
27 דודאי אפילו ביאה ראשונה אסורה ולא אמרינן
28 תדחה עשה את לא תעשה, דהא אפשר
29 להתקיים בחליצה בלא עקירת לא תעשה. **אם**
30 בעלו קנו – אלמא מדאורייתא רמיא קמיה
31 למיחדי לא תעשה. **תיובתא** – דרבא ותיובתא
32 דריש לקיש דאמרי לעיל אם אתה יכול לקיים
33 את שפכת לא עקרת ליה ללא. **באלמנה** –
34 יבמתו. **פוטרת** – איתנה ואת צרתה מן החליצה
35 וסגי ליה בגט.

בי
אחיו כאמו! ייבום בנחלה תלא רחמנא, מידע ידע. אשה שאין לה בנים לא תתיבם, גזירה
משום אשה שיש לה בנים! בבנים תלא רחמנא, מידע ידע. אשת אחיו שהיה בעולמו לא
תתיבם, גזירה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו! בשיבה תלא רחמנא, מידע ידע. כל
הנשים לא תתיבמנה, גזירה משום אילנות! לא שכיחא. ממזרת ונתניה נמי לא שכיחא! אלא
אמר רבא: גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה. תניא נמי הכי: אם בעלו – קנו בביאה
ראשונה, ואסור לקיימן בביאה שנייה. הדר אמר רבא, ואיתמיא רב אשי: לאו מילתא היא
דאמרי, דאמר ריש לקיש: דכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים
שניהם מוטב, ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה, הכא נמי אפשר בחליצה דמקיים
עשה ולא תעשה. מיתבי: ואם בעלו קנו! תיובתא. איתמור: ביאת פהן גדול באלמנה, רבי
יוחנן ורבי אלעזר: חד אמר: אינה פוטרת צרתה, וחד אמר פוטרת צרתה.
באלמנה

יבמות דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצה

60 רבא מתרץ תירוצין אחר: אלא אמר רבא, מן התורה מותרת אלמנה
61 מן האירוסין לכהן גדול ביבום, משום שעשה דוחה לא תעשה.
62 אלא שגורו חכמים נזירה על אלמנה מן האירוסין שלא תתייבם
63 לכהן גדול, אטו – כדי שלא יבואו להתיר אף אלמנה מן הנשואין
64 האסורה לו ביבום, משום שיש בה לאו ועשה כמבואר לעיל (ע"א),
65 ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.
66 שואלת הגמרא: בשלמא אלמנה מן האירוסין לכהן גדול יש לגזור
67 בה כגזירה האמורה, אבל ממונת ונתניה מאי איכא למימר, ומאיזה
68 טעם אסרה אותה משנתנו ביבום, וחל לא אין בה אלא לא תעשה
69 בלבד. משיבה הגמרא: אף אלו אסורות ביבום משום נזירה, שגורו
70 לאוסרין אף במקום מצוה, אטו – כדי שלא יבואו להתירן בקהל אף
71 שלא במקום מצוה.
72 מקשה הגמרא: אלא מעתה, אף אשת אחיו מאביו הנופלת לו ליבום
73 לא תתייבם, נזירה משום שיבואו להתיר אף באשת אחיו מאמו
74 שאין בה מצות יבום ואסור כרת. מתרצת הגמרא: יבום
75 בנזירה תלא רחמנא, ככתוב (דברים כה ט) 'כי ישבו אחים יחדו',
76 ודרשו לעיל (ט) 'המיוחדים בנחלה', שרק אחים הראויים לחלו זה
77 את זה הצטוו ביבום, ומידע ידע לכול שאין נחלה אלא באחים מן
78 האב ולא באחים מן האם, ולא יבואו לטעות בדבר זה.
79 עוד מקשה הגמרא: אם כן יש לגזור באשה שאין לה בנים מהאח
80 המת שלא תתייבם, נזירה משום שיבואו להתיר לו אף אשה של
81 אחיו שיש לה בנים מהאח המת, שאין בה מצות יבום. מתרצת
82 הגמרא: מצות יבום בנשים תלא רחמנא, ומידע ידע לכל שדווקא
83 אשת אח שאין לו בנים הותרה ליבום.
84 עוד מקשה הגמרא: אם כן יש לגזור באשת אחיו שהיה בעולמו
85 שלא תתייבם, נזירה משום שאם נתינה יבואו להתיר אף אשת אחיו
86 שלא היה בעולמו הפטורה מיבום ואסורה עליו. מתרצת הגמרא:
87 מצות יבום בישיבה אחת בעולם של האחים תלא רחמנא, ככתוב
88 'כי ישבו אחים יחדו', ומידע ידע לכול שאשת אחיו שלא היה
89 בעולמו אינה נוקטת ליבום, ולא יבואו להחליפה באשת אח שהיה
90 בעולמו.
91 עוד מקשה הגמרא: אם כן יש לגזור בכל הנשים הנופלות ליבום
92 שלא תתייבמן, נזירה משום שיבואו להתיר יבמה אילנית הפטורה
93 מיבום. מתרצת הגמרא: אילנית היא דבר שלא שכיחא – שאינו
94 מצוי, ואין לגזור ולאסור מחמתה את כל הנשים המתורות ליבום.
95 דוחה הגמרא תירוצין זה: הלא ממונת ונתניה נמי לא שכיחא, ומדוע
96 אסרו אותן ליבום וגזרו עליהן אטו ממזרת ונתניה שלא במקום
97 מצוה.
98 רבא חור בו ונותן טעם לאיסור חיבי לאוין ביבום: אלא אמר רבא,
99 חיבי לאוין אינן מתייבמות משום נזירה, ביאה ראשונה, אטו ביאה
100 שנייה, שהרי אין להתיר משום מצות יבום אלא ביאה ראשונה
101 שבה מתקיימת מצות יבום, אבל ביאה שניה אין שום מצוה, ואם
102 נתייר את ביאת היבום יבואו להתיר אף את הביאה השנייה.
103 הגמרא מביאה סיוע לדברי רבא: תניא נמי הכי, אם בעלו היבמים
104 את היבמות האסורות עליהם באיסור לאו, קנו אותן בביאה
105 הראשונה, ואולם אסור להם להמשיך ולקיימן ולבוא עליהן בביאה
106 שנייה.
107 רבא שוב חור בו מדבריה: הדר אמר רבא, ואיתימא רב אשי הוא
108 זה שדחה את דברי רבא אלו, לעולם לאו מילתא היא דאמרי
109 שחיבי לאוין מותרות מדאורייתא ביבום משום שעשה דוחה לא
110 תעשה. דהרי אמר ריש לקיש, כל מקום שאתה מוצא עשה ולא
111 תעשה, אם אתה יכול לקיים את שניהם, גם להשמר מהלאו וגם
112 לקיים את העשה, מוטב, ואין לך לעבור על הלאו, ואם לאו – ורק
113 אם אין בידך לקיים את שניהם יבא העשה וידחה את הלאו תעשה.
114 והקא ביבום נמי אפשר לו ליבם לקיים את מצותו בקליפה מבלי
115 לעבור על הלאו, ונמצא דמקיים גם את העשה וגם את הלאו תעשה,
116 ואין לו לעבור על הלאו.
117 הגמרא מקשה על דברי רבא: מיתבי, הלא שנינו לעיל בפצוע
118 דכא וכרות שפכה וסריס אדם האסורים בבת ישראל באיסור לאו,

1 מתרצת הגמרא: מסתברא לחייב בחליצה חיבי לאוין משום דתקסי
2 בהו קדושי, ואם כנס אותן באיסור הן נקנות לו, ומאחר שבדיעבד
3 מתקיימת בהן לקיחה הרי הן בכלל 'אם לא יחפוץ לקחת'. אבל
4 חיבי קריתות אף בדיעבד לא תקסי בהו קדושי, ואם כנס אותן
5 באיסור אינן נקנות לו, ומאחר שאף בדיעבד אין מתקיים בהן
6 הכתוב 'לא יחפוץ האישה לקחת' ושם חפץ הרי הוא לוקחה,
7 מסתבר למעטן אף מחליצה.
8 רבא מקשה על תירוצין זה: מתיב רבא, שנינו בברייתא, יבמה
9 האסורה באיסור מצוה ואיסור קדושה, אם בא עליה היבם או שהלץ
10 לה, נפטרה אף צרתה. ואי סלקא דעתך שיבמה האסורה באיסור
11 חיבי לאוין, מדאורייתא רק לחליצה רמא ונופלת, אבל ליבום לא
12 רמא מן התורה, אם כן כי בא היבם עליה אמאי נפטרה צרתה,
13 הלא מאחר שאינה עולה ליבום עדיין לא התקיימה בבית זה מצות
14 יבום, ואין הותרה הצרה לשוק על ידי ביאתה של זו.
15 הוה מותיב לה, והוה מפרך לה – רבא שקשה הוא עצמו תירץ,
16 ששני הדינים האמורים בברייתא לצדדין קנהי, ולא נאמרו שניהם
17 על אותו איסור. מה ששנינו שאם בא עליה נפטרת צרתה, לא
18 נאמר על חיבי לאוין אלא רק באיסור מצוה של שניות, שמאחר
19 שמן התורה היא מתייבמת מתקיים בביאתה דין יבום, ועל כן
20 נפטרת צרתה. ומה ששנינו 'הלץ לה נפטרה צרתה', נאמר גם
21 באיסור קדושה של חיבי לאוין, שהרי מן התורה הן חייבות
22 בחליצה.
23 עוד מקשה רבא: מתיב רבא, שנינו בברייתא, מי שהוא פצוע דבא
24 [שנפצעו ביצין] וקרית שפכה ו– שנכרת גידו, או קריס שהסתרט
25 בידי אדם, שהם פסולי קהל ואסורים בבת ישראל, וכן היבם שהוא
26 זקן ואינו יכול להוליד, כל אלו אי חילצין או מייבמין. ביצה, אם
27 מתו אלו בלא בנים ויש להם אחים ויש להם נשים, ועמדו האחים
28 ועשו מאמר בנשותיהן של אלו, אם כן נתנו להן האחים גמ, וכן
29 אם חלצו להן, מה שעשו עשו, ומועיל המאמר לקנותן מדרבנן, וכן
30 החליצה מתירתן לשוק, וכן מועיל הגט לאסורן על כל האחים.
31 ואם בעלו האחים את נשיהם ויבמו אותן קנו אותן ביבום זה. וכן
32 להיפרך, אם מתו האחים שלהם בלא בנים, ועמדו הם – הפצוע דכא
33 והכרות שפכה והסריס והזקן, ועשו מאמר בנשותיהן של האחים,
34 ונתנו גמ, או שחלצו, מה שעשו עשו. ואם בעלו אותן ויבמו אותן,
35 קנו אותן ביבום זה. ואולם אסור להם לפצוע דכא ולכרות שפכה
36 ולסריס אדם לקיימן, אלא צריכים לגרשן לאחר שיבמו אותן,
37 משום שנתאמר (דברים כג ב) 'לא יבא פצוע דבא וקרית שפכה בקהל
38 ה'.'
39 מסיק רבא את קושיותו: ואי סלקא דעתך, שיבמה האסורה על
40 היבם באיסור חיבי לאוין, מדאורייתא רק לחליצה רמא ו– נופלת)
41 אבל ליבום לא רמא, הלא אף פצוע דכא וכרות שפכה והסריס
42 חיבי לאוין הם, ואם כן אם בעלו את יבמותיהן אמאי קנו אותן,
43 הלא מן התורה אין בהם תורת יבום.
44 רבא חור בו ומפרש את דברי המשנה באופן אחר: אלא אמר רבא,
45 לעולם אף בחיבי לאוין נוהג יבום, לפי שעשה דוחה לא תעשה,
46 ומה שאסרה משנתנו אלמנה מן האירוסין לכהן גדול ביבום, הוא
47 מכיון שאיסורה נמי משום עשה ולא תעשה הוא. ואף שאין בה
48 עשה של 'הוא אשה בבתוליה יקח' (ויקרא כג א), מכל מקום בכל
49 איסורי הכונה הוזהרו הכהנים אף בעשה, כדכתיב (שם כו א) 'קדשים
50 יהיו לאלהיהם', ואין עשה של יבום דוחה עשה ולא תעשה.
51 שואלת הגמרא: בשלמא באיסורי כהונה אפשר לתרץ כן, אבל
52 בממונת ונתניה שאסרה משנתנו ליבום מאי איכא למימר, הלא אין
53 בהן אלא לא תעשה של לא יבא ממזר בקהל ה' (דברים כג א) בלבד,
54 ולמה לא ידחה עשה של יבום איסור לאו זה. מתרצת הגמרא: אף
55 בהן יש עשה מלבד הלאו האמור, שהרי כתיב (ויקרא יא מד)
56 'והתקדשתם והייתם קדשים'.
57 מקשה הגמרא: אי הכי, כל הלאוין שבתורה פולה נמי עשה ולא
58 תעשה הוא, שהרי מה דכתיב 'והתקדשתם' נאמר על כל מצוות
59 התורה, ואם כן בטל הכלל של 'עשה דוחה לא תעשה'.

טעמי וכללי התורה, ותקן כמה תקנות של דברי סופרים, וביניהן
 שניות לעריות. ואמר עולא אמר רבי אלעזר בביאור לשון יואן
 שבכתוב זה, קודם שקא שלמה היתה התורה דומה לבפיפה – לסל
 שאין לה אוננים כדי לתופסה בהן לשמרה שלא תפול, ער שקא
 שלמה לגדור את התורה ועשה לה אוננים להחזיקה בהן, שמתוך
 שאסר שניות לעריות יחזיקו באיסורי עריות עצמם ויתרחקו בהם,
 כדרך שמחזיקים את הסל על ידי האחיזה באזניו.
 הגמרא מביאה רמז נוסף לאיסור שניות: רבי אושעיא אמר, רמז
 לאיסור שניות הוא מהקא, שנאמר (משל יד) 'בארח רשעים אל
 תבא, ואל תאשר בדרך רעים'. ובכתוב שלאחריו נאמר 'פיעהו אל
 תעקר בו, שמה מעליו ועבור'. כלומר, הגדול את איסור עריות
 המוזכר בכתוב הראשון והוסף עליו, כדי שלא תכשל בעריות
 עצמם. אמר רב אשי, משל לרמז דאמר רבי אושעיא באיסור שניות,
 למה הדבר דומה, לרמז משמער פירס ממזיקים, אם הוא עומד
 ומשמרו פירס מבחזין פולו משתמר, אבל אם משמרו מבפנים רק
 מה שנמצא מלפניו משתמר, אך מה שלאחריו אינו משתמר. וכמו
 כן באיסורי תורה, אסרו חכמים גם דברים שהם מחוץ לאיסור
 התורה, כדי שישתמר האיסור היטב.
 דוחה הגמרא משל זה: והא דידמה רב אשי את האיסור לשימור
 פרס, בדיקתא היא – הם דברים בדוים שאינם אמת, משום דהתם
 במשמר פרס מבפנים מה שנמצא לפניו מיהא משתמר, אבל הקא
 בעריות, אי לאו גזירת שניות יכשל האדם בעריות ממש ופגע
 בעריות גופה.
 הגמרא מביאה מקור נוסף לאיסור שניות: רב פהא אמר, איסור
 שניות נלמד מהקא, שנאמר בפרשת עריות (ויקרא יח ה) 'ושמרתם את
 משמרתה, ומשמעות הכתוב היא שיעשו חכמים משמרת
 למשמרתה.
 מקשה הגמרא: אמר ליה אבוי לרב יוסף, הא דרשת רב כהנא
 מדאורייתא היא, והרי איסור שניות אינו אלא מדברי סופרים.
 מתרצת הגמרא: אכן עצם האיסור הוא מדאורייתא, אלא שאינו
 מפורש בתורה, ופירשו רבנן את פרטיו. מקשה הגמרא: הלא את
 כל התורה נמי פירשו רבנן, ומדוע דווקא איסור שניות נחשב
 לאיסור מדברי סופרים. מתרצת הגמרא: אלא ודאי איסור מדרבנן
 הוא, ויקרא של 'שמרתם את משמרת' אינו אלא אסמכתא
 בעלמא, שהסמיכו חכמים את תקנתם על הרמז שבכתוב זה.
 הברייתא שלפנינו מפרטת מי הם השניות שנאסרו: תנו רבנן, מה
 הם הנשים השניות שאסרו חכמים, אם אמו וצירא א, ואם אביו
 וצירא ב, ואשת אביו וצירא ג, ואשת אביו
 אמו לאחר שמת בעלה וצירא ד, ואשת אחי האב מן האם לאחר
 שמת בעלה וצירא ה, ואשת אחי האם מן האב לאחר שמת בעלה
 וצירא ו, וכלת בנו – אשה הנשואה לבן בנו ומת בעלה וצירא ז,
 וכלת בתו – הנשואה לבן בתו ומת בעלה וצירא ח, ואולם מותר
 אדם באשת חמו (שאינה אם אשתו) לאחר שמת חמו וצירא ט,
 וכן מותר אדם באשת בנו חורגו – בן אשתו וצירא י, ואולם אסור
 הוא בבת בנו חורגו, ובנו חורגו מותר באשתו השנייה של בעל אמו
 לאחר שמת או שגירשה, וכן מותר הבן החורג בבתו של אביו
 החורג וצירא יא, ונמצא שאשת בנו חורגו – אשת בן אשתו אומרת
 לו, אני מותרת לך, ואף על פי כן פתי מבני החורג אסורה לך.
 הגמרא מקשה על הברייתא המונה את בת חורגו בכלל גזירת
 שניות: הלא בת חורגו שהיא בת בן אשתו מדאורייתא היא אסורה
 עליו, דכתיב (ויקרא יח ט) 'ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה
 ואת בת בתה לא תקח'. מתרצת הגמרא: משום דקבעי – שרוצה
 הברייתא למיתני בספא שאשת חורגו – כלת אשתו אומרת לו,
 אני מותרת לך ובתי אסורה לך משום שהיא בת בן אשתך, ואת על
 גב דבתי אסורה לך מדאורייתא מכל מקום בדידי לא יזיד ביה רבנן
 לאסור אותי עליך, לכן הנהא רישא נמי שבת חורגו אסורה אפילו
 שאינה בכלל גזירת שניות.
 מקשה הגמרא: אי הכי מדוע לא הביאה הברייתא חידוש זה גם

מפרשת הגמרא את מחלוקתם: באלמנה מן הנשואין פולי עלמא לא
 פליגי דלא פטרך ביאה זו את צרתה ואותה עצמה מחליצה, דהרי
 יש בה עשה (שאינה בתולה) ולא תעשה ואין עשה של יבום דוקה
 לא תעשה ועשה אלו, ויבום שאסור מן התורה אינו קונה בה לפטור
 מחליצה. כי פליגי רבי יוחנן ורבי אלעזר, באלמנה מן הארוסין,
 שאין בה אלא איסור לאו. מאן דאמר ביאת כהן גדול בה פומרת
 מחליצה, סובר דאחי עשה של יבום ודחי את לא תעשה של
 אלמנה לכהן גדול, והיא מותרת בייבום מן התורה. ומאן דאמר
 ביאת כהן גדול בה אינה פומרת מחליצה סובר דלא אתי עשה של
 יבום ודחי את הלא תעשה של אלמנה לכהן גדול, מכיון דאפשר לו
 בחליצה, וכל שאפשר לקיים את העשה מבלי לעבור על הלאו אין
 הלאו נדחה מפני העשה.
 הגמרא מקשה על הסובר שביאת כהן גדול באלמנה אינה פוטרת
 מחליצה: מיתבי, הלא שנינו בברייתא לעיל בחייבי לאוין וואם
 בעלו קנו, הרי שמן התורה יבומה יבום ואם כן ודאי שנפטרו
 מחליצה. מסיקה הגמרא: אכן הויביתא היא על הסובר שאינה
 פוטרת.
 שואלת הגמרא: לימא היתה נמי הויביתא – האם יש מכאן קושיא
 גם על מה דאמר ריש לקיש שכל מקום שאפשר לקיים את שניהם
 אין הלאו נדחה מפני העשה. שהרי לדבריו אין לעשה של יבום
 לדחות לא תעשה, לפי שאפשר לקיים את המצוה בחליצה, ואילו
 מהברייתא הגמרא מוכח שכל התורה חייבי לאוין מתייבמות.
 משיבה הגמרא: אמר לך ריש לקיש, שם אמרינא אנה – מה שאמרת
 שכל מקום שאפשר לקיים את שניהם אין הלאו נדחה, אין זה אלא
 הויבא דמקמי – שיכולה להתקיים המצוה בשלמותה מבלי
 לעבור על הלאו. אבל הקא ביבום, עיקר מצות יבום אינה יכולה
 להתקיים אלא על ידי ביאה, ואף שאפשר להפטר אף על ידי
 חליצה מכל מקום חליצה במקום יבום לאו מצוה היא.
 הגמרא דנה באיסור 'שניות' המובא במשמנתו, ומביאה רמז
 לאיסור זה מן התורה: אמר רבא, רמז לאיסור שניות מן התורה
 מנין, שנאמר בפרשת עריות (ויקרא יח כז) 'כי את כל התועבת האל
 עשו אנשי הארץ'. ומאחר שפירושה של תיבת 'האל' הוא
 שהתועבות האלו קשות כמבואר בסמוך, מכלל דאיכא תועבות
 אחרות שהם רבות – שאינן חמורות כאותן המוזכרות בפרשה.
 ומאי נינהו רבות' אלו, אלו הן שניות לעריות. שואלת הגמרא:
 ומאי משמע דהאל' לישנא דקשה הוא. משיבה הגמרא: ממנה דכתיב
 על מלך בבל שבא על ירושלים (ירמיהו יח ט) 'את אלי הארץ לקח,
 שהם השירים והחוקים שבבני הארץ.
 שואלת הגמרא: לימא ובהא נאמר, דרבא פליגי על מה דאמר
 רבי לוי. דהרי אמר רבי לוי, קשה עונשין של מידות – עונש של מוכר
 שהטעה את הלקוחות במשקלות שאינן מתוקנים, יותר מעונשין
 של הנכשל בעריות. משום שנה – עריות נאמר בהן לשון 'אל', וזה
 – מדרות נאמר בהן (דברים כה טו) 'כי תועבת ה' אליהך כל עשה
 אלה, ואלה' הוא לשון קשה יותר מלשון 'אל'. הרי שאל' אינו
 לשון קשה, ולא כדברי רבא. מתרצת הגמרא: גם לשון 'אל' היא
 לשון קשה, ואולם לשון 'אלה' קשה יותר מאל.
 מקשה הגמרא על דברי רבי לוי: הלא נמי עריות נמי הא קתיב
 (ויקרא יח כט) 'מכל התועבת האלה, ואם כן מנין שעונש מידות חמור
 יותר מהן. מתרצת הגמרא: הווא 'אלה' שנאמר בעריות לא נכתב
 כדי להחמיר בעונשן, אלא בא למעוטי מידות מעונש ברת, שדווקא
 עריות האלה בברת, אבל העובר על מידות אינו בברת. שואלת
 הגמרא: אלא מאי חומרייהו של מידות מעריות. משיבה הגמרא:
 הני עריות אפשר לחזור עליהן בתשובה, אבל הני מידות לא אפשר
 לחזור עליהן בתשובה, מכיון שגול מן הרבים ואינו יודע למי
 להשיב.
 הגמרא מביאה מקור נוסף לאיסור שניות מן הכתובים: רב יהודה
 אמר, מקור איסור שניות הוא מהקא, שנאמר על שלמה (קהלת יב ט)
 'עוד למד דעת את העם, ואון וחמר תקן משלים הרבה, שלימד את

יבמות. פרק שני - כיצד אשת אחיו דף כא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קעז רש"י תוספות

1 כי את כל התועבות האל - גבי עריות כתיב, ומשמע התועבות הקשות. מבלל דיש רבות
2 - וקלות מן, ואסורות. אלה - במדות כתיב: "כי תועבת ה' כל עושה אלה כל עושה
3 עול", ומדקאמר יותר משל עריות - מכלל דהא לאו קשה הוא. הכתיב אלה - "מכלל
4 התועבות האלה הנכרות". עריות אפשר בתקנה - כל זמן שלא הוליד ממנו - יפרשו
5 הימנה ויתחרט. אבל מדות - גול את הרבים

6 הוא, ואינו יודע למי חיזור. ואף על גב דקימא
7 לן יתקן בהם ערכי רבים - לאו תשובה
8 מעלייתא הוא. ואון - לשון אונים, בית אחיה -
9 כדאמר בעירובין: לימד דעת את העם -
10 דאגמנהו כסימני טעמא ואסברה בדדמי, גמר
11 מילתא ממילתא. והוהיר על דברי סופרים,
12 כדכתיב: "יותר מהמה בני הוזהר" - הוזהר
13 בדברי סופרים יותר מדברי תורה, וגור על גב
14 השניות אונים - שר קופה לאחוז בזה הקופה,
15 ומשמרת שלא הפול. הכי נמי על ידי שניות
16 מתרחקין מן העריות. פתעהו - הגילה לאיסור.
17 והוסיף עליו, כדי שלא תעבור בו כמו "גדל
18 פרע", ושמרתם את משמתי - גבי עריות
19 כתיב. אם אמו - אמו כתיבה, וגזרו רבנן על אבי
20 אמו כדי שלא יפגע באמו. וגזרו נמי באם אבי
21 משום אם אמו. ואף על גב דגזירה לגזירה הוא.
22 כדאמר לקמן: משום דתרייהו אימא רבתא קרו
23 להו. ואשת אבי אביו - משום אשת אביו
24 הכתובה. ואשת אבי אמו - ואף על גב דאשת
25 אבי (אם) אמו גזירה משום אשת אבי אביו -
26 דתרייהו אבא רבא קרו להו, והילכך חרא הוא.
27 ואשת אחי האב מן האם - דמן התורה "ערות
28 אחי אבין" כתיב, ואמרין לקמן ב"הבא על
29 יבמתו" דבאדאי אביו מן האב קמשטעי. אבל אם
30 היה אחיו של אביו מן האם שריא. וגזרו רבנן
31 עלה משום אשת אחי אביו מן האב. ואשת אחי
32 האם מן האב - כגון נפתלי אחי יוכבד מאביה,
33 וגשא אשה - אסורה לאודין משום שניה. דאף
34 על גב דאשת אחי אמו לא כתיבא - גזרו בה
35 רבנן היכא דהוא אחי אמו מן האב, גזירה משום
36 אחי אביו מן האם דהויה נמי שניה ואיכא עד
37 אב. אבל אם היה נפתלי אחי יוכבד מן האם ולא
38 מן האב - מביעי לקמן בגמרא אי גזרו רבנן
39 עלה אי לאו. וכלת בנו - גזרו משום כלתו.
40 וכלת אשה - מפרש טעמא לקמן: גזירה משום
41 כלת בנו חורטו - בן אשתו. ואסור כבת חורטו
42 - לקמן פריך: הא דאורייתא היא "את בת בנה",
43 ואמאי תני לה בהדי שניות? הא פסיקא ליה -
44 בת חורטו לעולם אסורה לו. הא לא פסיקא ליה
45 בת אשת חמיו האסורה לו משום אחות
46 אשה. הואיל ולאחר מיתא אשתו מותרת לו -
47 לא פסיקא ליה. ארבע נשים שניות יש להן
48 הפסק - שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר. אבל
49 האחרות, כגון אם אמו - אין להם הפסק,
50 שלמעלה הימנה עד סוף כל הדורות והיא נמי
51 שניה. וכן אשת אביו ואם אביו אביו
52 למעלה מהן עד לעולם אסור. כגון אשת אבי

1 רב יהודה אמר ואן חקר - הוא דאמר פרק שני דעירובין (כא.ב). בשעה שתיקן שלמה
2 נטילת ידים ועירובין יצאת בת קול ואמרה כו ולא חשיב שניות - שמא אחר בת קול
3 תקנה.

4 **ומותר** באשת חמיו - ירושלמי: אשת חמיו אסורה משום מראית העין. ואם תאמר

5 תורה היא לאסורה - הא דוד נשא רצפה בת
6 איהו! וקאמר נמי: שני חורגין שגדלו בבית -
7 אסורה מפני מראית העין. רבי חנינא אומר: יסבון
8 באתרא דלא חכימו להו. ומעשה פפרוביציא
9 באחד שהיה טבחו טבוח ויינו מווג לישא אשת
10 חמיו, ואפסדיה רבינו חם לסעודתיהו: ואף על גב
11 דשמעתין שרי להו אשת חמיו וחרגו - שמא
12 אחר כך אסרום. ומיהו בסוף "משוח מלחמה"
13 מוכיח סוגיא דלא חיישין למראית העין גבי
14 חורגה הגולה בין האוין.

15 **אי** הכי אשת חמיו נמי - מאם אם חמיו לא
16 מצוי למפרך דתימא ליה אני מותרת לך כו
17 - דבעיא היא לקמן אם שניות דרבי חייא יש להן
18 הפסק או לא.

לא

19 **ד"האל"** לישנא דקשה הוא? דכתיב: "ואת אילי הארץ לקח". לימא פליגי דרבי לוי, דאמר
20 רבי לוי: בקשה עונשין של מדות יותר מעונשין של עריות, שזה נאמר בהן "אל" וזה
21 נאמר בהן "אלה". "אל" - קשה, "ואלה" - קשה מ"אל". גבי עריות נמי, הא כתיב "אלה!"
22 ההוא למעוטי מדות מפרת. אלא, מאי חומרייהו? הני אפשר בתשובה, הני - לא אפשר
23 בתשובה. רב יהודה אמר מהכא: "ואון יחקר תקן משלים הרבה" ואמר עולא אמר רבי
24 אלעזר: קודם שבא שלמה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אונים, עד שבא שלמה
25 ועשה לה אונים. רבי אושעיא אמר, מהכא: "פרעוהו אל תעבר בו שטה מעלו ועבור".

26 אמר רב אשי: משל דרבי אושעיא למה הדרך דומה - לאדם משמר פרדם, משמר מכוזין

27 - פולו משתמר, משמר מפנים - שלפניו משתמר, שלאחריו - אינו משתמר. והא דרב

28 אשי בדרתא היא: התם, שלפניו מיהא משתמר, הכא, אי לאו שניות - פגע בערוה גופה.

29 רב פהנא אמר מהכא: "ושמרתם את משמרתיה" - עשו משמרת למשמרתיה. אמר ליה

30 אביו לרב יוסף: הא - דאורייתא היא? דאורייתא, ופירשו רבנן. כל התורה נמי פירשו

31 רבנן! אלא: כדרבנן, וקרא - אסמכתא בעלמא. תנו רבנן: מה הם שניות? אם אמו, ואם

32 אביו, ואשת אבי אביו, ואשת אבי אמו, ואשת אחי האב מן האם, ואשת אחי האם מן

33 האב, וכלת בנו, וכלת בתו. ומותר אדם פאשת חמיו ופאשת חורגו, ואסור כבת חורגו.

34 לחורגו מותר פאשתו ובתו. ואשת חורגו אומרת לו: אני מותרת לך, ובתי אסורה לך.

35 בת חורגו - דאורייתא היא, דכתיב: "את בת בנה ואת בת פתיה!" משום דקבעי למיתני

36 ספקא: אשת חורגו אומרת לו: אני מותרת לך ובתי אסורה לך, ואף על גב דבתי אסורה

לך מדאורייתא - פדידי לא גזור ביה רבנן, תנא רישא נמי בת חורגו! אי הכי, אשת

חמיו נמי תימא: אני מותרת לך ובתי אסורה לך, דהויה אחות אשתו! הא - פסיקא

ליה, הא - לא פסיקא ליה. אמר רבי: ארבע נשים יש להן הפסק. נקיט רב בדיה תלת:

אשת אחי האם מן האב, ואשת אחי האב מן האם, וכלתו. וועירי מוסרף אף אשת אבי

אמו. אמר רב נחמן בר יצחק, וסימניך: דעילאי דרב. ורב, מאי טעמא לא חשיב ליה?
מחלפא ליה פאשת אבי אביו. וועירי: להתם שכיח ואויל, להכא - לא שכיח ואויל. פלתו
דאורייתא

האב

53 אבי אבא ואם אבי אביו. ונקיט רב מיהיה תלת - לפרושי תלת מהך ארבעה, אבל רביעית לא הוה ידע מה היא, אבל גמרא הוה גמיר דארבע נינהו. אשת אחי האם מן האב
54 - היא לבדה שניה, אבל אשת אחי אם אמו - מותרת. ואשת אחי האב מן האם - לבדה שניה. אבל אשת אחי אבי אביו מן האם - מותרת וטעמא, משום דלא שייכא בהו ערוה
55 דאורייתא. אבל אם אמו, דשייכא בדרותיה ערוה דאורייתא. כגון אמו ואשת אבי אביו, יש בדרותיה אשת אב דאורייתא. ואם אביו נמי, אף על גב דלא שייכא בדרה ערוה דאורייתא
56 - אין לה הפסק, ואסורה אף אם אבי אביו, דמיחלפא באם אם אמו. וכלתו - יש לה הפסק, ולקמן פריך: הכי חשיב כלתו בהדי שניות? הא דאורייתא היא ומתרי: אימא כלת בתו,
57 דחשבין לה לעיל בשניות. וקאמר רב דיש לה הפסק, הואיל ולא שייכא בה איסור כלה דאורייתא. הילכך, כלת בתו - שריא. אבל כלת בנו - אין לה הפסק, וכלת בן בנו נמי
58 אסירא, הואיל ושייכא בדרות הללו איסור כלה דאורייתא. אשת אבי אמו - יש לה הפסק, ושרינן אשת אבי אביו אמו, הואיל ולא שייכא בדרות הללו אישות אב דאורייתא. וסימן
59 - הא דאוסף ועירי דעילאי דרב, הוא דור אחד למעלה משניות דרב דחשיב אשת אחי האם, וזו של ועירי דור אחד למעלה. אשת אבי אמו מחלפא באשת אבי אביו - דאי אמרת
60 יש לה הפסק, אתי למימר באשת אבי אביו יש לה הפסק, והתם איכא באותם דורות אשת דאורייתא. התם שכיח דאויל - למשפחת אביו אדם רגיל לילך, ויודע שיש שם קורבה
61

לא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו - ותמיה: דאמאי לא אסרין לה משום: כל שבנקבה ערוה - בזכר גורו על אשתו משום שנייה, כדלוקמן? דטעם גמור הוא. ולא סימנא בעלמא, מדפרין עליה: מאי שנא הני ומאי שנא נא הני, הא חד קודשי מקרב לה כו': ועוד: מדפיש מינה אשת אחי האם מן האם, ולא מוקי לה בכלת בתו! ואומר רבינו יצחק:

דאורייתא היא, דכתיב: "עֲרוֹת פְּלִתָּד לֹא תִגְדְּלוּ!"
אִמָּא: פִּלְת בְּנוּ. וְכֵלֶת בְּנוּ יֵשׁ לָהּ הַפֶּסֶק? וְהָא תִנְיָא:
פִּלְתוּ - עֲרוֹה, פִּלְת בְּנוּ - שְׁנִיָּה, וְכֵן אַתְה אִמְר בְּבִנּוּ,
וְכֵן בְּנֵי, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת! אֵלָא אִמָּא: פִּלְת בְּתוּ.
דְּאִמְר רַב הֶסְדָּא: הָא מִיִּלְתָּא מִגְּבָרָא רַבָּה שְׁמַעֵי לִי,
וּמְנֵי - רַבִּי אִמִּי: לֹא אֶסְרוּ פִּלְתָּ אֵלָא מִפְּנֵי כֵּלְתָּ.
וְאִמְרוּ לִי פִּלְדָּא: מִלְּפָנָא הוּיָת. אִמְיָנָא: אִי גְבָרָא
רַבָּה הוּיָנָא - אֶסְפְּרָא מַדְעָתִי, אִי מְקָרִי דְרִדְקִי הוּיָנָא
- אֲשִׁיִּילָהּ מִרְבֵּנָן דְּאָתוּ לְבִי בְּנִישְׁתָּא. הֲשִׁתָּא סְבָרְתָּהּ
מַדְעָתִי: לֹא אֶסְרוּ פִּלְתָּ בְּתוּ אֵלָא מִשּׁוּם פִּלְתָּ בְּנֵי.
אִמְר לִיה אֲבִי לְרַבָּא: אֶסְפְּרָה לָךְ, כְּגוֹן פִּלְתָּה דְבִי בַר
צִיתָאִי. רַב פֶּפְּא אִמְר: כְּגוֹן פִּלְתָּה דְבִי רַב פֶּפְּא בַר
אָבָא. רַב אֲשִׁי אִמְר: כְּגוֹן פִּלְתָּה דְבִי מְרִי בַר אִיסְק.
אִיבְעִיָּא לְהוּ: אֲשֶׁת אַחֵי הָאֵם מִן הָאֵם, מְהוּ? אֲשֶׁת
אֲחֵי הָאֵב מִן הָאֵם, וְאֲשֶׁת אַחֵי הָאֵם מִן הָאֵב, דְּאִיפָּא
צַד אָב - הוּא דְגִזְרוּ רַבְנָן, אֲבָל הִיכָא דְלִיכָא צַד
אָב לֹא גִזְרוּ בְּהוּ רַבְנָן, אִי דְלִמָּא לֹא שְׁנָא? אִמְר
רַב סְפָרָא: הִיא גּוֹפָה גְזוּרָה, וְאִנּוּ נִיקוּם וְנִגְזְרוּ גְזוּרָה
לְגוּזְרָה!? אִמְר רַבָּא: אֲמַר פּוֹלְהוּ לְאוּ גְזוּרָה לְגוּזְרָה
נִיְהוּ? אֲמַר - עֲרוֹה, אִם אֲמַר - שְׁנִיָּה, וְנִגְזְרוּ עַל
אִם אֲבִי מִשּׁוּם אִם אֲמַר. וְנִמְעָמָא מְאִי? פּוֹלְהוּ "דְבִי
אִמָּא רַבְתִּי" קְרוּ לִיה. אֲשֶׁת אֲבִי - עֲרוֹה, אֲשֶׁת אֲבִי
אֲבִי - שְׁנִיָּה, וְנִגְזְרוּ עַל אֲשֶׁת אֲבִי אֲמַר מִשּׁוּם אֲשֶׁת
אֲבִי אֲבִי, וְנִמְעָמָא מְאִי? פּוֹלְהוּ "דְבִי דוּדִי" קְרוּ לְהוּ. מְאִי? תָּא
לִיה. דְּאֲשֶׁת אַחֵי הָאֵב מִן הָאֵב - עֲרוֹה, אֲשֶׁת אַחֵי
הָאֵב מִן הָאֵם - שְׁנִיָּה, וְנִגְזְרוּ עַל אֲשֶׁת אַחֵי הָאֵם
מִן הָאֵב מִשּׁוּם אֲשֶׁת אַחֵי הָאֵב מִן הָאֵם, וְנִמְעָמָא
מְאִי - מִשּׁוּם דְכּוֹלְהוּ "דְבִי דוּדִי" קְרוּ לְהוּ. מְאִי? תָּא
שְׁמַעֵי: דְבִי אַתָּא רַב יְהוּדָה בַר שִׁילָא אִמְר: אִמְרִי
כְּמַעְרְבָא: כָּל שְׁבִנְקָבָה עֲרוֹה - בּוֹכֵר גְזוּרוּ עַל אֲשֶׁתוּ
מִשּׁוּם שְׁנִיָּה. וְאִמְר רַבָּא: וְכֵלְלָא הוּא? הַחֲמוּתוּ -
עֲרוֹה, אֲשֶׁת חֲמוּ מוֹתֶרְתָּ. בַּת חֲמוּתוּ - עֲרוֹה, אֲשֶׁת
בֶּן חֲמוּתוּ מוֹתֶרְתָּ. בַּת חֲמוּי - עֲרוֹה, אֲשֶׁת בֶּן חֲמוּי
- מוֹתֶרְתָּ. חוֹרְגָתוּ - עֲרוֹה, אֲשֶׁת חוֹרְגוּ - מוֹתֶרְתָּ!

בַּת חוֹרְגָתוּ עֲרוֹה אֲשֶׁת בֶּן חוֹרְגוּ מוֹתֶרְתָּ וְהָא דְרַב יְהוּדָה בַר שִׁילָא לְאוּתוּי מְאִי? לֹא
לְאוּתוּי אֲשֶׁת אַחֵי הָאֵם מִן הָאֵם, דְּכָל שְׁבִנְקָבָה עֲרוֹה - בּוֹכֵר גְזוּרוּ אֲשֶׁתוּ מִשּׁוּם שְׁנִיָּה!
מְאִי שְׁנָא הִנֵּי וּמְאִי שְׁנָא הָא? הָא - בְּחַד קִדּוּשֵׁין מְקָרֵב לָהּ, הִנֵּי - עַד דְּאִיפָּא תְרִי
קִדּוּשֵׁין לֹא מְקָרֵב לָהּ. שְׁלַח לִיה רַב מִשְׁרָשָׁי מְתוּסְנִיָּא לְרַב פֶּפְּא: וְלִמְדוּנֵי רַבִּינוּ, אֲשֶׁת
אַחֵי אֲבִי הָאֵב, וְאַחֵי אֲבִי הָאֵב, מְהוּ? מְדַלְמֶטָה עֲרוֹה - לְמַעְלָה נִמְי גְזוּרוּ בִּיה, אִי דְלִמָּא,
הָא אִיִּתְפְּלִיג דְרִתָּא? תָּא שְׁמַעֵי: "בַּה הֵן שְׁנִיּוֹת", וְלֹא קְהָשִׁיב לְהוּ בְּהִרְיָהּ. תָּנָא וְשִׁיר.

מְאִי שִׁיר דְהָאִי שִׁיר? שִׁיר שְׁנִיּוֹת דְבִי רַבִּי חִיָּיא. אֲמִימֵר וְאֶכְשֶׁר בְּאֲשֶׁת אַחֵי אֲבִי אֲבִי, וּבְאַחֵי אֲבִי אֲבִי רַב הִלֵּל
לְרַב אֲשִׁי: לְדוּדִי הוּאִי לִי שְׁנִיּוֹת מִר בְּרִיה דְרַבְנָא, וּכְתִיבן שִׁתְּסִירִי לְאִיפּוּרָא. מְאִי לֹא תִמְנִי דְמִתְנִימָא וְשִׁית דְבִי רַבִּי חִיָּיא,
וְהִנֵּךְ תִּרְמִי - הָא שִׁתְּסִירִי! וְלִמְעִימֵךְ שִׁיבְסִירִי הוּיָי, דְהָא אִיפָּא אֲשֶׁת אַחֵי הָאֵם מִן הָאֵם, דְפִשְׁמִינֵן לְאִיפּוּרָא! הָא לֹא קִשְׂיָא,
הִנֵּךְ

דאורייתא היא - והכי חשיב לה רב בהדי שניות. אלא אימא כלת בתו - וטעמא פרישנא לעיל, לפי שאין בעדה צד כלות דאורייתא. לא אסרו כלה - סתם משמע. אמרו ל' כלה' - החושים בכוכבים. מלפנא חיות - חכם תהיה. ואמינא - אי האי מלפנא דאמרו לי גברא רבא בתלמוד משמע - אסברא ליה דרבי אמי דלא אסרו כלה מדעתה, ולא אשאלנה בבית המדרש. ואי האי מלפנא מקרי דרדיקי הוא - ולאו תלמיד, אשילה מרבנן - כלומר, אחיה צריך לשאלו, דלא אבינה מדעתה. לא אסרו כלת בתו - דהא ליתא בבת צד כלה דאורייתא, אלא משום כלת בנו. דיש בבן צד כלה דאורייתא, כגון אשת בנו. כגון כלתה דבר ציתאי - שהיתה לו כלת הבן וכלת הבת, ואתו לאיחלופי, וכן כולוהו. דאיכא צד אב - ואיכא למיגור משום אשת אחי האב מן האב דאורייתא. או דלמא לא שנא - אשת אחי האם מן האם מאשת אחי האם מן האב. היא נופה - אשת אחי האם מן האב. אמו כולוהו כו' - הא כולוהו לאו דוקא. אם אמו שניה - שסמוכה לערוה. וגזרו רבנן על אם אביו - שאין בה צד ערוה, משום אם אמו. ושעמא מאי וכו' - אשת אבי אביו שנייה, שסמוכה לאשת אב. וגזרו רבנן על אשת אבי אמו - אף על גב דלא שייך צד אישות אב דאורייתא לא למעלה ולא למטה משום אשת אבי אביו. הכי גרסינן כולוהו דבי דודי קרוי לה - ולא גרסינן רבתי. כל שבנקבה ערוה - שאם היתה נקבה היתה ערוה לזה, גזרו בזכר על אשתו. וכולוהו מפרש ואזיל לזה. הכי גרסינן: ואמר רבא וכללא הוא - בתמידי. בת חמות ערוה - שהיא אחות אשתו. לאו לאיתווי אשת אחי האם מן האם - בדנקבה ערוה. דאחות האם מן האם ערוה, דכתיב: "ערות אחות אמך", ודרשינן ב"בא על יבמתו". בין מן האב בין מן האם, הילכך בזכר גזרו על אשתו. מאי שנא האי ומאי שנא תנך - דלעיל אשת חמוי ואשת חמוי וכן חמות ואשת חורגו וכן חורגו. ואף על גב דנקבה ערוה - בזכר מותר באשתו. הא אשת אחי האם כחד קידושין מיקרבא - לגבי דהאי, בקדושין שקדשה אחי אמו. אבל כל תנך דלעיל - לוא איקרבו לגביה עד דאיכא תרתי קידושין. כגון אשת חמוי - בקדושין שקדשה אחי אשתו נתקרב חמוי אצלו, ועדיין אשת חמוי רחוקה לזה כל זמן שלא קדשה חמוי. וכן אשת בן חמוי, בקדושין שלו באשתו נתקרב בן חמוי, וקדושין בן חמוי באשתו, וכן כולם. אשת אחי אבי האב מן האב - דאמרן לעיל: אשת אחי האב מן האם של הפסק, דהיינו היתירא לאשת אחי אבי האב מן האם, דלמטה ידיד לאו ערוה היא אלא שנייה. וכי קביעינא ליה - באשת אחי אבי האב מן האב, דלמטה ידיד ערוה. אשת אחי האב מן האב, וכן אחות אבי האב בין מן האב בין מן האם, דלמטה ידיד ערוה, כגון אחות האב. איתפלג - נתרחקה קורבה. מה הן שניות - ברייתא דלעיל. שניות דרבי חייא - לקמן בשמעתין.

דורות האחרונים גזרו, ולהכי, כי פרין מאי שירי דהאי שירי. לא בעי למימר דשירי אשת אחי האם מן האם דפשתנא לאיסור. ואם תאמר, מאי פרין? וכללא הוא חמותו ערוה כו'? דלמא בהני נמי גזרו בטר הכי מהאי טעמא: ויש לומר: דקים ליה בהנזו - דשרו. הוא דפרין לקמן ולטעמין בסברי הויין, אף על גב דבתר הכי גזרו, כדפירשתי - וידע הוא דשניות דמר בריה דרבנא בדורות אחרונים הוה. רב אשי אמר כגון כלה דבי רב מרי בר איסק - כל חד נקיש אותו שהיה בימיו. ועריך לומר דתרי מרי בר איסק הוו: אחד בימי רב אשי, כדמשמע הכא ובפרק "אלו מצאיות" (בבא מציעא כב,א): אמימר ורב אשי ומר זוטרא איקלעו לבוסתניה דבי מרי בר איסק, ואחד היה בימי רב איסק, דאמר ב"המפקד" (שם ט"ב): מרי בר איסק ואיכא דאמרר תנה בר איסק, אתא ליה אחיה מבי חזאי, אתא לקמיה דרב חסדא. ורב חסדא נפטר בימי רבא, כדאמר בפרק בתרא דיומא (ע"ה). ובינים שמת רבא נולד רב אשי, כדאייתא בפרק "עשרה יוחסין" (קידושין ע"ב). אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב מזה - הוה מצי למיבעי אחות אם האם, והיא בכלל אחות אבי האב דלמטה ידיד ערוה. ואית ספרים דגרסינן ליה בהדיא.

מאי שירי דהאי שירי - אף על גב דתרתניו גזרו - חדא חשיב לזה, כדקאמר בסמוך: דהגזרו תרתי דרמין להדיד חודא חשיב לזה. ופירש בקונטרס דהרן תרתני - היינו: אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב, ולא כמו שפירש רבינו יצחק בן רבינו מאיר דקאי אאשת אחי האם מן האם ואשת אחי האם מן האב - דכולוהו אחי אמו קרוי להו.

אמימר אכשר כו' - פסק רבינו חננאל דהלכה כאמימר, וכן בשאלתות דרב אחאי. וכן משמע דסבר רב אשי, דקאמר: השתא נמי דכתיבי לאיסורא - לא מר בריה דרבנא חתים עלייהו. ולרבינו יצחק נראה דאין הלכה כאמימר, דסוגיא דגמרא ב"החולץ" (יבמות מ"ב) דלא כותיה. וקאמר נמי: אמימר מוקי לה משום חולץ, וקסבר: גזרו שניות בחלוצה. ואין התלמוד רוצה לפשוט בעיא שלו מדברי אמימר. שניות

62 דוּרְיָא (דודים) קָרַי לְהוּ. ואם כן יש להסתפק באשת אחי האם מן
 63 האם מֵאִי דינה. האם אף אח זה קרוי דוד ויש לאסור את אשתו,
 64 או שלא גזרו באשת דודו אלא אם כן יש בו צד אב.
 65 הגמרא פושטת ספק זה: תָּא שְׁמַע, דְּבִי אָתָּא רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא
 66 אָמַר, אָמְרִי בְּמַעְרְבָא כָּלל באיסור שניות, כָּל שְׁנַנְקְבָה עֲרֻהָ – כל
 67 קורבה שנאסרת בנקבה משום ערוה, בְּזָכֵר שְׁהוּא באותה דרגת
 68 קורבה נִזְרָו עַל אִשְׁתּוֹ משום שְׁנִינְהּ. וְאִמְרַ רַבָּא שְׁהוּא עַל כָּלל או,
 69 וְכִי כָּלְלָא הוּא, וְהִרֵי חֲמוּתָא אִסוּרָה עֲלֵיו באיסור עֲרֻהָ מן התורה,
 70 ומכל מקום אִשְׁתּוֹ חֲמוּי מוֹתֵרָת. ולפי הכלל האמור מן הראוי
 71 שתיאסר משום שניה, שהרי חֲמוּי וחמותו שוים בדרגת קרבתם,
 72 וכשם שחמותו אסורה מן התורה כמו כן יש לגזור על אשת חֲמוּי.
 73 עוד הקשה רבא: הִרֵי בַת חֲמוּתָא שְׁהִיא אַחֹת אִשְׁתּוֹ אִסוּרָה עֲלֵיו
 74 באיסור עֲרֻהָ, ואילו אִשְׁתּוֹ בְּן חֲמוּתָא מוֹתֵרָת, ואפילו שהוא שוה
 75 בדרגת קרבתו לבת חמותו אין אשתו נאסרת. וכן בַּת חֲמוּי שְׁהִיא
 76 אַחֹת אִשְׁתּוֹ אִסוּרָה עֲלֵיו באיסור עֲרֻהָ, ואילו אִשְׁתּוֹ בְּן חֲמוּי
 77 מוֹתֵרָת. וכן חוֹרְגָתָא – בת אשתו מבעלה הקודם שְׁהִיא עֲרֻהָ, ואילו
 78 אִשְׁתּוֹ בְּנו חוֹרְגָתָא מוֹתֵרָת. וכן בַּת חוֹרְגָתָא – בת בת אשתו שְׁהִיא עֲרֻהָ,
 79 ואילו אִשְׁתּוֹ בְּן חוֹרְגָתָא – אשת בן אשתו מבעלה הקודם מוֹתֵרָת.
 80 מסיקה הגמרא את ראייתה: אלא בהכרח לא בא רב יהודה בר
 81 שילא לאסור את כל אלו, ואם כן הָא דְרַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא לְאִיתוּי
 82 מֵאִי – מה בא לרבות, וכי לֹא לְאִיתוּי אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָם מִן הָאָם מִכַּח
 83 הַכָּלל דְּכָל שְׁנַנְקְבָה עֲרֻהָ מִזְכָּר נִזְרָו עַל אִשְׁתּוֹ משום שְׁנִינְהּ, שהרי
 84 נקבה שְׁהִיא אַחֹת אִמּוֹ אִסוּרָה עֲלֵיו מן התורה, ועל כן גם
 85 על אשת זכר שְׁהוּא אַחֵי אִמּוֹ מֵהָאָם גִּזְרוּ משום שניה.
 86 שואלת הגמרא: מֵאִי שְׁנָא הֵי – במה שונים כל אלו שהוכיח מהן
 87 רבא שאפילו שבנקבה הן עריות מכל מקום בזכר אין אשתו
 88 נאסרת משום שניות, וּמֵאִי שְׁנָא הָא – אשת אחי אמו מהאם שְׁהִיא
 89 אסורה משום שניות כשם שאחות אמו מהאם אסורה מן התורה.
 90 משיבה הגמרא: הָא – אשת אחי אמו מהאם כְּתוּב קִידוּשֵׁי מְקַרְבָּה לָהּ
 91 בְּמַעֲשֵׂת קִידוּשֵׁי אַחַד שֶׁן אִחֵי אִמּוֹ הִיא נַעֲשִׂית קְרוֹבַתּוֹ [צִיּוּר בּוּ,
 92 אבל כל הֵי, עַד דְּאִיבָא תְּרִי קִידוּשֵׁי לֹא מְקַרְבָּה לְהוּ – אינן נעשות
 93 קרובותיו, וכגון אשת חֲמוּי שְׁהִיא נַעֲשִׂית קְרוֹבַתּוֹ עַל יַד
 94 שמתקדשת לחֲמוּי וגם על ידי שקידש הוא את בת חֲמוּי. וכן
 95 באשת בן חֲמוּי וכן חמותו, שאף לאחר שקידש את אשתו אין כל
 96 אלה נעשות קרובותיו עד שיתקדשו לבעליהן.
 97 הגמרא מביאה ספק בדין שניות: שְׁלַח לִיָּה רַב מְשֻׁרְשָׁא מְתוּסְנִינְא
 98 לְרַב פֶּסְי, יְלַמְדֵנּוּ רַבֵּינָה, אִשְׁתּוֹ אַחֵי אָבִי הָאָב מֵהָאָב (אשת דוד
 99 אביו) [צִיּוּר ג], וְאִחֹת אָבִי הָאָב מֵהָאָב וְדוֹדַת אַבִּינּוּ, מַהוּ דִּינָה, הָאָם
 100 הֵן אִסוּרוֹת מִשׁוּם שְׁנִינּוֹת או לא. מְדַלְמַטָּה עֲרֻהָ לְמַעְלָה נִמְי וְזוֹ
 101 בִּיָּה – האם משום שדור אחד למטה שְׁהוּא אַחֵי אַחֵי הָאָב מֵהָאָב
 102 ואחות האב מֵהָאָב הֵן עריות מן התורה גזרו חכמים גם על הדור
 103 שלמעלה ממנו, או דְּלָמָּא הָא אִיתְפְּלִיג דְרַתָּא – כיון שהתרחקה
 104 קרבתן בדור אחד לא גזרו בהן חכמים.
 105 פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע, הִלָּא שְׁנִינּוּ בְּרִייתָא (לעיל ע"א) מַה הֵן
 106 הַשְּׁנִינּוֹת, וְלֹא קִשְׁיָה לְהוּ שְׁתַּרְחִיחּוּ (בנייהן) אשת אחי אבי האב
 107 ואחות אבי האב, ומכאן שֶׁהֵן מותרות. דוּחַה הגמרא: יִתְבּוֹן שְׁגַם הֵן
 108 אסורות, אלא תָּנָא בְּרִייתָא חֵלֶק מֵהָאִסוּרוֹת וְשִׁיר אֵת מִקְצַתָּן.
 109 שואלת הגמרא: מֵאִי עוֹד שִׁיר הַתְּנָא כְּכַדֵּי שְׁנִינּוֹת דְּגַם הָאִי (א) – את
 110 אלו שְׁייר, שהרי אין דרך הַתְּנָא לְשִׁיר רַק דִּין אַחַד בְּלַבַּד. מְשִׁיבָה
 111 הגמרא: שִׁירֵי גַם שְׁנִינּוֹת שְׁנִשְׁנוּ דְּבִי רַבִּי תִּיָּא שִׁיבֹארוּ לְהֵלָן.
 112 הגמרא מביאה את הכרעת אבמימר בספק זה: אִמְיִר אָבִיבְר
 113 (א) – הִתִּיר (ב) אִשְׁתּוֹ אַחֵי אָבִי וְאִחֹת אָבִי אָבִי. רב הלל מקשה
 114 על אבמימר: אָמַר לִיָּה רַב הֵלֵל לְרַב אֲשֵׁי, לְדִידִי חֲזִינָא לִי (א) – רִאִיתִי אֵת
 115 הַלְכוֹת שְׁנִינּוֹת שֶׁשְׁנָה מִן בְּרִית רַבִּינָא, וְיִתְבּוֹן שִׁיתְקַרֵּי (א) – שֶׁשֶׁ
 116 עֲשָׂרָה שְׁנִינּוֹת לְאִיפְסָרָא. מֵאִי לֹא (א) – הָאָם אֵינָן תְּמִנָּה (א) – שְׁמוֹנָה
 117 דְּשְׁנִינּוֹ בְּמִתְנִיתָא לְעִיל (א) (א) – עוֹד שִׁית (א) – שֶׁשֶׁ שְׁנִשְׁנוּ דְּבִי רַבִּי תִּיָּא,
 118 וְעוֹד הֵקֵד תְּרִיתִי אִשְׁתּוֹ אַחֵי אָבִי וְאִחֹת אָבִי אָבִי שְׁבִיחַד תָּא
 119 מְנִינָם שִׁיתְקַרֵּי. הִשִּׁיבוּ רַב אֲשֵׁי וְלְמַעְרַמֵּי – וכי לדבריהן לא קשה
 120 על המנין האמור, והלא שִׁיתְקַרֵּי (שבע עשרה) שְׁנִינּוֹת תְּמִנָּה, דְּתָא
 121 אִיבָא אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָם מִן הָאָם דְּפִשְׁמִינָן לְעִיל לְאִיפְסָרָא. הִשִּׁיבוּ רַב
 122 הֵלָל: הָא לֹא קִשְׁיָא,

1 הרי כלתו מדאורייתא היא אסורה, דְּבִתְרֵיב (ויקרא יח טו) עֲרֻהָ בְּלִתְהָד
 2 לֹא תִּלְהָל. מתרצת הגמרא: אלא אִימָא בְּלַת בְּנֵי, ועליה אמר רב
 3 שיש לה הפסק.
 4 מקשה הגמרא: וכי בַּת בְּנֵי יֵשׁ לָהּ הַפְּסָק, וְהָא תְּנִיָּא, בְּלַתָּא אִסוּרָה
 5 מן התורה משום עֲרֻהָ, וְכַלְלָתָּ בְּנֵי אִסוּרָה מִדְּרַבְנָן באיסור שְׁנִינְהּ,
 6 ועליה אומרת הבריייתא, וְכֵן אָתָּה אוֹמֵר בְּכַלְלָתָּ בְּנֵי וּבְכַלְלָתָּ בְּנֵי
 7 עַד מוֹף כָּל הַדְּרוֹת שְׁהִיא אִסוּרָה. מתרצת הגמרא: אִלָּא אִימָא (א) – יֵשׁ
 8 לומר שדברי רב אמורים בְּכַלְלָתָּ בְּתוֹ, שמכיון שכלה שאסורה מן
 9 התורה אינה אלא בקורבת בנו שְׁהִיא אַשְׁתּוֹ הֵבֵן וְלֹא בְּקוֹרְבַת הַבֵּת,
 10 ולא גזרו על כלת בתו משום שיש בה צד דאורייתא אלא משום
 11 שניה אחרת, ועל כן לא גזרו אלא בה בלבד, ולא בכלת בת בתו.
 12 הגמרא מביאה את סיבת הגזירה בכלת בתו: דְּאָמַר רַב חֲסָדָא, הָא
 13 מִלְּתָא מְנַבְּרָא רַבָּה שְׁמִיעַ לִי – דבר זה מאדם חשוב שמעתי, וּמִנּוּ
 14 (א) – הוּא רַבִּי אָמֵר, שֶׁאִמְרַ לִי לֹא אִסְרוּ כָּלָה אִלָּא מִפְּנֵי כָּלָה
 15 אַחֵרָת. מבאר רב חסידא את דבריו, ומקדים: וְאָמַר לִי בְּלִדְרָא
 16 (א) – הַחֲחוּסִים בְּכוֹכְבִּים, מִלְּפָנַי הָיִיתָ – חכם שהיה: וְאִמְיָנָא (א) – רִאִמְרָתִי
 17 בְּלָבִי, אִי נִתְכוּוְנוּ לְכָךְ שְׁנַבְּרָא רַבָּה הָיִינָא, יִכּוֹל אֲנִי לְאִפְסָרָא
 18 (א) – לְהַסְבִּיר מִדְּעַתִּי אֵת דְּבַרֵּי רַב אֲמִי, אֲבָל אִי נִתְכוּוְנוּ לְכָךְ דְּמִקְרִי
 19 דְרַבְּנֵי הָיִינָא (א) – שֶׁאִיחִיד מַלְמַד תִּינוּקוֹת לֹא אוֹכֵל לְהַסְבִּיר
 20 בְּעַמְמִי, אִלָּא אֲשִׁירָלָה מְרַבְּנֵי דְאִתּוֹ לְבִי בְּנִישְׁתָּא – אשאל לחכמים
 21 הַבָּיִים לְבֵית הַכְּנֵסֶת. אֲמַנָּם הִשְׁתָּא סְכָרְתָה מְדַעְתִּי – יודע אני
 22 לפרש מדעתי, שְׁלֹא אִסְרוּ בְּלַת בְּתוֹ אִלָּא מִשׁוּם הַחֲשֵׁשׁ שְׁמֵא יִבּוּאוּ
 23 לְהַחְלִיפָה בְּכַלְלָתָּ בְּנֵי שְׁהִיא אִסוּרָה מִשׁוּם שֶׁשׁ בְּבָנָו כָּלָה שֶׁאִסוּרָה
 24 מִדְּאִוּרִיתָא, וְהִיא אִשְׁתּוֹ בְּנֵי, וְעַל כֵּן גִּזְרוּ גַם עַל כַּלְתּוֹ.
 25 אָמַר לִיָּה אָבִי לְרַבָּא אִפְסָרָה (א) – אִסְבִּיר לָךְ דּוּגְמָא לְחֲשֵׁשׁ זֶה, בְּגוֹן
 26 בְּלִתְהָ דְּבִי בַר צִיתָא, שְׁהִיוּ לוֹ גַּם כַּלַּת הֵבֵן וְגַם כַּלַּת הַבֵּת, וְאִם
 27 יִתִּירוּ אֵת כַּלַּת הַבֵּת יִחְלִיפוּ בָּהּ אֵת כַּלַּת הֵבֵן וְיִתִּירוּ גַם אוֹתָהּ. וְרַב
 28 פֶּסְאָ אָמַר, בְּגוֹן בְּלִתְהָ דְּבִי רַב פֶּסְאָ בַר אָבָא, שְׁהִיוּ לוֹ כַּלַּת הֵבֵן
 29 וְכַלַּת הַבֵּת, וְכֵן אֲשִׁי אָמַר, בְּגוֹן בְּלִתְהָ דְּבִי מְרִי בַר אִיפְסָק, שְׁהִיוּ לוֹ
 30 כַּלַּת הֵבֵן וְכַלַּת הַבֵּת.
 31 הגמרא מסתפקת בגזירת אשת אחי האם: מן התורה אשת אחי
 32 אביו מן האב אסורה, ואשת אחי האב מן האם מותרת, אלא שגזרו
 33 עליה חכמים. וכן אשת אחי האם מותרת מן התורה, בין אחיה
 34 מהאם ובין אחיה מהאב, אלא שעל אשת אחי האם מהאב גזרו
 35 חכמים. מסתפקת הגמרא: אִיבְעִיָּא לְהוּ, אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָם מִן הָאָם
 36 מַהוּ דִּינָה [צִיּוּר א]. הָאָם דּוּקָא בְּאִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָב מִן הָאָם וְאִשְׁתּוֹ אַחֵי
 37 הָאָם מִן הָאָב דְּאִיבָא בְּהוּ צַד הוּא דְּנִזְרָו רַבְּנֵי, מִשְׁמִישׁוּ
 38 שְׁהִיא אִשְׁנוֹנָה אִיא אִשְׁתּוֹ אַחֵי אַבִּי מֵהָאָב וְהִשְׁבִּיחָה הִיא אִשְׁתּוֹ אַחֵי
 39 אִמּוֹ מֵהָאָב, יֵשׁ לְחֲשׁוֹשׁ עֲלֵיהֶן שְׁמֵא יִבּוּאוּ לְהַחְלִיפֵן בְּאִשְׁתּוֹ אַחֵי
 40 הָאָב מִן הָאָב שֶׁאִסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל הִיבָא דְּלִיבָא צַד אָב כְּגוֹן
 41 אִשְׁתּוֹ אַחֵי אִמּוֹ מֵהָאָם לֹא נִזְרָו בְּהוּ רַבְּנֵי, אוּ דְּלָמָּא לֹא שְׁנָא, וְגוֹר
 42 עַל כָּל אִשְׁתּוֹ אַחֵי אִמּוֹ, בֵּין אַחִיָּה מֵהָאָב וּבֵין אַחִיָּה מֵהָאָם.
 43 רב ספרא תמה על ספק זה: אָמַר רַב פֶּסְרָא, הִלָּא אִשְׁתּוֹ אַחֵי אִמּוֹ
 44 מֵהָאָב הִיא נוֹפָה אִסוּרָה מִשׁוּם נִזְרָה שְׁלֹא יִבּוּאוּ לְהִתִּיר אֵת אִשְׁתּוֹ
 45 אַחֵי אַבִּי, וְאֵינָן נִגְזָרוּ נִזְרָה לְנִזְרָה זוֹ וְנִאִסוּר מִחֲמַתָּה גַם אֵת
 46 אִשְׁתּוֹ אַחֵי אִמּוֹ מֵהָאָב, וְהִלָּא כָּלָה הוּא בִּידֵינוּ שֶׁאֵין גְּזָרִים גְּזִירָה
 47 כְּדִי לְחַזֵּק גְּזִירָה אַחֵרָת.
 48 רבא מבאר את סברת הספק: אָמַר רַבָּא, אָמִי בְּפוּלְהוּ לֹאֵו נִזְרָה
 49 לְנִזְרָה נִינְהוּ – וכי לא מצינו בשניות שיש מהן שגזרו מחמתן על
 50 שניות נוספות. והרי אִמּוֹ שֶׁאִסוּרָה מִשׁוּם עֲרֻהָ, וְאִסְרוּ מִחֲמַתָּה אֵת
 51 אִם אִמּוֹ באיסור שְׁנִינְהּ, וְנִזְרוּ אֵף עַל אִם אָבִי גְזִירָה מִשׁוּם אִם אִמּוֹ.
 52 וְטַעְמָא מֵאִי גִזְרוּ גְזִירָה זוֹ, מִשׁוּם שְׁפוּלְהוּ – בין אם אִמּוֹ וּבֵין אִם
 53 אַבִּי, דְּבִי אִימָא רַבָּתִי (א) – סִבְתָּאן קְרוּ לִיָּה, וְעַל כֵּן בֵּין זוֹ גְזִירָה לְגְזִירָה
 54 אִלָּא גְזִירָה אַחַת הִיא. וכמו כן מצינו בְּאִשְׁתּוֹ אַחֵי שֶׁאִסוּרָה מִשׁוּם
 55 עֲרֻהָ, וְאִשְׁתּוֹ אָבִי אִסוּרָה מִשׁוּם שְׁנִינְהּ, וְנִזְרוּ אֵף עַל אִשְׁתּוֹ אָבִי
 56 אִמּוֹ מִשׁוּם אִשְׁתּוֹ אָבִי אָבִי. וְטַעְמָא מֵאִי גִזְרוּ כֵן, מִשׁוּם שְׁפוּלְהוּ –
 57 בֵּין זְקֵנוּ מֵאִמּוֹ וּבֵין זְקֵנוּ מֵאִבִּי, דְּבִי אָבָא רַבָּה (א) – סִבְתָּאן קְרוּ לִיָּה. וכמו
 58 כֵּן מִצִּינוּ בְּאִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָב מִן הָאָב שְׁהִיא עֲרֻהָ, וְאִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָב מִן
 59 הָאָם אִסוּרָה מִשׁוּם שְׁנִינְהּ, וְנִזְרוּ גַם עַל אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָם מִן הָאָב מִשׁוּם
 60 אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָב מִן הָאָם. וְטַעְמָא מֵאִי גִזְרוּ אֵף עֲלֵיהֶן, מִשׁוּם דְּכּוּלְהוּ
 61 – גַּם גְזִירָה אַחֵי הָאָב מִן הָאָב וְגַם אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָם מִן הָאָב, דְּבִי

משום שהקד' תרתי דרמיון לחדדי – שתי אלו, אשת אחי אבי אביו, ואחות אבי אביו שדומות זו לזו, פתרא חשיב להו, שכן שתיקה אסורות משום צד אחוות האב שיש בהן, ובשתיקה הדור שלמטה מן אסור משום ערוה מן התורה, וקא שיתקרי – ונמצא שיחד עמן המנין הכולל של השניות הוא שש עשרה. וסיים רב הלל: וקא מפל מקום לדידי חזון לון ממר בריה דרבנא דתתנין גם שתי שניות אלו לאיפרא.

אמר ליה רב אשי לרב הלל, ולמטעמך הלא אף לדבריך שראית שכתוב כן בשם מר בריה דרבנא, וכי אי תנה פתיב בשמו על שניות אלו להיתרא, מי חוות סמכת עליהו – האם היית סומך על כך ומתירן, הלא דמר בריה דרבנא מי (וכי) תתים עליהו הוא בעצמו. אם כן כשם שלא היית סומך על כך להיתר, השתא נמי דתתיב שם בשמו לאיפרא אין לך לסמוך על כך, משום דלאו מר בריה דרבנא תתים עליהו בעצמו.

הגמרא מביאה ברייתא ששנה רבי חייא שנוספו בה עוד שש נשים האסורות באיסור שניות: תני דבי רבי חייא, דור שלישי שבבנו – בת נכדו מבנו, ושלישי שבבתו – בת נכדו מבתו, ושלישי שבבן אשתו – נכדת בנה, ושלישי שבבת אשתו – נכדת בתה, כל אלו אסורות באיסור שנייה, וכן דור רביעי שבבניו – אם אם חמיו שאשתו רביעית לה, ורביעי שבבנותיו – אם אם חמותו, שאשתו רביעית לה, אסורות באיסור שנייה, וגורו עליהן משום אם חמיו ואם חמותו האסורות מן התורה.

רבנא מוקשה על דברי רבי חייא: אמר ליה רבינא לרב אשי, מאי שנא בקרובות אשתו שלמקלה ממנה דתקשיב לה לאשתו במנין הדורות, וקורא לאם אם אביה או אמה דור רביעי, ומאי שנא נכדת בנו ובתו שלמקשה ממנה דלא תקשיב לה לאשתו במנין הדורות, וקורא להם דור שלישי. מתרצת הגמרא: אם אם חמיו או חמותו שהם למקלה מאשתו, דכל האיפרא שלהם מבנה אשתו קא אתי (הוא בא) חשיב לה גם לאשתו במנין הדורות האסורים עליו, מה שאין כן בנכדת בנו שהיא למקשה ממנו דאיפרא לאו מבנה קרבת אשתו קאתי אלא מכח קרבת עצמו, ועל כן לא תקשיב לה לאשתו כחלק במנין דורות אלו.

שוב מקשה הגמרא: וקא שלישי בבן אשתו ושלישי בבת אשתו דאיפרא מבנה קרבת אשתו קאתי, ואף על פי כן לא חשיב לה לאשתו במנין דורות אלו. מתרצת הגמרא: אידי (אגב) דתנא רבי חייא בברייתא בנכדת בנו שהיא שלשה דורות למקשה דידיה, ולא חשבה את אשתו במנין הדורות, תנא נמי בנכדת אשתו שלשה דורות שהם למקשה דידיה ולא חשבה את אשתו כחלק במנין הדורות.

הגמרא מביאה ספק בדיון השניות ששנה רבי חייא: אמר ליה רב אשי לרב תנא, כל השניות דבי רבי חייא, האם יש להן הפסק ורק הן אסורות, או שאין להם הפסק, וכל הדורות שלמטה או למעלה מן אסורים.

הגמרא מבקשת לפשוט ספק זה מדברי רב: תא שמע, דאמר רב, איבעי נשים מתוך השניות יש להם הפסק. הרי שדווקא לארבע יש הפסק ותו לא, ומוכח מזה שאותן שניות ששנה רבי חייא אין להן הפסק. דוחה הגמרא: דלמא בי קאמר רב שרק לארבע יש הפסק, הוא לגבי אותן שניות השניות בהיתא מתניתא שהובאה לעיל (ע"א), אך יתכן שיש מלבדן עוד שניות שיש להן הפסק.

הגמרא מבקשת לפשוט את הספק מלשון הברייתא ששנה רבי חייא: תא שמע, שלישי שבבנו ובבתו ורביעי שבחמיו ובחמותו אסורות. ומשמע שדווקא שלישי בבנו ובתו ורביעי בחמיו וחמותו אין – אסורות, אבל מפי שלישי ורביעי לא נאסרו. דוחה הגמרא: דלמא אין כוונת הברייתא דווקא לשלישי ורביעי, אלא כוונתה שמשלישי בבנו ובתו ואילך וכן מרביעי ואילך שבחמיו וחמותו אסורות באיסור שניות.

גר שנתגייר נחשב כקטן שנולד, ומן התורה הוא מותר בכל הקרובות שהיו לו קודם לכן, אלא שאסרוהו חכמים בקרובות אלו שהן ערוה מן התורה. ודנה הגמרא באותן נשים שהיו שניות לו קודם שנתגייר: אמר ליה רבא לרב תנא, חזי מר האי מרנאן דאיתא

ממערבא – ראה חכם זה שבא מארץ ישראל ואמר, קעו במערבא – נסתפקו בני ארץ ישראל, האם נזרו על השניות גם בגרים, או לא נזרו שניות בגרים. אמר ליה רב נחמן, השתא ומה איסור ערוה מן התורה נפקה, אי לאו (לולא) החשש שלא יאמרו הגרים שהם באין מקרושה המורה לקרושה קלה, שבשהיו נכרים היו אסורים בקרובותיהם ועתה הם מותרים בהן, לא נזרו (לא היו גורמים) פהו רבנן לאסרם, אם כן בשניות מיפעיא – וכי צריך לומר שלא גזרו בגרים. והרי גם קודם שנתגיירו לא היו אסורים בשניות, ואם כן אין סיבה לאוסרם עליהם לאחר שנתגיירו ונעשו כקטן שנולד.

אגב הדין שנתבאר באיסור שניות בגרים, מביאה הגמרא דין נוסף בגרים: אמר רב תנא, דין גרים הואיל ואתו לידן (ובא לידנו), נפא פהו מלתא (ולא) דין נוסף. קרובים פסולים לעדות, ואינם מעידים זה לזה, וכן אינם מעידים יחד לאחרים. וגרים שהם אחין מן האם לא יעידו לכתחילה יחד על אחרים או זה על זה, ואם העידו, בדיעבד עדיהו עדות, שכן גר שהתגייר הוא כקטן שנולד. אבל אחין מן האב שנתגיירו, מעידין יחד לכתחילה, שכן אין לגוי קרבה מצד האב. ואמימר אמר, אפילו אחין מן האם נמי מעידין לכתחילה יחד על אחרים וכן זה על זה.

שואלת הגמרא על שיטת אמירה: ומאי שנא לגבי עדות שהם נחשבים כרחוקים ומעידים יחד לכתחילה, מעריות שגורו עליהם להיחשב כקרובים הם לאחר שנתגיירו. משיבה הגמרא: איסור ערוה לכל העולם היא מסורה, ואם תניו לגר יבואו להתירו גם לישראל, שכן אין הכל יודעים שגר הוא כקטן שנולד, אבל עדות רק לביט דין מסורה, והביט דין יודעים שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ולא יבואו לדמות ישראל אליהם.

משנה

המשנה שלפנינו מבארת מי נחשב לאח המחייב את אשת אחיו ביבום, ומי נחשב לבן הפוסטה מיבום: מי שמת בלא בנים, ויש לו אח מכל מקום שהוא, וזקק אח זה את אשת אחיו ליבום ואו לחליצה. ואחיו הוא לכל דבר, ולא רק לענין יבום. חזן ממי שיש לו אח שהולידו אביהם מן השפחה הכנענית ומן העובדת בוכבים, שאינו נחשב אחיו משום שאינו מתייחס אחר אביהם אלא אחר אמו.

מי שמת ויש לו בן מכל מקום שהוא, פוזר בן זה את אשת אביו מן היבום, שהרי יש לו זרע. וכן דינו כבן לענין שאם הכה את אביו ונעשה בו חבורה חייב על מפתח זו מיתה, וכן אם קלל את אביו חייב על קללתו מיתה. וכן הוא נחשב לבנו לכל דבר. חזן ממי שיש לו בן מן השפחה ומן העובדת בוכבים שאינו נחשב כבנו לשום דין מדיני התורה, שכן אינו מתייחס אחריו אלא אחר אמו.

גמרא

שנינו במשנה: מי שיש לו אח מכל מקום וזקק את אשת אחיו ליבום. שואלת הגמרא: לאתויי מאי – מה בא לרבות 'מכל מקום'. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה, לאתויי אח ממזר. מקשה הגמרא: הלא פשיטא שאף אח ממזר אחיו הוא, ומה הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה. מתרצת הגמרא: פהו דתיבא – לולא דברי המשנה היינו סבורים לילף (ללמוד) גזירה שוה 'אחיה' 'אחיה' מ'גני יעקב', שכן נאמר בפרשת יבום (דברים כה ה) 'כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם, וכן נאמר בבני יעקב (בראשית מב יג) 'שנים עשר עבדיך אחים אבננו', ומאחר שבשני המקומות נאמר 'אחים' יש לדרוש בגזירה שוה, מה להלן בבני יעקב כולם פשרין היו ולא פסולין אף כאן ביבום כוונת התורה היא רק לאחים פשרין ולא לפסולין. קא משמע לן משנתנו, שאפילו אח ממזר וזקק ליבום.

שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי – הלא אכן יש לומר משום גזירה שוה זו שדווקא אח כשר וזקק ליבום, ומנין לה למשנה שגם ממזר וזקק ליבום. משיבה הגמרא: פין דלענין יבום אם הניח המת בן ממזר מ'פסטר (פטר) בן זה את אשת אביו מיבום, כמבואר בהמשך משנתנו,

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117

יבמות. פרק שני - כיצד אשת אחיו דף כב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קפא רש"י תוספות

1 הנך תרתי דמיין להדי - אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב שהן צד אחזה דאב,
2 ולמטה דידהו ערוה. שלישי שבבנו - בת בן בנו, דהא בת בנו ערוה. ושכבתו - בת בן
3 בתו, שהרי בת בתו ערוה. הלכך בת בן בתו שניה, וכן בת בן בנה של אשתו או בת בן
4 בתה. רביעי שבבניו - דור רביעי שבבניו, היינו אם אם חמוי, והוא דור רביעי לאשתו,
5 ואשתו בכלל. ושכמותו - אם אם חמותו.

6 שניה - דאם חמוי ואם חמותו ערוה, שהן בכלל
7 אשה ובת בנה אשה ובת בתה, הלכך אמו שניה.
8 מאי שנא למעלה - דקרי לאם אם חמוי ואם
9 אם חמותו רביעי, וקא חשיב לאשתו בחושבנא
10 דדרי. ומאי שנא למטה - דקרי לבת בן בנו דור
11 שלישי, ולא חשיב אשתו, דתהוי רביעי. לאו
12 מכה אשתו קאתי - אלא מכה דידיה, דבבנו
13 מאנטסה עסקינן. להחיא פלגיתא - הא דקתני
14 לעיל: מה זון שניות, בהחיא איירי רב ואמר:
15 ארבע יש להן הפסק ותו לא, אבל בתוך דרבי
16 חייא - איכא. תא שמע - דתני בשניות דרבי
17 חייא שלישי שבבנו ורביעי שבבניו ותו לא.
18 אלמא יש להם הפסק. בגרים - גורו שניות,
19 שאם היה רב נשוי אם אמו - יוציא. מקדושה
20 חמורה - שחנכרים מוזהרין על העריות. לא
21 גזרו בהו רבנן - דבקטן שגולד דמי, ואין לו
22 קורבה. לא יעידו - לכתחלה, דקורבת אם
23 בגרים קורבת היא, דהא ודאי אמו היא. ואם
24 העידו ערותן עדות - דבקטן שגולד דמי. מעידין
25 לכתחלה - דרחמנא אפקריה לזרע מצרי,
26 דכתוב: "ורמת סוסים ורמתם" (יחזקאל כג).
27 הלכך קורבת אב אינה קורבה. מאי שנא -
28 עדות מעריות, דאמר לקמן בפרק "נושאין"
29 (צחא), גר שדיה נשוי אחותו מן האם - יוציא.
30 לכל מסורה - הכל נושאין נשים, הלכך אי
31 שרית לקיזמה - אתי נמי למישרי ערוה
32 בישראל, דכולי עלמא לא ידעי דטעמא דגר
33 משום דבקטן שגולד דמי. לבית דין מסורה -
34 ואי נמי מבשרת עדות אחים גרים, לא אתיא
35 לאכשורי אחין ישראל, דבית דין ידעי דגר
36 שנתגייר בקטן שגולד דמי. משננה אח מכל
37 מקום - בגמרא מפרש. ואחיו לכל דבר -
38 מפרש בגמרא. שפחה ונכרית ולדה כמות -
39 ובתרה אילו, כדילף בגמרא. על מכתו ועל
40 קלתו, אם אלהי אלהי אביו חייב מיתה.
41 גמרא מדלענין יבום מיפטר - את אשת
42 אביו מיבום פטר, כגון אם היה לו בן ממזר.
43 ונשא אשה נומת, ולא ילדה לו - פטורה מן
44 היבום בשביל הממזר בן בעלה, כדילף לקמן.
45 "בן אבן לו" - עיין עליו.

34 מכל מקום - זוקק את אשת אחיו ליבום, ואחיו הוא לכל דבר, חוץ ממי שיש לו
35 אף מן השפחה ומן הנכרית. מי שיש לו בן מכל מקום - פוטר אשת אביו מן היבום,
36 וחיוב על מפתו ועל קלתו, ובנו לכל דבר - חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן
37 הנכרית. גמרא מכל מקום - לאתווי מאי? אמר רב יהודה מלאתווי ממוזר. פשיטא,
38 אחיו הוא! מהו דתימא: לילף אהוה אהוה מבני יעקב, מה להלן פשרין ולא פסולין, אף
39 כאן פשרין ולא פסולין, קא משמע לן. ואימא הכי נמי! ביון דלענין יבום מופטר נפטר

מזוקק
רבינו יצחק, דהכי פריך. פשיטא, כיון דתני אחיו הוא לכל דבר - פשיטא, כיון דזוקק ליבום אף על גב דאחיו הוא לכל דבר - הוה אמינא וליבום לא זוקק, משום
דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב. ובתר הכי פריך: ואחיו הוא לכל דבר? דהיינו: לירושלמי ולטעמא לו - פשיטא, כיון דזוקק ליבום אף על גב דהוה סלקא דעתך מילף מבני יעקב - כל שכן
לשאר דברים.

1 שניות דרבי חייא יש להן הפסק או לא - תימה: דלעיל תנא דכלת בן בנו אסורה עד סוף
2 כל הדורות, ודומה דכל שכן בת בן בנו עד סוף כל הדורות שהן קרובי עצמו ולא
3 מחמת קדושתו ויש לומר: דכלת בן בנו יש לאוסרו, שהן בני ירושה ושכיחא גביה. אבל בת
4 בני בנים - לאו בת ירושה היא ולא שכיחא גביה.

5 ערוה לכל מסורה - תימה: דלעיל קאמר
6 דטעמא דגרים - שלא יאמרו באנו
7 מקדושה כו', והכא משמע טעמא משום דאתיא
8 לאיחלופי בישראל, כדפירש בקונטרס? וכן בפרס
9 "נושאין" (יבמות זבג), משמע דטעמא משום
10 איחלופי, גבי בני יודן אמנא אישתרוהו, שרא
11 להו רב אחא בר יעקב למינסב נשי דהדרי, וקאמר:
12 מן האם ולא מן האב כולי עלמא לא פליגי
13 דאסור, ומן האב ולא מן האם - כולי עלמא לא
14 פליגי דמותר, כי פליגי - מן האב ומן האם, ואי
15 משום "שמא יאמר" - אמאי שרי התם מן האב
16 ומן האם? אבל אי משום איחלופי - נזחא, דכיון
17 דאיכא נמי צד אב - לא אתי איחלופי, דבתר
18 אב שרי להו ומצרים אין להם קורבת אב, דכתוב:
19 "ורמת סוסים ורמתם", ולא שייך למיגור אטו
20 ישראלי! ויש לומר: דהני תרי טעמי צריכי,
21 דבקורבת אב שהיו אסורין קודם לא שייך טעמא
22 איחלופי, שהכל יודעים דרחמנא אפקריה
23 לזרעיה, כגון אשת אביו לרבי עקיבא ואחות אביו
24 לרבי אליעזר, דאמר בפרק "ארבע מיתות"
25 (סנהדרין נחא), "על כן יעזב איש את אביו ואת
26 אמו" רבי אליעזר אומר: אחות אביו, ורבי עקיבא
27 אומר: אשת אביו. הוי טעמא שלא יאמרו כו',
28 אבל אשת אביו לרבי אליעזר, ואחות אביו לרבי
29 עקיבא - שרי, דלא משום שמא יאמרו איכא ולא
30 משום איחלופי איכא. אבל עריות שמגזר אמ,
31 שלא היו אסורות קודם, יש לאסור משום
32 איחלופי, דמשום "שמא יאמר" - ליכא. והא
33 דאמר בפרק "ארבע מיתות" (שם): נשא אחותו מן
34 האם - יוציא, היינו משום איחלופי, ד"שמא
35 יאמר" ליכא, שלא היו נאסרות בגיותם. ומן האב
36 יקיים - דמשום איחלופי ליכא בצד אב,
37 כדפירשית. והיינו טעמא נמי דאמר אחין מן האם
38 לא יעידו לכתחלה, דלמא אתי לאיחלופי. אבל מן
39 האם - יעידו לכתחלה. מי שיש לו אח מכל
40 מקום זוקק אשת אחיו - בגמרא מפרש לאתווי
41 ממזר. ואם תאמר: מרישא שמעינן לה בת ישראל
42 לנתן וממזר דחולצת ולא מתיבמותו ויש לומר:
43 דאי מתהם - הוי אמינא כששניהם ממזרים, אבל
44 כשאחיו המת כשר - אין אחיו ממזר זוקק אשתו.
45 פשיטא אחיו הוא - תימה: אמאי פשיטא
46 ליה? הא איצטריך שפיר
47 לאשמעינן דמחיבי ברייתו הוי אחיו, ולא
48 ממעטינן ליה למי שיש אישות לאבין בה, כדפריך
49 לקמן (בבא), לרבי יוסי בר יהודה, ואימא למי שיש
50 אישות לאבין בה, למעוטי חיבי ברייתו! ויש
51 לומר: דהוה מצי לשנויי הכי, אלא דניחא ליה
52 לשנויי דאיצטריך משום דהוה לפינן אחוה אחוה
53 מבני יעקב, דמשום האי טעמא איצטריך "בן אבן
54 לו" - עיין עליו, דממזר פטר מן היבום, דלא
55 נימא דנילף אחוה אחוה מבני יעקב דלא זוקק,
56 ומדלא זוקק - מיפטר נמי לא פטר. ועוד אומר

מזוקק
רבינו יצחק, דהכי פריך. פשיטא, כיון דתני אחיו הוא לכל דבר - פשיטא, כיון דזוקק ליבום אף על גב דאחיו הוא לכל דבר - הוה אמינא וליבום לא זוקק, משום
דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב. ובתר הכי פריך: ואחיו הוא לכל דבר? דהיינו: לירושלמי ולטעמא לו - פשיטא, כיון דזוקק ליבום אף על גב דהוה סלקא דעתך מילף מבני יעקב - כל שכן
לשאר דברים.

מאי טעמא - הכא לא פריך פשיטא דבנו הוא. כדפריך לעיל "פשיטא אחיו הוא" אלא אדרבה, בעי מאי טעמא. והיינו משום דשני לעיל נילף אחוה אחוה מבני יעקב כו, ולהכי בעי מאי טעמא לא ילפינן מבני יעקב דלא זקוקה, ואם כן - מיפטר נמי לא מיפטר. **בן** אין לו עיני עליו - אף על גב דסתם אב וכו' הוי אפילו ממזר, כדפריך לעיל פשיטא.

מיוזק נמי זקין - לאשת אחיו לביבם, שאפילו אין כאן אלא ממזר זה - זקוקה לחליצה. ולשמא לו - אם כהן הוא, ולו אח ממזר - מיטמא לו. כי אם לשארו - זו אשתו. לאפוקי קיימא - הלכך לאו אשתו היא. האשה וילדיה - בשפחה כתיב. נברית - לקמן מפרש בשמעתי מ"כי יסיר את בנך מאחרי". וכן אין לו - מצוי למכתב וכן אן לו, כדאמרין בקדושין (דא), "אן כסף", וכמו "מאן יבמי" (דברים כה) "מאן בלעם" (במדבר כב). ולהכי כתב "אין", למיירש. עיני עליו דאם יש לו בן בעולם - פטר. בעושה מעשה עמך - והאי אביו לאו עושה מעשה עמך הוא, שהרי בא על הערובה והוליד ממנה ממזר. כדאמר רב פנחס - בפרק "חומר בקדוש". השתא מיתה - הואיל ושב - עושה מעשה עמך קרא. ונהי נמי דענו גלוי ונזכר כל זמן שממזר קיים - מיהו מתשובה ואילך בכלל "עושה מעשה עמך" הוא. והיא בת אשת אביו - דעל ידי נשואין נולדה לאביו, ולא באנוסין. ככרי כתיב ערות אחותך בת אבך - ובין מן האנוסין ובין מן הנשואין משמע, "ערות בת אשת אבך מולדת אבך" למה ל"י? הא נמי אחותו בת אביו היא שמעת מינה לחייבו משום שני לאוין הללו, ואם שוגג - חייב שתי חטאות. אחותך היא - בהאי קרא דבת אשת אבך כתיב. לחייבו על אחותו - מן האנוסין בת אביו ובת אמו, כגון נולדה הוא והיא מן אנוסה. דמהווא קרא דאנוסין לא שמעינן אלא בת אביו שלא בת אמו, דכתיב "בת אבך או בת אמו". והא דלפינן נמי: "בת אשת אבך", דמשמע בין אמו בין שאין אמו - באישות הוא דכתיב, אבל באנוסין לא שמעינן. להכי כתיב "אחותו" - לרבות בת אביו ובת אמו. מן היין - מקל וחומר: אם על בת אביו שלא בת אמו הוהיר - על בת אביו ואמו לא כל שכן, שלא תאמר בעלמא מוזהרין מן היין - והוי לאו גמור. ומחבא לא ללפינן לממה, מדאיצטריך "אחותך" - אלמא אין מוזהרין מן היין. דאיכא לשנויי: מילתא דאיתא בקל וחומר טריח ובתה לה קרא. להכי כתב "היא", כלומה: הכא הוא דאיתיר קרא, אבל אזהרת דין קל וחומר לאו אזהרה היא. באידך קרא - גבי אחותך בת אבך, דלא הוהיר שם אישות. ונבי אנוסין מיניה. דבנשואין אשמעינן אף בבת אביו ובבת אמו, מדכתיבא הכא - שמע מינה למימרא דאף על גב דהיא בת אשת אביו לא מחייב אלא משום אחותו. שאין אישות לאבך בה - בשפחה ונכריה לא תפסי בה קדושין. במסכת קדושין נפקא לן מקראי בפרק "האומר לחברו" בסוף (סו.א). שפחה - עם הדומה לחמור, ונכריה, כדכתיב: "ואחר כן תבא עליה ובעלתה" (דברים כא) ומעיקרא לא. ואימא פרוש לאחותו מאנוסותו - שלא היה אישות לאבך בה. כאן באנוסין - ערות בת בנך מאנוסותו לא תגלה, הא בת בנה מאיש אחר - גלה, דלאו אשתך היא. ומיהו, בנן מן האנוסין בנו הוא, וכן בתו. הלכך, גבי אחוה נמי אחוה הוא.

מיוזק נמי זקין. "ואחיו הוא לכל דבר". למאי הלקבא? ליוירשו ולפימא לו. פשיטא, אחיו הוא! סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב "כי אם לשארו הקרוב אליו" ואמר מר: בשארו - זו אשתו, וכתוב: "לא יטמא בעל בעמיו להחלו", יש בעל שטמא ויש בעל שאין מטמא, הא כיצד? מטמא הוא לאשתו כשרה, ואין מטמא לאשתו פסולה, הכי נמי מטמא הוא לאח בשר ואין מטמא לאח פסול, קא משמע לן. ואימא הכי נמי! התם לאפוקי קיימא, הכא - אחיו הוא. "חזין ממי שיש לו אח מן השפחה ומן הנכרית", מאי טעמא? אומר קרא: "האשה וילדיה תהיה לאדוניה". מי שיש לו בן מפל מקום פוטר" וכו'. מקל מקום לאתווי מאי? אומר רב יהודה: לאתווי ממוז. מאי טעמא? דאמר קרא: "ובן אין לו" - עיני עליו. וחייב על מפתו, אמאי? קרי פאן "ונשיא בעמך לא תאור" - בעושה מעשה עמך! פדאמר רב פנחס משמיה דרב פפא: בעושה תשובה - הכא נמי פשעשה תשובה. והאי פר תשובה הוא? והתנן: שמעון בן מנצא אומר: איזהו מענות לא יוכל לתקון, זה הכא על הערונה והוליד ממנה ממוז! השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא. הנו רבנן: הכא על אחותו והיא בת אשת אביו - חייב משום אחותו, ומשום בת אשת אביו. רבי יוסי בן יהודה אומר: אינו חייב אלא משום אחותו בלבד, ולא מפני בת אשת אביו. מאי טעמיהו דרבנן? אמר: מפדי כתיב "ערות אחותך בת אבך או בת אמו" "ערות בת אשת אבך מולדת אבך אחותך היא" למה ל"י? שמע מינה: לחייבו משום אחותו ומשום בת אשת אביו. ורבי יוסי ברבי יהודה: אומר קרא "אחותך היא", משום אחותו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום בת אשת אביו - ורבנן, היא "אחותך היא" מאי עבדי ליה? מ'כעני להו לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו, לומר שאין מוזהרין מן היין. ורבי יוסי ברבי יהודה? אם פן לכתוב רחמנא "אחותך", "היא" למה לי - משום אחותך אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום בת אשת אביו. ורבנן? אף על גב דכתיב "אחותך" איצטריך למכתב "היא", שלא תאמר: בעלמא מוזהרין מן היין, וכי תימא: "אחותך" דכתב רחמנא למה לי - מילתא דאיתא בקל וחומר וכתב לה קרא - פתב רחמנא "היא". ורבי יוסי ברבי יהודה: אם פן ליכתביה רחמנא "אחותך היא" באידך קרא. ורבי יוסי ברבי יהודה, האי "בת אשת אבך" מאי עבדי ליה? מ'כעני ליה: מי שיש לו אישות לאבך בה, ואימא פרוש לאחותו מאנוסה? התיא לא מצית אמרת, מדרבא, דרבא רמי: כתיב "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה", היא בת בנה דיהוה ובת בתה דיהוה - שר, וכתוב "ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה". הא כיצד? פאן בנשואין ואימא

אחיו הוא. והכא נמי לא איצטריך "ובן אין לו" - עיני עליו, אלא משום דלא נילף מבני יעקב. ווהא דאיצטריך "זוהרע אין לו", עיני עלה - היינו משום דסתם זרע לא הוי אלא זרע כשר, כדאמר בריש קדושין (דא), אין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מניין ולענין בני גנים הוי איפכא. ד"זרע" משמע אפילו בני גנים, כדמשמע נמי התם, דאמר: זרע וזעה לא צריך קרא. דבני גנים הרי הן כבנים. ר"ב לא משמע אלא בן לבד, כדאמר ב"יש נוחליך" (בבא בתרא קטו.א): אין לי אלא בן, ובן הבן ובת הבן בן בת הבן מנין? ונראה לרבינו יצחק דמ'עין עליו דהכא גבי יבום אין לדרוש בן הבת ובת הבן שפטור מן היבום, כיון דאפקינן לאתווי ממזר. ולהכי איצטריך לאתווי בן הבן ובת הבן לענין נחלה, ולא בעל למילף מדלענין יבום בן ובן הבן כי הדדי ניהו - לענין נחלה נמי כי הדדי ניהו, כדאמר התם (שם קטא) גבי בת. ואם תאמר: ונדרוש איפכא גבי נחלה לאתווי ממזר. ומאי ק"ל דגבי יבום נדרוש בן הבן? ויש לומר: דגבי נחלה אין צריך לאתווי ממזר, דלכל מילי בנו הוא. אלא דלענין יבום חוה סלקא דעתך למילף מבני יעקב, ולהכי על בירך ההוא דנחלה אתא לרבות בן הבן. והא דפשיט ליה ב"יש נוחליך" דלענין יבום בן ובת כי הדדי ניהו - נראה לרבינו יצחק דנפקא לן מ"לא ימחה" פרוש לה שאין שמו מחוי. אי נמי דבת וממזר שקולים, ובת נמי נפקא מ'עין עליו" דהכא. ומיהו, קשה לרבינו יצחק דהכי נזכר לומר דשקולים הם בת וממזר: לא כיון דמעניו ולחייב על בירך ההוא דנחלה אתא תיתי לאוקומי אף בממזר, כיון דמאחיה אחוה משמע למעוטי ממזרו יש לומר: כיון דאחיה אחוה איצטריך לדרשא אחרייה, לית לן למעוטי מיניה ממזר לענין יבום, כיון דלכל מילי חשיב בן ובת. ולגבי יבום נמי מצוי לרבינו בהדיא בת מעוטי עליו, והכך אף על גב דאיצטריך לרבינו בת - מדחיב לא נביח בשביל כך מלרבינו ממזר. תדע, דהא ריש לקיש דריש לה בריש "החולץ" (יבמות לה.ב) למילתא אחרייה, ואפילו הכי מרבינן מיניה ממזר. **בשעשה** תשובה - והא דאמר בפרק "הנחנקין" (סנהדרין פה.ב): לכל אין הבן נעשה, שלח לאביו להכותו ולקללו חזן ממסית כו' התם כשעשה תשובה. ואם תאמר: בשלמא מלקות משכחת דמחייב אף על פי שעשה תשובה, אלא לקללו - מי שעשה תשובה אין רשאי לקללו אפילו אחוה? ויש לומר: דאם הוכיז שם שמים לבטלה, או עשה דבר שנתחייב בו נדוי, אף על פי שעשה תשובה - חייב, ולא מיפטר. וכי

דאיתא בקל וחומר טריח וכתב לה קרא - פתב רחמנא "היא". ורבי יוסי ברבי יהודה: אם פן ליכתביה רחמנא "אחותך היא" באידך קרא. ורבי יוסי ברבי יהודה, האי "בת אשת אבך" מאי עבדי ליה? מ'כעני ליה: מי שיש לו אישות לאבך בה, ואימא פרוש לאחותו מאנוסה? התיא לא מצית אמרת, מדרבא, דרבא רמי: כתיב "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה", היא בת בנה דיהוה ובת בתה דיהוה - שר, וכתוב "ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה". הא כיצד? פאן בנשואין ואימא

דאיתא בקל וחומר טריח וכתב לה קרא - פתב רחמנא "היא". ורבי יוסי ברבי יהודה: אם פן ליכתביה רחמנא "אחותך היא" באידך קרא. ורבי יוסי ברבי יהודה, האי "בת אשת אבך" מאי עבדי ליה? מ'כעני ליה: מי שיש לו אישות לאבך בה, ואימא פרוש לאחותו מאנוסה? התיא לא מצית אמרת, מדרבא, דרבא רמי: כתיב "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה", היא בת בנה דיהוה ובת בתה דיהוה - שר, וכתוב "ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה". הא כיצד? פאן בנשואין ואימא

ואם כן מה שנאמר (שם י"א) 'עֲרוֹת בַּת אִשֶׁת אַבִּיךָ מוֹלֶדֶת אֲבִיךָ'
 אַחֲתֶיךָ הִיא' לָמָּה לִּי, הלא בת אשת אביו זו שהיא אחותו כבר
 נאסרה בכתוב הקודם. אלא שְׁמַע מִיָּנָה שבא הכתוב לְחַיִּבוֹ שְׁתִּים,
 גם משום אֲחוֹתוֹ וגם משום בַּת אִשֶׁת אֲבִיו. וְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוּדָה
 סובר, אֲמַר קָרָא באיסור בת אשת אביו אַחֲתֶיךָ הִיא, והוא מיותר,
 שהרי כבר נאמר 'מולדת אביך', אלא בא יתור זה ללמדנו שרק
 משום איסור אֲחוֹתוֹ אֲתָה מְחַיְבֵנו, וְאִי אֲתָה מְחַיְבֵנו משום איסור
 נוסף של בת אשת אביו.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּנּוּן, הֵיא אַחֲתֶיךָ הִיא' שהוא מיותר, מֵאִי עָבְדִּי
 לִיָּה – מה הם דורשים ממנו. משיבה הגמרא: מִיַּבְעֵי לָהּ – לחכמים
 נצרך יתור זה כדי לְחַיְבֵנו עַל אֲחוֹתוֹ שהיא גם בת אביו וגם בת אָמוֹ
 כשנולדו שניהם על ידי שאנס אביהם את אַמָּם בלא שנשאה. שכן
 בכתוב הראשון נאמר 'בת אביך או בת אֲמִךְ', והיינו סבורים לומר
 שאין איסור אלא במי שהיא אחותו רק מהאב או רק מהאם, ולא
 באחותו מהאב והאם יחד. ואף שיש לאסרה מקל וחומר, שהרי
 אם בת אביו או בת אֲמָם אסורה כל שכן שבת אביו ואמו אסורה,
 אלא בא הכתוב לומר שְׁאִין מְזַהְרִין מִן הַדִּין וְהַקָּל וְהוֹמַר, ואי
 אפשר לאסור בת אביו ואמו מקל וחומר, ועל כן הוצרך לכתוב
 'אחותך היא' כדי לאסרה.
 וְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוּדָה סובר, אִם כֵּן – אם בא הכתוב לאסור בת אביו
 ואמו, לְבַתְּבוֹ רַבִּינָא רַק אַחֲתֶיךָ, 'היא' לָמָּה לִי, אלא בהכרח בא
 ייתור זה ללמדנו שרק משום אַחֲתֶיךָ אֲתָה מְחַיְבֵנו, וְאִי אֲתָה מְחַיְבֵנו
 משום בַּת אִשֶׁת אֲבִיו. וְרַבִּנּוּן סוֹבְרִים, אֵיךְ עַל גַּב שֶׁכַּבַּר לַמְדָנוֹ איסור
 בת אביו ואמו מִבְּקִרְבֵי אַחֲתֶיךָ, מכל מקום אִיֶּבְרֶיךָ לְמַקְתָּב תִּיבַת
 'היא', שְׁלֵאל תטעה והאמר דַּעְלֵמָא וְ–שבכל התורה מְזַהְרִין מִן
 הַדִּין, ולשם כך ייתר הכתוב תִּיבַת זו כדי ללמדנו שלולי יתור זה
 לא היתה נאסרת מקל וחומר. וְכִי תִקְרָא, איך היינו טועים בדבר
 זה, הלא אם מזהירין מן הדין אַחֲתֶיךָ דְבַתְּבוֹ רַבִּינָא לָמָּה לִי, הרי
 יש לאסרה מקל וחומר כאמור, אין זה קושיא, משום דְּמִילֵתָא
 דְאַתְרָא בְּקַל וְהוֹמַר קָרָא וְקָבַל לָהּ קָרָא – טורח הכתוב לכתוב
 בפירושו. לְפִיכָךְ בְּתַב רַבִּינָא 'היא' לְלַמְדָנוֹ שאין מזהירין מן הדין.
 וְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוּדָה סובר, אִם כֵּן – אם בא הכתוב להשמיענו רק
 איסור בת אביו ואמו, לְיַבְתִּיבֵיהִי רַבִּינָא 'לאחותך היא' פְּאִדְךָ קָרָא
 – בכתוב הראשון שמוזכר בו איסור בת אביו ובת אמו, ומכך
 שנכתב 'אחותך היא' באיסור בת אשת אביו מוכח שבא ללמדנו
 שאף הבא על בת אשת אביו אינו עובר אלא משום איסור אֲחוֹתוֹ
 בלבד.
 שואלת הגמרא: וְלִדְבָרֵי רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שאינו עובר
 משום בת אשת אביו, הֵיא 'בת אשת אביו' מֵאִי עָבִיד לִיָּה – לשם
 מה נאמר כל כתוב זה. משיבה הגמרא: מִיַּבְעֵי לִיָּה כְּתוּב זֶה לַלְמַד,
 שאסורה לך רק אחותך שנולדה ממי שיש לו אישות לְאֲבִיךָ בָּה –
 שקידושו תופסים בה, פְּרָט לְאֲחוֹתוֹ שְׁנולדה מִשְׂפַחָה וְעוֹבְרָת
 בְּקִבְבִים שְׁאִין אישות לְאֲבִיךָ בָּה – שקידושו אביך אינם תופסים בה.
 שואלת הגמרא: וְאִמָּא – הלא יש לומר שכתוב זה בא ללמד
 שדווקא אחות שנולדה מאשת האב אסורה, פְּרָט לְאֲחוֹתוֹ שְׁנולדה
 מֵאִשָּׁה אֲנֻסָּה שלא התקדשה לו שאינה אסורה. משיבה הגמרא:
 הֵיא לֹא מִצִּית אֲמֵרָת – אי אפשר לפרש כן הכתוב מְדַבְּרָא – משום
 דְּבִרִי רַבָּא. דְרַבָּא רַמִּי וְ–הקשה) בְּתִיב (ויקרא י"ח ט) 'עֲרוֹת בַּת בְּנֶךְ אוֹ
 בַת בְּרֶיךָ לֹא תִגְלֶה', ומשמע שדווקא אלו אסורות, הֵיא בַּת בְּנֶה דְיָדָה
 וְ–של אשתך מאיש אחר, ובת בְּתֵה דְיָדָה מאיש אחר, שְׂרִי
 וְ–מותרת. וְאִילוּ בַּמְקוֹם אַחַר כְּתִיב (שם י"ח ט) 'עֲרוֹת אִשָּׁה וְבַתָּה לֹא
 תִגְלֶה אֶת בַּת בְּנֶה וְאֶת בַּת בְּתֵה', הרי שגם כשהן מאיש אחר הן
 אסורות. הֵיא מִיַּצֵּד מְתִישְׁבַת סְתִירָה זו. וְתִירְץ רַבָּא: קָאן בְּכָתוּב
 'ערות בת בנך' מדובר בְּאֲנֻסִין – בבנו או בתו שנולדו לו מאשה
 שאנס בלא קידושו, ועל כן דווקא כשנולדו ממנו בתם אסורה
 ולא כשנולדה לה מאיש אחר. וְקָאן בְּכָתוּב הַאֲסוּר בַּת בְּנוֹ או בַּת
 בְּתֵה שֶׁל אֲשֶׁתוֹ, מדובר באשה שנישאה לו בְּנִשְׁוֹאִין. ומכך שאיסור
 בת בנו ובת בתו נאמר בבנו ובתו מן האנוסין, מוכח שגם איסור
 אחותו נהגה גם באחות מאנוסין, ואם כן בהכרח שיבת אשת אביו'
 בא למעט את בתו שנולדה משפחה ועוברת כוכבים.

מִיָּקָק נָמִי זְקִין – אף אח ממזר זוקק ליבוים.
 שנינו במשנה: 'אֲחִיו הוּא לְבַל דְבָר', והתבאר לעיל שהכוונה היא
 לאח ממזר. מפרשת הגמרא: לְמֵאִי הִלְבַּתָּא הוּא נַחֲשֵׁב לֵאחִיו,
 לִיָּירָשׁוּ, וְכֵן לְמֵאִי לוֹ, שֶׁכַּחַן שִׁישׁ לוֹ אַח מִמִּזְר הִרִי הוּא נִטְמָא לוֹ,
 כִּדִּין שְׂבִיעָה קְרִיבִים שֶׁכַּחַן מֵיִטְמָא לָהֶם בְּמוֹתָם. שואלת הגמרא:
 פְּשִׁיטָא שְׂכַן הוּא. שהרי אֲחִיו הוּא. משיבה הגמרא: פְּלִקָא דַּעְתָּךְ
 אֲמִינָא הוּא וְכֵתִיב בְּטוֹמַאֵת כֹּהֲנִים (ויקרא כא ג–א) 'כִּי אִם לְשָׂאֵרוֹ
 הִקְרַב אֵלָיו וְגו' לָהּ יִטְמָא', וְאֲמַר מִר, 'שָׂאֵרוֹ' זו אֲשֶׁתוֹ, וְכֵתִיב לֵאחֹר
 מִכֵּן (שם כא ד) 'לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ', שאסור לבעל להטמא
 לאשתו, נמצא ששני כתובים אלו מכחישים זה את זה. אלא צריך
 לומר, שִׁישׁ בְּעַל שְׂמֵטָמָא וְיִישׁ בְּעַל שְׁאִין מֵטְמָא. הֵא כִּיֶּצֵד, מֵטְמָא
 הוּא לְאֲשֶׁת הַבְּשֻׁרָה, וְאוֹלָם אִין הוּא מֵטְמָא לְאֲשֶׁתוֹ הַפְּסוּלָה לוֹ
 וְנִישָׂאָה לוֹ באיסור. ולפי זה היה מקום לומר דְהִקָּא בֵּאחַ נָמִי,
 מֵטְמָא הוּא (הכֵּהן) רַק לָאֵחַ בְּשָׂר, וְאוֹלָם אִין הוּא מֵטְמָא לָאֵחַ פְּסוּל.
 מֵטְמָא שְׁמֵטָע לֵן מִשְׁנַתְנוֹ שְׁהוּא נִטְמָא גַם לֵאחַ מִמִּזְר.
 שואלת הגמרא: וְאִמָּא קְרִי נָמִי – הלא אכן יש לומר שאסור לכהן
 ליטמא לאח פסול, כשם שאינו נטמא לאשתו הפסולה, ומנין לה
 למשנה שהוא נטמא לו. משיבה הגמרא: הָתָם בַּאֲשֶׁה פְּסוּלָה,
 לְאֲפוּקִי קְרִינָא – היא עומדת לצאת ממנו, שהרי חייב לגרשה והרי
 היא כמי שאינה אשתו, ועל כן אינו נטמא לה. אבל הִקָּא בֵּאחַ
 מִמִּזְר אֲחִיו הוּא, ועל כן הוא נטמא לו.
 שנינו במשנה: חוץ ממי שיש לו אֵחַ מִן הַשְּׂפַחָה וּמִן הָעוֹבְרָת
 בְּקִבְבִים, מִשְׁנֵי נַחֲשֵׁב לֵאחִיו: מִפְּרַשְׁתֵּי הַגְּמָרָא: מֵאִי מְעָמָא, משום
 דְאֲמַר קָרָא (שמות כז ט) 'הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תְּהִיָּה לְאֶדְוִינֶיהָ'. שבשאישי
 ישראל נמכר לעבד עברי והוליד בנים משפחה כנענית של אדוניו,
 כשהוא יוצא לחירות אין יוצאים בנים אלו יחד עמו אלא הם
 עבדים כנענים כאמם ונשארים ברשות האדון. ומכאן שבן הנוול
 לו משפחה אינו מתייחס אחריו אלא אחר אמו.
 שנינו במשנה: מי שיש לו בן מִכָּל מְקוֹם, פּוֹטֵר וכו' אשת אביו מן
 הדיבום. שואלת הגמרא: מִכָּל מְקוֹם' לְאֶתּוּי מֵאִי – מה בא לרבות.
 משיבה הגמרא: אֲמַר רַב יְהוּדָה, לְאֶתּוּי בן מְטוֹר, שאף הוא פוטר
 מיבום. מפרשת הגמרא: מֵאִי מְעָמָא, משום דְאֲמַר קָרָא בִּיבּוּם וְרַבִּים
 כה, 'כִּי יִשְׁבוּ אֲחִים יָחַד וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אִין לוֹ, שהאות יוד'
 שבתִּיבַת 'אִין' מיותרת, ומיתור זה דרשו, עֵינִי עָלָיו הֵיטֵב לְבוֹדֶקוּ
 אִם אֲבָן אִין לוֹ בָּנִים כָּלָל, וגם אם ימצא שיש לו בן ממזר תפטר
 אשתו מיבום.
 שנינו במשנה: יִחְיִיב עַל מַתָּה, והתבאר לעיל שבבן ממזר הדברים
 אֲמֹרִים, הֵיא הוּא שֶׁחֵבָה אֶת אֲתָה חַיִּיב מִיתָה. שואלת הגמרא:
 אֲמֵאֵר חַיִּיב, וְלֹא קָרִי וְ–יש לדרוש) קָאן אַת מַה שֶׁדְּרָשׁוּ בֵּמַה
 שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב כז) 'וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תִאָּר', שאסרה התורה לקלל
 דווקא בְּנִשְׂאֵי שְׂעוּשָׁה מְעַשָּׂה עִמָּךְ וּמִתְנַהֵג כְּדַרְךָ עִם יִשְׂרָאֵל, והוא
 הדין למכה אביו שאינו חייב אלא באב שעושה מעשה עמך. ואם
 כן אב זה שבא על העררה והוליד ממנה ממזר, אין לו לבן
 להתחייב על הבאתו.
 מתרצת הגמרא: בְּדָאָרְךָ רַב פְּנָהָם לְתִרְץ מִשְׂמִיָּה דְרַב פְּסָא בַּמְקוֹם
 אַחַר שְׁדוֹבָר בְּעוֹשֵׂה תְּשׁוּבָה, כִּמוֹ כֵּן הִקָּא נָמִי מְדוֹבֵר בְּשַׁעֲשֻׁשָׁה
 הַבַּת תְּשׁוּבָה אַחֲרֵי שֶׁבֵּא עַל הָעֵרְוָה.
 מקשה הגמרא: וְכִי הֵיא אֲב פִּר תְּשׁוּבָה הוּא, וְהִתְנַן בִּמְסַכַּת חֲגִיגָה
 (ט), 'שְׂמֵעוּן בְּן מְנֻסָּא אֲמַר, אֵיזְהוּ אָדָם שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר (קהלת א טו)
 'מִעֲוֹת לֹא יוֹבֵל לְתַקְּנוּ', זֶה אָדָם הֵבֵא עַל הָעֵרְוָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה מְמִזָּה,
 שכן כל זמן שהממזר קיים גלוי ונזכר עונו. מתרצת הגמרא:
 הַשְּׂתָא מִיָּהָ אַחֲרָ שְׂעוּשָׁה תְּשׁוּבָה הִרִי עוֹשֵׂה מְעַשָּׂה עִמָּךְ הוּא,
 ואפילו שלא תוקן עונו.
 הגמרא דנהא ברין נוסף תהליב באחיה: תָּנוּ רַבִּנּוּן, אָדָם הִקָּא עַל
 אֲחוֹתוֹ וְהִיא גַם בַּת אִשֶׁת אֲבִיו וְרֵאָה יְצוּרָה, חַיִּיב עליה גם משום
 איסור אֲחוֹתוֹ, וגם משום איסור בַּת אִשֶׁת אֲבִיו. כן היא שיטת
 חכמים, אבל רַבִּי יוֹסִי בְּן יְהוּדָה אֲמַר, אִינוֹ חַיִּיב אֲלָא מְשוּם אֲחוֹתוֹ
 בְּלִבָּהּ, וְלֹא מִשְׁנֵי בַת אִשֶׁת אֲבִיו.
 מפרשת הגמרא: מֵאִי מְעָמִיהוּ דְרַבִּנּוּן, אֲמַר, מְבַדִּי וְ–הרי"ן כבר כְּתִיב
 (ויקרא יח ט) 'עֲרוֹת אַחֲתֶיךָ בַּת אֲבִיךָ אוֹ בַת אֲמִיךָ וְגו' לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתוֹ',

יבמות. פרק שני – כיצד אשת אחיו דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קפה רש"י

1 פרט לחייבי לאוין – אם נשא אביו ממזרת והוליד בת – לאו אחותו היא, ואימא דלא
2 תפסי בהו קדושי. יש אהובה לפני המקום – צורך היה לו להוכיח שאם זה היה אורב
3 את זו ושונא את זו אין הכבורה משתנה בקר? פשיטא, שאם זה שונאה – אין המקום
4 שונאה. שנואה בנישואיה – בעבירה. כי תהיינה – דאית בהו הויה. ואימא – דהאי בת

5 אשת אביו פרט לאחותו מחייבי כריתות, דאין
6 אישות בה לאבך, דהא לא תפסי בהו קדושי, דאין
7 דילפינן מאחות אשה שהיא כבורת. ובתיב בה:
8 "לא תקח" – אין לך בה לקוח, בפי "האומר
9 לחברו" בקדושי (ט.ב). שפחה אין לה חיים –
10 אין לה חיס, דכתיב "עם התמור" (בראשית כב).
11 ונכריה מתיחסת על שם אביה, דכתיב: "בלאין
12 כן בלארך" (מלכים ב' כ) "הדרין מן סבריימך"
13 (מלכים א' טו). שפחה שייכא במצות – כל
14 מצוה שהיאשה חיבתה בה – עבד חיוב בה,
15 דגמר "לה" "לה" מאשה (הגיגה ד.א). כי יסיר
16 את בנה – מדלא כתיב "כי חסיר" שמע מינה
17 הכי קאמר: בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך
18 את בנה שתלד לו בתך מאחרי, אבל איתו לא
19 תקח לבנך לא קמהדר, ולא קרינן ביה כי חסיר
20 בת הנכריה את בנה שתלד מאחרי. אלמא: בנה כג
21 הנכריה שילדה לו בתך – קרוי בנה, ואין בנה
22 הבא מן הנכריה קרוי בנה. שמע מינה –
23 מדכתיב: "כי יסיר את בנה", ומוקמינן ליה בן
24 שתלד בתך לנכרי, אלמא: בן בתך הבא מן
25 הנכרי קרוי נמי בנה. לימא קסבר רבינא וכו'
26 הולד כשר – ולקמן פליגי בה ב"החולין" (מ.ה.א)
27 (ולי נראה הוולד ממזר גרסינן, דלא הוי כג
28 שנתגייר, אלא צד ישראלית יש בו, ושייך ביה
29 ממוזרות). כשבועה אומות כתיב – ושאר נכריות
30 מגלן הולדה כמות. לרבי שמעון דרריש מעמא
31 דקרא – בפרק "המקבל" כבבא מציעיא (קטו.א):
32 אלמנה עניה אין מושבין אותה, אבל עשרה
33 ממשכבין, שאין אשה חייב להחזיר לה, ואין
34 אתה משיאה שם רע בשכנותיה. אלמא דריש
35 טעמא ד"לא תחבל בגד אלמנה" משום שם רע,
36 ומציא עשרה מן הכלל. והבא נמי לדידה
37 ניהא, דאי נמי לא מפרש קרא טעמא – הוה
38 דריש טעמא דחיתון משום "כי יסיר את בנה",
39 ולא אינצטריך דהתיר פשיטא. ואיחור קרא
40 "כי יסיר" לרבות שאר מסירין, אלא לרבנן –
41 אינצטריך קרא לפרושי טעמא בשבעה אומות
42 גופייהו, ולמעוטי שאר אומות, דאינן ארווקן
43 בעבודה וזה כמותן, כדקיימא לן (חולין י.ג.ב).
44 נכרים שבחוץ לארץ לאו עובדי עבודה זרה הן,
45 אלא מנהא אבותיהן בדיהן, ולא איתיר ליה
46 רביא. ושאר אומות מנלן? דככותיה אמרינן
47 בסנהדרין (כ.א.א) גבי "לא ירבה לו נשים ולא
48 יסור לבנו", דלר"ש הוי "לא יסור" לרביא,
49 דכלאו פירושא דקרא הוה דרשינן ביה טעמא.
50 ולרבנן דלא דריש טעמא דקרא בעלמא, הבא
51 קרא פירש טעמא.

משנה

1 וכו' יש אהובה לפני המקום – דפשיטא דבשביל אהבת ושנאת הבעל לא יפקיע המקום
2 זכות בנה. ואם תאמר: ונימא שנואה – היינו רשעה. דהיא שנואה לפני המקום! ויש
3 לומר: דמשמע ליה אהובה ושנואה בנישואיה, ואם ברשעה מדבר – כלא נישואיה נמי יש
4 לשנאותה.

5 **ורבי** יוסי רבי יהודה חד בשפחה חוד בכריה
6 – ואם תאמר: ולמה לי קרא דהאשה
7 וילדיה, דמ"ב את אבך" נפק תריוהו דאין
8 אישות לאבך בה! ויש לומר: דהוה מוקמינן קרא
9 בדנסתברא טפי, ואידך הוה מרבינן מ'מולדת
10 חוץ? בין שאומרים לאבך הוצא, כי היכי דמריבין
11 מיניה חייבי כריתות. וא' אשמעינן נכריה
12 משום דלא שייכא במצות – לא הוה צריך לקרא
13 צריכותא, דנכריה לא מפרש בהדיא ביה
14 ובטעמא קמא טגי. דאי לא אלא חד קרא – הוה
15 מוקמינן בשפחה, משום דאין לה חיים. ואם
16 תאמר: השתא, דאיכא טעמא בכריה ואיכא
17 טעמא בשפחה – למה לי קרא ד"האשה וילדיה"
18 דמ"ב את אבך" ממעוטי תריוהו, דהי מינייהו
19 מפקח? ויש לומר: דהוה אמינא טעמא דלא שייך
20 במצות עדיק, דהוה מוקמינן ליה בכריה וצ"ל גב
21 דטעמא דנכריה לא הוה אתא משפחה, כיון
22 דאיכא בשפחה טעם כל דהו דלא הוי בכריה.
23 **קסבר** רבינא נכרי ועבד הבא על בת ישראל
24 הולד כשר – כן גירסת הקונטרס. וכן
25 תבוב ברוב ספרים כאן. אבל בקדושי בסוף פרק
26 "האומר" (ס.ה.ב) ברוב ספרים כתוב: הולד כמזו.
27 וכן גורס רתם. וכן נראה עיקר לרבינו יצחק, דכיון
28 דבתר ישראלית שדינן ליה – הוה טפי ממזר
29 מנמאי דהוה שדינן בתר נכרי, דאין ממוזרות לנכרי.
30 וכן משמע לעיל. דקאמר רבי יוחנן בסוף פרק קמא
31 (ז.א.): וכולן לפסול. וחדר קאמר: כי אמריתיה
32 קמייה דשמואל אמר: אין בנה הבא מן הנכריה
33 קרוי בנה אלא בנה, ואין חוששין לקדושיה, דנכרי
34 הוה ולא ממזר. והא דאמרין בפרק "יש כבור"
35 (בבורות מ.ה.א) גבי לודי שנתעברה הן הנכרי בנה
36 פטור מנזושה סלעים – לא תימא למאן דאמר
37 אין מזהמין את הולד, אלא אפילו למאן דאמר
38 מזהמין – לוי פסול איקרי? אומר רבינו יצחק
39 דמאן דאמר אין מזהמין – היינו מאן דאמר הולד
40 ממזר, ולוא בתר נכרי שדינן ליה. ולשון מזהמין
41 על שם נכרים שהן מזהמין, ובקונטרס לא פירש
42 שם כן. **ההוא** בשבעה אומות כתיב – ואף על
43 גב ד"לא תחנם" דכתיב נמי התיב מוקמינן בפרק
44 קמא דמסכת עבודה זרה (כ.א.א) בכל אומות עובדי
45 עבודה זרה, הבא לא מוקמינן ליה בשבע אומות
46 אלא משום ד"כי יסיר" משמע בשבעה אומות,
47 דמסירין טפי. ואי לאו "כי יסיר" – הוה מוקמינן
48 ליה נמי בכל אומות עובדי עבודה זרה לרבנן.
49 ולרבי שמעון דרריש טעמא דקרא, אי לאו "כי
50 יסיר" הוה דרשינן דטעמא דקרא משום הסרה,
51 דהוה מוקי ליה דוקא בשבעה אומות דמסירין טפי.
52 ואם תאמר: ד"לא תחתן בס" דכתיב נמי התיב
53 מוקמינן דוקא בשבעה אומות, אף על גב דאין
54 שייך שם הסרה, דבגירתו איירי, כדאמר ב"הערל" (לקמן עו.א.) ויש לומר: דעל כרחך אי אפשר לאוקומי בכל אומות, דמדאמר גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי – מכלל דשאר גרים שרי
55 בישראל. ואם תאמר: ודיכי כרת ברית שלמה עם חירם מלך צור, דכתיב: "ויכרתו ברית שניהם" (מלכים א' ה) והכתיב: "לא תכרות להם ברית ולא תחנם" (דברים ז) ובכל האומות עובדי
56 עבודה זרה איירי, כמו "ולא תחנם!" ויש לומר: דשמא לא אסר אלא כריתת ברית לשם עבודה זרה, כדכתיב באיך קרא: "לא תכרות להם ולאליהם ברית" (שמות כג) או שמא חירם מלך
57 צור גר תושב היה. ועוד נראה לומר: דלא מיתסר כריתת ברית אלא דוקא בשבעה אומות. מדכתיב גבי בעונות (יהושע ט): "אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית", משמע דבשאר
58 אומות – ותיב על גב ד"לא תחנם" איירי בכל אומות עובדי עבודה זרה – כריתת ברית שאני, דמוכח עניינא דאיירי דוקא בשבעה אומות. כמו "לא תחיה כל נשמה", דרוקא בשבעה
59 האומות היו מצוים להחרים, דכתיב: "שבעה נכרים רבים ועמונים וכו' וחרם תחיים" (דברים י) וצ"ל הכותב שלא לברות להם ברית שלום שלא להחרים כדו כלבושי ישראל.
60 **מאן** תנו דפליג עליה דרבי יוסי רבי יהודה רבי שמעון היא – בסוף פרק "האומר" (קדושין ס.ה.ב) איתא דך סוגיא, ומשני בענין אחר: דאמר קרא: "כי תהיינה וילדו כל" ביה היבא דקרינן
61 ביה "כי תהיינה" קרינן ביה "וילדו לו", וכל היבא דלא קרינן ביה "כי תהיינה" – לא קרינן ביה "וילדו לו". וקאמר נמי בתר הכי: אם כן "האשה וילדיה" למה לי? ומוקי לה לדרשא
62 אחרייה, ולא קאמר חד בשפחה חוד בכריה וצריכי.

משנה

קדמו וכנסו אין מוציאין מידם - ואמר רבינו יצחק: דרוקא משום דשמו לא פגע באחות זקוקתו, אבל אי רדאי היה - זקוק להוציא, אף על גב דגבי שומרת יבם שקדשו אחיו את אחותה (יבמות מא,א) אין צריך לרבנן אפילו לדמותין - היינו משום שקדש תהלה, ולא בא עליה באיסור, דכבר נפטררה היבמה וזיקתה ממנו בקדושי אחותה, אבל הבא, דקני לה בביאה - דרוקא במקום ספק הוא דאמרין קדמו וכנסו אין מוציאין מידם, אבל בודאי - לא.

קדושין שאין מסורין לביאה - פירוש: דעל ידי קדושין קא מפסדה בביאה. אבל הייבי לארן ועשה - חשיבי קדושין המסורים לביאה.

דיקא נמי דקתני אינו יודע - ואם תאמר: אם כן תקשה לאביי, דאמר בפרק "האיש מקדש" (קדושין נא,א) דהוי קדושין ויש לומר: ד"אין יודע" משמע הכי ומשמע הכי. ומאי שנא מהא דתנן - פירש בקונטרס: דפריך אהא דקתני במתניתין קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. וקשה: לפי זה היה ליה לאתויי סיפא דמתניתין דארבעה אחין ועוד: דבסמוך מייתי סיפא דמתניתין אברייתא דשילא ואומר רבינו יצחק: דפריך אהא דקתני במתניתין אחד חולץ ואחד מייבם, וגבי ארבעה אחין שתיקן חולצות.

אי

קדושין שאין מסורין לביאה - הווי קדושין! הכא במאי עסקינן - בשהוהכרו ולבסוף נתערבו. דיקא נמי, דקתני "ואינו יודע", ולא קתני "ואינו יודע", שמע מינה, מאי קא משמע לן? סיפא איצטרביא ליה: מת ולו אה אהד - חולץ לשתיהן, היו לו שנים - אהד חולץ ואהד מייבם. דיקא מיחלץ והדר יבומי, אבל יבומי ברישא - לא, דקא פגע באחות זקוקתו. "שנים שקדשו שתי אחיות וכו'". שמע מינה: קדושין שאין מסורין לביאה הווי קדושין! הכא נמי: בשהוהכרו ולבסוף נתערבו. דיקא נמי, דקתני "ואין יודע" ולא קתני "ואין יודע", שמע מינה. ומאי קא משמע לן? סיפא איצטרביא ליה: "מתו, לזה אהד ולזה שנים - היחיד, חולץ לשתיהן. והשנים, אהד חולץ ואהד מייבם". פשיטא, היינו רישא! מהו דתימא: ליגזור תרי אפו חד, קא משמע לן. ודיקא מיחלץ והדר יבומי, אבל יבומי ברישא - לא, דקא פגע ביבמה לשוק. "לזה שנים ולזה שנים וכו'". הא תו למה לי, היינו חד! מהו דתימא: ליגזור דלמא מייבם בלא חליצה, קא משמע לן. מאי שנא מהא דתנן: ארבעה אחין, שנים מהן גשואין שתי אחיות, ומתו הגשואין את האחיות - הרי אלו חולצות ולא מתויבמות? הכי השתא!?

קדמו - אלו שנים האחרונים וכנסו אחר חליצת השנים הראשונים, ולא באו לימלך לבית דין - אין מוציאין מידם, כדפרישית, שאין כאן אלא ספק איסור אחות זקוקה בנשואין הראשונים. דיאבא למימר קמא דנסיב - יבמתו היא, ושפיר נסיב. ובתרא נמי שפיר נסיב נכרית. ואי נמי היה איפכא, דקמא פגע באחות זקוקתו, כיון שבא שני יבמה - פגע זיקתה מאחיו, והותרה לו אשתו, ואיסורא דעבד - עבד. גמרא שמעת מינה קדושין שאין מסורים לביאה - שאין סופן לבא לידי ביאה. דקא סלקא דעתך דמתניתין בשלא הוכרו, בשעת קדושין לא היה ידע הי מנייהו, כגון דאמר: הרי אחת מכם מקודשת לי, ועשו שתיהן שליח לקבל קדושין. וקדושין אלו אין סופן לביאה, דכל חדא קיימא עליה בספק אחות אשה. ומדקתני נותן גט לו וגט לו - מכלל דחדא מיהא מקודשת, ומשום ספקא דלא ידע הי מנייהו בעי למיתב גט לתרווייהו. אלמא: קדושין הן. ופולגתא דאבי רבא מילא, בקדושין, שחוכרו - בשעת קדושין, ויודע היה את מי מקדש. הלכך מסורים לביאה גינהו, וחלו קדושין. ואינו יודע - משמע: השתא אין יודע. "אין יודע" משמע לא נודע הדובר בעולם, ומאי קא משמע לן - מתניתין, פשיטא דתרווייהו בעי גיטא, דלא ידע הי מנייהו. סיפא איצטרביא ליה - דקתני: אחד חולץ ואחד מייבם. וקא שמעין דוקא מיחלץ חד והדר יבומי אידך, ממה נפשך, כדפרישית לעיל. אבל יבומי - חד ברישא, והדר מיחלץ שני לאידך - לא. דקמא דייבם דלמא פגע באחות זקוקתו. היינו רישא - דהא אשמעין ברישא: היו לו שנים - אחד חולץ ואחד מייבם. מהו דתיבא - הבא לא לייבם, כיון דחד מנייהו ש לו אח יחיד - לגזור תרי אחי דלא לייבם חד מנייהו אטו הווא אח שאין לו אח שני, ואתי למפגע באחות זקוקה, קא משמע לן. ודוקא מיחלץ - האח היחיד לשתיהן, והדר יבומי חד מהשנים אחר חליצת אחיו לשניה. אבל יבומי ברישא - קודם חליצת היחיד לשתיהן. ואפילו חלץ אחיו של מייבם לאחותה, דליכא השתא איסור אחות זקוקה - לא [מייבם], משום שזו היא ארוסת הנכרי וקא פגע ביבמה לשוק בלא חליצה. דהיחיד הוא הנכרי, ולו היבמה זקוקה, והא מילתא לא אשמעין ברישא. אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה הא תו למה לי - היינו דהא, דהא אשמעין ברישא: השנים, אחד חולץ ואחד מייבם. והכא נמי הכי - דהני תרי - חד חלץ וחד מייבם, והני תרי - חד חלץ וחד מייבם. מהו דתיבא - ניגזור דלמא אתי ליבומי אחד משנים אלו ואחד משנים אלו בלא חליצה, וקפגע כל חד בספק יבמה לשוק ובאחות זקוקה. קא משמע לן - דלא גורינן. והא מרישא לא שמעין, דהתם לזה אהד ולזה שנים, דסוף סוף לא מייבם אלא חדא. וכיון דעוסקין בחליצה דחדא - מדכרי נמי ולא מייבמי עד שחלוץ היחיד לשתיהן, אבל הבא, כיון דלבסוף תרווייהו מייבמין, דך להאי ביתא ודך להאי ביתא - אתי למימר מה לנו ולחליצה. מאי שנא מהא וכו' ולא מתיבמות - וקתני סיפא "אם קדמו וכנסו ויצא", והכא קתני "אין מוציאין מידך". חולצות ולא מתיבמות - ולא אמרין ליחלוץ חד מנייהו דחיי לזיקה דידה מאחיו. והאי מייבם חדא, כי מתניתין דקתני מתיבמות שתיקן - כל אחת לאחר חליצת אחותה, כדאמרי: אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה, לימא כולן חלוצות כי התם, אמאי מהדרין לייבם? הכי השתא - דהם זקוקות שתיקן להן, אי למאן דאמר בפרק "ארבעה אידן" טעמא דאין מתיבמת אפילו אחת מהן משום דיש זיקה, דמרישא מיתרסת משום דקפגע באחות זקוקה, וכי חלץ (מייבם) חד לחדא ופקע זיקה - לא משתריא אחותה לאידך, דכל יבמה שנאסרה שעת אחת על יבמה, אפילו לאחר נפילה - חרי היא כאשת אח שני בלא בנין, ואסורה לעולם.

משנה ואין יודע אי זה מהן קידש - אסור בשתיקן, דכל חדא וחדא איכא למימר: זו אחות אשה. חולץ לשתיהן - דלא ידע איזו היא יבמתו. ומיחלץ חדא וייבומי חדא, לא - דאחות חלוצתו אסורה לו מדרבנן בחייה. ויבומי ברישא, נמי לא - דלמא לא זו היא יבמתו, וקפגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו. היו לו שנים אחד חולץ - תחלה לאחות. והשני, אם רצה לייבם לשניה - מייבם, דאם זו יבמתו - שפיר, ואם אחותה היא - לא קפגע באחות זקוקתו, דחליצה אפקעה לזיקה.

קדמו וכנסו - קודם שנמלכו בבית דין. אין מוציאין מידם - דכל חד וחד אמר: אנא שפיר נסיב, ואי נמי היה איפכא, שהראשון ליבום כנס אחות זקוקתו - ההיא שעתא רדאי הווי אסרא, ומשבא אחיו וייבם השניה שהיא יבמתו - פגע זיקה מאידך למפרע. שנים שקדשו שתי אחיות - והם נכריים. זה חולץ לשתיהן וכו' - דכל חד וחד מינייהו אסור ליבומי, דלמא באחות זקוקתו פגע. היחיד חולץ לשתיהן - כדפרישית לעיל, שאי אפשר לו לייבם לא קודם חליצה משום אחות זקוקתו, ולא לאחר חליצה משום אחות חלוצה. לפיכך, הווי לאחד ואסור לייבם - לחלוץ תחלה לשניהם, כדי להוציא אותה שהיא יבמתו מאיסור יבמה לשוק. והשנים אחד חולץ - לאפקועי זיקה מאחיו אם זו היא יבמתו, ותשתי אחותה לשני ממה נפשך: אם יבמתו היא - שפיר, ואם אחותה היא - הא קפקעה זיקת היבמה מניה בחליצת אחיו. אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה - ממה נפשך: אם זו יבמתו - שפיר נסיב, שהרי אחיו לא חלץ לו אלא לאחותה שלא היתה יבמתו, ואינה כלום. ואי לאו יבמתו - שפיר נסיב נכרית. דאי משום אחות זקוקתו - ליכא, שהרי חלץ אחיו לאחותה שהיא יבמתו, ופקע זיקה. ואי משום יבמה לשוק - הרי חליצה זו מן היחיד, שהוא אח בעלה. קדמו שנים - אחין של אחד וחלצו לשתיהן, משום דלא ידעי אי זו היא יבמתו. לא ייבמו השנים - אחים האחרים זה את זה וזה את זה, דקמא דנסיב איכא למימר זו היא אחות זקוקתו. אלא, אחד חולץ תחלה לאחות, ואחד מייבם לשניה, ממה נפשך: אם יבמתו היא - שפיר, ואי לאו יבמתו היא - באחות זקוקתו לא פגע, שהרי חלץ אחיו ליבמתו. ויבמה לשוק נמי ליכא, שהרי היא חלוצה מאחי בעלה. ואם

זה מהן קידש - נותן גט לו וגט לו. מת, ולו אה אהד - חולץ לשתיהן. היו לו שנים - אהד חולץ ואהד מייבם. קדמו וכנסו - אין מוציאין מידם. שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע אי זו קידש, וזה אינו יודע איזו קידש - זה נותן שני גיטין, וזה נותן שני גיטין. מתו, לזה אה ולזה אה - זה חולץ לשתיהן, וזה חולץ לשתיהן. לזה אהד ולזה שנים - היחיד חולץ לשתיהן. והשנים - אהד חולץ ואהד מייבם. קדמו וכנסו - אין מוציאין מידם. לזה שנים ולזה שנים - אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת, אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה ואחיו של זה מייבם חלוצתו של זה. קדמו שנים וחלצו - לא ייבמו השנים, אלא אהד חולץ ואהד מייבם. קדמו וכנסו - אין מוציאין מידם. גמרא שמע מינה:

התם

59 השניה הרי פקעה זיקתה, ושוב אין זו נחשבת לאחות זקוקתו.

נמרא

60 שנינו במשנה: המקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן, 61 נותן גט לזו ולזו. מוכיחה הגמרא: שָׁמַע מִיָּמָה שאפילו קדוּשִׁין שֶׁאֵין 62 מְסוּרִין לְבִיָּאָה – שאוסרים למקדש את האשה בביאה, הוּוּ קְדוּשִׁין, 63 שהרי על ידי קידושי אחת משתי אחיות, נאסרו עליו שתייהן 64 בביאה משום ספק אחות אשה, ומכל מקום חלים הקידושים על 65 אחת מהן, ושתייהן צריכות גט. דוחה הגמרא: הָאָהָרָא בְּמֵאָה עֶקְרִינָהּ, 66 בְּשִׁהוּבָהּ האחיות בשעת הקידושים וידע את מי מהן הוא מקדש, 67 וְרָק לְסוּפָה נִתְעַרְבּוּ ביניהן והתעורר ספק איזו מהן קידש, ונמצא 68 שבשעת מעשה הקידושים היו הם קידושים המסורים לביאה. 69

70 מוכיחה הגמרא את דחייתה: דִּיקָא נְמִי מִמָּה דְקָתְנִי במשנה וְאִינוּ 71 יוֹדַע אִי זֶה מִהוּן שמתפרש גם באופן שרק עתה אינו יודע, וְלֹא 72 קָתְנִי וְאִינוּ יוֹדַע איזה מהן שמשמעו שמועלם לא נודע הדבר. 73 מסיקה הגמרא: אֲבָן שָׁמַע מִיָּמָה שמדובר בהוכרו ולבסוף נתערבו. 74 מקשה הגמרא: אִם אֲבָן מְדוּבָר בקידושים שנמסרו לביאה, מָאִי קָא 75 מְשַׁמְעֵנָּה לָן משנתנו בדין זה. מתרצת הגמרא: אֲבָן אִין חִידוּשׁ בְּדִין 76 זֶה, אֲךָ אֵת דִּין הַסִּיפָא אִיצְטְרִיבָא לִיהּ לתנא להשמיענו, שאם מֵת 77 מקדש זה ולו אֵת אָהָרָא חוֹלֵץ לְשִׁתְיָהּ, ואם הוּוּ לֹא שְׁנַיִם אָהָרָא חוֹלֵץ 78 וְאָהָרָא מְיִיבָם. והחידוש בדין זה הוא, שְׁדוּקָא מִיחֻלָּץ וְהָרִי וְיֻבְמִי – 79 שלא הותר היבום אלא אם כן קודם יחלוץ האחד ואחר כך ייבם 80 השני, אֲבָל וְיֻבְמִי בְּרִישָׁא וְ– שיהיה היבום בתחילה לֹא הוֹתֵר לָהֶם, 81 משום החשש דְקָא פְּנֵעַ המייבם בְּאֲחוֹת זְקוּקוֹתָו, כמבואר לעיל. 82 שנינו במשנה: שְׁנַיִם שֶׁקָּדְשׁוּ שְׁתֵּי אֲחֵיות וכו' זה נותן שני גיטין וזה 83 נותן שני גיטין. מוכיחה הגמרא: שָׁמַע מִיָּמָה קְדוּשִׁין שֶׁאֵין מְסוּרִין 84 לְבִיָּאָה הוּוּ קְדוּשִׁין, שאם לא כן אין לקידושים אלו לחול כלל, 85 שהרי שתי האחיות אסורות בביאה על שניהם כמבואר לעיל. 86 דוחה הגמרא: הָאָהָרָא נְמִי מְדוּבָר בְּשִׁהוּבָהּ האחיות ולבסוף נִתְעַרְבּוּ, 87 ונמצא שבשעת הקידושים נמסרו לביאה. דִּיקָא נְמִי מִמָּה דְקָתְנִי 88 וְאִינוּ יוֹדַע וְלֹא קָתְנִי וְאִינוּ יוֹדַע. שָׁמַע מִיָּמָה.

89 שואלת הגמרא: וּמָאִי קָא מְשַׁמְעֵנָּה לָן המשנה בבבא זו. משיבה 90 הגמרא: סִיפָא אִיצְטְרִיבָא לִיהּ, שאם מָתוּ שְׁנֵי הַמְקַדְשִׁים ויש לָזֶה 91 אֵת אָהָרָא וְלָזֶה שְׁנַיִם, האת היחיד חוֹלֵץ לְשִׁתְיָהּ, וְהַשְּׁנַיִם, אָהָרָא מִדָּם 92 חוֹלֵץ לאחת וְאָהָרָא מִדָּם מְיִיבָם את השניה. מקשה הגמרא: הֲלֹא 93 גם דִּין זֶה פְּשִׁיטָא הוא, שכן הִינְנוּ מַה שְׁשֵׁנִי מִהּ בְּרִישָׁא במקדש אחד 94 שיש לו שני אחים שאחד חוֹלֵץ ואחד מייבם, והרי מובן מאילו 95 שהוא הדין בשני מקדשים. מתרצת הגמרא: מָהוּ דְרִישָׁא לְגִיזוּר תְּרִי 96 אֲמַיּוּ דָּר – שהיינו קודשים שנאסרו את שני האחיים של המקדש 97 השני ביבום, משום האח היחיד של הראשון. שכן אִם נִתְרַח לְאֲחוֹד 98 מִהֶם לייבם לאחר שחלץ אחיו, יבוא לאחר מכן האח היחיד של 99 הראשון לייבם את השניה, ויעבור על ספק איסור אחות זקוקתו. 100 קָא מְשַׁמְעֵנָּה לָן שאין לחשוש לכך. ועוד משמיעה המשנה, שְׁדוּקָא 101 מִיחֻלָּץ וְהָרִי וְיֻבְמִי – שקודם חוֹלֵץ האח היחיד של הראשון 102 לשתייהן, ורק לאחר מכן מייבם אחד מאחי השני אחת מהן (לאחר 103 שגם אחיו חלץ לשניה), אֲבָל וְיֻבְמִי בְּרִישָׁא – שייבם אחד מאחי 104 השני אחת מהן קודם שיחלוץ לה האח היחיד של הראשון, לֹא 105 הוֹתֵר בו, משום חשש דְקָא פְּנֵעַ המייבם בְּאֲחוֹת זְקוּקוֹתָו, שכן 106 שהרי יתכן שזו שמייבם אינה אשת אחיו אלא אשתו של הראשון. 107 שנינו במשנה: אִם הוּוּ לָזֶה שְׁנַיִם וְלָזֶה שְׁנַיִם וכו', אחד מאחי 108 הראשון חוֹלֵץ לאחת, ואחד מאחי השני חוֹלֵץ לשניה, ולאחר מכן 109 מייבם האח השני של המקדש הראשון את חלוצת אח המקדש 110 השני, והאח השני של המקדש השני מייבם את חלוצת אח 111 המקדש הראשון. מקשה הגמרא: דִּיקָא תוּ לָמָּה לִי – מדוע צריכה, 112 המשנה להשמיענו בדין זה, הֲלֹא הִינְנוּ תָּךְ הוּוּ עִם הַדִּין הַקּוֹדֵם, 113 ואין בו שום חידוש נוסף. מתרצת הגמרא: מָהוּ דְרִישָׁא, לְגִיזוּר שלא 114 יתייבמו שתייהן משום החשש דְרִישָׁא מְיִיבָם בְּלֹא חִלְיָא – שמה 115 יבואו להתירן ביבום בלא חליצה כלל, ואם ייבם כל אחד את

משנה

1 המשנה דנה בכמה אופנים של קידושי אחת משתי אחיות ולא 2 יודע את מי מהן קידש: מִי שֶׁקָּדְשׁ אֶחָת מִשְׁתֵּי אֲחֵיות וְאִין יוֹדַע אִי 3 זֶה מִהוּן קְדֹשׁ, שתייהן אסורות עליו מספק, וְנֹתֵן גֵּט לָזֶה וְגֵט לָזֶה, 4 שהרי אחת מהן אסורה עליו באיסור אחות אשתו, ואין יודע איזו 5 מהן. מֵת הַמְקַדֵּשׁ וְלֹא אֵת אָהָרָא וְצִיּוּר אֵל, ונפלה אשת המת לפניו 6 ליבום, חוֹלֵץ הַיָּבֵם לְשִׁתְיָהּ מספק, אבל אינו יכול לייבם אף אחת 7 מהן, שמא זו שמייבם אינה אשת אחיו אלא אחותה, והרי היא 8 אסורה עליו משום אחות זקוקתו. וכן אינו יכול לחלוץ קודם 9 לאחת מהן ואחר כך לייבם את השניה, משום שאם הראשונה 10 שחלצה היתה אשת אחיו, הרי השניה אסורה עליו משום אחות 11 חלוצתה.

12 אם הוּוּ לֹא לְמַקְדֵּשׁ זֶה שְׁנַיִם – שני אחים וְצִיּוּר בֵּו, אֵת אָהָרָא חוֹלֵץ 13 לאחת מהאחיות, ואחר כך אָהָרָא וְ–השני מְיִיבָם את השניה. שכן 14 אם זו שמייבמה היא אשת אחיו המת, הרי היא בודאי מותרת לו, 15 ואם זו שחלצה אחיו היתה אשת המת, הלא כבר נפקעה זיקתה 16 על ידי חליצת אחיו, וזו שמתייבמת לו כבר אינה אחות זקוקתו. 17 אבל כל זמן שלא חלץ אח אחד את הראשונה, אסור לשני לייבם 18 את השניה, שכן שמא היא אחות זקוקתו. ואולם אף אם קָדְמוּ 19 האחים וְכָנְסוּ את האחיות באיסור, כל אחד מהם אחות אחרת, אִין 20 מוֹצִיאִין מְיִיבָם – בדיעבד אין כופין אותם לגרשן. שכן אף אם זו 21 שהתייבמה ראשונה אינה אשת המת ונמצא שכנס את אחות 22 זקוקתו באיסור, מכל מקום עתה נמצא שייבם אחיו את אחותה, 23 כבר פקעה זיקתה אליו למפרע, ונמצא שזו כבר אינה אחות 24 זקוקתו ומותר לו לקיימה.

25 שְׁנַיִם וְ–שני אנשים) שֶׁקָּדְשׁוּ שְׁתֵּי אֲחֵיות, זֶה אִינוּ יוֹדַע אִי זֶה מִהוּן 26 קְדֹשׁ, וְגַם זֶה אִינוּ יוֹדַע אִי זֶה מִהוּן קְדֹשׁ, שתייהן אסורות מספק 27 לשניהם, ועל כן זֶה נֹתֵן שְׁנֵי גִיטִין לשתייהן מספק, וְכֵן זֶה נֹתֵן שְׁנֵי 28 גִיטִין לשתייהן. מָתוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֵלּוּ, אִם הִיהָ לָזֶה אֵת וְלָזֶה אֵת 29 וְצִיּוּר גַּם, זֶה חוֹלֵץ לְשִׁתְיָהּ מספק וְזֶה חוֹלֵץ לְשִׁתְיָהּ מספק. ואסור 30 להם לייבם אף אחת מהן, שכן שתייהן עומדות עליהם בספק איסור 31 של אחות זקוקתו כמבואר לעיל.

32 ואם היה לָזֶה וְ–לאחד מהמקדשים) אֵת אָהָרָא, וְלָזֶה וְ–למקדש 33 השני שְׁנַיִם וְצִיּוּר ד', האח היחיד של המקדש הראשון חוֹלֵץ 34 לְשִׁתְיָהּ מספק (ומהטעם המבואר לעיל), וְהַשְּׁנַיִם – שני אחיו של 35 המקדש השני, אָהָרָא מִדָּם חוֹלֵץ לאחת מהן וְאָהָרָא מִדָּם מְיִיבָם את 36 אחותה, כמבואר לעיל לגבי מי שיש לו שני אחים. ואם שני 37 האחים של המקדש השני קָדְמוּ וְכָנְסוּ באיסור את שתי האחיות, 38 אִין מוֹצִיאִין מְיִיבָם בדיעבד מהטעם המבואר לעיל.

39 אם היה לָזֶה וְ–למקדש אחד) שְׁנַיִם – שני אחים, וְגַם לָזֶה וְ–למקדש 40 השני שְׁנַיִם וְצִיּוּר ה', אָחִיו שָׁל זֶה וְ–של המקדש הראשון חוֹלֵץ 41 לְאֶחָת מִן האחיות, וְאָחִיו שָׁל זֶה וְ–של המקדש השני חוֹלֵץ לְאֶחָת 42 מִן האחיות, ולאחר מכן, אָחִיו הַשְּׁנִי שָׁל זֶה וְ–של המקדש הראשון 43 מְיִיבָם את חִלּוּצָתָו שָׁל זֶה – של אח המקדש השני, וְאָחִיו הַשְּׁנִי שָׁל 44 זֶה וְ–של המקדש השני מְיִיבָם את חִלּוּצָתָו שָׁל זֶה – של אח 45 המקדש הראשון. שכן אין זו שכל אחד מהם מייבם היא אשת 46 אחיו הרי הוא מייבמה כדן, ואף אם זו אינה אשת אחיו אלא 47 אחותה, הרי כבר פקעה זיקת יבמתו בחליצת אחיו, ושוב אין זו 48 אחות זקוקתו. ואם קָדְמוּ הַשְּׁנַיִם – שני אחיו של אחד המקדשים 49 וְחִלְצוּ לשתי האחיות וְצִיּוּר ו', לֹא יוֹבְמוּ אותן הַשְּׁנַיִם – אחיו של 50 המקדש השני, שהרי אחת מהן היא בודאי אשת אחיהם שעדיין 51 זקוקה להם, ונמצא שהשניה אסורה להם משום אחות זקוקה. אֲבָל 52 אָהָרָא מִדָּם חוֹלֵץ לאחת האחיות ואחר כך אָהָרָא וְ–אחיו השני מְיִיבָם 53 את השניה, שכן אם זו היא אשת אחיו הרי הוא מייבמה כדן, ואף 54 אם החלוצה היא אשת אחיו, הרי פקעה זיקתה אליו ושוב אחותה 55 מותרת לו. ואם קָדְמוּ וְכָנְסוּ שני אחים אלו את שני האחיות 56 באיסור, אִין מוֹצִיאִין אותן מְיִיבָם בדיעבד, שכן אף אם הראשון כנס 57 באיסור את אחות זקוקתו, מכל מקום לאחר שכנס אחיו את 58

58 ליבום משום ששמו כבר מחוי לפי שאינו ראוי להוליד.
 59 רבא מפרש את דברי הברייתא: אמר רבא, אף על גב דבבבב התורה
 60 פולח אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואף שנדרש ממנו דין נוסף הוא
 61 מתפרש גם לפי פשוטו, קרא ביבום איתא – [באה] גזרה שנה
 62 ואפיקתיה – [ומוציאה אותו] מפשטיה לגמרי, ואין חיוב לקרוא את
 63 שם הבן על שם האב המת.
 64 תמאה הגמרא: ואי לא גזרה שנה זו הוה אמינא שעל שם אחיו
 65 האמור כאן משמעו קריאת שם ממש, הלא אי אפשר לפרש כן,
 66 שהרי למאן קמוהו רתמא – את מי הוזהרה התורה לקרותו על
 67 שם האב המת. אם ליבם ציזה כן הכתוב, אם כן יקום על שם אחיו
 68 מיבעי ליה לומר. ואי הציזיו הוא לבי דינא, אם כן יקום על שם אחי
 69 אביו מיבעי ליה לומר. ואם כן איך יתכן לומר שהכוונה היא
 70 לקריאת שם.
 71 מתרצת הגמרא: ודלמא לולי הגזירה שוה יש לומר דהכי קאמר
 72 להו רתמא לבית דין, אמרו ליה ליבם שהבן שיוולד יקום – [יקרא]
 73 על שם אחיו. אלא דאתא גזרה שנה ואפיקתיה לגמרי את הכתוב
 74 מידי פשוטו, ומעמידה אותו בדין נחלה.
 75 הגמרא חוזרת לברר את הדרשה הראשונה שבברייתא, ומקשה:
 76 השתא דאמרת קרא בגדול פתיב – עבשו שאתה מפרש שכוונת
 77 הכתוב היא לגדול האחים, אימא שרק בכור יכול לייבם, אבל אח
 78 פשוט לא יכול לייבם כלל. מתרצת הגמרא: לא יתכן כדבר הזה,
 79 שהרי אם כן אשת אחיו שלא היה פעולמו – אח שמת לפני שנולד
 80 אחיו, מיבעי אותה רתמא מיבום ממה שנאמר 'כי ישבו אחים
 81 יתדו' (לעיל דף), למה לוי מייעוט זה. הלא אח זה שנולד לאחר מכן
 82 אינו בכור, ואם אין יבום נוהג בפשוט בין כך אינו מייבם.
 83 שוב מקשה הגמרא: פריד רב אחא, ואימא למעוטי פוקרא דאמא –
 84 שמא מה שהוצרך הכתוב למעט אשת אח שלא היה בעולמו הוא
 85 באופן שהיה אח זה בכור לאמו. מתרצת הגמרא: הווא לא מצית
 86 אמרת – אי אפשר לומר שבכור לאמו נחשב כבכור ליבום, כיון
 87 דיבום פנתלה תלה רתמא, ובכורה לדין פי שנים פנתלה נהגת רק
 88 בכור מן הגב ולא בכבור מן האב.
 89 עוד מקשה הגמרא: ואימא, כי אימא אח בכור תתקיים מצות יבום
 90 אף על ידי הפשוט, אבל כי לימא בכור לא תתקיים מצות יבום
 91 כלל, ומה שנאמר 'והיה הבכור אשר תלד' בא ללמד שאין נוהג
 92 יבום אלא במקום שהבכור קיים. מתרצת הגמרא: אמר קרא ביבום
 93 זמת אחד מהם, ומשמע שלא היו שם אלא שני אחים, ומי לא
 94 עסקינו גם באופן דמית הבכור שבהם, ומכל מקום אמר רתמא
 95 לייבם הקטן, ואפילו שאין הבכור קיים. דוחה הגמרא: ואימא דמית
 96 האח הקטן והבכור קיים, ואמר רתמא לייבם בכור. מתרצת
 97 הגמרא: הא מייעט רתמא אשת אחיו שלא היה פעולמו, ומיעוט זה
 98 נאמר על הכתוב 'זמת אחד מהם' שמשמעו שלא היו אלא שני
 99 אחים בלבד. ומכך שהוצרך הכתוב למעט את הקטן שנולד לאחור
 100 מיתת אחיו, מוכח שאילו היה נולד קודם מיתת אחיו היה מייבם
 101 אפילו שאין הבכור קיים.
 102 שוב מקשה הגמרא: ואימא, דווקא כי לימא בכור בעולם, אם קרם
 103 קטן וייבם זכה בה וקנאה, ואולם אי אימא בכור בעולם וקרם הקטן
 104 וייבם לא זכה, שכל זמן שהבכור קיים רק הוא מייבם. מתרצת
 105 הגמרא: אמר קרא כי ישבו אחים יחדו, הוקשה ישיבת אחים זה
 106 לזה, ללמדנו שיבום נוהג בכל האחים אף במקום שיש בכור.
 107 הגמרא מקשה על דין המובא בברייתא אחרת: ואימא, דווקא כי
 108 אימא בכור ולא רצו שאר האחים לייבם ליתדר אנדול – חוזרים
 109 אצל הבכור וכופים אותו לייבם, אבל כי לימא בכור אין חוזרין
 110 בדווקא אצל גדול האחים, שכן בגדול שאינו בכור אין יותר מצוה
 111 מבשאר האחים. ואם כן אלקה – [מדוע] הני אפני קשישא, שיש
 112 מצוה בגדול האחים לייבם, ואם לא רצה הגדול הולכים קודם אצל
 113 אחיו הקטן ממנו שהוא השני שבאחים, ואם גם הוא לא רצה חוזרין
 114 חזרה אצל הגדול וכופים אותו לייבם. הרי שלא רק בבכור נאמר
 115 דין קדימה, אלא כל הגדול מאחיו קודם לו. ומנין לנו דין זה, הלא
 116 בכתוב לא נאמר אלא 'בכור'. מתרצת הגמרא: כל הגדול מאחיו
 117 הוא בכבור, שכן מה בכור פבורו נרמה לו להקדימו לשאר

1 הלא התיבם בארבעה אחים, אי – [בין] למאן דאמר שטעם איסור
 2 היבום הוא משום שיש זיקה, הרי אם כנסו בדיעבד את האחיות
 3 עליהם להוציאן משום שיש זיקה, ואף שלאחר יבום או חליצת
 4 האחד פקעה זיקת השני ממנה ושוב אין אחותה נחשבת אחות
 5 זקוקתו, מכל מקום מאחר שבשעת נפילתה היתה אסורה עליו
 6 שעה אחת, הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עליו
 7 לעולם. ואי – [ובין] למאן דאמר שטעם האיסור הוא משום שאסור
 8 לבטל מצות יבמין, הלא בשעת הנפילה לא היה בידו לייבמה
 9 משום שאסור לבטל מצות יבמין, ולפיכך בטל ממנה דין יבום
 10 לעולם אף לאחר חליצת אחיו את אחותה, שכן כל יבמה שאינה
 11 ראויה ליבום בשעת נפילה נאסרת לעולם, ועל כן עליו להוציאה
 12 אף בדיעבד. מה שאין כן קרא במשנתנו אין לאסורה משום
 13 שבשעת נפילה לא היתה ראויה ליבום, שהרי אין כאן אלא זקוקה
 14 אחת, ואשת אחיו האמיתית מעולם לא נאסרה, אלא שנאסר עליו
 15 לכנסה משום משום אחות זקוקה, והרי איסור זה נפקע על ידי
 16 יבום אחיו את אחותה. וכיון שכל חד וחד מהאחים אימור – [יכול
 17 לומר] דידיה קא מתרמיא ליה – שזו היא יבמתו אשת אחיו, ואינה
 18 אחות זקוקתו אלא היא הזקוקה עצמה, על כן בדיעבד אם כנסו
 19 את שתיהן אינם צריכים להוציאן.
 20 שנינו במשנה: שנים שקידשו שתי אחיות ואין ידוע איזו מהן קידש
 21 כלי אחד, ולכל אחד מהם שני אחים, אם חלצו אחיו לא אחד את
 22 שתיהן, לא ייבמו אחיו של השני את שתיהן, אלא אחד חולץ
 23 ואחד מייבם, שמא ייבם הראשון את זו שאינה אשת אחיו ונמצא
 24 פוגע באחות זקוקתו. אך אם קדמו וקנסו בדיעבד אין מוציאין כו'
 25 אותן.
 26 הגמרא מביאה תוספת חידוש בדין זה: תני – [שנה] שילא בדברי
 27 הברייתא. ואפילו אם שניהם – [שני אחי המקדש השני] הם פתנים
 28 שאסורים בחלוצה, מכל מקום אינם צריכים להוציאן על אף
 29 שנחלצו על ידי אחי המקדש הראשון. מפרשת הגמרא: מאי
 30 פקעמא, משום שאיסור חלוצה לכהן רק מדרבנן היא, וכל אחת
 31 מיבמות אלו אינה אלא ספק חלוצה, שהרי אם אינה אשת
 32 המקדש הראשון, החליצה שעשו בה אחיו אינה חליצה, ועל פסק
 33 חלוצה לא גזרו בהו רבנן שיוציאוה בדיעבד.
 34 מקשה הגמרא: וכי חלוצה מדרבנן היא אסורה, והתניא, מכך
 35 שנאמר בכהנים (ויקרא כא 1) 'ואשה גרושה מאישה לא יקחו', אין לי
 36 אלא גרושה, חלוצה מניו, תלמוד לומר 'ואשה' שהוא ייתור לשון,
 37 לאסור להם אף חלוצה. מתרצת הגמרא: איסור זה מדרבנן הוא,
 38 וקרא של 'ואשה' אסמכתא בעלמא הוא.
 39 **משנה**
 40 מצוה בגדול שמבין האחים לייבם את אשת אחיו, ואולם אם קרם
 41 הקטן ויבמה זכה בה וקנאה.
 42 **גמרא**
 43 הגמרא מביאה את מקור דין זה: תנו רבנן, נאמר ביבום (דברים כה 1)
 44 'והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו. ממה שנאמר 'והיה
 45 הבכור', מיכן שמצוה בגדול האחים לייבם, והוא קודם לשאר אחיו.
 46 ממשכבה הברייתא ודורשת: אשר תלד, פירש האלוינית שאין זולת
 47 שאינה נופלת ליבום. יקום על שם אחיו, מכאן שהיבם קם תחת
 48 אחיו המת לנתלה ויורש את כל נכסיו. שואלת הברייתא: אמה
 49 אמר שיקום על שם אחיו? אמר לבינ לענין נתלה, או – [שמא] אינו
 50 אלא לענין קריאת שם הבן שיוולד ליבם מיבום זה, 'והיה הבכור'
 51 מוסב על הבן הנולד, וכגון שאם היה שם המת יוסף קורין אותו
 52 יוסף, ואם היה שמו של המת יוחנן קורין אותו יוחנן. משיבה
 53 הברייתא: נאמר כאן יקום על שם אחיו, ונאמר לתן בבני יוסף
 54 (בראשית מח 1) 'על שם אחיהם יקראו פנתלתם'. ודרשו בגזירה שזה
 55 שם' נאמר, מה שם האמור לתן מדבר בנתלה, אף שם האמור כאן
 56 ביבום נאמר לגבי נתלה. ממשכבה הברייתא לדרוש את המשך
 57 הכתוב: 'ולא ימחה שמו', פירש לפרים שמת, שאין אשתו נופלת

יבמות. פרק שני – כיצד אשת אחיו דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפט רש"י

ואי למאן דאמר – טעמא משום דאסור לבטל מצות יבמין, ואי מייבם האי חדא – דלמא מיית אידך קודם שייבם, ותצא אחותה משום אחות אשה, ונמצא מצות יבמין בטלה על ידינו מיבום וחוליצה דירי נאסרה משום כך, וכיון שנאסרה שעה אחת אי נמי חלץ חד לחדא ואולא האי השנייה – עומדת היא באיסור אשת אח שלא נראית ליבום מתחלה.

אבל הכא, וזו היתה, ונאסרה משום אחות זקוקה – לאו יבמה הייתה, וזו פקע איסור אחות זקוקה בחליצת אחותה דירי זו ומותרת ועומדת. דלאו אשת אח הואי, הלכך, מספיקא לא מפיקין לה, דאימר חד חד וחד דידיה איתרמיא ליה, ואפילו שניהם בניהם – חד מנייהו ודאי חלוצה נסיב, דהא ארוסת הנכרי חלוצה היא מאחד משני אחיו, כדתני: קדמו שנים וחלצו. חלוצה – דאסורה לבחן. מדרבנן הוא – והכא, דלכל חד אינה אלא ספק, דשמא זה ייבם את יבמתו גמורה – לא גזור רבנן לאפקה מספק. גרושה – "מאישה לא יקח", כמאן שפצוח בגדול – הכי דרשי: "ולקחה לו לאשה ויבמה, והיה הבכור" – והמייבם יהיה הבכור. אשר תלד – ואותה יבמה תהא ראויה לילד, פרט לאילונית. יקום – היבם על שם אחיו לנחול נחלתו, ולא יחלקו אחיו עמו. אתה אומר לנחלה – והאי "יקום" ביבם משתעי. או אינו – אלא בבן שילד לו משתעי, שאם היה שם המת יוסי – קורין לזה יוסי. אין מקרא יוצא מירי פשוטו – ואף על גב דדרשינן ליה לדרשא – מדיד פשוטו מירי ולא נפקת לגמרי. ואפיקתיה לגמרי – שאין צריך לקרות לבנו בשם אחיו המת, והכי גמר לה מרביה. ופרכינן: ואי לאו גזירה שוה הוה אמינא שם נפיש – בתמיהה. לייבם – קאמר רחמנא: בן הנולד לך יקום על שם אחיך, מיבעי ליה. ואי לבית דין – מודע רחמנא מצות קריית שם הבן. יקום על שם אחי אביו מיבעי ליה – אלא דאמי ביבם גופיה משתעי קרא. ולבית דין קאמר רחמנא, שיקום היבם על שם אחיו המת לנחלה. אמרו לו לייבם – שיקום בנו על שם אחיו. דכל מצות יבום קא מודע קרא לבית דין, וקאמר ליה להוזירי יבמה לבא עליה, והבן אשר תלד לו יקומנו על שם אחיו. אימא בכור – דוקא אימא קרא, אבל פשוט – לא לייבם לגמרי, בין אימא בכור בין ליבא בכור. אם כן – דפשוט לאו בר יבום הוא, למד לי דמיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעלומה? תיפוק לי משום דלאו בכור הוא זה שנולד לאחר מיתת אחיו. ואימא – האי דמיעט אשת אחיו שלא היה בעלומה – כגון שזיהה זה שנולד בכור ואחיו מאביו, ולחכי בצטרין המעוטי. נחלה תלה רחמנא – וממילא בכור הנוטל פי שנים הוא דמייבם, אבל בכור לאם – לא. ומדמעטיה – שמע מיניה בכור דקרא לאו דוקא. אלא גדול האחים. ואימא כי איבא בכור בו' – כלומר, דלמא לעולם בכור דוקא. והכי קאמר רחמנא: אי איבא בכור פקטן – לתקיים מצות יבום או בבכור או בפשוט, דנפקא לן מדמיעט אשת אחיו שלא היה בעלומה, וכי ליבא בכור – לא לתקיים, ופטורה לגמרי מן הפשוט. ומת אחד מהם – משמע שלא היה שם אלא שנים ומת אחד מהן. מי לא עסקינן? כלומר, מי לא משתמע נמי מקרא דמת בכור, וקאמר רחמנא לייבם פשוט. ואימא – על כרחיך קרא דוק ומתקום בגון דמית פשוט, וקאמר רחמנא לייבם בכור. דהא כתיב "והיה הבכור". הא מיעט רחמנא וכו' – דהכא גבי תרי אחים כתיב מיעט אשת אחיו שלא היה בעלומה, אלמא דמית גדול משמע, ותו ליבא בכור קטן. אימא כי ליבא בכור קדם הקטן וזה – דהא לא רבי דלייבם פשוט אלא מ'מית אחד מהם', ומיעט דאשת אחיו שלא היה בעלומה, דמשמע דמת בכור ואמר רחמנא לייבם פשוט, אבל איבא בכור – לא לייבם פשוט. הווקשה בו' – שוין לייבם. ליהדר אנדול – אי לא בעו שאר אחיו – נחזור עליו לכופו, דמצוה עליה רמיא ולא על האחיים. אבל כי ליבא בכור – לא רמיא מצוה אנדול טפי משאר אחיו. הולבין אצל אחיו הקטן – משמע קטן היבמה, וגדול משאר אחיו, אלמא מהדרין אנדול, גדול קודם. ומדקתני חזרין אצל גדול ליבא לאותובי, דאיבא למימר: מאי גדול – בכור. דאי לא מצי לשנויי חכי, אדמותיב מדתני אבוי – לותיב ממתניתין דקתני בפרק "החולץ" נמי: לא רצה חזרין אצל גדול. לא לישקול נחלה – דהא "בכור" כתיב.

למאן דאמר יש זיקה – אומר רבינו יצחק: אף על גב דלמאן דאמר יש זיקה ליבא למיגור לייבם אחר חליצה משום דלמאן אתי לייבם ברישא, כדמשמע בפרק "ארבעה אחין" (יבמות כו.ב), גבי רבי יוחנן, דאמר: אחיות איני יודע מי שנאן, מכל מקום ליבא למימר דליחלץ חד ולייבם חד, כיון דכל אחת נאסרה שעה אחת – אסורה עולמית, אפילו ראשונה, דלית ליה יבמה שחותרה נאסרה וחזרה חותרה תחזור ליבמה, אלא לרבי יוחנן, לכך הוצרך לומר אחיות איני יודע מי שנאן. ולמאן דאמר אין זיקה, אף על גב דלרב דאמר אין זיקה לית ליה לקמן כיון שנאסרה שעה וכו' – מכל מקום גורין דלא ליחלץ חד ולייבם חד אטו דלמא מייבם ברישא, דכיון דאין זיקה – אתי למטעי ולייבם ברישא, דהא לא מסקי אינשי אדעתיהו דלמא מית אידך. כל חד חד אמרין אימא דידיה מתרמיא ליה, וליבא למגור דלמא מייבם ברישא, דאפילו מייבם ברישא אימא דידיה אתרמי ליה, וכי מייבם שפיר עבד. ומשום נאן דאמר אין זיקה צריך לומר כל כך.

וספק חלוצה לא גזור דזו רבנן – הקשה הרב רבינו משה ברבי יעקב מפזיזים: דאמר ב"החולץ" (יבמות לו.ב), מת בתוך שלשים יום, אם אשת ישראל היא חולצת, ואם אשת כהן היא אינה חולצת. ולמה לא תחלוץ, כיון דספק חלוצה מותרת לבחן? ויש לומר דהתם שחולצת לאחר נשואין יאמר קמו רבנן במילתא דנפל הוה, ולכך הוצרכו לחליצה, ואולי למישרי חלוצה לבחן. אבל הכא, כל אחד כבשכו באשת אמרין קום ליה להאי דלאו חלוצה היא, ולכך כבשה.

או אינו אלא לשם – ויהא כוליה קרא כפשוטיה, ולא נדרוש מבכור דמצוה בגדול לייבם, אלא יכתי קאמר: "והיה הבכור". פירושו: הראשון שתלד היבמה יקרא שמו בשם המת. וליף בגזירה שוה דלאו שם ממש קאמר אלא לנחלה, וכיון דלנחלה קאמר – ליבא לאוקמו קרא אלא ביבם. דאי על הבכור שתלד היבמה קאמר קרא שיקום על שם המת לנחלה, שאותו בכור יירש את המת – דאם כן "יקום על שם אחי אביו" מיבעי ליה, דהשתא לא שייך למימר דהכי קאמר: "אמרו ליה לייבם". כדקאמר בסמוך.

הכי גרסינן: ואם לא רצה הולבין אצל אחיו הקטן – פירושו: אצל קטן ממנו. לא רצה הולבין אצל אחיו – פירושו: שאר פשוטין קטנים ממנו. לא רצו – חזרין אצל גדול. ויש ספרים דלא גרסי אלא "הולבין אצל קטן", ותו לא. ועריך לומר דמשמע דקטן ממנו קאמר, מדלא נקט לישנא דמתניתין "החולץ" (יבמות ט.א), מהלכין על כל האחין. למאי הלכתא

קטן, ואמר רחמנא לייבם בכור! הא מיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעלומה. ואימא: **פי ליבא בכור** – קדם קטן זכה, ואי איבא בכור – קדם קטן לא זכה! אמר קרא: **"פי ישבו אחים ויהיו"** – הווקשה ושיבת אחים זה לזה. ואימא: **פי איבא בכור** – ליהדר אנדול, **פי ליבא בכור** – אין חזרין אצל גדול! אלמא תני אבוי קשישא: **מצוה בגדול לייבם**. לא רצה – הולבין אצל אחיו הקטן, לא רצה – חזרין אצל גדול! **פככור, מה בכור** – בכורתו גרמה לו, אף אנדול – גרמתו גרמה לו. ואימא: **פי מייבם בכור** – לישקול נחלה, **פי מייבם פשוט לא לישקול נחלה!** אמר קרא: **"יקום על שם אחיו"** – ויהי קום. ואלא בכור דקרייה רחמנא למאי

למאי הלכתא

1 **למאי** הלכתא גריעיתא - אומר רבינו יצחק: דהוי מצי למימר לחשיבותא, שאין
2 ירושתו חזרת ביובל.
3 **גיורת** מיהא היא - דמשמע לא יכנס הוא, אבל אחר - שרי לכנס לתחלה.
4 **הלכה** כדברי האומר כולם גרים הם - הך גירי אריות לא דמי להא
5 דאיכא מאן דאמר כותים גירי אריות
6 הן, והתם היו עובדים אלהיהם, כדכתיב בספר
7 מלכים. ולמאן דאמר גירי אמת הן - קסבר רשוב
8 נתגייר לגמרי.
9 **אי** הכי לתחלה נמי - אי אמרת בשלמא
10 דאיהא גיורת גמורה - ניהא דלכתחלה לא
11 יכנס, משום דספק גיורת היא. דשמיא נתגיירא
12 לשם איש. ועיבד און הוציא, דאין להחזיר
13 משום חששא זו.
14 **משום** דרב אסי חסר מניין עקשות פה כו'
15 - אומר רבינו יצחק: דבנטען על
16 הפניה אין להחזיר מלכנס משום לזות שפתים.
17 דאירבה: מצוה לכנסה, דבאנוסה כתיב: "ולו"
18 תחיה לאשה" (דברים כב).
19 **לא** בימי דוד ולא בימי שלמה - מאיתו הגית
20 ובת פרעה דבימי שלמה לא קשה, דמיד
21 הוא טעמא - אלא משום שולחן מלכים, והני
22 לא צריכי. אבל קשה, דאמרינן ב"הערל" (יבמות
23 עטא), גבי מעשה דבגבעונים דבימי דוד נתוספו
24 גרים על ישראל קין אלקו! ויש לומר: דמעצמן
25 נתגיירו, כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר: "ורבים
26 מעמי הארץ מתוהדים". ויש ספרים שכתב בהן:
27 לא קבלו גרים על בימי דוד ולא בימי שלמה, אלא
28 שנעשו גרים גרורים. וההיא דפרק שני דשבת
29 (לאא): ההוא דאתא לקמיה דהלל ואמר: גירתי
30 על מנת לעשות בהן גרול - בטוח היה הלל
31 דסופו לעשות לשם שמים. וכן ההיא ד"התכלת"
32 (מנחות מטא), דאיתא לקמיה דרבי: גירתי על
33 מנת שאנשא לאותו הלמד.
34 **אמר** רבי הוואל ומכותו הדבר תצא - אומר
35 רבינו תם: דתצא מן הרוכל אם נשאת
36 לו, דכל הסוגיא איירי בנטען. דאין לומר תצא
37 מן הבעל - דאין האשה נאסרת על בעלה אלא
38 על ידי קנוי וסתירה, או שיראו דרך מנאפין.
39 ועוד: דלגבי בעל היה אחר דבתר שנואין, דאמר
40 ב"האשה רבה" (יבמות עבא) דלקלא לרבתי
41 נשואין לא חיישינו. ורוק למעלה בגג הכילה
42 לא עדיף מקלא דלא פסיק, דהא בסמוך אמר
43 דלרבי מפיקין אפילו בקלא דפסיק מבה הך
44 ברייתא. אלא דהאי תצא מן הרוכל אם נשאה.
45 דרוק למעלה בגג הכילה הוי קלא דקמי נישואי
46 רוכל. וכן פירש רבינו שגנאל. וכן נראה לרבינו
47 יצחק, דמתוך ההלכה משמע דאין מוציאין על
48 ידי קול מבעלה, דקאמר: ובית דין בעדים הוא
49 דמפקי. משמע דדבר פשוט הוא דמבעל לא
50 מפיקין אלא בעדים. אף על גב דבנטען קתני
51 בברייתא דמפקי בקול. ואף דקתני הוציאיה הדר
52 רב נתמן דבסמוך הוציאיה תנן. דמשמע על ידי
53 בעלה - אפילו הכי מבעלה לא מפיקין על
54 ידי קול באין בנים מן הראשון. והא דאיצטרך
55 בתנהו עובדי דסוף נדרים (צא.ם) להנהו
טעמי

1 **למאי הלכתא? לגריעותא, מה בכור אינו נוטל בראוי**
2 **בכמתוקן - אף האי אינו נוטל בראוי בכמתוקן.**
3 **משנה הנטען על השפחה ונשתחררה, או על**
4 **הנקרית ונתגיירה, הרי זה לא יכנס. ואם פנס - אין**
5 **מוציאין מידו. הנטען על אשת איש והוציאנה מתחת**
6 **ידו, אף על פי שפנס - יוציא. גמרא הא גיורת**
7 **מיהא הויה, ורמינהו: אחר איש שנתגייר לשום אשה,**
8 **ואחר אשה שנתגיירה לשום איש, וכן מי שנתגייר**
9 **לשום שולחן מלכים, לשום עבדי שלמה - אינן גרים,**
10 **דברי רבי נחמיה. שתייה רבי נחמיה אומר: אחר גירי**
11 **אריות ואחר גירי חלומות, ואחר גירי מרדכי ואסתר**
12 **- אינן גרים עד שיתגיירו בזמן הזה. בזמן הזה**
13 **סלקא דעתך?! אלא, אימא: כבזמן הזה. הא איתמר**
14 **עלה, אמר רבי יצחק בר שמואל בר כרמא משמיה**
15 **דרב: הלכה כדברי האומר פולם גרים הם. אי הכי**
16 **לכתחלה נמי? משום דרב אסי, דאמר רב אסי: "הסר**
17 **ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו'". תנו רבנן: אין**
18 **מקבלין גרים לימות המשיח. פיוצא בו לא קבלו גרים**
19 **לא בימי דוד ולא בימי שלמה. אמר רבי אלעזר:**
20 **מאי קרא - "הן גור יגור אפס מאותי מי גר אתך**
21 **עליך יפול" אבל אידך - לא. "הנטען על אשת איש**
22 **וכו'". אמר רב: וכדעדים. אמר רב ששת: אמינא פי**
23 **ניים ושכיב רב אמר להאי שמענתא. דתניא: הנטען**
24 **על אשת איש והוציאנה על ידו, ונתגרשה מתחת**
25 **ידי אחר, אם פנס - לא יוציא. היכי דמי, אי דאיכא**
26 **עדים - פי אתא אחר ואפסקיה לקלא מאי הווי? אלא**
27 **לאו דליכא עדים, וטעמא, דאתא אחר ואפסקיה**
28 **לקלא, הא לאו הכי - מפיקינן! אמר לך רב: הוא**
29 **הדין דאף על גב דלא אתא אחר ואפסקיה לקלא, אי**
30 **איכא עדים - מפיקינן, אי ליכא עדים - לא מפיקינן,**
31 **והכי קאמר: דאף על גב דאתא אחר ואפסקיה לקלא**
32 **- לכתחלה לא יכנס. מיתביי: במה דברים אמורים -**
33 **כשאין לה בנים, אבל יש לה בנים - לא תצא. ואם**
34 **באו עדי טומאה - אפילו יש לה כמה בנים תצא. רב**
35 **מוקי לה למתניתין ביש לה בנים ויש לה עדים. ומאי**
36 **דוחקיה דרב לאוקמי למתניתין ביש לה בנים ויש**
37 **לה עדים, וטעמא דאיכא עדים - מפיקינן, ואי ליכא**
38 **עדים - לא מפיקינן, לוקמה בשאין לה בנים, אף**
39 **על גב דליכא עדים? אמר רבא: מתניתין קשיתיה:**
40 **מאי איריא דתני "הוציאנה", ליתני הוציאנה, אלא, כל**
41 **"הוציאנה" בבית דין, ובית דין - בעדים הוא דמפיקי.**

42 **ואי בעית אימא: הני מתגייתא - רבי היא, דתניא: רובל וצא ואשה חוגרת פסינר, אמר רבי:**
43 **הואיל ומכוער הדבר - תצא. רוק למעלה מן הפילה, אמר רבי: הואיל ומכוער הדבר - תצא.**
מנעלים

1 אלא למאי הלכתא קרייה בכור - לכתוב גדול. בכור אינו נוטל - חלק בכורה בנחלה
2 הראייה לבא להם אחר מיתת אביהן, אלא במה שמחוקק ביד אביהן ביום מותו, דכתיב
3 "בכל אשר ימצא לו" (דברים כא), אף יבם הנוטל פי שנים נכסכי אביו - חלקו וחלק אחיו
4 שמת - אינו נוטל בראוי בכמתוקן. **משנה** הנטען - חשוד. כלומר: שטוענים עליו
5 דברי לעו. לא ישאנה - משום לעו. שלא
6 יאמר: אמת היה קול הראשון. הנטען על אשת
7 איש והוציאנה - בית דין מתחת בעלה בשביל
8 זה שאסרה עליו, והלך זה ונשאה. יוציא -
9 דמדאורייתא אסורה נמי לבעול, דרשינן
10 "ונטמאה" "ונטמאה" (במדרב ה) שני פעמים,
11 אחד לבעול ואחד לבעול, במסכת סוטה (כו.ב).
12 **גמרא** הא גיורת מיהא הויה - ואף על גב
13 דלא נתגיירה לשם ידחות, אלא בשביל
14 שישאנה זה. עבדי שלמה - בעלי שררה היו.
15 גירי אריות - כגון כותים, דכתיב בספר מלכים
16 (ב' זו) "וישלח ה' בהם את האריות" ונתגיירה,
17 כדכתיב התם בגלות שומרון. גירי חלומות -
18 בעל חלומות אמר להם להתגייר. מרדכי ואסתר
19 "ורבים מעמי הארץ מתוהדים" (אסתר ח).
20 בזמן הזה סלקא דעתך - כל הני נקמי הכי לאו
21 גרים ניהוו? כגון בנחוראון וכיצא בו. כבזמן הזה
22 - שלא יעשה מחמת שררה. אי הכי - דגיורת
23 מעלייתא היא. לכתחלה נמי - יכנס, ואמאי
24 תני לא יכנס? דאמר רב אסי - טעמא
25 דמתניתין משום דכתיב "חסר ממך עקשות פה
26 ולזות שפתים הרחק ממך", דאתו לאחזיקי
27 לקלא קמא. הן גור - הבא להתגייר. יגור אפס
28 מאותי" - בעוד שאין אני עמכם יתיגיר, דהיינו
29 בזמן הזה. מי גר אתך עליך יפול - מי גר אתך
30 בעניתך כאשר אמרת. עליך יפול - לעולם
31 הבא. יפול = ינח, כמו "על פני כל אחיו נפל"
32 (בראשית כח) "יפול מצדך אלף" (ד"הלים צא).
33 ובעדים - הא דתנן יוציא זה החשוד בנכסא -
34 כגון שבאו עדים על קול הראשון, שראה
35 שזינתה עמו. להא שמעתא - בעדים. כי ניים
36 ושכיב רב אמרה דתניא - תיובתא. ונתגרשה
37 מתחת ידי אחר - ראוהו נטען על דינה אשת
38 שמעון, וגרישה שמעון ונשאה נחשוך, וגירשה
39 אם נכסה ראוהו מעתה - לא יוציא. אי דאיכא
40 עדים - בזנות קמא - הוי נאסרה עולמית
41 עליו. הוא הדין דאפילו דלא אפסיק אחר לקלא
42 - וכנסה ראוהו מגורשי שמעון לא תצא,
43 הואיל וליכא עדים. והא דנקט מתחת ידי אחר
44 - היא גופה איצטרך לאשמועינן רבותא,
45 דלכתחלה לא יכנס, כדקתני: אם כנס - אף,
46 לכתחלה - לא. כמה דברים אמורים - דאם
47 כנס הנטען יוציא - כשאין לה בנים מן הראשון.
48 אבל יש לה בנים - מן הראשון - לא תצא.
49 דכי מפיקי לה - קא מחזיקין לקלא קמא,
50 ועבדינן להו ממורים. ואם באו בו - אלמא אין
51 לה בנים - בלא עדים נמי מפיקין. רב מוקי
52 למתניתין ביש לה בנים - ומשום הכי אמר רב:
53 ובעדים. ובית דין בעדים הוא דמפיקי - מבעל
54 ראשון, דאין אשה נאסרת לבעלה משום קול.
55 ואתא רב למימר: דוקא מתניתין משום כך יוציא
56 הנטען, הואיל ואיכא עדים. אבל בלא עדים,
57 הואיל ויש לה בנים - לא. ואי בעית אימא -
58 בלא בנים לא נפקא בלא עדים, והני מתניתין
59 דאמרי נפקא - רבי אמריננהו, דבמפקי אשה
60 מבעלה בקול כל דהו. רובל - מוכר בשמים
61 לנשים להתקשט בהן. רובל יוצא - מן הבית,
62 ומזה זה את אשתו שהיא חוגרת כסיר - מוכר הדבר, שלא התירוה מעליה אלא לזנות. כסיר - הוא כעין מכנסים, שהיו הנשים חוגרות לצניעות. רוק למעלה מן הביילה - ארוכל
63 יצא קאי, ומצא בעל רוק למעלה בגג הביילה שעל מטוהו. מי זרק הרוק למעלה - כי אם השוכב ופניו למעלה, הלכך זינתה זו, ורקקה בשעת תשמיש.

57 המקרא לדין זה, שנאמר (ישעיה נד טו) 'הן גור יגור אפס מאותי מי גר
58 אתך עליך יפול'. וכך נדרש הכתוב, 'הן גור' – הבא להתגייר, מתי
59 'יגור', 'אפס מאותי' – רק בזמן שכביכול אינני עמכם, ומי גר אתך'
60 – מי שמתגייר בזמן עניותך, 'עליך יפול' – יגור אתך לעולם הבא,
61 אָבֵל אֵיךְ – אלו שבאים להתגייר בזמנים טובים, לא מקבלים
62 אותם.
63 שנינו במשנה: הַנְּטֵעַן עַל אֵשֶׁת אִישׁ וכו' אף על פי שכנס יוציא.
64 אָמַר רב, וְכַעֲדִים – אינו חייב להוציא אלא בזמן שיש עדים שזינתה
65 עמו, שכן אז אסורה לו מן התורה ככל אשה שזינתה שאסורה בין
66 לבעל בין לבעול, אבל על פי קול בלבד אין מוציאין אותה ממנו
67 לאחר שנישאת לו.
68 רב ששת מוכיח מברייתא שלא כדברי רב: אָמַר רב שֵׁשֶׁת, אֵמִינָא
69 כִּי גֵימִין וְשָׂבִיב רַב אָמַר לְהָאִי שְׁמַעְתָּמָא – סבורני שאמר רב את
70 שמועתו זו כשנמנמ, ובלא כוונת הלב. שכן מהברייתא מוכח שלא
71 כדברי רב, והַנְּטֵעַן עַל אֵשֶׁת אִישׁ והוציאיה מבעלה על ידו –
72 מתמתתו, ואחר כך נישאה לאחר וְנִתְגַּרְשָׁה גַם מִתַּחַת יְדֵי הָאָחֵר, אִם
73 לאחר מכן כָּנַס אותה הַנְּטֵעַן שזינתה עמו, לא יוציא אותה. מברר
74 רב ששת: חֵיב דַּמֵּי, אִי דְאִיכָא עֲדִים שזינתה עם הַנְּטֵעַן, אִם כֵּן כִּי
75 אָתָּא אַחֵר וְנִשְׂאָה וְאִפְסָקְיָה לְקָלָא – ועל ידי כך נפסק הקול, מֵאִי
76 הָוֵי – מדוע לא יוציא, הלא היא אסורה עליו מן התורה. אָלָא לְאִוּ
77 בהכרח מדובר באופן דְלִיכָא עֲדִים שזינתה אלא קול בלבד, ומכל
78 מקום מְטַעַמ שאין מוציאין אותה ממנו הוא רק משום דְאָתָּא אַחֵר
79 וְנִשְׂאָה בִּינְתַיִם וְאִפְסָקְיָה לְקָלָא, הָא לְאִוּ הֵכִי – אבל אם נישאה לו
80 לפני שנישאה לאחר מְטַעַמֵּי אותה ממנו אף בקול בעלמא, ולא
81 כדברי רב.
82 הגמרא מתרצת את קושיית רב ששת על רב: אָמַר לֵה רַב, לעולם
83 הָא תְּרִין דְאָף עַל גַּב דְלָא אָתָּא אַחֵר וְנִשְׂאָה וְאִפְסָקְיָה לְקָלָא, רַק
84 אִי אִיכָא עֲדִים מְטַעַמֵּי את האשה מן הַנְּטֵעַן, אבל אִי לִיכָא עֲדִים
85 לֹא מְטַעַמֵּי אותה ממנו. ומה שאמרה הברייתא את דינה באופן
86 שנישאה לאחר בינתים, לאו דווקא הוא, ולא נקטה כן אלא
87 להשמיענו לאחר שידוש אחר, וְהֵכִי קָאָמַר, דְאָף עַל גַּב דְאָתָּא אַחֵר
88 וְאִפְסָקְיָה לְקָלָא, מכל מקום לְבִתְחִילָה לֹא יִכְנֹס, ורק בדיעבד לא
89 יוציא.
90 עוד מקשה הגמרא על רב: מִיתִיבֵי, בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים שְׁצִירָךְ
91 הַנְּטֵעַן להוציאיה, דווקא בְּשָׂאִין לָהּ בְּנִים מבעלה הראשון, אָבֵל אִם
92 יֵשׁ לָהּ בְּנִים מבעלה הראשון לֹא תֵצֵא, כדי שלא יצא לעו על בני
93 בעלה הראשון שאינם בניו ולא הם בני הַנְּטֵעַן. וְאִם בָּאוּ עֲדֵי
94 מוֹטְמָה שזינתה עמו, אֲפִילוּ יֵשׁ לָהּ בְּנִים תֵּצֵא מִמֶּנּוּ מִשּׁוּם
95 שאסורה עליו מן התורה. הרי מבואר ברישא שאם אין לה בנים
96 מבעלה הראשון תצא מהַנְּטֵעַן גם ללא עדים, ולא כדברי רב.
97 מתרצת הגמרא: רַב מוֹקֵי לָהּ לְמִתְנִיתֵי וְלִמְשַׁנְתָּנוּ בִּישׁ לָהּ בְּנִים
98 מבעלה הראשון, וְלִכֵּן הַעֲמִיד את המשנה דווקא כְּשֵׁשׁ לָהּ עֲדִים,
99 וכדברי הברייתא.
100 שואלת הגמרא: וְיֵאֵר דִּוְחָקֵיהּ דְרַב –מה דחק את רב] לְאִוְקָמֵי
101 לְמִתְנִיתֵי בִישׁ לָהּ בְּנִים וְלַהֲעֵמִידָה באופן שיש לָהּ עֲדִים, וְלוֹמַר
102 דְמַעְטָא דְאִיכָא עֲדִים מְטַעַמֵּי וְמוֹצִיאִים אותה וְאִי לִיכָא עֲדִים לֹא
103 מְטַעַמֵּי אותה, לִוְקָמָה וְהָא הִיא לֹא לַהֲעֵמִידָה בְּאִוּפֵי שָׂאִין לָהּ
104 בְּנִים, וְאָף עַל גַּב דְלִיכָא עֲדִים מוציאים אותה. משיבה הגמרא: אָמַר
105 רַבָּא, מִתְנִיתֵי קְשִׁיתֵיהּ – הוֹקְשָׁה לוֹ לרב על המשנה, שאם מדובר
106 כְּשֵׂאִין לָהּ בְּנִים מבעלה הראשון ואין עדים על הונתו, אִם כֵּן מֵאִי
107 אִוְרָא דְהָנִי וְ–מדוע נקטה המשנה 'הוציאיה מתחת ידו ושל
108 בעלה'] שמשמע שהוציאיה ממנו בעל כרחו, הלא אם לא היו
109 עדים שזינתה אין חופים אותו להוציאה מחמת קול בלבד, וְלִיתֵינֵי
110 וְ–והיה לה למשנה לשנות] 'הוציאיה' שמשמע מרצונו. אָלָא
111 בהכרח נקטה המשנה 'הוציאיה' משום שְׁבָל הוציאיה משמעו
112 בעל כרחו כְּהוֹרָא בֵּית דִּין, וְהִי בֵּית דִּין רַק בְּאִוּפֵי שֵׁשׁ עֲדִים
113 שזינתה הוּא דְמַטְקֵי אשה מבעלה, ולא על פי קול. ומכך הוכרח
114 רב להעמיד את המשנה באופן שיש לה בנים מן הראשון, ולכן
115 דווקא כשזינתה בעדים תצא.

1 לְמֵאִי הִלְכָתָא קראתו התורה כן, הלא אין מצות יבום תלויה בבכור
2 אלא בגדול האחים, ואפילו שהוא פשוט. משיבה הגמרא: התורה
3 קראה ליבם 'בכור' לְגַרְעֵיתָא – לגרע את כוחו של היבם בירושת
4 אחיו המת, ולומר, מִה בְּכוֹר אִינוּ נוֹטֵל פי שנים בנכסי אביו כְּמִמּוֹן
5 שְׂרָאוֹי לבוא לאביו לאחר מיתתו כְּשֵׁם שהוא נוטל כְּמִמּוֹן שהיה
6 מוֹחֵק לאביו בחייו, אָף הָאִי יבם הנוטל בנכסי אביו את חלק אחיו
7 המת, אִינוּ נוֹטֵל חלק זה כְּמִמּוֹן הָרָאִי לבוא לאביהם לאחר מותו
8 כְּשֵׁם שהוא נוטלו כְּמִוְחֵק לאביהם בחייו.

משנה

9 המשנה מביאה את דין הנשים האסורות על אדם משום קול:
10 הַנְּטֵעַן עַל הַשֶּׁפֶחָ – מי שיצא עליו קול ששפחה זינתה עמו, ולאחר
11 מכן נִשְׁתַּחֲרַתָּה, או שנטען על הַעֹבֵרֶת כּוֹכְבִים שזינתה עמו ולאחר
12 מכן נִתְגַּיְרָה, הִי זָה לֹא יִכְנֹס וְ–ישא] אותך, וְאוֹלָם אִם כָּנַס אֹתוֹן
13 בדיעבד אִין מוֹצִיאִין אותך מִיָּדוֹ.
14 הַנְּטֵעַן עַל אֵשֶׁת אִישׁ שזינתה עמו ומשום כן הוציאיה מִתַּחַת יְדֵי שֵׁל
15 בעלה, אָף עַל פִּי שְׂכָנָם אֵשֶׁת אֵשֶׁת הַנְּטֵעַן אשה זו לאחר שנתגרשה מבעלה,
16 יוציא אותה, שכן היא אסורה עליו. ובגמרא יבואר באיזה אופן
17 מדובר דין זה.

גמרא

19 שנינו במשנה: הַנְּטֵעַן על הנכרית לא ישאנה לאחר שנתגיירה.
20 מדייקת הגמרא: מדברי המשנה משמע, הָא גִּיּוֹרֵת מִיָּהָ הָרָאִי, ואף
21 שלא נתגיירה לשם יהדות אלא כדי להינשא לנטען. מקשה
22 הגמרא: וְדַמִּינָהּ, הלא שנינו בברייתא, אָחֵר אִישׁ שְׁנִתְגַּיְרָה לְשׁוּם
23 אִשָּׁה – כדי לישא אשה מישראל, וְאָחֵר אִשָּׁה שְׁנִתְגַּיְרָה לְשׁוּם אִישׁ
24 – כדי להנשא לאיש מישראל, וְכֵן מִי שְׁנִתְגַּיְרָה לְשׁוּם שׁוֹלְחֵן מִיָּבֵם
25 – כדי להיות סמוך על שלחן מלכי ישראל, או לְשׁוּם עֲבָדֵי שְׁלָמָה
26 – כדי להיות מעבדי המלך כדי שתהיה אימתו מוטלת על אחרים
27 כעבדי שלמה, כל אלו אִינֵן גֵּרִים, דְכָרִי רַבִּי נְחֵמְיָה שְׁחִיָּה רַבִּי
28 נְחֵמְיָה אוֹמַר, אָחֵר גֵּירֵי אֲרִיזוֹת – כותים שנתגיירו מאימת האריות,
29 ככתוב (מלכים ב' י"ב) 'וַיִּשְׁלַח ה' בָּהֶם אֶת הָאֲרִיזוֹת', וְאָחֵר גֵּירֵי
30 הַלּוּזִיּוֹת – שאמר לו בעל הלומות להתגייר, וְאָחֵר גֵּירֵי מְרָדִי
31 וְאִפְסָקְיָה – שנתגיירו בזמן גדולת מרדכי ככתוב (אסתר ח') 'וַיִּרְבִּים
32 מַעֲמֵי הָאֲרִיץ מִתְּיָהוּדִים', אִינֵן גֵּרִים, משום שנתגיירו מחמת יראה,
33 עַד שִׁתְּגַיְרוּ בְּזִמְתָּהּ. מפרשה הגמרא: וכי רק בְּזִמְתָּהּ הָיָה סְלָמָה
34 דַּעֲתָךְ שיש גירות, אָלָא אִיכָא שאין גירות אלא בזמן שהיא כְּבִינָה
35 הָיָה שעם ישראל עני ונכנע, ואין לחוש שמא בא הגר להתגייר
36 לשם שררה. ואם כן איך מבואר במשנה שגם אשה המתגיירת
37 לשם אישות חלה גירותה.
38 מתרצת הגמרא: הָא אִתְּמַר עָלָה – על ברייתא זו, אָמַר רַב יִצְחָק
39 בְּרִי שְׁמוּאֵל בְּרִי מְרִתָּא מְשַׁמְיָה דְרַב, הִלְכָה דְכָרִי הָאוֹמֵר פּוֹלֵם גֵּרִים
40 הֵב, וְחַלְה גִירוֹתָם אֲפִילוּ שנתגיירו לשם אישות או לשם שררה,
41 ולא כדברי רבי נחמיה בברייתא. ואף משנתנו סוברת כשיטה זו
42 שנפסקת להלכה.
43 מקשה הגמרא: אִי הֵכִי – אם גירות לשם אישות היא גירות גמורה,
44 אף לְבִתְחִילָה נְמִי ישא אותה לאשה, ומדוע שנינו במשנה שלא
45 ישא אותה הַנְּטֵעַן לכתחילה. מתרצת הגמרא: לכתחילה לא יכנס
46 אותה משום דְרַב אָסִי, דְאָמַר רַב אָסִי שטעם המשנה הוא משום
47 שנאמר (משלי ד' כד) 'הָפֶר מִמֶּךָ עֲקָשׁוֹת פֶּה וְלוֹזוֹת שִׁפְתֵיכֶם' וגו', ואם
48 ישא את השפחה והנכרית שנטען עליה, יתחוק הקול שיצא עליו,
49 ויאמרו שאמת היה מה שחשדהו וחזילה שזנה עמו.
50 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תַּנּוּ רַבָּנֵן, אִין מְקַבְּלִין גֵּרִים
51 לְיִבּוּת הַקְּשִׁיתִי, שכן בזמן שישראל בגדולתם יש לחשוש שאינם
52 מתגיירים לשם שמים. כִּינָא כּוּ לֹא קָבְלוּ גֵרִים לֹא כִימֵי דְוָד משום
53 שחששו שבאו להתגייר מתוך פחד, וְלֹא כִימֵי שְׁלָמָה, משום שיש
54 לחשוש שבאו להתגייר מחמת המלכות והטובה הגדולה שהיו בה
55 ישראל באותו זמן. אָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר, מֵאִי קָרָא – היכן יש סמך מן

60 שזינתה אלא רק קול בלבד, והאיסור להחזירה אינו אלא מדרבנן,
61 ועל כן יתכן שאם החזיר בדיעבד לא יוציא. מפרשת הגמרא: וְרָבָה
62 פֶּר רַב נְחֶמְךָ שֶׁשֶׁפֶט אֶת הַסֶּפֶק מִמִּשְׁתַּנּוּ סוֹבֵר, דְּרַתְּנִיתִין נְמִי
63 'הוֹצִיאָה' מִדַּעְתּוֹ תֵּנּוּ, וְלֹא הָיוּ עֵדִים שֶׁזִּינְתָה אֵלָּא קוֹל בִּלְבַד, וְאִף
64 עַל פִּי כֵּן אִם כִּנְסָ יוֹצִיא, וְאִם כֵּן הוּא הֵדִין לְמוֹצִיא מִשּׁוּם שֶׁם רַע.
65 רִבְהַ בַּר הוֹנָא דוּחָה שׁוֹב אֶת הָרֵאִיה: וְאֶפְתִּי מִי דָּמִי, הֲלֵא הֲקָא
66 בְּמוֹצִיא מִשּׁוּם שֶׁם רַע מְדוּבָר בְּמִי שְׁהֵי פְּעַל הָאֵשָׁה מִתְחַזְּלָה,
67 וְאִין כֵּל כָּךְ גִּגְמֵי בִמְהָ שׁוֹב וְכִנְסָה, וְעַל כֵּן יִתְכֵן שְׁאִינוּ צָרִיךְ
68 לְהוֹצִיאָה. וְאִילוּ הָתֵם בְּמִשְׁתַּנּוּ מְדוּבָר בְּמִי שֶׁנִּשְׁטַעַן עֲלֵיו שְׁהוּא
69 הַפּוֹעֵל, שְׁחִיבוּהוּ חֲכָמִים לְהוֹצִיאָה אִף אִם כִּנְסָה, מִשּׁוּם שֶׁדָּבָר
70 מְגוּנָה הוּא לְכּוֹנְסָה. אָמַר לִיה רִבְהַ בַּר רַב נַחְמָן, אִף עַל פִּי כֵּן שְׁפִיר
71 דְּמִי אֶהְדְּרִי, שְׁמִכּוּיִן דְּהֲקָא בְּנִטְעָן אָמִיר רֶבְנָן שְׁלִכְתִּילָה לֹא יִכְנֹס
72 וְאִם כִּנְסָ יוֹצִיא, אִם כֵּן הֲקָא נְמִי בְּמוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֶׁם רַע
73 שְׁאָמְרִי רֶבְנָן לֹא יִחְזִיר, גַּם יֵשׁ לּוֹמַר וְאִם כִּנְסָ יוֹצִיא.
74 דוּחָה הַגְּמָרָא רֵאִיהּ זֵו: וְלֹא חִיָּו, שְׁהָרִי הָתֵם בְּנִטְעָן אָמִיר אֱלִמְיָה
75 לְקָלָא – עַל יַדִּי שְׁכַנְסָ אֶת הָאֵשָׁה הַתְּחִזֵּק קוֹל הַזְּנוּת שִׁיצָא עֲלָיו,
76 וְלִכְּן חִיבוּ אוֹתוֹ לְהוֹצִיאָה. אֲבָל הֲקָא בְּמוֹצִיא מִשּׁוּם שֶׁם רַע
77 אָמְרִינָן קָם בֵּיהּ בְּקָלָא וְלִיתֵיהּ – מֵאַחַר שְׁחִזּוֹר הִבְעֵל וְכִנְסָ בִּישְׁלָא אֶת
78 הַקּוֹל, מִשּׁוּם שִׁיאֲמָרוּ שְׁבַדְקָ בְּקוֹל וּמִצָּא שְׁאִין בּוֹ כְּלוּם וְעַל כֵּן
79 הַחִזְיָה.

משנה

80
81 המשנה מביאה עוד אופני נישואין האסורים משום לעז: שליה
82 המביא גַּט מְמַדִּינַת הַיָּם וְאִמְרָא בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי נִחְתָּם כְּדִינוּ, לֹא
83 יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁל הַמְגַרֵּשׁ מִשּׁוּם לַעֲז, שֶׁלֹּא יֵאֲמָרוּ שִׁישְׁקָר
84 בְּאֵמִירָתוֹ זֵו מִשּׁוּם שֶׁנִּתֵּן עֵינָיו בְּהָ רִצְחָה לְשִׁאתָה.
85 וְכֵן עַד הַמַּעֲיָד לְאֵשָׁה שְׁמַת בַּעֲלָהּ, וְכֵן עַד הָאוֹמֵר אֲנִי עֲצִמִי
86 הַרְנִיתִי, אוֹ שְׁאֲמַר הַעֵד הַרְנִיתִי אֲנִי וְעוֹד אֲנָשִׁים יָחַד, אִף שְׁהִיא
87 מִתְרַתֵּת לְהִשָּׂא לְאַחֲרִים עַל פִּי, הוּא עֲצִמִי לֹא יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁל
88 הַמַּת מִשּׁוּם לַעֲז, שְׁמָא יֵאֲמָרוּ שִׁישְׁקָר בְּדָבָר כִּדִּי לְשִׁאתָה. רַבִּי
89 יְהוֹדָנָא אֹמְרָא, אִם אֲמַר הַעֵד 'אֲנִי הַרְנִיתִי', לֹא תִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ כֻּלָּל עַל
90 פִּי עֲדוּת זֵו, וְאִף לֹא לְאַחֲרִים. אֲבָל אִם אֲמַר הַעֵד הַרְנִיתִי, תִּשָּׂא
91 אִשְׁתּוֹ לְאַחֲרִים עַל פִּי עֲדוּת זֵו. וְיִבְרָאוּ הַדְּבָרִים בְּגִמְרָא.

גמרא

92
93 שנינו במשנה: המביא גט ממדינת הים אסור באשה זו. מקשה
94 הגמרא: מִיָּמָא דְאֲסוּרָה הַשְּׁלִיחַ בְּאֵשָׁה הוּא מִשּׁוּם דְּהִבִּיא אֶת הַגֵּט
95 מְמַדִּינַת הַיָּם וְהוֹצִיָּךְ לְהַעֲיֵד עֲלָיו 'בְּפִנֵּי נִכְתָּב בְּפִנֵּי נִחְתָּם', וְנִמְצָא
96 דְּעֲלִיָּה – עַל הַשְּׁלִיחַן קְסָמְכִינָן לְהַתִּיר אֶת הָאֵשָׁה. וְעַל כֵּן גָּזַר שֶׁלֹּא
97 יִשְׁאֵנָה כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵאֲמָרוּ שְׁהַעֲיֵד בְּשִׁקָר כִּדִּי לְשִׁאתָה. אָבָל הַמְּבִיא
98 גֵּט מִיָּמָא דְיִשְׂרָאֵל שְׁאִינוּ צָרִיךְ לּוֹמַר בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי נִחְתָּם, כִּיּוֹן
99 דְּלֹא עֲלִיָּה – עַל הַשְּׁלִיחַן קְסָמְכִינָן, יִשָּׂא הַשְּׁלִיחַ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁל
100 הַמְּגַרֵּשׁ. וְקִשְׁיָה, דְּהָא בַּעַד שְׁמַעֲיָד שְׁמַת בַּעֲלָהּ, אֲפִילוּ דְלֹא עֲלִיָּה
101 קְסָמְכִינָן לְהַתִּיר אֶת הָאֵשָׁה, דְּהָרִי אָמַר מָר, מִתִּירִים אֵשָׁה לְהִנְשָׂא
102 עַל פִּי עַד אַחַד מִשּׁוּם שֶׁסִּמְכּוּ עַל כֵּךְ שְׁאֵשָׁה דְיִיקָא וּמִיִּנְסָבָא –
103 שְׁאֵשָׁה בּוֹדֶקֶת הֵיטֵב אִם אֲכֵן מֵת בַּעֲלָהּ וְרַק לְאַחַר מִכֵּן הִיא
104 נִישָׂאֵת לְאַחַר, וְיִמְכַל מִקּוּם קְתִינִי שְׁהַמַּעֲיָד לְאֵשָׁה שְׁמַת בַּעֲלָהּ לֹא
105 יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאִם כֵּן מְדוּעַ שְׁלִיחַ הַמְּבִיא גֵּט מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר
106 בְּאֵשָׁה זֵו.
107 מִתְרַתֵּת הַגְּמָרָא: הָתֵם בַּעֲדוּת מִיתַת הִבְעֵל לִיבָא בְּתָבָא – אִין לָנוּ
108 כְּתַב הַמּוֹכִיחַ עַל מִיתַת הִבְעֵל, אֵלָּא יִשְׁנָה רַק לְעֲדוּת הַעֵד, וְעַל כֵּן
109 יֵאֲמָרוּ שְׁהַעֵד מִשְׁקָר כִּדִּי לְשִׁאתָה. אֲבָל הֲקָא בְּשִׁלְחַן הַגֵּט אִיבָא
110 בְּתָבָא – יִשְׁנוּ לְכַתֵּב הַגֵּט לְפִנֵּינוּ, וְאִין אֲנוּ סוֹמְכִים רַק עַל עֲדוּתוֹ.
111 וְכִסְבָּרָא זֵו מְצִינּוּ בְּמַה דְּתֵּנּוּ לְהֵלֵךְ (קוּיָא), מַה בֵּין גֵּט שְׁנֵאֲמַנּוּת כֻּל
112 הַנְּשִׂים לְהִיּוֹת שְׁלֹחוֹת הִבְעֵל לְגַרְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, לְבִין עֲדוּת מִיתָה
113 שֶׁל הִבְעֵל שְׁחָמֵשׁ נְשִׂים הַשּׁוֹנְאוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ וְרוֹצוֹת לְקַלְקֵלָה אִינָן
114 נִאֲמַנּוּת עֲלֵיהּ, שְׁבִגְט גּוֹף הַתָּבָא מוֹכִיחַ שְׁהַבְעֵל שִׁלַּח אוֹתוֹ כִּדִּי
115 לְגַרְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְנִמְצָא שְׁאִין סוֹמְכִים רַק עַל עֲדוּתוֹ אֵלָּא גַּם עַל
116 כְּתַב הַגֵּט.

1 וכן אם מצא הבעל מנגלים של אדם אחר הפוכים תחת המפה
2 כשפיהם למטה ושוליהם למעלה, אָמַר רַבִּי, הוּאִיל וּמְכוּעָר הַדְּבָר
3 כִּיּוֹן שְׁנִיכָר מִתּוֹךְ הַעֲנַן שִׁזְיַנְתָּה עִם אָדָם אַחַר שֶׁהִפֵּךְ אֶת מִנְעֵלָיו
4 כִּדִּי שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ לְהִכִּיר שֶׁל מִי הֵם, תִּצָּא מִבְּעֵלָה.
5 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אֶת דְּבָרֵי רַבִּי: אִם מִצָּא מְנַגְלִים הַפּוּכִים, לִיתִּין
6 דְּמָאֵן יִנְהוּ – הֲלֵא יֵשׁ לְבִדּוֹק שֶׁל מִי הֵם, שְׁאִם הֵם שֶׁל הַרוּכֵל
7 שְׂרָאוּהוּ לְצֵאת מַהֲבִית אֲבִי כֵּן לְתַלּוּת שִׁזְיַנְתָּה עִמּוֹ, אִךְ אִם אִינֵם
8 שְׁלוּ אִין לְחֹשׁוֹשׁ לְכַךְ, שְׁכֵן יִתְכֵן שְׁבַעֵל הַמְּנַעֲלִים הַפְּקִידִים בִּידָה.
9 מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא: אֲכֵן אִין הַכוּוּנָה שְׁנִמְצָאוּ שֶׁם מִנְעֵלִים עֲצִמָם,
10 אָלָּא שְׁנִמְצָא שֶׁם בְּקַרְקַע קָמוֹס – וְסִימָן שֶׁל מְנַגְלִים הַפּוּכִים (בַּעֲפֵר
11 שְׁתַּתָּת הַמְּפָה, וְעַל אֹפֶן הוּא אָמַר רַבִּי, הוּאִיל וּמְכוּעָר הַדְּבָר תִּצָּא).
12 וּמַעֲתָה יֵשׁ לּוֹמַר, שְׁהַבְרִיּוּתוֹת שְׁהוּבָאוּ לְעֵיל (כִּד) הַסּוֹבְרוֹת
13 מְמוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִן הַבּוֹעֵל אֲפִילוּ בְּקוֹל בַּעֲלָמָא, שְׁנוּוֹת בְּשִׁיטַת
14 רַבִּי הַסּוֹבֵר שְׁתִּצָּא מִהַבְעֵל אֲפִילוּ כִּישִׁי עֲדוּת כִּיעוֹר בִּלְבַד. שְׁלִפִי
15 זֵה לְגַבִּי הַבּוֹעֵל יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלְהוֹצִיאָה בְּקוֹל בִּלְבַד, שְׁכֵן עֲצִמָּה
16 שְׁכַנְסָ אוֹתָהּ לְאַחַר מִכֵּן נַחֲשָׁב לְעֲדוּת כִּיעוֹר, מִשּׁוּם שְׁבַכְךָ מִתְחַזֵּק
17 הַחֲשָׁד שִׁזְיַנְתָּה עִימוֹ קוֹדֵם לְכֵן. אֲבָל רַב סוֹבֵר, שְׁלַעוּלָם אִין
18 מוֹצִיאִים לֹא מִהַבְעֵל וְלֹא מִהַבּוֹעֵל שְׁכַנְסָ אֵלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עֲדוּת עַל
19 הַזְּנוּת.
20 הַגְּמָרָא מְכַרְיַעָה אֶת הַחֲלֻכָה בְּמַחְלוֹקַת זֵו: וְהִלְכְתָּא כְּנוֹתִיָה דְּרַב
21 שְׁאִין מוֹצִיאִים אֵשָׁה מִהַבְעֵל וְהַבּוֹעֵל אֵלָּא עַל פִּי עֲדֵי פִי עוֹתָה,
22 וְהִלְכְתָּא כְּנוֹתִיָה דְּרַבִּי שְׁמוּצִיאִין אֵשָׁה מִבְּעֵלָה אֲפִילוּ עַל פִּי עוֹתָה
23 כִּיעוֹר. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: קְשִׁיא הִלְכְתָּא אֶהְלִיבָא, שְׁהָרִי הַכְרַעַת
24 אֵלּוּ סוֹתֵרְתוֹת זֵו אֶת זֵו. מִתְרַתֵּת הַגְּמָרָא: לֹא קְשִׁיא, הָא בְּקָלָא דְפְּסִיקָה,
25 שֶׁלֹּא אַחַר שִׁיצָא הַקּוֹל שִׁזְיַנְתָּה יִצָּא קוֹל אַחַר וְהַכְחִישׁ אֶת הַקּוֹל
26 הָרֵאשׁוֹן, וְהָא בְּקָלָא דְלֹא פְּסִיק וְלֹא יִצָּא נִגְדוֹ קוֹל אַחַר. בְּקָלָא דְלֹא
27 פְּסִיק וְלִיבָא עֲדִים עַל הַזְּנוּת הַלְכָה כְּרַבִּי שְׁתִּצָּא עַל פִּי עֲדֵי כִיעוֹר,
28 וְאוּלַם לְקָלָא דְפְּסִיקָה אִין חוֹשְׁשִׁים, וְלֹא תִצָּא עַד דְאִיבָא עֲדִים עַל
29 הַזְּנוּת, כְּדַבְרֵי רַבִּי.
30 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְקָלָא דְלֹא פְּסִיק עַד בְּמָה צָרִיךְ שִׁימְשֵׁךְ הַקּוֹל כִּדִּי
31 שְׁתִּצָּא. אָמַר רַבִּי, אָמְרָה לִי אִם, דְּמִי דְמִתָּא – וְחֹשְׁדִי הַעִירוֹ הֵם
32 אֵלּוּ שִׁירָצָא עֲלֵיהֶם קוֹל בְּמִשְׁךְ יוֹמָא וּפְלָגָא. וְלֹא אָמְרִין שְׁחוֹשְׁשִׁים
33 לֹא אָלָּא בְּאוֹפֶן דְלֹא פְּסִיק הַקּוֹל בֵּינֵי וּבֵינֵי בְּתוֹךְ זְמַן זֵה, אָבָל אִם
34 פְּסִיק בֵּינֵי וּבֵינֵי עַל יַדִּי קוֹל אַחַר שִׁיצָא כְּנִגְדוֹ בְּתוֹךְ יוֹם וּמִצְחָה הָא
35 פְּסִיק, וְאֲפִילוּ אִם יַחְזוֹר הַקּוֹל הָרֵאשׁוֹן אִין חוֹשְׁשִׁים לֹא. וְלֹא אָמְרִין
36 שְׁאִם פְּסִיק הַקּוֹל בֵּינֵי וּבֵינֵי אִין חוֹשְׁשִׁים לֹא אָלָּא בְּאוֹפֶן דְלֹא פְּסִיק
37 מְהִמַּת יְרָאָה – שֶׁלֹּא מַחֲמַת פַּחַד, אָבָל אִם פְּסִיק מְהִמַּת יְרָאָה, הָרִי
38 מְהִמַּת יְרָאָה הוּא דְפִסַּק, וְאִין זֵה הַפִּסַּק. וְלֹא אָמְרִין שְׁחוֹשְׁשִׁים לְקוֹל
39 שֶׁלֹּא פִסַּק אָלָּא בְּדִלְיָבָא אוֹיְבִים לְאֵשָׁה אוֹ לְנַטְעָן, אָבָל אִם אִיבָא
40 לְהַם אוֹיְבִים אִין חוֹשְׁשִׁים לְקוֹל, שְׁכֵן יֵשׁ לְתַלּוּת שְׁאוֹיְבִים הוּא
41 דְאִפְקוּ לִיה לְקָלָא.

42 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סֶפֶק בְּדִין הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֶׁם רַע וְחֹזֵר
43 וְכִנְסָה: תֵּנּוּ הָתֵם בְּגִיטִין (מַה), הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שִׁיצָא עֲלֵיהּ
44 שֶׁם רַע שִׁזְיַנְתָּה, לֹא יִחְזִיר אוֹתָהּ. וְכֵן הַמּוֹצִיאָה מִשּׁוּם נֶדֶר שְׁנִדְרָה,
45 לֹא יִחְזִיר אוֹתָהּ. שְׁלַח לִיה רַבָּה בַּר הוֹנָא לְרַבָּה בַּר רַב נַחְמָן, וְלִמְדִנּוּ
46 רַבִּינוּ, הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֶׁם רַע וְעֵבֵר וּכְנָס אוֹתָהּ, מַהוּ
47 שְׁיִוִיצָא אוֹתָהּ בְּדִיעַבַּד.
48 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיהּ לְפִשְׁטוֹת סֶפֶק זֵה: אָמַר לִיה רִבְהַ בַּר רַב נַחְמָן,
49 תְּנִינָא בְּמִשְׁתַּנּוּ, הַנְּמַנְעֵן עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ 'הוֹצִיאָה הִבְעֵל מִתַּתֵּת יָדוֹ,
50 אִף עַל פִּי שְׁכַנְסָ הַבּוֹעֵל אֶת הָאֵשָׁה הוּוּ יוֹצִיא אוֹתָהּ, שְׁכֵן מֵאַחַר
51 שְׁכַנְסָה הַתְּחִזֵּק הַקּוֹל שִׁזְיַנְתָּה עִמּוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ הַחֲמִירוֹ בּוֹ
52 שִׁיוֹצִיאָנָה. וְאִם כֵּן הוּא הֵדִין בְּמוֹצִיא אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֶׁם רַע,
53 שְׁמֵאֲחַר שִׁירִישָׁה בַּעֲלָהּ הַתְּחִזֵּק הַקּוֹל שִׁזְיַנְתָּה, וְעַל כֵּן אִם חֹזֵר
54 וְכִנְסָה יוֹצִיאָנָה.
55 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְחִיָּה לְרֵאִיהּ זֵו: אָמַר לִיה רִבְהַ בַּר הוֹנָא, מִי דָּמִי,
56 הֲלֵא הָתֵם בְּדִין מִשְׁתַּנּוּ קַתְנִי 'הוֹצִיאָה', שְׁבִית דִּין הוֹצִיאָה
57 מִהַבְעֵל בַּעַל כְּרַחוּ מִשּׁוּם שִׁישׁ עֲדִים שִׁזְיַנְתָּה, וּבַעֲדִים הִיא אֲסוּרָה
58 עַל הַבּוֹעֵל מִן הַתּוֹרָה, וְעַל כֵּן אִם כִּנְסָ יוֹצִיא, וְאִילוּ הֲקָא בְּמוֹצִיא
59 מִשּׁוּם שֶׁם רַע נִאֲמַר בְּמִשְׁנֵה 'הוֹצִיאָה' מִדַּעְתּוֹ, וְלֹא הָיוּ עֲדִים

יבמות. פרק שני – כיצד אשת אחיו דף קה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצג תוספות

1 מנעלים הפוכים — פיהן למטה, ודאי של נברי הם, והפכו כדי שלא יכיר הרואה. מקום
2 מנעלים הפוכים — ניכר מקום הפיכתן בעפר שתחת המטה, לשון מורי. לשון אחר: מקום
3 מנעלים מצא הפוך, שבא ומצא את מנעליה במקום שהוא רגיל לתת שלו — ודאי נכרי
4 בא לבאן, ושם מנעליו במקום שלה ושלה במקום בעל. וראשון עיקר, דאם כן הפוך
5 מיבעי ליה. והלכתא כוותיה דרב — דאמר: אין
6 מחזיקין קלא אלא בעדים. דפסיק — שיצא קול
7 אחר, לומר: שקר הוא הלעז. דיפי סתא —
8 חשודי העיר. לישא ארמיא: ודמי — דלא ידעי
9 ודאי, אלא אמרי בדדמי, לשון מורי. משום נדר
10 לא יחזיר — וטעמא מפרש התם ב"השולח גט":
11 שאם אתה אומר יחזיר, שמא תלך וז אצל חכם
12 לאחר שניסת, ויתיר לה נדרה, ויאמר המגרש:
13 אילו הייתי יודע שיש היתר לנדר שנדרה, אם
14 היו נותנים לו מאה מנה לא הייתי מגרשה,
15 שהייתה חביבה עלי ביותר, ונמצא זה מבטל גיט
16 למפרע ועוקר, ובניה מן השני ממורים. לפיכך
17 אומרים לו מתחלה: הווי יודע שהמציא את
18 אשתו משום נדר שנדרה — לא יחזיר עולמית,
19 ואם היה מביא עליו — צא ובק היתר
20 לנדרה. ואי נתיב לה מלקח — ודאי שנאה
21 היא עליו, ותו לא מצו עקד (לה) גיטה בדברי
22 שקר. ומשום שם רע — שיצא עליה לא יחזיר,
23 כדפרשית טעמא: שמא תנשא לאחר, ויצא קול
24 על הלעז וראשון ששקר היה, ויתרסה המגרש,
25 ויאמר: אילו הייתי יודע שכן הוא כו. כנס מהו
26 יוציא — אם החזירה, מהו שנכופנו להוציא?
27 תנינא הנשקין בו" — והתם נמי מפיקיה מבבלה,
28 דכיון דהוציאה משום שם רע — גילה דעתו
29 שהקול אמת ונאסרה לו, כי היכי דאסרין לה
30 הכא משום שהחזיק זה הקול כשנכסה. התם
31 הוציאה — בית דין, שבאו עיר טומאה ואסורה
32 לבעול מן התורה. הכא הוציאה — והאי לא
33 יחזיר — דרבנן הוא. ורבה ב"י נהפן מתניתין נמי
34 הוציאה תנן — בלא עדים, הלכך לא אסורה
35 לבעול אלא משום לזות שפתיים מדרבנן, ואפילו
36 הכי קתני יוציא. ואבתי מי דמי הכא בעל —
37 החזירה, ואין דבר זה מנגונה הוא. התם בעל —
38 כונס, ודבר מנגונה הוא. אמר ליה שפיר דמי
39 להרדי — דהכא והוא מדרבנן הוא. ולא היא
40 התם — הוא שחכנס בעל — אלומי אלוה
41 לקול הראשון, שאמת היה הלעז. אבל הכא,
42 כשהחזירה בעל — בטולי בטליה לקלא,
43 דאמרין: מדהחזירה — קים ליה בקלא, חזר
44 ובדק בקול ראשון של שם רע, ומצא שאינו
45 משונה המביא נש ממדינת הים — עפרך
46 שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם". וטעמא מפרש
47 בגיטין (ב.א.) לפי שאין בקיאים לשמה. לא ישא
48 את אשתו — הואיל ואדיבוריה סמכין, מת
49 הרגתו הרגתו לא ישא אשתו — הואיל ועל
50 עדותו היא נגאט — איכא לזות שפתיים, שנא
51 עיני נתן בה והעיד שקר. אבל לאור — תנשא.
52 דאשה נגאט בעד אחד. רבי יהודה אומר,
53 הרגתו לא תנשא אשתו — אפילו לאור על פיו,
54 לפי שהוא משים עצמו רשע, והתורה אמרה
55 "אל תשת רשע עד". הרגתו תנשא אשתו —
56 לאחר, ובגמרא בני טעמא. גמרא אבל
57 מארין ישראל — המביא וג מארין ישראל אין
58 צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". ואל ת

1 מנעלים הפוכים תחת המטה, אמר רבי: הואיל
2 ומכוער הדבר - תצא. מנעלים הפוכים? ליחזר דמאן
3 יניחו? אלא: מקום מנעלים הפוכים (תחת המטה,
4 אמר רבי: הואיל ומכוער הדבר - תצא). והלכתא
5 כוותיה דרב, והלכתא כוותיה דרבי, קשיא הלכתא
6 אהלכתא! לא קשיא: הא - בקלא דפסיק, הא - בקלא
7 דלא פסיק. קלא דלא פסיק וליפא עדים - רבי,
8 קלא דפסיק ואיפא עדים - רב. וקלא דלא פסיק
9 עד פפוא? אמר אבין, אמרה לי אם: דומי דמתא
10 יומא ופלגא. ולא אמרין אלא דלא פסק ביני וביני,
11 אבל פסק ביני וביני - הא פסקי. ולא אמרין אלא דלא
12 פסק מחמת יראה, אבל פסק מחמת יראה - מחמת
13 יראה הוא. ולא אמרין אלא דליפא אויבים, אבל איפא
14 אויבים - אויבים הוא דאפקו ליה לקלא. תנן התם:
15 המוציא את אשתו משום שם רע - לא יחזיר. משום
16 נדר - לא יחזיר. שלח ליה רבה בר הונא לרבה בר
17 רב נחמן: למדנו רבינו, פנס מהו שיוציא? אמר ליה,
18 תנינא: הנשקין על אשת איש והוציאה מתחת ידו,
19 אף על פי שפנס יוציא. אמר ליה: מי דמי? התם
20 "הוציאוה" והכא "הוציאה"! ורבה בר רב נחמן -
21 מתניתין נמי "הוציאה" תנן, ואפתי מי דמי? הכא -
22 בעל, והתם - בועל! אמר ליה: שפיר דמי אהרדי:
23 הכא אמור רבנן ולא יכנס, ואם פנס יוציא - הכי נמי
24 אמרי רבנן לא יחזיר, ואם פנס - יוציא. ולא היא, התם
25 - אלומי אלמיה לקלא, הכא אמרין קם ביה בקלא
26 וליתייה. משנח המביא גט ממדינת הים ואמר "בפני
27 נכתב ובפני נחתם" - לא ישא את אשתו. "מת",
28 "הרגתיו", "הרגתו" - לא ישא את אשתו. רבי יהודה
29 אומר "הרגתיו" - לא תנשא אשתו, "הרגתו" -
30 תנשא אשתו. גמרא טעמא דממדינת הים - דעליה
31 קסמכינו, אבל מארין ישראל, דלא עליה קסמכינו,
32 ישא את אשתו, והא מת, דלא עליה קסמכינו,
33 דאמר מר: אשה דייקא ומינסבא, וקתני: לא ישא
34 את אשתו! התם ליכא פתבא, הכא - איפא פתבא.
35 דתנן: מה בין גט למיתה - שהפתב מוכיה. "מת",
36 "הרגתיו", "הרגתו" - לא ישא את אשתו. הוא ניהו
37 דלא ישא את אשתו, תהא לאחר - תנשא. והאמר
38 רב יוסף: "פלוגי רבעי לאונסי" - הוא ואחר מצמרפין
39 להרגו. "לרצוני" - רשע הוא, והתורה אמרה: "אל
40 תשת רשע עד להיות עד תמים". וכי תימא שאני
41 עדות אשה דאקילו פה רבנן - והאמר רב מנשה:
גולן

1 טעמי דאיתתא שריא, דאם איתא דעבר איסורא — אירכוסי הוי מירכס, ואם איתא דעבר
2 איסורא — ניחא ליה דליכול. נראה לרבינו יצחק דחתם באומרת טמאה אני, כי מתניתין
3 דחתם דעלה קאי, ואפילו הכי שריא מנהבו טעמי. אבל באומרת טהורה אני — שריא בלאו
4 נהו טעמי דחתם. ואין לתמוה: אמאי שריא כיון שאומרת טמאה, הא שריתה לנפש התריבה
5 דאיסוראו דלפי שראו חכמים שנתקלקלו הנשים
6 ליתן עיניהם באחר, ורוב האומרות כן משקרות,
7 לכך נראה להם להתיר. הא — בקלא דפסיק
8 ומיהו, רב גופיה אית ליה לא שניא דפסיק
9 ולא שניא קלא דלא פסיק.
10 ואבתי מי דמי — בספרים ישנים לא גרסי
11 ליה, אלא גרסי: ורבה בר נחמן
12 הוציאה תני. הכא בעל והכא בעל, הכא אמור
13 רבנן וכי ועד ליה ולא עיל חד שינויא הוא. והכי
14 פירושו: ורבה בר רב נחמן הוציאה תני, ובין ותני
15 הוציאה, והכא בעל והכא בעל הוציאה ולא
16 בית דין. ואפילו הכי קתני במתניתין "ואם כנס —
17 יוציא", הוא הדין דהתם בגיטין (מהו). נמי אם
18 כנס מוציא. ויפה פשטי רבה בר רב נחמן, ומסיק
19 "לא היא כו" קם ביה בקלא דליתיה. ומה שאסור
20 להחזיר אינו משום שסבורים העולם אסורה
21 לו משום שם רע, דהא סביר דקם ביה בקלא
22 דליתיה, אלא משום קלקול או משום פריצות,
23 כדאמרין בגיטין. וקשיא לרבינו יצחק, דהיאך
24 היה מדמה אותה רבה בר רב נחמן וכי לא
25 היה יודע טעם זה, דבהדיא מפרש להנחו טעמי
26 ב"השולח" (גיטין מ"א), בביריתא! ויש לומר: דלא
27 שמוע ליה. אי נמי, אמור רבינו יצחק, דרבה בר
28 רב נחמן יודע טעמי דקלקול ופריצות, אבל סובר
29 דכנס יוציא מפני שהעולם אין יודעים הטעם
30 דקלקולא ופריצות, אלא סבורים שמתאם שם רע
31 אסורה לו כיון שגרשה על ידי כן. ולכך, אם כנס
32 יוציא משום רגנה, כמתניתין דהכא. ומסקי
33 ולא היא, ששעו העולם בהו, כי ש חילוק גדול
34 בין מתניתין דהכא למתניתין דחתם — דהכא
35 אלמיה לקלא כו. הכא איכא כתבא דתנן מה
36 בין גט בו" — ואף על גב דלאבי בסוף פרק שני
37 דגיטין (ב.ב.) איירי דך משנה בחזק לארץ — מכל
38 מקום דייק שפיר מינה דיש לסמוך על הכתב.
39 מת דהרגתו הרגתו — כיון דאפילו במת לא
40 ישא את אשתו לא היה צריך למיתני
41 "הרגתו", ואפילו בהרגתו לאחר תנשא, ולא
42 תני ליה אלא משום דרבי יהודה מפליג בין
43 הרגתו להרגתו.
44 הוא ואחר מצמרפין להרגו — הקשה הרב
45 רבינו חיים: דבסוף פרק קמא דמכות
46 (ה"א), פריך: הריג ונרבע יצילו משמע דהרוג
47 ונרבע פסולים להעני משום שונא, והכא משמע
48 דכשרו ויש לומר: דלא משום שונא פסול נרבע
49 התם, אלא בנרבע לרצונו איירי, ומשום רשע
50 פסול. אפילו לרבא דבסמוך, דסובר ולרצונו
51 נמי כשר — מכל מקום, כשיש עדים שנרבע
52 לרצונו — הוי כנמצא אחד משי קרוב או
53 פסול. וכי פריך בתר הכי הורג ורובע יציל —
54 פירש: יצילו על עצמם, הוה מצו למינקט נרבע
55 דקאי ביה, כיון דאיירי בנרבע לרצונו, אלא
משום

59 דלא עליה סמכין, — דכי אמר מת בעל, לא דשרו רבנן לאינסובי לאחר — לא עליה סמכין. דאמר מר — בפרק "האשה" רבה (יבמות ג.ג.) היינו אפילו עד אחד נאמן להשיא
60 אשה. משום דהיא נפוח דיבא, ואחר כך נגאט. מה בין גט למיתה — ב"המביא" (וכן ביבמות ק"ז), תנן: אף נחשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה, כגון
61 חמוטה ויבמתה ורצתה ורבה בעלה, נאמנות להביא גיטה, ואף על פי שצריכות לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". ומה בין גט למיתה — אלא שהכתב מוכיח, ולא עלה סמכין כל כך.
62 פלוגי רבעי לאונסי כו' להורגו — את הרובע.

משום דעד השתא איירי בהצלת הורג ורובע, מסיק לה. והרוג נמי לא משום שנאה פסיל ליה התם, אלא אמר רבינו יצחק: דמיפסל משעה שנעשה טרפה, וטרפה פסול להעיד, כדאמרין בסנהדרין (ע"ט,א). והרב רבי יוסף מאורלי"ש מפרש דפרך מהרוג ונרבע שיצילו כשהם קרובים להורג ורובע. וקשה לרבינו יצחק: דאין הכי נמי, דנהי דבהרוג ליכא למימר

גולן דדבריהם - כמו מפרשינו יונים ומשחק בקוביא. דתנן (ראש השנה כ"ב,א): כל העדות שאין האשה כשרה לה, אף הן אינם כשרים. ועלה אמר רב מנשה: זאת אומרת גולן דדבריהם כו'. רבא פליג עליה דרב יוסף ואמר: אפילו אמר 'פלוני רבינו ר' צינץ' - הוא ואחר מצטרף להורגו לרובע. דכיון שזה מתכוין לעדות - נאמן הוא אצל חברו, ואין

גולן דדבריהם - פֶּשֶׁר לְעֵדוֹת אִשָּׁה, גִּלְוֹן דְּרַבְרִי תוֹרָה - פֶּסוּל לְעֵדוֹת אִשָּׁה. יָנִיא רַב מְנַשֶּׁה דְאָמַר פְּרָבִי יְהוּדָה? אָמַר לָךְ רַב מְנַשֶּׁה: אֲנָא דְאָמְרִי אֶפִּילוּ לְרַבְנָן, וְטַעְמָא דְרַבְנָן הֵכָא - פְּדִרְבָּא, דְאָמַר רַבָּא: אָדָם קְרוֹב אֶצְל עֲצֻמו, וְאִין אָדָם מְשִׁים עֲצֻמו רְשָׁע. לִימָא רַב יוֹסֵף דְאָמַר פְּרָבִי יְהוּדָה?! אָמַר לָךְ רַב יוֹסֵף: אֲנָא דְאָמְרִי אֶפִּילוּ לְרַבְנָן, וְשָׂאֲנִי עֵדוֹת אִשָּׁה דְאֶקְלוּ בֵּה רַבְנָן, וְרַב מְנַשֶּׁה דְאָמַר פְּרָבִי יְהוּדָה. "הֲרַגְתִּיו" כו' "הֲרַגְנֵהוּ" תַּנְשֵׂא כו'. מָאי שְׂנֵא הֲרַגְתִּיו וּמָאי שְׂנֵא הֲרַגְנֵהוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּאוֹמַר "אֲנִי הִייתִי עִם הוֹרְגוֹ". וְהִתְנַיָּא: אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֵׂה בְלִסְטִים אָחַד שִׁיֵּצֵא לִיהֲרֹג בְּמִנְיַת קְפוּמָקְיָא, וְאָמַר לָהֶם "לָכוּ אֲמַרוּ לָהּ לְאִשְׁתִּי שְׂמַעוּן בֶּן בִּהּוּן: אֲנִי הֲרַגְתִּי אֶת בַּעֲלָהּ בְּכַנְיֹסְתִי לְלוֹד" וְאָמְרִי לָהּ "בְּכַנְיֹסְתִי לְלוֹד" - וְהִשְׂאִיר אֶת אִשְׁתּוֹ. אָמַר לָהֶם: מַשֶּׁם רְאִיָּה?! בְּאוֹמַר: אֲנִי הִייתִי עִם הוֹרְגוֹ. וְהָא לְסִטִּים קְתַנִּי! שְׁנַפְפִּים עַל יְדֵי לְסִימוֹת. וְהָא יֵצֵא לִיהֲרֹג קְתַנִּי! בִּי דִינָא הַנְּכָרִים דְלֵא דִיּוּקִי וְקַמְלִי. מוֹשְׁנָה הַחֲכָם שֹׁאֵמַר אֶת הָאִשָּׁה בְּגֵדָה עַל פְּעֻלָּה - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׂאָנָה, מִיֵּאֲנָה אוֹ שְׁחַלְצָה בְּפִנּוּי - יִשְׂאָנָה, מִפְּנֵי שְׁהוּא בֵּית דִּין. גְּמֵרָא הָא הִתִּירָה יִשְׂאָנָה, בְּמָאי עֲסָקְיָנָא? אִילִימָא בְּחַד - חַד מִי מַעֲבִי מְתוּרִי? וְהָאֵמַר רַב, אָמַר רַבִּי הִיא בַר אֲבִין, אָמַר רַב עֲמֵרָם: הֵנָּה, הִתְרַת נְרִידִים בְּשִׁלְשָׁה! וְאֵלָא בְּתַלְתָּא - מִי חֲשִׂידִי? וְהִתְנַן: מִיֵּאֲנָה אוֹ שְׁחַלְצָה בְּפִנּוּי יִשְׂאָנָה, מִפְּנֵי שְׁהוּא בֵּית דִּין! לְעוֹלָם בְּחַד, וְכַדְאֵמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּיַחֲד מוּמַיְחָה, וְהֵכָא נִמְי - בְּיַחֲד מוּמַיְחָה. "מִיֵּאֲנָה אוֹ שְׁחַלְצָה וכו'". מַעְמָא דְבֵּית דִּין,

הָא בְּתֵרֵי - לֹא. מָאי שְׂנֵא מְהָא דְתַנּוּ: עֲרִידִים הִתְחַוּוּמִים עַל שְׂרָה מְקַח וְעַל גַּט אִשָּׁה - לֹא חֲשׂו חֲכָמִים לְדַבְרֵי זֶה! הִיא גּוֹפְהָ קְמַשְׁמַע לָן, לְאֶפְסוּקִי מִמָּאן דְאָמַר מִיֵּאֲנָה בְּפִנּוּי שְׂנִינִים, קְמַשְׁמַע לָן: מִיֵּאֲנָה בְּשִׁלְשָׁה. אִיפְעִיָא לָהּ: כְּנָס, מְהוּ שְׂוִיצִיא? רַב פְּהֵנָא אָמַר: כְּנָס - מוּצִיא, רַב אִשִּׁי אָמַר: כְּנָס - אִינוּ מוּצִיא. תַּנּוּ לָהּ רַב זוּמִי דְבִי רַב פְּפִי פְּדִרְבִּי הָאֵמַר כְּנָס אִינוּ מוּצִיא. אָמְרוּ לִיה רַבְנָן לְרַב אִשִּׁי: גְּמָרָא אוֹ סְכָרָא? אָמַר לָהּ: מְתַנִּיתִין הִיא: הַנְּמַעֲנָן מוּשְׁפַחָה וְנִשְׁתַּתְּרָהּ, מְנַכְרִית וְנִתְנַיְרָה, הֲרִי זֶה לֹא יְכַנּוּם, וְאִם כְּנָס - אִין מוּצִיא. אֲלָמָא

שֹׁאֵמַר אֶת הָאִשָּׁה בְּגֵדָה אֶפִּילוּ אִסְרָה שְׁלֵא כְדִין, כִּיּוֹן שִׁגְרִישָׁה בַּעֲלָה - שְׂרִיא לְחֹכֵם מְדֹאֲרִיתָא.

גולן דדבריהם - כמו מפרשינו יונים ומשחק בקוביא. דתנן (ראש השנה כ"ב,א): כל העדות שאין האשה כשרה לה, אף הן אינם כשרים. ועלה אמר רב מנשה: זאת אומרת גולן דדבריהם כו'. רבא פליג עליה דרב יוסף ואמר: אפילו אמר 'פלוני רבינו ר' צינץ' - הוא ואחר מצטרף להורגו לרובע. דכיון שזה מתכוין לעדות - נאמן הוא אצל חברו, ואין נאמן על עצמו ממה שאמר 'לרצוני', דאדם קרוב אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות כן לטובה בין לרעה. הלכך אינו נעשה רשע בעדות עצמו. ואין אדם משים - את עדותו עדות אצל עצמו ליעשות רשע. והא דקיימא לן (בבא מציעא ג"ב). הודאת פיו כמאה עדים דמי - הני מילי לממונא, אבל לקבטא ולעונש מלקות וליפסל - לא. ושאיני עדות אשה דאקילו בה רבנן - הלכך אפילו רשע נאמן, ואנא לית לי דרב מנשיא דאמר הא דדברי תורה פסול. אלא רב מנשיא דאמר כרבי יהודה - והכי מיתוקם סוגיא: רב יוסף מוקים לרב מנשיא כרבי יהודה, ורב מנשיא מוקי לרב יוסף כרבי יהודה. אני הייתי עם הורגיו - אבל לא נגעיית בו. על ידי לפסיות - לפי שזיה עמך. מושנה - שנונה. ונדרה הנאה - ומבעלה ולא הפך לה, ובאתה לחכם להחיר לה, ולא מצא פתח לחרטה. לא ישאנה - משום חשד. שהוא בית דין - כלומר, מיאון או חליצה לא עשה חכם זה ביחודי, דקיימא לן חליצה ומיאון בשלושה, ותלתא וחסדי. גמרא - הא התירה - ואחר כך מת בעלה או גירשה - ישאנה, שאין כאן חשדא. לעולם כחד - ודקשיא לך: מדקתני שאטר, מכלל דבר מישרי הוא - אין, ביחוד מומחה, וכדרב חסדא בנדרים בפרק 'נערה המאורסה'. בית דין - שלשה. לא חשו חכמים לרבך זה - לומר: לא יקדו שוב שדה זו מן הלוקה, וכן העד של גט לא ישא את האשה. היא נופה - כלומר, היא חדיק דתרי נמי לא חשידי. והא דקתני שזאד בית דין - לאו משום לאפוקי מחשדא, אלא לשמוענין דאין מיאון בפחות משלשה, ולאפוקי ממאן דאמר בפרק 'בית שמאי' (יבמות ק"ב). מיאון בשנים. כנס מהו שיוציא - אחכם ואמביא גט קני. גמרא או סכרא - היא דאמרת כנס אין מוציא.

ברננה

יבמות (מ"א,א) אמרין: דאם אשת אחיו רבינו יצחק: דמיפסל משעה שנעשה טרפה, וטרפה פסול להעיד, כדאמרין בסנהדרין (ע"ט,א). והרב רבי יוסף מאורלי"ש מפרש דפרך מהרוג ונרבע שיצילו כשהם קרובים להורג ורובע. וקשה לרבינו יצחק: דאין הכי נמי, דנהי דבהרוג ליכא למימר דאין הכי נמי שיצילו, הדרי חייב הכותב מכה אביו - מכל מקום מנרבע מאי פריקי וכי תנא: מנרבע נמי, הוא דרשינן בסנהדרין (נ"ד,א) "עדות אבירך" ממש, שרבעו, הני מילי לענין כרת, אבל מיתה - לא אשכחן. רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו - הקשה רבינו יצחק בן אברהם: דבפרק שני דכתובות (י"ב), מסיק רבא גופיה, גבי הא דתנן התם: אם אין תב ידן יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים עלומר אנוסים היינו, לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות, אבל אמרו מחמת ממון - אין נאמנים. ואמאי אין נאמנים? דהוה לן לפלוגי דיבורא ולומר דאנוסים היו ולא מחמת ממון אלא מחמת נפשות! ואומר רבינו יצחק: דלא פלוגין דיבורא כדי לפסול להעיד, דמדאורייתא עדים חייבים לומר גט השטר נעשה במי שנתקם עדותו בבית דין, אי נמי, התם בכל ענין שיהא אנוסים, אם לא מחמת נפשות - הוה רשעים, הלכך לית לן למיתלי באונס מחמת נפשות, הדיו מיעוטא.

אגירושין

לימא

דיבורא, ובפרק 'הולחץ' (יבמות מ"א,א) אמרין: דאם אשת אחיו רבינו יצחק: דמיפסל משעה שנעשה טרפה, וטרפה פסול להעיד, כדאמרין בסנהדרין (ע"ט,א). והרב רבי יוסף מאורלי"ש מפרש דפרך מהרוג ונרבע שיצילו כשהם קרובים להורג ורובע. וקשה לרבינו יצחק: דאין הכי נמי, דנהי דבהרוג ליכא למימר דאין הכי נמי שיצילו, הדרי חייב הכותב מכה אביו - מכל מקום מנרבע מאי פריקי וכי תנא: מנרבע נמי, הוא דרשינן בסנהדרין (נ"ד,א) "עדות אבירך" ממש, שרבעו, הני מילי לענין כרת, אבל מיתה - לא אשכחן. רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו - הקשה רבינו יצחק בן אברהם: דבפרק שני דכתובות (י"ב), מסיק רבא גופיה, גבי הא דתנן התם: אם אין תב ידן יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים עלומר אנוסים היינו, לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות, אבל אמרו מחמת ממון - אין נאמנים. ואמאי אין נאמנים? דהוה לן לפלוגי דיבורא ולומר דאנוסים היו ולא מחמת ממון אלא מחמת נפשות! ואומר רבינו יצחק: דלא פלוגין דיבורא כדי לפסול להעיד, דמדאורייתא עדים חייבים לומר גט השטר נעשה במי שנתקם עדותו בבית דין, אי נמי, התם בכל ענין שיהא אנוסים, אם לא מחמת נפשות - הוה רשעים, הלכך לית לן למיתלי באונס מחמת נפשות, הדיו מיעוטא.

במות דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצה

58 חשד: הַחֶכֶם שֶׁאָסַר אֶת הָאִשָּׁה בְּגֵדָה עַל בְּעֻלָּה – אשה שנדרה
59 הנאה מבעלה ובאה לפני החכם כדי שיתירנו, ולא מצא לנדר זה
60 פתח וחרטה בכדי להתירו, ופסק לה שאסורה בהנאת הבעל,
61 ומשום כן גירשה בעלה, הרי חכם זה לא ישאנה מפני החשד, שלא
62 יאמרו שאסר אותה בשביל שיגרשנה בעלה והוא ישאנה. אבל
63 קטנה שמיאנה בבעלה בפני החכם, או יבמה שחלצה בפניו של
64 החכם, ישאנה חכם זה, ואין מקום לחשד שהתירה בשביל שרצה
65 לישאנה, מפני שהיא בית דין – שמיאן וחליצה נעשים בפני בית
66 דין של שלשה ולא בפני חכם יחיד, ושלשה אינם חשודים
67 שיתירוה שלא כדין בשביל שיוכל אחד מהם לישאנה.

נמרא

68 שנינו במשנה: 'חכם שאסר את האשה וכו' לא ישאנה'. מקשה
69 הגמרא: משמע שדווקא אם אסר לא ישאנה, הא אם התירה
70 מהנדר ואחר כך מת בעלה או גירשה, ישאנה. וקשה, במאי עסקינן,
71 אילימא פהדו – בחכם אחד, חד מי מציי מתיר את הנדר, והאמר (רב
72 אמר) רבי חיאי בר אבין אמר רב עמרם, תנא בברייתא התרת נדרים
73 נעשית בבית דין של שלשה. ואלא בהכרח מדובר בתלתא דיינים,
74 ואם כן קשה מדוע אם פסקו לה שהנדר קיים והיא אסורה לבעלה
75 אסור להם לישאנה משום חשד, והרי שלשה מי – [וכי] חשידי
76 לאוסרה לבעלה כדי שישאנה אחד מהם. והתנן בהמשך משנתנו,
77 מיאנה או שחלצה בפניו של החכם ישאנה, מפני שהיא בית דין של
78 שלשה, ושלשה אינם חשודים להתירה כדי שיוכל אחד מהם
79 לישאנה.

80 מתרצת הגמרא: לעולם מדברת המשנה פהדו – בחכם אחד ולכן
81 אם קיים את הנדר לא ישאנה מפני החשד, ומה ששמע מדברי
82 המשנה שיש ביכולת החכם להתיר את הנדר הוא בךאמר רב
83 חסדא אמר רבי יוחנן בנדרים (עב), שהתרת נדרים נעשית גם ביהודי
84 מומחה, ואין צריך שלשה אלא בהדיוטות, והכא נמי במשנתנו
85 מדובר ביהודי מומחה.

86 שנינו במשנה: מיאנה או שחלצה וכו' בפניו ישאנה מפני שהוא בית
87 דין. מקשה הגמרא: משמע מדברי המשנה, דמעמא שמותר לו
88 לישאנה הוא דווקא משום דהם בית דין של שלשה ואין חושדים
89 בהם, הא ביהודי – אילו היו שנים לא ישאנה, שכן בשנים יש חשד.
90 וקשה, במאי שנא דין זה מהא דתנן, שני עדים החרטומים על שדה
91 מקח ועל גט אשה, יכולים לקנות את השדה מיד הלוקח ולישא
92 את האשה, ולא חשו חכמים לךדב זה לומר שחנמנו שקר כדי
93 לישא את האשה או לקנות את השדה. הרי שאף בשנים אין חשד,
94 ואם כן מדוע הוצרכה המשנה להתירה משום שהמאן והחליצה
95 נעשים בפני שלשה. מתרצת הגמרא: אכן גם בשנים אין חשד, ומה
96 שכתבה המשנה 'מפני שהוא בית דין' אינו טעם ההיתר, אלא היא
97 גופה קמשמע לן, לאפוקי ממאן דאמר 'מאון בפני שנים', קמשמע
98 לן שמיאון נעשה דווקא בפני שלשה.

99 הגמרא מביאה מחלוקת בדין הנשים האסורות משום חשד:
100 איבעיא להו, המביא גט ממדינת הים, או חכם שאסר את האשה
101 בנדר, ששנינו בהם במשנתנו שלא ישאו את האשה משום החשד,
102 אם כנס את האשה באיסור מהו שיוציא אותה, האם בדיעבד
103 מותר לו לקיימה, או שצריך לגרשה. רב כהנא אמר, אם כנס
104 באיסור מוציא אותה. רב אשי אמר, אם כנס אינו מוציא. תני להו
105 [–שנה להם] לחכמים רב וזמי רבי רב פפי, הלכה בךדבך האומר
106 כנס אינו מוציא.

107 אמרו ליה רבנן לרב אשי, האם מה שאמרת שאם כנס אינו מוציא
108 היא נקראת ו–קבלה מרבתיך, או שאמרת כן מקבא. אמר להו,
109 מתניתין היא – מקור דברי הוא מהמשנה ששנינו לעיל (כד), דמטען
110 משפחה – מי שיצא עליו קול שבא על השפחה, ואחר כך
111 נשתחררה, או שנטען מעוקרת פוכבים ואחר כך נתגיירה, הרי זה
112 לא יכנס אותה משום לעז. ואולם אם כנס בדיעבד אין מוציא
113 אותה. אלמא [–ומוכח מזה],

1 גזלן דךדבךהם – שעבר על גזילה הרבנן, כשר לעדות אשה לומר
2 שמת בעלה, אבל גזלן דךדבך תורה פסול אף לעדות אשה. ולדבריו
3 אף עד זה המעיד שהרג את בעלה שהוא רשע מן התורה פסול גם
4 לעדות אשה. האם ניקא שרב מנישה שאמר שגולן מדברי תורה
5 פסול לעדות אשה, הוא דאמר כשיטת רבי יהודה במשנתנו שאינו
6 נאמן לומר 'הרגתי', וחכמים הסוברים שהוא נאמן חולקים על רב
7 נעשה וסוברים שגם רשע מן התורה נאמן בעדות אשה.

8 דוחה הגמרא: אמר לך רב מנישה, אנה דאמרי אפילו לרבנן, ומעמא
9 דרבנן הלא המתירים לאשה להנשא על פי עדות זו, הוא בךדבך
10 החולק על רב יוסף שהובא לעיל (עב). דאמר רבא, האומר פלוני
11 רבעני לרצוני נאמן, ומצטרף עם עד אחר להרוג את הרובע. ואין
12 לפוסלו משום שלדבריו הוא רשע ופסול לעדות וכטענת רב יוסף,
13 משום שאדם קרוב אצל עצמו, ואינו נאמן להעיד על עצמו כשם
14 שאינו נאמן להעיד על קרובו, ואין אדם משיש עצמו רשע לפסול
15 את עצמו לעדות. ועל כן פלגינן דיבוריה [–חולקים את דבריו
16 לשנים, ומקבלים רק את מה שאמר 'פלוני רבעני', אבל לא את מה
17 שאמר שרבעני 'לרצוני', ועל כן אף לאחר שמתקבלת עדותו אינו
18 נעשה רשע הפסול לעדות. וכמו כן עד האומר 'הרגתי' אינו
19 נעשה רשע בעדותו זו ונאמן להתירה לינשא, שכן פלגינן
20 דיבוריה, ואינו נאמן אלא על כך שהבעל נהרג. אבל לא על כך
21 שהוא עצמו הרגו.

22 שואלת הגמרא: לימא [–האם נאמר] שרב יוסף הסובר שהאומר
23 פלוני רבעני לרצוני אינו נאמן על חבירו, הוא דאמר כרבי יהודה
24 שהאומר 'הרגתי' אינו נאמן מהטעם האמור, אבל לשיטת חכמים
25 הסוברים שהאומר הרגתי נאמן להתירה לינשא, אכן 'פלגינן
26 דיבוריה, ולא כדברי רב יוסף.

27 דוחה הגמרא: אמר לך רב יוסף, אנה דאמרי אפילו לרבנן, ואף הם
28 מודים שכל שלדבריו רשע הוא אין מקבלים עדותו כלל. ומה
29 שהאמינו חכמים לעד האומר 'הרגתי' הוא משום דשאני עדות
30 אשה דאפילו בה רבנן והאמינו בה לכל פסולי עדות, ואף לרשע
31 דאורייתא. רב מנישה שאמר שגולן דאורייתא פסול לעדות אשה,
32 הוא דאמר כשיטת רבי יהודה במשנתנו שאינו נאמן לומר הרגתי.
33 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר אם אמר העד הרגתי כו' לא
34 תנשא האשה, אבל אם אמר הרגנוהו תנשא כו'. שואלת הגמרא:
35 במאי שנא באומר 'הרגתי' שאינו נאמן משום שלדבריו רשע הוא,
36 ומאי שנא באומר 'הרגנוהו' שהוא נאמן, הלא גם באומר הרגנוהו
37 לדבריו רשע הוא. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה, כשאומר
38 'הרגנוהו' יש לראש את דבריו כמו פאומי 'אני הייתי עם הורגיו',
39 שלא הרגו בעצמו אלא ראה אנשים אחרים שהרגו אותו.

40 הגמרא מוכיחה מברייתא כפירוש זה: והתניא, אמרו לו חכמים
41 לרבי יהודה, מעשה פלפטים אחד שיצא ליהרג במניית קפוטקאי
42 [–שם מקום], ואמר להם הלסטים, לכו אמרו לה לאשת שמעון בן
43 כהן, אני הרגתי את בעלה בכניתי ללוד, ואמרו לה [–ויש אומרים]
44 שאמר שהרגו בכניסתו של שמעון בן כהן ללוד, והשיאו את אשתו
45 על סמך עדותו. אמר להם רבי יהודה לחכמים, וכי משם אתם
46 מביאים ראיה, הרי שם מדובר באומר אני הייתי עם הורגיו, ולא
47 הרגו בעצמו.

48 מקשה הגמרא על הברייתא: איך האמינוהו, והא פלפטים קתני,
49 ומשמע שהיה ידוע על פי עדים שהוא רוצח, ורוצח פסול לעדות
50 אשה גם לשיטת חכמים. מתרצת הגמרא: לא היה ידוע בו שהוא
51 לסטים, אלא שנתפס על ידי לפטיים – שחשדהו שהוא ליסטים
52 משום שהיה יחד עמיהם. שוב מקשה הגמרא: והא יצא ליהרג קתני,
53 ומוכח שחיבובו מיתה משום שהרג בעצמו. מתרצת הגמרא: יצא
54 ליהרג על ידי פי דינא דעוקרי פוכבים ולא דייקו וקטלי – שאינם
55 מודקדים בדין אלא הורגים על פי חשד בלבד.

משנה

56 המשנה מביאה עוד אופנים שבהם נאסרת אשה להנשא משום
57

59 לשאת את האשה לאחר מיתה של השני מוסב אגרווישין - על אופן
60 שהתגרשה מבעלה הראשון, וכגון בשליח הגט, ומה שהתירה
61 לשאתה לאחר הגרווישין של השני מוסב אגרווישין - על אופן שמת
62 הבעל הראשון, וכגון בעד שהעיד על מיתת הבעל.
63 שנינו במשנה: וכולן מותרות לגביהם או לאגיהם. מקשה הגמרא:
64 מאי שנא מהא דתנן (להלן צו), הנטען מן האשה - שחשדהו שזינה
65 עם אשה, אסור פאמה ויבנתה ויבאחיתה. ואף שמת התורה הן
66 מותרות לו, משום שלא קידש אשה זו ואינן קרובות אשתו, מכל
67 מקום אסרו אותן חכמים עליו, משום החשש שמא תבוא הנטענת
68 לבקר את קרובתה לאחר שתנשא לזה, וזינה עמה ויעבור על
69 איסור קרובות אשתו. ואם כן אף בנשים אלו אסורות עליו מפני
70 החשד יש לאוסרן להנשא גם לקרוביו, שמא זממו ביניהם שתנשא
71 לקרובו כדי שיהא רגיל אצלה וזינה עמה.
72 מתרצת הגמרא: נשי לגבי נשי שכיחן דאין - אצל נשים הדבר
73 מצוי שתלכנה לבקר נשים אחרות שהן קרובותיהן, ועל כן יש
74 לחשוש שתהיה הנטענת מצויה אצלו אם ישא את קרובתה, מה
75 שאין כן גברי לגבי נברי לא שכיחן - אצל אנשים לא שכיח הדבר
76 שיהיו מצויים זה אצל זה, ועל כן אין לחשוש שאם אחיו ישאנה
77 תהיה מצויה לו.
78 עוד מתרצת הגמרא: אי נמי, נשי דלא אפרן שכיבתן אהדדי -
79 שכיבת זנות של הבעל עם אחת מקרובות אשתו אינה אוסרת
80 עליו את אשתו, ולפיכך לא קפדי אהדדי - אין אשתו מקפדת על
81 קרובתה שלא תזנה עם בעלה, משום שלא תיאסר עליו בכך.
82 לפיכך יש לחשוש שמא יזנה הנטען עם הנטענת לאחר שישא את
83 קרובתה. מה שאין כן בגברי דאפרן שכיבתן אהדדי - שאם תזנה
84 אשתו עם אדם אחר תיאסר עליו לעולם, קפדי אהדדי - מקפידים
85 הם זה על זה ואינם מניחים לשום אדם להתייחד עם נשותיהם,
86 ועל כן אין לחשוש שמא אם תנשא לאחיו תזנה עמו.
87 מקשה הגמרא: אי הכי אביו נמי - אם כן תהיה מותרת גם לאביו
88 של שליח הגט והחכם, ומדוע הגט התירה אותה המשנה רק לבניהם
89 או לאחיהם. מתרצת הגמרא: לעולם גם לאביו היא מותרת, ומה
90 שנקטה המשנה 'מותרות לבניהם או לאחיהם', לא מיבעיא קאמר.
91 לא מיבעיא אביו שפשוט שמותרת לינשא לו משום דביו גניה
92 מיניה - שבנו בוש וירא ממנו, ובודאי לא יזנה עמה לאחר שתנשא
93 לאביו, אכל פנו של המתיר דלא ביו אביו מיניה - שאין האב בוש
94 וירא מבנו, אימא לא נתירנה להנשא לו שמא תזנה עם אביו, קא
95 משמע לן שמותרת לינשא אפילו לבנו ולאחיו, משום שמקפידים
96 זה על זה כאמור.

הדרן עלך ביצד אשת אחיו

פרק שלישי - ארבעה אחין

משנה

99 המשנה שלפנינו דנה ביבמות שיש בהן איסור אחות זקוקתה:
100 ארבעה אחין, ששנים מהם נשואים לשתי אחיות, כגון שהיו ארבעה
101 אחים ראובן שמעון לוי ויהודה, ונשא ראובן את רחל ושמעון נשא
102 את לאה אחותה, ומתו ראובן ושמעון הנשואים את האחיות בלא
103 בנים, ונפלו נשותיהם ליבום לפני לוי ויהודה (צירוף או). הרי אליו
104 האחיות חולצות ולא מתנייבמות. שמאחר ששתיהן זקוקות ליבום,
105 נמצא שכל אחת מהן היא אחות זקוקתו של כל אחד מהאחים.
106 שהרי גם אחותה זקוקה לו, ואסרו חכמים אחות זקוקה מהטעם
107 שיבואר בגמרא, ועל כן אינן מתייבמות. אך מכל מקום הן צריכות
108 חליצה, שכן מן התורה הן מותרות ואין איסורן אלא מדרבנן. ואם
109 קדמו האחים וקנשו את האחיות באיסור, שנשא כל אחד מהם
110 אחות אחרת, יוציאו אותן בגט, ואין מתירים להם לקיימן בדיעבד.
111 רבי אליעזר אומר, דבר זה שנוי במחלוקת להם לקיימן בדיעבד, שפאי
112 אוקרים שלאחר שייבמו (יקיים) [קיימו] אותן בדיעבד, ואינם
113 צריכים לגרשן, ובית הלל אוקרים אף בדיעבד יוציאו אותן.
114 המשנה מביאה אופן שבו מותר לאחד האחים לייבם את אחת

1 ברנה לא מפקינן - משום רינון ולעז בלבד אין מוציאים אשה
2 מבעלה, שכן כל האיסור הוא רק משום שעל ידי כך מתחזק
3 החשד שחשדהו. ואם כן הקא נמי - בחכם שאסר את האשה
4 בנדר או בשליח הגט שכל איסורו הוא רק משום לעז, ברנה לא
5 מפקינן - לא מוציאים אותה ממנו אם עבר וכנסה.

משנה

6 שנינו לעיל, שהמביא גט המדינת הים, והעד המעיד על מיתת
7 הבעל, והחכם האוסר את האשה משום נדר אסורים לשאת את
8 האשה משום לעז. משנה זו מביאה כמה אופנים שבהם מותר להם
9 לשאת נשים אלו: וכולן - כל שלשה אלו שהיו להם נשים בשעה
10 שהעידו על היתר האשה או בשעה שאסר החכם את האשה
11 מחמת הנדר, ואחר כך מתו נשותיהם, מותרות נשים אלו לינשא
12 להם, שכן מאחר שבשעת מעשה היו להם נשים אין חשד שמא
13 עיניהם נתנו בה. וכמו כן כולן - כל נשים אלו שנישאו לאחריהם
14 לאחר שהעידו עליהן או לאחר שאסר אותן החכם על בעליהן
15 בנדר, ונתגרשו או שנתאלמנו מאחריהם אלו, מותרות לינשא להם -
16 לשליח הגט או לעד או לחכם, שכן באופן שנישאו לאחריהם קודם
17 לכן אין מקום לחשד האמור. וכמו כן כולן - כל נשים אלו מותרות
18 לגביהם או לאגיהם של שליח הגט והעד והחכם, ואין חוששים
19 שכונותם הייתה בשביל שנישאו לקרוביהם, משום שאין אדם
20 חוטא בשביל אחרים.

גמרא

21 שנינו במשנה: אם היו להם נשים ואחר כך מתו נשותיהם, מותרים
22 לישא אשה זו. מדייקת הגמרא: מהו אין - דווקא אם מתו
23 נשותיהם מותרים לישא אותה, אבל אם נתגרשו נשותיהם לא
24 הותרו באשה זו, משום שיש חשד שמא נתנו עיניהם בה, וגירשו
25 את נשותיהם כדי לשאתה. מקשה הגמרא: אמר ליה רב הלל לרב
26 אשי, והתניא בברייתא שאפילו אם נתגרשו נשותיהם מותרת להם
27 אשה זו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא [הברייתא] שמתירה
28 מדברת באופן דהואי קטטה ביניהם לנשותיהם לפני שהעידו על
29 אשה זו, ועל כן אין לחשוש שגירשו אותן כדי לישא את זו, והא
30 [המשנה] שאוסרת מדברת באופן דלא הואי קטטה ביניהם קודם
31 שהתירו את האשה, ועל כן יש לחשוש שגירשו את נשותיהם כדי
32 לישא את זו. עוד מתרצת הגמרא: ואיבעיא אימא, הא והא - בין
33 המשנה ובין הברייתא מדברות באופן דלא הואי קטטה ביניהם
34 לבין נשותיהם קודם לכן, ומכל מקום לא קשיא, משום דהא
35 [המשנה] מדברת באופן דאגיל הוא - שהבעל התחיל להתקוטט
36 עם אשתו לאחר שהתיר את זו, ועל כן יש חשד שעשה כן כדי
37 לגרשה ולישא את זו, והא [הברייתא] מדברת באופן דארגילה
38 היא - שהאשה התחילה להתקוטט עמו, ומשום כן אין חשד
39 שגירשה כדי לישא את זו.
40 שנינו במשנה: וכולן שנישאו וכו' לאחריהם ונתגרשו או נתאלמנו
41 מותרות לינשא להם. הגמרא דנה האם יש ראייה ממשנתנו שהיא
42 שנויה בשיטת רבי שמעון בן גמליאל: קא סלקא דעתין - בתחילה
43 סברנו, שמה שהתירה אותה המשנה לאחר מיתה של הבעל השני
44 מוסב אגרווישין - גם על עד שהעיד שמת בעלה הראשון, ומה
45 שהתירה אותה המשנה לאחר הגרווישין מהבעל השני מוסב
46 אגרווישין - גם על שליח שהביא את גיטה מהבעל הראשון. ואם כן
47 נימא דמתניתין המתירה אותה לשלישי לאחר שהתאלמנה או
48 התגרשה פעמיים היא דלא ברבי. משום דאי ברבי, האמר רבי (להלן
49 סד) בברייתא וימני [בשתי פעמים] הואי חוקה, ולאחר שנתאלמנה
50 פעמיים מבעלה הרי היא בחזקת קטלנית ואסורה להנשא שוב.
51 וכמו כן לאחר שתגורשה שתי פעמים החזקה בגירושין ואסורה
52 להנשא שוב. ומכך שהתירה משנתנו לשלישי לישאנה מוכח
53 שהיא שנויה בשיטת רבי שמעון בן גמליאל הסובר שחזקה נקבעת
54 רק על ידי שלש פעמים, ואינה נאסרת אלא לאחר שהתאלמנה
55 שלש פעמים.
56 דוחה הגמרא: לא כן הוא ביאור דברי המשנה, אלא מה שהתירה

יבמות. פרק שני – כיצד אשת אחיו דף בו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצו רש"י תוספות

1 ברננה – מפני רינון ולעו בני אדם לא אמרין ליה "הוצא". ולא דמי לנטען על אשת
2 איש, דהתם הואיל והוציאה בעלה מפני זה, והלך זה ונשאה – מכוער הדבר.
3 **משנה** וכולם – ההכנס, והמביא וגו, והמעיד באשה להשיאה, דתנן בהן לא יכנסו.
4 שהיו להם נשים – בשעת מעשה, ומתו לאחר זמן – מותרות אלו לינשא להם. דהשתא

1 **ברננה לא מפקינן, הכא נמי ברננה לא מפקינן.**

2 **משנה וכולם שהיו להם נשים ומתו – מותרות**

3 **לינשא להם, וכולן שנישאו לאחרים, ונתגרשו או**

4 **שנתאלמנו – מותרות לינשא להם. וכולן מותרות**

5 **לכניהם או לאחרים. גמרא מתו – אין, נתגרשו**

6 **– לא. אמר ליה רב הלל לרב אשי: והתניא אפילו**

7 **נתגרשו! לא קשיא; הא – דהואי קטטה, הא –**

8 **דלא הואי קטטה. ואיבעית אימא: הא והא דלא**

9 **הואי קטטה, ולא קשיא; הא – דארגיל הוא, הא –**

10 **דארגילה היא. "וכולן שנישאו וכו'". קא סלקא דעתך**

11 **מיתה אמיתה, וגירושין וגירושין, גימא מתניתין דלא**

12 **כרבי, דאי כרבי – האמר: בתרי זימני הווי חוקה!**

13 **לא, מיתה וגירושין וגירושין אמיתה. "וכולן מותרות**

14 **לכניהם או לאחרים". מאי שנא מהא דתנן: הנמנע**

15 **מן האשה – אסור באמה ובבתה ובאחותיה! נשי**

16 **לנבי נשי – שכיחן דאולן, גברי לנבי גברי – לא**

17 **שכיחן. אי נמי: נשי דלא אסרן שכיבתן אהרדי – לא קפדי אהרדי, גברי דאסרן שכיבתן**

18 **אהרדי – קפדי אהרדי. אי הכי אביו נמי! לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא אביו – דבזיו גביה**

19 **מיניה, אבל בנו דלא בזיו אביו מיניה – אימא לא, קא משמע לן.**

הדרן עלך כיצד אשת אחיו

20 **ארבעה אחיו, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ומתו הנשואים את האחיות – הרי אלו**

21 **חולצות ולא מתייבמות. ואם קדמו וכנסו – יוציאו. רבי אליעזר אומר, בית**

22 **שמיא אומרים: יקיים, ובית הלל אומרים: יוציאו. היתה אחת מהן אסורה על האהרד אסור**

23 **ערובה – אסור בה ומותר באחותה, והשני אסור בשתייהן. אסור מצוה ואסור קדושה**

24 **– חולצת ולא מתייבמת. היתה אחת מהן אסורה על זה אסור ערוה, והשנייה אסורה**

25 **על זה אסור ערוה – האסורה לזה מותרת לזה, והאסורה לזה מותרת לזה. וזו היא**

26 **שאמרו: אחותה כשהיא ובמקוה או חולצת או מתייבמת. גמרא שמע מינה: יש זיקה.**

27 **דאי אין זיקה, מפרדי הני מתרי בתי קאתיין, האי לייבם חדא והאי לייבם חדא! לעולם**

28 **אימא לך: אין זיקה, ומשום דקסבר אסור לכבול מצות ובמין, דלמא אדמיבם חד –**

29 **מית אידך, וקמכבול מצות ובמין. אי הכי, תלתא נמי! לא מיבעיא קאמרין; לא מיבעיא**

30 **תלתא, דודאי במלה מצות ובמין, אבל ארבעה, למיתה לא הישינן, קא משמע לן. אי הכי,**

31 **המשה**

32 **קדשה לראשונה, דאישות כתיב בה, וקחה – "כי יקח איש את אשה ואת אמה" (ויקרא כ).**

33 **אבל משנשא את אמה ואת בתה עומדת – דהנענת הראשונה עליו כברת, דתנן (שם):**

34 **האנס והמפתח על הנשואה – יחיב. והכא נמי אמאי מותרת לבניהם? לחיש שמא עצת זמה היה ביניהם, לישא את בנו של זה, והיא זה רגיל אצלה. נשי לא אסור – שכבית ונת**

35 **הקרובה את אשתו גמורה עליו, הילכך לא קפדא אשתו ושתקה. וחישינן, אבל גברי דאסרי שכביתן אהרדי, דאשה המונה אסורה לבעלה – קפיד בעל, ורחיק האי מיניה. אי הכי**

36 **– דבגברי לא חישינן לזנות שיונה קרובו עם אשתו, לאביו של מתיר נמי תשתרי? ואמאי תני לבניהן ולאחיהן, ולא תני נמי לאביהן? לא מיבעיא לאביו – של מתיר, דמותרות, ולא**

37 **חישינן שמא יזנה מתיר זה עמה. דבזיו מיניה – ברש הוא מאביו, ואימנו עליו.**

הדרן עלך כיצד אשת אחיו

54 **ארבעה אחין – ולא מתייבמות – מפרש טעמא בגמרא משום זיקה. רביון דתרווייהו זקיקן להאי ולהאי, קמא דמייבם פגע באחות זקוקתה, דהוויא כאשתו. איסור ערוה – כגון**

55 **חמותו ואם חמותו. ומותר באחותה – דלאו אחות זקוקה היא, דערוה לאו קמיה רמיא לייבומי. איסור מצוה – רמיא קמיה מדאורייתא, הלכך אסור באחותה, דאחות**

56 **זקוקה היא. אחותה כשהיא יבמתה – אחותה של ערוה כשהיא יבמתה, אשת אחי בעלה, כשנפלת עמה לייבום. או חולצת או מתייבמת – דלאו אחות זקוקתה היא, דערוה לא**

57 **רמיא קמיה. גמרא יש זיקה – כלומר: חומרת זיקה לשוויי אחות זקוקתה באחות אשתו. ובמסכת נדרים (עד א, פליגי בה, איכא למאן דאמר: זקוקתה כאשתו להפטר נדריה ולאסור**

58 **קרובות, ואיכא למאן דאמר: אין זיקה. ובפרק דלעיל (ז,ב) אפליגי בה רב הונא ורב יהודה. מתירי בתי – משני אחין נפלו. מית אידך – ונפלה קמיה דהאי, ונפקא משום אחות**

59 **אשתו בלא חליצה וייבום, הלכך אמרין להו חלוצו. דאי נמי מית אידך אח לבתר חליצה דחד – הדר האי חולץ וחולץ לה. תלתא נמי – מאי שנא נקט ארבעה אחין? אי אמרת**

60 **בשלמא יש זיקה – אשמעינן רבותא, דאף על גב דתרי אחי גינהו, ולא אלימא זיקתו דקמא דמייבם, דמצינו לבימיר דהוויא רמיא קמיה ואחותה קמי אחיו – ואפילו הכי אסור, וכל**

61 **שכן שלשא אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ומתו, ונפלו שתייהן לפני זה – שתייהן אסורות. דתרווייהו עליה רמיא, וזיקתו חמורה. וכי נסיב – הוי פגע באחות זקוקתה. אלא אי**

62 **משום ביטול מצות יבמות – אפילו תלתא נמי, ומתו השנים הנשואים שתי אחיות – שתייהן חולצות, דאי מייבם חדא – נפקא אידך בולא כלום.**

למיתה

1 דתרי לא חיישין — תימה: דברק קמא דומא (ב.א.) גבי הא דאמר רבי יודיה
2 אף אשה אחרת מתקנין לו שמת תמות אשתו, ופרכי לה רבנן: אם כן אין לדבר
3 סוף, ומאי קשיא? הוא רבנן חיישי הכא למיתה דחד ולא דתרי? ואומר רבינו יצחק, והכי
4 פרכי ליה: כיון דחיישת למיתה דומן מועט, אף על גב דלא שכחא — תרוש נמי למיתה דתרי
5 אף על גב דלא שכח, ואם כן אין לדבר סוף?
6 ומשני תתם (ג.א.) דלרבי יודיה: מיתה דחדא
7 שכחא, פירוש אפילו לזמן מועט, דתרי —
8 שכחא. והא דקאמרי התם רבנן מיתה לא שכחא
9 — לאו משום שאין לדבר סוף. דהא דקאמר אין
10 לדבר סוף — היינו משום דלא שכח, כדפרישית,
11 כי מיתה דחד (דשכח) יש לדבר סוף, דתרי דמאי
12 לא שכח.
13 **מדקאמרת** אמצעות צריכה חליצה
14 משניהם קא סברת יש ויקה
15 החליצה פסולה וכו' — ואית ספרים דגרסי:
16 מדקאמר זה חולץ לאחת זה חולץ לאחת קא
17 סברת יש ויקה. ופירש בקונטרס דלא גרסי ליה.
18 ונראה דלא גרסי ליה בקונטרס משום דלמאן
19 דאמר אין ויקה — נמי, זה חולץ לאחת זה חולץ
20 לאחת, דאי אפשר ליבם אחת משום ביטול מצות
21 יבמין. וליכא למימר נמי דאחד חולץ לשתייהן,
22 דלמאן דאמר אין ויקה — נמי, אין חליצה פסולה
23 של ראובן, שכבר חלץ לאחת, מפקעת ויקת
24 שמעון החשובה. דהא לקמן קאמר: בשלמא צרה

**הַמְשָׁה נָמִי! לְמִיתָה דְתָרֵי לֹא חַיִּישִׁינוּ. אָמַר רַבָּא
בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב: שְׁלֹשׁ אַחִיּוֹת יְבָמוֹת שֶׁנִּפְּלוּ
לְפָנֵי שְׁנֵי אַחִין יְבָמִין, זֶה חוֹלֵץ לְאַחַת, וְזֶה חוֹלֵץ
לְאַחַת, וְאִמְצָעוּת צָרִיכָה חְלִיצָה מְשֻׁנְהָם. אָמַר לִיָּה
רְבִּה: מְדַקְאֲמַרְתָּ אִמְצָעוּת צָרִיכָה חְלִיצָה מְשֻׁנְהָם —
קְסָבְרַתְּ יֵשׁ וְיָקָה, וְהוּיָא לָהּ חְלִיצָה פְּסוּלָה, וְחִלְצָה
פְּסוּלָה צָרִיךְ לְחַזֵּר עַל פֶּלַּל הָאֲחִין. אִי הָכִי, קִמְיִיתָ
נָמִי! אִי דְנִפְּלוּ בְבַת אַחַת — הָכִי נָמִי, לֹא צָרִיכָא
דְנִפְּלוּ בְּזוֹ אַחַר זוּ. נִפְּלָה חֵדָא — חָלַץ לָהּ רְאוּבֵן,
נִפְּלָה אֲדִיךְ — חָלַץ לָהּ שְׁמַעוֹן, נִפְּלָה אֲדִיךְ — חָלַץ
לָהּ הָאִי מִפְּקַע וְיָקָתוּ, חָלַץ לָהּ הָאִי מִפְּקַע וְיָקָתוּ.
וְהָאָמַר רַב: אִין וְיָקָה! לְרַבֵּי הָאוּמֵר יֵשׁ וְיָקָה קְאָמַר.
וְשִׁמּוּאֵל אָמַר: אַחַד חוֹלֵץ לְכֹלָן, מְכַרְיָ שְׁמַעִינוּ לִיָּה
לְשִׁמּוּאֵל דְאָמַר: חְלִיצָה מַעֲלִיא בְעִינוּ, דְאָמַר שְׁמּוּאֵל:
חָלַץ**

1 חמשה נמי — שנים נשואים שתי אחיות, ומתו השנים ונשארו השלושה, דלמא אדמיבם
2 חד מייתו להו תרי, ובטלה מצות יבמין. לפני שני אחין יבמין — כלומר, לפני שני אחי
3 בעליהן שהן יבמיהן. אמצעות — כלומר, שלישיות. ולאו דוקא נקט. צריכה חליצה משניהן
4 — כדמפרש ואזיל. לא גרסינן "מדקאמרת זה חולץ" בו, אלא הכי גרסינן: מדקאמרת
5 צריכה חליצה משניהם קסברת יש ויקה והוא
6 לא חליצה פסולה וחליצה פסולה צריכה לחזור
7 בו' — כלומר, מדקאמרת צריכה חליצה
8 משניהם, קסברת: אלימא מצות זיקת יבמין
9 למירמי אתרווייהו. והך חליצה על כרחך
10 חליצה פסולה היא, כלומר גרועה, שאם רצה
11 ליבם — אינו יכול, דאחות חלוצתה היא, הילכך
12 לאו מעלייתא היא וצריכה לחזור על כולן, דלא
13 מיפקעת ויקה דתרווייהו בחליצה דחדא, משום
14 דאלימא ויקה ורמיא אתרווייהו. קמייאת —
15 שתיים ראשונות נמי ליבעו חליצה משניהם,
16 דחליצתן נמי לאו מעלייתא היא, דאי בעי
17 לייבומי — לא מצי. הואיל ויש ויקה. בבת אחת
18 — כלומר, אם באו לחלוץ כאחת, שלא הספיקה
19 הראשונה לחלוץ עד שפסלה גם השניה
20 והשלשית — הכי נמי דבדולן בירכות לחזור
21 אחר כל האחין. הכא דנפלו זו אחר זו —
22 נפילתה של זו אחר חליצתה של זו. נפלה לה
23 חדא חלץ לה ראובן — וחליצה כשרה היתה,
24 שאם רצה — יכול ליבם. נפלה אדיך חלץ לה
25 שפעון — וגם זו כשרה, שאם רצה — מייבם. ואין כאן אחות זקוקה, שכבר חליצה אחותה
26 קודם נפילת זו. נפלה שלישית, אי בעי לייבומי — לא מצי, דאחות חלוצת שניהם היא.
27 ובולא כלום נמי לא נפקא. דאחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים, לקמן ב"החולץ"
28 (מ.ב). הלכך, חלץ האי חליצה כל דהו, ולא מעלייתא היא, שאם חפץ — לא יבם.
29 ומיהו, חליצתו וזיקתו שוות שתייהן גרועה, ופקעה ויקתו בחליצתו. חלץ האי מפקע ויקה.
30 והא אמר רב אין ויקה — בפרק "כיצד" (יבמות ז.ב.) אמר רב הונא אמר רב: שומרת יבם
31 שמתה — מותר באמה.

חלץ

1 חלוצה פסולה צריכה לחזור, והשתא נידא ויקה רחל לא תפטר, דתדע דאותה סוגיא אינה לפי האמת, דהא פריך בתר הכי: ואצרה רחל
2 מי מיפטרא ורתגן בו, אלמא בעי למימר דלמאן דאמר אין ויקה לא מיפטרא רחל בחליצת צרה, אף על גב דלא אסירא צרה אלא מכחה, וכל שכן אם היו שוות, ואם כן איך מדקדק, אפילו
3 לפי גירסת הקונטרס, דיש ויקה, ומדקאמר אמצעות צריכה חליצה משניהם אלא, על אותה סוגיא אין לסמוך, כדפרישית, דלא קאי הכי, וכי מפרש דשמואל התחיל ולא התחיל קאמר —
4 לא יאמר עוד דשמואל אליבא דמאן דאמר אין ויקה קאמר, כמו שאפרש, ולדרידה חלץ לאחיות ולבעלת הגט נפטרו צרות, וגרסינן שפיר מדקאמר זה חולץ לאחת בו' קסבר יש ויקה.
5 ומדקאמר אמצעות צריכה חליצה משניהם — קא סבר דחליצה פסולה צריכה לחזור, ואף על גב דתרווייהו יכול לדקדק מסיפא, מכל מקום מה שיכול לדקדק מרישא — מדקדק.
6 **והחליצה** פסולה צריכה לחזור וכו' — לא כמו שפירש בקונטרס דכל היבם שאינו יכול ליבם חשיבה חליצה פסולה. דהא אמר בפרק קמא (לעיל י.א.) גבי מחזיר גרושתו: או היא או צרתה
7 חולצת, ולא חשיבה חליצת גרושה חליצה פסולה, אף על גב דאין יכול לייבמה. ולקמן נמי קאמר אלא צרה דלאה פטרה, דחליצתה כשרה. אלמא, חשיבא לה חליצה כשרה אף על גב
8 דאסירא ליבמה משום ביטול מצות יבמין. דנהי דלא מבטל מצות יבמין מצרת רחל, דאף על גב דכשיבם לאה יהיה אסור בצרת רחל, כמו שאסור בצרת קרובת חלוצתו — מכל מקום, חליצה
9 מיתהא בעיא דאורייתא, דאינה צרת אחת אשה לאחר שיבם לאה, (וכיון שכבר) לא היתה צרת (אחות אשה) משמת בעלה, וכשיחולץ לצרת רחל — לא מתירא לאה, דמותר אדם בקרובת
10 צרת חלוצתו, מכל מקום איכא ביטול מצות יבמין, אם יבא ליבם לאה — דחיישין שמת תמות צרת רחל, וקא מבטל מרחל מצות יבמין, וליכא למימר דיש לרחל צרות הריבה דליכא למיחש
11 למיתה דכולהו, אי נמי כשחלץ ללאה קודם נפילת רחל — אם כן בחנם דחק לתרץ מאי לא נפטרו צרות אצרות רחל, ומאי צרות — צרות דעלמא, דהוה ליה לאוקומי טפי בנפול בבת אחת,
12 ואין כי אם צרה אחת ללאה וצרה אחת לרחל, דאו אסורה ליבם לאה משום ביטול מצות יבמין. אלא נראה לרבינו יצחק דלא חשיבא חליצה פסולה אלא אחות וקוקתו למאן דאמר יש
13 ויקה, או אחות חלוצתו לכולי עלמא, ובעלת הגט ובעלת מאמר, דבבבולתי קלשא ויקה. דאחות וקוקתו דמיא לאחות אשתו דאין בה ויקה, ואחות חלוצתו כאחות גרושתו, ובעלת הגט דמיא
14 לחלוצה, ובעלת מאמר לכונסה דאין בה ויקה. וכן סוטה דרבנן, דקרי ליה בירושלמי חליצה פסולה, גבי הא דאמר רבי שמעון ביאתה בו' דמיא נמי לסוטה דאורייתא. דאין בה ויקה, דטמואה
15 כתיב בה בעריות. אבל מחזיר גרושתו, ואסור לבטל מצות יבמין — לא נגרעה בהם הויקה, ולחכי חשיבי חליצה כשרה. **דנפול** בזה אחר זה נפלה חדא חלץ לה ראובן בו' — הקשה הרב
16 רבינו אברהם מברגוביץ: אמאי נקט שלש אחיות? דחדושה זה יכול להשמיענו אפילו בשתי אחיות היבא דנפול בבת אחת, דכל אחד ואחד חולץ לשתייהן משום דיש ויקה, וחליצה פסולה
17 צריכה לחזור על כל האחין ותירץ: דהתם משכבת לה שמתייבמת אחת, דכשחלץ לשניה היא ראשונה יבמה שהותרה ואסורה חזרה וותרה, דתחזור להיתירה הראשון ומתייבמת לאח
18 השני. אף על גב דגם השני צריך לחלוץ לשניה משום דחליצה פסולה היא — מכל מקום אינה אסורה לו הראשונה משום אחות חלוצתו, דכיון דחליצה זו לא עשה אלא משום חזר, כדמובח
19 לקמן (ב.ב.) דפריך ר' יוחנן דמיא מיתה השנייה מותר בראשונה, ממנותינן דקתני חלוצת תתיהן לא מתייבמות. ואמאי לייבומי — דמין חזר מתייהו לחלוץ לשניה בו' והשני
20 לו רבי יוחנן; אחיות איני יודע מי שנאן, ואמאי לא שני ליה דחלוצתו ולא מתייבמות משום שניה צריכה חליצה משניהם, ולכך אסורה לשניהם הראשונה? אלא ראי' לשני שריא, כיון דלא
21 חלץ לה אלא משום חזרו. ואין ראייה, דאיכא למימר דרבי יוחנן לא בעי לשנוי הכי משום דסבר כשמואל דחליצה פסולה אין צריך לחזור, ולפי סברתו היה יכול לומר דבשתי אחיות שריא
22 אפילו שניה לשני, אם שחלצו לראשונה. דרב לא מפליג לקמן בין ראשונה לשניה, דאמר לקמן: אפילו מתה ראשונה מותר בשניה. ואין נראה לרבינו יצחק, לדעיל פרק שני (י.א.) משמע
23 דלכולי עלמא, בין למאן דאמר יש ויקה בין למאן דאמר אין ויקה — שתיהן חלוצות, אי משום ביטול מצות יבמין או משום שנאסרה עליו שעה אחת, כדפריש לעיל. ודוקא רבי יוחנן הוא

נפלה

1 אידך חלץ לה בו' — והא דקרי לה אמצעות אף על פי שהיא אצרותה — משום דאחרות כל אחת לא חלצה אלא מן האחת, וזו חלוצת משניהם. **לרברבי** האומר יש ויקה
2 קאמר — ולא מתירא ליה למימר דרב סבר יש ויקה, והידיא דשומרת יבם — לרברבי האומרים אין ויקה קאמר, משום דהתם קא משמע לן תרתין, דאין ויקה, ומחיים אסור משום
3 ביטול מצות יבמין, משום הכי סבירא ליה להדיא אליבא דנפשיה.

37 מתרצת הגמרא: אי דְּנִפְלוּ – אם נפלו שלשתן נְּבַת אַחַת ליבום, 38 ולא הספיקה הראשונה לחלוץ עד שנפלו גם אחיותיה ליבום, 39 וכגון שמת לוי ראשון בלא בנים ונפלה רחל אשתו ליבום, וקודם 40 שחליצה מתו יהודה ויששכר בלא בנים ונפלו גם נשותיהם ליבום 41 וצירור ג, הָכִי נְּמִי שכולן צריכות חליצה מכל האחים משום 42 שאסורות ליבום וחליצתן חליצה פסולה. וְלֹא צְרִיכָא – ולא נאמרו 43 דברי רב אלא באופן דְּנִפְלוּ האחיות ליבום בְּזוֹ אַחַד זו, שכשמת 44 לוי ונִפְלָה הָרְיָא ורחל אשתו ליבום, מיד חָלַץ לָהּ רְאוּבֵן, ואחר כך 45 מת יהודה ונִפְלָה אֵידָךְ ולא אשתו ליבום, ומיד חָלַץ לָהּ שְׁמֵעוֹן, 46 ואחר כך מת יששכר ונִפְלָה אֵידָךְ ושרה אשתו לפני ראובן ושמעון 47 ליבום וצירור ד. נמצא שחליצת רחל ולא אשתה חליצה כשרה, 48 שכן בזמן שחלץ ראובן לרחל היתה היא עדיין מותרת לו ביבום, 49 וכן בזמן שחלץ שמעון ללאה היתה היא עדיין מותרת לו ביבום, 50 ועל כן הועילה חליצתם לפוטרה מזיקת כל האחים. אבל חליצת 51 שרה היא חליצה פסולה, שכן באותה שעה כבר חלצו ראובן 52 ושמעון לשתי אחיותיה, וכבר נאסרה שרה עליהם משום אחות 53 חלוצתה. לפיכך חָלַץ לָהּ הָאִי – וראובן וּמִפְּקַע את זיקתו, ולאחר 54 מכן חָלַץ לָהּ הָאִי – ושמעון וּמִפְּקַע את זיקתו, ואין האחד יכול 55 להפקיע את זיקת אחיו. 56 מקשה הגמרא: איך יתכן לפרש בשיטת רב שיש זיקה, וְהָאֵמֶר רַב 57 לעיל (פ). שומרת יבם שמתה מותר באמה משום ש'אין זיקה, ואין 58 הזיקה נחשבת כאישות לאסור עליו את קרובות זקוקתו, ואם כן 59 יש לה לחליצת אחד האחים לפוטרה מכולם אפילו שהיא חליצה 60 פסולה. מתרצת הגמרא: מזה שאמר רב שחליצה פסולה צריכה 61 לחזור על כל האחים, רק לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר 'יש זיקה' קְאָמֶר כן, אך 62 הוא עצמו סובר אין זיקה. 63 הגמרא מביאה את שיטת שמואל החולק על רב בדין האמור: 64 וְשְׂמוּאֵל אָמַר, שלש אחיות שמתו בעליהן ונפלו לפני שני אחים, 65 אֲחֵד מהאחים חָלַץ לְבִוְלָהּ, ואף שהיא חליצה פסולה משום שאינן 66 ראיות ליבום, מכל מקום אינן צריכות חליצה משני האחים, אלא 67 חליצת האחד מפקיעה את זיקת כולם. 68 מקשה הגמרא על דברי שמואל: מְכַדֵּי – הר"ן שְׁמֵעוֹן לִיהָ לְשְׂמוּאֵל 69 דְּאָמַר, שאם ביד היבמה לחלוץ חליצה מעולה וחליצה גרועה, 70 חְלִיצָה מְעֻלָּא – מעולה) פְּעִינָה, ואינה נפטרת בחליצה הגרועה. 71 דְּאָמַר שְׂמוּאֵל,

1 אם כן היה לה למשנה להשמיענו דין זה בהִמְשָׁחָה אחים נְּמִי, שאם 2 היו ראובן ושמעון נשואים לשתי אחיות רחל ולאה, ומתו ונפלו 3 נשותיהם לפני אחיהם לוי יהודה ויששכר וצירור א, אסור לאף 4 אחד מהם לייבם אף אחת מאחיות אלו, שמא ימותו שני אחיו לפני 5 שטיפיקו לחלוץ לאחותה, ותבטל ממנה מצות יבמין. שהרי 6 באופן זה יש יותר חידוש מבארבעה אחים, שכן התחדש בו 7 שחוששים גם למינת שני אחים. 8 מתרצת הגמרא: אכן בחמשה אחים מותר לאחד מהם לייבם את 9 אחת האחיות, משום שאין בזה ביטול מצות יבמין, שכן לְמִיתָה 10 הָרְיָא אחים לֹא חִיְשִׁינָה, ואף אם ימות אחד מהם עדיין יוכל אחיו 11 השני לחלוץ או לייבם את אחותה. 12 יבמה שאסורה ביבום ואינה ראויה אלא לחליצה, כגון האחיות 13 שבמשנתנו, נקראת חליצתה 'חליצה פסולה'. ומביאה הגמרא 14 בחלוקת אמוראים בדין חליצה זו: אָמַר רַבָּא בְּרַב הוּנָא אָמַר רַב, 15 שְׁלֹשׁ אַחֵיות יָבָמוֹת שְׁנִפְלוּ לְפָנֵי שְׁנֵי אַחֵין יָבָמִין, כגון שהיו חמשה 16 אחים ראובן שמעון לוי ויהודה ויששכר, ונשא לוי את רחל, 17 ויהודה נשא את לאה אחותה, ויששכר נשא את שרה אחותו, 18 ומתו לוי ויהודה ויששכר בלא בנים וצירור ב, זָה – וראובן חָלַץ 19 לְאֵחָת מִהָאֵחֵיות, וְזָה – ושמעון חָלַץ לְאֵחָת מִהָאֵחֵיות, ואינם 20 מייבמים אותם כמבואר במשנתנו, וְאֵמִיצֵית – והאחות השלישית 21 צְרִיכָה חְלִיצָה מְשֻׁנְיָהֶם, מהטעם שיבואר בסמוך. 22 הגמרא מבררת את שיטת רב: אָמַר לִיהָ רַבָּה לרבא בר רב הונא, 23 מְדַקְדָּקִים שְׂאֵמִיצֵית צְרִיכָה חְלִיצָה מְשֻׁנְיָהֶם, מוכח דְּקַבְרֵת יש 24 זיקה – שזיקת יבום חזקה ונחשבת כאישות לגבי כל אחד מהאחים 25 בפני עצמו. וחליצת האחות השלישית הוּיָא לָהּ חְלִיצָה פְּסוּלָה 26 – גרועה, שכן אין בידו לייבמה, שהרי לאחר שחלץ לאחותה הרי 27 היא נאסרת עליו משום אחות חלוצתו, וחְלִיצָה פְּסוּלָה צְרִיךְ לְתוּרָה 28 עַל כָּל הָאֵחֵין ולקבל חליצה מכל אחד ואחד כדי להפקיע את 29 זיקתו. שכן רק בחליצה גמורה שיש בידו גם את האפשרות 30 לייבמה, מפקיעה חליצת האחד את זיקת כולם, אבל בחליצה 31 גרועה כגון זו אין חליצת האחד מפקיעה אלא את זיקתו בלבד 32 ולא את זיקת כולם. ולפי זה הקשה רבה: אִי הָכִי קְמִיִּיתָא נְּמִי – אף 33 שתי האחיות הראשונות יצטרכו חליצה מכל האחים, שהרי גם 34 חליצתן היא חליצה פסולה, משום שגם הן אסורות ליבום מדין 35 אחות זקוקתו, כמבואר במשנתנו, ומדוע אמר רב שרק השלישית 36 צריכה חליצה מכולם.

המשך ביאור למזמור קכ בתהלים מתוך "תהילות מנחם" מעמוד ג

אבל לפעמים ישנו ענין של "המה למלחמה" – שהקב"ה מסובב מלמעלה (מצד "נורא עלילה על בני אדם"³) את ענין הניסיונות, שכדי להתגבר עליהם צריכה להיות עבודה באופן של מלחמה. והכוונה בהם היא "כי מנסה הוי' אלקיכם אתכם – לדעת הישכם אוהבים את הוי' גו"⁴. שע"י העמידה בניסיון יהי' אצלו "מנסה", הגבהה⁵, "יתרון האור מן החושך", ו"יתרון החכמה מן הסכלות"⁶. ובכללות זוהי עבודת התשובה, בירור הרע. ומאחר שהכוונה הפנימית בעבודת הניסיונות היא בשביל העלוי כנ"ל, לכן גם בשעת הניסיון גופא, האדם עומד בתנועה של "שיר המעלות"⁷ – שיר ושמחה, וכן בתוקף אמיתית עם הצד שכנגד, שכן מצד מעלה הוא עצמו הוא המלחמה, וכל עבודתו היא להוסיף אור הקדושה⁸.

(3) תהלים סו, ה. וראה נחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג, א ואילך. ובכ"מ.

(4) פ' ראה יג, ד.

(5) ראה סה"מ תר"פ ע' קיב ואילך. ועוד.

(6) קהלת ב, יג.

(7) התחלת המזמור כאן.

(8) מלק"ש ח"כ ע' 413 (משיחת ש"פ וירא הית'ש"מ). וראה גם שיחת פורים הית'של"ח. ושיחת ט"ו אלול הית'שנ"א.

.א

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 לו דְּבַר שְׂאִין תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו שֶׁעָשָׂאוּ כִּסּוּי לְכָלִי שְׁלֵם - נַעֲשֶׂה עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי עַל יְדֵי כֶּךָ, וּמִתָּר לְמַלְמְלוֹ
2 כְּשָׂאָר כְּלִים שְׁלֵם. וְהוּא שֶׁתִּקְנֶנּוּ וְעָשָׂה בּוֹ מַעֲשֵׂה וְהִכִּינוּ לְכֶךָ בְּעֵינֵי שֶׁתִּקְנֶנּוּ מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁהוּא עוֹמֵד
3 לְכֶךָ שְׁלֵם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעֲדוֹן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכִסּוּי לְעוֹלָם. וְאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכִסּוּי מִבְּעוֹד יוֹם אֶפְלוּ פְּעַם
4 אַחַת - זֶהוּ תּוֹרַת כְּלִי שְׁלֵם, וּמִתָּר לְמַלְמְלוֹ בְּשִׁבְתָּ אֵף עַל פִּי שְׁלֵם עָשָׂה שׁוּם מַעֲשֵׂה שֶׁל תִּקְוֹן שְׁלֵם.
5 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁלֵם? בְּדָבָר שֶׁדָּרְפוּ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכִסּוּי, כְּגוֹן חֲתִיכוֹת נְסָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֲבָל דְּבַר שְׂאִין
6 דָּרְפוּ לַעֲשׂוֹתוֹ כִּסּוּי, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָר זֶה לְכִסּוּי פְּעָמִים רַבּוֹת בַּחַל, כְּגוֹן אֲבָן שֶׁכִּפְּסָה בָּהּ אֶת פִּי
7 הַחֲבִית פְּעָמִים רַבּוֹת - אֲסוּר לְמַלְמְלָה בְּשִׁבְתָּ שְׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת טע"ף לו

ביאורי הלכה

- של] ביסוּי לְכָלִי - בין דרכו לעשותו לכיסוּי, בין אין
דרכו לעשותו לכיסוּי.³²⁷
של] כשאר כלים - המותרים בטלטול לצורך גופו
ומקומו ואפילו לצורך עצמו.³²⁸
של] עומד לבך - כגון שתיקנו להיות בצורה
המתאימה לפתח הכלי וכיוצא-בזה.³²⁹
של] של תיקון - אפילו לא חשב מבעוד יום
להשתמש בו ככיסוּי בשבת זו.³³⁰
של] במה דברים אמורים - שעל ידי שימוש בלבד
חלה עליו תורת כלי.³³¹
של] לטלטלה בשבת - עד שייחדה לעולם או שיעשה
בה מעשה של תיקון המוכיח שעומדת לכיסוּי.³³²

צינונים והוספות

- קרקעות, ומפרט תחלה המעשים המועילים בכיסוּי כלים
ואינם מועילים בכיסוּי קרקעות גם אם נעשו כולם יחד
(ובוודאי שלא מחשבה).
אך יש שפירשו (משמעות קצות השלחן סי' קי"ב) שגם
אם דרכו בכך צריך שיעשה תיקון המוכיח עליו ולא די
במחשבה בלבד (ויש לומר שהחמירו והצריכו מעשה ממש
בכיסוּי כלים גם אם דרכו בכך כיון שכיסוּי אינו שימוש של
כלי ממש (ראה לעיל סעיף לב)), ואילו אם אין דרכו בכך
גם תיקון גדול לא יועיל אלא להתיר טלטולו לצורך כיסוּי
כלים ולא לדברים אחרים (כמבואר בסעיף נג לעניין אבן
לכסות בה חבית; ולפירוש הראשון יש לחלק בין אבן
שתיקונה מוכיח עליה שמשמשת לכיסוּי זמני ויש עליה
תורת כלי (סעיף נג), לבין תיקון כיסוּי קבוע לכלי שיש לו
דין כלי גמור (נידון דידן) ומועיל לטלטלו לכל צורך (וראה
לעיל הערה שכה)).
331) לפירוש השני (לעיל הערה של) ה"במה דברים
אמורים" מוסב על כל הסעיף העוסק כולו בדבר שדרכו
לעשותו כיסוּי, כי בדבר שאין דרכו לעשותו כיסוּי לא יועיל
אפילו מעשה גדול אלא רק לטלטל לאותו דבר.
332) ייחוד לעולם מועיל בכל דבר כמבואר להלן סעיף נג,
וגם מעשה של תיקון מועיל אפילו בדבר שאין דרכו
לעשותו כיסוּי, ולפירוש השני (לעיל הערה של) התיקון
יועיל להתיר טלטול לצורך כיסוּי בלבד.
- 327) לפירוש הראשון דלהלן (הערה של) עוסק כאן בעיקר
בדבר שאין דרכו לעשות לכיסוּי כי בדבר שדרכו לעשותו
לכיסוּי די במחשבה שישתמש בו כדי להתירו בטלטול, אך
לפירוש השני שם עוסק כאן בעיקר בדבר שדרכו לעשותו
לכיסוּי כי בדבר שאין דרך לעשותו לכיסוּי גם התיקון לא
יועיל אלא לטלטלו לצורך כיסוּי בלבד ולא לכל דבר.
328) ואין לפרש שמוותר בטלטול לצורך כיסוּי בלבד
(בדוגמת אבן שתיקנה לכסות בה כלי, להלן סעיף נג) משום
שנוכח כאן בפירוש: "ככל הכלים".
ולהעיר, שאם הכיסוּי מחובר לכלי בציר, אין פתיחתו
וסגירתו נחשבות כטלטול בדומה לדלתות הבתים (ראה
לעיל הערה שכ) ומותר לפתחו ולסגרו אפילו ללא צורך
כלל (שלא ככלי שמלאכתו היתר שמטלטלו לצורך בלבד).
329) וכל-שכן אם עשה לו בית אחיזה כדלהלן סעיף לו.
330) אם חשב להשתמש בו ככיסוּי, יש לומר שמועילה
מחשבתו כדרך שמועילה מחשבה בכל דבר שדרך לייחדו
לזה (כדלהלן סעיף נג לגבי חשב על אבן לפצוע בה
אגוזים), והא דהצריך בתחלת הסעיף מעשה שתיקונו מוכיח
עליו אינו אלא בכלי שאין דרכו בכך, והטעם שלא פירט
היתר כלי שדרכו בכך על ידי מחשבה בלבד משום שלא
בא למנות בסעיף זה היתרי טלטול שעל ידי מחשבה
(ואפילו לא ייחוד במחשבתו לעולם שמועיל בוודאי בנידון
דידן) כי אינו אלא הקדמה לסעיף הבא העוסק בכיסוּי

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות עירובין לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שסג דיני מבוי ולח:

מא פסים אלו אינם צריכין להיות פסים שלמים אלא
 2 3 יהא כל אחד עשוי מקנים קנה קנה פחות מג' טפחים שכסתום ושלם הוא מתורת לבוד:

מב מבוי ששוה מתוכו ונעשה מדרון בפתחתו לרשות
 4 הרבים דהיינו שקרקע המבוי גבוה מרשות הרבים
 5 והוצרך לשפע אצל פתחו לצד רשות הרבים או ששוה
 6 לרשות הרבים ונעשה מדרון לתוכו דהיינו שקרקע רשות
 7 הרבים גבוה מקרקע המבוי ותחלת כניסת המבוי מן הפתח
 8 ולפנים ג"כ גבוה כרשות הרבים ואח"כ משפע ויורד לצד
 9 דופן האמצעי ונעשה מדרון הרי מבוי זה א"צ שום תיקון
 10 בפתחו לפי שתל זה שבפתחו נחשב לו למחיצה והוא
 11 שיהיה בשפועו גבוה י' טפחים מתלקט מתוך ד' אמות
 12 כמ"ש בסימן שמ"ה.

ומכלי-מקום אם רבים בוקעים עליו אסור (ואף על פי שמן
 14 התורה אין בקיעת רבים מבטלת ממנו שם המחיצה ואילו
 15 היה [ברחבן ד' על ד' גבוהים י'] טפחים מן הארץ מכל
 16 צדדיהם היתה שם רשות היחיד גמורה מן התורה והזורק
 17 לשם מרשות הרבים חייב מכלי-מקום מדברי סופרים אסור
 18 טלטל כשרבים בוקעים שם ולכן אין נידון ג"כ משום
 19 מחיצה למבוי מדברי סופרים.

ומכלי-מקום לא אסרו חכמים אלא בבקיעת רבים כעין רשות
 21 הרבים אבל כשאין רבים בוקעים כל כך בתל זה מותר ולא
 22 גזרו בו משום תל שרבים בוקעים בו כמו שגזרו בכל
 23 כרמלית שאין רבים בוקעים בה משום רשות הרבים גמורה
 24 שרבים בוקעים בה לפי שכל כרמלית היא שלא נגמרו מנין
 25 מחיצותיה ודומה במקצת לרשות הרבים אבל כאן אין שום
 26 דמיון כלל לרשות הרבים אלא כשרבים בוקעים עליו בלבד.
 27 ולהאומרים שאין בקיעת הרבים חשובה לעשות רשות
 28 הרבים אלא אם כן הם ששים רבוא כמו שנתבאר בסי'
 29 שמ"ה אף כאן אין בקיעת הרבים מבטל ממנו שם מחיצה
 30 (מדברי סופרים) אלא אם כן בוקעים בו ששים רבוא בכל
 31 (יום):

* * *

מג (וכל זה כשהתל הוא מחיצה רביעית למבוי אבל) אם
 34 כל העיר מוקפת תל והיקף זה היה קודם בנין העיר
 35 אין תל זה עולה למחיצה למבואות העיר לפי שהיקף התל
 36 לא הוקף לדירה כיון שהיה קודם בנין הבתים ואם כן כל
 37 העיר היא יושבת בתוך היקף שאינה לדירה שאסור טלטל
 38 בו כשהוא יותר מבית סאתים.

וכתלי החצרות שנעשו אחר בנין הבתים אינם מועילים אלא
 40 לעשות מה שבתוכם מוקף לדירה דהיינו החצרות עצמן
 41 אבל המבואות שבהן אינם נקראים מוקפים לדירה על ידי
 42 כתלי החצרות שהם כתלי המבוי.

(שאינו דומה לתל יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה
 44 ואחר כך בנה או פתח לו בית דירה ואח"כ עשה על גבה
 45 מחיצה יותר מעשר אמות לדירה שעל ידי מחיצה זו נעשה
 46

כולו מוקף לדירה כמ"ש בסי' שנ"ח לפי שמחיצה זו עשאה
 47 כדי שיתבטל ממנו היקף הראשון שלא היה לדירה וע"י כן
 48 יעשה מוקף לדירה כמ"ש שם אבל כתלי החצרות לא נעשו
 49 בשביל שיהיו המבואות מוקפים לדירה ויתבטל מהם היקף
 50 הראשון של התל שלא היה לדירה.

ולכן צריך לבטלו על ידי צורת פתח שהיא מועלת לעשות
 52 על ידה מוקף לדירה כמו על ידי מחיצה גמורה כמ"ש שם
 53 וכמו שיתבאר בסי' ת"א.

או אפילו על ידי פס ד' או ב' פסין של ב' משהויין שאף
 55 שהם אינם מועילים לעשות על ידם מוקף לדירה מכל-מקום
 56 הם מועילים לחלק רשויות כמו מחיצה גמורה כמו שנתבאר
 57 למעלה ואם כן נחלקים המבואות מהיקף התל על ידי פסים
 58 אלו כמו שהם נחלקים ממנו אילו היו מוקפים מכל צדדיהם
 59 בכתלי חצרות אע"פ שגם כתלי החצירות אינן מועילות
 60 לעשות המבואות מוקפים לדירה מטעם שנתבאר):

* * *

מד (וכן הדין בנהר שמקיף כל העיר קודם שנבנית).

ואפילו תל ונהר שאינן מקיפים כל העיר אינן עולין אלא
 64 למחיצה רביעית למבוי שאינו מפולש אבל מבוי המפולש
 65 משני ראשיו לנהר או לתל שאינו עשוי בידי אדם אינן
 66 מועילות להתיירו בלא תיקון בשום אחד מראשיו לפי שאם
 67 היו ששים רבוא בוקעים במבוי זה היה רשות הרבים גמורה
 68 וכיון שאין לו אלא ב' מחיצות מב' צדדיו שמחיצות הנהר
 69 מבטלות אותן בקיעת הרבים שבמבוי שהואיל ואינן עשויות
 70 בידי אדם אינן חשובות מחיצה כל כך שלא תבטל אותן
 71 בקיעת הרבים שבמבוי.

שאף שבמקומן הן מחיצה גמורה ואין עליהם דין רשות
 73 הרבים אף אם רבים בוקעים עליהם כמו שנתבאר למעלה
 74 מכלי-מקום אינן חשובות כל כך לבטל המבוי שרבים
 75 בוקעים בו מדין רשות הרבים ואם כן אף אם אין רבים
 76 בוקעים במבוי אסור מדברי סופרים גזרה משום רבים
 77 בוקעים בו כמו שאסרו כל כרמלית שאין רבים בוקעים בה
 78 גזרה משום רשות הרבים שרבים בוקעים בה.

אבל מחיצה רביעית של מבוי הקילו בה חכמים להיות דיה
 80 בנהר ותל כיון שבמקומן הן מחיצות גמורות ואינם גרועים
 81 מלחי כל שהוא שמועיל ברוח רביעית של מבוי משום
 82 מחיצה שהרי הלחי אינו מועיל לחלוק רשויות כמו שנתבאר
 83 למעלה והתל מועיל וכיון שהוא מועיל לחלוק רשות המבוי
 84 מרשות הרבים שלפניו דיו בכך שהרי הקורה אינה מועלת
 85 למבוי אלא מפני שעל ידה ניכר ונראה שהמבוי חלוק
 86 מרשות הרבים שלפניו וכל-שכן התל שבאמת הוא חולק
 87 ביניהם:

* * *

חלק ב סימן שסד דיני מבוי המפולש ועשוי כנדל:

א מבוי המפולש בשני ראשיו לרשות הרבים והוא עצמו
 90 אינו רשות הרבים כגון שאין רבים בוקעים בו או שאין
 91

50 שיתבאר בסי' שצ"ב ושוב אין מבואותיה צריכין שום
51 תיקון.

52 ויש אומרים שא"צ שיהיו נעולות בלילה רק שיהיו ראיות
53 לינעל שאם משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן שיהיו
54 ראיות לינעל ויש להחמיר כסברא הראשונה אף על פי
55 שהעיקר כסברא האחרונה.

56 וכבר נתבאר בסי' שמ"ה שיש אומרים שעכשיו אין לנו
57 רשות הרבים גמורה:

58 * * *

59 ה' מבוי עקום כמין ד' ומפולש כב' ראשיו לרשות הרבים
60 או לכרמלית דינו כאלו היה מפולש בעקמומיתו לרשות
61 הרבים או לכרמלית וצריך לעשות לו תיקון בעקמומיתו לפי
62 שהתיקון של מבוי מפולש צריך שיהא נראה לכל בני המבוי
63 וא"כ התיקון שבראש זה אינו מועיל להדרים בראש זה
64 וצריך שיעשה צורת פתח בעקמומיתו כדי שיהא הצורת
65 פתח שהוא תיקון של מבוי מפולש נראית להדרים כאן
66 ולהדרים כאן ובשני ראשיו יעשה לכל א' לחי או קורה
67 וכל-שכן אם יעשה צורת פתח בכל אחד מב' ראשיו ולחי
68 או קורה בעקמומיתו ואם עשוי כמין ח' צריך צורת פתח
69 בשני עקמומיתו ולחי או קורה בשני ראשיו.

70 ולאחר שעשה צורת פתח בעקמומית יכולין לחלק עירובם
71 שהדרים מצד זה של צורת פתח יערכו לעצמן והדרים מצד
72 זה יערכו לעצמן או אם שבני צד זה עירבו ביניהם ובני צד
73 זה לא יערכו אין אוסרים אלו על אלו אלא אלו אוסרים
74 בחלקם ואלו מותרים בחלקם שצורת פתח חולקת רשויות
75 כמ"ש בסי' שס"ג:

76 ך' מבואות הפתוחים אלו לאלו הרי כולם במקום פתיחתן
77 זה לזה דינם כמבוי עקום וצריכים שם תיקון שנתבאר
78 שכיוון שהחיצון פתוח לרשות הרבים או לכרמלית הרי אותו
79 מבוי שפתוח אליו חשוב כפתוח לרשות הרבים או לכרמלית
80 מטעם שנתבאר במבוי אחד שמתעקם וכן מבוי הפתוח
81 לאותו מבוי וכן כולם:

82 * * *

83 ז' מבוי העשוי כנדל דהיינו מבוי גדול שהרבה מבואות
84 קטנים פתוחים לו משני צדדיו כעין שרץ הנקרא נדל
85 שיש לו שורה של רגלים מצד זה ומצד זה וראשי השניים
86 של מבואות הקטנים פתוחים לרשות הרבים או לכרמלית
87 עושה לכל אחד במקום פתיחתו לגדול צורת פתח לפי ששם
88 הוא כמבוי עקום.

89 ואפילו אם המבואות הקטנים שבצד זה הם מכוונים ממש
90 כנגד אותם שבצד זה שנמצא כל אחד מהם עם אותו המכוון
91 נגדו בצד השני הם כמבוי אחד מפולש ואין כאן עיקום כלל
92 מכל-מקום הרי כל אחד מהם הוא כמבוי עקום עם הגדול
93 שהרי מה שפתוח לגדול הוא כפתוח לרשות הרבים הואיל
94 ואי אפשר לראות בו התיקון של הגדול כמו שנתבאר במבוי
95 אחד שמתעקם ואצ"ל אם המבואות שבצד זה אינם מכוונים
96 כנגד אותם שבצד זה ואצ"ל אם אין שם מבואות אלא מצד
97 אחד בלבד:

98 ח' ובראשי השניים של מבואות הקטנים הפתוחים לרשות

1 ברחבו ט"ז אמה וע"ד שנתבאר בסימן שמ"ה וכן המפולש
2 בראשו א' לרשות הרבים ובראשו השני לכרמלית או אפילו
3 שני ראשיו פתוחים לכרמלית אינו נותר בלחי וקורה מכאן
4 ולחי וקורה מכאן אלא צריך צורת פתח מכאן ולחי או קורה
5 מכאן אם אינו רחב מעשר אמות לפי שצורת פתח היא
6 כמחיצה גמורה ונמצא שאינו פתוח אלא מצד אחד ואינו
7 נקרא מפולש.

8 אבל אם ראשו אחד פתוח לרשות הרבים וראשו השני לחצר
9 שאינה מעורבת א"צ אלא לחי או קורה בשני ראשיו שהרי
10 ראשו הפתוח לחצר אינו מחוסר מחיצה שם שמחיצות
11 החצר מתירות אותו וא"צ תיקון שם אלא מפני שפרוץ שם
12 במילואו למקום האסור מחמת חסרון עירוב ולא מחמת
13 חסרון מחיצות לפיכך די שם בתיקון כל שהוא.

14 ויש אומרים שבראש הפתוח לחצר צריך שיהא שם לחי ולא
15 קורה כדי שיהא נראה שם כסתום שהלחי נידון משום
16 מחיצה מה-שאין-כן בקורה (ולענין הלכה בדברי סופרים
17 הלך אחר המיקל).

18 וכל זה כשהחצר אינה רגילה במבוי זה כגון שיש לה פתח
19 למבוי אחר אבל אם היא רגילה בו אפילו צורת פתח
20 ודלתות אינן מועילות להתיר שם אם לא נשתתפה במבוי
21 זה עם שאר החצירות הפתוחות לו.

22 ואם נשתתפה בו אין צריך לערב כלל כמו שיתבאר בסימן
23 שפ"ז:

24 ב' וכל זה במבוי אבל חצר שאין ארכה יתר על רחבה
25 שאינה ניתרת אלא בפס ד' או בב' פסין של משהו וכן
26 מבוי שחסר אחד מתנאי מבוי בענין שאינו נותר בלחי וקורה
27 אלא בתיקון החצר אין פילוש אוסר בהם אלא אפילו הם
28 מפולשים לרשות הרבים בשני ראשיהם והרבים נכנסין
29 מכאן ויוצאים מכאן די להם בתיקון החצר מכאן ומכאן:

30 * * *

31 ג' ומבואות שלנו אף על פי שדינם כחצר שאינן ניתרים
32 בלחי וקורה הואיל ואין בתים וחצרות פתוחים לה כראוי
33 מכל-מקום לענין פילוש אינם כחצר אלא כמבוי המפולש
34 שצריך צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן ולא די להם
35 בתיקון החצר מכאן ומכאן הואיל ולעולם הם קרובים
36 לרשות הרבים או לכרמלית יותר מהחצר שרוב החצרות הם
37 פתוחות למבוי והמבוי לרשות הרבים או כרמלית לפיכך
38 החמירו בתיקונם יותר מתיקון החצר לענין פילוש כמו
39 שמטעם זה החמירו בתיקונם יותר מבתיקון החצר לענין
40 ארכם יתר על רחבם כמו שנתבאר בסימן שס"ג:

41 ד' (אע"פ שצורת פתח היא כמחיצה גמורה ואם עשה
42 צורת פתח על גבי ד' קונדסין רשות היחיד גמורה היא
43 מן התורה אפילו עשה כן באמצע רשות הרבים גמורה כמו
44 שנתבאר בסי' שס"ב אע"פ מדברי סופרים אין צורת פתח
45 מועלת לרשות הרבים גמורה אם נשלמו בה כל תנאי רשות
46 הרבים שנתבאר בסי' שמ"ה אלא) הבא להכשיר רשות
47 הרבים להתיר בה הטלטול צריך לעשות לה דלת מכאן
48 ודלת מכאן והוא שנגעולות בלילה שנעילת הדלתות עושה
49 אותה כחצר אחת של רבים ומעריבין את כולה על דרך

7 בעקמומיתם כמו שא"צ בחצר עקומה.
8 ואף שלענין פילוש לרשות הרבים או לכרמלית אנו
9 מחמירים בהם כמו במבוי גמור זהו לפי שהם קרובים שם
10 לרשות הרבים או לכרמלית מה שאין כן עקמומיתם שאינו
11 קרוב לרשות הרבים אין מחמירים בו יותר מבחצר:

1 הרבים או לכרמלית יעשה לחי או קורה ובמבוי הגדול אם
2 הוא מפולש עושה צורת פתח בראשו האחד ובראשו הב'
3 לחי או קורה ואם אינו מפולש עושה לחי או קורה בראשו:
4 ט וכל דיני מבוי עקום הם במבוי שבתים וחצירות פתוחים
5 לתוכו כראוי אבל מבואות שלנו שאין בתים וחצרות
6 פתוחים לתוכו כראוי ודינם כחצר אינם צריכים שום תיקון

לְקוּטֵי תוֹרַה' פִּרְשֵׁת תּוֹרִיעַ – הַפְּרָשָׁה הַחֲסִידִית

שׁוֹשׁ תְּשׁוּשׁ וְתַגַּל הָעֵקֶרָה

30 דְּהֵיִינוּ, בְּחִינַת אֲהַבְּהָרֵבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת "מִי לִי
31 בְּשָׂמִימִם, וְעַמְּךָ לֹא חִפְצָתִי" (תהלים עג, כח) – פִּירוּשׁ: אֶפִּילוּ
32 מִה שֶׁ"עַמְּךָ" – בְּקִרְבֵּךָ.
33 וְהֵיִינוּ מִה שֶׁכְּתוּב (תהלים לו, ז): "כִּי עַמְּךָ מְקוֹר חַיִּים",
34 שֶׁהֵם חַיֵּי הָעוֹלָם-הַבָּא, וְתַעֲנוּג אֶלְקִי שֶׁנִּמְשָׁךְ לְנִשְׁמוֹת
35 בְּגִן-עֵדֶן לְהַתְּעַנֵּג עַל ה' מִחֲמַת הַשְּׁגָתָם וְהַשְּׁכָלְתָם
36 בְּהַשְׁגָּה וְהַשְּׁכָלָה מוּפְלָאֵת מְאֹד, וְעַם כָּל זֶה אֵין הַשְּׁגָה
37 זֹו מִגַּעַת אֶלָּא בְּבַחֲנֵינָה "עַמְּךָ", שֶׁהוּא דְבַר הַטְּפָל וְכֻטֵּל
38 אֶצְלָךָ, וְלֹא 'אַתָּה' מִמֶּשׁ, כִּי "לִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה
39 כְּלָל", אֶלָּא הַשְּׁגָתָם הוּא בְּבַחֲנֵינָה "זִיו הַשְּׁכִינָה" – זִיו
40 וְהֵאָרָה בְּעֵלְמָא.
41 וְאֵי לִזְאוֹת "וְעַמְּךָ לֹא חִפְצָתִי", אֶלָּא הֵאָהַבְּהָרֵבָה
42 הִיא לִיבְטָל וְלִיכְלָל בְּאוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ,
43 וְ"לֹא-שְׂתוּאָבָא בְּגוּפָא דְמִלְכָא" – שֶׁלְּמַעְלָה מְעַלָּה
44 מִבְּחִינַת זִיו וְהֵאָרָה.
45 וְהַגֵּם שֶׁבְּבַחֲנֵיהָ זֹו אֵי אֶפְשֵׁר לְהִיּוֹת עַל דְּרָךְ "יֹושְׁבֵינָה
46 וְנִהְיִין מְזִיזִי", כִּי אִם אֲדַרְבָּה בְּחִינַת בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת,
47 וְכִיבִיטוּל וְהַתְּפַלְלוֹת הַנֵּר בְּאַבּוּקָה,
48 (וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּ"סֵפֶר שֵׁל בִּינוּנִים" פֶּרֶק טו): "הַגֵּם שֶׁתִּהְיֶה
49 אֵין וְאֶפְס וְתִבְטַל שֵׁם בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי כו", מִה שֶׁאֵין בֵּן בְּחִינַת
50 "יֹושְׁבֵינָה וְנִהְיִין" – שֶׁמְהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ כְּמוֹ שְׁהוּא כו'.
51 אֵף עַל פִּי כֵן זֶה רְצוֹנָה וְחִפְצָה – לְהַתְּבַטֵּל בְּמַהוּתוֹ
52 וְעַצְמוּתוֹ, מִלְּהִיּוֹת נִהְיִין רַק מְזִיזִי כו'.
53 וְאֵהָבָה זֹו נִקְרָא בְּחִינַת דְּכַר – כְּמוֹ מְעַלְת הַזְּכָר עַל
54 הַנְּקֵבָה. כִּי "נִשְׁיִים דַּעְתָּן קְלוֹת", מִה שֶׁאֵין בֵּן הַזְּכָר –
55 שֶׁהוּא בְּרִידַעַת. וְזֶהוּ שֶׁבְּחִינַת אֲהַבְּהָרֵבָה הֵי"ל נִקְרָא
56 דְּכַר – שֶׁהוּא דַּעַת חֻזֵק, שְׁבוּחַר הָעֵיקֶר וְלֹא הַטְּפָל, הַגֵּם
57 שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבַחֲנֵינָה יֵשׁ כו', וְאֵינוֹ חִפֵּץ הַטְּפָל אֵף שִׁיְהִי
58 נִשְׁאָר עַל מַהוּתוֹ – נִהְיִין מְזִיזִי כו'.

1 "שׁוֹשֵׁי תְּשׁוּשׁ וְתַגַּל הָעֵקֶרָה בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ
2 בְּשָׂמִימָה":
3 הֵנָּה בְּמִלַּת "תְּשׁוּשׁ" יֵשׁ ב' פִּירוּשֵׁימִם:
4 הָא': לְשׁוֹן 'פּוֹעֵל עוֹמֵד', וְקֹאֵי עַל הָעֵקֶרָה, וְ"תְּשׁוּשׁ"
5 – לְשׁוֹן נִקְבָּה, שֶׁהָעֵקֶרָה תְּשׁוּשׁ בְּעֵצְמָהּ וְתַגַּל בְּקִבוּץ
6 בְּנֵיהָ.
7 הַב': לְשׁוֹן 'פּוֹעֵל יוֹצֵא', וְקֹאֵי עַל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא,
8 שְׁאוּמֵר לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לְנוֹכַח: אֵתָה תְּשׁוּשׁ אֵת
9 הָעֵקֶרָה וּמְמִילָא הִיא תַגַּל. (כִּי 'נִכַח לִזְכָּר' – הִיא שְׁוָה עִם
10 לְשׁוֹן 'נִקְבָּה נִסְתַּרְתָּ' כִּידוּעַ).
11 וְלִהְבִּין זֶה, יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה בִּיאוֹר עֵנִין וְתַגַּל
12 הָעֵקֶרָה בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ" – שֶׁאִם הִיא עֵקֶרָה שְׁלֹא יִלְדָה,
13 מֵאַיִן לָהּ בְּנִים שִׁיִּקְבְּצוּ לְתוֹכָהּ?
14 וְהַעֲנִין: כִּי הֵנָּה אֶמְרוּ רז"ל עַל פְּסוּק (ויקרא יב, ב) "אִשָּׁה
15 כִּי תוֹרִיעַ יִלְדָה זָכָר", "אִשָּׁה מוֹרַעַת תַּחֲלָה – יוֹלְדַת זָכָר,
16 אִישׁ מוֹרִיעַ תַּחֲלָה – יוֹלְדַת נִקְבָּה".
17 וְלִהְבִּין זֶה בְּעִבּוּרַת ה':
18 הֵנָּה נוֹדַע, שֶׁכְּנִסְתֵי-יִשְׂרָאֵל נִקְרָאֵת בְּשֵׁם "אִשָּׁה",
19 וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם "אִישׁ", וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (הושע
20 ב, יח): "בָּיּוֹם הַהוּא [..] תִּקְרָאֵי אִישִׁי כו'".
21 וְהֵנָּה, כְּמוֹ שְׁבִאִישׁ וְאִשָּׁה עַל דְּרָךְ מְשָׁל, "אִשָּׁה
22 מוֹרַעַת תַּחֲלָה – יוֹלְדַת זָכָר", כִּי הֵנָּה בְּכְנִסְתֵי-יִשְׂרָאֵל עִם
23 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא: בְּשֵׁה"אִשָּׁה", הִיא כְּנִסְתֵי-יִשְׂרָאֵל,
24 "מוֹרַעַת תַּחֲלָה", הֵיִינוּ בְּחִינַת אֲתַעְרוּתָא-דְלִתְתָא
25 מִלְּמַטָּה-לְמַעְלָה, בְּחִינַת "וְאֵל אִישׁךָ תִּשׁוּקְתָךְ" (בראשית ג,
26 טז), שֶׁהוּא עֵנִין הַנִּקְרָא בְּלִשׁוֹן הַקְּבָלָה בְּשֵׁם "הַעֲלָאֵת
27 מִ"ב", וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁךְ אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲלִיא, וְהַמְשַׁכַּת
28 מִ"ד, אֵין "יוֹלְדַת זָכָר", דְּהֵיִינוּ שְׁמוּלְדַת בְּחִינַת אֲהָבָה
29 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁמְבַחֲנֵינָה דְכַר.

3. [וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מִצָּה זו", בענין מוחין דאבא ומוחין דאימא. וענין מה שנתבאר בפְּרִשְׁת בְּהַר, בדבור המתחיל "כִּי תבואו אל הארץ", בענין "ונפש כי תקריבו".]

1. (נאמר בחזונו הרב מנחם נחום, נכד רבנו, בן אדמ"ר האמצעי, בסמיכות לפְּרִשְׁת תַּחֲלָה תַּקֵּעַ"ב).
2. (נוסח ברכות נשואין).

ממרום⁶ להיות האהבה בבחינת אהבה רבה – למעלה
מהשגת נפשו – שיחפוץ ליכלל ולאשתאבא כו.

אך לפעמים, הגם שאין אתערותא דלתתא מלמטה,
עם כל זה נמשך אתערותא דלעילא תחלה – לעורר
אתערותא דלתתא, וזהו הנקרא "איש מזריע תחלה".
ואתערותא דלעילא זו, פיון שנמשכה בלי אתערותא
דלתתא, אינה רק מבחינת חיצוניות האור והחיות
שמאיר אין סוף ברוך הוא.

ולכן, אף על פי שהיא מעוררת גם כן התהוות
אתערותא דלתתא, ונעשה בחינת הולדה – מאחר שיש
אתערותא דלעילא ואתערותא דלתתא, אך ההולדה
היא רק בחינת נקבה, שהוא האהבה זוטא הנ"ל, לרוות
צמאונה לכך ולא להשתפר נפשה בביטול ההשגה כנר
בפני האבוקה⁷.

והנה, בשכנסת ישראל היא בבחינה זו ד"איש מזריע
תחלה" – נקראת עקרה. ואף על גב ש"יולדת נקבה",
שהיא בחינת אהבה זוטא, נקראת "עקרה" כאילו אינה
יולדת כלל, לפי שגם הולדה זו לא נמשך בה מצד
עצמה על ידי אתערותא דלתתא שלה, רק שנמשך על
ידי קדימת האתערותא דלעילא ד"איש מזריע תחלה" –
אם כן אין נקרא ההולדה על שמה, ולכן נקראת עקרה.

ועל זה אמר "ותגל העקרה בקבוץ בניה" – פירוש:
שאף גם בשהיא בבחינת עקרה – אלא שהאתערותא
דלעילא מקדים לבוא לעורר אתערותא דלתתא – אף
על פי כן יהיה "קבוץ בניה", דהיינו שתהיה "יולדת זכר".
ואיך יהיה זה? לזה אמר "בשמחה", שעל ידי
ה"שמחה של מצוה" יוכל להיות בחינה זו, דאף על גב
ש"איש מזריע תחלה", עם כל זה תהיה "יולדת זכר".

והענין: דהנה כתיב (דברים כח, מזמח): "תחת אשר לא
עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל,
ועבדת את אויביך וגו'". דלכאורה משמע, אף על פי
שעובד אלקים, רק שאין העבודה "בשמחה וטוב לבב"
אזי ימשך העונש – "ועבדת את אויביך", וזה אינו מובן:
כי מפני מה יהיה העונש המר הזה מחמת חסרון
השמחה לכך?

אך הענין, כמו שכתוב (קהלת ז, ט): "כי אדם אין צדיק
בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ומחמת זה נמשך
העונש, ואף על פי כן, אילו היה עובד את ה' ב"שמחה

ואף על פי שגם בחינה זו נקראת "מקור חיים", וכדאי
כל יסורים דגיהנם בשביל "ליתי לגן עדן", אפלו הכי
הוא רק בחינת "עמק" כנ"ל, ואינו ערוף כלל לגבי אור
אין סוף ברוך הוא. כי "ביו"ד נברא העולם הבא", שכל
בחינת העולם הבא אינו אלא בחינת נקודה. ולכן לא
יחפוץ לעשות הטפל עיקר בשביל הלגרמיה שלו.

וזהו הנקרא במשנה (אבות א, א)⁴: "שלא על מנת לקבל
פרס" – שבחינת "נהנין מזיו" נקרא פרס – שאינו רק
פרוסה – מלשון "הלוא פרוס לרעב לחמך" (ישעיהו נח, ז),
ולכן אינו חפץ בפרוסה זו וזיו זה, כי אם "לאשתאבא
גוגא דמלכא" – בבחינת ביטול בעצמיות אור אין סוף
ברוך הוא כו, אשר שם פרוסה הנ"ל כלא ממש חשיבי,
כטפה באוקיינוס.

מה שאין כן בחינת "יולדת נקבה", וזהו בחינת אהבה
זוטא – שהאהבה היא "על מנת לקבל פרס" בגן עדן.
דהיינו, שחפץ קרבת אלהים ולדבקה בו, דהיינו שתשאר
עצמות ומדות הנפש כמו שהיא – דבוקה בו ותברך
בגן עדן. וזהו בחינת "נפשי אויתיק" (ישעיהו כו, ט) – כאדם
המתאנה לחיי נפשו כו.

ולכן בוחר יותר בבחינת הפרס, שהוא רק זיו והארה
– "ביו"ד נברא כו" – כדי לישאר על מהותו ועצמותו של
הנפש, ואינו חפץ לאשתאבא וליטול – בהתבללות נר
באבוקה – בעצמיות אור אין סוף ברוך הוא. ונקרא
בחינת אהבה זוטא זו בשם נקבה, שדעתה קלה,
שעושה את הטפל עיקר, דהיינו "על מנת לקבל פרס" –
בשביל הלגרמיה שלו. וזהו "נפשי אויתיק בלילה",
שבחינת אהבה זו נקראת עדיין "לילה", היא אהבה של
חושך כו.

וזהו הפירוש שפשה"אשה מזרעת תחלה – יולדת
זכר", מה שאין כן "איש מזריע תחלה – יולדת נקבה":

כי הנה נודע, שהאהבה ויראה שהאדם מעורר
בנפשו הם רק אתערותא דלתתא לאהבה ויראה הבאים
מלמעלה בבחינת אתערותא דלעילא⁵. ולכן, אם
האתערותא דלתתא קדמה תחלה – שמייגע את עצמו
להוליד אהבה ויראה מרוח בינתו כו, אזי נמשך
האתערותא דלעילא מבחינה ומדרגה גבוהה, מפנימית
האור והחיות שמאיר אור אין סוף ברוך הוא בכנסת
ישראל; ועל ידי זה "יולדת זכר" – שיערה עליו רוח

7. ועיין בזה פרשת תזריע, דף מ"ה, סוף עמוד א'. ועיין מה שנתבאר
סוף דבור המתחיל "והיה מספר", בענין "בת קול מכרזת". ועיין מה
שנתבאר בדבור המתחיל "שבת שבתון הוא".

4. (היו כעברים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס).
5. (כמו שנתבאר על פסוק "וארא אל אברהם". וב"הערה לתיקון
חצות").
6. (לשון הכתוב (ישעיהו לב, טו): "עד יערה עלינו רוח ממרום").

29 ושמאל כו'.
 30 ואזי נמשך שאף עקרה תקבץ בניה, דהיינו, שאף על
 31 פי שהיא בבחינת עקרה, ו"איש מזריע תחלה", עם כל
 32 זה תהיה "יולדת זכר כו". וכמו שנתבאר בדבור המתחיל
 33 "רני ושמחי בת כו", שזהו ענין "איש ואיש יולד בה כו" (תהלים
 34 פו, ה). עיין שם.
 35 וזהו שאנו מבקשים "שוש תשיש ותגל העקרה כו":
 36 שעל ידי השמחה של מצוה מלמטה, ש"העקרה" – היא
 37 כנסת-ישראל – "תשיש ותגל" בעצמה ב"שמחה של
 38 מצוה", על ידי זה מעוררים גילוי שמחה עליונה¹⁰, ועל
 39 ידי זה אתה "תשיש ותגל העקרה", והוא ענין "משמח
 40 ציון בבניה כו".
 41 ולכן על ידי השמחה, גם כן לא יהיה בחינת "ועבדת
 42 את אויבך", שכל בחינת שינויים, והנפילה מעבודת ה'
 43 מגדלות לקטנות, גם הנפילה בתאוות, שזהו ענין
 44 "ועבדת את אויבך", כל זה הוא רק "תחת אשר לא
 45 עבדת [..] בשמחה", כי אם בבחינת "ש מי שאוהב
 46 ומשיג", שהוא בחינת לגרמיה, ומזה נמשך הנפילה כו,
 47 אבל על ידי השמחה בה' לא יהיו שינויים אלו כו.
 48 (ועיין בזהר בפרשת ויחי דף רכ"א, ובפרשת אמור דף ק"ה,
 49 בענין "אתר דמשתני". והיינו בחינת אהבה-זוטא, שמבחינת
 50 "נשים דעתן קלות", בבחינת "לגרמיה", לכך יש בה שינויים¹¹.
 51 מה שאין כן בבחינת אהבה-רבה, שמבחינת דבר, אין בה
 52 שינויים ונקראת "עץ חיים"¹². והשמחה בה' מרחקת גם
 53 כן מן התאוות¹³.
 54 ועיין מה שנתבאר גם כן פרשת בשלח, על פסוק "ולא נחם
 55 אלקים דרך ארץ פלשתים", ועל פסוק "אסרי לגפן כו", שהשמחה
 56 צריכה להיות כלולה ביראה וביטול כו¹⁴.)

1 של מצוה", הנה גדול כח שמחה זו – שמעורר השמחה
 2 למעלה כביכול, והיא מבטלת הדינים כו, כי "באור פני
 3 מלך חיים כו"⁸ (משלי טו, טו). מה שאין כן "תחת אשר לא
 4 עבדת [..] בשמחה כו" – נמשך העונש על העוונות אשר
 5 "אין צדיק בארץ כו" כפ"ל.
 6 ועל דרך זה יובן גם כאן:
 7 כי הנה כל הנ"ל מה שיש הפרש בין "אשה כי תריע"
 8 שאז יולדת זכר, ובין "איש מזריע תחלה" – שאינה
 9 יולדת אלא נקבה, זהו דוקא באשר אור אין-סוף ברוך-
 10 הוא נמשך בדרך וסדר הדרגת ההשתלשלות שעל פי
 11 מאמר "קו המדה"⁹.
 12 שפך היא המדה: שאם "אשה מזרעת תחלה",
 13 ואכשור דרי – שיש אתערותא-דלתתא – יומשך
 14 אתערותא-דלעילא מבחינה עליונה עד שתהיה "יולדת
 15 זכר" – בחינת אהבה-רבה. מה שאין כן בשלא אכשור
 16 דרי, וליכא אתערותא-דלתתא, אזי המדה – שנמשך
 17 האתערותא-דלעילא, רק מבחינת חיצונית, עד שאינה
 18 יולדת אלא נקבה.
 19 מה שאין כן על ידי "שמחה של מצוה" – שמעורר
 20 בחינת שמחה העליונה, שהשמחה גורם הגילוי, והוא
 21 שהאור בא ונמשך מעצמות המאציל בתוספות ועילוי
 22 רב שלא כדרך וסדר ההדרגה.
 23 על דרך דוגמא, בחינת השמחה במלך בשר ודם –
 24 שיוצא אז חוץ לגדרו והגבלת המדות, ולכן יוכל
 25 להתגלות לקטן כמו לגדול בשנה ממש; כמו כן למעלה
 26 ממש, בבחינת התגלות שמחה עליונה, הנה אז
 27 מתחברים, ומתעברים ומתכללים יחד כל האורות
 28 עליונים, עד שאין שום הפרש בין מעלה ומטה ימין

8. (ועיין בזהר פרשת תצוה דף קפ"ד, עמוד ב').

9. (ירמיהו לא, לח).

10. (וכמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק "שוש איש בהונה". עיין שם).

11. (וכמו שנתבאר על פסוק "חכלילי עינים").

12. (וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "מקושיש עצים").

13. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "ה' לי בעוזרי". ועיין מה שנתבאר ב"ביאור על פסוק צאינה וראינה" מעגן זה.

14. (ועיין מה שנתבאר עוד מזה בשיר השירים, ב"ביאור על פסוק 'צאינה וראינה'").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

5 כלל כו') וגם באכילת הפת הרי מתברר ממנו הטוב
 6 ומתפלל בכח זה המאכל באוי"ר ומוסר נפשו באחד
 7 נכלל ועולה גם בחי' ניצוץ הטוב הזה שבמאכל באחד
 8 כו' ונמצא נברר ונפרד הטוב מן הרע שנפל בנוגה שהן

1 (ח) ושרש הדברי' הוא דאדם ואדמה הוא בחי' מ"ה
 2 ובין ועכשיו מברר מ"ה לבין והוא האדם
 3 גי' מ"ה שבחכ' אתברירו כמשי"ת אבל לעתיד יבורר
 4 בחי' כ"ן שהוא הארץ ע"כ לא תצטרך לעבודת אדם

26 דוקא מטעם הנ"ל ע"כ אמר לו כי איש חכם אתה כו'
 27 וד"ל. וז"ש אשרי הגבר אשר תיסרנו יה דחכמה כי
 28 בחכמה אתברירו והוא עיקר כל התורה דאורי"י מחכמ'
 29 עילא' נפק' לברר ולתקן כמ"ש להבדיל בין הטמא ובין
 30 הטהור כו' וד"ל. והנה הגם שבחכ' אתברירו מ"מ
 31 בהכרח שלא יתברר הרע מכל וכל אלא צריך שישאר
 32 בחי' הפסולת היותר גס שא"א להתברר גם ע"י
 33 החכמה וכמו מצרף לכסף כך מצרף לחכ' והכסף
 34 המתברר במצרף בהכרח שישאר פסול' גס הנק' סיג גם
 35 לאחר תכלית הביורור. וכך גם ע"י היסורי' הממרקי'
 36 ע"פ החכמ' א"א שיבוער כל הרע לגמרי אלא בהכרח
 37 שישאר פסול' וזוהמא שאין לה בירור עוד ואין לה
 38 תקנה רק לזורקה חוץ והוא כמו משל העלוקה שהיא
 39 מושכת פסולת הדם דוקא כידוע לרופאים וע"י זה
 40 נתברר הנקי והטוב שבדם בהסיר ממנו כל פסולת אך
 41 הרי גם בפסולת זאת יש קצת חיות גם מן הטוב אמנם
 42 בהכרח שיצא לחוץ והוא בעלוקה זאת שמושכת אותו
 43 וכאשר תתמלא ממנו נופלת ומתה כו'. וכך מ"ש
 44 (משלי ל, טו) לעלוק' ב' בנות הב שהיא אש
 45 הגיהנם שהוא מושך פסולת הרע שמן העוץ ואו' הב
 46 הב כו' וזה חלקו וגורלו ואח"כ יפול וימות כו' (וכמו
 47 לעתיד דכתי' ואת רוח הטומא' אעביר כו' אעביר
 48 לגמרי וכמארז"ל (סוכה נב, א) לעתיד הקב"ה ישחוט
 49 ליצה"ר כו' וכמ"כ מ"ש (איוב כ, טו) חיל בלע ויקיאנו
 50 כו' (ירמי' נא, מד) והוצאתי את בלעו מפיו כו'):

והנחש היה ערום

1 דצ"ח גשמי ע"י תערוכות עה"ד טו"ר הנ"ל וניתקן
 2 חטא אדה"ר שנתערב טו"ר כו'. וזה שאמר יעקב אם
 3 יהיה אלקים עמדי כו' ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש
 4 שהוא בחי' הביורורי' דעה"ד טו"ר במאכל ומלבוש כי
 5 יעקב יו"ד עקב שבחכ' אתברירו וזהו שהאדם צריך
 6 לעבוד את האדמה כי אדם גי' מ"ה דחכמה כי הנה
 7 עיקר ההבדלה בין טוב לרע הוא ע"י החכמ' דוקא
 8 וכידוע שכל מי שיש בו חכמה יותר. יותר יוכל להבחין
 9 ולדקדק ולברר כל סיג ופסולת. וע"כ הסכימו רוב
 10 המקובלים הראשונים לדעת החי"ט שהחכ' הוא בחי'
 11 דין והגם שהחסד ענף החכמ' ואבא מקור החסדים כו'
 12 מ"מ יש בה מבחי' הדין והגבורות דוקא (והוא בחי'
 13 ה"ג שבחסד מקור כל הברורים כמ"ש בזהר ע"פ הזה
 14 עליהם מי חטאת שירי' דטלא דבדולחא דגוונא
 15 סומקא אתחזי ב' כו' כמ"ש במ"א) וראייה ברורה
 16 לדבר זה הוא מ"ש (תהלים צד, יב) אשרי הגבר אשר
 17 תיסרנו יה ופי' יה הוא בחי' חו"ב דוקא מפני
 18 שהיסורים למרק העוץ כדי לתקן הנפש הוא בא ונמשך
 19 מבחי' החכ' דוקא וכמ"ש דוד לשלמה על אודות יואב
 20 בן צרויה (מ"א ב, ו) ועשית כחכמתך ולא תורד שיבתו
 21 בשלום שאול (וכן מקרא מפורש (ש"ב יד, יד) וחשב
 22 מחשבות לבלתי ידח כו') וכן גבי שמעי אמר לו (מ"א
 23 ב, ט) אל תנקהו כי איש חכם אתה וידעת את אשר
 24 תעשה לו והורדת את שיבתו כו'. ובודאי לא לנקום
 25 הימנו רצה דוד רק לתקן נפשו וזה אינו אלא בחכמה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

מצות הגלחת המצורע

7 וְאוֹלָם שְׁלֹשָׁה אֵלוֹ אֵינָן שְׁוִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם. שְׁגִילוֹחַ
 8 הַלְוִיִּם הִיָּה לְשַׁעָה בַּמִּדְבָּר וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת. (וּלְפִיכֶךָ
 9 לֹא מְנַאֵהוּ בְּתַרְי"ג). וְגִילוֹחַ מִצְוָרַע וְנִזְיֹר נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת,
 10 וּלְפִיכֶךָ מְנַה מְצוֹת גִּילוֹחַ הַנְּזִיֹר גַּם כֵּן מְצַוָּה.
 11 וְהוּא חֵלֶק מִמְצוֹה שַׁע"ז: "שְׁגִילוֹחַ הַנְּזִיֹר וְיָבִיא
 12 קָרְבָּנוֹתָיו בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נְזוּרוֹ" וּכְשִׁיטְמָא, שְׁנָאֲמַר

1 (קע"ד) שְׁגִילוֹחַ המצורע כל שְׁעָרוֹ כְּשִׁיטְהָר שְׁנָאֲמַר
 2 "וְהִיָּה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת
 3 זָקְנוֹ וְאֶת גְּבוֹת עֵינָיו וְאֶת כָּל שְׁעָרוֹ יִגְלַח"².
 4 וְאָמְרוּ ז'ל: "שְׁלֹשָׁה מְגַלְחִין וְתִגְלַחְתָּן מְצוּה: הַנְּזִיֹר,
 5 וְהַמְצוּרַע, וְהַלְוִיִּם"³.

(2) מצורע יד, ט.
 (3) נגעים פרק יד משנה ד. הובא בחינוך שם.
 (4) החינוך.
 (5) בחינוך.
 (6) נשא ה, יג.

(1) פרק א מייסד על מאמרי אדמו"ר הַזְקָן תַּקְס"ה חֵלֶק ב עמוד תתכד ואילך.
 תתלו ואילך. וראה לקוטי תורה תצא לו, ב. לו, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי
 דברים חלק ב עמוד תצח ואילך.
 פרקים ב'ג מייסדים על מאמרי אדמו"ר הַזְקָן שם עמוד תרמח ואילך. וראה
 לקוטי תורה שם לו, ג. דרך חיים בהקדמה. אור התורה פרשת ראה עמוד
 תשכב ואילך. קונטרס ומעין מאמר יז ואילך. ספר המאמרים עת"ר עמוד ע
 ואילך. ועוד.

נאמר¹⁶ "וחשקת בה כו' וגלחה את ראשה". פירוש³³
 "וחשקת בה" הוא ענין התייחסות המדות רעות, כמו³⁴
 שנתבאר שם. פירוש "וגלחה את ראשה" הוא בחינת³⁵
 העברת ה"לבושים צואים"¹⁷ דנפש הבהמית על כל³⁶
 פנים, כמו שנתבאר שם פרק י"ב.³⁷
 ופירוש וענין ה"לבושים צואים דנפש הבהמית", המה³⁸
 כל המחשבות ודיבורים אשר לא לה' המה ולרצונו³⁹
 ולעבודתו. ובכלל זה - ההתחכמות היתירה במילי⁴⁰
 דעלמא, אפילו בעסק משא ומתן, שבוה הוא מטמא⁴¹
 בחינת המדות ובחינת חב"ד שבנפשו האלהית בטומאת⁴²
 קליפת נוגה. כמו שמשמע בלקוטי אמרים פרק ח'.⁴³
 ואף על פי שהמשא ומתן יש בו צורך לעבודת ה',⁴⁴
 מכל מקום פיון שהוא בהתחכמות יתירה, שאינו כראוי⁴⁵
 על פי ציווי התורה בהנהגת המשא ומתן, הרי זה בחינת⁴⁶
 "לבושים צואים" ממש, ולכן צריך להיות העברת⁴⁷
 לבושים צואים אלו, ועל זה נאמר "וגלחה את ראשה".⁴⁸
 אף הטעם שנקראו לבושים צואים אלו בשם שערות,⁴⁹
 הענין, כי הנה מצינו בתורה: פעם הגביה מעלת⁵⁰
 השערות במאד, כמו בניזר - "קדש יהיה, גדל פרע שער⁵¹
 ראשו", וכמו שכתוב גבי שמשון שכל כחו היה⁵²
 בשערות.¹⁸ ופעמים מצינו שהשערות השפילה אותם⁵³
 התורה מאד, כנ"ל בענין המצורע והלויים, וכן אמרו⁵⁴
 ז"ל¹⁹: "שער באשה ערוה".⁵⁵
 וכן למעלה בעולמות העליונים יש גם כן חילוקים: כי⁵⁶
 שערות ד'עתיקא קדישא" הם מקור חיות כל העולמות,⁵⁷
 כי "אבא - ראשית האצילות - יונק ממזל השמיני"²⁰
 בנודע, מה שאין כן שערות דנוקבא יש מהם יניקת⁵⁸
 החיצונים.²¹⁵⁹
 והענין, כי השערות הם "מותרי מוחין"²², ולכן ענין⁶⁰
 מעלתם הוא כפי המקום שמשם הם נמשכים. כי בחינת⁶¹
 "עתיקא קדישא", שהוא אי"ן סוף ממש, הנה גם בחינת⁶²
 מותרות שלו הם יש בהם חיות רב להחיות כל⁶³
 מותרות שלו הם יש בהם חיות רב להחיות כל⁶⁴

בסדר נשא⁷ וגלח הנזיר וגו'".¹
 אף זהו דוקא "במלאת ימי נזרו" או בשנטמא,²
 שבשנטמא אפילו באמצע ימי נזירותו - מצוה שיגלח³
 ויביא קרבן, ואז ישוב ויגדל פרע כבתחלה בקדושה מנין⁴
 כל ימי הנזירות שאסר על נפשו.⁵
 אבל בימי נזירותו הרי הוא אסור בתגלחת. כמו⁶
 שכתב מצוה שע"ג: שלא יגלח הנזיר שעריו כל ימי נזרו,⁷
 שנאמר⁸: "תער לא יעבור על ראשו". ואדרבה, מצות⁸
 עשה שיגדיל שעריו, כמו שכתב מצוה שע"ד: שיגדיל⁹
 שעריו כל ימי נזרו, שנאמר⁹: "קדש יהיה גדל פרע שער¹⁰
 ראשו".¹¹
 להבין זה, הנה יש לבאר כל זה על פי מה ששמענו¹²
 על פסוק "וגלחה את ראשה"¹¹ שנאמר ב"יפת תאר"¹².
 כי נתבאר בתורה על פסוק הנ"ל, ש"יפת תואר" היא¹⁴
 חלק הנשמה שאינה מתלבשת בגוף, כי אם עומדת¹⁵
 בבחינת מקיף ממעל. שנקראת כן על סיבת היותה¹⁶
 נמשכת מבחינת כללות כמה בחינות שמוזה בא היופי.¹⁷
 כמו בגשמיות - גוון אחד אינו יפה כל כך, אבל כשדבר¹⁸
 אחד יש בו כמה גוונים יחד הוא יפה ונחמד למראה. וכן¹⁹
 בחינת תפארת כלולה מחסד וגבורה יחד, בנודע ליודעי²⁰
 חן.²¹
 ו"אשת יפת תואר" היינו חלק מהנשמה המלוכש²²
 בגוף שהוא בחינת מקבל מחלק הנשמה הבלתי מתלבש²³
 בגוף הנקרא "יפת תאר".²⁴
 והנה כאשר ה"אשת יפת תואר" היא בבחינת גלות²⁵
 בנפש הבהמית ובגוף, שהוא "משכא דחויא"¹³, שאז²⁶
 מדות ולבושי נפש הבהמית שולטים על נפש האלהית -²⁷
 על דרך שנתבאר בלקוטי אמרים חלק א' פרק י"א - זהו ענין²⁸
 מה שכתוב "וראית בשביה אשת יפת תאר"¹⁴.²⁹
 וכאשר יתעורר האדם "להוציא ממסגר אסיר"¹⁵,³⁰
 להוציאה מן הגלות עד שתהא היא המושלת בגוף - על³¹
 דרך שנתבאר בלקוטי אמרים חלק א' פרק י' ופרק יב - אז³²

16 תצא כא, יא-יב.

7 ה. יח.

17 על פי לשון הכתוב זכרתי ג. ג.

8 נשא ה. ה.

18 שופטים יד, כה: "ותחל רוח ה' לפעמו". שם טז, יד: "כי נזיר אלקים אני
 מבטן אמי אם גלחתי וסר ממני כחי וחליתי והייתי ככל האדם. . . ותגלח את
 שבע מחלפות ראשו. . . וסר כחו מעליו".

10 מאדמו"ר הזקן. ראה הנסמן בתחילת המאמר.

19 ברכות כד, א.

11 תצא כא, יב.

20 עץ חיים שער הכללים פרק ה.

12 תצא ב, א: "כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית
 שביו. וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה. והבאתה אל
 תוך ביתך וגלחה את ראשה ועשתה את צפניה".

21 ראה עץ חיים שער קליפת נוגה (שער מט) פרק ד. ועוד. וראה לעיל מצות
 טומאת המצורע פרק ג.

13 עור הנחש. תקניי זהר בהקדמה י. ב.

22 ראה זהר חלק ג קלד, א. מבוא שערים שער ה חלק א סוף פרק יא. אור
 תורה לרב הפניני ממועזריטש (הוצאת קדי"ח) סימן קיח. תלט.

14 תצא כא, יא.

15 ישעיה זב, ז.

מה שאין כן בשאדם שאינו תלמיד-חכם יאמר שיחת
 חולין - בכלל "דברים בטלים" יחשב, שהוא בחינת
 "לבושים צואים" הנ"ל, ומטמא בזה נפשו האלהית, לפי
 שמלביש אותה בלבושים צואים חלף מה שראוי לו
 להלבישה בלבושים קדושים דתורה ומצות. וכדאיתא
 ביומא³³ ש"השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר³⁴
 "ודברת בם" - ולא בדברים בטלים". והיינו אפילו באדם
 כשר, יודע התורה, מכל מקום אין בו חכמה כל כך עד
 שגם שיחת חולין שלו יהיו בהם דברי תורה, אלא
 השיחת חולין שלו הם דברים בטלים ממש.

והיינו שמוחרי מוחין שלו הם גרועים, אבל המוחין
 עצמם שלו טובים הם. והוא כשלא ישיח שיחת חולין כי
 אם יעסוק בתורה. מה שאין כן בתלמיד חכם, שגם
 מוחרי מוחין, שהוא שיחת חולין שלו, יש בהם קדושה.
 ועל דרך זה הוא מה שכתוב בזהר³⁵ שרב המנונא
 סבא היה אומר פירקא דשטותא לתלמידיו טרם
 שהתחיל במילי דחכמתא. וענין "פירקא דשטותא" אינו
 שטותים ממש חס ושלום, כי אם בחינת "נובלות
 חכמתו", כענין "שיחת חולין של תלמידי חכמים". וכן
 "רבה הוה אמר מילתא דבדיחותא, ובדחי רבנן, ולבתר
 פתח בשמעתתא"³⁶, מה שאין כן כשאחר יאמר שטותא
 יזידה שטות ממש.

ולמעמיק בדבר יותר, להבין איך שיש הכרח שיהיה
 ההשפעה מקדושה עליונה דעתיקא קדישא על ידי
 שערות דוקא, ולזאת עיקר הקדושה תלוי בהם. שזה
 אינו מובן עדיין היטב ממשל "שיחת חולין של תלמידי
 חכמים" הנ"ל;
 דלכאורה קשה: אם אמנם אמת שגם "שיחת חולין
 של תלמידי חכמים צריכה לימוד", דמכל מקום תורתו
 וחכמתו פשיטא שמעולים ביותר בכפלי כפלים לתושיה,
 ואם כן למה זה ה"שיחת חולין" שלו - יעסוק רק בתורה
 הפנימית.

העולמות, ואדרבה, דוקא בהם ועל ידם נמשך החיות
 בעולמות, כי מבחינת עתיקא קדישא כמו שהוא
 במהותו ועצמותו אי אפשר לעולמות לקבל כלל, כי לא
 יוכלו לסבול גילוי החיות בבחינת איין-סוף, אלא על ידי
 שמתצמצם בבחינת שערות. ולכן השערות הם קדושה
 רבה ונפלאה, וכמו שכתוב²³ "עתיק יומין יתיב, לבושיה
 כתלג חיור ושער רישיה כעמר נקא"²⁴.

והנה בחינת הנזיר בימי נזירותו הוא, שמאיר הארה
 משם ומתלבשת בשערות שלו, כמו שכתב האריז"ל
 בטעמי מצות פרשת נשא. לכן הוזהר שלא יגלח, ומצוה
 לגדל פרע כנ"ל. וגם בכל אדם, אפילו אינו נזיר, הנה
 בשערות הזקן ובפאות מאיר הארה מקדושת שערות
 העליונות דדיקנא עילאה ודפאות²⁵, לכן הוזהרו שלא
 לגלחם. וכמו שכתב מצוה רנ"א רנ"ב מפסוק²⁶ "לא
 תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כו".

ואולם הנזיר מאיר בו קדושה עליונה דעתיקא
 קדישא בכל שער ראשו. מה שאין כן בחינת נוקבא
 דאצילות, שהיא בבחינת צמצום לגבי עתיקא קדישא,
 אז מבחינת מוחרי מוחין שלה יוכל להיות יניקת
 החיצונים²⁷. ולכן הנשים הוזהרו על גילוי שערות, כמה
 שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה "שער באשה ערוה".

וביאור הדבר לקרב אל השכל, יובן על דרך מאמר
 רבותינו זכרונם לברכה²⁸ על פסוק²⁹ "ועלהו³⁰ לא יבול":
 "אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה
 לימוד"³¹. והיינו, כי התלמיד-חכם, לגודל חכמת אלקים
 אשר בקרבו, הנה גם במה שאומר כלאחר-יד, שהוא
 כמו בחינת "מוחרי מוחין", שאינו מפנימיות חכמתו כי
 אם בחינת חיצונית ומותרות מחכמתו, שיחה בעלמא -
 אף על פי כן "צריכה לימוד", עד שהיא חכמת אלהות
 ממש. כמו שאמר רבי שמעון³²: "משיחתו של רבן
 גמליאל למדנו שני דברים כו", שהן הן רצון עליון
 ברורי-הוא.

(33) דף יט, ב.
 (34) ואתחנן ו.ו.
 (35) חלק ג מז, ב: "אלמלא לא היה שטותא שכיח בעלמא, לא היה חכמתא שכיח בעלמא. והיינו דרב המנונא סבא, כד הוו ילפין מניה חבריא רזי דחכמתא, הוה מסדר קמיהו פרקא דמילי דשטותא, בגין דייטי תועלתא לחכמתא בגיניה".
 תרגום: אלמלא לא הייתה שטות מצויה בעולם, לא הייתה החכמה מצויה בעולם. והינו שרב המנונא סבא, כשהיו לומדים ממנו החברים סודות החכמה, היה מסדר לפניהם פרק של דברי שטות, כדי שתבא תועלת לחכמה בשבילו.
 (36) היה אומר דבר משמח והתלמידים היו שמחים, ואחר כך פתח בסוגיא. שבת ל, ב.

(23) דניאל ז, ט.
 (24) עתיק ימים (הקדוש ברוך הוא) יושב, לבושו כשלג לכן ושער ראשו כעמר צח.
 (25) של הזקן העליון ושל הפאות.
 (26) קדושים יט, כו.
 (27) ראה באריכות לעיל מצות קרבן פסח פרק א.
 (28) סוכה כא, ב. וראה עבודה זרה יט, ב.
 (29) תהלים א, ג.
 (30) עלהו - דבר קל שבו. - רש"י.
 (31) צריך לשומעים שיתנו להן לב. - רש"י
 (32) סוכה שם.

37 לזולתם. מה שאין פן בשאר חכמים קטנים בערפם לא
38 היו ויכולים לומר משלים, כמו שאמרו בגמרא: "בטלו
39 מושלי משלים". והיינו לפי שחכמתם קטנה בערך,
40 ויכולה להיות מושגת לבני אדם בלא משלים ודוגמות,
41 אלא כמו שהיא, ולכן אינן מצטרבים למשל, ואם ירצו
42 להמשיל משלים לדבריהם יהיו שטותים ודברים
43 בטיילים, כי אין צורך בהם.

44 ועל פי זה יובן פן למעלה:

45 שהמשכת החיות מעתיקא קדישא, שהוא אין-סוף,
46 אי אפשר להתקבל בעולמות, גם באצילות, שלא
47 יתבטלו ממציאיותם, אלא דוקא על ידי לבושים שהם
48 הנקראים שערות כנ"ל. ועיין בסידור⁴⁵ בפירוש "האל אב
49 הרחמן, המהולל בפה עמו, משובח כו". פנדוע⁴⁶ שאבא
50 ואימא יונקים ממזלות דכתר;

51 מה שאין פן באשר כבר נתמצצם האור בבחינת
52 נוקבא דין, אזי ההארה הנמשכת ממנה בבחינת
53 "נובלות" ו"מותרי מוחין" אינן בערך ודוגמת מותר
54 מוחין דעתיק, עד שמהם יוכל להיות יניקת החיצונים.
55 וכן על דרך זה, כל שאור הולך ומתמעט, יוכל להיות
56 מבחינת השערות והנובלות שבו אחיות החיצונים
57 ביותר.

58 ומזה הטעם הוזכרו הלויים במדבר להעביר תער על
59 כל בשרם, כי דרפם והילוכם בקדש הוא בבחינת
60 התלהבות וכלות הנפש להסתלק מן הכלי, שזה היה
61 עבודתם ב"שיר של יום" בקול רינה ונעימה. וכמו
62 שנתבאר בלקוטי אמרים חלק א' פרק נ'. ומאחר שעבודתם
63 בהסתלקות מהכלי, הנה האור שבכלי מצומצם כי כל
64 עיקרו עולה מהכלי, אם פן אם יהיה המשכה מרשימת
65 האור שבכלי יהיה מזה יניקת חיצונים.

66 והנה על פי זה יובן גם פן מצות "תגלחת המצורע":
67 בהיות כי המצורע מוחלט, נתבאר לעיל (מצוה קס"ט⁴⁷)
68 שענינו הסתלקות מוחין דאבא ופרצופי לאה ורחל,
69 שהם בחינת לבושים הקדושים, ותמורתם יצאו הנגעים
70 "שאת" או "ספחת" או "בהרת", שהם דינים תקיפים,
71 ומתם יונקים אחר-כך החיצונים על ידי "שיער לבן"
72 כמבואר שם.

1 וכן למעלה יהיה הקושיא: למה היתה זאת ההמשכה
2 על ידי השערות ומותר מוחין, אם אמנם אמת שהם
3 מעולים ונכבדים עד מאד, מכל מקום הטוב טוב היה אם
4 היה ההמשכה מעצמות העתיקא קדישא.

5 [אף] קצת נתבאר לעיל, שמבחינת עתיקא קדישא
6 כמו שהוא אי אפשר לעולמות לקבל. וביאור הענין
7 במשל ובנמשל - הוא על פי מה שאמר שלמה המלך
8 עליו השלום "להבין משל ומליצה"³⁷, ובתיב³⁸ "וידבר
9 שלשת אלפים משל", וכן ברבי מאיר אמרו "משמת רבי
10 מאיר בטלו מושלי משלים"³⁹, "דהיה אמר תלת מאה
11 משלים"⁴⁰.

12 והענין: כי מפני עומק חכמתם ברזי התורה וסודותיה
13 לא אפשר לתלמידים להבין ולהשפיל דברי קדשם
14 ב"תעלומות חכמה"⁴¹ אלא אם פן יאמרו להם משל.
15 והוא מה שיעלימו עומק המכין והחכמה ההיא באיזו
16 דבר אחר שהוא דוגמת דבר חכמה ההיא, ועל פי הבנת
17 הדוגמא יצטייר בלב התלמיד שמץ מיניה מתעלומת
18 החכמה שבנמשל.

19 ובהיות לסיבת עומק תעלומת החכמה כי רבה היא,
20 הנה גם הדוגמא שלה היא למעלה מהשפלתם
21 ותבונתם, אשר לזאת יצטרף המשל למשל. רוצה לומר,
22 דוגמא לדוגמא. ולפי ערך חכמת שלמה המלך עליו
23 השלום היה נצרך לג' אלפים משלים שיוריד עומק
24 תעלומת חכמתו ברזי הורדות זו אחר זו ממשל למשל,
25 עד כי במשל ודוגמא האחרונה היה אפשר לבני אדם
26 להשיגם במוחם ותבונתם. ורבי מאיר היה סגי ליה⁴²
27 להסביר חכמתו על ידי ג' מאות משלים והורדות.

28 והנה המשל לגבי הנמשל הרי הוא בחינת לבוש גס
29 ועב, והוא כמו השערה שמלבשת ליניקת המוחין
30 שבחלל השערה, שהיא חלולה כדאיתא בגמרא בגזיר⁴³,
31 ובפרק קמא דבבא בתרא⁴⁴ גבי איוב. ונקרא המשל
32 "מותרי מוחין" - שאינו מערך עצמיות הנמשל שבמוחו.

33 והנה בחכמים גדולים כשלמה ורבי מאיר וכיוצא,
34 הנה גם המותר מוחין שהוא המשל היה בהם תועלת
35 רב וקדושה רבה וחכמה עצומה, ואדרבה היו לצורך
36 גדול, שבלעדם לא היה יכול להיות כלל השפעה מהם

43) לט, א"ב. וראה אור התורה בראשית חלק א עמוד קכ"ג.

44) טז, א.

45) סידור עם ד"ח מב, א ואילך.

46) ראה זהר חלק ג רפט, ב. עץ חיים שער הכללים פרק ה. שער השני (שער אריך אנפין) סוף פרק ט. ועוד.

47) מצות טומאת המצורע.

37) משלי א, ו.

38) מלכים א ה, יב.

39) סוטה מט, א.

40) שהיה אומר שלוש מאות משלים. סנהדרין לח, ב.

41) לשון הקתוב איוב יא, ו.

42) היה די לו.

19 בלי טענה, ואם יקוץ זה סימן הטומאה, יוכל להיות
 20 שיתגברו ביותר על נפשו, כי בזה שנותנים להם המגיע
 21 להם מסתפקים שלא לחטוף ביותר.
 22 ועל דרך מה שכתוב בזהר⁵⁴ בענין שעיר המשתלח,
 23 וכן הוא בענין עגלה ערופה⁵⁵. ולזה הזהיר "השמר מאד
 24 וגו'". אלא הדרך להעביר יניקתם הוא על ידי תשובה,
 25 ואז ימשיך מוחין דאבא, והוא דוחה החיצונים על פי
 26 התורה - על ידי בהן, כנ"ל מצוה ק"ט.
 27 וכאשר שב לה' ונרפא, ואין יניקה לחיצונים ממנו, אז
 28 נצטוה לגלח שערו, כי אף על פי שטוהר מתוך
 29 טומאה זו, מכל מקום שערות שלו שהם ה"נובלות"
 30 ו"מותרי מוחין" שלו יוכלו החיצונים להתאחו בהן, כי
 31 הם דינים קשים לסיבת קטנות האור עדיין בו, שאין בו
 32 עדיין מבחינת קדושה עליונה שמהם נמשכים לבושים
 33 קדושים הנ"ל דשערות, מה שאין בן כשאחר כך מאיר
 34 בו קדושה עליונה דאבא, אזי כתיב⁵⁶ "לא תקיפו פאת
 35 ראשכם וגו'", כי מהם המשכות לבושים קדושים כנ"ל:
 מצות תגלחת המצורע ופרשת מצורע

1 ובעודו טמא נצטוה שלא לגלח שער הנתק, כמו
 2 שנתבאר מצוה ק"ע מפסוק⁴⁸ "ואת הנתק לא יגלח", וכן
 3 מזהיר שלא יקוץ שאר סימני טומאה, כמו שנתבאר
 4 מצוה תקפ"ג⁴⁹ בסדר תצא מפסוק⁵⁰ "השמר בנגע
 5 הצרעת לשמור מאד ולעשות וגו'", ורצה בזה, שלא
 6 יקוץ סימני טומאה, שמהם יונקים החיצונים כנ"ל בענין
 7 ה"שער הלבן".
 8 ורוצה לומר שלא ידמה בנפשו להעביר יניקת
 9 החיצונים על ידי זה שיקוץ סימן טומאה שממנו הם
 10 יונקים וידמה בנפשו שבהפרידו סימן זה ממנו בחזקה
 11 הוא מדרה אותם. כי לא זו הדרך, כי חס ושלום יתגברו
 12 יותר, לפי ש"אין השם יתברך בא בטרוניא⁵¹ על
 13 בריותיו"⁵², וכשם שמפרינס כל צבא מעלה הקדושים, כך
 14 נותן יניקה וחיית גם לסטרא אחרא בדי סיפוקם עד עת
 15 "קץ הימין"⁵³.
 16 ומאחר ששורת דין תורה נותן שמגיע להם יניקה זו
 17 משרש נפשו של זה, ומלבושים דיו"ד ספירות עליונות
 18 שמושרשת בהם נפשו של זה המצורע - לא ימנע מהם

53 סוף דניאל. ראה תניא פרק לג.

48 תורה יג, לג.

54 חלק א סה, א. קלת. ב. חלק ב קפד, ב ואילך. וראה בנסמן בבאורי הזהר לאדמ"ר האמצעי כו, ג.

49 לפנינו הוא מצוה תקפ"ד.

55 ראה מצות עגלה ערופה - לקמן קיא, א.

50 תצא כד, ח. וראה מכות כב, א ובפירוש רש"י על הפסוק.

56 קדושים יט, כו.

51 בעלילה (רש"י).

52 ראה עבודה זרה ג, א.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

15 אמר ה' ליעקב אשר פדה את אברהם שהוא עיקר ענין
 16 בקשת הרחמי בשתי ברכות שלפני ק"ש שהוא על
 17 ניצוץ אלקות שאין לנו אהוי"ר מחמת העדר
 18 ההתבוננות כי בחי' בינה היא המוליד אהוי"ר, לזה אנו
 19 מבקשי רחם עלינו ותן בלבינו בינה להיות מבין דבר
 20 מתוך דבר, והיינו להתבונן בהתהוות מאין ליש איך
 21 שכל בריאת העולם הוא בדבור אחד כביכול כמ"ש
 22 בדבר ה' שמי' כו' וכמארו"ל במאמר אחד יכול
 23 להבראות כו', ומבשרי אחזה כמשל באדם שדיבור
 24 אחד בטל לגבי מהות הנפש וכלא ממש חשיבא, כמו"כ
 25 למעלה כל העולמות עליונים ותחתונים כו' הם בדבור
 26 אחד כביכול וכלא ממש חשיבא לגבי עצמותו ית'.
 27 ומאריכות ההתבוננות הנ"ל נולדה מדת אהבה בחי'
 28 אברהם, ואח"כ אברהם הוליד את יצחק כו', כן אנו

1 והנה כדי לבוא לבחי' זו זהו שאנו אומרי' אשרינו מה
 2 טוב חלקינו כו' ירושתינו, שענין הירושה הוא
 3 מה שיש בכאו"א מישראל מכח האבות שאין קורין
 4 אבות אלא שלשה אברהם יצחק יעקב, וכמו שבזמן
 5 שבהמק"ד ה' קיים כתי' שלש פעמי' בשנה יראה כו',
 6 ועכשיו תפלה במקום קרבנות (י"ל למ"ד ג' תפלות ג'
 7 אבות תקנום זהו כח שיהי' בתפלה כל הבחי'), רק
 8 שבבהמ"ק שהי' הגילוי בבחי' ראוי בבחי' מקום גשמי
 9 כמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי כו', לכן הי' ג"כ בבחי'
 10 זמן ג"פ בשנה כנגד ג' אבות, ועכשיו בתפלה השראה
 11 זו היא בבחי' הרוחניות הוא בלי התחלקות, כי התפלה
 12 כלולה מג' אבות ולכן יש פסוקי אהבה ופסוקי יראה
 13 ופסוקי רחמי מדתו של יעקב כמ"ש אתה ה' לא תכלא
 14 רחמיך ממני (ומ"מ יש ג' תפילות לג' אבות). וכת' כה

22 להתפלל ש"ע בבקשות כנ"ל צריך בתחלה לסמוך
23 גאולה לתפלה הוא בחי' מס"נ שבק"ש שמע ישראל
24 כו' ואהבת כו' בכל לבבך ובכל נפשך כו', פי' שמע
25 הוא לשון התבוננות איך שהוי' אלקינו ה' אחד בחי'
26 אחדות פשוט כו' וכל העולמות הם רק בדבור אחד
27 כנ"ל וכלא ממש חשיבא לגבי מהותו ועצמותו כנ"ל,
28 ובהעמקת ההתבוננות באריכות כנ"ל אזי נכספה וגם
29 כלתה נפשו להיות נכלל בעצמותו ית', מי לי בשמי'
30 ועמך לא חפצתי בארץ, פי' ועמך אפי' כל אורות
31 עליונים גבוה מעל גבוה כו' לא חפצתי, רק ליכלל
32 בעצמותו ומהותו ית' בחי' אחדות פשוט, והיינו ע"י
33 והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוין שהוא ע"י
34 התקשרות מחשבתו ודבורו בתורה להיות דבר ה' דבר
35 בו כמ"ש ואשים דברי בפיך, וכמארו"ל אלו ואלו דברי
36 אלקים חיים כו', ואח"כ בפ' שני' שבק"ש כתי' ואספת
37 דגנך הוא מעשה הצדקה כו', וע"י מס"נ שבק"ש כנ"ל
38 שהוא למעלה מבחי' התורה כמבואר בכ"מ, ולכן גם
39 מי שתורתן אומנתן מפסיקין לק"ש, וכמו שמרומז ג"כ
40 בגמ' בענין יש קונה עולמו בשעה אחת כו' שעה לשון
41 וישע כו', עי"ז יוכל אח"כ להתפלל שמו"ע שיהי' שינוי
42 הרצון למעלה מבחי' התורה כו'.

ר"א יהיב פרוטה

בס"ד, (ש"פ נח. רל"ג)

1 מבקשי' ולא נבוש ולא נכלם כו' לעולם ועד, פי'
2 לעולם ועד שיהי' אז התגלות אלקות כמ"ש ונגלה
3 כבוד ה' וראו כל בשר כו' אז יהי' הבושה לעולם ועד
4 על מעשה עוה"ז הקשי' והרעים בבחי' יש ונפרד
5 לגמרי, דבאמת אני ה' לא שניתי כו' וגם עתה אין דבר
6 מסתיר לנגוד ית', כי אתה הוא עד שלא נברא ואתה
7 הוא משנברא כו', ולזה היא הבושה כו'.

8 והנה ע"י התעוררות ר"ר אלו על הניצוץ אלקי אשר
9 בקרבו יכול לבוא אח"כ בק"ש גם לבחי' ואהבת
10 בכל לבבך בשני יצריך, וע"י ק"ש וסמיכות גאולה
11 לתפלה יכול אח"כ לבקש ביי"ב אמצעיות שבתפלה
12 להיות רפאינו וברך עלינו שינוי הרצון שיתרפא החולה
13 כו', כי כל הבקשות שבשמ"ע חננו מאתך כו' וכל הי"ב
14 אמצעיות הוא הבקשות להיות שינוי הרצון למעלה
15 מבחי' תורה כי אורייתא מחכ' נפקת כו', והנה הנהגת
16 העולמות הוא ע"פ ד"ת ואין יסורי' בלא עון ח"ו,
17 וכמו"כ שא"ד ג"כ בודאי ע"פ ד"ת, לזה אנו מבקשי'
18 שיהי' שינוי רצון כו' למעלה מבחי' הרצון הנמשך
19 בתורה דמחכ' נפקית כו', והיינו שיומשך מבחי' בעל
20 הרצון כו', וכמ"ש בלק"ת בד"ה תקעו בחדש הראשון
21 ס"ב שרצה"ע יש לו שני בחי' יעו"ש. והנה כדי שיוכל

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב

16 שניהם אמת, וז"ע אל דעות ה' דש' אל נושא ב' הדעות
17 כו', דהנה מצד הרצון שבעצמו' להיות עולמו' מצד זה
18 ההארה האלקי' היא בבחי' מציאו' דבר כו', ומצד
19 העצמו' היא כל"ח כו', והיינו שע"י צמצום העצמו'
20 הוא בחי' ד"ת כו', אך ע"י הרגש העצמו' (שרש ומקור
21 ההארה כו') הוא גילוי בחי' ד"ע שבא לבחי' ביטול
22 אמיתי כו'. ויש בהאור ב' הענינים שהרי האור בא ע"י
23 צמצום העצמו' ומ"מ הוא בבחי' דבקו' בהעצם כו',
24 דמצד הצמצום הוא בבחי' מציאו' אור ומצד הדבקו'
25 שנוגש בו העצמי' הוא בבחי' ביטול דכולא קמי' כלא
26 כו', ובפרטי' ה"ז ב' מדרי' בהאור דמצד חיצוני' האור
27 הוא בבחי' ד"ת ובחי' פנימי' האור הוא בבחי' ד"ע כו'.
28 וכן מצד האוא"ס הנה בחי' חיצוני' דאוא"ס שהוא
29 בחי' ראש ומקור לנאצלי' לגבי מדרי' זו האורות הן
30 בבחי' מציאו' דבר מאחר שזהו בבחי' מקור עכ"פ כו',

1 (קג) והנה דעה זו יש ג"כ בנאצלי' שזהו ג"כ ענין
2 מבין דבר מתוך דבר שמדבר השגה א'
3 ה"ה בא להשגה הפכ"י מהקודמת כו', והוא דעם היות
4 דהשגה דד"ת הוא שההתהוות היא מאין ליש כו' (הן
5 כנבראי' והן בנאצלי' כו'), דהיינו שהאור והגילוי הוא
6 בבחי' מהות ומציאו' דבר המושג להם, וביטול האור
7 לגבי העצמי' הוא רק מה שאינו תופס מקום לגבי
8 העצמו' שאינו בערך כו', ה"ה בא לידי השגה אחרת
9 איך שלגבי עצמי' נהפוך הוא דהאור כל"ח ואינו בבחי'
10 מהות ומציאו' דבר כלל וה"ה בחי' אין באמת כו' (וזה
11 בא מההשגה הקודמת דמאחר שמתלבש בפנימי'
12 ומושג כו' ה"ז הארה לבד וא"כ לגבי העצמו' ה"ז
13 בבחי' אין כו'). ועם היות דשני הדעות הפכ"י הן
14 לדל"ת ההארה היא בבחי' מהות ומציאו' דבר ולד"ע
15 הוא בבחי' אין כו', הנה באמת מצד האוא"ס ב"ה

46 בחי' האוא"ס הבל"ג לידע בחי' האוא"ס המופלא
 47 ומרומם ואופן ההפלאה כו', והיינו לידע מציאו'
 48 האוא"ס ואיך הוא האוא"ס ב"ה, ואיך שלגבי עצמו'
 49 כולא קכל"ח כו', שהגילוי הוא באצ"י וע"י תומ"צ
 50 הגילוי גם למטה כו', דלולא האצ"י לא היו כל הגילויים
 51 האלו כ"א ע"י התהוות האצ"י דוקא שהוא בבחי' גילוי
 52 ההעלם הם כל הגילוי' האלו כו'. וז"ש בס"י ודברו בהם
 53 ברצו"ש הרי גילוי האורות דאצ"י הוא בחי' דבור (והן
 54 רצו"ש בחי' ד"ת ודע"י כו' כנ"ל), וגם ודברו הוא בחי'
 55 מל' דא"ק או מל' דא"ס שז"ע בחי' ספור להיות בחי'
 56 גילוי אור כו'. וי"ל דז"ש הרש"ט כמו שהדבור והמכתב
 57 יבאר כו', הדבור הוא בחי' האור והמכתב הו"ע הכלים,
 58 וכמ"ש בלק"ת ד"ה זאת חקת התורה ובהבי' דאם
 59 בחקותי הכלים דאצ"י הן ע"ד אותי' הכתב כו'.
 60 וע"פ הנ"ל יובן מ"ש ואלה תולדות יצחק, דהנה
 61 הרמ"א הביא בשם הפסיקתא ע"פ ויצא
 62 הראשון אדמוני שאב את הדם נדות, ואומר דהנה
 63 בכדי שישראל יקבלו את התו' הי' צ"ל שיפסוק מהם
 64 זוהמת הנחש"ק וכמא' ישראל שעמדו כו' פסקה
 65 זוהמתן כו', ובתחלה הי' זה בהאבות שהם עשו הכנה
 66 למ"ת דאע"ה ע"י שנתנסה בהנסינות נמרק חלק רב
 67 מזוהמת הנחש, ובכדי להוליד את יצחק הי' צ"ל תחלה
 68 ישמעאל שבזה נפרדו מאתו הסיגים והפסולת, וכמא'
 69 אברהם יצא ממנו ישמעאל יצא בבחי' הפרדת הפסולת
 70 כו' וכמ"ש במ"א, ובשרה הי' צ"ל חדל להיות לה אורח
 71 כנשים דדם נדות הוא מזוהמת הנחש כו', וע"כ הי' צ"ל
 72 לידת יצחק דוקא לאחר שחדל כו', והקצת סיגים
 73 שנשארו בו הי' צ"ל המירוק דעקדה כו', וגם יצא ממנו
 74 עשו בבחי' יציאת והפרדת הפסולת כו', וגם שאב את
 75 דם הנדות מרבקה כו', ואז יצא יעקב נקי ומזוכך כו'.
 76 וזהו ואלה מוסיף על הראשונ' דכמו שבאברהם יצא
 77 ממנו ישמעאל בשביל יצחק, כמ"כ ביצחק יצא ממנו
 78 עשו בשביל יעקב שיהי' נקי ומזוכך כו'. והענין דלהיות
 79 שענין התורה הוא שיהי' עי"ז גילוי ד"ע שזהו הגילוי
 80 דבחי' עצמו' אוא"ס ב"ה כנ"ל הי' צ"ל פסקה זוהמתן
 81 כו', וע"ד מ"ש בלק"ת ד"ה למנצח על השמינית דבכדי
 82 שיהי' גילוי בחי' יסוד דא"ק צ"ל העברת הערלה וגם
 83 עור הדק בפריעה כו', וכמ"ש במ"א בענין שכר מצוה
 84 בהאי עלמא ליכא מפני שכ"ז שיש מציאו' הנוגה אא"ל
 85 הגילוי דעצם אור המצות כ"א כאשר יהי' וחד חרוב
 86 כו'. וזהו ואלה מוסיף כו' שצ"ל הפרדת הפסולת בכדי
 87 שיהי' הגילוי דתו' כו', וזהו שהוא בשביל יעקב שהוא
 88 בחי' התו' וכמ"ש ויקם עדות ביעקב כו', וזהו ואלה
 89 תולדות יצחק תולדותיהן ש"צ הן תו' ומע"ט ובכדי
 90 שיהי' התגלו' התו' צ"ל ואלה מוסיף הפרדת הפסולת

1 ובחי' ד"ע שבבחי' ביטול במציאו' הוא מצד הפנימי'
 2 דאוא"ס שזהו מה שהדעת מחליף מקום הכתר בחי'
 3 פנימי' הכתר כו' וכמ"ש במ"א.
 4 וז"ע ברישא חשוכא והדר נהורא, ברישא חשוכא
 5 הוא הצמצום הראשון שע"ז נמשך האור שהוא
 6 בבחי' מציאו' דבר כו', והדר נהורא הוא כמ"ש באורך
 7 נראה אור באורך העצמי נראה אור שהוא בחי' האין
 8 של היש האמיתי דכולא קמי' כל"ח כו'. וזהו ג"כ
 9 בתחלה עלה במח' לברוא את העולם במדה"ד וכמ"ש
 10 בראשית ברא אלקי' כו', דבאמת הרי ההתהוות היא
 11 מש' הוי' רק שזהו הארת ש' הוי' הבא ע"י ש' אלקי'
 12 כו', ואח"כ שיתף עמו מדה"ר היינו גילוי עצם ש' הוי'
 13 כו'. ובד"כ הוא ההפרש בין ההמשכה דברה"ע
 14 וההמשכה דמ"ת, דההמשכה דברה"ע הוא בבחי' ד"ת
 15 וע"י תומ"צ ממשיכי' גילוי בחי' ד"ע שז"ע שיתף עמו
 16 מדה"ר במ"ת שנא' אנכי ה' כו'. ובכללות הוא בהאור
 17 גופא ב' המדרי' דמצד הצמצום הוא בבחי' מציאו' דבר,
 18 ומצד הדבקו' בהעצם הוא בבחי' כלא כו'. וזהו השמים
 19 מספרים כבוד אל דש' אל הוא הכולל ב' הדעות כו'
 20 כנ"ל, ופי' כבוד אל הוא בחי' כבוד תתאה וכמ"ש
 21 בזח"א ד"ח ע"א דא כבוד כלה, והוא בחי' ד"ת שלמטה
 22 יש ולמע' אין שאינו מושג, וע"כ נק' כלה מל' כלתה
 23 נפשי דמפני שאינו מושג נעשה הצמאון כו', והשמים
 24 מספרים ומאירים בחי' הכבוד להיות בהם גילוי ד"ע
 25 ע"י הרגש העצמו' שנעשה בהם הביטול והו"ע השוב
 26 כו' וכמ"ש במ"א, וכ"ז הוא בבחי' האור להיותו דבוק
 27 במקורו כו' דגם בחי' הרצוא הוא מצד הדבקו'
 28 וכמשנת"ל פצ"א בענין טבע האש כו', וכ"ש בחי'
 29 השוב שזהו מצד גילוי העצמו' ה"ז מצד הדבקו'
 30 דלהיותו דבוק במקורו יש בו הרגש העצמו' כו'. וזה"ע
 31 שהאורות להיותן בבחי' אצ"י ה"ה מספרים ומגלים
 32 גילוי בחי' דעה העליונה איך שכולא קכל"ח כו',
 33 והביטול הוא בהאור גופא שהוא בבחי' מציאו' דבר
 34 ה"ה בבחי' ביטול דכלא מצד הרגש העצמי' כו' (שזהו
 35 בדוגמא בחי' יחודו ית' בתחתוני' כו'), והגילוי הזה הוא
 36 באצ"י, וע"י תו"מ נמשך הגילוי דד"ע גם למטה שהרי
 37 זה ההתחדשות דהיחוד דמ"ת לגבי ברה"ע כו' כנ"ל.
 38 וז"ע מה שספי' הוא ל' ספור והגדה שזהו למע' מבחי'
 39 מספר שהוא בחי' מל', וענין הספור הוא בד"כ במדרי'
 40 שלמע' מהמל' והוא שהכלים מגלים את האור כו', וגם
 41 שע"י הכלים והאורות הוא בחי' גילוי אלקו' בעולמו'
 42 כו' (דהגבלת המספר הוא להיות בחי' המציאות
 43 דעולמו' והספור הוא בד"כ להיות גילוי אלקו' בעולמו'
 44 כו'). ובפרטי' הוא בבחי' האורות דאצ"י שמגלות
 45 המחשבות הנעלמו' שהן מקורי' הספי' כו', וגם מגלים

20 והפסולת וגם הבריורים שמוסיפים ומרחיבים מקום
21 הקדושה והו"ע יעקב ועשו האמורים בפרשה כו',
22 ויצחק בן אברהם ואברהם הוליד את יצחק הן בחי'
23 ד"ת וד"ע וידיעת החיוב וידיעת השלילה שכ"ז מגלים
24 הספי' דאצי', והגילוי הוא למע' וע"י התו' נמשך
25 הגילוי גם למטה כו'.
26 קיצור. ויש גם ידיעה זו דד"ע ובא מהמושג דד"ת
27 שמזה מוכן שלגבי עצמות הוא אין, ושניהם
28 אמת דמצד הרצון בהתהוות ה"ז מציאות, ומצד
29 העצמות ה"ז כלא, וכן בהאור מצד הצמצום הוא
30 בבחי' מציאות ומצד הדביקות הוא כלא, ובפרטיות
31 הוא בחיצוניות האור ופנימיות האור, וכן מצד אוא"ס
32 ד"ת מבחי' חיצוניות, וד"ע מבחי' הפנימיות, וזהו
33 ברישא חשוכא ד"ת והדר נהורא ד"ע, וזהו כבוד אל
34 ד"ת ומספרים ומגלים בחי' ד"ע, וזהו שמגלים בחי'
35 אוא"ס הבל"ג. ובזה יובן מ"ש ואלה תולדות יצחק,
36 דבשביל התורה ד"ע צ"ל הפרדת הפסולת, ובמ"ע
37 שמרחיב היינו הבריורים דד"ת וזהו ג"כ ב"פ אברהם
38 וב"פ יצחק ד"ת וד"ע.

1 כו'. והנה במאור עינים פי' ואלה מוסיף שמוסיף
2 ומרחיב מקום הקדושה והיינו ע"י הבריורי' שזהו
3 בבחי' ד"ת דהרי ד"ת הו"ע ביטול היש שזהו"ע הבריור
4 כו', וזהו שפרש"י יעקב ועשו האמורים בפרשה דעשו
5 הוא שמוסיף על ישמעאל בהפרדת הפסולת שזהו ג"כ
6 בשביל יעקב כו', ויעקב הוא בחי' י' עקב שמברר
7 למטה שבזה מוסיף ומרחיב מקום הקדושה כו'. וזהו
8 ג"כ מ"ש יצחק בן אברהם אברהם כו', דהנה יצחק הוא
9 בחי' היראה וכמ"ש ופחד יצחק כו', וידוע שיש ב' בחי'
10 יראה יר"ת ויר"ע יר"ת בחי' ד"ת ויר"ע בחי' ד"ע, וז"ש
11 יצחק ב"פ הא' בחי' יר"ת והב' בחי' יר"ע כו', ואברהם
12 הוא בחי' אה' ויש באה' ג"כ ב' מדרי' אה"ע ואה"ר,
13 דאה"ע הוא שבא ע"י השגת החיוב שהוא אה' שע"פ
14 טו"ד כו', ואה"ר באה ע"י השגת השלילה וידיעת
15 ההפלאה דאוא"ס כו', והסדר הוא יר"ת ואה"ע ואח"כ
16 אה"ר ויר"ע, וזהו יצחק בן אברהם יר"ת ואה"ע והן
17 ד"ת וידיעת החיוב כו', אברהם הוליד את יצחק אה"ר
18 ויר"ע שהן ידיעת השלילה ובחי' ד"ע כו'. וזהו ואלה
19 תולדות יצחק שבשביל הגילוי דתו' צ"ל הפרדת הרע

בס"ד. ש"פ תולדות. תע"ג

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

1 "כי ישאלך בנך מחר לאמר, מה [משמעות חלוקת המצוות לשלושת הסוגים¹ של] העדות והחוקים
2 והמשפטים, אשר צוה ה' אלקינו אתכם. ואמרת לבנך, עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' ממצרים
3 ביד חזקה"².

4 בני ישראל נחלקים לארבעה סוגים שונים, שכולם נקראים בנים למקום, כמו שכתוב³ "בנים אתם לה'
5 אלקיכם".

6 אלו הם ארבעת הבנים שאנו אומרים בהגדה⁴: "כנגד ארבעה בנים זכרה תורה", חכם, רשע, תם
7 ושאינו-יודע-לשואל.

8 שלושה מהארבעה הם שואלים. הרביעי אינו יודע איך לשואל.

9 שלושה אלה שיודעים איך לשואל, הגם שתוכן שאלותיהם זהה – מהי המשמעות של תורה ומצוות
10 ובמה הגאולה קשורה בתורה ומצוות – הגדרתם היא על-ידי נוסח השאלות⁵. ועל-פי השואלים
11 ושאלותיהם, כך הן התשובות.

(4) מרש"י בא יג, יד.

(5) ספר המאמרים ה'ש"ת, ע' 44.

(1) רמב"ן, ואתחנן ו, כ. ספר המאמרים ה'ש"ת, ע' 43.

(2) ואתחנן ו, כ"א.

(3) ראה יד, א.

1 ישנם כאלה הרואים שמתרחש משהו בלתי רגיל. אבל הם כל-כך שקועים בדכרים אחרים, או
 2 מגושמים, שלא זו בלבד שאינם יודעים מה משמעות האירועים הבלתי רגילים, אלא הם אפילו לא יודעים
 3 איך לשאול. הם לא יודעים שהאירועים הבלתי רגילים שייכים לגאולה הבאה, והדבר קשור בתורה ומצוות.
 4 אנשים אלה נקראים "שאינו יודע לשאול".

5 ל"שאינו יודע לשאול" יש לספר על ענין ביאת המשיח, שה' יתברך הבטיח לנו, בני ישראל, בתורה
 6 ובנביאים⁶, שהוא, ברוך-הוא, יגאל אותנו מהגלות ויביא אותנו לארץ ישראל על-ידי משיח צדקנו.
 7 חז"ל אמרו⁷ מראש, שלפני הגאולה על-ידי משיח צדקנו יהיו חבלי-משיח. אלו הן הצרות הבלתי
 8 רגילות של היהודים והמאורעות המתרחשים בעולם, ועל-ידי תשובה ניתן להקל את חבלי המשיח.
 9 ישנם כאלה שיודעים שלאירועים הבלתי רגילים יש שייכות לשמירת קיום המצוות, ושאלתם היא
 10 – איזה קשר יש לכך, לגאולה על-ידי משיח.

11 הם שואלים: "מה זאת?"⁸ שגם יהודים שומרי תורה ומצוות סובלים מחבלי משיח. שואל מסוג זה הוא
 12 ה"תם".

13 לשואלים כאלה יש להסביר בנועם, כי הצרות הבלתי רגילות של היהודים והאירועים בעולם של חבלי
 14 המשיח, הם מה שה' יתברך אומר על-ידי הנביא⁹ "אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם", כפי שהגמרא¹⁰
 15 אומרת: "אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה".
 16 ישנם השואלים: "מה העבודה הזאת לכם?"¹¹

17 הם מפרשים את הצרות הבלתי רגילות של היהודים ואת האירועים בעולם לפי דרך הכפירה שלהם.
 18 הם כופרים בחבלי משיח ובביאת המשיח. הם אינם רוצים את הגאולה. ועל כל ענין התורה והמצוות
 19 שואלים הם: "מה העבודה הזאת לכם?"

20 מלבד זאת שהם כופרים בכל ענין התורה והמצוות המעשיות, הם אינם יכולים לסבול שבני ישראל
 21 מקיימים תורה ומצוות מעשיות.

22 השואל מסוג זה הוא "רשע".

23 המענה לשואל הרשע הוא, לשבור את השי"ן מהמילה "רשע"¹². יש לקחת מהרשעים את המנהגים
 24 היהודיים שהם רוצים לשמור, ואז הם נשארים עם הרע שלהם בלבד.

25 יש לומר לו שבגאולה הראשונה במצרים היו כמוהו, כאלה שכפרו בגאולה, גם כאשר ה' יתברך
 26 הראה מופתים.

27 ה' יתברך חיכה בסבלנות עד מכת החושך, אולי יעשו תשובה. וכאשר הם לא עשו תשובה, מתו כל
 28 הכופרים בגאולה¹³.

29 כך גם בגאולה העתידה, ה' יתברך נותן לכופרים את האפשרות לשוב בתשובה.
 30 ישנו גם סוג כזה השואלים מהו כל ענין המצוות המעשיות¹⁴. סוג זה של השואלים הוא "חכם", כי
 31 הם יודעים שה' יתברך הוא "ה' אלקינו", והשאלה היא רק מהי המשמעות של המצוות.

(11) בא יב, כו.

(12) ראה אגרות-קודש חלק ג, ע' תכ.

(13) שמות רבה, פרשה יד, ג. רש"י בא י, כב.

(14) ספר המאמרים ה'ש"ת, ע' 53.

(6) רמב"ם, הלכות מלכים פרק יא, הלכה א.

(7) סנהדרין צח, ע"ב.

(8) בא יג, יד.

(9) יחזקאל כ, לג.

(10) בבא קמא ס, ע"א.

1 לשואלים אלו יש להסביר את הענין שטעמו של קרבן פסח צריך להשאר בפה.
 2 על-ידי ביאור זה, יובן ממילא הקשר שבין הגאולה לקיום המצוות, וכן שעל-ידי תשובה ניתן להקל
 3 את חבלי המשיח, כי תכלית הכוונה היא העבודה להגיע לאהבת ה'.
 4 קיצור. "כנגד ארבעה בנים דברה תורה". ל"שאינו יודע לשאול" יש לספר שכל הצרות הבלתי רגילות
 5 של היהודים, והמאורעות בעולם, הם חבלי משיח, והם ציווי שיעשו תשובה לפני בוא הגאולה על-ידי
 6 משיח. ל"תם" יש להסביר שחבלי המשיח הם מה שה' יתברך אמר "ביד חזקה אמלוך עליכם", לגרום
 7 לתשובה כדי שתגיע הגאולה. ל"רשע" המפרש את הכל בדרכו הכפרנית יש להסביר, כי בגאולה הראשונה
 8 ה' יתברך המתין עד מכת חושך שהרשעים יעשו תשובה, ואלו שלא עשו תשובה מתו. גם עתה, לגאולה
 9 הבאה, ה' יתברך ממתין שהרשעים יעשו תשובה. ל"חכם" היודע ש"ה" הוא "אלקינו" יש להסביר את
 10 משמעות המצוות המעשיות.

כי ישאלך בןך (ניסן ה'תש"ג)

ספר השיחות - ה'תש"ה בלה"ק

ערב ראש-השנה אחרי התרת נדרים

1 א. ברשימת הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש
 2 מסופר, שערב ראש השנה תר"ז-תר"ח היה ערב
 3 ראש-השנה שמח.
 4 בהנהגה של ערב ראש-השנה בכלל, היו זמנים
 5 שונים. לפעמים היה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח
 6 צדק' בערב ראש-השנה בקו השמחה, ולפעמים
 7 להיפך. אותו ערב ראש-השנה - תר"ז לשנת תר"ח -
 8 היה בקו השמחה, והיו כמה סיבות לכך. חסידים
 9 אמרו, שהיה זה מפני שבאותה שנה הופיע ה'לקוטי
 10 תורה' בדפוס, ולכן קראו לאותה שנה - תר"ח - שנת
 11 האור. שנית, מפני שבאותה שנה נשלם בבני-ביתו של
 12 הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' מנין שלם. הרי
 13 היו לו שבעה בנים ושני חתנים, ובאותה שנה
 14 התחתנה נכדתו הבכירה, ובכך נוסף עוד אחד
 15 והשלים את המניין. הרי ידוע ששלימות האב הוא
 16 בבני בנים דוקא, ואין הבדל בדבר אם זה בן הבן או
 17 בת הבן, אם בן הבת או בת הבת. הוד כ"ק רבינו הזקן
 18 אמר לנכדו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק'
 19 שלשלימות המוחין יגיע כאשר יושלם מנין מבני-
 20 ביתו. ישנה בזה אריכות, אך אין כאן המקום
 21 להאריך.
 22 ב. גם מסופר ברשימות האמורות שהוד כ"ק

23 אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' היה אומר בכל ערב
 24 ראש-השנה מאמר חסידות, וכן דברי התעוררות.
 25 באותו ערב ראש-השנה אמר מאמר בענין שלשה
 26 "הכל": "הכל הולך אחר החיתום"¹ "הכל הולך אחר
 27 המעמיד"² ו"הכל הולך אחר העיקר"³.
 28 לאחר מכן אמר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח
 29 צדק': היום צריכים להתכונן לקבל את אבינו מלכנו.
 30 אבא אוהב לב נקי, מלך אוהב לבוש נקי. נחושת
 31 מקבלת חלודה, ואילו כסף וזהב אינם מקבלים
 32 חלודה, אבל מקבלים לכלוך. 'נחושת' היא מדות בני
 33 אדם, וגם מדות טובות מקבלות חלודה, וזקוקים
 34 לעבודה רבה כדי לנקותן. כסף וזהב הם - אהבה
 35 ויראה⁴, שאינם מקבלות חלודה, רק לכלוך, ויש
 36 להעביר את הכלוך. זוהי העבודה של ראש השנה,
 37 להביא ללב נקי וללבוש נקי.
 38 ישנם הרי⁵ שני מלאכים המלווים את האדם.
 39 מלאכים אלה מאזינים למה שכל אחד אומר לזולתו
 40 מתוך נקיון הלב, בליל ראש-השנה אחרי תפילת
 41 ערבית "לשנה טובה תכתב ותחתם", הרי הם עולים
 42 לאחר מכן למעלה ומשמיים מליצי יושר להפציר
 43 ולהתפלל "לשנה טובה ומתוקה". שהרי אבא אוהב
 44 לב נקי, ומלך אוהב לבוש נקי, וזה גורם שיקבל את
 45 ההכתרה. והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק'

(4) כנראה הכוונה אהו"ר לאלקות.

(5) תענית יא, א.

(1) ברכות יב, א.

(2) שבת טו, ב.

(3) מעשרות פ"ג מ"י.

39 חסידות בפרט.
 40 אותו ערב ראש-השנה סיפר הוד כ"ק אאזמו"ר
 41 הרה"ק 'צמח צדק', שבהיותו בפטרבורג נסע
 42 לקראנשטאט - ליד פטרבורג - לפי בקשת החיילים
 43 היהודיים הרבים ששירתו שם בצבא, שיבוא אליהם,
 44 והם ערכו בפניו מצעד גדול. החיילים אמרו לו: רבי,
 45 עבדנו רבות עבורכם לצחצח ולמרק את כפתורי בגדי
 46 השרד, כעת תעבדו אתם עבורנו למרק ולצחצח את
 47 נשמותינו שהושחתו - ופרצו בבכי.
 48 הרבה מהחיילים ידעו תהלים בעל-פה, ובשעה
 49 שצחצחו את הכפתורים אמרו תהלים. -
 50 הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' אמר בפני
 51 החיילים היהודיים מאמר ד"ה מחיתי כעב פשעין -
 52 באידיש⁹. לאחר מכן אמר להם: את הכפתורים
 53 ממרקים ומצחצחים בחול ובמים, 'חול' הם אותיות
 54 תהלים, ו'מים' הם דמעות מכבסות.
 55 היום ערב ראש-השנה, והאדם צריך למרק
 56 ולצחצח את עצמו באמירת תהלים בדמעות מעומק
 57 הלב. אך גם זה צריך להיות מתוך שמחת הנפש.
 58 החיילים אמרו שעיר לא כובשים בדמעות אלא בשיר
 59 לכת. - ישנו טעם מיוחד למה שהוד כ"ק אאזמו"ר
 60 הרה"ק 'צמח צדק' דיבר אז אודות חיילים. -
 61 והרבי ה'צמח צדק' סיים: "לשנה טובה תכתבו
 62 ותחתמו". לאחר מכן החל כבר להיות שמח יותר, וכך
 63 רצה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' למשוך
 64 עד לשנת תר"ז-תר"ח, בה נתנו שוב רשות להדפיס
 65 כתבי קודש, ואז הדפיסו את ה'לקוטי תורה', והיתה
 66 אז שנה שמחה.
 67 שהשי"ת יתן "שנה טובה ומתוקה".
 68 ה. הנהגות: בסעודות הלילה והיום של יום א'
 69 דראש-השנה לא דיבר כ"ק אדמו"ר מאומה. ברכת
 70 המזון בלא כוס, לקריאת התורה ולתקיעת שופר יצא
 71 כ"ק אדמו"ר למניין הסמוך לחדרו, עלה למפטיר
 72 בשני הימים, וכן סידר התקיעות בעצמו, אמר
 73 "למנצח" בקול רם, וכן את הפסוקים שלפני תקיעת
 74 שופר, ברכות תקיעת שופר, הקריא על ידי הוראה
 75 באצבע בסידור, ג' הפסוקים שלאחרי תקיעת שופר,
 76 אבל לא פסוק אשרי יושבי וגו'.

ערב ראש-השנה אחזרי התרת נדרים, ה'תש"ה

1 סיים: "לשנה טובה תכתבו ותחתמו". הוד כ"ק
 2 אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש מסיים - ברשימות
 3 האמורות - שהיתה זו אכן שנה שמחה.
 4 ג. אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק היה זה ערב
 5 ראש-השנה הראשון אחרי הבר-מצוה שלו⁶. ושמע
 6 את העונג למעלה מהרעש הגדול שנתהווה מברכת
 7 "לשנה טובה" שכל אחד אמר לפני אחרי תפילת
 8 מעריב באותו ראש-השנה במניין הקטן, שגם שם
 9 היו כמה מאות מתפללים, ומה'אולם הגדול'
 10 וה'שאלאש', שהיו מקימים בחצר כמקום תפילה
 11 בגלל הקהל הרב שלא היה יכול להיכנס ל'אולם
 12 הגדול', מרוב צפיפות.
 13 - כידוע ישנם הבדלים בשמיעת העניינים למעלה,
 14 בין לפני הבר-מצוה לבין אחרי הבר-מצוה, כפי
 15 שמבואר בקבלה. באותו ראש השנה, שהיה אצל הוד
 16 כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש, השנה הראשונה
 17 אחרי הבר-מצוה, שמע את העונג של מעלה מהרעש
 18 של ברכת "לשנה טובה". -
 19 ד. (כשמסרו אנ"ש לכ"ק אדמו"ר את הפ"נ עבורו
 20 ביחוד, אחרי שקרא את הפ"נ והשמות החתומים
 21 שעליו, אמר):
 22 אצל הרביים ישנן שתי נוסחאות: א) אמן, כן יהי
 23 רצון. ב) אמן נצח סלה ועד. יתן השי"ת שיהיה אמן
 24 כן יהי רצון. (אחר-כך מסרו אנ"ש את הפ"נ הכללי
 25 עבור אחינו בני ישראל ואנ"ש שמעבר לים. תיכף
 26 ומיד כשהתחיל לקרוא את הפ"נ הזה, זלגו עיניו
 27 דמעות שליש באנחה חרישית, ולאחר קראו אותו
 28 ואת שמות החתומים עליו, התחיל לספר):
 29 החסיד ר' חנוך הענדיל⁷ בא לליובאוויטש אלול
 30 תר"ג. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' לא היה
 31 אז בליובאוויטש, כי עדיין לא שב מנסיעתו אז
 32 לפטרבורג⁸. קרוב לראש-השנה בא הוד כ"ק
 33 אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' לליובאוויטש, ואותו
 34 ערב ראש-השנה - תר"ג לתר"ד - הוא היה מאויים
 35 מאד, כי נודע לו בפטרבורג ההתנגדות הגדולה
 36 שישנה על קבלה בכלל ועל חסידות בפרט, ובכלל על
 37 התורה היהודית. כידוע אסרה אז הממשלה -
 38 ברוסיה הצארית - הדפסת ספרי קודש בכלל, וספרי

(8) ראה קונטרס "אדמו"ר הצ"צ ותנועת ההשכלה" ושם בארוכה.
 לקוטי דיבורים כרך ג' (תלח, א ואילך).
 (9) נדפס בקונט' שמע ישראל ובקונט' הנ"ל.

(6) אדמו"ר מוהר"ש נולד בשנת תקצ"ד, וא"כ הי' זה בער"ה
 תר"ד-תר"ח.
 (7) ע' התמים חוברת א, ע' עט. הקדמה לקונט' התפילה. ועוד.
 (8) ע' התמים חוברת א, ע' עט. הקדמה לקונט' התפילה. ועוד.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק"ב – השידוך המזומן

1 הגאון רבי יחיאל הורה לרתום מרכבה, והוא עצמו, עם בנו רבי משה, יצאו לדרך הפונה
2 לבריסק כדי להשיג את העילוי מסלץ [=לעתיד הגאון מוילנא]. לקראת הצהריים פגשו במעבה
3 היער שיירה של קבצנים היושבים על הדשא וסועדים את פיתם הדלה. אך העילוי הצעיר לא
4 היה ביניהם.

5 לשאלותיהם סיפרו הקבצנים, כי הבחור הצעיר מתלווה אמנם לשיירתם, אך מנהגו הוא אשר
6 בעת שהם מתיישבים לנוח או לאכול, פורש הוא מהם, וחוזר אליהם רק כאשר מתכוננים הם
7 לצאת לדרך, אף אחד מהם לא ידע מדוע הוא נוהג כך, וזה גם לא עניין אותם. הבחור היה
8 בכלל שתקן, ולא היה לו כל קשר אף עם אחד מהם.

9 ר' יחיאל ובנו נכנסו למעבה היער כדי לחפש את העילוי מסלץ, והנה הבחינו מרחוק במראה
10 פלאים שהרשים אותם מאוד, ועורר בהם יראת כבוד.

11 העילוי ישב על גבי קן נמלים הרוחשים על בשרו ונושכים בו כאשר עיניו עצומות והוא
12 ממלמל בלחש דברי תורה. רבי יחיאל רצה למשוך את תשומת ליבו של העילוי, והחל לצעוד
13 על גבי ענפים שבורים, כדי לעורר רעש. כתוצאה מכך פקח הצעיר את עיניו ולתדהמתו הרבה
14 ראה מי עומד לפניו. התברר לו כי סודו התגלה.

15 רבי יחיאל דרש ממנו במפגיע לשוב איתו למינסק במרכבה הממתנה להם.

16 כשדמעות בעיניו התחנן העילוי מסלץ לפני הגאון הישיש שיניחם לנפשו ויאפשר לו ללכת
17 בדרכו המיוחדת. ויכוח סוער התפתח בין השניים, כאשר הגאון הישיש מוכיח שהוא צריך לשוב
18 איתם למינסק, והעילוי הצעיר מוכיח שהוא צריך להמשיך בדרכו שלו. בסופו של דבר נאלץ
19 העילוי מסלץ להודות שהגאון הישיש ניצחו, והגאון מוילנא לעתיד היה חייב לשוב למינסק,
20 שם התכוננו למחרת לערוך לו קבלת פנים כפי שמתאימה לעילוי כזה.

21 העילוי מסלץ הצטער מאוד מההפתחות החדשה, הוא האשים את עצמו על שהשיב
22 לקושיותיו של רבי יחיאל, דבר שגרם לגילוי זהותו.

23 עתה לא הניחוחו ללון באכסניית ה"הקדש" עם שאר העניים, כי-אם הכינו עבורו דירה
24 מפוארת וגם בגדים חדשים הובאו עבורו. באמצע הלילה נעל העילוי את דלת חדרו מצידה
25 הפנימי, יצא החוצה דרך החלון ונעלם.

26 למחרת בבוקר הלכו אליו ראשי הקהל, כדי להזמינו לבוא איתם אל המניין הראשון, אך
27 הדלת הייתה כמובן, נעולה. המשלחת הניחה כי העילוי ישן, והמתינו, אפוא, ליד הדלת עד
28 שיקיץ משנתו.

29 בינתיים התאספו בבית המדרש נכבדי העיר, כל גדולי התורה ורבי יחיאל בראשם, כְּמָהוּ
30 לתת את הכבוד הראוי לעילוי הצעיר.

31 כאשר חלף זמן ניכר והעילוי הצעיר לא יצא עדיין – הקישו ראשי הקהל על הדלת, פעם,

- 1 פעמיים ושלוש, אך אין עונה. אחד הבאים יצא לבדוק דרך החלון את פשר הדבר, ואז התברר
2 את אשר קרה – העילוי ברח, כדי להימנע מלקבל את הכבוד שציפו לתת לו.
- 3 מאורע זה התפרסם במהירות הבזק, ועשה רושם על יהודי העיר מינסק וגם על יהודי
4 הסביבה, ובעקבותיו הותקנה תקנה במינסק וגם בקהילות יהודיות אחרות, והיא, לפקוח עין היטב
5 על העניים העוברים במקומותיהם, כדי לא להחמיץ, תלמידי חכמים, אשר מסתירים את עצמם
6 ביניהם, והראויים לכבוד.
- 7 אך בפעולה זו לא הסתפקה קהילת מינסק.
- 8 רבה של מינסק רבי יחיאל היילפרין זימן את גדולי התורה של העיר לאסיפה, אשר בה
9 התקבלה החלטה, לשלוח שלוחים, מובן, מגדולי תלמידי החכמים של העיר, לוילנא, כדי לבקר
10 את העילוי מסלץ, ולחלוק לו כבוד.
- 11 שלושה שלוחים נבחרו למטרה זו, ואשר ביניהם היה העילוי משאריי, ר' יוסף יצחק, בנו
12 של ר' יעקב קערפיל, ה"עם הארץ" לשעבר ואשר מאוחר יותר הפך להיות צדיק נסתר וחסידו
13 של הבעל-שם-טוב.
- 14 השלוחים הגיעו אמנם לוילנא, אך העילוי מסלץ, הגאון מוילנא העתידי, עדיין לא שב
15 מגלותו.
- 16 השלוחים המתינו לו זמן ממושך, אך העילוי הצעיר עדיין לא שב. וגם אף אחד לא ידע
17 להעריך מתי הוא אמור לשוב למקומו.
- 18 לא היה כל טעם להמשיך ולחכות. מאוכזבים חזרו אנשי המשלחת למינסק. עבור ר' יוסף
19 יצחק הייתה האכזבה גדולה יותר, כאילו אמר לו ליבו, כי העילוי מסלץ יהיה מאוחר יותר מתנגד
20 חריף לדרך רבו הבעל-שם-טוב – דרך החסידות.
- 21 רבי יוסף יצחק, דוד מייסדה בעתיד של חסידות חב"ד, היה כבר אז, כזכור, ספוג בחסידות,
22 הגם שעניין זה היה צריך להישמר בסוד.
- 23 רבי יחיאל הלפרין ושאר גדולי התורה במינסק, העריכו וכיבדו מאוד את העילוי משאריי.
24 שמו הלך והתפרסם יותר ויותר. מדריכו של רבי יוסף יצחק בדרכי החסידות, אשר כאמור היו
25 בסוד, היה הנסתר רבי משה ניסן, תלמיד הבעל-שם-טוב.
- 26 חשיבותו של רבי יוסף יצחק גדלה עד כדי כך, שהוא נבחר כאחד משני נציגי ישיבת סמרגון
27 – הישיבה בה למד שנים רבות – לאסיפת "ועד הארצות" שעמדה להיערך בלובלין בתקופת
28 היריד שהתקיים שם.
- 29 לא רק רבי יחיאל היילפרין הסכים שרבי יוסף יצחק יסע לאסיפת ועד הארצות, אלא גם
30 מדריכו החסידי רבי משה ניסן הנסתר, הסכים לכך. אז החל רבי יוסף יצחק עצמו לבצע משימות
31 נכבדות גם עבור עדת הנסתרים והחסידים של אותם ימים.
- 32 כאשר שב – העילוי הצעיר משאריי – למינסק מהיריד בלובלין, לשם נשלח כאמור כאחד
33 מ"באי הכוח" של הישיבה בסמרגון לאסיפת "ועד הארצות", הרי פרסומו במינסק גדל יותר.
34 עתה ידעו שר' יוסף יצחק – דודו של מייסד דרך החב"ד לעתיד – הוא לא רק גדול בתורה
35 ובעל מידה, אלא הוא גם בעל מזג טוב ועסקן.

1 שלוחיה של מינסק עצמה לאסיפת "ועד הארצות", חבריו תלמידי הישיבה בסמרגון – אשר
 2 היו בנים לתושבי מינסק, או שנהיו חתנים אצל יהודי מינסק – כל אלה דיברו בהערצה גלויה
 3 אודות העילוי הצעיר. זה גם גרם לכך שרבה של מינסק, ר' יחיאל היילפרין – אשר היה בעבר
 4 ראש ישיבת סלוצק – החל לקרב אליו את העילוי משאריי, כך שר' יוסף יצחק הפך להיות בעל
 5 השפעה רבה במינסק וסביבותיה.

6 כאשר הגיע הזמן והיה צריך להתקיים יריד בויטעבסק, בחרה מינסק – כמובן מאליו –
 7 כנציגה לאסיפת "ועד הארצות" בלא אחר מאשר בעילוי משאריי רבי יוסף יצחק.

8 כאמור, כך היה הנוהג בזמן ההוא, כאשר היה מתקיים יריד בעיר, התקבצו לאותו מקום,
 9 גדולי התורה מקרוב ומרחוק, לקיים אסיפות ולתקן תקנות בעניינים אשר היו בעלי משמעות
 10 גדולה. בפרט זה היו הערים מינסק וויטעבסק כערים-אחיות, הגם שמינסק הייתה נתונה יותר
 11 להשפעת תלמידי הישיבה בסלוצק, ואילו ויטעבסק הייתה נתונה יותר להשפעת תלמידי הישיבה
 12 בסמרגון.

13 בתחילה סירב ר' יוסף יצחק – אשר היה אז עדיין בחור – לנסוע לויטעבסק, כפי הנראה
 14 בגלל החשש לביטול תורה.

15 אך מדריכו – הנסתר ר' משה ניסן – הודיע לו בשם הבעל-שם-טוב, שכן יבצע נסיעה זו
 16 "משום שבוטעבסק ימצא את זיווגו", אשר כפי הידוע לנו הייתה זו דבורה לאה היתומה מהוריה
 17 ר' שניאור זלמן והצדקנית רחל.

18 בהגיע זמן הנסיעה לויטעבסק, צירף אליו ר' משה ניסן את הנסתר ר' מלכיאל, כדי ללוותו.
 19 וכדי שלא יצטרך ר' יוסף יצחק להזדקק לבריות, יתמסר אליו ר' מלכיאל, כמשרתו. אך תפקידו
 20 האמיתי של ר' מלכיאל הייתה ללמוד עם העילוי קבלה כפי סידור עבורו הבעל-שם-טוב.

21 כאשר הגיע ר' יוסף יצחק לויטעבסק, כובד שם ב"קבלת פנים" חמה ולבבית, כפי שמגיע
 22 לעילוי אשר שמו כבר היה מוכר מכבר, ואשר נוסף לכך הוא הגיע לשם כשליח העיר מינסק.

23 כיוון שהיה ידוע שהוא – ר' יוסף יצחק – עדיין בחור, החלו להציפו בהצעות לשידוכים.
 24 אך העילוי דחה את הצעות שידוכים אלו.

25 בין שומעי פלפולו של ר' יוסף יצחק שאמרו באחד הימים בבית הכנסת הגדול של ויטעבסק,
 26 היה ר' קדיש דודה של דבורה לאה – אשר בביתו התאכסנה, אך התפרנסה מיגיע כפיה כתופרת
 27 – ובמוחו הבזיק רעיון, שהעילוי היה יכול להיות בן זוג מוצלח עבור אחייניתו היתומה, אך
 28 הוא חשש להעלות רעיון זה על דל שפתיו. אמנם, דבורה לאה מיוחסת גדולה, והיא עצמה נערה
 29 מחוננת, אך כיצד ניתן לשדך יתומה ענייה לגאון כרבי יוסף יצחק ששמו "מהדהד" בעולם?!

30 כאשר חלף זמן רב, ור' קדיש שמע, שר' יוסף יצחק השיב ריקם את פני כל אלה שהציעו
 31 לו שידוכים, נחלשה הסנותו של ר' קדיש בעניין זה, ושוחח על כך עם זוגתו, פריידע. אך הוא
 32 עדיין לא האמין, שישנה איזושהי אפשרות שהעילוי יסכים להשתדך עם דבורה לאה.

33 "הרי הציעו לו שידוכים עם הגבירים הגדולים, עם למדנים ועם גדולי הדור, ואת כולם דחה
 34 על הסף" שפך ר' קדיש את ליבו לפני זוגתו "האם יש סיכוי שר' יוסף יצחק יסכים להתחתן עם
 35 דבורה לאה?"

- 1 פריידא זוגתו, הייתה דווקא בדעה, כי השידוך כן יכול לצאת לפועל, "הרי שידוך נקבע
2 בידי שמים" אמרה לו "ויכול דווקא להיות, שבשמים נקבע שדבורה לאה היא הזיווג
3 המתאים לר' יוסף יצחק", לכן יעצה לבעלה ר' קדיש, שישלח שדכן לרבי יוסף יצחק.
- 4 "חושש אני מלעשות זאת" ניסה ר' קדיש להתחמק מלמלא את מבוקשה "הרי קיימת
5 האפשרות שר' יוסף יצחק ידחה את הצעת השידוכין, ודבורה לאה תיעלב".
- 6 גם לכך היה לזוגתו פיתרון, והוא, שלר' יוסף יצחק יישלח לא סתם שדכן, אלא, יהודי
7 המקורב למשפחה, אדם היודע לשמור סוד. כך אמרה, לא יקרה שום דבר אם ידחה ר' יוסף
8 יצחק את השידוך המוצע עם דבורה לאה, כי הדבר יישמר בסוד.
- 9 ואמנם מצא ר' קדיש אדם אמין מהמשפחה, ושלחו לר' יוסף יצחק, אשר סיפר לו את ייחוסה
10 של דבורה לאה וקורות חייה.
- 11 העילוי משאריי חש מיד כי דבריו של ר' משה ניסן הנסתר בשם הבעל-שם-טוב, בדבר זיווגו
12 המצפה לו בויטעבסק, מכוונים כלפי דבורה לאה. הוא הביע מיד את הסכמתו, ובימי החנוכה
13 נכתבו התנאים ובחודש ניסן התקיימה החתונה.
- 14 בינתיים גילה ר' יוסף יצחק לכלה, שה"מכונה" מְשָׁרְתוֹ – ר' מלכיאל – הוא 'נסתר'. ר' יוסף
15 יצחק סידר שר' מלכיאל יכיר לדבורה לאה את כל עניין הנסתרים.
- 16 בינתיים אירע בויטעבסק מאורע אשר זעזע את הקהילה ואת כל יהודי הסביבה.
- 17 המושל הזמין אליו את ראש הקהל ר' זלמן לייב ועוד שלושה יהודים מבין "שבעת טובי
18 העיר" ואסר אותם. איש לא ידע את סיבת הדבר וכן מה נעשה עם ארבעת העסקנים. בו ביום
19 פשטו חיילים על ביתו של ר' אברהם סג"ל, העשיר ובעל הצדקה הגדול של ויטבסק, והחרימו
20 את כל הכספים וכל המסמכים שמצאו שם. את ר' אברהם עצמו אסרו ולקחו אותו איתם לבית
21 המושל.
- 22 הידיעה על כך התפשטה חיש מהר בעיר. חנוונים מיהרו לנעול את חנויותיהם. בעלי מלאכה
23 הניחו את עבודתם, וכולם התאספו בבתי המדרש. מטעם בית-הדין יצאה הקריאה שלא לאכול
24 עוד אותו יום, ושכולם יתאספו בבתי המדרש לומר תהילים.
- 25 בני משפחותיהם של האסירים רצו לבית המושל כדי לברר מדוע אסרו את בעליהם ואביהם.
26 אך בהתאם להוראה שקיבלו מהמושל, לא ענה איש לשאלותיהם. הפקודה הייתה לסלקם בכוח.
27 וכאשר מספר נשים בוכיות לא אבו לעזוב את המקום, בטרם יימסרו להם ידיעות על מה שקרה,
28 הוכו נמרצות על ידי החיילים.
- 29 דבר זה הגביר את המהומה בעיר. מעולם לא קרה דבר כזה בויטעבסק.
- 30 סוחרים ובעלי מלאכה אשר היו להם קשרים עם בעלי משרות בכירות בממשל, ניסו לברר
31 ב"חלונות הגבוהים" את פשר ההתפתחויות, אך העלו חרס בידם.
- 32 נקראה אסיפה של ראשי הקהל, והוחלט על תענית ובאותו זמן ייסגרו כל החנויות ובעלי
33 המלאכה יניחו את עבודתם. כן הוחלט כי סוחרים יהודיים אשר יש להם קשרים כלשהם עם
34 פריצים, ישתדלו שהפריצים הללו ירככו את ליבו של המושל.

- 1 שליח מיוחד נשלח אל החוכר היהודי העשיר זאב וולף בבקשה שיעשה ככל יכולתו להציל
2 את יהודי ויטבסק מצרה.
- 3 בד כבד נשלחו גם שלוחים לבית המושל, לברר מדוע נאסרו ראשי הקהל יחד עם ר' אברהם
4 סג"ל, ומה קורה איתם כעת.
- 5 אך כאשר הגיעו השלוחים לבית המושל, נתקלו בחיילים מזויינים שהכניסו אותם לחדר
6 וציוו עליהם להמתין שם.
- 7 החדר היה ריק, ואפילו כסא לשבת לא היה בו. החלונות היו מסורגים. אחד השלוחים רצה
8 להביא מחדר אחר כמה כיסאות, מצא את דלת חדרם שלהם נעולה. זאת אומרת, שגם השלוחים
9 עצמם נמצאים כעת במאסר.
- 10 דבר זה הפיל על השלוחים אימה ופחד. היה נראה כאילו נרקמה עליהם עלילה נוראה. אך
11 מה היא עלילה זו לא ידע אף אחד.
- 12 נשארו אפוא השלוחים – אשר כולם היו עסקנים ידועי שם – לעמוד בחדר הנעול, ולא
13 ידעו מה לעשות.

אגרות קודש

- 6 יעורר את הקרוב הרחוק שיהי בעזרתו. וכן מהראוי לקבל
7 עבורם איזה סך בפעם אחד שיוכל לעשות איזה עסק קטן,
8 כמו סל עם לחם או שאר דברי הנמכרים ברחוב, ובבקשה
9 שיתן על חשבון שלי (היינו מהכספי שנמצאי אצלו) על
10 דבר זה סך חמש מאות רוי"כ של כסף מדינתם. והשייית
11 יעזור לו ויצליח לו בגו"ר.
- 12 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש בן מו"ר.
- בי"ה ב' ו' אדר פ"ב
מו"ה ראובן דוב שי'
שלום וברכה.
על מכתביו כבר עניתי לו ובטח קיבלם.
. . . בדבר הנער היתום שי' ואמו תי', האם אפשר
הדבר שאין להם קרובי באיזה מקום. ואשר עייך יחקור
זאת מאתם וכאשר יודע דבר מה יהי' לו למצוה גדולה כי

אג"ק מוהררי"צ כרך יז

אגרות קודש

בי"ה, ג' ניסן, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר משה יהודא שי' הכהן

שלום וברכה!

לקראת חג הפסח הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה הנני בזה לאחל לכת"ר ולכל בי"ב שיחיו
שיחוגו אותו בכשרות ובשמחה מתוך חירות אמיתי כדרז"ל חירות מיצה"ר אשר במילא יהי' זה גייכ
חירות מדאגות הן ברוחניות והן בגשמיות, וכמבואר ברמב"ם שזהו הענין דימות המשיח, עיין שם
הלכות תשובה ספ"ט וסוף הלכות מלכים. וידוע אשר יציאת מצרים [שמעוררים הענין עוד הפעם
בפרט בימי חג הפסח בכל שנה ושנה, וכמובא בשם האריז"ל בספר לב דוד להחיד"א שזהו פירוש
והימים האלה נזכרים (ואז הם) נעשים], ויצימ"צ הי"ז הכנה לזמן דביאת המשיח וכמ"ש כימי צאתך
מאמ"צ אראנו נפלאות, [ועיין גם במשנה ספ"ג דגיטין בודקין את היין וכו' ובהוצאת סמדר כו'].

בברכת החג.

פרשת תזריע

יב * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **ד** דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וּמִמָּאָה שָׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא: **ה** וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׁר עַרְלֹתָי: **ו** וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמֵּי טְהָרָה בְּכָל־קִדְשׁ לֹא־תֵנַע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מִלֵּאת יְמֵי טְהָרָה: **ז** וְאִם־נִקְבְּהָ תֵלֵד וּמִמָּאָה שָׁבַעַת כַּנִּדְתָּה וּשְׁשִׁים יוֹם וּשְׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דַּמֵּי טְהָרָה: **ח** וּבְמִלֵּאת יְמֵי טְהָרָה לְבֵן אִו לְבַת תָּבִיא כִּבְשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבְנִיּוֹנָה אוֹתָהּ לַחֲטָאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן: **ט** וְהַקְרִיבֻּ לִפְנֵי יְהוָה וּכְפַר עָלֶיהָ וּטְהָרָה מִמִּקְדָּשׁ דְּמִיָּה זֹאת תֹּוֹרַת הַיִּלְדוֹת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה: **י** וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שָׁהּ וְלִקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לַחֲטָאת וּכְפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וּטְהָרָה: **יא** **יג** * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: **ב** אֲדָם כִּי־יְהִי בְּעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ־סַפְּחַת אוֹ בְהֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר־בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים: **ג** וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֹּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וּשְׂעַר בְּנֹגַע הַפֶּדָּה לְבֵן וּמִרְאָה הַנֹּגַע עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נֹגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וּטְמֵא אָתּוֹ: **ד** וְאִם־בְּהֶרֶת לְבָנָהּ הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעִמָּךְ מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא־הָפֵדָּה לְבֵן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֹּגַע שָׁבַעַת יָמִים: **ה** וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֹּגַע עִמָּךְ בְּעִינָיו לֹא־פָשָׁה הַנֹּגַע בְּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ

הַכֹּהֵן שָׁבַעַת יָמִים שְׁנִית: (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך כב ע' 70. ע"9 ביאורי החומש)

הַפֶּדָּה מִמְּכַנָּה שֶׁל הַפְּרָשָׁה, הַמְדַבֵּרַת - בְּרַבָּה - כְּדִינִי מִצִּוְרַע, שֶׁעָלִיו דָּרָשוּ חַז"ל "מִצִּוְרַע חֲשׂוֹב כִּמְת".
וְהַהֲסָבֵר לְכַף: הַצָּרַעַת הִיא לֹא רַק עִנֵּשׁ שְׁמַגִּיעַ לְאָדָם בְּעוֹן דְּבוּר לְשׁוֹן הָרַע, אֲלָא יֵשׁ בָּהּ תַּפְקִיד חַיִּיבֵי שְׁנוּעָד לְהַרְגִּיל אֶת הָאָדָם לְהִתְרַחֵק מִדְּבוּר וְסִפּוּר לְשׁוֹן הָרַע. כִּף לְאַחֲרֵי שִׁטְהָר מִהַצָּרַעַת יוּכַל לִפְתַּח חַיִּים חֲדָשִׁים, נְקִיִּים מִלְשׁוֹן הָרַע. לְכֵן שָׁמָּה שֶׁל הַפְּרָשָׁה מוֹרָה עַל יְצִירַת חַיִּים חֲדָשִׁים, כִּי זוֹהִי מִטְרַחֵה הָאֲמִתִּית שֶׁל הַצָּרַעַת - לְזַרַע וְלִיצוֹר חַיִּים חֲדָשִׁים.

שְׁנֵי וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה כִּתְּהָ הַנֹּגַע וְלֹא־פָשָׁה הַנֹּגַע בְּעוֹר וּטְהָרוּ הַכֹּהֵן מִסַּפְּחַת הוּא וְכִבְשׁ בְּנִדְוֵי וּטְהָר: **ו** וְאִם־פָּשָׁה תִפְשָׁה הַמִּסַּפְּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הִרְאָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטְהָרָתוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן: **ז** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשְׁתָּה הַמִּסַּפְּחַת בְּעוֹר וּטְמֵאֵה הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: **ח** נֹגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: **ט** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָהּ בְּעוֹר וְהִיא הַפְּכָה שְׂעַר לְבָן וּמַחִית בְּשָׂר חֵי בְשָׂאת: **י** צָרַעַת נוֹשְׁנַת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וּטְמֵאֵה הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרוּ כִּי טְמֵא הוּא: **יא** וְאִם־פְּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־עוֹר הַנֹּגַע מִרְאֵשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־מִרְאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן: **ב** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְתָהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וּטְהָר אֶת־הַנֹּגַע כְּלוֹ הַפֶּדָּה לְבֵן טְהוֹר הוּא: **ג** וּבַיּוֹם הַרְּאֹת כּוּ בְּשָׂר חֵי וּטְמֵא: **ד** וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבְּשָׂר חֵי וּטְמֵאֵה הַבְּשָׂר חֵי טְמֵא הוּא צָרַעַת הוּא: **ה** אוֹ כִּי יֵשׁוּב הַבְּשָׂר חֵי וְנִהְפָּדָה לְלֵבָן וְכָא אֶל־הַכֹּהֵן: **ו** וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּדָה הַנֹּגַע לְלֵבָן וּטְהָר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֹּגַע טְהוֹר הוּא: **ז**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך א ע' 236. ע"9 ביאורי החומש)

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב)

יִרְמֹז הַכְּתוּב עַל כַּנְּסַת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְצִינוּ שְׁנִקְרָאת אִשָּׁה . . . 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ', פְּרוּשׁ: הַזָּרַעַת מְצוּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים (אור החיים)

שָׁמָּה שֶׁל הַפְּרָשָׁה - תִּזְרִיעַ יְדוּעַ שֶׁשָּׁמָּה שֶׁל הַפְּרָשָׁה מוֹרָה עַל תְּכַנְּהָ. וְלִכְאוּרָה שָׁמָּה שֶׁל פְּרָשְׁתָנוּ 'תִּזְרִיעַ' - שֶׁמְשַׁמְעוֹתוֹ יְצִירַת חַיִּים חֲדָשִׁים -

שַׁעַר לְכֹן וּשְׁפֹלָה אֵינְנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כְּהָה
וְהַסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שְׁבַעַת יָמִים: כ וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה בְּעוֹר וְטֹמֵא
הַכֹּהֵן אֹתוֹ גִּנַּע צָרַעַת הוּא: כח וְאִם־תַּחֲתִיתָּהּ
תַּעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא־פָּשְׂתָה בְּעוֹר וְהוּא כְּהָה
שָׂאת הַמִּכּוּה הוּא וְטַהֲרוּ הַכֹּהֵן כִּי־צָרַבְתָּ
הַמִּכּוּה הוּא: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב, עמ' 28)

כלו הפך לכן טהור הוא (יג, יג)
אין בן־דוד בא עד שיתהפך כל המלכות למינות. אמר
רבא: מאי קרא, כלו הפך לכן טהור הוא (סנהדרין צו)
יש לפרש זאת בשתי דרכים:
א) מכיון שהמזבב ירוד וגרוע כל־כך, אין ברירה בככול
אלא שהקדוש־ברוך־הוא יביא את הגאולה.
ב) הפיכת המלכות למינות, מורה שהעולם מתברר
והולך. כלומר, לפני ביאת המשיח יתברר ויתגלה מי שיש
לצד הטוב ומי לרע, כנאמר (דניאל יב): "יתבררו ויתלבנו
ויצטרפו רבים גו'". מוכן אס־כן שעבדה זו, שכל מלכות
שבעולם שאינה קשורה למלכות שמים הרי היא בגדר
'מינות', ורק בני ישראל מאמינים ויוֹדְעִים שה' אֵלֵהֶם - היא
חלק מהסתלקו של "יתבררו ויתלבנו".
ואז "בן־דוד בא", ובני ישראל יבררו ויתקנו את העולם
כלו לעבד את ה' שכם אָחֵד.

חמישי כו ואיש או אשה פיייהיה בו גנע בראש
או בזקן: ז וראה הכהן את־הגנע והנה מראהו
עמק מן־העור ובו שער צהב דק וטמא אתו
הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא:
א וכי־יראה הכהן את־גנע הנתק והנה אין־
מראהו עמק מן־העור ושער שחר אין בו
והסגיר הכהן את־גנע הנתק שבעת ימים:
כ וראה הכהן את־הגנע ביום השביעי והנה
לא־פשה הנתק ולא־היה בו שער צהב ומראה
הנתק אין עמק מן־העור: כח והתגלח ואת־
הנתק לא יגלח והסגיר הכהן את־הנתק
שבעת ימים שנית: כו וראה הכהן את־הנתק
ביום השביעי והנה לא־פשה הנתק בעור

כנסת ישראל נקראת בשם אשה של הקב"ה, שם זה
מבטא את הקשר העצום בין ישראל לקב"ה, והוא מורה על
התשוקה של האדם להתקרב לקב"ה, כשכל הדברים
האחרים טפלים אצלו. במצב כזה יכול האדם להגיע למצב
של 'כלות הנפש', שאיפה להתנתק מהגוף והעולם הזה
הגשמי, ולהדבק בקב"ה.

על־כך אומר הפסוק "אשה כי תזריע": גם כאשר אדם
נמצא במצב של "אשה", שכלו עסוק בלהתקרב לקב"ה,
עליו להיות בבחינת "תזריע" - לעסק בקיום המצוות
הגשמיות והאצטיות, כמו שזריעה כפשוטה היא בארץ, ורק
כך היא מביאה לצמיחה.

שלישי יח ובשר פיייהיה בו־בערו שחין ונרפא:
יח והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת
לבנה אדמדמת ונראה אליה־הכהן: כ וראה הכהן
והנה מראה שפל מן־העור ושערה הפך לכן
וטמאו הכהן גנע־צרעת הוא בשחין פרחת:
כא ואם א יראנה הכהן והנה אין־בה שער לכן
ושפלה איננה מן־העור והיא כהה והסגירו
הכהן שבעת ימים: כב ואם־פשה תפשה בעור
וטמא הכהן אתו גנע הוא: כג ואם־תחתיתה
תעמד בההרת לא פשתה צרבת השחין הוא
וטַהֲרוּ הַכֹּהֵן: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו (נגעים ב, ה)
כלומר: כל הנגעים (ש)אדם רואה (ב)חוץ - (תרי זה)
מנגעי עצמו. וכתורת הפעל־שם־טוב, שפאשר אדם רואה
רע בזולתו, הרי זו הוכחה שאותו רע נמצא בו בעצמו, כי
הזולת הוא כמו ראי (וזהו "כל הפוסל במומו פוסל"). וטעם
הדבר הוא, כי מכיון שכל מארע הוא בהשגחה פרטית, מוכן
שהומינו לו מלמעלה לראות את הרע בזולתו כדי שידע
שרע זה נמצא בו, ועליו לתקנו.

רביעי כד או בשר פיייהיה בערו מכות־אש והייתה
מחית המכוה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה:
כה וראה אתה הכהן והנה נהפך שער לכן
בבהרת ומראה עמק מן־העור צרעת הוא
במכוה פרחת וטמא אתו הכהן גנע צרעת
הוא: כו וראנה הכהן והנה אין־בבהרת

וּמְרֵאֵהוּ אֵינְנוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן
 וּכְבֹס בְּגָדָיו וְטָהַר: ^ה וְאִם־פָּשְׁהָ יִפְשֶׁה הַנֶּתֶק
 בָּעוֹר אַחֲרֵי טְהִירָתוֹ: ^ו וְרָאֵהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׁה
 הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא
 הוּא: ^ז וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שְׁחֹר
 צָמַח־בּוֹ גִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהְרוּ
 הַכֹּהֵן: ^ח וְאִישׁ אֹיֵשׁ אֹיֵשׁהּ פִּי־יְהִי בָעוֹר־
 בְּשָׂרָם בְּהָרֹת בְּהָרֹת לְכֹנֵת: ^ט וְרָאֵה הַכֹּהֵן
 וְהִנֵּה בָעוֹר־בְּשָׂרָם בְּהָרֹת בְּהָרֹת לְכֹנֵת בַּחֵק
 הוּא פָרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא: ^י

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמ' 241)

בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ (יג, מו)
 מוֹשְׁבוֹ טָמֵא (תורת כהנים)

במשנה (נגעים פ"ג) מבאר, שאם שהה מצרע בבית "כדי
 הדלקת הנר", נעשה הבית 'מוֹשְׁבוֹ' של המצרע והוא טָמֵא.
 אומר על פ' רבי לוי יצחק שגיאורסון זכרונו לברכה:
 טמאת מצרע - רומזת ל"הסתלקות אור החקמה" (חסרון
 בבטול המחלט).

הדלקת הנר - רומזת ל"המשכת אור החקמה". פי אור
 הוא בחינת חקמה, כמאמר רז"ל (בבא-בבא כה) "הרוצה
 שיחכים - ידרים", והמנוחה היתה עומדת בדרום (ואלו
 הסכיל בחשף יתלף).

מוכן אפוא, שהדלקת הנר מונעת את ההתפשטות של
 טמאת המצרע.

(תורת לוי יצחק עמ' שנה)

מוסיף כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

במפורשי המשנה מבאר ש"הדלקת הנר" הינו גרות
 שבת-קדש. ואכן - גרות שבת-קדש וטמאת מצרע הם "זה
 לעמת זה":

טמאת מצרע - טמאה זו באה כענש על חטא לשון הרע,
 שהיא מביאה בסופו של דבר לעבודה-זרה, כפי שכתב
 הרמב"ם (סוף הלכות טמאת צרעת): "מתוך כך באין כו'
 לדבר באלקים וכופרין בעקר".

גרות שבת-קדש - גרות אלה מרחיקים את האדם
 מעבודה-זרה. כי הגרות הללו שומרים על האדם "שלא
 יפשל בעץ או באבן", רמז למה שכתוב (ירמיה ב) "אמרים
 לעץ אבי אמה ולאבן אתם ילדתי".

שישי ^ט וְאִישׁ כִּי יִמְרַט רֹאשׁוֹ קָרַח הוּא טָהוֹר
 הוּא: ^י וְאִם מִפְּאֵת פָּנָיו יִמְרַט רֹאשׁוֹ גִבַּח הוּא

טָהוֹר הוּא: ^א וְכִי־יְהִי בְקָרְחַת אוֹ בְּגִבַּחַת נִגַע
 לְבָן אֲדַמְדָּם צָרַעַת פְּלִחַת הוּא בְּקָרְחַתוֹ אוֹ
 בְּגִבַּחַתוֹ: ^ב וְרָאֵה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנִּגַּע
 לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת בְּקָרְחַתוֹ אוֹ בְּגִבַּחַתוֹ כַּמְרָאָה
 צָרַעַת עוֹר בְּשָׂר: ^ג אִישׁ־צְרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא
 טָמֵא יִטְמָאנוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ: ^ד וְהִצְרוּעַ
 אֲשֶׁר־בּוֹ הַנִּגַּע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה
 פְּרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא | טָמֵא יִקְרָא:
^ה כִּלְיָמָי אֲשֶׁר הַנִּגַּע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד
 יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ: ^ו וְהִפְגֵּד פִּי־
 יְהִי בּוֹ נִגַּע צָרַעַת בְּבִגְדוֹ לְצֹמֵר אוֹ בְּבִגְדוֹ
 פְּשָׁתִים: ^ז אוֹ בְּשֵׁתִי אוֹ בְּעֶרֶב לַפְּשָׁתִים
 וְלְצֹמֵר אוֹ בָּעוֹר אוֹ בְּכָל־מְלֹאכֶת עוֹר: ^ח וְהִיָּה
 הַנִּגַּע יִקְרַק | אוֹ אֲדַמְדָּם בְּבִגְדוֹ אוֹ בָּעוֹר
 אוֹ־בְּשֵׁתִי אוֹ־בְּעֶרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלִי־עוֹר נִגַּע
 צָרַעַת הוּא וְהִרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן: ^ט וְרָאֵה הַכֹּהֵן
 אֶת־הַנִּגַּע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנִּגַּע שִׁבְעַת יָמִים:
^י וְרָאֵה אֶת־הַנִּגַּע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי פִּי־פָשָׁה הַנִּגַּע
 בְּבִגְדוֹ אוֹ־בְּשֵׁתִי אוֹ־בְּעֶרֶב אוֹ בָּעוֹר לְכֹל אֲשֶׁר־
 יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמְלָאכָה צָרַעַת מִמְּאֵרַת הַנִּגַּע
 טָמֵא הוּא: ^{יא} וְשָׂרַף אֶת־הַבִּגְד אוֹ אֶת־הַשֵּׁתִי |
 אוֹ אֶת־הָעֶרֶב בְּצֹמֵר אוֹ בְּפְשָׁתִים אוֹ אֶת־כָּל־
 כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־יְהִי בּוֹ הַנִּגַּע פִּי־צָרַעַת
 מִמְּאֵרַת הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף: ^{יב} וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן
 וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה הַנִּגַּע בְּבִגְדוֹ אוֹ בְּשֵׁתִי אוֹ בְּעֶרֶב
 אוֹ בְּכָל־כְּלִי־עוֹר: ^{יג} וְצֹוֹה הַכֹּהֵן וּכְבֹסוּ אֶת
 אֲשֶׁר־בּוֹ הַנִּגַּע וְהִסְגִּירוּ שִׁבְעַת־יָמִים שְׁנִית:
^{יד} וְרָאֵה הַכֹּהֵן אַחֲרָיו | הִכְפִּים אֶת־הַנִּגַּע וְהִנֵּה
 לֹא־הִפָּךְ הַנִּגַּע אֶת־עֵינָיו וְהַנִּגַּע לֹא־פָשָׁה טָמֵא
 הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפְנוּ פְחַתָּת הוּא בְּקָרְחַתוֹ אוֹ
 בְּגִבַּחַתוֹ: ^{טו} וְאִם רָאֵה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָתַח הַנִּגַּע
 אַחֲרָיו הִכְפִּים אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבִּגְד אוֹ
 מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשֵּׁתִי אוֹ מִן־הָעֶרֶב: ^{טז} וְאִם־

וַיִּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֹלֹת
הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ם

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אִמֵּן בַּעֲלָמָא דִּי בְרָא
כַרְעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בַּחַיִּיבוֹן וּבְיוֹמוֹבוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בַּעֲלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקָדְשָׁא
בְּרִידָהּ הוּא. אִמֵּן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
הַשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בַּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו. עמ' 99)

והבגד או השתי... אשר תכבסו וסר מהם הנגע וכבסו שנית
וְטָהַר (יג, נח)

וקר מהם הנגע: אם כשכבסוהו בתחלה על-פי כהן, סר
ממנו הנגע לגמרי. וכבסו שנית: לשון טבילה (רש"י)
באור ענין "וכבסו שנית" בעבודת האדם:

"כשכבסוהו בתחלה" - כשצאדם שב בתשובה על חטא
שחטא, "סר ממנו הנגע לגמרי" - נמחל לו לגמרי מה
שעבר על מצות המלך" (אגרת התשובה פ"ב), "וכבסו שנית" -
"אמנם שיהיה לרצון לפני ה'... היה צריך להביא קרבן...
ועכשו... הפענית הוא במקום קרבן" (שם).

"לשון טבילה" - כדי להיות "לרצון לפני ה'" - על
האדם להיות "כל ימיו בתשובה", על-ידי טבילה ב'מי
הדעת הטהור' של התורה. וכמבאר ב'אגרת התשובה' (פרק
ט) ש"כל ימיו בתשובה" הינו 'תשובה עלאה', הנעשית
על-ידי העסק והשקידה בתורה.

מפטיר **יב** א ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן
בארץ מצרים לאמור: ה החדש הזה לכם ראש
חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:
ג דברו אל-כל-עדת ישראל לאמור בעשור
לחדש הזה ויקחו להם איש ששה לבית-אבת
שה לבית: ד ואם-ימעט הבית מהיות משה

תראה עוד כפגד או-בשתי או-בערב או
בכל-בלי-עור פרחת הוא באש תשרפנו את
אשר-בו הנגע: ה והפגד או-השתי או-הערב
או-כל-בלי העור אשר תכבסו וסר מהם הנגע
וכבסו שנית וטהרו: ו זאת תורת נגע-צרעת
בגד הצמר | או הפשתים או השתי או הערב
או בלי-עור לטהרו או לטמאו: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב. עמ' 68)

לטהרו או לטמאו (יג, נט)

יש קשר בין תחלת פרשתנו ("אשה כי תזריע") לסופה
("לטהרו או לטמאו") - שכן בשניהם מדגש היתרון של
עבודת התחיתנים:

"אשה כי תזריע" - רק המשכה והתעוררות מצד עבודת
האדם, "אשה כי תזריע" (כידוע שהקדוש-ברוך-הוא וכןסת
ישראל נמשלו לאיש ואשה), מביאה לידי "וילדה זכר"
(המשכת אור קבוע וזקן).

"לטהרו או לטמאו" - רז"ל אמרו (בבא-מציעא פו)
שהקדוש-ברוך-הוא ומתיבתא דרקייע' נחלקו בכיכול בספק
נגע: הקב"ה מטהר, 'מתיבתא דרקייע' מטמאים, ורבה בר
נחמני הרגיע שהוא טהור, דכתיב "לטהרו (ורק אמר-רף)
או לטמאו". הרי שדוקא רבה, שהיה נשמה בגוף בעולם
הזה, הכריע את 'מתיבתא דרקייע'.

ס"ו פסוקים, בנ"ה סימן.

שביעי ט וביום השבת שני-כבשים בני-שנה
תמימים ושני עשונים סלת מנחה בלולה
בשמן ונסכו: ו עלת שבת בשבתו על-עלת
התמיד ונסכה: פ י ובראשי חדשיכם תקריבו
עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד
כבשים בני-שנה שבעה תמימים: ג ושלשה
עשונים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד
ושני עשונים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל
האחד: ד ועשרון עשורן סלת מנחה בלולה
בשמן לפבש האחד עלה ריח ניהח אשה
ליהוה: ה ונספיהם חצי ההין יהיה לפר
ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לפבש יין
זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

תִּחְגְּהוּ: ^{טו} שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֶד בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי | כָּל־אֲכָל חֶמֶץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יּוֹם הַשְּׁבִיעִי: ^{טז} וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶד אֲשֶׁר יֹאכְל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: ^{יז} וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בְעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדְּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ^{יח} כִּי־רִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצַּת עֵד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לְחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: ^{יט} שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵתֵיכֶם כִּי | כָּל־אֲכָל מִחֻמֹּצַת וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּנֵר וּבְאֹזֶרַח הָאָרֶץ: ^כ כָּל־מִחֻמֹּצַת לֹא תֹאכְלוּ כָּל־מוֹשְׁבֵי־בֵתֵיכֶם תֹּאכְלוּ

מצות: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי תורה, תוריע כב. ב. ע"פ ביאורי החומש)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרְעַת (יג, ב)

מסבך ב"לקוטי תורה", שהצרעת רומזת למצב שבו פנימיותו של האדם היא טובה בתכלית, והרוע נמצא רק בחיצוניותו ("בעור בשרו"); זוהי הסבה לכך שנגע הצרעת אינו מצוי בזמן הזה, שכן בימינו אין בנמצא אנשים שפנימיותם היא טובה בתכלית ואין בה רע כלל.

וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ תִקְרַב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת נֶפֶשׁ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל־הַשָּׂה: ^ה שֶׁהַ תָּמִים זָכַר בַּזְּשָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכֹּפְּשִׁים וּמִן־הָעֵוִים תִּקְחוּ: ^ו וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל־קָהַל עַד־תִּישְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבִים: ^ז וְלָקַחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמְּשָׁקוֹף עַל־הַפְּתִיחַ אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: ^ח וְאֲכָלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצְוֹת עַל־מְרִירִים יֹאכְלוּהוּ: ^ט אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׂל מִבָּשָׂל בָּמִים כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־פְּרָעִיו וְעַל־קִרְבּוֹ: ^י וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: ^{יא} וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרוּגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם וְאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזֹן פֶּסַח הוּא לִיהוָה: ^{יב} וְעַבְרַתִּי בְּאַרְצֵי־מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אַעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: ^{יג} וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַפְּתִיחַ אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וּרְאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִי בְכֶם גִּנּוּף לְמוֹשָׁחִית בְּהַפְּתִי בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם: ^{יד} וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לִיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עִיִּחִים הֵי א לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְרִכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמִינָה, בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תוֹרָה וְאֲדִיר: מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

מִזֶּה כָּל הָעַם הָאָרֶץ יִהְיוּ תְּכִיבִים לַחַת אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת וְאֶף לְנִשְׂאֵי עַל הַנְּשִׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל עֲלֵיו לַחַת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: יוֹ וְעַל־הַנְּשִׂאֵי יִהְיֶה מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ הַבָּאִים בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻטוֹת בְּכָל־מִזְבְּחֵי כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם נֹעֲדִים וּמִתְאַפְּסִים בֵּית יִשְׂרָאֵל לְבֹא אֶל הַמִּקְדָּשׁ הוּא יַעֲשֶׂה מִשְׁלוֹ יְבִיא אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בַּחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאֹת תִּטְהַר אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמֵי הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבְּחַת הַבַּיִת הוּא הַהִיכָל וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבְּחַת זְוִיֹּת דָּפֹס בְּנֵן נֶגַ הַמִּזְבֵּחַ וְעַל מִזְבְּחַת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוּא עֹרַת אֲנָשִׁים: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה וְכֵן תִּחַדֵּן בְּקַרְבָּנוֹת בְּשַׁבְעָה בַּחֲדָשׁ יִקְרִיב שְׁנֵית פֶּר הַחֲטָאֹת וּיִחַטָּא מִמֶּנּוּ כְמוֹ בְּפֶר הָרֵאשׁוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה נִכְנַם בְּשִׁנַּת הַרְבָּעָה בְּמִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ הָאֶסוּר לֹא וּמִפְתֵּי או נִכְנַם מִפְּנֵי חֲסוֹן יְדִיעָה וְכִפְרָתָם

הפטרת פרשת החודש לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מה

כ"ק ארמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז"ז) כל העם - בית ישראל "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה אמר".
(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

שי למורא

מז) לְנִשְׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל, הַתְּרוּמָה הַזֹּאת הַאֲמוּרָה לְמַעַלָּה (שְׁנוֹכַר שֵׁם עַל דְּבַר הַפְּרִשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת) הַיָּא חֹבֶט כָּל הָעַם, וְגַם הַנְּשִׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל גַּם עֲלֵיו לַחַת אֶת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת. יז) וְעַל הַנְּשִׂאֵי יִהְיֶה וְגו', מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה, וְיִהְיֶה עוֹד עַל הַנְּשִׂאֵי לְהִבִּיאַת הַקְּרָבָנוֹת שְׁמוֹבִיר כָּאֵן. הוּא יַעֲשֶׂה וְגו', כְּלוּמַר, מִשְׁלוֹ יְבִיא אֶת כָּל אֵלֶּה. יח) בְּרֵאשׁוֹן, בַּחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן, בַּחֲדָשׁ יִסֹּף: וְחֲטָאֹת אֶת הַמִּקְדָּשׁ, כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֶת הַמִּקְדָּשׁ. יט) מִזְבְּחַת הַבַּיִת, מִזְבְּחַת הַהִיכָל. פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבְּחַת, פְּנוֹת שֹׁטַח נֶגַ הַמִּזְבֵּחַ. שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, שַׁעַר עֹרַת יִשְׂרָאֵל. כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְעָה בַּחֲדָשׁ, וְכֵן תִּחַדֵּן בְּקַרְבָּנוֹת כָּל מִשְׁדֵּי שַׁבְעָה יָמִים. מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְתֵּי וְכִפְרָתָם אֶת הַבַּיִת, הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלֶּה יְבִואוּ לְחִסּוֹר הָעוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְתֵּי שְׁנִכְנַם לְמִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ שְׁאֵין לוֹ

מה מז כל העם הארץ יהיו אל־התְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל: יוֹ וְעַל־הַנְּשִׂאֵי יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻטוֹת בְּכָל־מִזְבְּחֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

"צריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה אמר".

יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאֹת יִטְהַר אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמֵי הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבְּחַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבְּחַת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְעָה בַּחֲדָשׁ יִקְרִיב שְׁנֵית פֶּר הַחֲטָאֹת וּיִחַטָּא מִמֶּנּוּ כְמוֹ בְּפֶר הָרֵאשׁוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה נִכְנַם בְּשִׁנַּת הַרְבָּעָה בְּמִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ הָאֶסוּר לֹא וּמִפְתֵּי או נִכְנַם מִפְּנֵי חֲסוֹן יְדִיעָה וְכִפְרָתָם

הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבְּחַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבְּחַת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְעָה בַּחֲדָשׁ יִקְרִיב שְׁנֵית פֶּר הַחֲטָאֹת וּיִחַטָּא מִמֶּנּוּ כְמוֹ בְּפֶר הָרֵאשׁוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה נִכְנַם בְּשִׁנַּת הַרְבָּעָה בְּמִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ הָאֶסוּר לֹא וּמִפְתֵּי או נִכְנַם מִפְּנֵי חֲסוֹן יְדִיעָה וְכִפְרָתָם

בַּן־בְּקָר תְּמִימִם כְּמוֹ תְּמִים וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם יְהוּ: ז וְאִיפֹה לְפָר וְאִיפֹה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וּלְכַבְשִׁים יָבִיא מִנְחָה כַּאֲשֶׁר תִּשְׁוֶה יָדוֹ כְּפִי הַשֵּׁנֶת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפֹה: ח וּבְכֹבֵא הַנְּשִׂיא לַעֲמוּד בְּשַׁעַת הַקִּרְבָּתוֹ, הַדֶּרֶךְ אוֹלָם הַשֹּׁעַר בְּשַׁעַר הַהוֹל יָבִיא וּבְדַרְכּוֹ

וְנִדְבַת לְכַבּוֹ. ח) וּבְכֹבֵא הַנְּשִׂיא, כְּשִׁבּוֹא הַנְּשִׂיא בְּשַׁבַּת אוֹ בְּרֵאשׁ הַדֶּשׁ. הַדֶּרֶךְ אוֹלָם הַשֹּׁעַר יָבִיא וְגו', בְּאוֹתוֹ שַׁעַר שְׂבֵא בּוֹ, בְּאוֹתוֹ שַׁעַר יִצְאָ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַקְרִיף אֶת הַקְּנֵהָ כְּפִי הַנְּאָמָר בְּפֶסֶק שְׂאֵחֵי יְהוָה לַעֲנֹן הַמּוֹעֲדִים. י) וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכָם, בְּמִוֲעָדִים גַּם הַנְּשִׂיא צָרִיךְ לְהַקְרִיף אֶת הַקְּנֵהָ וּלְצִאת בְּשַׁעַר שְׂבֵא וְכַבֵּם הַדֶּרֶךְ, וְלֹא יִכְנֵס הַדֶּרֶךְ הַשֹּׁעַר הַמְּנֻרָחִי שְׂאֵן שַׁעַר כְּנֻדָּה בְּעֵנְהָ. יב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא נְדָבָה, בְּשַׁשֶּׁת יָמֵי הַמְּעֻשָׁה. יד) לָרֶם אֶת הַסֵּלֶת, לָרֶם אֶת הַסֵּלֶת בְּשֶׁמֶן.

תְּמִימִם יְהוּ: ז וְאִיפֹה לְפָר וְאִיפֹה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וּלְכַבְשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁוֶה יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפֹה: ח וּבְכֹבֵא

הַנְּשִׂיא הַדֶּרֶךְ אוֹלָם הַשֹּׁעַר יָבִיא וּבְדַרְכּוֹ יִצְאָ: ט וּבְכֹבֵא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדֵים הַבָּא הַדֶּרֶךְ שַׁעַר צְפוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת יִצְאָ הַדֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא הַדֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יִצְאָ הַדֶּרֶךְ־שַׁעַר צְפוֹנָה לֹא יָשׁוּב הַדֶּרֶךְ הַשֹּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ מִמּוֹל הַמָּקוֹם שְׂבֵא יִצְאָ: י וְהַנְּשִׂיא גַם בְּתוֹכָם כַּחוֹד הַעֵם וְעַמָּהם וְלֹא בְּכֹאֵם יָבִיא עַמָּהם וּבְצִאָתָם יִצְאוּ עִמּוֹ: יא וּבְחֻגִים חַג הַשְּׂבֻעוֹת וּבְמוֹעֲדִים רֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל ק"ז יָמֵי חַמִּינּוּד תְּהִיָּה הַמִּנְחָה אִיפֹה לְפָר הָאֶחָד וְאִיפֹה לְמִנְחָה לְאֵיל הָאֶחָד וּלְכַבְשִׁים כְּפִי מִתַּת יָדוֹ נְדָבַת לְבוֹ, שֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים כְּמוֹ בְּרֵאשׁ הַדֶּשׁ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפֹה: יב וְכִי יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא בְּשַׁשֶּׁת יָמֵי הַמְּעֻשָׁה נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת־הַשֹּׁעַר הַפְּנִיָּה קָדִים וְעֲשֶׂה אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמוֹ כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיִצְאָ וְסָגַר אֶת־הַשֹּׁעַר אַחֲרָי צֵאתוֹ: יג וְכַבֵּשׁ בֶּן־שְׁנָתוֹ תְּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יד וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר שְׁשִׁית הָאִיפֹה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הָהֵינן לָרֶם אֶת־הַסֵּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תִּמְיֹד: טו יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר עוֹלָת תִּמְיֹד:

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז"ח) כה"אמר - מאחותו, "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=לסיים ההפמרה כאן, פסוק טז] תמיד".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

טז כה"אמר אדני יהוה פרייתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחוזתם היא בנחלה: יז וכייתן

לַיהוָה מִלְּבַד מִנְחַת הַתְּמִיד הַנּוֹבֵר בְּתוֹרָה, כִּי חֲקוֹת עוֹלָם תִּמְיֹד יַעֲשֶׂה אֶת הַכֶּבֶשׂ וְכִי כְּמוֹ שְׂנֵאֲמָר בְּפֶסֶק הַבָּא: טז יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתְּמִיד וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר כָּל בֶּקֶר יִקְרִיבוּ וְהִיא עוֹלַת תִּמְיֹד:

טז כה"אמר אדני יהוה פרייתן הנשיא במתן מתנה מבחלתו לאיש מבניו נחלתו היא לבניו של בנו תהיה ואינה חוזרת אל האחים בזובל, כי אחוזתם היא בנחלה אם בן מה לי בתניו מה לי אחר מותו: יז וכייתן הנשיא מתנה מבחלתו לאחר מעבדיו והיתה לו לעבד ההוא עד־שנת

הדרור עד היבל ושבת ותשוב לנשיא ביובל, אך נחלתו של הנשיא ראויו אך לבניו כי להם תהיה נחלתו אחרי מות הנשיא, ולא תשאר ביד העבד: יח ולא יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחזתם מאחזתו ינחל את בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחזתו: א כה אמר יהוה השמים פסאי

א) השמים פסאי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו. והארץ הדם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם בן מה שנד לבנות לי בית ומקום מגוהתי. (כג) מדי חדש בחדשו, בכל

אני צרוך לבית המקדש שלכם והארץ הדם ענו שרפה רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תצו ליחד פעת מגוהתי להשוחת שכינתי, אינו כראי לי: כג והיה מדי חדש בחדשו בראש החדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הבאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפשעים בי בפגרי מחנה גוג ומגוג כי תולעתם הרפה האוכלת בשר החריגים ההם לא תמות הגם ואשם והאש הבער בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג דראון להרפה ולבזוז לכל בשר: כג והיה מדי חדש בחדשו בראש החדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו ערשנת הדרור ושבת לנשיא אך נחלתו בניו להם תהיה: יח ולא יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחזתם מאחזתו ינחל את בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחזתו: (עד כאן)

החדש ביום ראש החדש ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. (כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הגוים שביבאו להשתחות לה, ויצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה' וקשבו לעשות פגרי להגלות את ישראל מארצם. (וזה יהיה בתוך שבועה החדשים בשעוד לא יפקדו לקבר את החללים). תולעתם, הרפה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו להרפה ולבזוז בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'. (כג) מדי חדש בחדשו, בכל החדש ביום ראש החדש ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

רק בצייבור בישעיהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים פסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מגוהתי: כג והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות

ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר: כג והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

ההפטרה לשמו"ת לקמן עמודים רלא - רלו

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו. פרוך אתה יי. משמח ציון בכניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה נרו לעולם ועד:
פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים
מב ואיש בא בזמן הרעב הזה מבעל שלשה שם מקום ויבא לאיש
האלהים לחם בפורים מן השעורים הראשונים שקצרו עשרים לחם
שעורים וכרמל שבלים רבות ומלאות בצקלגו בקלפותיהו, והאיש חשב
שיאכלם אלישע, אבל אלישע צוה ויאמר תן לעם לתלמידים שהיה שם
ויאכלו כי באה בהם ברך בדרך גם,
עד שכל הלחם הספיק למאה איש:
מג ויאמר משרתו מה אתן זה
לפני מאה איש הלא מעט הנה
ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה
אמר יהוה אכול ויהיה די לאכול
והותר ועוד יהיה מותר: מד ויתן
לפניהם ויאכלו ויתרו כדבר
יהוה: א ונעמן שרצבא מלך
ארם היה איש גדול חשוב לפני
אדניו ונשא פנים פולס כבודו אהו
פירכו נתן יהוה תשועה לארם
והאיש היה גבור חיל השק לרדת
למלחמה, אבל היה מצרע וזה מעט
זאת: ב וארם יצאו גדודים
קבוצות קטנות לשלול וישבו מארץ
ישראל נערה קטנה ותהי
משומשת לפני אשת נעמן:
ג ותאמר אלגברתה אחלי עם

שי למורא

מב) מבעל שלשה, שם מקום בדרום הארץ. לאיש האלהים,
לנביא אלישע. לחם בפורים, לחם העשוי מקציר ראשון שנקצר אחר
העמר. עשרים לחם שעורים, והיו במקספר עשרים לחם מקמח
שעורים. וכרמל בצקלוגו, ושבלים רבים ומלאים כפי שהם עדון
בקלפותיהם. "בצקלוגו", בקלפתו
ובכסויו. פרוש אחר, "בצקלוגו", מין
שק שבו נשא את הדברים שנקצרו
בכסוק. לעם, לתלמידים שהיו עם
הנביא אלישע. מג) מה אתן זה,
הלא מעט הוא. אכול והותר,
כמה שהובא יהיה די לאכל, ועוד
יהיה מותר. א) איש גדול וגו',
כלומר, חשוב לפניו. ונשוא פנים,
והכל היו נושאים לו פנים לכבודו.
כי בו נתן ה' תשועה לארם,
כי על ידו באה תשועה לארם.
גבור חיל מצרע, ומפני צרעתו
היה נמנע הרבה מללכת
למלחמותיו, והיה מצר על כד.
ג) אחלי אדוני לפני הנביא,
אם בקשת אדוני תהיה לפני הנביא.
יאסף אותו מצרעתו, רפואת

הפמרה לפרשת תזריע לשנים מקרא

ואחד תרגום מלכ"ב ד

ד מב ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש
האלהים לחם בפורים עשרים לחם שעורים
וכרמל בצקלגו ויאמר תן לעם ויאכלו:
מג ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה
איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר
יהוה אכול והותר: מד ויתן לפניהם ויאכלו
ויתרו כדבר יהוה: ה א ונעמן שרצבא
מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשא
פנים פירכו נתן יהוה תשועה לארם והאיש
היה גבור חיל מצרע: ו וארם יצאו גדודים וישבו מארץ נערה
קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ג ותאמר אלגברתה אחלי אשר בשמרון אז

המצרע נקראת אספה, לפי שבעורו בצרעתו הרי מושבו מחוץ למחנה, וכאשר יתראפא יאסף ויכנס אל המחנה. (ד) ויבא ויגד לאדוניו, נעמן ספר תדבר לפני המלך. (ה) לך בא, הבה (התכונן) ובוא אל הנביא. ספר, אגרת. והב, מטבעות זהב. (להביא מנחה לנביא). (ו) ועתה,

לא פרח הקטוב מה שקתב בראש האגרת, כי מוכן שקתב כפי המנהג לפקרו בשלום, ובסוף דבריו כתב "ועתה כבוא הספר" וגו'. ואספתו מצרעתו, כלומר, שהוא יצוה את הנביא לאספו מצרעתו. (ז) להמית ולהחיות, כי אין מי שיכול להפא המצרע, אלא מי שבירדו להמית ולהמית. ואחאב בהיותו רשע, לא האמין בנביא, וחשב שפלה ארם מתפנן שהוא בעצמו ירפאהו. מתאנה הוא לי, כגותו למצא עליה להתעלל ולהלחם בי. (ח) וידע כי יש נביא בישראל, לא למענד ארפא אותו, אלא למען קדשת ה'. (יא) אלי יצא וגו', חשבתו שלכבודי יצא אלי ויעמד לפני פניך הקבוד שעושים בני אדם לשירים הגדולים. ולענן הרפואה, חשבתו שיקרא בשם ה' וינפף ידו אל מקום הצרעת להשפיע שם את הרפואה על פי גם ותתראפא הצרעת. (יב) הלא טוב וגו', כלומר, הנה שאמר הנביא שירחץ שבע פעמים בירדו, אם כן נראה שאמר דבריו על דרך רפואה טבעית, והלא בנדיא אין בדרךיו ממש, שהרי נהרות דמשק טובים יותר מכל מימי ישראל, ואף על פי שמתמיד אני להתרחץ בהם לא הועילו לי להפטר מצרעתי. (יג) אבי, כמו "אדוני". דבר גדול, דבר טרח גדול. ואף כי

יאסף אתו מצרעתו: ד ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך-ארם לך-בא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל וילך ויקח בירו עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך שלחתי אריך את-נעמן עבדי ואספתו תרפאהו מצרעתו שצוה את הנביא לאספו מצרעתו: ז ויהי כקרא מלך-ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר וי האלהים אני להיות בדי להמית ולהחיות כיוה שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי ארד-דעו-נא וראו כריתתאנה הוא לי מבקש עליה כדי שילחם עמי: ח ויהי כשמעו אלישע איש-האלהים כירקע מלך-ישראל את-בגדיו וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וברכבו ויעמד פתח הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך שלח לאמר הלוך ורחצת שבע-פעמים בירדו וישב בשרך לך וטהר מן הצרעת: יא ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי כבוד היתי אלי ו יצא יצוא הנביא ועמד ויקרא בשם-יהוה אלהיו והניף וינפף ידו אל-המקום אשר שם הצרעת להשפיע שם הרפואה על פי גם ואלף המצרע באופן זה: יב הלא טוב אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא בכל יום ארחתן בהם וטהרתי בהמה, אם לא יועילו נהרות דמשק איך יועיל תרדו? ויפן וילך בחמה: יג ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי וטהרתי ויפן וילך בחמה: יד ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר

בקשת אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז מבלי ספק יאסף ורפא אתו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו מלך ארם לאמר כזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך-ארם לך-בא אל הנביא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל שהוא יצוה את הנביא על זאת וילך ויקח בירו מנחה לנביא עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך שלחתי אריך את-נעמן עבדי ואספתו תרפאהו מצרעתו שצוה את הנביא לאספו מצרעתו: ז ויהי כקרא מלך-ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר וי האלהים אני להיות בדי להמית ולהחיות כיוה שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי ארד-דעו-נא וראו כריתתאנה הוא לי מבקש עליה כדי שילחם עמי: ח ויהי כשמעו אלישע איש-האלהים כירקע מלך-ישראל את-בגדיו וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וברכבו ויעמד פתח הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך שלח לאמר הלוך ורחצת שבע-פעמים בירדו וישב בשרך לך וטהר מן הצרעת: יא ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי כבוד היתי אלי ו יצא יצוא הנביא ועמד ויקרא בשם-יהוה אלהיו והניף וינפף ידו אל-המקום אשר שם הצרעת להשפיע שם הרפואה על פי גם ואלף המצרע באופן זה: יב הלא טוב אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא בכל יום ארחתן בהם וטהרתי בהמה, אם לא יועילו נהרות דמשק איך יועיל תרדו? ויפן וילך בחמה: יג ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי וטהרתי ויפן וילך בחמה: יד ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר

שי למורא

עטרת מרים

אמר, וכל־שכן שאמר. יד) ויטקרה, והתרפא. טו) ויעמוד לפניו, כעבד לפני האדון. ברכה, מנחת שלום. כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לגיא). יז) ולא, לשון בקשה, כמו "הלואי". משא צמד פֿרדים אדמה, עפר מארץ ישראל בשעור משא של שני פֿרדים. בשביל למלא מהם מנבח לזבח עליו לה. ולא רצה לעשות בן מפלי שהנביא יתן לו רשות לזה. יח) בית רמון, בית עבודת־ה' ששמה רמון. והשתחויתי בית רמון, ובעל־כרתי אשתמנה גם אני עמו. יט) כִּבְרַת אֶרֶץ, מדה קרקע, והוא שעור מיל.

היה הנביא דבר אליך הלאו תעשה וכי לא תעשהו ואף כי מכל־שכן שדבר קל, אמר אליך רחץ וטקה: יד וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים וישב בשורו כבשור נער קטן ויטקה מן הצרעת: טו וישב אל־איש האלהים הוא וכל־מחנהו ויבא ויעמד לפניו כעבד לפני האדון ויאמר הנהנא ידעתי כי אין אלהים בכל־הארץ כי אם־בישראל ועתה קח־נא ברכה מעבור הרפואה והחזאה הזאת קח־נא מפני ברכה מנחה מאת עבדך: טז ויאמר חר יהיה אשר־עמדתי שאני הנל לעמוד לפניו בתפלה אם־אקח ויפצרו־בו לקחת וימאן: יז ויאמר נעמן ולא הלא יתן־נא לעבדך משא צמד וזו פֿרדים של אדמה מארץ ישראל לשאת אותה לעירי, ואעשה אותה מנבח כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח שאל נא מה לדבר הזה שסלח יהוה לעבדך כי בבוא אדני מלך ארם בית־רמון שם עבודת־ה' להשתחות שמה והוא נשען על־ידי והשתחויתי בית רמון על לכוף קומתי כדי שיוכל המלך להשתחות ועוד בהשתחויתי שנת בית רמון אחר כך לבד כדי שלא

גדול הנביא דבר אליך הלאו תעשה ואף כי־אמר אליך רחץ וטקה: יד וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים וישב בשורו נער קטן ויטקה: טו וישב אל־איש האלהים הוא וכל־מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנהנא ידעתי כי אין אלהים בכל־הארץ כי אם־בישראל ועתה קח־נא ברכה מאת עבדך: טז ויאמר חר יהיה אשר־עמדתי לפניו אם־אקח ויפצרו־בו לקחת וימאן: יז ויאמר נעמן ולא יתן־נא לעבדך משא צמד־פֿרדים אדמה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח לדבר הזה יסלח יהוה לעבדך בבוא אדני בית־רמון להשתחות שמה והוא נשען על־ידי והשתחויתי בית רמון ויסלח־נא יהוה לעבדך בדבר הזה: יט ויאמר לו לך לשלום וילך מאתו כִּבְרַת אֶרֶץ:

יגיש המלך שפירתי בעבודת־ה' ויסלח־נא יהוה לעבדך בדבר הנה שידע שיחדתי עבודתי אליו. וההשתחויה השניה היא רק מנחת המלך: יט ויאמר לו לך לשלום נתן לו בקשתו כמה שבקש לו לעבוד את השם והכרד וילך מאתו כִּבְרַת אֶרֶץ מיל:

שי למורא

עטרת מרים

א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו. והארץ הדרם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בות אשר תבנו לי, אם בן מה שיש לבנות לי בית ומקום מנוחה. ב) ואל זה אביט, אף־על־פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני וזכה רוח. וחרר על דברי, מודרו לעשות את מצותי. ג) שוחט השור מפה איש, כלומר,

א פה אמר יהוה השמים כסאי אינו צריך לבית המקדש שלכם והארץ הדרם עניו שרפה רגלי איזה בית אשר תבנו־לי ואיזה מקום תרצו לבחר בעת מנוחתי להשרות שכנתי, אינו כדאי לי: ב ואת־כל־אלה שמים והארץ ידי עשתה ורק אחרי כן ויהיו כל־אלה שמים והארץ, ואינם קדומים כמוני נאם־יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואלוה אביט אל־עני ונכה־רוח שרוחו נשברת בעבור הצער והתגון, וכל זאת וחרר על־דברי וחרר לשמוע בקולי: ג אבל עתה אין לי חפץ בכם, שהרי שוחט

הפמרת שבת ראש־חודש לשנים מקרא

ואחד תרגום כישעיהו פרק סו

סו א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדרם רגלי איזה בית אשר תבנו־לי ואיזה מקום מנוחתך: ב ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה נאם־יהוה ואלוה אביט אל־עני ונכה־רוח וחרר על־דברי: ג שוחט השור מפה־איש זוכה ערף פֿלג מעלה מנחה דם־חזיר מזכיר לבנה מכרד און

השור הוא מכה־איש את בעליו של השור וגולו מנגו, לפיך זובח השה דומה לפני כערף פלב והמעלה מנחה הרי הוא לפני פדס־חזיר מזכיר והמקמיר לבנה מכרד אותי און בתשרת אונם, גס־המה ששוקמים השור וזוכים השה, גם המה כמו עורף פלב ומעלה דם חזיר הואיל כי בחרו

קרבת הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאלו מכה איש. זובח השה עורף פלב, אם הביא שה לקרבנו, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו

העלה דם חזיר. מזכיר לבונה מכרד און, אם הוא מקמיר לבונה, הרי הוא כאלו מביא דבר און. "מכרד", מביא מתנה, כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לגיא). גם המה בחרו בדרכיהם, כלומר, הואיל וגם הם בחרו בדרכיהם הרעים מתוך רצון, ולא שקד תודמן להם. (ד) אבחר בתעלוליהם, ומגורתם, מה שהם מפחדים פן יבוא. וען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי ה) החרדים אל דברו, הצדיקים המודרנים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם, שונאים שונאים אתכם (ומגידים) וירחיקים אתכם. למען שמו יכבד ה', כל אחד מהם אומר, בגלל פרסום שמו בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתכבד בי. ונראה בשמחתכם והם יבשו, והנביא אומר לחרדים אל דבר ה', לא כן הוא דברי

פושעי ישראל, ונראה בעיניו בשמחתכם שלכם החרדים אל דבר ה', והרשעים ההם יבשו, כי הלכו אחרי ההבל. (ו) קול שאון מעיר, קול משלם גמול לאויביו, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שילחמו על ירושלים. כמו שכתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יד, א). בטרם תחיל ילדה, בטרם תחיל ציון חבלי הילדה תלד, כלומר ותקבצו בניה לתוכה כאלו ולדה אותם זה עתה, מבלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה. (ח) מי שמע פזאת, מי שמע דבר פלא פשמועה הואת. היוחל ארץ ביום אחד, אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם לא יולד גוי פעם אחת, האם מעולם לא יולד גוי פעם אחת. (ט) האני אשכיר ולא אוליד, האם אני אבא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי המשבר, האם מעולם באו חבלי ילדה לכל גוי ארץ ביום אחד. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכונת ללדה וגם הילדה היו בחדר בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פחדו באו מגלותם לציון. (ט) האני אשכיר ולא אוליד, האם אני אבא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי המשבר, האם מעולם באו חבלי ילדה לכל גוי ארץ ביום אחד. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם לא יולד גוי פעם אחת. (י) שמוח את ירושלים,

גס־המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גס־אני אבחר בתעלוליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־חפצתי בחרו: ה שמעו דברי־יהוה החרדים אל־דברו אמרו אחיכם שונאיכם מגדיכם למען שמי וכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאויביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי שמע פזאת מי ראה פאלה היוחל ארץ ביום אחד אמ־יולד גוי פעם אחת פ־חלה גם־ ילדה ציון את־בניה: ט האני אשכיר ולא אוליד יאמר יהוה אמ־אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את־ירושלם וגילו בה

בגוים: ז על ציון יאמר בטרם תחיל מתחילים פאבי לידה כבר ילדה ותקבצו בניה לתוכה בטרם יבוא חבל לה שהיא מלחמת גוג ומגוג והמליטה הילדה זכר ואו ותחיל תקיבוץ הגדול הכללי: ח מי־שמע פלא פזאת מי ראה פלא פאלה היוחל האם מעולם בא חיל ילדה לכל גוי ארץ ביום אחד האם מעולם אמ־יולד גוי פעם אחת פ־חלה גם־ילדה ציון את־בניה בולם פאחד יצאו מקום גלותם ובאו לציון: ט האני אשכיר אביא את אשה על המשבר - מקום מושב הילדת - ולא אוליד ולא אפתח רחמי המשבר, רוצה לומר: שפא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור יאמר יהוה אמ־אני המוליד ועצרתי במתיא אמר אלהיך: י אתם הפאים מן הגולה שמחו את־ירושלם כבואכם אליה וגילו בה פלא־אהבה כל מי שתאב

הפלא נעשה בציון, שהתכונת ללדה וגם הילדה היו בחדר בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פחדו באו מגלותם לציון. (ט) האני אשכיר ולא אוליד, האם אני אבא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי המשבר, האם מעולם באו חבלי ילדה לכל גוי ארץ ביום אחד. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם לא יולד גוי פעם אחת. (י) שמוח את ירושלים,

הפלא נעשה בציון, שהתכונת ללדה וגם הילדה היו בחדר בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פחדו באו מגלותם לציון. (ט) האני אשכיר ולא אוליד, האם אני אבא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי המשבר, האם מעולם באו חבלי ילדה לכל גוי ארץ ביום אחד. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם לא יולד גוי פעם אחת. (י) שמוח את ירושלים,

אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת הרבנה. (יא) למען תינקו ושבעתם משרי תנחמיה, מה שהתאבלתם עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משרי תנחומיה. תמצו והתענגנתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מזיו

כבודה, מהכבוד הגדול הוּו וממשמש לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברבים תשעשעו, וכדרכם היום מאד. והמשיל הכבוד ישעשו להם כמו שנושאים התינוק על הזרוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הברכים לשמחו. (יג) אשר אמו תנחמנו,

דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב, ובירושלים תנחמו, כל התנחומים שלכם יהיו בירושלם, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו. (יד) וראיתם ויש לשלכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש לשלכם. ועצמותיכם פדשא תפרינה, כלומר ותחזקו בבריאות.

וגדעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו את פה גבורת ה' / טו) באש יבוא, לאבד את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרפבותיו, כלומר גורותיו היורדות מן השמים, ירדו עליהם כרות סופה. להשיב בחמה אפו, להשיב לצרו גמול באף ובחמה רבה.

טז) נשפט, מתופח. ורבו חללי ה' / חללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. (יז) המתקדשים והמטהרים אל חגנות, המזוינים עצמם ומטהרים עצמם במי טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגנות. אחר אחר, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה

הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו. (יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקיני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק פשו וגו'" פתוח בנאות זכריה (זכריה יד.יב). (יט) ושמתי בהם את ושלחתי מהם

ולחמתי מהם, כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

לראותה בבנינה יששו אתה משוב כל המתאבלים עליה בעת חורבנה: יא התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלשון וינקה ושבעתם משרי תנחמיה למען תמצו ותהיו מוצצים והתענגנתם ומתענגים מזיו ממשען כבודה שהיה אחר הגאולה: יב פריכה | אמר יהוה הנני נטהר אליה אפה אל ירושלים שלום הרבה פנהר כמו נהר שלום אפה לה לבוא במרוצה ובנחל שוטף את כבוד גוים עשרם וינקתם תהיו וינקים את העושר הזה על צד תנשאו פתנוק התינוק שנושאים אותו על הזרוע בצד הגוף ועל ברבים תשעשעו משעשעים אותו: יג כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנהמכם ובירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמותי ונוראותי וראיתם ותראו ירושלים בבנינה ויש ישיש לשלכם ועצמותיכם פדשא תפרינה ותחזקו בבריאות או וגדעה פה גבורת יד יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וועם את אבינו במלחמת גוג ומגוג: טו פרינה יהוה באש יבוא לאבד בו את חיל גוג ומגוג וכסופה פפעה יבואו מרפבותיו גורותיו להשיב לצרו גמול בחמה אפו רבה וגערתו תהיה בלחמיה: טז כי באש יהוה נשפט יתה מתופח עמקם ובחרבו איש באחי והם את כל בשר ורבו ויתרבו חללי יהוה (ע' יחזקאל יג יא): יז המתקדשים המזוינים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל חגנות אחר אחר קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלי בשר החזיר והשקץ

כל אהביה יששו אתה משוב כל המתאבלים עליה: יא למען תינקו ושבעתם משרי תנחמיה למען תמצו והתענגנתם מזיו כבודה: יב פריכה | אמר יהוה הנני נטהר אליה שלום ובנחל שוטף את כבוד גוים וינקתם על צד תנשאו ועל ברבים תשעשעו: יג כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנהמכם ובירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמותי ונוראותי וראיתם ותראו ירושלים בבנינה ויש ישיש לשלכם ועצמותיכם פדשא תפרינה ותחזקו בבריאות או וגדעה פה גבורת יד יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וועם את אבינו במלחמת גוג ומגוג: טו פרינה יהוה באש יבוא לאבד בו את חיל גוג ומגוג וכסופה פפעה יבואו מרפבותיו גורותיו להשיב לצרו גמול בחמה אפו רבה וגערתו תהיה בלחמיה: טז כי באש יהוה נשפט יתה מתופח עמקם ובחרבו איש באחי והם את כל בשר ורבו ויתרבו חללי יהוה (ע' יחזקאל יג יא): יז המתקדשים המזוינים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל חגנות אחר אחר קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלי בשר החזיר והשקץ

והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

והעכבר יחדו יספו באם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כל הבאים אשים אות והיו מה שנאמר ועזו תמקנה בחוריתו וכו' ושלחתי מהם / פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

שי למזרא

עטרת מרים

אֶל־הַגּוֹיִם הַיּוֹשְׁבִים בְּתַרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מוֹשְׁבֵי הַמְּלֻמָּדִים לִירוֹת הַצִּיִּם בְּקִשְׁתׁ תָּבַל וַיִּוָּן וְאֵל הַיּוֹשְׁבִים הָאֵיִים הַרְחִיק אֶשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ מֵעוֹלָם אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֵלֶּה הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר בָּהֶם אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם כִּי רָאוּ אֶת הָאוֹתוֹת שֶׁשָּׁמַתִּי בָהֶם: כ כִּשְׁשִׁימְעוּ הַפְּלֵא

פְּלִיטִים, פְּלִטִים וַיְצַלּוּ מִן הַמְּלַחְמָה בְּשִׁבִיל לְלַכֵּת לְבָשֶׁר לְאֵיִים הַרְחִיקוּם אֶת כְּבוֹדֵי אֲשֶׁר רָאוּ בַּמְּלַחְמָה. וְגַם בְּאוֹתָם פְּלִטִים אֲשֶׁר אֶחָד מִן הָאוֹתוֹת שֶׁנִּדְּוּ חֲבָרֵיהֶם בָּהֶם, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְרַחֲוִקִים שֶׁבְּמִגְרָה זוֹ נִגְפּוּ הַצּוֹבְאִים עַל יְרוּשָׁלַיִם. מוֹשְׁבֵי קִשְׁת, הַמְּלַמָּדִים לִירוֹת הַצִּיִּם בְּקִשְׁת. יט) וְהִבְיִאוּ אֶת

הַגְּדוֹל שֶׁעֲשֵׂה הַמְּקוֹם בְּמַחְנֵה גֹג וּמִגֹּג וְהִבְיִאוּ אֶת־פְּלֵאֲחֵיכֶם | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַרְחִיקוּם שֶׁלֹּא עָלוּ עַל אַחֵיהֶם מִפְּלֵאֲחֵי הַגּוֹיִם | וְבִיאוּ אוֹתָם הַעֲבוּרִים לְמַנְחָה | לַיהוָה בְּפוֹסִים וּבְרִכָב בְּמַרְכָּבוֹת וּבְצַבִּים עֲגֻלוֹת מִכּוֹסוֹת וְכֵן עֲגֻלוֹת צַב (כַּמְדַּבֵּר ו') וּבְפָרָדִים הֵם הַגְּדוֹלִים מִן הַפּוֹסִים וְהַמְּקוֹר וּבְפָרָדוֹת בְּרַקוּדִים שֶׁל שִׁמְחָה עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יְבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּנְחָה בְּכָל־מָקוֹד כֵּן יְבִיאוּ הַעֲבוּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּבָנִים טְהוֹרִים וְנָאִים עַד בֵּית יְהוָה: כַּאֲשֶׁר יִלְפְּנֵי מִתְּחִלָּה מִהַמּוֹבָאִים מִפְּלֵ הַגּוֹיִם, אֵף אִם מִתְּחִלָּה יִחוּסֶם אֶקַּח לְהַיּוֹת לְכַהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה כִּי לְפָנַי גָּלוּי כִּי הָיָה מִמִּשְׁפַּחַת כַּהֲנֵי וְלָפְנַי וְלָפְנֵי הַגּוֹיִם: כַּב כִּי כֹאֲשֶׁר הַשְּׂמִימִים הַחֲרָשִׁים וְהָאֲרָזִים הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמִידִים לְפָנַי בְּחַדְשֵׁם נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמִדוּ זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: כַּג וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: כַּד וַיִּצְאוּ וְרָאוּ בַּפְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוֹת וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כַּה וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

קִשְׁתׁ תָּבַל וַיִּוָּן וְהָאֵיִים הַרְחִיקוּם אֶשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם: כ וְהִבְיִאוּ אֶת־פְּלֵאֲחֵיכֶם | מִפְּלֵאֲחֵי הַגּוֹיִם | מַנְחָה | לַיהוָה בְּפוֹסִים וּבְרִכָב וּבְצַבִּים וּבְפָרָדִים וּבְפָרָדוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יְבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּנְחָה בְּכָל־מָקוֹד בֵּית יְהוָה: כַּאֲשֶׁר יִלְפְּנֵי מִתְּחִלָּה מִהַמּוֹבָאִים מִפְּלֵ הַגּוֹיִם, אֵף אִם מִתְּחִלָּה יִחוּסֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כַּב כִּי כֹאֲשֶׁר הַשְּׂמִימִים הַחֲרָשִׁים וְהָאֲרָזִים הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמִידִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמִדוּ זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: כַּג וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: כַּד וַיִּצְאוּ וְרָאוּ בַּפְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוֹת וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כַּה וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

כָּל אַחֵיכֶם, כִּשְׁשִׁימְעוּ הַגּוֹיִם אֶת הַפְּלִיטִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעֲשֵׂה הַקִּבְיָה בְּמַחְנֵה גֹג וּמִגֹּג, וְבִיאוּ אֶת אוֹתָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עָלוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְצַבִּים, בְּעֲגֻלוֹת מִחֻפּוֹת. וּבְפָרָדוֹת, סוּג שֶׁל גְּמֻלִים שֶׁהֵם קְלִים מְאֹד בְּהִלְכָתָם וְצוּרַת הַלִּיכָתָם קְצוּץ וְקוּדָה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "בְּפָרָדוֹת", בְּרַקוּדִים שֶׁל שִׁמְחָה, כְּמוֹ "וְדוֹד מִכְּרָב כָּל־עוֹ" (שְׁמוֹנָאֵלֶב ו'ד). כ) וְגַם מִתְּחִלָּה אֶקַּח לְכַהֲנִים לְלוֹיִם, גַּם מִן הַעֲבוּרִים הַמּוֹבָאִים אוֹתָם, וְגַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמּוֹבָאִים, אֶקַּח מִתְּחִלָּה לְכַהֲנִים וְלוֹיִם שֶׁהָיוּ מְעַרְבִים בֵּין הַגּוֹיִם בְּאֵזֶם, וְלָפְנֵי גְלוּיִים הַכַּהֲנִים וְהַלְוִיִּים שֶׁבָּהֶם, וְאֶבְרָר אוֹתָם מִתְּחִלָּה וְהָיוּ מִשְׁמָשִׁים לְפָנַי אָמַר ה', וְהִיכֵן אָמַר, "הַמְּסַחֲרוֹת לַח' אֶלְהִינֵנו" (דְּבָרִים כ"ב, כ"ג). ככ) הַשְּׂמִימִים הַחֲדָשִׁים, קְרָאֵם חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עוֹמְדִים תָּמִיד בְּחֲדוּשָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאוּ וְלֹא יִכְלוּ וְהָאֲרָזִים הַחֲדָשָׁה, שֶׁהָאֲרָזִים עוֹמְדִים בְּחֲדוּשָׁה תָּמִיד כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאוּ וְלֹא תִכְבֶּה, אֵלֶּה שְׁתוֹלְדוֹתֶיהָ בְּלַיִם. וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה "דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהָאֲרָזִים לְעוֹלָם עוֹמְדִים" (קְהֵלֶת א.ד.א). אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲמִידֶם בְּחֲדוּשָׁם. עוֹמְדִים לְפָנַי, שְׂאֵנִי סִבַּת קִיּוּמָם וְעִמְדָתָם. כַּג יַעֲמִדוּ זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם, בְּאוֹתָהּ הַמּוֹבָה שֶׁתְּהִיֶּה אִתְּם שֶׁתְּהִיֶּה הַגְּאֻלָּה בְּיָמֵיכֶם, כֵּן יַעֲמִדוּ גַם זְרַעְכֶם אַחֲרֵיכֶם כֹּל יְמֵי עוֹלָם, וְלֹא תִגְלוּ עוֹד מֵאֲרַצְכֶם כִּי שִׁחְשְׁבוּ אֵלֶּה הַגּוֹיִם שֶׁבָּאוּ עִם גֹּג לְהַלְחֵם עַל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁחֲשְׁבוּ לְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלִאבֹד אֶת שְׁמֹם, אֵלֶּה לְעוֹלָם יַעֲמִדוּ זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם. כג) מִדִּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל שְׁבִיעֵי בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. כָּל בָּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הַעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כד) וַיִּצְאוּ וְרָאוּ בַּפְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי אוֹתָם הַגּוֹיִם יִשְׁבּוּאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַח', יִצְאוּ מִירוּשָׁלַיִם לְעִמְק וְהוֹשִׁפְטוּ, וְרָאוּ

את פְּגָרֵי מַחְנֵה גֹג וּמִגֹּג שֶׁפָּשְׁעוּ בָהּ וְחֲשְׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּגִדּוֹת לְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרַצְהֶם. (וְהָיָה בְּתוֹךְ שְׁבַעֲהָ חֲדָשִׁים כֶּשֶׁעוֹד לֹא יִסְפִּיקוּ לִקְבֹר אֶת הַתְּלָלִים). תוֹלַעְתֶּם, הַרְפָּה הַאֲוִקְלָתָה אֶת בְּשָׂרָם. וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה, הָאֵשׁ הַמְּבֹעֶרֶת בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה. וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר, פְּגָרֵי מַחְנֵה גֹג וּמִגֹּג וְהָיוּ לְהַרְפָּה וּלְכַבּוֹד בְּעֵינֵי כָּל בָּשָׂר הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי ה', כג) מִדִּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל שְׁבִיעֵי בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. כָּל בָּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הַעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

ה וּכְכֶם הַמַּטְהָר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ
 וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר וְאַחַר יָבֹוא אֶל־הַמִּקְוָה
 וַיֵּשֶׁב מַחוּץ לְאֹהֶלוֹ שִׁבְעַת יָמִים: וְהָיָה בַּיּוֹם
 הַשְּׂבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־
 זָקְנוֹ וְאֶת גְּבַת עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלַּח וּכְכֶם
 אֶת־בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר: (ישׂראל)
 וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי יִקַּח שְׁנַיִם־כִּבְשִׂים תְּמִימִים
 וּכְבִשָּׂה אַחַת בַּת־שָׁנָה תְּמִימָה וְשִׁלְשָׁה
 עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְלֹג אֶחָד
 שֶׁמֶן: וְהֵעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמַּטְהָר אֶת הָאִישׁ
 הַמַּטְהָר וְאַתֶּם לִפְנֵי יְהוָה פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
 וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכִּבֵּשׁ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ
 לְאַשֶׁם וְאֶת־לֶג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
 יְהוָה:

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 יד ׀ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֹאת
 תְּהִי־הַתּוֹרָה הַמְצֻרָע בַּיּוֹם טְהִרְתּוּ וְהוּבֵא
 אֶל־הַכֹּהֵן: וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל־מַחוּץ לַמִּקְוָה
 וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִגִּיה נִרְפָּא נִגְעֵי־הַצָּרַעַת מִן־
 הַצָּרוּעַ: וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמַּטְהָר שְׁתֵּי־
 צִפְרִים חַיִּוֹת מְהֵרוֹת וְעֵץ אֲרֹז וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת
 וְאֵזֹב: וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפּוֹר הָאֶחָד
 אֶל־כְּלִי־חַרֶשׁ עַל־מַיִם חַיִּים: (לוי) וְאֶת־הַצִּפּוֹר
 הַחֵיָל יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ הָאֲרֹז וְאֶת־שְׁנֵי
 הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצִּפּוֹר
 הַחֵיָה בְּדָם הַצִּפּוֹר הַשָּׁחִטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים:
 וְהָיָה עַל הַמַּטְהָר מִן־הַצָּרַעַת שִׁבְעַת פְּעָמִים
 וְטָהַר וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפּוֹר הַחֵיָה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה:

אגרות קודש

ב"ה, ג' ניסן, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מוה"ר מרדכי שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מייט אדר - שנתקבל באיחור זמן מעט - מייש בענין המקוה אם להכשירה
 בקרח מלאכותי. הנה ידוע ששקוי"ט בזה באחרונים רבו המכשירים (ש"ך לשו"ע סעיף ל"א, תפארת
 ישׂראל, דברי מלכיאל, אחי עזר ח"ג, פורת יוסף. לעומת יד דוד, הרמ"מ עפשטיין, דרכי תשובה ס"ק
 קמ"ז) אבל בכ"ז קשה עלי לתקוע עצמי לדבר הלכה ובפרט בענין מקוה שמשתדלים לצאת ידי כו"כ
 ידיעות, ונוסף בשאלתו שהרב הספרדי אמר בפשיטות שזהו אסור, וא"כ יעורר תמי"א יכשיר, וכיון
 שבטח עדיין קיימת המקוה האחרת במחנם הנה יש לתקנה עד כמה שאפשר ולהשתמש בה, ובטח
 ירחם השי"ת וירד הגשם מן השמים והרווה את הארץ.

ולקראת חג הפסח הבא עלינו ועל כל ישׂראל לטובה הנני בזה לאחל לכת"ר ולכל ב"ב שיחיו
 שיחוגו אותו בכשרות ובשמחה מתוך חירות אמיתי, ומצו"פ מייש לאחד בזה, ובא במכ" כלל.

עלה ברעיוני שאולי עדיין חסר מה בהמקוה שלהם, וזה מעכב הגשמים. וכדאי לבדוק כל עניני
 עוה"פ.

בברכת החג.

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע - החודש - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום ראשון ויום שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:37	18:40	19:27	19:23	19:01	18:57	13:16	13:17	10:39	10:43	09:35	09:39	09:00	09:05	06:29	06:36	באר שבע (ק)
19:38	18:30	19:27	19:23	19:04	18:59	13:15	13:16	10:38	10:42	09:33	09:38	08:58	09:04	06:27	06:35	חיפה (ק)
19:36	18:23	19:25	19:21	19:04	19:00	13:14	13:15	10:38	10:41	09:33	09:38	08:58	09:03	06:27	06:34	ירושלים (ק)
19:38	18:39	19:27	19:23	19:01	18:57	13:16	13:17	10:39	10:43	09:35	09:39	09:00	09:05	06:28	06:36	תל אביב (ק)
20:13	19:07	20:00	19:51	19:26	19:17	13:30	13:31	10:49	10:55	09:43	09:50	08:57	09:05	06:31	06:43	אוסטריה, וינה (ק)
19:51	18:56	19:40	19:49	19:14	19:23	13:54	13:56	11:27	11:27	10:27	10:25	09:51	09:49	07:35	07:29	אוסטריה, מלבורן (ק)
20:13	19:08	20:00	19:51	19:27	19:19	13:33	13:34	10:52	10:58	09:46	09:53	09:02	09:09	06:35	06:47	אוקראינה, אודסה (ק)
19:47	18:41	19:34	19:25	19:00	18:51	13:05	13:06	10:24	10:29	09:17	09:24	08:31	08:39	06:06	06:18	אוקראינה, דוניצק (ק)
19:59	18:52	19:46	19:36	19:12	19:03	13:16	13:17	10:35	10:40	09:28	09:35	08:42	08:50	06:16	06:29	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
20:28	19:19	20:14	20:04	19:39	19:29	13:41	13:42	11:00	11:05	09:53	10:00	09:04	09:13	06:40	06:53	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
20:21	19:12	20:07	19:57	19:32	19:22	13:34	13:35	10:52	10:58	09:45	09:53	08:56	09:05	06:32	06:46	אוקראינה, קייב (ק)
19:13	18:19	19:03	19:01	18:39	18:37	12:57	12:59	10:22	10:25	09:18	09:22	08:46	08:50	06:14	06:20	איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
20:37	19:33	20:24	20:16	19:55	19:47	13:59	14:00	11:19	11:24	10:13	10:19	09:29	09:37	07:02	07:13	איטליה, מילאנו (ק)
18:52	18:03	18:43	18:45	18:21	18:23	12:48	12:50	10:16	10:18	09:14	09:16	08:45	08:47	06:14	06:16	אקוודור, קיטו (ח)
19:24	18:30	19:14	19:22	18:48	18:56	13:27	13:29	11:00	11:00	10:00	09:59	09:25	09:24	07:07	07:02	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:16	19:19	20:04	20:14	19:35	19:45	14:19	14:21	11:53	11:52	10:53	10:51	10:15	10:13	08:02	07:56	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:12	19:12	20:00	19:54	19:31	19:25	13:42	13:43	11:03	11:08	09:58	10:03	09:19	09:25	06:49	06:59	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:03	19:03	19:51	19:45	19:22	19:15	13:31	13:32	10:52	10:57	09:47	09:52	09:07	09:13	06:38	06:48	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:03	19:03	19:52	19:45	19:22	19:16	13:32	13:33	10:53	10:57	09:47	09:53	09:08	09:14	06:38	06:48	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:42	19:40	20:30	20:23	19:59	19:52	14:08	14:09	11:28	11:33	10:22	10:29	09:42	09:48	07:13	07:23	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:17	19:22	20:06	20:03	19:42	19:38	13:56	13:58	11:20	11:24	10:15	10:20	09:42	09:46	07:10	07:17	ארה"ב, האסטון (ק)
19:51	18:55	19:40	19:36	19:14	19:09	13:27	13:28	10:50	10:54	09:45	09:50	09:09	09:15	06:38	06:46	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:13	19:20	20:03	20:00	19:38	19:36	13:55	13:57	11:20	11:23	10:16	10:20	09:43	09:48	07:11	07:17	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:00	18:59	19:48	19:41	19:18	19:11	13:27	13:28	10:48	10:53	09:42	09:48	09:02	09:09	06:33	06:43	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:27	19:27	20:15	20:09	19:46	19:39	13:55	13:56	11:17	11:21	10:11	10:17	09:32	09:38	07:02	07:12	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:59	18:58	19:47	19:40	19:17	19:11	13:26	13:27	10:47	10:51	09:41	09:47	09:01	09:07	06:32	06:42	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:05	18:16	18:56	19:01	18:33	18:38	13:06	13:08	10:37	10:38	09:35	09:36	09:06	09:06	06:39	06:38	בוליביה, לה-פס (ח)
21:07	19:57	20:53	20:43	20:17	20:07	14:18	14:19	11:36	11:42	10:29	10:37	09:39	09:48	07:16	07:30	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:07	19:57	20:53	20:42	20:17	20:07	14:19	14:19	11:37	11:42	10:30	10:37	09:40	09:49	07:17	07:30	בלגיה, בריסל (ק)
18:38	17:48	18:29	18:35	18:09	18:15	12:40	12:42	10:12	10:12	09:11	09:10	08:40	08:39	06:15	06:13	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:26	17:36	18:17	18:23	17:53	17:59	12:28	12:30	10:00	10:00	08:59	08:58	08:28	08:28	06:03	06:01	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
20:26	19:19	20:12	20:01	19:37	19:27	13:36	13:37	10:54	11:00	09:47	09:55	08:57	09:06	06:34	06:47	בריטניה, לונדון (ק)
20:40	19:29	20:24	20:13	19:46	19:35	13:45	13:46	11:02	11:08	09:55	10:03	09:01	09:11	06:40	06:55	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
20:35	19:23	20:20	20:09	19:44	19:33	13:43	13:43	11:00	11:06	09:53	10:01	09:01	09:10	06:39	06:53	גרמניה, ברלין (ק)
20:48	19:39	20:34	20:24	19:59	19:49	14:01	14:02	11:20	11:25	10:13	10:20	09:24	09:33	07:00	07:13	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:39	17:47	18:29	18:35	18:11	18:17	12:41	12:43	10:13	10:13	09:12	09:11	08:40	08:39	06:17	06:14	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:25	18:34	19:16	19:15	18:53	18:51	13:13	13:15	10:39	10:42	09:35	09:39	09:05	09:08	06:32	06:37	הודו, מומבאי (ח)
19:21	18:30	19:12	19:10	18:48	18:47	13:09	13:11	10:35	10:38	09:31	09:35	09:01	09:04	06:28	06:33	הודו, פונה (ח)
20:01	18:55	19:48	19:39	19:15	19:06	13:19	13:20	10:39	10:44	09:32	09:39	08:47	08:55	06:21	06:33	הונגריה, בודפשט (ק)
19:08	18:07	18:56	18:49	18:26	18:20	12:36	12:37	09:57	10:02	08:51	08:57	08:12	08:18	05:42	05:52	טורקיה, איסטנבול (ח)
20:28	19:30	20:17	20:11	19:49	19:43	14:00	14:02	11:22	11:27	10:17	10:23	09:39	09:45	07:09	07:18	יוון, אתונה (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע - החודש - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קייביב (ק)	06:42	06:54	09:09	09:16	10:00	09:53	11:00	11:05	10:36	10:39	18:50	18:49	19:12	19:14	19:16	20:21
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:29	06:34	09:01	09:05	10:36	10:39	11:03	11:09	10:36	10:39	18:50	18:49	19:12	19:14	18:32	19:23
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	06:48	06:40	08:57	08:54	10:36	10:36	10:38	11:03	10:36	10:36	18:18	18:29	19:00	18:49	18:02	19:01
נפאל, קטמנדו (ח)	05:53	06:00	08:26	08:30	10:06	10:06	10:03	10:06	10:06	10:06	18:18	12:38	12:40	18:43	18:03	18:57
סין, בייג'ין (ח)	05:57	06:07	08:27	08:33	10:16	10:16	10:11	10:16	10:16	10:16	18:33	12:50	12:51	19:02	18:18	19:20
סינגפור, סינגפור (ח)	07:05	07:07	09:36	09:38	11:09	11:09	11:07	11:09	11:09	11:09	19:12	13:39	13:40	19:36	18:54	19:43
פולין, ורשא (ק)	06:09	06:23	08:40	08:40	10:35	10:35	10:30	10:35	10:35	10:35	19:01	13:12	13:13	19:38	18:52	20:03
פרו, לימה (ח)	06:13	06:13	08:42	08:41	10:13	10:13	10:12	10:13	10:13	10:13	18:14	12:42	12:44	18:37	17:53	18:42
צרפת, ליאון (ק)	07:19	07:31	09:54	09:46	11:41	11:36	11:36	11:41	11:36	11:41	20:02	14:16	14:17	20:34	19:51	20:55
צרפת, פריז (ק)	07:27	07:39	10:00	09:52	11:51	11:45	11:45	11:51	11:45	11:51	20:15	14:27	14:27	20:48	20:03	21:11
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:55	05:58	08:29	08:29	10:00	10:00	09:58	10:00	10:00	10:00	18:06	12:30	12:32	18:28	17:47	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	06:57	07:08	09:32	09:26	11:18	11:13	11:13	11:18	11:13	11:18	19:41	13:53	13:54	20:09	19:26	20:29
קנדה, מונטריאול (ק)	06:33	06:44	09:07	09:00	10:55	10:50	10:50	10:55	10:50	10:55	19:17	13:30	13:31	19:48	19:04	20:09
קפריסין, לרנקה (ק)	06:31	06:40	09:08	09:02	10:47	10:43	10:43	10:47	10:43	10:47	19:03	13:21	13:22	19:30	18:49	19:45
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	06:26	06:41	08:56	08:46	10:55	10:49	10:49	10:55	10:49	10:55	19:23	13:33	13:33	20:02	19:15	20:30
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:58	06:14	08:28	08:17	10:28	10:22	10:22	10:28	10:22	10:28	19:00	13:06	13:07	19:37	18:49	20:06
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	05:59	06:11	08:33	08:25	10:22	10:16	10:16	10:22	10:16	10:22	18:43	12:57	12:58	19:16	18:32	19:38
שווייץ, ציריך (ק)	07:03	07:15	09:37	09:29	11:26	11:21	11:21	11:26	11:21	11:26	19:52	14:02	14:03	20:21	19:37	20:43
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:14	06:18	08:49	08:46	10:22	10:19	10:19	10:22	10:19	10:22	18:30	12:53	12:54	18:52	18:12	19:02

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל-אחת-כמה-וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא – גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח – התנועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל

שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדַרְךְךָ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים: www.DvarMalchus.Org Internet:

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

•••

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: office@chazak.co.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00829
27/03/2022

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומוני
דבר מלכות
מחנות היישומונים

